

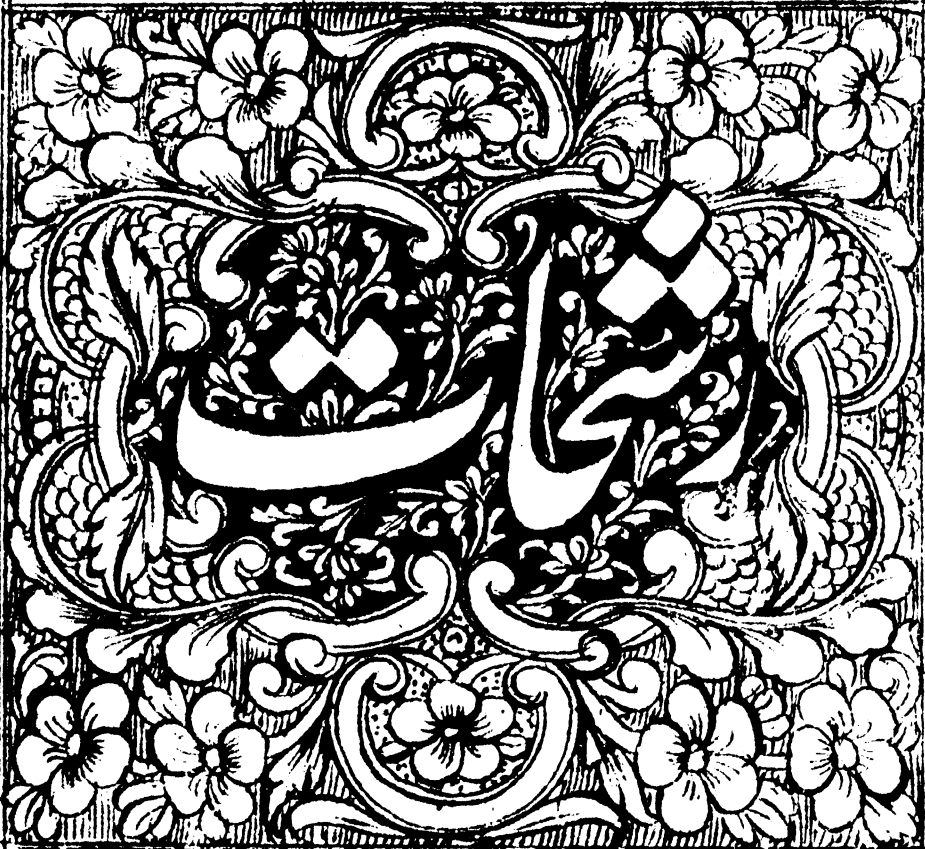
UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232074

UNIVERSAL
LIBRARY

عوضنا کرمکام فضل خلاصه روز ما
به نایب ملکین نول وین

احمد مد که در این ایام مجسته نسخه تبریکه مشتمل بحالات بزرگان دین متین اعنی

مصنفه عالم جل فضل محل واقف اسرار حق و جل علی بن حسین الواعظ الکاتبی الشیرازی

نایب مطبع می نشی نوک شوق کهنه مطبوع طباطبائی عالم گرد
در مطبع می نشی نوک شوق کهنه مطبوع طباطبائی عالم گرد

اطلاع۔ اگرچہ اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے اور اسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے مابینہ و ملاحظہ سے شائقین اصل حالات کتب کے معلوم کر سکتے ہیں قیمت بھی ازراں ہو لیکن خاص اس کتاب کے ٹیبل میں دو معنوں میں بعض کتب علم اخلاق و تصوف کی درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہو اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر و انون کو آگاہی کا ذریعہ خاص ہو ۛ ۛ ۛ

علم اخلاق و تصوف

گلستان۔ محشی کلان جلی قلم و خوشخط۔ مصنفہ
شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی محرمہ
منشی شمس الدین خوشنویس۔
گلستان بالقصیر۔ واضح قلم مع ٹیبل رنگین مصنفہ
حضرت شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی محرمہ
منشی شمس الدین خوشنویس۔
گلستان محشی۔ متوسط قلم با فزنگ ٹیبل رنگین
گلستان۔ محشی خرو مصنفہ شیخ مصلح الدین
سعدی شیرازی۔
گلستان۔ مترجم یعنی ترجمہ اردو و لفظ بہ لفظ۔
شرح گلستان۔ از ملا محمد اکرم ملتانی۔
شرح گلستان۔ مسمی بہ ریاض رضوان از مولوی
ریاض علی۔
شرح گلستان۔ مسمی بہ خیابان از سراج الدین علی
آزرو۔
تضمین گلستان سعدی از ہرگوپال تفتہ۔
گلستان حکیم قافی۔ بجواب گلستان
سعدی

بوستان محشی۔ جلی قلم و خوشخط از حضرت شیخ
مصلح الدین سعدی شیرازی۔ محرمہ
منشی شمس الدین خوشنویس۔
بوستان محشی۔ متوسط قلم مصنفہ حضرت شیخ
مصلح الدین سعدی شیرازی۔
بوستان محشی۔ متوسط قلم مصنفہ حضرت شیخ سعدی۔
بوستان محشی خرو۔ مصنفہ حضرت شیخ مصلح الدین
سعدی شیرازی۔
بوستان محشی خرو۔ مصنفہ حضرت شیخ مصلح الدین
سعدی شیرازی۔
بوستان مترجم۔ اردو نظم بہ وزن شعر شمر۔
از منشی گویند پر شاد فضا۔
شرح بوستان۔ از سیکندربار۔
کلمۃ الحق۔ مع شرح نور مطلق اصل رسالہ
کلمۃ الحق عربی۔ مصنفہ حضرت شاہ عبد الرحمن
در بیان وحدت وجود و لائل نقلیہ بایراد اولہ عقلیہ
بہ تحقیق تمام و دفع شکوک علما سے خواہ رہت شرح فارسی
بہ ترجمہ از مولوی نور الدین مقیم الدین صاحب

مجموعه شجرات مشتمل بر یک مقاله و سه مقصد و خاتمه است مقاله در طبقات خواجهان نقشبندیه مجمل و مفصلاً مقصد اول در آبا و اجداد حضرت خواجه ناصر الدین عبید اشدرم مقصد دوم در حقائق و دقائق منقول از حضرت ایشان روم مقصد سوم در تصرفات و کرامات ایشان روم خاتمه در وفات آنحضرت قدس به تفصیل نقل

۳۹- دیباجه	۲۹- خواجه زکی خدا بادی رحمه الله	۴۳- امیر برهان رحمه الله علیه
۴- خواجه یوسف بهمانی قدس سره	۳۰- خواجه سوکمان رحمه الله	۴۵- امیر حمزه رحمه الله
۵- خواجه عبد الله برقی روم	۳۱- خواجه غریب رحمه الله	۴۶- مولانا حسام الدین شایخی بخاری روم
۶- خواجه حسن انداقی روم	۳۲- خواجه اولیا و پارسا رحمه الله	۴۷- مولانا کمال الدین میدانی روم
۸- خواجه احمد لیوی روم	۳۳- خواجه حسن شادی رحمه الله	۴۸- امیر بزرگ امیر خرد و رحمتا الله تعالی
۹- ذکر منصور آقا رحمه الله	۳۴- خواجه اوکتمان رحمه الله	۴۹- بابا شیخ مبارک بخاری روم
۱۰- ذکر عبد الملک خواجه رحمه الله	۳۵- خواجه اولیا غریب رحمه الله	۵۰- امیر شاه رحمه الله
۱۱- تاج خواجه رحمه الله	۳۶- خواجه سلیمان کومینی رحمه الله	۵۱- امیر عمر رحمه الله
۱۲- سعید آقا رحمه الله	۳۷- خواجه محمد شاه بخاری رحمه الله	۵۲- مولانا عارف و یک کرانی روم
۱۳- صوفی محمد دانشمند آقا رحمه الله	۳۸- شیخ سعد الدین عجم دانی رحمه الله	۵۳- مولانا امیر شرف بخاری روم
۱۴- حکیم آقا رحمه الله	۳۹- شیخ ابوسعید بخاری رحمه الله	۵۴- امیر اختیار الدین دیک کرانی روم
۱۵- زکی آقا رحمه الله	۴۰- خواجه عارف و یوگری رحمه الله	۵۵- شیخ یادگار کسرولی روم
۱۶- اوزون حسن آقا رحمه الله	۴۱- خواجه محمود و پسر نقوی قدس سره	۵۶- شیخ جمال الدین دهبالی روم
۱۷- سید آقا رحمه الله	۴۲- امیر خرد و اکبکی رحمه الله	۵۷- شیخ محمد خلیفه روم
۱۸- اسماعیل آقا قدس سره	۴۳- خواجه علی ارغندانی رحمه الله	۵۸- امیر کلان و انشی روم
۱۹- اسحاق آقا رحمه الله	۴۴- خواجه علی راہبندی رحمه الله	۵۹- شیخ شمس الدین کمال روم
۲۰- صدر آقا دیر آقا رحمتا الله	۴۵- خواجه خرد رحمه الله تعالی	۶۰- مولانا علاء الدین گن کسرولی روم
۲۱- المین بابا رحمه الله	۴۶- خواجه ابراهیم رحمه الله تعالی	۶۱- مولانا بهار الدین قشلاقی روم
۲۲- شیخ علی شیخ رحمه الله	۴۷- خواجه محمد کلا دوز رحمه الله تعالی	۶۲- خواجه بهار الدین محمد نقشبند قدس سره
۲۳- مودود شیخ رحمه الله	۴۸- خواجه محمد حلاج بنی رحمه الله تعالی	۶۳- کیفیت نقل حضرت خواجه و تاج
۲۴- کمال شیخ رحمه الله	۴۹- خواجه محمد بادر دی رحمه الله تعالی	۶۴- وفات ایشان قدس سره
۲۵- خادم شیخ رحمه الله	۵۰- خواجه محمد بابا ساسی قدس سره	۶۵- خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره
۲۶- خواجه عبد الحامد غجدانی قدس سره	۵۱- خواجه صوفی سوخاری رحمه الله	۶۶- خواجه ابونصر پارسا
۲۷- خواجه احمد صدیق رحمه الله	۵۲- خواجه محمود ساسی رحمه الله	۶۷- خواجه محمد خفتری روم
۲۸- خواجه اولیا اکبر رحمه الله	۵۳- مولانا دانشمند علی رحمه الله	۶۸- خواجه مسافر خوارزمی روم
۲۹- خواجه دهبان قلنی رحمه الله	۵۴- سید امیر کلال قدس سره	۶۹- مولانا یعقوب چرخمی روم

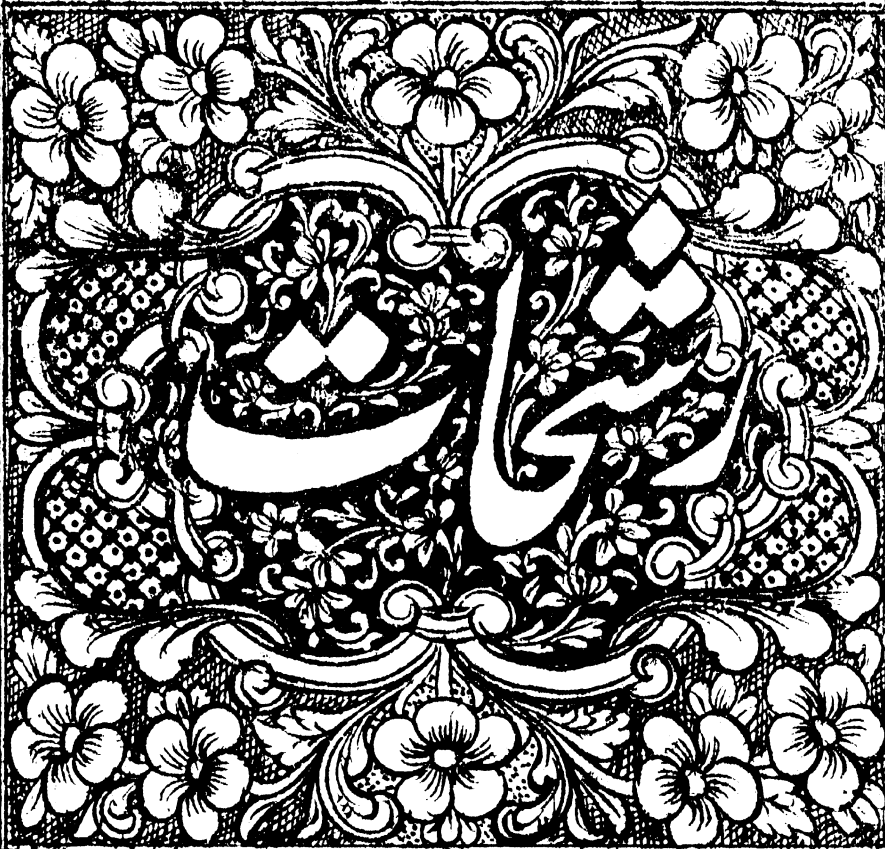
۶۸- خواجه ناصر الدین عید الله	۲۱۱- خواجه داود رحم	۲۰۲- مقصد دوم در ذکر بعضی از حقایق و معانی
۶۹- خواجه علاء الدین محمد دانی رحم	۲۱۲- بابا آبریز رحم	دقائق و لطائف و حکایات و مثال در بحال حوال
۷۰- شیخ سراج کلال برسی رحم	۲۱۳- شیخ برهان الدین آبریز رحم	از حضرت ایشان به واسطه اجتماع استاد و تلمذ فیصل
۷۱- مولانا سیف الدین مناری رحم	۲۱۴- شیخ ابوسعید آبریز رحم	۲۸۹- قصه غالب بن مرزا سلطان ابوسعید
۷۲- خواجه علاء الدین عطار قدس الله	۲۱۵- شیخ بخشش رحم	به میرزا عبد الله بالقیاسات حضرت ایشان
۷۳- ذکر مرثیه وفات خواجه علاء الدین رحم	۲۱۶- مولانا حاج الدین درغی رحم	۳۲۱- حضرت خواجه محمد یحیی رحم
۷۴- خواجه حسن عطار رحم	۲۱۷- مولانا محمد پشغری رحم	۳۲۲- مولانا قاسم رحم
۷۵- شیخ عبد الرزاق رحم	۲۱۸- خواجه ابراهیم شامی رحم	۳۲۳- امیر عبد الاول رحم
۷۶- مولانا حسام الدین پارسا بلخی رحم	۲۱۹- خواجه عماد الملک رحم	۳۲۴- مولانا جعفر رحم
۷۷- مولانا ابوسعید رحم	۲۲۰- خواجه شهاب الدین شامی رحم	۳۲۵- مولانا ناصر بن ابان الدین خلکانی رحم
۷۸- خواجه عبد الله امامی صفهائی رحم	۲۲۱- فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت حضرت ایشان احوال بام صبا و شمه از	۳۲۶- مولانا لطف الله خلکانی رحم
۷۹- شیخ عمر اتریدی رحم	۲۲۲- شائ و اخلاق و اطوار آن حضرت	۳۲۷- مولانا سلطان رحم
۸۰- مولانا احمد مسکه رحم	۲۲۳- ذکر فقر و تجرد حضرت ایشان در سادگی حال	۳۲۸- مولانا ابوسعید ادبی اومیت فواید
۸۱- درویش احمد سمرقندی رحم	۲۲۴- خدمت و شفقت حضرت ایشان	۳۲۹- مولانا محمد قاضی رحم
۸۲- سید شریف جو جانی رحم	۲۲۵- نسبت بکافه انام از خواص و عوام	۳۳۰- مولانا خواجه تاشکندی رحم
۸۳- مولانا نظام الدین خاموش رحم	۲۲۶- مراعات ادب و خدمت حضرت ایشان	۳۳۱- شیخ حبیب تجار تاشکندی رحم
۸۴- مولانا سعد الدین کاشغری رحم	۲۲۷- انبیا شفیقت و رحمت نسبت بامم	۳۳۲- مولانا نور الدین تاشکندی رحم
۸۵- مولانا نور الدین عبد الرحمن کاشغری رحم	۲۲۸- سائر درویشان	۳۳۳- مولانا نادر الدین اتراری رحم
۸۶- مولانا عبد الغفور رحم	۲۲۹- فصل سوم در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان در بیان مشایخ زمان	۳۳۴- مولانا نادر الدین اتراری رحم
۸۷- مولانا شهاب الدین پرچندی رحم	۲۳۰- صحبت ایشان در سمرقند و خراسان	۳۳۵- مولانا خواجه ترکستانی رحم
۸۸- مولانا علاء الدین انبری رحم	۲۳۱- حضرت سید قاسم تبریزی قدس الله تعالی	۳۳۶- مولانا اسماعیل ترکستانی رحم
۸۹- مولانا شمس الدین محمد رومی رحم	۲۳۲- صحبت حضرت ایشان به شیخ بهار الله	۳۳۷- خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان و کیفیت انتقال و ارتحال آنحضرت
۹۰- ذکر صحبت ایشان به شیخ عبد الکبیر رحم	۲۳۳- قدس الله سره	
۹۱- خواجه محمد اتمامی رحم	۲۳۴- ملاقات حضرت ایشان بخدمت مولانا یعقوب	
۹۲- شیخ عمر اغمتالی رحم		
۹۳- شیخ خاوند طبر رحم		

تمت

عنوان کما فضل اسلام و زما
بیون شمع مکین ن و ل ق مین ن

الحمد لله درین ایام خجسته نسخه تبرک شمل بحالات بزرگان دین متین اعنی

مصنفه عالم اجل ضیل اکمل واقف بحر خفی جلی علی بن حسین الواعظ الکاشفی الشهریابی تصنی

ناشر مطبعه ملی مشرقی نوک شورش و اشک مطبوعه طیار عالم گرد
در مطبعه ملی مشرقی نوک شورش و اشک مطبوعه طیار عالم گرد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لمن رش شجحات الحقائق وحكم على قلوب العارفين بفيضه الاقدس لا قدم واصلوة
على منظر الاثم ومنظر ادبیت جوامع العلم کیل بهادری الفت الامم والسلام علی آلہ واصحابه
بفضایح الکرم وفضایح النظم اما بعد خدین گوید فقیر بے بضاعت وحقیر خالی از استطاعت
فخر الدین علی ابن حسین الواعظ الکاشفی المشتهر بالصغنی ثبته الله تعالی علی محبة اولیایه
وشرقه بمکاتل متابعه اصفیایه که چون بمیامن الطاف الهی و بركات اعطاف نامتناهی در او خ
شهر واقع ده نشسته و ثمانین و ثمانایه تقبیل عتبه علیه و سده سینه حضرت ولایت منزلت
هدایت منقبت قطب الکبریا المحققین و غوث اعظم الموحدين خواجه ناصر الحق و الحقیقه والدنیا
والدین عبید الله رضی الله عنه وارضاد اتفاق افتاد و نوبتی دیگر در او ازل ماه ربیع الآخر سلطه
نثار و تسعین و ثمانایه شرف پای بوس خدام آن آستانه و ملازمان آن دولت خانه دست او
در خال مجالس انفاذ ماب و محافل انفاذ انتساب حضرت ایشان باستماع بعضی از خصایص
و شمائل و مناقب و فضائل خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله تعالی ارواحهم العلیه که همواره
مذکور می گشت مشرف می شد و بادر اک طرفه ازان معارف و حقائق بلند و لطائف دقائق ارز

مذکور می گشت

که پیوسته بر زبان معجز بیان آن حضرت می گشت مستعد می گشت و آن دره شریفه و جواهر نفیسه را
 با مداد لطیفه در که در صدف قوت حافظه که مثال اللووا المکنون میسر و در و بعد از انقضاء هر صحبتی و بطور
 بر سبقتی آن محفوظات و مکنونات را بی شائبه تبدیل و تغیر لقب تعلیق و تحریر در می آورد و چون بخوا
 شاست حوادث گردون و ملاست فوازل گوناگون از سعادت مجاورت آن کعبه عز و اقبال محرومی
 روی نمود و از دولت ملازمت آن حریم آمانی و آمال مجوری واقع شد بهر آن فرصت مفارقت
 صوری و مهاجرت ضروری بر خاطر فائز گذشت و در ضمیر کبیر مرسم گشت که آن انفاس متبرکه
 و کلمات مبارکه را که در آن ایام سعادت فرجام و اوقات سیمت سمات استماع افتاده بود کجا
 جمع نماید تا رفیق این سرگشته بعد و هجران شود و انیس این پامی شکسته زاویه یاس و حرمان گردد
 شاید که دل خون گشته را از مطالعه معانی آن تشنه حاصل آید و دیده بخون آغشته را از مشاهده خط
 آن تسلی روست نماید شنوی چونکه شد از پیش دیده وصل یار به نایب باید از زمان یادگار
 چونکه گل بگذشت گلشن شد خراب به بوی گل را از که جویم از گلاب به چونکه شد خورشید و اما کرد
 داغ به چاره نبود بر مقامش از چراغ به لیکن بسبب عوارض روزگار و نوائب لیل و نهار این
 معنی پیوسته در عقد تاخیر و تعویق می افتاد و گره بسته از رشته تالیف و تصنیف نمی شاد و البته
 شانزده سال در شور و نشاط تسع و تسعایه آن داعیه قدیم تجدید یافت و خاطر جمع و ترتیب این شتافت
 و آنچه از احوال و اطوار سلسله خواجگان و خلفا و اصحاب ایشان طبقه بعد طیفه در کتب معتبره
 این طائفه بزرگوار بتفاریق دیده بود و یا از حضرت ایشان و سایر عزیزان این سلسله بی واسطه
 و بواسطه شنیده تا بر تشبیه لائق و ترکیب موافق درین مجموعه درج نمود و آنرا بذکر شمائل و مناقب
 حضرت ایشان که مقصود اصلی ازین تصنیف و عله غائی ازین تالیف آن بود با تمام رسانید
 و بایراد احوال و مقامات و شرح اطوار و کرامات آن حضرت مسکینه انجمنام گردانید و درین کتاب
 هر جا که لفظ حضرت ایشان بر سبیل اطلاق ایراد نمود مراد حضرت ولایت پناه عبید الله بود
 قدس سره و اعلی ذکره و هر جا که از معارف و لطائف این طائفه علیه روح الله ارواحهم فی جحیم
 نکته پرداخت عنوان آنرا بحجت فاصله بلفظ رشحه موشح و مرشح ساخت و در باقی مواضع هر جا
 بفاصله احتیاج افتاد در کمره صغیره آنجا نهاد و چون این فیض نور سیده رشحات جانفز بود از

مین الحیات قلوب ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان ترشح نموده و با تین صدور طالبان صادق الاخلاص و مجبان کامل الاختصاص را تانگی و طراوت افزوده ازین جهت مسیمه شد به رشحات عین الحیات و از عجائب اتفاقات آنکه تاریخ اتمام کتاب رشحات از عدد حروف وی که نهصد و نه است اتفاق افتاد چنانچه از قطعه و رباعی آخر کتاب بتفاد است و الله هدی الی الرشاد و ملتزم از طالبان طریق و سارکان سبیل تحقیق آنست که چون وقت شریف ایشان از مطالعه احوال و اطوار معارف و حقائق این عزیزان خوش گردد متصدین مجمع و ترتیب که پریشان تر است از هر پریشان و امیدار برابطه محبت در و ایشان در انوقت از گوشه خاطر طر فرود گذارند و بدعای خیر یاد آورند و مامول از مکارم اخلاق و مراسم شفاق ناظران بنصف و حاضران بشعور متصف آنکه چون باعث این خطاب و جامع این کتاب را درین گفت و گوی بدخلی بغیر از نقل شامل و فضائل اهل حقائق و معانی نیست و در ادای معارف و لطائف این طائفه منصب درک شیه ترجمانی نی پس باید که عبارات و اشارات این عزیزان بدقت نادرک طعن و انکار سازند و خود را در راه ویه هوای و بادیه ادب اربابیند ازند و السلام علی من اتبع الهدی و بنابر این مجموعه بر مقاله دسته مقصد و خاتمه اتفاق افتاد منته المبدأ و الیه المعاد و فهرست مقاله و مقاصد خاتمه نیست مقاله در ذکر طبقات خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله تعالی ارواحهم اعلییه من اولها الی آخر با هم بوجه اجمال و هم بطریق تفصیل و الله یقول الحق و هو هدی سبیل مقصد اول در ذکر آبا و اجداد و اقربا به حضرت ایشان و تاریخ ولادت آن حضرت و احوال ایام صبا و شمه از شامل و اخلاق و اطوار آن حضرت و ابتداء سفر و دیدن مشلخ زمان قدس الله تعالی ارواحهم مقصد دوم در ذکر بعضی از حقائق و معارف و دقائق و لطائف و حکایات و امثال که در خلال احوال از حضرت ایشان بواسطه استماع افتاده مقصد سوم در ذکر بعضی از تصرفات عجیبه و امور غریبه که بطریق خرق عادت از آن حضرت ظاهر شده و نقل ثقات و عدول در آن بصحت و ثبوت پیوسته و هر مقصدی ازین مقاصد ثلاثه مشتمل خواهد بود بر سه فصل خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان کیفیت انتقال و ارتحال آن حضرت از داریا بدار آخرت مقاله در ذکر طبقات خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله

ارواحهم العلیه من اولها الی آخرها هم بوجه اجمال و هم بطریق تفصیل و اسد بقول الحق و هو هیدے
 اسبیل پوشیده نماند که حضرت ایشان تعلیم ذکر و نسبت و طریقه و خواجگان قدس الله ارواحهم از
 حضرت مولانا یعقوب جرحی گرفته اند و ایشان از حضرت خواجه بهارالدین نقشبند و ایشان از
 انیسر سید کلال و ایشان از خواجه محمد بابا ساسی و ایشان از خواجه علی راسینی و ایشان از
 خواجه محمود الحکیم غنوی و ایشان از خواجه عارف ریوگری و ایشان از خواجه عبدالحق غجدانی
 که سر حلقه سلسله خواجگان اند و ایشان از خواجه یوسف بهمدانی و ایشان از خواجه ابوعلی
 فارمدی و ایشان از شیخ ابوالقاسم کرکانی و شیخ ابوالقاسم رانتساب در علم باطن بدو جانب
 است یکی شیخ ابوالحسن خرقانی و دیرالشیخ ابونزید بسطامی و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ
 ابونزید است بدقی و تربیت شیخ ابونزید و دیرالشیخ باطن روحانیت بوده نه بظاهر و صورت
 و نسبت ارادت شیخ ابونزید بحضرت امام جعفر صادق است رضی الله تعالی عنه و نقل صحیح
 ثابت شده که ولادت شیخ ابونزید نیز بعد از وفات حضرت امام است و تربیت حضرت امام
 ایشان را بحسب روحانیت مونی بوده است نه بحسب ظاهر و صورت و حضرت امام جعفر را
 رضی الله عنه چنانچه شیخ ابوطالب مکی قدس سره در قوت القلوب آورده و نسبت ثابت است مکی
 بوالد بزرگوار خود امام محمد باقر و ایشان را بوالد بزرگوار خود امام زین العابدین و ایشان را بوالد
 بزرگوار خود امام حسین و ایشان را بوالد بزرگوار خود امیر المومنین علی رضی الله عنهم اجمعین و ایشان را
 بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و شاخ طریقت قدس الله ارواحهم سلسله نسبت ایمنه الی الله است
 و رضی الله تعالی عنهم از جهت نفاست و عزت و شرفی که دارد سلسله الذیب نام کرده اند و نسبت
 دیگر که حضرت امام جعفر رضی الله عنه دارد لقبولی شیخ ابوطالب مکی قدس سره بقاسم بن محمد بن ابی بکر
 صدیق است رضی الله تعالی عنهم که پدر مادر حضرت امام است و از فقهای سبعة بوده است و بی نظیر
 زمان خود در علم ظاهر و باطن و دیرالشیخ نسبت ارادت باطن بسلیمان فارسی بوده است رضی الله عنه
 و دیرابا وجود در ریانت شرف صحبت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم نسبت باطن از امیر المومنین
 ابی بکر صدیق رضی الله عنه نیز بوده بعد از انتساب بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و باز شیخ ابوطالب
 کرکانی را نسبت ارادت باطن شیخ ابو عثمان مغربی بوده است و دیرابا ابوعلی کاتب و دیرابا ابی رباح

دویرا با جنبه بغدادی و دویرا با سری سقطی و دویرا بمعروف کرخی و شیخ معروف رادونست واقع است
یکی بد او دطالی و دویرا بحیب عجمی و دویرا بحسن بصری قدس الله ارواحهم و حسن بصری را با امیر المومنین
علی رضی الله عنه و ایشان را بحضرت رسالت صلی الله علیه و سلم و دیگر شیخ معروف را نسبت ارادت
بحضرت امام علی رضا است و ایشان را ابوالد بزرگوار خود امام علی موسی کاظم و ایشان را ابوالد
بزرگوار خود امام جعفر صادق رضی الله عنهمالی آخر النسبه كما مر و الله اعلم به

خواجه یوسف همدانی قدس سره

حضرت قطب الاولیا خواجه محمد یار ساقدس سره در کتاب فصل الخطاب آورده اند که خدمت
مولانا شرف المله والدین العقیلی الانصاری البخاری روح الله و روحه که از کبار علما اند و از
خاندان خواجگانند قدس الله ارواحهم بخط شریف ایشان مکتوب است که شیخ ابو یوسف
همدانی قدس سره سزده ساله بودند که به بغداد رفتند و از ابی اسحاق فقیه علم فقه آموختند
و در علم نظر بدرجه کمال رسیدند و بر بنده سبب امام ابو خفیه رضی الله عنه بوده اند و در صفهان
و بخارا تعلیم کردند و عراق و خراسان و خوارزم و ماوراء النهر صاحب قبول بودند و مدتی در کوه
ساکن بودند و فرقه از دست شیخ عبد الله جوینی پوشیدند و در تصوف انتساب شیخ عبد الله
جوینی و شیخ حسن سمنانی و شیخ ابو علی فارمدی رحمهم الله تعالی کردند و ولادت ایشان در سنه
اربعین و اربعمائه بوده است و وفات ایشان در سنه ۳۵۰ ختم ثلثین و خمسمائه و در تاریخ امام یافعی
قدس سره مذکور است که خواجه یوسف همدانی صاحب احوال و صاحب کرامات بود و در بغداد
و صفهان و عراق و خراسان و سمرقند و بخارا افاده و استفاده نمود و حدیث و زید و موعظه فرمود
و خلقی از او منتفع شدند و در منزلت کرده مدتی آنجا ساکن شد و بعد از آن به هرات رفت و چند وقت
آنجا اقامت فرمود و باز به مرو آمد و بعد از فرصتی بار دیگر به هرات رفت و یک چند آنجا بود و بعد از آن
عزیمت سفر نمود و چون از هرات بیرون آمد در راه وفات یافت و در میان موضع که وفات
یافته بود و سر ادفن کردند و گویند بعد از آن ابن البخار که از مریدان وی بود جسد مبارک را
به مرو نقل کرد و قبر مبارک او آنجا است شیراز و تبرک به و چون حضرت خواجه یوسف را قدس سره
وفات نزد یک رسیده است چهار کس را از میان اصحاب در مرتبه دعوت و مقام شایسته اند

و خلافت و نیابت خود نصب کرده و هر یک بعد از ایشان در مقام دعوت خلق بوده اند و طالبان را بطریق حق ارشاد نموده اند و خلفاء اصحاب دیگر بطریق ادب و متابعت و ملازمت وی می بوده اند و تدریجاً ذکر هر یک از خلفاء ایشان طبقه بعد طبقه تا آخر سلسله خواجگان قدس الله روحهم ایرادی یابد و باشد التوفیق +

خواجه عبدالعزیز بن حمزه

ایشان خلیفه اول اند از خلفاء اربعه خواجه یوسف همدانی قدس سره و در اصل از خوارزم اند عالم و علم و صاحب کرامات و مقامات بوده اند و در انساب شیخ عبدالکریم سمعانی رحمه الله مذکور است که نسبت خواجه عبدالعزیز بن برق است بفتح راء جمله که معرب تره است زیرا که بعضی آبا و اجداد ایشان گویند و آورده اند و تره فروشی می کرده قبر مبارک ایشان در بخارا بر سر تل شوران نزدیک مزار شیخ ابوبکر اسحاق کلابادی رحمه الله +

خواجه حسن اندانی

خلیفه دوم خواجه یوسف همدانی بوده اند و کنیت و نام ایشان ابو محمد حسن ابن حسین اندانی است و انداق دمی است برسته فرسنگی بخارا و سمعانی در انساب خود آورده که در مرو دمی دیگر است بر دو فرسنگی شهر که آنرا نیز انداق گویند و انداق معرب انداک است و خواجه حسن از انداق بخارا است نه از انداق مرو و فرموده که خواجه حسن در زمان خود شیخ وقت بود و طریق پسندیده داشت و ترتیب مریدان و دعوت خلق بحق سبحانه تعالی و صاحب صفای وقت و دوام عبادت و ریاضت بود و متابع آثار سنت و آداب حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم و صحبت خواجه یوسف همدانی قدس سره داشته بود و سالها ملازمت وی کرده و از خواص اصحاب و مریدان وی بود و با او سفر خوارزم و بغداد کرده بود و من اول در مرو با وی ملاقات کردم در خانقاه خواجه یوسف همدانی قدس سره لیکن وی را نشناختم بعد از آن با وی در بخارا ملاقات کردم و بوی ترود و باز گشت می نمودم و صحبت وی تبرک می جستم و وی اکرام من بغایت می نمود و اندک حدیث از وی برسم تمین تبرک بروایت است از ناوشینا یوسف الهمدانی قدس سره استماع دارم ولادت وی در ۶۴۳ هجری است و ستین و اربعه ماهه بوده است و وفات وی در بیست و هشتم رمضان و ۷۱۳ هجری است و بنین و بنین

و خمسایه و در شب بیست و هفتم در منزل مبارک دل کرده وی نمیره امام عالم عامل فقیه حقان
 عبد الکریم ابی حنیفه انداقی که از کبار تلامذہ شمس لائمه حلوائی بوده است رحمهما الله منقول است
 که خواجه حسن انداقی بلازمست خواجه یوسف بهمانی پیوسته اند و از ایشان نسبت و طریقہ فر گرفته
 باندک فرصتی از دوام مشغولی کار ایشان بجائی رسیده که کیفیت عظیم غالب می شده و بسیار از
 مهات ضروری ایشان در تعویق می افتاده و کفالت معیشت اولاد و ازواج میسر نمی شده روز
 حضرت خواجه یوسف ایشان را نصیحت کرده اند که عیالمند درویش آید و مباشرت بعضی امور ضرورت
 و دران اہمال و اہمال شرعاً و عقلاً جائز نیست خواجه حسن گفته اند که حال من برو جی است که
 مجال هیچ کار دیگر ندارم حضرت خواجه را از ان سخن غیرت عظیم شده است و ایشان را عتاب کرده اند
 و درشت گفته آن شب حضرت حق را سبحانہ بخواب دیده اند که یا یوسف انا اعطیناک اہلاً عظیمین
 احسن البصائر و البصیرۃ ای یوسف ما ترا بنیائی عقل و ادیم حسن را بنیائی عقل و بنیائی دل
 و ادیم حضرت خواجه یوسف بعد از ان ایشان را بغایت غریزہ شستند و هیچ امر از امور دنیوی
 تکلیف ننیکردند قبر مبارک ایشان در بخارا بیرون دروازه کلابادست در فرار شیخ ابو بکر اسحاق
 کلابادی بر شرقی قبر شیخ رحمهما الله +

خواجه احمد یسوی رحمہ اللہ

خلیفہ سوم بوده اند از خلفاء خواجه یوسف قدس سرہ و ترکان ایشان را اٹالیسوی گویند و آنرا
 کہ بہ ترکی پدرست بر مشائخ بزرگ اطلاق کنند مولد ایشان یسی است کہ شہرست مشہور از بلاد
 ترکستان و قبر مبارک ایشان نیز آنجا است صاحب آیات و کرامات جلیلہ و مراتب و مقامات ضعیفہ
 بوده اند و ایشان در طفلی منظر نظر کیمیا اثریاب ارسلان شده اند کہ از قدما مشائخ ترک و عظمای
 ایشان بوده اند و گویند باب ارسلان بشارت مشتمل بر بشارت حضرت رسالت صلوات الله
 علیہ تبریت وی شغل گرفته اند و خواجه را در خدمت و ملازمت ایشان ترقیات کلی واقع شده
 و تا باب ارسلان در قید حیات بوده اند خواجه بر سبیل دوام بلازمست ایشان قیام ننموده و بعد از
 وفات ایشان ہم بشارت ایشان بہ بخارا آمدہ اند و سلوک ایشان در خدمت خواجه یوسف تمام
 و بہ رجب کبیل و ارشاد رسیده اند و در سالہ بعضی از متاخرین مشائخ این خاندان قدس الله ارواحہم

چنین مذکورست که بعد از وفات خواجه عبداللہ برقی خواجه حسن انداقی چون نوبت خلافت بخواجه احمد رسید و بدعوت خلق در بخارا مشغول شدند بعد از چند گاہ کہ ایشان را بنا بر اشارت غیبی پنجاب ترکستان غریمت افتاد و در وقت رفتن ہمہ صحاب را بمتابعت و ملازمت حضرت خواجه عبداللہ الخاقی عجدانی قدس سرہ وصیت نمودند بعد از ان بجانب یسی توجہ فرمودند پوشیدہ ماند کہ خواجه احمد یسوی قدس سرہ سر حلقہ مشائخ ترک اند و اکثر مشائخ ترک را در طریقت انتساب با ایشانست و خاندان ایشان بسی بزرگان و عزیزان بودہ اند کہ ذکر مجموع ایشان را علیحدہ کتابے باید لاجرم بذکر سلسلہ بعضی از اصحاب خواجه کہ تا زمان حضرت ایشان متصلست اکتفا می نماید بعد از ان شروع میکنند در ذکر حضرت خواجه عبداللہ الخاقی کہ خلیفہ چارم اند از خلفاء اربعہ حضرت خواجه پیر احمدانی قدس اللہ ارواحہم و بدانکہ خواجه احمد را چهار خلیفہ بودہ اند کہ ذکر ایشان بر سبیل اجمال ایرادی یابد و باللہ التوفیق

منصور اتا رحمہ اللہ

خلیفہ اول اند از خلفاء خواجه احمد یسوی و ایشان فرزند رشید باب ارسلان بودہ اند و عالم معلوم ظاہر و باطن و در مبادی کار از والد بزرگ و از خود تربیتہا یافتہ اند و بعد از وفات والد ہم فخرمودہ ایشان بکلازمت خواجه شتافہ و در ظل عنایت ایشان بدرجہ عالیہ اہل ولایت رسیدہ + +

عبد الملک خواجه رحمہ اللہ

فرزند بزرگوار منصور اتا است و بعد از وے بجای وی نشستہ و میان تربیت مستعدان برستہ و سالہا بر سندانہ ارشاد بودہ و طالبان طریق را ارشاد نمودہ

تاج خواجه رحمہ اللہ

فرزند عزیز عبد الملک خواجه و پدر بزرگوار زکی اتا است کہ بعد ازین ذکر ایشان مے آید و تاج خوا بعد از تحصیل علوم رسوم و علم طریقت و حقیقت تربیت از والد شریف خود یافتہ و بعد از بلوغ بدرجہ کمال اکمال تربیت ناقصان شتافہ

سعید اتا رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجه احمد بودہ اند و با اشارت ایشان تربیت مریدان نمودہ +

صوفی محمد دشمنند اما رحمه الله

خلیفه سوم اند از خلفا و اربعه خواجه احمد و سالها بر سندان شاد بوده اند و خلق را بحق دعوت نموده حضرت ایشان میفرموده اند که صوفی محمد دشمنند مرد بسیار دان و تشیع و تنقی بوده است حضرت خواجه که بیسی آمده اند بزرگ جبر مردم را مشغول گردانیده اند خدمت صوفی محمد دشمنند را بخاطر رسید که حضرت خواجه را از ذکر جبر منع کند از منزل خود که روان شده است معاذم حضرت خواجه شده است که بحجت احتساب می آید پیش از آنکه ملاقات سواتع شود و در تصرف کرده اند و در حین ملاقات کار ویران کرده اند

حکیم اما رحمه الله

از کبار مشایخ ترک اند و خلیفه چهارم خواجه احمد اند نام ایشان سلیمان است و حکیم لقب حکمتهاست ایشان که بر زبان ترکی در معاملات در ایشان گفته معروف و مشهور است و از جمله فواید انقباس ایشان است این مثل که در احترام خلق و عظام وقت فرموده اند هر کیم کورسانک خضریل و هر تون کورسانک قدیل یعنی کرس که به بنی خضر دان هر شب که آید شب قدر شناس و این مثل نیز با ایشان منسوب است که در کسر نفس خود فرموده اند پارچه بخشی نیریمان پارچه بغدادی پیرمایینی همه نیک یابد و همه گندم یا گاه و مسکن حکیم سلیمان و ولایت خوارزم بوده اند و از ارباب ارفشا حلت فرموده اند در موضعی که آنرا آق قرغان گویند یعنی قلعه سفید و قبر مبارک ایشان آنجا معروف و مشهور است

زنکی اما رحمه الله

ایشان را زنکی با بانیز گویند اعظم و اقدم خلفاء اصحاب حکیم اما بوده اند مولد و مسکن ایشان ولایت شانش بوده و قبر مبارک ایشان نیز آنجا است و خلق بزیارت آنجا میروند و مبرادات و صل مشیون خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمت از حضرت ایشان نقل کرده اند که میفرمودند هرگاه بزیارت زنکی آگامی آیم از قبر اداوار الله الله می شنوم ایشان بنیره باب ارسلان بوده اند و فرزند تاج خواجه و سالها در ظل حمایت و تربیت والا مبارک شریف خود بودند و بعد از وفات والد با شجاعت غیبی و ایامی لاری عمر با لازمت حکیم اما نموده و بعد از وفات حکیم زوجه ایشان را که غنبر اما نام است ده ختر براق خان است بحال عقد خود در آورده اند ایشان را از غنبر اما اولاد و جفا بزرگوار شده اند

مهمه عالم و عامل و فاضل و کامل که هر یک در زمان خود مقتدای سالکان و رهنمای طالبان بوده اند
گویند حکیم اتا سیه جرده بوده اند روزی عنبر اتا را بخاطر گذشته که چه بودی اگر حکیم سیه جرده نبود
حکیم را بر خاطر دی اشرافی شده است فرموده اند زود باشد که سیه تری از من صاحب شویم
آن بوده که بعد از حکیم نصیب زنگی اتا شده است و بعضی گفته اند زنگی اتا بحسب ظاهر حکیم اتا را در نشان
و تربیت حکیم اتا ایشان را بحسب معنی در روحانیت بوده نه بحسب ظاهر و صورت و قول اول
اصح است و گویند وقتی که حکیم اتا در ولایت خوارزم وفات یافتند زنگی اتا را تا شکند بودند علی بن
براه خوارزم روان شدند و هیچ جا گشت نکردند تا رسیدند و شتر طریارت قبر حکیم و پیش از آنکه
بجای آورده و بعد از انقضای مدت عدت عنبر اتا محرمی را نزد او فرستادند و خطبه کردند و او
روی بر یافته گفته من بعد از حکیم سیه جرده ازدواج کسی در نیامیم تخصیص این زنگی سیه و درین
روی تا فتن کردن وی کج بماند و مضطرب گشت آن محرم نزد زنگی اتا آمده و ماجرا باز گفت
زنگی اتا باز بوی پیغام داد که یاد داری آنرا که در خاطر تو گذشته بود که چه بودی اگر حکیم سیه جرده
نبودی و حکیم بر خاطر تو مشرف شده فرمود زود باشد که به سیه تری از من صاحب شوی چون
محرم آن سخن به عنبر اتا گفت یادش آمد و بگریه افتاد و گفت رضا و ادم با نچه مراد ایشان است
فی الحال کردن او راست شده و سیه جرده ازدواج ایشان در آمد و ایشان را چاه خلیفه بوده است
او زون حسن اتا و سعید اتا و صندرا تا و بدرا تا که این چهار کس در مبادی حال در یکی از مدارس
بخارا تحصیل علم اشتغال داشته اند و با اتفاق همه گیر همت بر طالع می داشته اند و در یک شب
هر چهار را داعیه سلوک این راه پیدا شده و ارادت طریق حق در خاطر ایشان سر زده علی الصباح
خانها را بتاراج داده اند و از در سه روی در صحرانها ده اند بجانب ترکستان رفته بصحبت زنگی اتا
افتاده اند و ذکر هر یک بر سبیل اجمال بر آید

او زون حسن اتا رحمه الله

خلیفه اول است از خلفای اربعه زنگی اتا گویند چون این چهار عزیز بولایت تا شکند رسیده اند در صحرا
سیکندشته اند سیاهی دیده بالهای سطر که گاه و پیش خود داشته و میچرا نیده دوی زنگی اتا بوده و طریق
ایشان در مبادی کار و بار بحسب سطر حال و کسب معیشت آن بوده که گاه و آن اهل شکند را میچرا نیده اند

و از آخره آن قوت عیال و اطفال بهم میسر نمایند گویند هرگاه رنگی آتا در صحرای اجد از نماز بزرگ
 جهر مشغول می شده اند گاوان ترک چر کرده گرد ایشان حلقه میزدند و تا ایشان بزرگ
 مشغول می بوده اند گاوان اصلا چرا نمی نموده اند چون آن طلبه علم نزد یک آتا رسیده اند
 دیده اند که بیای برهنه پشته خار درشت را در هم می شکنند و در یکدگر می گویند که برین بند و بنجا
 برند و آن خار را در پای ایشان نمی خلد متعجب شده پیش فرسته اند و سلام کرده و آتا جواب گفته و
 پرسیده اند که شما درین دیار غریب می نمائید چه کسانید و از کجائی آید گفته اند ما طلبه علم بودیم و در بنجا را
 تحصیل علوم قیام نمودیم ناگاه دلهای ما از مطالعه و سباحه بگرفت و ارادت سلوک را باطن های ما سرزد نمود
 و بطلب تحقیق از آن دیار بیرون آمده ایم میخواهیم که بوی از حقیقت بمشام ما رسد هر سومی بوییم و مرشدی
 کامل و کمال می جویم که بعد ازین ملازمت و متابعت وی نمائیم باشد که از در که بعد و نقصان
 بدرجه قرب و کمال برائیم آتا فرموده اند با شنیدن نامن بوی کشم و شمار آتان مرشد نشان دهم
 پس روی بطرف شمال و جنوب و مشرق و مغرب آورده اند و استنشاق هوا میکرده و از
 هر سویی بوی کشیده گفته اند که هر چهار حد عالم را بوی کشیدم در تمام ربع سکون کسی غیر خود ندیدم
 که تواند شمار از نقصان را ند و کمال را ند سید آتا بد را تا را ازین سخن در باطن انکار
 پیدا شده سید آتا بدل اندیشیده که من سید و عالم باشم که تابع این سیاه گاو چران شوم و
 بد را تا را بخاطر آمد که این رنگی را بترسب را ببینید که چه دعوی عریض میکند آتا او زون حسن آتا
 و صد را تا بران دعوی از کار نگرفته اند و باطن گذرانیده که می تواند بود که حضرت حق سبحانه و تعالی
 درین سواد و دلیعت نهاده باشد رنگی آتا مقارن این حال در باطن هر چهار نصرت کرده اند
 و دلهای ایشان را بجانب خود متعلق ساخته و منجذب گردانیده اول کسی که از ایشان پیش رفته
 و بر دست آتابیت کرده و انابت آورده او زون حسن آتا بوده است و اول کس ازین چهار
 عزیز که اذن ارشاد یافته بعد از باو غلامی که کمال او زون حسن آتا

سید آتا رحمه الله

خلیفه دوم رنگی آتا است و نام وی سید احمد است و سید آتا معروف و مشهور است گویند سید آتا
 در آشنای ملازمت رنگی آتا بر چند ریاضت میکشید در باطن خود هیچ رشدی ننمیدید و هر چند سعی می نمود

بر دل وی هیچ دری نمی کشود آخرد دل خود را بعرض غیر آتا رسانیده و گفته سخن شمانزد آتا درج
قبول دارد امیدوارم که در باب من کلمه چند گویند باشد که بنظر عنایتی مشرف غوم غیر آتا قبول
کرده و گفته تو خود را مشب در ندی سیاه پیچیده در سر راه آتا بیند از تا سحر که لبهارت ساختن
بیرون آیند ترا بان حال بیند ممکن که بر تو رحم کنند سید آتا چنان کرده و غیر آتا مشب در فراش
آتا را گفته اند احمد مردی فقیر است و سید و عالم است و مدتی است که در ملازمت است هرگز بنظر
عنایت خاص مخصوص این جناب نشده التماس دارم که بروی رحم کنید آتا تبسم کرده فرموده اند که
سیادت و علم سدر راه او شده اول که مرادید من او را بخود نشان دادم بدل اندیشید که من سید و
عالم باشم که تا بجایگاه کادچران شوم اکنون تو او را درخواست کردی از سر گناه وی در گذشتم و
چون وقت سحر آتا بیرون آمده چیزی سیاهی بر سر راه خود افتاده دیده پای بران نهاده او خود سید
بوده که پای بر سینه او نهاده بوده اند و او پای آتا را بوسیده آتا گفته اند چه کسی گفته احمد است آتا
گفته اند که برخیز باین شکستن خود کار تو درست شد درین بخل بوی النفاقی خاص کرده اند چون
سید آتا قدرت کرده اند آنچه مقصود ایشان بوده برایشان منکشف گشته و ابواب سوا هب و فتوح
سفتوح شده و باندک فرصتی بدرجه ارشاد و کمال رسیده و بنیاقصان را بمرتبه کمال رسانیده و سید آتا
با حضرت عزیزان خواجہ علی راستین که از اجله طبقه خواجگانند قدس الله اعلاهم و ذکر ایشان
بعد ازین خواهد آمد معاصر بوده اند و میان ایشان مفاد و ضات واقع شده که در ذکر عزیزان شریف
از ان ایراد خواهد یافت در مقامات حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ مذکور است کہ حضرت
خواجہ نقل کرده اند کہ وقتی در مقامی زمینی را ازین میگذاشته است سید آتا بروی گذسته و از و
پرسیده کہ در چه کاری و چه میکاری و بہقان گفته اند کہ ازین میکارم و لیکن این زمین ازین بگویند
سید آتا بان زمین خطاب کرده کہ ای زمین ازین بگو کہ گویند چندین سال دران زمین ازین
می رسته است بی آنکہ تخم کارند +

امجیل آتا قدس سرہ

از کبار اصحاب و خلفا سید آتا بوده است حضرت ایشان میفرموده اند کہ مردم در اوایل حال
بہ امجیل آتا تعرض میکردند آتا می گفته من اینہا نمیدانم آتش بر گرم طبلن فقرم یعنی آتش و

سید هم و طبل وی میزنم تا در نواحی خریزان می بوده است که قصبه ایست میان سیرام و تاشکند و حوالی آن دیار نسبت با ما معترض بوده اند و دام غنیمت و ثمت می کرده اند تا میگفته این ملایان صابون و اشنان سن اند حضرت ایشان این سخن را از وی ابغایت می پسندیده اند و آنجا که فرموده اند که این سخن تا کلام جامع است و هم حضرت ایشان فرموده اند که اسمعیل انا بعد از آنکه مرید را تلقین می کرده میفرموده که ای درویش برادران طریقت شدیم یک نصیحت از من قبول کن که این دنیا را یک گنبد بخریال کن و بدانکه توئی و حق سبحانه چندان ذکر گوئی که بغلبه و قهر بان توحید حق سبحانه ماند و بس و تو از میان بیرون روی حضرت ایشان میفرموده اند که ازین سخن انا خیل بوی می آید و هم حضرت ایشان از حال خود خواجه ابراهیم علیه الرحمۃ نقل فرموده اند که حضرت سید شریف جرجانی مرا میگفتند شیخ زاده از سجدهای مریدان اسمعیل انا بوسے مذاق سے آید *

اسحاق انا رحمه الله

فرزند اسمعیل انا بوده است صاحب صفای وقت و احوال بزرگ بوده و در نواحی استیجاب می نشسته و آن قصبه ایست میان تاشکند و سیرام شیخ عبد الله خجندی علیه الرحمۃ که از اصحاب حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بوده میفرموده پیش از آنکه بشرف صحبت حضرت خواجه مشرف شوم بچندین سال مراجعہ بقوی رسیده بود بمزار خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره رفتم از ایشان اشارت رسید که باز گرد که مقصود تو بعد از دوازده سال دیگر در بخارا حاصل خواهد شد و آن موقوف بطهور خواجه بهاء الدین نقش بند است خاطر من فی الجمله آرام گرفت بجانب خجند مراجعت کردم روزی در بازار می گذشتم و دو ترک دیدم که بر در مسجدی نشسته بودند و با هم سخنان میگفتند و می گریستند گوش فرود شستم ازین طریق می گفتند مرا بصحبت ایشان میل خاطر می شد بایشان نیاز مندی کردم و مقداری طعام و سیوه پیش آوردم با هم گفتند این درویش طالب مینماید لائق آنست که در خدمت سلطان زاده ما اسحاق خواجه باشد چون از ایشان این سخن شنیدم باز داعیه من و طلب قوت گرفت تفحص کردم گفتند ایشان در اینجا می باشند بصحبت ایشان رفتم و آنها طلب کردم اما از واقعه ترمذ هیچ نگفتم و چند روز در خدمت ایشان بودم و ایشان لطفا بسیار نمودند روزی فرزند ایشان که جوانی بود بغایت رشید و انا قبول از ناحیه

از اصحاب

ظاهر بود بوالد بزرگوار خود گفت این درویش مسکین ست نی باید که در خدمت شما باشد اسحاق خجسته
فرمودند ای فرزندان این درویش مرید خواجه بهاوالدین لقت بند خواهد بود ما را درو سے مجال تصرف
نیست چون از ایشان این سخن شنیدم یقین من بحضرت خواجه میفرود و از ایشان اجازت خواستم
و به خجسته باز گشتم و منتظر ظهور حضرت خواجه قدس سره شدم تا وقتیکه در بخارا بشرف صحبت قبول
ایشان شرف شدم +

صدر آتا و پدر آتا رحمهما الله

خلیفه سوم و چهارم زنگی آتا بوده اند و نام ایشان مولانا صدرالدین محمد و مولانا بدرالدین محمد
بوده است و ایشان را صدر آتا و پدر آتا نیز گویند و ایشان در بخارا همیشه هم محبه و محبت می بود و هم
و از یک طرف طعام و شراب میخوردند و بر یک فرش خواب می کرده اند چون به صحبت زنگی آتا می نشستند
روز بروز آنار ترقی از احوال مولانا صدرالدین ظاهر می شده است لیکن در کار مولانا بدرالدین
فروستگی تمام بوده آخر بخاطرش آمده که سید آتا غنبر آتا را وسیله ساخت تا زنگی آتا بحال او برسد
من نیز آنجا رفتم و از دار الشفا و شفقت ایشان در خود را دو اطلبیم پس بوقت فرصت بخدمت غنبر آتا
رفته گریان گریان حال خود باز گفته و ویرا شفیع آورده التماس نموده که در محل سلطانا بعض رسا بنده که
بدرالدین میگوید من و مولانا صدرالدین هر دو بنده شما ایم بهت چیست که نظر عنایت شما در حق و
زیاده افتاده است اگر از من تقصیری در وجود آمده تنبیه فرمایند تا تبارک آن قیام نمایم چنان
زنگی آتا آنروز از صحرا آمده اند اتفاقاً منبسط الحال بوده غنبر آتا پیغام مولانا بدرالدین را آتا رسانید
و التماس التفات خاطر کرده آتا فرموده اند که فرو بستگی کار او از آن جهت است که در اول ملاقات
و گفتگوی من بخاطر گذراندن زنگی شرب را می بینید که چه دعوای عریض میکند اکنون که تو در خوا
کردی از سر گناه وی در گذشتیم پس ی را طلبید و التفات نمود که فی الحال بدرجه و مقام مولانا صدرالدین
رسیده و بعد از آن همیشه در سیر مقامات و منازل سائرین عنان و کاب بر کاب او می سود و در
ظهور احوال و مواجید عارفین شریک و همیم او می بود و دیگر مولانا صدرالدین در هیچ وقتی و حالی بر سر
فائق و غالب نگشت و در سلوک طریقت حقیقت از وی نگذشت

المکین یا بارحمه الله

خلیفہ صدرالآب و وہ و بعد ازو کے بہ اشاعت وہی طالبان را بحق دعوت نمودہ

شیخ علی شیخ حماد

خليفة المين بابا رحمه الله بوده وبعد ازو کے بجائے کے برسرند ارشاد شسته ۷۷

مورد شیخ حمہ

خلیفہ شیخ علی شیخ بوده و بعد از او سید مستعدان را تربیت فرموده:

کمال شیخ رحمہ اللہ

از کبار اصحاب مودود شیخ بوده و در ولایت شاش مقام داشته حضرت ایشان میفرمودند که
کمال شیخ مرید مودود شیخ بود برادر طریقت خادم شیخ و قتیکه ما از سفر خراسان مراجعت کردیم و در
ماشکند اقامت نمودیم و بے برای ما بسیار می آمد بعضی از اعزّه اصحاب میگفتند که روزی کمال شیخ
نزد ایشان آمد و بودند که برای ما ذکر آره گویند و ذکر آره نوع ذکر نیست در سلسله مشایخ ترک کرد و
ذکر گفتن آواری مثل آوان آره دوسر از حجره ذکر بیرون می آمد کمال شیخ در نظر حضرت ایشان
بقوت هر چه تمام تر بهفت و هشت بار ذکر آره گفت حضرت ایشان فرمودند که پس کیند که دل با
در گرفت و بعضی اصحاب می گفتند که فرمودند پس کیند که از عرش تا فرش سوخته شد پس بخط مائل که
آنگاه فرمودند و آن فکرم که اگر سنکری گوید که این چه نوع ذکر گفتن است کسی در جواب وی چه گوید پس
این بیت خوانند پس مرغان چمن بهر صباست خوانند ترا با صلا ۴

خادم شمس محمد الله

از اجله اصحاب مودود شیخ بوده و در سبادی حضور حضرت ایشان در ولایت شاش بلکه راولپنڈی
مرشد و متقدماے جمعی کثیر بوده و حضرت ایشان ملاقات میداشتمه شیخ جمال الدین بخاری رحمہ اللہ
که خلیفہ و قائم مقام خادم شیخ بود از انجا بہرات آمد و بر سر فرا حضرت مولانا سعد الدین کا شفرے
قدس سرہ با جمعی کثیر از مریدان اقامت نمود و ہما نجا وفات یافت و قبر او بٹوٹ فراہست این فقیر
در ملازمت مخدومی استاوی مولانا رضی الدین عبدالغفور علیہ الرحمۃ و الغفران گاہ گاہ بصحبت و
میرفت و دے از شیخ خود نقلہاے کرد و فوائد باز میگفت کہ بعضے ازان در ضمن شیخ شرمہ
مذکور می شود۔

رشته شمع جمال الدین میگفت که شیخ ما خادم تنج در آیت فویل القاسیه قلوبهم من ذکر الله میگفتند که جمعی هستند که از ذکر گفتن قساده قلب حاصل میکنند که آنرا به اربانه میگویند از سر غفلت بمقتضای طبع و نفس می شاید که من ذکر الله را اشارت بان باشد اگر چه مفسران بقتل عن ذکر الله تفسیر کرده اند رشته وی میگفت که شیخ ما فرمودند حضوری که سالکان را در نهایت ذکر و عبودیت بر مراتب آن می باشد میتوان بود که پیش از آن نیز دست و پایی آن حضور را بقای نمی باشد و بواسطه کشاکش طبیعت زود زایل میشود اما اگر عبودیت بر مراتب ذکر که عبارت از مشاهده بعضی انوار و کشف است کرده باشد آن مراتب چون اجسام لطیفه بجای طبیعت می نشیند و سالک از مقتضای طبیعت و پشیمانی خاطر خلاص می یابد.

رشته دوم وی میگفت که شیخ ما میگفتند دلیل بر صحت حال که دارد میشود آنست که در وقت ورود فنا به ذیستی در نهاد سالک پیدا میشود و گفت اعمال بر میخیزد و بشریعت سیلی و محبتی تازه حاصل میگردد و که با حکام شرعی روی ذوق و محبت بی کلفت و کسالت قیام می نماید رشته دوم وی میگفت که یکی از علماء رسوم نزد شیخ ما آمده بود میگفت حال اهل قص و سماع از دو سیر است در آن وقت شعور دارند یا ندارند اگر شعور دارند با وجود شعور حرکت و قص و اظهار بخود بی نهایت قبیح است و اگر شعور ندارند بعد از شعور طهارت ناکرده نماز میکنند از آن قبیح تر است شیخ در جواب آن نشنید گفتند که از اسباب نقص وضو یکی آنست که عقل سلوب می شود چنانچه مجانبین را واقع است و دیگری که عقل مستور میگردد چنانچه در حال اغما می باشد اما بی شعوری این طائفه در حال قص و سماع نه مستور شدن عقل است و نه مستور شدن آن بلکه این بی شعوری را جهت آنست که در آن محل عقل کلی از عالم الهی برین عقل جزوی قابض میگردد و در ملکوت وجود سالک حاکم و غالب میشود و این عقل کلی را قوت و قدرت آن هست که تدبیر و ضبط عالمی کند چه جای تدبیر و ضبط بدن در آن حال و ظل حمایت و تدبیر است و آن عقل کلی مدبر در مقام حفظ و نگاهداشت او بلکه نواقض وضو در آن محل نمی ماند چه طالب صادق در آن محل از طبیعت و احکام او تمام بیرون می آید و از لوازم بشریت خلاص میشود پس در آن وقت تجدد وضو و صلاحیت نیفتد.

رشته سوم شیخ جمال الدین میگفت که شیخ ما میگفتند که بعضی خادیم سلسله خواجگان قدس الله ارواحهم

چنین گفته اند که وجود عدم بوجود بشریت عود میکند اما وجود فنا برگزین بوجود بشریت عود نمیکند
 معنی این سخن بحسب ظاهر آنست که مراد از وجود عدم تحقق صفت عدم است که عبارت از ان
 بنحو نیست که بتدیان طریق فواجکان را در اثباتی شغولی دست میدهند لیکن آنچه حقیقت معنی است
 وجود عدم عبارت از آن هسته حقیقی که بر هر که سالک پرتوی اندازد بواسطه کمال شغل باطنی و بی حلودل از
 نقوش کونی و آن بر توحش حقیقی که بعد از ان بنحودی پیدا میشود وجود آن عدم است و این وجود عود میکند
 بوجود بشریت یعنی باز این پرتو ناپید می شود و لوازم وجود بشری غالب می آید بخلاف وجود موهوب
 حقانی که ویرایقا بعد الفنا گویند که بعد از تحقق بمقام فنا پیدا می شود پس همچنان که فنا را وجود
 باقی از پی است این عدم را نیز وجود از پی است و این وجود اگر چه بر تو همان وجود باقی است لیکن
 بواسطه عدم تحقق بمقام فنا گاه گاه متواری می شود تا وقتی که صاحب ثابت گردد و ملک شوند الله تعالی اعلم

خواجه عبدالخالق غیری وانی قدس سره

ایشان خلیفه چهارم اند از خلفاء اربعه خواجه یوسف همدانی قدس سره و سر دفتر طبقه فواجکانند
 و سر سلسله این غیران قدس الله روح اشیا هم مولد و دفن ایشان تریه عجدان است
 از ولایت بخارا و آن دهی است بزرگ شهر مانند برشتن سنک بخارا و نام والد شریف ایشان عبد الجلیل
 و عبد الجلیل امام معروف است از اولاد امام مالک بوده و مقتدای وقت و عالم اعلوم ظاهر و باطن و
 ساکن ملاطیعه روم بوده و والده حضرت خواجه از اولاد ملکی از لوک روم است و گویند عبد الجلیل امام
 محبت و اخضر علیہ السلام بوده و حضرت خضر اورالو وجود خواجه بشارت داده و عبد الخالق نام نهاده و از آنکه
 عبد الجلیل امام بیب حواش ایام با متعلقان خود از ولایت روم به دیار ما و اراک نه فرستاده اند بولایت
 بخارا آمده در عهد آن ساکن شده اند و حضرت خواجه آنجا متولد گشته و در عجدان نشو و نما یافته اند
 و در سبادی حال در شهر بخارا تحصیل علوم شتغال داشته اند روزی در میان کار و بار بر استاد خود
 امام صدرالدین نام برر کی از کسای علمای زمان تفسیر بنخوانده اند باین آیت رسیده اند که ادعوا ربکم
 تفرعوا و خفیه انه لایجب المقدرین ان ائساد خود پرسیده اند که حقیقه این قضیه طریقه وی چیست
 اگر ذاکر بلند می خواند و یاد رفت ذکر با اعضا حرکت میکند غیر بران اطلاع می یابد و اگر بدل
 میگویی شیطان بحکم حدیث الشیطان یجری این آدم مجری الدم واقف می شود استاد فرموده اند

عبد الجلیل

این علم لدنی است اگر حق سبحانه خواسته باشد از اهل اندک کسی بتوسع و ترا تعلیم کند حضرت خواجہ
عبد الخاق منتظر می بوده اند تا وقتیکہ خواجہ خضر علیہ السلام بابیشان رسیدہ اند و وقوف نمود
مرایشان را ملحقین کردہ در کتاب فصل الخطاب مذکور است کہ روش حضرت خواجہ عبد الخاق بطریق
حجت است و مقبول ہمہ فرق علی الدوام در راه صدق و صفا و متابعت شرع و سنت مصطفیٰ صلی اللہ
علیہ وسلم و مجاہدت و مخالفت بدعت و ہوا کوشیدہ اند و روش پاک خود را از نظر اغیار پوشیدہ
ایشان را سبق ذکر دل در جوانی از حضرت خضر علیہ السلام بودہ و بران سبق سوا طبت نمودہ اند
و خواجہ خضر علیہ السلام ایشان را بفرزند ی قبول کردہ اند و فرمودہ اند کہ در حوض آب در آن
و غوطہ خور و بدل بگوی لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ حضرت خواجہ چنان کردند این سبق را گرفتند
و بکار مشغول شدند و کشاوری یافتند از اول کار و تا آخر حال روزگار ایشان بنزدیک ہمہ خلق
مقبول و محبوب بودہ اند و بعد از ان حضرت خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ بہ بخارا آمدند و خواجہ
عبد الخاق صحبت ایشان را دریافتند و معلوم کردند کہ ایشان را ہم ذکر دل می بودہ است و صحبت
ایشان می بودند تا مدتی کہ خواجہ یوسف و بخارا بودند گفتہ اند کہ خواجہ خضر علیہ السلام بر سبق
ایشانند و خواجہ یوسف قدس سرہ بر صحبت و اگر چه طریق خواجہ یوسف و شاخ ایشان قدس سرہ
ارواح ہم ذکر علانیہ بودہ است لیکن چون حضرت خواجہ عبد الخاق قدس سرہ از حضرت خضر علیہ السلام
ملحقین ذکر خفیہ کردہ اند و بان مامور شدہ خواجہ یوسف آنرا تغیر ندادہ اند و فرمودہ اند برو جبہ کہ
از ایشان مامور شدہ آید مشغول باشند و در بعضی از تحریرات حضرت خواجہ عبد الخاق قدس سرہ
مذکور است کہ فرمودہ اند بسبت و دو سالہ بودم کہ خواجہ زندہ دلان حضرت خضر علیہ السلام را بحضرت
شیخ بزرگ ربانی خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ سپردند و تربیت من وصیت کردند و تا ایشان
در مادر او النہر بودند من در خدمت و ملازمت بودم و انالشان استفادہ بہ تفاضلی نمودم بعد از آنکہ
خواجہ یوسف بخراسان آمدند حضرت خواجہ عبد الخاق قدس سرہ بر ریاضت مشغول شدند و احوال
خود را پوشیدہ می داشتند و ولایت ایشان چنان شد کہ در یکے وقت نماز یکبہ می نشستند می آمدند
و در ولایت شام ایشان را میدان بسیار پدید آمدند و خانقاہ و آستانہ پیدا شد و مدتی در مقام
ارشاد و دعوت خلق متکلم بودند و طالبان را و صادقان را بطریق حق دلالت می نمودند و ایشان

وصیت نامیه است در آداب طریقت که برای فرزند معنوی خود خواجه اولیا ربیر قدس سره نوشته اند مثل
فوائد جزیه و فوائد جلیله که ناگزیر همه سارکان و مریدان است و از آن جمله آن وصایاست این چند
فقره حاسه که برسم تمین و تبرک ایراد می یابد +

رشته فرمودند که وصیت میکنم ترا ای سپر من که بعلم و ادب و تقوی در جمیع احوال بر تو باد که تتبع اندلس
کنی و ملازم سنت و جماعت باشی و فقه و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل پر سر سرے همیشه باز
با جماعت گذاری بشه طیکه امام و موزن نباشی هرگز طلب شهرت نکنی که آفت است و منصبی مقید مشو
و اسم کم نام باش و در قبایل نام خود و منویس و محکم قضی حاضر مشو و ضمان کسی مشو و بویا یا مردم در
و با ملوک و انبای ملوک صحبت مدار و خانقاه نیا کن و در خانقاه منشین و سماع بسیار مکن که سماع بسیار
نفاق پدید آرد و بسیاری سماع دل را میراند و بر سماع انکار مکن که سماع را اصحاب سماع بسیار اند کم گو
و کم خور و کم خسب و از خلق بگریزیم چنانکه از شیر بگریزند و ملازم خلوت خود باش و با مردان و زنان و
متبدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال خور و از شر بی پر سر و تا توانی زن نخواه که طالب دنیا
نشوی و در طلب دنیا دین بباد و بی بسیار بخند و از خنده قهقهه اجتناب نمائی که خنده بسیار دل را
میراند و باید که در همه کس چشم شفقت نگری و هیچ فردی را حقیر نه شمری ظاهر خود را بسیار آئی که آرایش
ظاهر از خرابی باطن است با خلق مجادل مکن و از کسی چیزی نخواه کسی را خدمت مفرا می و مشلخ را
بال و تن و جان خدمت کن و بر افعال ایشان انکار نمائ که منکر ایشان هرگز ستکاری نیابد دنیا
و باطل نیاموز و باید که دل تو همیشه اندوگین باشد و ذل تو بیمار و چشم تو گریان و عمل تو خالص و نماز
تو متبرع و جائه تو کفته و رفیق تو درویش و مایه تو فقر و خانه تو مسجد و مونس تو حق سبحانه + +
رشته دهم از کلمات قدسیه حضرت خواجه است این هشت عبارت که بنای طریقه خواجگان قدس الله
ارواحهم برانست - هوش در دم - نظر بر قدم - سفر در وطن - خلوت در انجمن - یاد گرد - بازگشت
نگاه داشت - یاد داشت و غیر این همه پیدا است پوشیده نماند که سه کلمه دیگر است از جمله مصطلحات
این طائفه علیه و آن وقوف عدوی و وقوف زمانی و وقوف قلبی است که جمله یازده کلمه باشد و چون
حضرت خواجه سر حلقه سلسله خواجگانند لاجرم درین مقام الفاظ مصطلح ایشان که در متن طریقه
این عزیزان موقوف برانست هم عبارات شریفه این طائفه در ضمن یازده رشته شرح می یابد

بین الاجمال و التفصیل الله یقول الحق و هو بیدر سبیل *

رشحه پوشش در دم و آن آنست که هر نفسی از درون برآید باید که از سر حضور و آگاهی باشد و غفلت بان راه نیابد حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس الله سره فرموده اند که پوشش در دم یعنی انتقال از نفسی بنفسی می باید که از سر غفلت نباشد و از سر حضور باشد و بر نفسی که نیزند از حق بیجانه خالی و غافل نباشد حضرت ایشان فرموده اند که درین طریق رعایت و حفظ نفس اهرم داشته اند یعنی باید که جمیع انفاس بر لغت حضور و آگاهی مصروف شود و اگر کسی محافظت نفس نمیکند میگوید فلان کس نفس گم کرده است یعنی طریق روش گم کرده است حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرموده اند که بنای درین راه بر نفس می باید کرد چنانکه اشتغال بوظیفه هم زمان حال از تذکر ماضی و تفکر مستقبل مشغول گرداند نفس را نگذارد که ضلوع گردد و در خروج و دخول نفس و حفظ باین انفس سعی نماید که بغفلت فرو نرود و بر نیاید رباعی ای مانده ز بحر علم بر ساحل عین * در بحر فراغت و بر ساحل شین * بردار صفتی نظر ز موج کونین * آگاه سحر باش وین انفسین * حضرت مخدومی مولانا نور الدین عبدالرحمن الجبانی قدس الله سره السامی در او اخر شرح رباعیات آورده اند که شیخ ابوالجناح نجم الکبر اقدس الله روحه در رساله فوایح الجمال میفرماید که ذکر می که جاریست بر نفوس حیوانات انفاس ضروری ایشان هست زیرا که در بر آمدن و فرو رفتن نفس حروفی که اشارت است بعبودیت و هویت حق است بجهان گفته می شود اگر خواهند و اگر نخواهند و این حروفی که در اسم مبارک الله است و الف لام از برای تعریف است و تشدید لام از برای مبالغه در ان تعریف پس می باید که طالب هویت در نسبت آگاهی حق بیجانه برین وجه باشد که در وقت تلفظ باین حروف شریف هویت ذات حق بیجانه ملحوظ ری باشد در خروج و دخول نفس اقص بود که در نسبت حضور مع الله فتوری واقع نشود تا رسد بانجا که به تکلف نگاهاشت و این نسبت همیشه حاضر دل او بود و بتکلف نتواند که این نسبت را از دل دور کند رباعی با غیب هویت آدمی حروف شناس * و انفا تر بود بران حروف اساس * باش آگاه از ان حروف در اسید و هراس * حرفی گفته شکر اگر داری پاس * پوشیده نهانند که غیب هویت که حضرت مخدومی درین رباعی گفته اند با اصطلاح اهل تحقیق عبارتست از حروف حق بیجانه باعتبار لا تعین یعنی بشرط اطلاق حقیقی که مقید نیست باطلاق نیز مکان نیست

که درین مرتبه هیچ علمی و ادراکی برگزوبی متعلق گردد و ازین حیثیت مجهول مطلق است.
 رشیخه نظر بر قدم آنست که سالک را در فتن و آمدن در شهر و صحرا و همه جا نظر او بر پشت پای او باشد تا نظر
 او پراگنده نشود و بجای که نمی باید نیفتد. وی شاید که نظر بر قدم اشارت بسرعت سیر سالک بود و در
 قطع مسافتات هستی و طی عقبات خود پرستی یعنی نظرش بهر جا که منتهی شود فی الحال قدم بران نهد تا آنکه
 ابو محمد رویم قدس سره گفته است که ادب المسافر ان لا تجاوز وجهه قدم باین معنی است و حضرت محدث
 قدس سره گفته است در کتاب تحفه الاحرار در مناقبت حضرت خواجه بهارالدین قدس سره این مضمون را
 چنین نظم آورده اند که شنویم کم زده بی همدی بخش دم در زنگدشته نظرش از قدم پس که زخود
 کرده بسرعت سفر باز نمانده قد مش از نظر.

رشیخه سفر در وطن آنست که سالک در طبیعت بشری سفر کند یعنی از صفات بشری اوصاف ملکی و از صفات
 ذمیمه اوصاف حمیده انتقال فرماید حضرت مولانا سعدالدین قدس سره فرموده اند که شخصی نیست
 بهر جا که انتقال کند خیانت از وی زائل نمی شود تا انتقال نکند از صفات خبیثه و پوشیده نباشد
 که احوال مشایخ طریقت قدس الله ارواحهم در اختیار سفر و اقامت مختلف افتاده است بعضی
 از ایشان در بدایت سفر کنند و در نهایت مقیم شوند و بعضی در بدایت مقیم شوند و در نهایت سفر کنند و بعضی
 در نهایت و بدایت مقیم باشند و سفر کنند و بعضی در بدایت و نهایت سفر کنند و مقیم نشوند و طایفه را
 ازین چارفرقه در سفر اقامت نیتی صادق و غرضه صحیح است چنانچه در ترجمه عوارف مشروح است
 و طایفه خواجهکان قدس الله ارواحهم در سفر و اقامت آنست که در بدایت حال چندان سفر
 کنند که خود را بلازمست غریبی رسانند و در خدمت وی مقیم شوند و هم اگر در دیار خود کسی ازین
 طایفه یا بند ترک سفر کرده بلازمست وی نشاند و سعی جمیل در تحصیل ملکه آگاهی بتقویم رسانند
 بعد از حصول صفت ملکه سفر و اقامت علی السویه است حضرت ایشان میفرمودند که مبتدی را در سفر
 جز پریشانی هیچ حاصل نیست چون طالبی بصحبت غریبی رسید ویرامی باید نشست و صفت تکمیل
 نی باید حاصل کرد و ملکه نسبت خواجهکان قدس الله ارواحهم بایستنی باید آورد و بعد از آن بهر جا که
 رود هیچ مانع نیست رباعی یارب چه خوش ستابی دهان خندیدن و بی واسطه چشم جهان را
 دیدن و بنشین و سفر کن که بغایت خوبست و بی منت پاگرد جهان گردیدن و حضرت محدثی

قدس سره در اشعه اللمعات در شرح این بیت که بیت آئینه صورت از سفر دور است
 کان پذیرای صورت از نورست همچنین فرموده اند یعنی آئینه صوری که عبارت از آن این مقل
 است از برای انطباع صورت ناظر در وی حاجت آن ندارد که بجانب صورت سفر کند و جنبش
 نماید زیرا که وی پذیرای صورت از جهت صفا و نوریت وجه خود شده است هر چه در مقابل وی می افتد
 در وی می نماید و صورت آن در وی منطبق گردد بی حرکت وی بسوی صورت همچنین چون آئینه معنوی
 دل از خشونات صور کونیة خلاص یافت و نوریت و صفا وی را قرا گرفت و ظلمات خواستهای
 طبیعی از وی زایل شد در قبول تجلیات ذات و صفات آئینه حاجت بسیر و سلوک ندارد زیرا که
 سیر و سلوک وی عبارت از تصفیه و تصقیل جهت قلب است چون آن بصفا و صداقت رسید
 از سفر و سلوک مستغنی شده *

شبه خلوت در انجمن از حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره پرسیده آمد که بنای طریقه شما بر چیست فرموده
 خلوت در انجمن بطاهر با خلق و باطن با حق سبحانه و تعالی است از درون شواشنا و از برون بیکانه شرح
 انجمن زیاروش کم می بود اندر جهان * آنچه حق سبحانه فرماید که دجال لا یهیم تجارت ولا بیع
 عن ذکر اند اشارت باین مقام است و فرموده اند که نسبت باطنی درین طریقه خیال آفتاب است
 که جمعیت دل در ملاصورت و تفرقه بیشتر از آن بود که در خلوت و فرموده اند که طریقه ما صحبت
 و در خلوت شهرت و در شهرت آفت خیریت و جمعیت است و جمعیت در صحبت بشرط نفی بودن یکدیگر
 و خواجه اولیا و کبیر قدس سره فرموده اند که خلوت در انجمن آنست که اشتغال به تنفراق و ذکر مرتبه
 رسد که اگر سیار از در آید هیچ سخن و آواز نشود بسبب استیلا و ذکر حقیقت دل حضرت ایشان
 فرموده اند که بسبب اشتغال بذكر از روی جد و اهتمام در مدت پنج و شش روز باین مرتبه میرسد
 که همه آوازها و حکایات مردم ذکر نماید و سخن که خود گوید ذکر شده و بے سعه و اهتمام نمی شود
 شبه یاد گردان عبارت از ذکر لسانی یا قلبی است حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره
 فرموده اند که طریق تعلیم ذکر آنست که اول شیخ بگوید لا اله الا الله محمد رسول الله مرید دل خود را
 حاضر کند و در مقابلہ دل شیخ بدارد و چشم فر از کند و زبان را استوار دارد و زبان را بر کام بکشد
 و دندان را بر هم نهاند نفس بگیرد و با تعظیم و قوت تمام در ذکر شروع کند بر موافقت شیخ و بدل

گویند نه زبان و در حبس نفس صبر کنند در یک نفس سه مرتبه بگویند چنانکه اثر خلاوت ذکر بدل رسد
 و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیه خود نوشته اند که مقصود از ذکر آنست که دل همیشه
 آگاه باشد بحق سبحانه بوصف محبت و تعظیم اگر در محبت ارباب جمعیت این آگاهی حاصل شود
 خلاصه ذکر حاصل شد مغز و روح ذکر آنست که دل آگاه بحق سبحانه باشد و اگر در محبت این
 آگاهی حاصل نشود طریق آنست که ذکر گفته شود و طریقی که نگاه داشت این آسان بر تو بود آنست
 که دم را در زیر ناف حبس کند و بسیار بسیار چپا ند و زبان را بر کام بروجی که نفس درون بسیار
 تنگ نشود و حقیقت دل را که عبارت از ان معنی مدرک در اکست که هر طرف سیر و داندیشه
 دنیا و مصالح دنیا بی همه اوجی اندیشد و در طرفه العینی او را با آسمان رفتن و تمام عالم را سیر
 کردن میسرست از همه اندیشهها نیز سازد و ویرا متوجه گوشت پاره که بر صورت صنوبرست
 گرداند و آنرا مشغول نیک گرفتن کند باین طریق که کلمه لا را بطرف بالا کشد و کلمه آله بطرف دست
 راست حرکت کرده و کلمه لا را شتر راست بر دل صنوبری زند چنانکه حرارت او تمام اعضا برسد
 و در طرف نفی وجود جمیع محذورات را بنظر فنا و ناخوشترن مطالعه باید کرد و در طرف اثبات وجود حق سبحانه
 بنظر بقا و مقصودی مطالعه باید نمود جمیع اوقات را مستغرق این ذکر باید گردانید و هیچ شغل از ان
 باز نپاید ماند تا بواسطه تکرار کلمه صورت توحید در دل قرار گیرد و ذکر صفت لازم دل گردد * *
 ششم بازگشت و آن آنست که بر باری که ذاکر زبان دل کلمه طیبه را بگوید و عقرب آن بهمان زبان
 گویند که خداوند مقصود من تویی و ضای تو زیرا که این کلمه بازگشت نفی کننده است هر خاطری را
 که میاید از نیک و بد تا ذکر او خالص ماند و سر و از ماسوی فایغ گردد و اگر مبتدی در بدایت ذکر کلمه
 بازگشت از خود صدق در نیابد باید که ترک آن نکند زیرا که بتدریج آثار صدق بظهور می آید خدمت
 مولانا جلالت الدین علیه الرحمة که از اجله اصحاب مولانا سعد الدین قدس سره بودند میفرمودند که
 در مبادی احوال که از حضرت مخدومی تعلیم ذکر گرفته بودم و در ذکر بازگشت ماسور شده چون سیکنم
 که خداوند مقصود من تویی زیرا که رضای تو مرا ازین گشتن شرم می آید زیرا که درین قول صادق
 بنورم و بصیرت میاید ششم که دروغ میگویم روزی درین خیال افتاده بودم پیش ایشان رفتم فرمودند
 که نزد شیخ بهاء الدین عمر سیر و بیم در ملازمت ایشان رفتم چون ششم شیخ فرمودند که حضرت شیخ

علاء الدین

علاء الدین

علاء الدین

کریم الدین علاء الدوله قدس سره فرموده اند که ساک هر چند از خود صدق و طلب نیامد می کند
می باید گفت که خداوند مقصود من توئی تا وقتی که حقیقت صدق ظاهر شود چون از پیش حضرت
شیخ بیرون آمدیم حضرت مخدوم فرمودند که شیخ از اهل جذب اند و صلاح نمیدانند معنی این سخن بر من
پوشیده ماند تا بعد از مدتی ظاهر شد که غرض ایشان از این سخن این بود که شیخ بطریق جذب تربیت
یافته اند نه بطریق سلوک طریق ارشاد نمیدانند زیرا که هنوز محل آن نبود که شیخ آنرا بفقیه ظاهر کنند
بهجت آنکه تا از شیخ نشنیده بودم در بازگشت آن کلمه را از روی سوز و نیاز میگفتم و در آن گفتن
خجل و منفعل بودم و چون از شیخ شنیدم آن سوز و نیاز و خجالت و فعالیت نماند

رشته نگار داشت و آن عبارت از مراقبه خواهر است چنانکه در یکم چند بار کلمه طیبه را بگوید که خاطر او تغیر نبرد
و حضرت مولانا سعد الدین قدس سره در معنی این کلمه فرموده اند باید که یک ساعت و دو ساعت و
زیاده از دو ساعت آن مقدار که میسر شود خاطر خود را نگار دارد که غیر بنیاط و بی نگذر دو خدمت
مولانا قاسم علیه الرحمه که از کبار اصحاب مخصوصان حضرت ایشان بودند روزی بتقریبی میفرمودند
که ملکه در نگار داشت آن درجه رسیده است که از وقت طلوع فجر تا چاشت بلند دل را از خطرات و غیارات
نگاه میتوان داشت بروحی که درین مقدار زمان قوت تخیله از عمل خود مغزول گردد و پوشیده نماند
که عزل قوت تخیله تمام از عمل و اگر چه نیم ساعت باشد نزد اهل تحقیق امری بغایت عظیم است و آن
از نوادر است بعضی از اکمل اولیاء را احیاناً این معنی دست میداد چنانچه حضرت شیخ محی الدین بن العربی
قدس سره در فتوحات مکی آنجا که بیان سجود قلب کرده اند در اسوله واجب به خواجه محمد علی حکیم ترند
قدس سره تحقیق این بحث فرموده اند و تفصیل آن لائق این مقام نیست

رشته یاد داشت که عبارت از دوام آگاهی است بحق سبحانه بر سبیل فوق و بعضی باین عبارت گفتند
که حضور بے غیبت است و نزد اهل تحقیق مشاهد که استیلاء شود حق است بر دل بتوسط حب ذاتی
کنایت از حصول یاد داشت است و حضرت ایشان در شرح این چهار کلمه که مذکور شد این عبارت فرموده اند
که یاد کرد عبارت از تکلف است در ذکر و بازگشت عبارت از رجوع است بحق سبحانه بر آن وجه که هر بار
کلمه طیبه را گویند از عقب آن بدل اندیش که خداوند مقصود من توئی و نگار داشت عبارت از
محافظة این رجوع است بی گفت زبان و یاد داشت عبارت از رسوخ است و نگار داشت

رشد و قوت زمانی خواجه بهاء الحق و الدین سره فرموده اند و قوت زمانی که کار گذارند و روند راه
آنست که بنده واقف احوال خود باشد که در هر زمانی صفت و حال او چیست موجب شکرست بامو
عذر حضرت مولانا یعقوب چرخ قدس سره فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ اعظمی خواجه بهاء الدین
قدس سره مراد در حال قبض با استغفار امر فرمودند و در حال بسط شکر فرموده که رعایت این که
حال و قوت زمانی ست و هم حضرت خواجه بزرگ فرموده اند که بنای کار سالک با در و قوت زمانی
بر ساعت نهاده اند تا دریابند نفس شود که بحضور میگذرد یا غفلت که اگر بر نفس نیاکنند تا دریابند
این دو صفت نشود و قوت زمانی نزد صوفیه قدس الله ارواحهم عبارت از محاسبه است و
حضرت خواجه بزرگ قدس سره فرموده اند که محاسبه آنست که در هر ساعتی آنچه بر ما گذشته است
محاسبه میکنیم که غفلت چیست و حضور چیست می بینیم که همه نقصان است باز گشت میکنیم عمل زیر میگیریم
رشد و قوت عددی و آن عبارت از رعایت عدد است و ذکر حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره
فرموده اند که رعایت عدد در ذکر قلبی برای جمع خواطر متفرقه است و آنچه در کلام خواجه گمان قدس الله
ارواحهم واقع است که فلان مرغلانی را بوقوت عددی امر فرمودند مقصود ذکر قلبی است با رعایت عدد
نه مجرد رعایت عدد و ذکر قلبی و ذکر باید که در یک نفس سه کثرت یا پنج کثرت یا هفت کثرت تا بیست و یک
کثرت گوید و عدد طاق را لازم شمرد و حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره فرموده اند بسیار گفتن
شعر نیست باید که هر چه گوید از سر و قوت و حضور باشد تا فائده بران مترتب شود و چون ذکر قلبی
از عدد بیست و یک بگذرد و اثر ظاهر نشود دلیل باشد بر بی حاصلی آن عمل و اثر ذکر آن بود که در زمان
نفی وجود بشریت منفی شود و در زمان اثبات اثری از آثار تصرفات جذبات الهی مطالع افتد
و آنکه حضرت خواجه بزرگ فرموده اند که قوت عددی اول مرتبه علم لدنی است میتواند بود که نسبت با اهل
برایت اول مرتبه علم لدنی از مطالعه این آثار تصرفات جذبات الهی است بود که حضرت خواجه علاء الدین
فرموده اند چه آن کیفیت و حالتی است که موصول است بر مرتبه قرب و علم لدنی و در آن مرتبه مکشوف میشود
و نسبت با اهل نهایت و قوت عددی که اول مرتبه علم لدنی است آن باشد که ذکر واقف شود بر سر زبان
و احد حقیقی در مراتب اعداد کونیه همچنانکه واقف است بر سر این احد عددی در مراتب اعداد حسابی است
اعداد کون و صورت کثرت نماییست + فاکل واحد تجلی بکل شان + و یکی از اکابر محققان این

مضمون را چنین گفته است قطعه کثرت چونیک در نگری عین محدث است ۴ مارا شکلی نمائند
 درین گرترا شکلی است ۴ در عدد که نگری از روی اعتبار ۴ گر صورتش بینی در ماده اش یکی است ۴
 و در شرح رباعیات فرموده رباعی در مذمب اهل کشف و ارباب خرد ۴ ساریست احد در همه
 افراد عدد ۴ زیرا که عدد گر چه بر نشت زحد ۴ هم صورت و هم ماده اش هست احد ۴ و بحقیقت این
 وقوف است که اول مرتبه علم لدنی است و الله تعالی اعلم پوشیده نمائند که علم لدنی علمی است که
 که اهل قرب را که تعلیم الهی و تقنین زبانی معلوم و مفهوم می شود و نه بدلائل عقلی و شواهد نقلی چنانچه
 کلام قدیم در حق خضر علیہ السلام فرموده اند که و علمناه من لدنا علما و فرق میان علم یقین و علم لدنی
 آنست که علم یقین عبارت از ادراک نوزدات و صفات الهی است و علم لدنی کنایت از ادراک ربانی
 و منم کلمات از حق سبحانه بطریق اہل علم ۴

رشی و قوف قلبی و آن هر دو معنی محمول است یکی آنکه دل ذاکر واقف و آگاه باشد بحق سبحانه و آن از مقوله
 یادداشت است و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیه خود نوشته اند که وقوف قلبی عبارت
 از آگاهی و حاضر بودن دل است بجناب حق سبحانه بان وجه که دل هیچ بایستی غیر از حق سبحانه نباشد
 و جاے دیگر فرموده اند که در حین ذکر ارتباط و آگاهی مذکور شرط است و این آگاهی راسته و وصول
 و وجود و وقوف قلبی سیگویند و معنی دوم آنست که ذاکر از دل واقف بود یعنی در انشای ذکر متوجه
 باین قطعه کم صنوبری اشکل شود که آنرا بجا ز دل میگویند و در جانب سیر مجازی بستان چپاق
 است و او را مشغول و گویا بگرداند و نگذارد که از ذکر و مفهوم آن غافل و زایل گردد و حضرت
 خواجه بهارالدین قدس سره در ذکر حبس نفس و رعایت عدد در لازم نمی شمرده اند اما وقوف قلبی را
 بهر دو معنی که گفته اند مهم میدانستند و لازم می شمرده اند زیرا که خلاصه آنچه مقصود است از ذکر در وقوف
 قلبی است بیت مانند مرغی باش بان بر بیضه دل پاسبان ۴ که بیضه دل زائدت مستی و وصل
 قمت ۴ و حضرت خواجه عبدالخالق را قدس سره چون وفات نزدیک رسیده است چهار کس را
 از اصحاب خود که مذکور میشود در مقام دعوت و ارشاد مستعد یافته اند و بعد از نقل حضرت خواجه هر یک
 ازین چهار بزرگ بامر ارشاد قیام نموده اند و خلق را بحق دعوت فرموده ۴

خواجه احمد صدیق رحمہ اللہ

ایشان خلیفه اول اند از خلفاء اربعه حضرت خواجه عبدالخاق قدس سره در اصل از بخارا بوده اند و بعد وفات حضرت خواجه بجای ایشان نشسته اند و اصحاب بگیر و متابعت و ملازمت ایشان بوده اند و حضرت ایشان را وفات نزدیک رسیده است همه یاران را متابعت خواجه اولیا گیر و خواجه عارف ریوگری امر کرده اند و بعد از نقل ایشان این دو عزیز در بخارا دعوت و ارشاد طالبان اوستقدان مشغولی کرده اند و قبر مبارک خواجه احمد در قریه معیان است که در بهشت برشته فرسنگی شهر بخارا +

خواجه اولیا گیر رحمه الله

ایشان خلیفه دوم خواجه عبدالخاق اند و بخاری الاصل اند در سبادی حال یکی از دشمنان بخارا به تحصیل علوم اشتغال داشته اند اتفاقاً روزی حضرت خواجه عبدالخاق قدس سره در بخارا مقدار گوشت گرفته بوده اند خواجه اولیا آنجا رسیده و نیازمندی بسیار کرده اند التماس نموده اند که گوشتی بمن دهید تا همراه شما بخانه رسانم حضرت خواجه التماس ایشان را قبول فرموده اند و ایشان گوشتی بدر خانه حضرت خواجه آورده اند و حضرت خواجه ایشان را در خاطر شریف راه داده اند و فرموده که یک ساعت دیگر بیایید تا بهم طعام خوریم چون خواجه اولیا از ملازمت حضرت خواجه برگشته اند خود را در تحصیل و مطالعه بغایت افسرده یافته اند و بصحبت حضرت خواجه دل را مائل دیده اند بعد از ساعتی باز ملازمت حضرت خواجه شتافته اند و دولت فرزندی و قبول نسبت طریقه ایشان یافته دیگر بنحدمت استاد نرفته اند آن دانشمند هر چند سعی نمود که ایشان را ازین طریق برگرداند میسر نشده بعد از آن هر حال که ایشان را می دید زبان طعن و ملامت میکشاده و سفاکت بسیار میکرد و خواجه اولیا در برابر هیچ نمی گفته اند تا شبی از شبها بر خواجه اولیا بحسب کشف ازان دانشمند امر به قبیح و فعلی شنیع ظاهر شده و ویرا در کبیره و فاحشه دیده بامداد که بهم رسیده اند باز آن دانشمند آغاز ملامت و سفاکت کرده خواجه اولیا گفته اند ای استاد شرم نمیداری که شب چنین فاحشه بودی و روز ما را از راه حق باز میداری آن دانشمند خجل و خوار شده است و یقین داشته که ایشان را در ملازمت حضرت خواجه عبدالخاق فتنی شده است و متنبه گشته و همان زمان ملازمت حضرت خواجه رفته در خدمت ایشان تبویه و انابت باز گشت کرده و بطریقه ایشان

اقبال نموده از جمله مقبولان کشته مشهور است که خدمت خواجه اولیا کبیر بر در مسجد سر صرافان
 در بازار بخارا یک چله خواطر بر آورده اند که در آن طرب چهل شبانه روز هیچ خاطری مزارحم ایشان
 نشده است حضرت ایشان این امر را از خواجه اولیا بغایت غریب و عظیم میدانستند می پسندیدند
 و انگشت بندگان سیکر فتند و میفرمودند که اشتغال بطریقه خواجه گان قدس الله ارواحهم کس
 در اندک فرصت باین مرتبه میرسد که از همه آواز بگوش او می آید و همه ذکر می شنود و بهم حضرت
 ایشان میفرمودند که معنی چله خواطر که از خواجه اولیا علیه الرحمة منقول است نه آنست که
 مطلقاً هیچ خاطری نمی آمده باشد بلکه مراد آنست که هیچ خاطری مزارحم نسبت باطنی ایشان نمی رسد
 همچنانکه خس و خاشاک بر روی آب روان مانع جریان آب روان می فرمودند که از خواجه علاء الدین
 عجب و الهی علیه الرحمة که از جمله اصحاب حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بودند پرسیدم که دل شما
 برین وجه است که غیری دروے خطور نمیکند فرمودند که فی گاه گاه چنین می شود و این بیت خوانند
 بیت چون بغایت تیز شد این جو روان بدغم نیاید در درون عاشقان بد فرمودند که گفته است
 غم نیاید نگفته است که غم نیاید و موی این قول است آنچه حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره
 فرموده اند که خطرات مانع نبود احترام از ازان و شوار بود اختیار طبعی که مدت بسیت سال و نفی آن
 بودیم ناگاه نسبت خطر گذشت اما قرار نیافت خطرات را منع کردن کار قویست بعضی برانند
 که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذشت که ممکن شود که ممکن آن شده و بخاری فیض پیدا می شود
 و قبر مبارک خواجه اولیا در بخارا بر خاک زیر حصار نزدیک برج عیار واقع شده و چون خواجه را
 وفات نزدیک رسیده است چهار کس از اصحابی که مذکور می شوند بخلاف اختیار کرده اند و اجازت
 ارشاد فرموده اند *

خواجه دیقان قلی رحمة الله

خلیفه اول است از خلفاء خواجه اولیا و بعد وفات ایشان بر سنده ارشاد داشته بوده است سایر
 خلفاء و اصحاب در متابعت و خدمت وی بوده اند و قبر مبارک وی در ده قلیت است که قریه است
 در شمال بخارا بر دو فرسنگی شهر *

خواجه رکی خدا باوی رحمة الله

خلیفه دوم است از خلفاء خواجه اولیا، و بعد از خواجه دهبقان در مقام ارشاد فرموده است و باقی
خلفاء و اصحاب در خدمت وی بوده اند و ملازمت وی می نموده و قبر وی در ده خد اباد است که از
جمله دیهای بزرگ بخارا است برنج فرنگی شهر +

خواجه سوکمان رحمه الله

خلیفه سوم است از خلفاء خواجه اولیا، و بعد از خواجه زکی بدعوت خلق مشغول بوده و سایر اصحاب
در خدمت و متابعت وی بوده اند و قبر وی نیز نزدیک قبر خواجه اولیا است.

خواجه غریب رحمه الله

فرزند صلبی خواجه اولیا و خلیفه چهارم ایشان بوده است و بعد از خواجه سوکمان بامر ارشاد قیام
می نموده و خلق را بحق دعوت می فرموده باشیخ العالم شیخ سیف الدین الباخری قدس سره که
از کبار اصحاب شیخ نجم الدین کبر بوده است قدس سره معاصر بوده و در فتح آباد بخارا که مدفن
شیخ سیف الدین آنجا است بهم صحبت بسیار سید شسته اند و در آن زمان که شیخ مجذوب محبوب القلوب
شیخ حسن بلغاری رحمه الله از جانب اوس و بلغار بولایت بخارا آمده است خدمت خواجه
غریب را که در آن وقت نود ساله بوده است دریافته است و بنایت مقصد شده چون شیخ حسن
بشیخ سیف الدین ملاقات کرده است شیخ سیف الدین از وی پرسیده است که خواجه غریب را
چون یافتید فرمود که مرد تمام است و سلوک لی بجز به آراسته است شیخ حسن بلغاری در مدت سه سال
که در بخارا مقیم بوده است دائم بخواجه غریب صحبت سید شسته از خاندان تاج الدین ستاحی که
از اکابر وقت بوده چنین منقولست که شیخ حسن بلغاری علیه الرحمة فرمود که من در مدت حیات
خواجه اولیا دار باب قلوب را ملازم کردم کسی را بمرتبه خواجه غریب بودند دیدم در مقامات شیخ
نیکو رست که در مدت عمر خود بیست و هشت تن از اولیا را ملازم کردم اول ایشان شیخ سعد الدین
حموی بود و آخر ایشان خواجه غریب قدس سره و اتم و محلی از احوال شیخ حسن در فصل اول از
سقا صد اول در ذکر شیخ عمر باغستانی که جدا علامت حضرت ایشان بوده اند بتقریب ایراد خواهد یافت
و خواجه غریب با چهار خلیفه بوده است که مذکور میشود همه ساکن طریق رشاد و صاحب دعوت و ارشاد

خواجه اولیا، پارسا رحمه الله

خلیفه اول است از خلفاء اربعه خواجه غریب علیه الرحمه دوی از قریه خرمن تہی است کہ دہی بودہ است
در ولایت بخارا و حالا سندریں و طہست و قبر وی کجا بودہ است

خواجه حسن شادوی رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجه غریب است و دسک از قریہ ساورست کہ دہی بودہ است از ولایت بخارا و او نیز
حالا سندریں است و قبر و سہ ہما نخواست

خواجه اوکتمان رحمہ اللہ

خلیفہ سوم خواجه غریب است و قبر و سہ در بخارا نزدیک بجوض مقدم است بر بالای پستہ خواجه
چار شنبہ کہ در قلنبہ شہر واقع است

خواجه اولیا غریب رحمہ اللہ

خلیفہ چہارم است از خلفاء خواجه غریب رحمۃ اللہ

خواجه سلیمان کو مینی رحمۃ اللہ

ایشان خلیفہ سوم اند از خلفاء حضرت خواجه عبدالخالق قدس سرہ بعضی برانند کہ ایشان از
اجلہ خلفاء خواجه اولیا بودہ اند میتواند بود کہ ایشان اول ملازمت حضرت خواجه عبدالخالق
کرده باشند لیکن اتمام امر ایشان در صحبت خواجه اولیا شدہ باشد و اللہ اعلم
رشتہ از ایشان پرسیدہ اند کہ و انخلصون علی خطر عظیم کہ در حدیث واقع است آن خطر عظیم چہ باشد
ایشان فرمودہ اند کہ اگر این خطر خطور بمعنی خوف بودی بایستہ کہ بلفظ فی مصدر رشدی اما چون مصدر
بحرف علی شدہ است دلیل است بر آنکہ مراد از این خطر عظیم مقامی عالی است کہ فخلصان را خواهد بود
و این مقام را خوف لازم است و آنکہ خوف بر ایشان غالب است بنا بر بلندی مقام است زیرا کہ
ہر کہ بافتاب نزدیک تر بود حرارت آفتاب را در و تاثیر بیشتر باشد و قبر مبارک خواجه سلیمان
در ولایت کرمنہ است آن قصبہ است مشملہ بہ بسیار از انجالتا شہر بخارا و دوازده شرعی راہ
در سالہ ہائیکہ مشتمل بر بمقامات و مناقب حضرت خواجه بہاء الدین است قدس سرہ و تالیف
شیخ فاضل و کامل ابوالقاسم بن محمد بن مسعود البخاری است علیہ الرحمۃ کہ از کبار اصحاب تلامذہ
حضرت خواجه محمد یار است قدس سرہ چنین مذکور است کہ خدمت خواجه سلیمان را و خلیفہ

بوده است که هر یکی در زمان خود صاحب ارشاد بوده است و خلق را بحق دعوت می نمود
و در رساله مسلک العارفین آورده که خواجه سلیمان را یکی خلیفه بوده و ذکر مجموع ایرادی یابد

خواجه محمد شاه بخاری رحمه الله

خلیفه اول خواجه سلیمان علیه الرحمة بوده است و بعد از او سنی قائم مقام و می شد

شیخ سعد الدین عجد وانی رحمه الله

خلیفه دوم خواجه سلیمان بوده است و بعد از خواجه محمد شاه به دعوت و تربیت خلق مشغول بود

شیخ ابوسعید بخاری رحمه الله

وی نیز از کبار اصحاب خواجه سلیمان بوده و از خلفاء دوسه دیر و مقتدا شیخ محمد بخاری است
که صاحب کتاب مسلک العارفین است که در طریق خواجه بکان قدس الله ارواحهم تالیف کرده و
در آن کتاب چنین مذکور است که چون خواجه سلیمان را وفات نزدیک رسیده است از میان مخا
خود شیخ ابوسعید را بخلاف و نیابت اختیار کرده اند شیخ بعد از سالها پیشوا و مقتدای طالبان
و صادقان بوده اند

رشته از شیخ ابوسعید پرسیده اند چون خاطری نیامده و باز گشت آنرا نفی کنیم و منفی شود بجه دانیم که
آن خاطر نفسانی بود یا شیطانی فرموده است که حاضر باشید که اگر در بهان لباس خود کنند مثل خاطر اول
بود آن خاطر نفسانی است زیرا که ابرام و بجاج صفت او است و یک آرزو را مکرری طلبد تا آن وقت
که کام او بر آید پس روی به آرزوی دیگر کند اما اگر در لباس دیگر خود کند شیطانی است زیرا که مقصود
شیطان ضلال اغواست اگر در لباسی نتواند راه سالک زو لباس دیگر بر آید و از در دیگر در آید
رشته هم از وی پرسیده اند که سخن از طریقت گفتن که از رسد فرموده است کسی را که اگر ظاهر او را بر همه
اهل زمین عرض کنند بر ظاهر او هیچ عیبی نبینند و اگر باطن او را بر همه اهل آسمان عرض نمایند
در باطن او هیچ نقصانی نبینند

خواجه عارف ریوگری رحمه الله

ایشان خلیفه چهارم اند از خلفاء حضرت خواجه عبدالخالق قدس سره مولد و مدفن ایشان ریوگری
که دهی است از دیه های بخارا بر شش فرسنگی شهر و از آنجا تا بغدادان یکین سنگ شری است و سلسله است

وارادت حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره از میان خلفاء حضرت خواجه عبدالخالق نجمیست خواجه
میر قدس سره *

خواجه محمود انچه فغنی قدس سره

ایشان افضل و اکمل اصحاب خواجه عارف اند و از میان اصحاب خواجه عارف بجلالت و ارشاد ممتاز
بوده اند مولد ایشان انچه فغنی است که دهی ست در ولایت بخارا از مضافات و ابکنی که دهی بزرگ
و مشتل ست بر چندین ده و فرعه و تنه فرسنگ از شهر دورست و ایشان در و ابکنی مقیم بوده اند و قبر
سبارک ایشان آنجا ست بکسب کلاری می پرداخته اند و از آن ممر وجه معاش می ساخته و چون
خواجه اجازت ارشاد یافته بوده اند و بدعوت خلق بحق ماذون گشته بنابر مقتضای وقت و مصلحت
حال طالبان ذکر علانیه افتتاح کرده اند اول بار که مشغول شده اند در مرض موت خواجه عارف
بوده است نزدیک بزمان تسلیم ایشان بر سر تل رویی کری و خواجه عارف در آن محل فرموده اند که
این وقت آن وقت ست که ما را اشارت کرده بودند اشارت رسیده بود که وقتی خواهد آمد که طالبان
بنابر مصلحت حال ایشان ذکر جهر باید گفت و بعد از نقل ایشان خواجه محمود در مسجدی که بر دروازه
و ابکنی ست به ذکر علانیه مشغول شدند و مولانا حافظ الدین از کبار علماء وقت که جد علماء حضرت
خواجه محمد پارسا اند با اشارت استاد العلماء شمس الائمہ الحکوائی رحمهما الله در بخارا از خواجه محمود
سوال کرده بحضور جمعی کثیر از ائمہ و علماء زمانه خدمت شما ذکر علانیه بچه نسبت می گویند خواجه
فرموده اند تا خفته بیدار شود و از غافل آگاه گردد و روی براه آرد و باستقامت شریعت و طریقت
در آید و بحقیقت توبه و انابت که با احتیاج همه خیرات و اصل همه سعادات ست غیبت نمایند خدمت
مولانا حافظ الدین گفتند که نیت شما صحیح ست و شما را این شغل حلال ست آنگاه از خواجه محمود التماس
نمودند که ذکر علانیه را حدی بیان فرمایند که بان حقیقت از مجاز ممتاز گردد و دیگران از آشنایان
شود خواجه فرمودند که ذکر علانیه کسی مسلم ست که زبان او پاک باشد از دروغ و غیبت و حلق او پاک
باشد از حرام و شبهت و دل او پاک باشد از ریا و سمع و سر او پاک باشد از توبه بغیر حضرت ربوبیت
خدمت خواجه علی رهتینی که از اجله اصحاب خواجه محمود اند فرموده اند که در پیشی در عهد دولت خواجه
حضرت خواجه خضر علیه السلام دید از ایشان پرسید که درین زمان از مشل کیست که جاده

استقامت ثابت باشد تا دست ارادت در دامن متابعت وی زده بوی اقتدا بنمایم خواهی خضر
 فرمودند که خواجه محمود اخیر فغنی بعضی از اصحاب خواجه علی فرموده اند که آن درویش که حضرت خضر
 دیده بود خواجه علی بودند اما خود را بان نمی آوردند که من خضر را دیده ام گویند که روزی خواجه علی
 با سایر اصحاب خواجه محمود در ده را میشتن بزرگ مشغولی بوده اند ناگهان دیده اند که مرغ سفید بزرگ
 پروازکنان از بالای سر ایشان میگذاشته چون بسمت الراس ایشان رسیده بزبان فصیح گفته
 که ای علی مردانه باش اصحاب را از دیدن آن مرغ دشیندن آن سخن کیفیتش شده است که بهیوش
 گشته اند بعد از آنکه بخود آمده اند پرسیده اند که این چه بود که دیدیم و شنیدیم خدمت خواجه علی
 فرموده اند که آن خواجه محمود بود حق سبحانه ایشان را آن کرامت کرده است که دائم در آن مقام که
 حق سبحانه با سوسی کلیم علیه السلام چند هزار کلمه گفته است پرواز می کنند و درین محل ایشان بر سر بالین
 خواجه دیهان قلعتی که خلیفه نخستین خواجه ازلیا برگیرست رفته اند که وفات وی نزدیک رسیده بود و
 حضرت حق سبحانه درخواست کرده بود که در نفس آخر یکی دوستان خود را بر سر من فرست که درین وقت حلت مرا
 بدهی باشد خواجه محمود بسبب آن فتنه بود در خدمت خواجه محمود و خلیفه بوده است که بعد از ایشان در مقام
 ارشاد بوده اند خلق را بطریق تحقیق دلالت نموده اند +

امیر خرد و ابکنی رحمه الله

نام ایشان امیر حسین است خلیفه اول اند از خلفاء خواجه محمود و از بزرگان زمان خود بوده اند و
 مرجع طالبان و ساکنان و ایشان را برادری بوده است بزرگ امیر حسین نام معروف بمیر کلان که وی هم
 از اصحاب خواجه محمود بوده است لیکن امر خلافت و نیابت خواجه مغفوف بمیر خرد شده و قبر میر خرد
 در ده و ابکنی است در ضلع مقبره خواجه محمود قدس سره نیز او مشیرک بهم *

خواجه علی ارغندانی رحمه الله

خلیفه امیر خرد بوده و قبر وی در ده ارغندان است از قصبه زندانی پنج فرسنگ بخارا.

خواجه علی میثقی رحمه الله

ایشان خلیفه دوم اند از خلفاء خواجه محمود و لقب ایشان در سلسله خواجهکان تلس اند او هم
 حضرت عزیزان است و گویند چون خواجه محمود در اوفات نزدیک رسیده است امر خلافت بحضرت

غریزان حواله کرده اند و سایر اصحاب را با ایشان سپرده **سلسله نسبت** حضرت خواجه بهاء الدین
 قدس سره از میان خلفا و اصحاب خواجه محمود بدو واسطه با ایشان میرسد و ایشان را مقامات
 رفیعہ و کرامات عجیبہ بسیار است و بصنعت بافندگی مشغول بوده اند حضرت مخدومی در کتاب
 نفحات الانس نوشته اند کہ این فقیر از بعض اکابر جنین استماع دارد کہ اشارت با ایشان است
 ایچہ حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس سرہ در غزلیات خود فرمودہ اند بیت گزنی علم را
 فوق قال بودے کے شدے پہ بندہ اعیان بخارا خواجہ نساج را مولد شریف ایشان **سلسلہ**
 کہ قصہ بزرگ است در ولایت بخارا بر دو فرسنگی شہر و بردہ پاریس مشتمل است و قبر مبارک ایشان
 در خوارزم است معروف و مشہور نیز او تیرک بہ و از برکات انفس نفیسہ ایشان است این چند
 سخن کہ در ضمن شانزدہ شیعہ ایراد می یابد ۴

رشتہ حضرت شیخ رکن الدین علاء الدولہ سمنانی قدس سرہ با ایشان معاصر بوده اند و میان
 ایشان مراسلات و مفاوضات واقع شدہ گویند حضرت شیخ درویشی را بنجد است ایشان
 فرستادہ و شہ مسلمہ رسید و ہر یکی را جواب شنید **سئلہ** اول آنکہ ما و شما خدمت آیندہ و روندہ
 می کنیم و شما در سفر تکلّف نمی کنید و ما تکلّف می کنیم و مردم از شما آزادی می کنند و از ما در گلاہ اند
 سبب این چیست حضرت غریزان در جواب گفتند کہ خدمت کنندگان منت نہند بسیار اند
 و خدمت کنندگان منت دارند کم اند جد کنید کہ از خدمت کنندگان منت دارندہ باشید
 تا کسی از شما در گلاہ نباشد **سئلہ** دوم آنکہ شنیدہ ایم کہ تربیت شما از خواجہ خضرست علیہ السلام
 این چگونه است در جواب فرمودہ اند بندگان حق سبحانہ عاشق آنند کہ خضر عاشق اوست
سئلہ سوم آنکہ ما می شنویم کہ شما ذکر جہر می گوئید چو نیست در جواب فرمودہ اند کہ ما نیز می شنویم
 کہ شما ذکر خفیہ می گوئید پس ذکر شما نیز جہر باشد

رشتہ مولانا سیف الدین قصہ کہ از اکابر علماء آن زمان بودہ از حضرت غریزان سوال کردہ
 کہ شما ذکر علانیہ بجه نیت می گوئید ایشان فرمودہ اند کہ اجتماع ہمہ علماء و فضل خیر بلند گفتن و تلقین
 کردن بحکم حدیث لقنوا موتا کم بشہادۃ ان لا اله الا الله جائز است در و ایشان را بہر نفس خیر است
رشتہ شیخ بدر الدین رامیدانی کہ از کبار اصحاب شیخ حسن بلغاری است صحبت حضرت غریزان را

دریافته بوده است و از ایشان پرسیده که ذکر کثیر که ما از نزد حق سبحانه بآن ماموریم کما قال سبحانه واذکروا الله ذکر کثیر اذکر بانست یا ذکر دل حضرت غزیران فرموده اند که مبتدی را ذکر زیادت و مبتدی را ذکر دل مبتدی همیشه تکلف و تعلل میکند و جانی میکند اما مبتدی را چون اثر ذکر بدل رسد جمله اعضا و جوارح و عروق و مفاصل وی بزرگوار میشوند و در آن وقت سالک بزرگ کثیر متحقق شود و در آن حال کار یک روزه وی برابر کار یکساله دیگران بود.

رشته سیفر موده اند که معنی آن سخن که حق سبحانه در هر شبانه روزی سی صد و شصت و شصت نظر رحمت بر دل بنده مومن میکند آنست که دل سی صد و شصت روزه دارد جمیع اعضا و آن سی صد و شصت رگ است و سی صد و شصت از آورده و شرائین متصل بدن چون دل از ذکر متاثر شود و بآن مرتبه رسد که منطور نظر خاص حق سبحانه گردد و آثار آن نظر از دل جمیع اعضا متشعب شود تا هر عضوی بطاعت لائق حال خود مشغول گردد و از نور آن طاعت از هر عضوی فیض که نظر رحمت عبارت از آن است بدل رسد.

رشته از ایشان پرسیدند که ایمان چیست فرموده اند که کندن و پیوستن مناسب صنعت خود که بافتندگی بود جواب گفتند.

رشته از ایشان پرسیده اند که مسبوق بقضاء و سبوقانه که برخیزد فرموده اند که پیش از صبح یعنی باید که پیش از وقت برخیزد تا که نماز قضا نشود.

رشته فرموده اند که در آیه کریمه تو بوالی الله هم اشارت است و هم بشارت اشارت به کردن توبه و بشارت بقبول آن که اگر قبول نه کردی امر نه کردی امر دلیل قبول است باده تقصیر.

رشته فرموده اند که غل می باید کردن و نا کرده انکاشتن و خود را مقصر دیدن و عمل از سر گرفتن.

رشته فرموده اند که در وقت خود را اینک نگاهدارید وقت سخن کردن و وقت چیزی خوردن.

رشته فرموده اند که روزی حضرت خضر علیه السلام پیش خواجه عبدالحق آمده اند خواجه و در حق جوی از خانه بیرون آورده اند خضر علیه السلام نخورده اند خواجه فرموده اند تناول نائید که نعمت حلالست خضر علیه السلام فرموده اند که همچنانست لیکن خمیر کنند که وی بی طهارت بوده است ما را خوردن این روایت.

رشته ۱۱ فرموده اند کسی که جانی می‌شنید و خلق را بخدای میخواند باید که چون مرد جانور و ارباب باشد که حوصله هر مرغی را بداند و طعمه هر مرغی در خور و سبب دهد و شد نیز باید که تربیت صادقان و طالبان بقدر تفاوت قابلیت و استعدادات ایشان کند.

رشته ۱۲ فرموده اند که اگر در همه روی زمین یکی از فرزندان خواجه عبدالحق بودی منصور بگزیدار نه رفتی یعنی اگر یکی از فرزندان معنوی خواجه و حیات بودی حسین منصور را تربیت از آن مقام گذرانیدی.

رشته ۱۳ فرموده اند که روندگان راه را ریاضت و مجاهدت بسیار باید کشید تا بمرتب و مقامی رسید اما راه ازین همه نزدیک تر هست که خود را بمقصود رساند و آن آنست که روند راه در آن کوشد که خود را بوجه خلق و خدمتی در دل صاحب ملی جا کند چون دالین طائفه مورد نظر حق است او را نیز از آن نظر نصیبی رسد.

رشته ۱۴ فرموده اند بزبان دعا کنید که بان زبان گناه نه کرده باشید تا اجابت مترتب شود یعنی پیش دوستان خدا تواضع و نیاز مندی کنید تا ایشان برای شما بکنند.

رشته ۱۵ روزی در حضور حضرت عزیزان کسی خوانده که مصرع عاشقان در می دو عید کنند به ایشان فرموده اند که سه عید کنند آنکس گفته که حضرت عزیزان کشف این معنی فرمایند گفته اند که یکی یاد کرد بنده سیان دو کرد خداوند است اول بنده را تو فیق دهد که یاد وی کند و چون یاد کند بیشتر قبول شرف سازد پس فیق یاد کرد و قبول سه عید باشد.

رشته ۱۶ روزی شیخ فخرالدین نوری که از اکابر آن زمان بوده از عزیزان پرسیده که سبب چه بود که در روز اول که سوال است بر یکم واقع شود جمیع بلفظ بی جواب دادند و در روز بعد که حق سبحانه لمن الملک الیوم گوید بچاکس جواب نه گوید ایشان فرموده اند که روز نازل وضع تکالیف شرعی بود و در سخن گفت باشد اما روز بعد روز رفع تکالیف شرعی است و ابتداء عالم حقیقت و در حقیقت گفت نباشد لاجرم آن روز حضرت حق سبحانه بهم خود جواب خود گوید بعد الواحد القهار و از جمله اشعاری که بحضرت عزیزان منسوب است این یک قطعه و چهار رباعی است فرمودند قطع نفس مرغی مقید در درونست و نگه درخش که خوش مرغیست و مسازد زبانش نبه بگسل تا بپرد که توانی گرفتن بعد پرواز و رباعی با هر که

نشستی و نشد جمع دولت و دوز تو نه رسید ز محبت آب و گلست و از صحبت می اگر تر انگنی و هرگز نکند
روح عزیزان بجلت و رباعی بیچاره دلم که عاشق روی تو بود و تا وقت صبح و دوش در گوی تو بود
چو کان سر زلف تو از حال بحال و می بردش و همچنان یکی گوی تو بود و رباعی چون ذکر بدل رسد
دلت در دکنده و آن ذکر بود که مرد را فر دکنده و هر چند که خاصیت آتش دارد و لیکن دو جهان
بر دل تو سر دکنده و رباعی خواهی که بحق بی بی می تن و داند طلب دوست بیار می تن و خواهی
مدد از روح عزیزان یابی و پای از سر خود ساز و بیار می تن و

من خوارق عاده قدس الله سره منقول است که خدمت سید انا که ذکر
ایشان در سلسله خواجه احمد سیوی قدس به پاگذشت با خدمت عزیزان در یک مان بوده اند
و گاه گاه بیکدیگر ملاقات می نموده و خدمت سید انا را در مبادی حال ایشان نقادی می بوده
روزی از خدمت سید نسبت با ایشان صورت منافعی طریق ادب صادر شده اتفاقاً در همان
ایام از جانب پشت بقاق جمعی از ترکان تاختی آورده اند و یک سپهر سید انا را با سیری برده سید
متنبه شده اند و دانسته که این حادثه بواسطه آن بی اوبی واقع شده بمقام معذرت در آمده و
ترتیب سفره کرده و خدمت عزیزان را بر رسم ضیافت التماس نموده و نیازمندی بسیار پیش برده و
ایشان بر عرض سید انا مطلع شده اند و التماس ویرا قبول نموده بر سفره وی حاضر شده اند
و در آن مجلس سی از اکابر علما و مشایخ و وقت بوده اند و خدمت عزیزان را در آن روز کیفیت
عظیم بوده و وقتی بنهایت خوش داشته اند چون خادم نکدان آورده سفره بر زمین نهاده ایشان
فرموده اند که علی انگشت بزرگ نزنند دست بطعام نزنند تا فرزند سید انا بر سر این سفره حاضر نشود
و بعد ازین سخن لحن سکوت کرده اند و حاضران همه منتظر آن نفس بوده اند درین حال ناگاه سپهر
سید انا از آن در خانه در آمده و بیکبار شور و غوغا از آن مجلس برخاسته مردم حیران و مدبوش
مانده اند پس کیفیت آن آمدن از وی پرسیده اند گفته که من پیش ازین ننیدانم که حالی درست
جمعی از ترکان اسیر بودم و مرا بنده کرده بدیار خود می بردند اکنون می نگرم پیش شما حاضر اهل مجلس را
یقین شده که آن تصرفی بوده است که از حضرت عزیزان واقع شده همه سر در پای ایشان نهاده اند
و دست ارادت داده منقول است که روزی خدمت عزیزان را محالی عزیز رسیده است

و در خانه ایشان خوردنی حاضر نموده از آن جهت بسی در بارشده اند و از خانه بیرون آمده ناگاه غلامی میمان فروش که از جمله مخلصان ایشان بوده و یکی پیران میمان بر سر درین محلی رسیده است و نیازمندی بسید کرده که این طعام را بنیت ملازمان شما ساخته ام اسید وارم که در محل قبول افتد خدمت عزیزان را آمدن آن غلام با این طعام در نیوقت بغایت پسندیده افتاده است و پیرانوازش کردند و همان را بان برگزیدند پس آن غلام را طلبیدند و فرمودند که خدمت کار تو بغایت کاردی بود اکنون هر مرادی که داری از ما بطلب که مقصود حاصل است غلام بغایت زیرک و آگاه بود گفت آن میخوام که من شما شوم خدمت عزیزان فرموده اند این بغایت صعب است و بار بر تو می افتد و ترا طاقت کشیدن این بار نخواهد بود غلام نیازمندی کرد که مراد من انیست و غیر ازین هیچ آرزو ندارم ایشان فرمودند همچنین باش پس دست وی گرفته بجلوت خاں بردند و التفات نموده متوجه حال وی شدند بعد از ساعتی شیخ ایشان بروی افتادنی الحال بحسب ظاهر و باطن بصورت و سیرت ایشان برآمد و بعینه مثل ایشان شد و بعد ازین التفات مدت چهل روز کما بیش زنده بود بعد از آن بجوار رحمت حق سبحانه نقل کرد رحمه الله علیه گویند که چون عزیزان از ولایت بخارا با اشارت غیبی عزیمت خوارزم کردند و بدر و از شهر رسیدند ایستادند و در راه پیش خوارزم شاه فرستاده که فقیری بآئنده بدر شهر شما آمده و داعیه اقامت دارد اگر مصلحت شما باشد در آید و الا برگردد و درویشان را گفتند چون خضت باشید و بهند نشانی بمهر بادشاه وزیر بگیرید چون درویشان یافتند و هم عرض کردند خوارزم شاه و ارکان دولت خندیدند و گفتند اینها مردم ساده و نادان اند پس از روی هنر و مصلحت نشانی بر طبق مدعای ایشان نوشتند و مهر کرده بالیشان دادند و درویشان آن نشان را ببلایزمت حضرت عزیزان آوردند و ایشان قدم مبارک در شهر نهادند و بگوشه نشستند و بطریق خواجگان قدس الله ارواحهم مشغول شدند و هر صبح بمزد در گاه می آمدند و یک دو فروری میگرفتند و بخانه می آمدند و می فرمودند که وضو کامل سازید امروز نماز دیگر بطهارت با صحبت دارید و اگر گویند بعد از آن فرود گیرید و روید آن مردم بجان منت سید نشینند و تا نماز دیگر بران وجه در ملازمت ایشان می بودند چون یک روز بان طریق می بردند از برکت صحبت حضرت عزیزان و تا اثر و تصرف باطنی ایشان صفت از آن مردم حال می شنید

که دیگر از ملازمت گرامی ایشان اسکان رفتن و جدا شدن نبود تا بعد از چند گاه اکثر اهل آن دیار
 بر لقمه دار دات ایشان درآمدند و پیراسن ایشان کثرت و اثر و حام طالبان بسیار شد آخر خبر
 بخوارزم شاه بر دند که شخصی درین شهر پیدا شده است که اکثر مردمان دست ارادت بوی داده اند
 و در ملازمت وی بیایسته ایستاده میاد که از وی و کثرت اتباع وی ملک را خلی و آفتی پیدا شود
 که تسکین نتوان داد و شاه از آن خبر متوهم شده بمقام آن در آمده که ایشان را از آن دیار خارج
 کند حضرت غزیزان همان و در پیش را آن نشان پیش پادشاه فرستادند که ما بشهر شما هم با جارت
 و مصلحت شما درآمدیم اکنون اگر سخن خود را دیگر نمی کشید و منقیض آن حکم میفرمایید بیرون رویم شاه
 و ارکان دولت از آن حضرت بغایت خجل و منفعل شدند و بکلا از مت ایشان آمدند و از جمله محبان و
 فخاصان شدند گویند سن شریف حضرت غزیزان تا صد و سی سال کشیده بوده است و ایشان را
 دو فرزند بزرگوار بوده است هر دو عالم و عامل و عارف و کامل از مراتب علیه ارباب ولایت
 بهره تمام داشته اند +

خواجه خرد رحمة الله تعالی

فرزند کلان حضرت غزیزان بوده است نام وی خواجه محمد بوده و در زمان حیات والده شریف خود
 بسن هشتاد رسیده است و اصحاب حضرت غزیزان را خواجه بزرگ می گفته اند و خواجه محمد را خواجه خرد
 و باین نام شهرت یافته بوده اند +

خواجه ابراهیم رحمة الله تعالی

فرزند خرد و غزیزان ست گویند چون حضرت غزیزان را وفات نزدیک رسیده است خواجه ابراهیم را
 اجازت ارشاد داده اند و دعوت مستعدان امر فرموده بعضی اصحاب را بخاطر آمده که با وجود خواجه خرد
 که فرزند کلان تر اند و عالم اند و علوم ظاهری و باطنی بهت چه باشد که ایشان خواجه ابراهیم را پادشاه
 خلق اختیار کردند حضرت غزیزان را بر آن خاطر اثر افکند فرموده اند که خواجه خرد بعد از ما چندین
 مکنی نخواهد کرد و هم درین ایام با حق خواهد شد وفات حضرت غزیزان روز دوشنبه بین الصلواتین
 بیست و هشتم ماه ذی قعدة سنه خمس و عشر و سبعمائة بوده است و بعضی نسخها بنظر آمده که نقل ایشان در شهر
 احدی و عشرین و سبعمائة بوده است و الله اعلم و وفات خواجه خرد روز دوشنبه وقت چاشت

هفدهم ماه ذی الحجه ۱۰۹۳ هجری قمری و عشرين و پنج ساله بوده است بنورده روز بعد از نقل حضرت غزيران و وفات
خواجه ابراهيم در شهر ۱۰۹۳ هجری قمری و عشرين و پنج ساله واقع شده است در تاريخ وفات حضرت غزيران گفته اند
این قطعه مقصد و پانزده زحمت بود و بیست و هشتم زماه و یقیده ۴۰ کان جنید زمان شبلی وقت
زین سرارفت و پس پرده و حضرت غزيران را بعد از خواجه خسر و چهار خلیفه بوده است همه محمد نام
که صاحب کمان ابل فوق و حال بوده اند و بعد ایشان طالبان تحقیق را بحق دعوت فرستاده اند

خواجه محمد کلام و ترجمه الله تعالی علیه

از کبار اصحاب حضرت غزيران بوده است و از جمله خلفاء ایشان و قبری هم در خوارزم است ۴۰

خواجه محمد صلاح مخفی رحمه الله

از کمل اصحاب غزيران بوده و از جمله خلفاء ایشان و قبر و در ولایت بلخ است ۴۰ ۴۰ ۴۰

خواجه محمد باوردی رحمه الله تعالی علیه

از جمله اصحاب حضرت غزيران است و از جمله خلفاء ایشان و قبری نیز در خوارزم ۴۰

خواجه محمد بابا ساسی قدس سره

ایشان افضل و اکمل اصحاب حضرت غزيران اند مولد ایشان قریه ساسی بوده است که از جمله
دیهای رامتین است و یک شرعی و درست از رامتین و از انجاناتا بخارا شریعی است و قبر مبارک
ایشان نیز آنجا است منقول است که چون حضرت غزيران را وفات نزدیک رسیده است خدمت
خواجه محمد بابا را از میان اصحاب اختیار کرده اند و خلافت و نیابت خود را با ایشان تفویض فرموده
همه اصحاب را مبتلا بعت و ملازمت ایشان امر کرده اند و حضرت خواجه بهار الدین را قدس سره
نظر قبول بفرزندی زایشان بوده است و ایشان پیش از ولادت حضرت خواجه بارها که بر کوشک
هندوان میگذاشته اند میفرموده اند که ازین خاک بوی مردی بی آید زود باشد که کوشک هندوان
قصر عارفان شود تا وقتی آنجا رسیده اند و فرموده که آن بوی زیادت شده همانا که آن مرد مستول
شده است و در آن محل از ولادت حضرت خواجه سه روز گذشته بود و جدا ایشان معامله بر سرینه
ایشان گذاشته اند و ایشان را بنظر حضرت بابا آورده اند خواجه بابا محمد فرموده اند که وی فرزند
ماست و او را قبول کرده ایم پس با اصحاب گفته اند که این مرد است که ما بوی و سیمیده بودیم

زود باشد که مقتدای روزگار شود پس روی بسید امیر کلال کرده اند که خلیفه خواجه اند و فرموده اند که در حق فرزندم بهاء الدین شفقت و تربیت در بیخ نزاری و تراجل نکنم اگر تقصیر کنی امیر بر پای خواسته و دست بر سینه نهاده که مرد نباشم اگر تقصیر کنم و باقی این حکایت و تربیت های امیر حضرت خواجه را در مقامات حضرت خواجه تفصیل مذکور است حضرت ایشان میفرموده اند که حضرت خواجه محمد بابا را در ده سماسی اند با سنگی می بوده است که گاه تانک آنرا بدست مبارک خود می بریده اند و آن کار دیر بر یکشیده بواسطه آنکه چون یکس نخ تاک را می بریده اند از غلبه حال و کفایتی که میداشته آره از دست مبارک ایشان می افتاده و از خود غائب می شده اند و آن غیبت و بخودی مدتی برداشته حضرت خواجه محمد بابا را چهار خلیفه بوده است همه فاضل و کامل که بعد از ایشان بعوت صادقان و ارشاد طالبان مشغول می بوده اند +

خواجه صفوی سوخاری رحمة الله

از خلفاء خواجه محمد بابا بوده است و قبر و در ده سوخاری است که از دیه های بخاری است که بر دو فرسنگی شهر است +

خواجه محمود سماسی رحمة الله

فرزند شریف خواجه محمد بابا است و از جمله خلفاء ایشان +

مولانا دانشمند علی رحمة الله

از کبار اصحاب خواجه محمد بابا است و از جمله خلفاء مسلمان ایشان +

سید امیر کلال قدس سره

ایشان افضل و اکمل همه خلفاء و اصحاب خواجه محمد بابا بوده اند و شرف سیادت داشته اند و مله و مدفن ایشان ده سوخاری است و بد اشکری اشتغال می داشته اند و بزبان بخارا و اشکرا کلام گویند در مقامات ایشان مذکور است که والده شریفه ایشان فرموده اند تا امیر کلال را در پوست داشتیم هرگاه که لقمه شبیه اتفاق افتادی مراد دشمن عظیم گرفتاری و چون این معنی مکرر شد و استم که بسبب وجود این فرزند است دیگر در لقمه احتیاط کردم و بوسه میداد و ارشاد می نمودم چون سید امیر کلال بسن شباب رسیده اند گشتی میگرفتند و گرد ایشان هنگامه و معرکه می شده روزی در آن معرکه

مخضے رانجا طر گزشتہ کہ چہ معنی دارد کہ سیدزادہ شریف کشتی گیر و وزو آزمائی کند و طریق اہل بت
 وزو درین اثنا ویرا خواب ربودہ در خواب چنان دیدہ کہ قیامت قائم شدہ است و وی جاے
 در میان گل ولای تاسینہ فرو رفته است و بحال خود فرو مانده ناگاہ دیدہ کہ امیر پیدا شد و ہر دو
 بازوی وی گرفتند و با سانی ویرا ازان لای بالا کشیدند چون بیدار شدہ امیر دران معرکہ بوی
 بوی کردہ فرمودہ اند کہ مازو آزمائی برای چنین روزی کنیم روزی حضرت خواجہ محمد بابا از کنار معرکہ
 امیر گزشتہ اند زمانی بنظارہ ایشان توقف فرمودہ اند بعضی اصحاب را کہ ہمراہ بودہ اند بخاطر آمدہ
 کہ بہت چیست کہ حضرت خواجہ متوجہ این متبعان شدند خواجہ را بران خاطر اشتراقی شدہ
 فرمودہ اند کہ درین معرکہ مردیست کہ بسے مردان و صحبت وی بدرجہ کمال خواہند رسید نظمہ با
 بروست میخو اہم کہ اورا صید کنیم درین محل نظر امیر بجانب ایشان افتادہ و جاذبہ ایشان امیر را
 از جای در ربودہ چون خواجہ قدم نہادہ اند و روان شدہ امیر بی طاقت گشتہ معرکہ را گذارشتہ اند
 و از عقب ایشان رفتہ چون خواجہ بمنزل خود رسیدہ اند امیر را در آورده اند و طریقہ گفتہ اند و بفرزند
 قبول کردہ بعد ازان دیگر ہرگز کسے امیر را در معرکہ و بازار ندیدہ مدت بہت سال پیوستہ در خدمت
 و ملازمت خواجہ محمد بابا بودہ اند و ہر ہفتہ دو بار روز و شب نہ بخشبنہ از سوخاری بہ ساسی میرفتند
 بملازمت خواجہ بازمی آمدہ اند و مسافت میان این دو شرعی ست و دران مدت بطریق خود چکا
 اشتغال می نمودہ اند بروجہی کہ سچاکس ابر حال ایشان اطلاع نبودہ است تا در ظل تربیت
 خواجہ بدرجہ تکمیل و ارشاد رسیدہ اند و حضرت خواجہ بہاء الدین را قدس سرہ نسبت صحبت و تعلیم ذکر و
 اداب سلوک طریقت از ایشان بہ خدمت سید امیر کلال چار فرزند و چہا خلیفہ بودہ است ہمراہ باب کمال و صاحب قلم مال
 تربیت ہر یکی از فرزندان احوالہ سکی از خلفاء اربعہ خود کردہ اند ذکر ایشان با بعضی دیگر از اصحاب امیر و اصحاب
 ایشان سمت ایرادی یا بدگویند اصحاب امیر صد چہارہ تن بودہ اند نام بعضی از ایشان و مقامات امیر مذکور است

امیر برہان رحمہ اللہ علیہ

فرزند نخستین حضرت سید امیر کلال بودہ اند و بارہا امیر فرمودہ اند کہ این فرزند برہان من است و
 امیر برہان از اجلہ اصحاب حضرت خواجہ بہاء الدین اند قدس سرہ و خدمت امیر تربیت ایشان
 بحوالہ حضرت خواجہ کردہ بودہ اند و روزی خدمت امیر را حضرت خواجہ را گفتند چون استاد شاگرد را تربیت کند

بر آنست خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد مطالع کند تا او بر اعتماد شود بر آنکه تربیت وی جایی افتاده است
 اگر خللی در کار شاگرد بیند آنرا اصلاح نماید انگاه فرموده اند که فرزند من امیر برهان حاضر است بچکس دست تشریف
 بروی نهاده است و تربیت معنوی نگرده و نظر من تربیت وی مشغول شوید تا اثر آنرا مطالعه نمایم و مصفت
 مربی اعتماد شود حضرت خواجه مراقبه نشسته بودند و متوجه خدمت امیر شده و از رغایت رعایت ادب
 و امتثال امیر متوقف گشته خدمت امیر فرموده اند توقف فرمایید حضرت خواجه بنابر امتثال امیر ایشان متوجه بطن
 خدمت امیر برهان شده اند ولی توقف در بطن می مشغول گشتند فی الحال آثار آن تصرف در بطن می طاهر امیر برهان
 پیدا گشت حالی بزرگ وی پیدا آمد و اثر شکر حقیقی ظاهر شد امیر برهان حسب سکر و جذب قوی بوده و طبع وی اثر و
 انقطاع از خلق می بوده و هرگز با کسی مشغول و آرام ننگرفته و بچکس بر ابراطوار و احوال وی اطلاع نمی بوده
 و در وقت باطن بر تبه بوده که احوال باطنی بعضی از اصحاب حضرت خواجه را غارت میکرد و ویرا عریان
 می ساختن شنج نیک روز بخاری که یکی از جهاد اصحاب حضرت خواجه است حکایت کرده است که هرگز نمی که
 مراد جاس بر امیر برهان ملاقات می شد احوال باطنی مرا از من می ر بود و مرا خالی و پریشان خاطر
 می ساخت چون این معنی بکرات و مرات واقع شد خواستم که ورود خود بحضرت خواجه عرض کنم باین
 داعیه پیش حضرت خواجه آمدم فرمودند که انا امیر برهان بشکایت آمد گفتم بی گفتند در آن زمان که
 او بتوجه شود تو متوجه من شود و بگو که من نیستم ایشانند بعد ازین تعلیم چون با امیر برهان رسیدم
 و خواست که بهمان طریق بمن مشغول شود من متوجه حضرت خواجه گشتم و صورت ایشان را در خیال
 آوردم و گفتم من نیستم حضرت خواجه اندکی بیار دیدم که حال امیر برهان دیگر شد و بهوش از پای در افتاد
 بعد از آن دیگر هرگز بطریق تصرف بمن متوجه نشد از امیر برهان منقول است که فرموده عید قربانی
 بود که خلق از مصلی باز گشته بودند و مردم بسیار در طرازیست حضرت خواجه میرفتند و من از عقب همه
 میرفتم چون از دهام و اقبال خلق را بحضرت خواجه مشاهده کردم بادل خود گفتم خوشایام او اکل طور
 حضرت خواجه که زمان ظهور احوال و کار و بار ایشان بود این زمان خلق ایشان را تشویش می دهند
 چون این معنی را بر خاطر گذرانیدم حضرت خواجه توقف نمودند تا من بایشان رسیدم که بیان مرا
 گرفتند و اندک حرکتی دادند صفتی بغایت بزرگ در بطن من تصرف کرد و پنجاه از غلظت و صولت
 آن طاقت ایستادن نداشتم حضرت خواجه مرا گاه داشتند زمانه که برای صفت گذشت

چون بجال خود بانام مرا گفتند چه میگوی آن حال و کار و بار این هست یانی در قدم ایشان افتادم و گفتم کار و بار و احوال بیشتر از پیشتر است *

امیر حمزه رحمه الله

فرزند دوم امیر کلال است و امیر ویران نام والد خود سید حمزه کرده اند و هرگز ویران نام نمیخوانند همیشه پدر می گفته اند و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر می شده است که بعضی از آن در مقامات امیر کلال که بنیره امیر حمزه تالیف کرده مذکور است و خرقه امیر حمزه صیادی بوده است و از آن مروج معاش حاصل میکرده و امیر تربیت ویرا حواله مولانا عارف و یک کسرانی کرده بوده امیر حمزه می فرموده است که خدمت مولانا عارف مرا گفتند اگر یاری میخواستید که بار شماست این بغایت دشوار است و اگر یاری میخواستید که شما بار او کشید همه جهان یار شماست و خدمت امیر حمزه بعد از وفات امیر کلال قائم مقام ایشان بوده و سالها خلق را بطریق ارشاد ارشاد فرموده و وفات می در غره فوال مشنه فغان ثمانیاه واقع شده و ویرا چار خلیفه بوده است که بعد از او سب بر سر آمدند و ارشاد بوده اند و طالبان الحق دعوت نمیدادند

مولانا حسام الدین شاشی بخاری رحمه الله علیه

خلیفه اول است از خلفاء امیر حمزه و فرزند مولانا حمید الدین شاشی بوده که از کبار علماء بخارا بوده است در زمان حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بایشان ارادت و اخلاص تمام داشته خدمت مولانا حسام الدین اول ارادت شیخ محمد سوختی داشته که از مشایخ رقت بوده بعد از آن بنجد است امیر حمزه شافعه تربیت تمام در صحبت و خدمت وی یافته حضرت ایشان میفرمود که در مبادی حال چون به بخارا رسیدیم بدرسه مبارک شاه رفتیم خدمت مولانا حسام الدین و مولانا حمید الدین شاشی بعد از آن که مرا شناختند اتفاقات بسیار نمودند که بمطالعه مشغول شوید و گفتند که شیخ خاوند ظهور را به نسبت والد ما عنایت و اتفاقات بسیار بوده گویند میخواستند که مکافات آن بجای آید در آن مدرسه حجره نیک معین ساختند میفرمودند اول بار که خدمت مولانا حسام الدین ملاقات کردم اتفاقاً حکیم عودی بنفسش پوشیده بودم چون آنرا دیدند نپسندیدند و فرمودند که درویش اینچنین جامه پوشد فی الحال بیرون آدم و بنشین که پوستین داشت معاوضه کردم

چون درآمد فرمودند که این نیک میفرمودند که خدمت مولانا حسام الدین جمعیت قوی و متفرق
تمام داشتند اما جمعیت از ایشان ظاهر بود عجب چشمها و بر حال داشتند هر چند کسی بی مذاق بود
مقتدا ایشان می شد و ایشان از غایت حرارت جمعیت و غلبات جذبات که داشتند در زمستان
بجای گرمی شکستند و پاهای خود را در آب می نهادند و پیش سینه خود را میکشادند و آب بر سینه خود
می پاشیدند میز انگیگ ایشان را بقضای بخار تکلیف کرده بودند و بزور قاضی ساخته
در آن زمان که در دارالقضای نشستند و فصل خصومات میکردند جمعی طالبان از ورمی نشستند
و کسب جمعیت ایشان میکردند و در محکمه ایشان حاضر میشدم و در مقابل ایشان که در پی بود که من ایشان میدیدم
ایشان را نمیدیدند آنجا نشستم و نظاره ایشان میکردم هرگز در نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم
از ایشان نمی بود و فتوری فتم نکردم در سواد و اخفا و طریقه و جمعیت باطن خود بغایت می کوشیدند و
نسبت خود را با ساهمی پوشیدند با سانی چیزی از ایشان ظاهر نمی شد بارها می گفتند این کار را هیچ
لباسی از اشتغال با فاده و استفاده در صورت اهل علم بهتر نیست حضرت مخدومی در فحاشات الانس
از حضرت ایشان نقل کرده اند و فرموده اند این فقیر در زمانی که در بخارا رسیدم و بشرف صحبت مولانا حسام الدین
مولانا حمید شاشی مشرف شدم درین فقره خطری و خطری بود و ایشان فرمودند که مراقبه بحقیقت بهتر است
حقیقت مراقبه عبارت ازین انتظار است نهایت سیر عبارت از حصول این انتظار است بعد از
تحقیق اینچنین انتظار که طورش از غلبه محبت است را هر چه این انتظار نیست و هم حضرت
فرمودند که در مرض موت مولانا حمید الدین قرب بزمان انتقال ایشان خدمت مولانا حسام الدین
بر سر بالین والد آمدند والد را مشغول یافتند فرمودند که بابا شما را چه میشود گفت از من چیزی
نمی طلبند که من آن ندارم و طریق تحصیل آن نیز نمیدانم از من قلب سلیم می طلبند مولانا حسام الدین
فرمودند که لحظه حاضر من باشید معلوم خواهد شد چون متوجه پدر شدند بعد از ساعتی مولانا حمید الدین
در باطن خود اطمینانی و آرام دلی یافتند چشم باز کردند و گفتند ای فرزند جزاک الله خیر امر او همه عم خود
در زرش این طریقه می بایسته است کردن و ریخ ازین عمر که ضلعم کردم و برکت فرزند صلح بحجبت تمام
از دنیا رفته اند

نشسته و منتظر باشی تا بگویم در این راه که نظر را در انتظار بماند

بسم

خداوند

مولانا کمال الدین میدانی حرمه الله تعالی

خلیفه دوم است از خلفاء امیر حمزه و از میدان است که دهی است از قصبه کوفین در ولایت سمرقند +

امیر بزرگ امیر خور در جمعه الله تعالی

ایشان خلیفه سوم و چهارم امیر حمزه اند و فرزندان بزرگوار امیر برهان بوده اند که برادر کلان امیر حمزه است رحم الله +

بابا شیخ مبارک بخاری رحمه الله علیه

از کبار اصحاب امیر حمزه است و بعضی گویند از اصحاب امیر کلال بوده است و در مقامات امیر کلال آنجا که بعضی از اصحاب ایشان را نام می برد یک شیخ مبارک را ذکر کرده و آنجا که اصحاب امیر حمزه را ذکر میکنند یک شیخ مبارک دیگر نام برده لیکن آن شیخ مبارک که از اصحاب امیر کلال است که شبی بوده است و این شیخ مبارک که از اصحاب امیر حمزه است بخاریست از بزرگان وقت بوده حضرت خواجه محمد یار ساقدس سره با وجود دریافت صحبت حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بصحبت وی نیز میرفته اند حضرت ایشان فرموده اند که خدمت خواجه علاء الدین غجدوانی علیه الرحمة میفرمودند که خدمت خواجه محمد یار ساقدس بدین بابا شیخ مبارک بسیار میفتند روزی مرا هم داعیه آن شد که همراه ایشان بشم فرمودند که شما سیاید چه که شما از صحبت بابا شیخ مبارک جمعیت مجلس حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره می طلبید و آنرا دیگر نخواهید یافت پس شعلی اعتقاد میشود شما آمدن مناسب نیست گویند که روزی بابا شیخ مبارک بخانه حضرت خواجه محمد یار ساقدس سره آمده بود حضرت خواجه در آخر صحبت برای خواجه ابونصر از وی فاتحه درخواستید با فاتحه آغاز کرد و در میان فاتحه خواندن از آن خانه بیرون آمد و بیرون خانه فاتحه را تمام کرد و بعد از آن از وی پرسیده اند که جهت بیرون آمدن چه بود فرموده است که در آن محل که از برای خواجه ابونصر فاتحه خواندن گرفتم ملائکه از آسمان فرود آمدند و در آن خانه آژود خام کردند که مبارک جایی نماند بضرورت بیرون بالیست آمد پوشیده نماند که خدمت امیر حمزه را غیر ازین عزیزان که ذکر ایشان گذشت اصحاب دیگر بوده است مثل شیخ عمر سوزن گری بخاری و شیخ احمد خوارزمی و مولانا عطاء الله سمرقندی و خواجه محمود حموی و مولانا حمید الدین و مولانا نور الدین و مولانا سید احمد هرسته کرمنی و شیخ حسن و شیخ تاج الدین و شیخ علی خواجه هرسته نسفی و غیر ایشان که همه فاضل و کامل بوده اند اما چون از احوال ایشان چیزی مسموح و معلوم نگشته ذکر هر یکی را علیحده ایراد نگردد

امیر شاه رحمہ اللہ

فرزند سوم امیر کلال بوده است و طریق دی در کسب معاش آن بوده که از صحرائی می آورد و می فروخت و از آن معاش میگذرانید و از دنیا بقدر کفایت تصرف میکرد و اندکی فرموده اند که هرگز فتنی را جواب گفتنی در عقب ست همیشه در خدمت بندگان خدا مشغول بوده اند و بقدر امکان در کفایت مہمات مردم سعی و اہتمام تام داشتہ و از تعہد خاطر ما نگاہداشت و لہذا واقعہ فرو نمی گذاشت و امیر کلال تربیت و پیراہنہ بشیخ یادگار کرده بودہ اند کہ یکی از خلفا را امیر است .

امیر عمر رحمہ اللہ علیہ

فرزند چہارم خدمت امیر ست صاحب کرامات و خوارق عادات بودہ و اکثر اوقات بشفاعت حق تعالی قیام می نمودہ و امر معروف و نہی منکر میکردہ اند و بنحایت غیور بودہ اند میفرمودہ اند کہ اگر فرمودہ ای کہ چون گا و را وقت سر بریدن آید بزخمن این طائفہ گذارید و چون نردبان را وقت سوختن رسید برویو این طائفہ نھید و ہر کرا خواہید کہ براندازید باین طائفہ دراندازید و خدمت امیر کلال تربیت و پیراہنہ بشیخ جمال الدین دہستانی عوالہ کردہ بودہ اند کہ از خلفاء خدمت امیر ست و وفات امیر عمر در شہر سمنان گذشت و ثنائیہ بودہ است مخفی نماند کہ فضل و کمال خلفا و اصحاب خدمت امیر کلال علیہ الرحمۃ حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بودہ اند و ذکر شئمہ از احوال حضرت خواجہ و اصحاب ایشان طبقہ بعد طبقہ بواسطہ آنکہ طویل الذیل ست بعد از ذکر سایر خلفا و اصحاب خدمت امیر کلال علیہ الرحمۃ خواہد افتاد و اللہ ولی الرشاد .

مولانا عارف دیک کرانی رحمۃ اللہ علیہ

خلیفہ دوم اند از خلفا و اربعہ خدمت امیر کلال بودہ مولود مدفن ایشان دہ دیک کرانیست از قصبہ ہزارہ کہ برب آب کوہک واقع ست از انجا تا شہر بخارا نہ فرسنگی شرعی ست و قبر مبارک مولانا عارف بیرون دہ است بر سر راہ ہزارہ خدمت امیر کلال علیہ الرحمۃ میفرمودہ اند کہ در میان اصحاب من مثل این بوقت حضرت خواجہ بہار الدین و مولانا عارف کسی دیگر نیست ایشان گوے از ہمہ ربودہ اند و حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ بعد از آن کہ از خدمت امیر کلال اجازت یافتہ بودہ اند کہ ہر جا بوی بمشام شما میرسد از ترک و تار یک طلبید و در طلب کاری بروجب ہمت خود

تعظیم نکنید ایشان بر موجب آن نفس هفت سال در صاحب مولانا عارف بسر برده اند
و در آن مدت بروجه تعظیم و تقدیم مولانا عارف معامله میکرد و اند چنانچه در وقت طهارت بر لب
بلند تر از مولانا عارف طهارت نمیکرده اند و در راهها که میرفته اند با یکدیگر قدم بر بالای قدم
ایشان نمی نهاده اند و در صورت متابعت با ایشان مصاحبت میکرد و اند چون مولانا عارف
از ملازمت امیر کلال بر حضرت خواجه سبقت داشته اند و سالها پیش از حضرت خواجه امیر ایشان
تربیت نگرفته بوده حضرت خواجه بهار الدین قدس سره می فرموده اند که چون ندکر خفیه مشغول شستم
در ما آگاهی پیدا شد طالب مهل آن گشتم سی سال با مولانا عارف درین جست و جوی تک و یک
بودیم که کثرت سفر حجاز رفته شد هر کجا نشان دادند در کجها و زوایا گشتم اگر شل مولانا عارف چینه
اومی یافتیم نمی آیدیم کسی باشد که همزانو باشد و بسرازا سمان گذشته باشد و بظاهر و باطن آنجا
مشغول نشسته +

رشته از کلام قدسیه مولانا عارف است که هر که در بندت بر خودست در دوزخ نقدست و هر که در
مطالعه تقدیر است بجان و در بهشت نقدست +

رشته فرموده اند که در وقت طعام خوردن هر عضوی بکاری مشغول است دل بچه مشغول است
اصحاب گفتند مذکور حق بجان فرمودند که ذکر درین وقت گفتن الله و لا اله الا الله نیست بلکه ذکر درین
محل از سبب سبب رفتن است و نعمت را از منعم دیدن مولانا امیر اشرف که از مخصوصان صحاب
مولانا عارف بوده است نقل کرده که روزی شخصی معامله بخدمت مولانا عارف آورد ایشان قبول
نکردند و گفتند معامله گرفتن کسی را رواست که آن کار که مقصود صاحب معامله است همین همت او
کفایت شود و مرا آن همت نیست گویند مولانا عارف را خوشی بود مولانا ناد و شش او سکنی نام کم
از تابان میخسرو و ابکنوی بود و بذکر مشغول می نمود مولانا عارف نزد وی رفتند و منع ذکر بر
فرموده قبول نکرد و مولانا عارف گفتند اگر قبول نمی کنی کار کاری تو تلف خواهد شد بآن سخن ملتفت
نشد و همان روز گاو کاری او بر و با وجود آن مولانا درویش متنع نشد و باستانه عزیزان ابکنوی
رفت و باز آمد روز دیگر یک گاو کاری دیگر تلف شد بعد از دیدن آن دو علامت متقاعد شدند و نزد
مولانا عارف آمد مولانا گفتند این بیت از یادگیر بیت کارزاران کوه اندیش است + یادگیر و

کسی که در پیش است و منقول است که روزی در ده دیک کران سیلی عظیم آمده بود از آب کوک چنانچه
 و هم آن شکله در آب بروم مردم ترسیدند و بقان برآمدند مولانا عارف بیرون آمدند و خود را برنگذر
 سیل آنجا که تند تر و قوی تر بود در آب انداختند این گفتند اگر می توانی ما را بر فی الحال آن سیل فرو
 و عبده وی تسکین یافت منقول است که در کثرت اولی که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره از سفر حجاز
 باز گشتند بی در مومی بودند و اصحاب از راه و راه انهر صبح آمده بودند و صحبت های شگرت قائم بود
 در آن اشنا قاصدی از پیش مولانا عارف در رسید که بحضرت خواجه پیغامی داده بودند که اگر شتاب
 برخیزید و اگر رخصته باشید روان شوید که وقت رفتن مانزدیک رسیده است وصیتها داریم حضرت
 که خواجه اصحاب را در مرگذاشته تعجیل هر چه تمام تر متوجه بخارا شدند تا در ده دیک کران پیش مولانا
 عارف رسیدند مولانا حاضران گفتند که مرا ایشان ستری است هر دو بخانه در آنیم یا شما بر آید
 حاضران گفتند شما را صغفی هست که آنخانه دیگر در آنیم آنگاه مولانا عارف و ران خلوت بحضرت خواجه
 گفتند که میان ما و شما معلوم هست که اتحاد کلی بوده است و هست اگر عشق با زیاده میان گذشته
 باشد اکنون وقت باختر و در اصحاب خود و اصحاب شما نظر کردم قابلیت این راه و صحت نیستی در خدمت
 تو اجماع پارسا بیشتر از دیگران می بینم بطریقی که حین راه یافته بودم و هر منی که تر کسب حاصل
 کرده ام همه را نشان وقت او کردم و باد سپردم و اصحاب خود را بتابعیت او امر می کنم شما نیز و رباب
 او هر آنکه درین معنی تقصیر نخواهید کرد که او از اصحاب شماست بعد از آن فرمودند که دو روز یا سه روز
 دیگر پیش نمانده است بدست خود دیگرهای آب را شوئید و بدوزانو نشینید و خود آتش کنید و آب
 گرم کنید و استعداد من بسیارید و بعد از نقل سن روز سوم بار گردید حضرت خواجه با تمام تمام بوسه
 مولانا عارف قیام نمودند و بعد از وفن ایشان بسمه روز باز متوجه مرو شدند و خدمت مولانا عارف را
 و خلیفه بوده است که بندگان خدا را بعد از نقل مولانا بطریق حق ارشاد فرموده اند و راه شد و راه نموده

مولانا امیر شرف بخاری رحمه الله علیه	
خلیفه اول مولانا عارف است و بعد از ایشان بجای ایشان شسته و بطالبان طین تحقیق محبت شسته و طبعیت الهامی	
امیر خشیار الدین دیک کرانی رحمه الله علیه	
خلیفه دوم مولانا عارف است و بعد از ایشان مامور بوده بارشاد مردان	

خواجه

شیخ یادگار کسروی رحمه الله علیه

خلیفه سوم امیر کلال است و از قریه کن سرودن بوده است که دهی است از ولایت بخارا بر دوفروشکی شهر
امیر تربیت فرزند سوم خود را که امیر شاه است عماله بوی کرده بوده اند و امیر شاه بواسطه وی به جاثلیقه رسیده

شیخ جمال الدین دهباقانی رح

خلیفه چهارم است از میرکلان فرموده امیر ربی امیر عمر شده است که فرزند چهارم امیر است و امیر عمر دهل میشی بقات الیه بن لفر

شیخ محمد خلیفه رحمة الله علیه

از کباب اصحاب امیر کلال بوده است در آخر مقامات امیر مذکور است که چون ایشان از دنیا حلت
کردند همه اصحاب بدرخانه شیخ محمد خلیفه آمدند که امروز بجا سے حضرت شنایید و این معنی نزد شماست
باید که طالبان را راه نماید شیخ محمد گفت این معنی که شما از من میطلبید نزد فرزند ایشان امیر حمزه است
پس شیخ محمد با سایر اصحاب رفتند و ملازمت و خدمت امیر حمزه عالیہ الرحمۃ اختیار کردند *

امیر کلان و انشی رحمه الله علیه

از جمله اصحاب امیر کلال است و از دود و اشش بوده که از اعمال بخارا است و سه فرسنگی از شهر
دور است و بعد از امیر کلال تربیت مریدان و تعلیم طالبان قیام می نموده خدمت خواجه علامه الدین
غجدوانی علیه الرحمۃ پیش از وصول بکلازمت حضرت خواجه بهار الدین قدس سره تعلیم و ذکر از ایشان
گرفته بوده اند حضرت ایشان میفرمودند خدمت خواجه علامه الدین غجدوانی گفتند که من شانزده ساله
بودم که بکلازمت امیر کلان و انشی رسیدم و ایشان مرا بطریق ذکر خفیه مشغول ساختند و مبالغه
بسیار کردند که این طریق را چنان پنهان دار که من نشین و همز انوی تو بران اطلاع نیابد و اگر دانستی که
مردم بران اطلاع می یابند بآشتی پیدا کن و بران تکیه زده مشغول باش چند گاه برین وجه مشغول
بودم و ریاضتی عظیم داشتم و آثار ضعف در بصره من ظاهر شده بود یک روز والدہ مرا میگفتند که
تو بیماری نهفته وضعی داری ولی از من می پوشی گفتم بپار نیستم ایشان سینه خود را کشادند و گفتند اگر
تو سبب ضعف خود را گوئی شیری که ازین پستان خورده ترا جمل نکم بحسب ضرورت قصه با ایشان
مشروح گفتم و طریق را که معلوم کرده بودم عرض کردم والدہ فی الحال آن طریق را گفتند بطریق نفی
و اثبات مشغول شد ندوسن از اظهار این معنی عظیم در بارشدم و از غایت اضطراب امیر کلان

رفتیم و قصه طالعده را عرض داشت نمودم فرمودند ما والدۀ ترا اجازت دایم که باین طریق مشغول باشی چندگاه والدۀ غیر مشغول بودند روزی برادرین بصحرای رفته بود والدۀ مرا طلبیدند و فرمودند که دیگر با پاک بشوی و پیر آب کن و گرم سازیم چنان کردم بعد از آن طهارت ساختند و دو رکعت نماز گزارند و مرا پیش خودشانند و فرمودند که بطریقه مشغول شو خود نیز مشغول شدند و بعد از ساعتی بن پیچ تسلیم کردند

شیخ شمس الدین کلال رحمة الله علیه

از کبار اصحاب امیر کلال است سفر مبارک حجاز کرده بوده است و آن راه را از قرشی شبه کفش رفته و در مذاق با مشایخ وقت صحبت داشته است و طریقه مراقبه ایشان را دی به ما و اراء النهر آورده و انتشار داده در مبادی حال ویرا حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره نقاری می بوده و لیکن در آخر مرتفع شده است چنانچه در مقامات حضرت خواجه قدس سره این قضیه تفصیل مذکور است

مولانا علاء الدین کن سرون رحمة الله تعالی

از جمله اصحاب کار کرده امیر کلال است و نام وی در مقامات حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره مذکور است پوشیده نماند که خدمت امیر کلال را علیه الرحمة غیر ازین عزیزان که مذکور شده اصحاب دیگر بوده اند مثل خواجه شیخ دازونی و مولانا جمال الدین کنشی و مولانا بهاء الدین طوایی و شیخ بدر الدین میدانی و مولانا سلیمان و شیخ امین بر دو کرینی و خواجه محمد و ابکی رحیم الله علیه عامل و عالم و عارف کامل اما چون از احوال اقوال ایشان چیزی آتلغ نیفتاده بود لاجرم ذکر سر یکی علیحدۀ ایراد ننمود

مولانا بهاء الدین قشلاقی رحمة الله علیه

مقتدای زمان خود بوده اند و عالم بعلوم ظاهر و باطن و صاحب آیات و کرامات مولد ایشان قشلاق خواجه مبارک قمر شوی است که از مضامین ولایت بخارا است و از آنجا تا شهر بخارا و ازاده فرسنگ است شیخ صحبت و استاد حدیث حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بوده اند و پدر اند مولانا عارف و یک کرانی اند خدمت مولانا عارف پیش از وصول بصحبت امیر کلال مرید ایشان بوده اند از مولانا امیر اشرف و امیر اختیار الدین که از خلفاء مولانا عارف اند منقول است که گفته اند روزی حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره در مبادی احوال بولایت نسیف به قشلاق خواجه مبارک بخدست مولانا بهاء الدین قشلاقی علیه الرحمة رسید و اند حضرت مولانا فرموده اند بنحین مرغی که تو سئ یار تو

مولانا علاء الدین کن سرون

بنهار الدین

انوار

عارف و یک کرائی ست حضرت خواجه فرمودند که صحبت ایشان باین زودی میسر شود شوق و اشتیاق
 مولانا عارف بر حضرت خواجه غالب شد و در آن زمان مولانا عارف روزه خود بودند و اتفاقاً
 در آن محل با جمعی از اصحاب در زمینی پنبه می کشتند خدمت مولانا بهاء الدین حضرت خواجه را
 گفتند اگر شما را خاطر بعارض است او را آواز و هم هر آینه خواهد آمدن و بیرون آمدند و برپای
 رفتند و سترگرت عارف آواز دادند مولانا عارف در آن میروزی از پنبه کاشتن دست باز داشتند
 و اصحاب را گفتند شما بطرف منزل بروید که خدمت مولانا بهاء الدین مرا طلبیدند پس بتعجیل
 تمام روان شدند و در آن میروزی پیش از آنکه و یک از تشنگان فرود گیرند بعد از آنکه اشش
 رسیده بود در آن صحبت که در قشلاق بود رسیدند و مسافت میان ده دیک کران و قشلاق
 خواجه مبارک رحمه الله قریب بیست فرسنگ است و اول ملاقاتی که میان مولانا خواجه و مولانا عارف
 دست داده است در آن صحبت بوده است حضرت ایشان میفرمودند که مولانا بهاء الدین
 قشلاقی علیه الرحمته بزرگ بوده اند و حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره در بدایت ارادت
 بصحبت ایشان رسیده بوده اند ایشان فرمودند که ما در ولایتی هستیم که بهیچ مصلحتی
 بینید حضرت خواجه بیرون آمده اند و آن درویش را دیده که پشت خاخسک بر پشت برهنه خود
 گرفته از صحرای مطنج مولانای آورده و داب دی در خار کشیدن آن بود که بر پشت برهنه می کشیده است
 و آنکه خدمت مولانا حضرت خواجه را بیدار می اشارت کرده اند از برای تنبیه ایشان بوده است بر کمال اخلاص
 و خدمت حضرت ایشان بعد از تقریر این حکایت روی حاضران مجلس کرده فرموده اند که مردم این
 خدمتها یا خلاص میگردانند و ساز و نیستی تمام پیش می آورده اند لاجرم بدولتهای عظیم که فوق
 آن دولتی است مقبولیت میسر شده اند اگر شما اینچنین خدمتها پیش نیاورید برون باری و آید که این آدمی بوده اند

خواجه بهاء الدین محقق بند قدس الله تعالی سره

ولادت ایشان در صومعه شانزدهمین شعبانیه پنجاه و سه سالگی بوده است در عهد عزیزان خواجه علی رهنمی علیه السلام
 و از صوفیان بنابر آن قول که وفات حضرت عزیزان در شهر سه احدی و عشرين و سبعمایه بوده باشد
 مولود و مدفن ایشان قهر عارفان است که دی ست بر یک فرسنگی شهر بخارا از طفلی باز آید و است
 و انوار کرامت و هدایت از بشیره مبارک ایشان و فتح و پیدای اولی و هویدا بوده است از اولاده

حضرت خواجه منقولست که فرموده اند فرزندم بهارالدین چهار ساله بود که گفت این فراخ شلخ ماگوسا پشانی
خواهد آورد بعد از چند ماه بهمان صفت گوساله بزائید و حضرت خواجه را در ایام طفلی نظر قبول فرزندش
از حضرت خواجه محمد یار سماعی بوده است و تعلیم ادب و طریقت بحسب صورت از امیر کلال چنانچه
در ذکر خواجه محمد باشارتی بدان رفته است اما بحسب حقیقت ایشان دلیلی بوده اند و تربیت از
روحانیت حضرت خواجه عبد الخالق عجد وانی قدس سره یافته اند چنانچه از واقعه که در مبادی حوال
دیدہ اند معلوم میشود و تفصیل آن در مقامات مذکورست پوشیده نماند که در سلسله خواجهگان قدس
ارواحهم از زمان خواجه محمود انجیر غنوی تا زمان امیر کلال رحمہما اللہ ذکر خفیه را با ذکر علانیہ جمع
می کرده اند و ایشان را درین سلسله شریفه علانیہ خوانان میگوند چون زمان ظهور حضرت خواجه
بہارالدین قدس سره رسیده بنا بر آن که از حضرت خواجه عبد الخالق قدس سره ماسوعل بغزیت
بوده اند ذکر خفیه اختیار کرده و از ذکر علانیہ اجتناب نموده و هرگاه که اصحاب امیر کلال در مجلس
افتتاح ذکر علانیہ میکردند حضرت خواجه بر منجاسته آمد و از آن عوزه بیرون میرفته اند و بر خاطر
اصحاب این معنی بغایت گران می آمده است لیکن حضرت خواجه پیرایه آن نیکو کرده اند و در مقام رفع
ثقل آن جماعت نمی شده اند اما در خدمت و ملازمت امیر کلال هرگز دقیقه فرو نیکند آشته اند و همیشه
سر تسلیم بر آستان ارادت و متابعت ایشان سید آشته اند و امیر روز بروز التفات بحضرت خواجه
زیاده میکردند و تا روزی جمعی از کبار اصحاب امیر و خلوتی بنا بر غیرت که آشته اند حضرت خواجه
را خوشی مکرده اند و بعضی صفات و احوال ایشان را در صورت قصور و نقصان باز نموده و امیر در آن
خلوت بیچ نفوذ و تا وقتیکہ جمیع اصحاب از خور و بزرگ پانصد کما بیش در سوخاری بجهت عمارت مسجد
و جماعت خانه و سنابل و دیگر جمع شده بوده اند و هر کس بکاری مشغول بوده چون کار گل با خر سیده و
اصحاب پیش امیر حاضر بوده اند و در آن مجمع امیر روی بچو من کنندگان کرده اند و فرموده که شما حق
فرزندم بہارالدین گمان بد برده آید و غلط کرده آید که بعضی احوال او را بر قصور حمل فرموده آید شما
او را نہ شناخته آید همیشه نظر خاص حق سبحانہ شامل حال اوست و نظر نیکوکان حق سبحانہ تلخ نظر
حق سبحانہ در فرید نظر بحال او مرا حسنی و اختیاری هست پس حضرت خواجه را که بخت کشید مشغول
بودند طلبیدند و در آن مجمع روی بایشان کرده گفتند فرزند بہارالدین نفس مبارک خواجه محمد یار را حق

شما بجای آوردم گفته بودند که آنچه از تربیت در حق تو بجای آوردم تو در حق فرزند بهاء الدین بجای آوری و تقصیر
 نکنی چنان کردم و اشارت بسینه مبارک خود کردند و گفتند پستان برای شما خشک کردم و مرغ روحانیت شما
 از بیضه بشریت بیرون آمده اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است اکنون اجازت است هر جا بوسه
 به شام شما میرسد از ترک و تازی یک طلبید و در طلب کاری بر موجب همت خود تقصیر نکنید حضرت خواجه
 فرموده اند که چون از خدمت امیر این نفس ظاهر شد آن واسطه ابتلائی باگشت که اگر بر همان
 صورت متابعت می بودیم از بلاد و تربیلاست نزدیک ترمی بودم و بعد از آن نفس حضرت
 خواجه هفت سال بمولانا عارف مصاحبت کرده اند پس بملازمت قثم شیخ و خلیل آتار سیده اند
 و دو و از ده سال با خلیل آتا بوده اند و دو بار سفر حجاز کرده اند و در نوبت دوم حضرت خواجه
 محمد یار سارا قدس سره همراه بوده اند و چون بخراسان آمده اند حضرت خواجه محمد یار سارا با سایر
 اصحاب از راه باورد بجانب نیشاپور فرستاده اند و خود به هرات آمده اند خاص از برای
 ملاقات حضرت مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی و سه روز در تایبایان صحبت داشته اند
 پس متوجه حجاز شده اند و در نیشاپور با اصحاب ملحق شده و بعد از مراجعت چند گاه در مرو
 اقامت کرده اند آن گاه به بخارا آمده اند و تا آخر حیات آنجا بوده اند و تفصیل احوال ایشان
 در مقامات مذکور است و خدمت امیر کلال علیه الرحمة در مرض اخیر خود و اصحاب بمتابعت حضرت
 خواجه اشارت فرموده اند و در آن محل اصحاب از حضرت امیر سوال کرده اند که حضرت خواجه
 بهاء الدین در ذکر علانیه متابعت شما نکردند امیر فرموده اند که هر عملی که برای ایشان میگذرانند
 هر آنکه بنا بر حکمت الهی است و اختیار ایشان در میان نیست پس این مصرع خوانده اند که
 مصراع ای همه تو من کیم چنانکه تو داری پس سخن خلفاء و جاگان ست قدس الله تعالی ارواحهم
 اگر ترا بے تو بیرون آورده اند ترس و اگر تو بخود بیرون آمده ترس.

ذکر کیفیت نقل حضرت خواجه و تاریخ وفات ایشان قدس الله تعالی سره

خدمت مولانا محمد مسکین علیه الرحمة که از اکابر زمان بوده اند فرموده اند که شیخ نور الدین خلایق
 در بخارا فوت شده بود و حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره در مجلس تعزیت حاضر بودند و اصحاب

تقریب آوازها بلند کرده بودند و ضعفانصره و فریادناخوش میکردند حاضران را از آن کراهِست
 و منع کردند و هر کسی سخنی میگفت آنگاه حضرت خواجه فرمودند وقتی که ملا وقت آخر آمد من رویشان
 مردن آموزم خدمت مولانا محمد سکین فرموده اند که همیشه آن سخن بخاطر من بود تا وقتی که حضرت
 خواجه مریض شدند و در آن بیماری که مرض اخیر ایشان بود بکاروان سرافقتند و در مدت مرض
 در حجره کاروان سرامی بودند و خواص اصحاب ملازمت ایشان می نمودند و ایشان نسبت به هر یک
 شفقتی و التفاتی خاص می فرمودند و در نفس اخیر هر دو دست مبارک خود به عمار برداشتنده
 همچنان بودند آنگاه هر دو دست بر روی مبارک خود فرو آوردند و از عالم نقل کردند حضرت ایشان
 سیفر نمودند که خدمت خواجه علاء الدین عجمدانی علیه الرحمة می فرمودند که من در مرض اخیر حضرت
 خواجه حاضر بودم ایشان در حالت نزع بودند پیش ایشان در آمدم و چون مرا دیدند فرمودند
 که عکاسفره پیش آرد طعام خوردن ایشان همیشه عکاسی گفتند بنابر فرموده ایشان انتقال نمودم
 و دو سه لقمه خوردم و در آن حالت نتوانستم طعام خوردن سفره را جمع کردم باز چشم کشاوندیدند
 که سفره برداشته ام فرمودند که عکاسفره را بیار و طعام خور چند لقمه دیگر خوردم و سفره برداشتم
 باز دیدند که سفره برداشته ام فرمودند که سفره بیار و طعام خور که طعام را نیک می باید خوردن و کار را
 نیک می باید کردن تا چهار کرت چنین فرمودند و در آن زمان جمعی از ملازمان و اصحاب را خاطر
 مشغول می بوده است که حضرت خواجه که ام را اجازت ارشاد فرمایند و تربیت فقرای که تقوی
 نمایند حضرت خواجه را بران خاطر اشتهائی شده است فرموده اند که درین وقت مرا چه شوی
 می و بیدارین امر بدست من نیست هر وقت که حق تعالی شمار آنان حالت مشرف گردانان حالت
 حاکم است شمارا خواهد فرمود خواجه علی داماد که از جمله خادم حضرت خواجه بوده است چنین فرموده است
 که حضرت خواجه قدس سره در مرض اخیر مرا ام فرمودند که حفر قبری که روضه مبارک ایشان است
 بعد از اتمام آن نزد ایشان آمدم و در خاطر من گذشت که بعد از ایشان امر ارشاد و شارت بکه
 خواهد شد ناگاه سیر مبارک بر آوردند و فرمودند که سخن بهانست که در راه حجاز تمام کرده ایم هر کرا
 آرزوی مآیید در خواجه محمد پارسا نظر کند بعد ازین نفس روز دیگر بجا رحمت حق سبحانه نقل کردند
 حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره فرموده اند که در وقت نقل حضرت خواجه حسین بنو انیم

و

از خواجه پارسا

چون بنیه رسانیدیم انوار طاهر شدن گرفت بکلیه مشغول شدیم بعد ازان نفس حضرت خواجه
منقطع شد پس شریف ایشان بنقدا و شش سال تمام شده بوده است و در مقتدا و چهارم
بوده اند که نقل کرده اند وفات ایشان در شب دوشنبه سوم ماه ربیع الاول سنه اجمدی و
تسین و سبعمایه بوده است و در تاریخ وفات حضرت خواجه گفته اند قطعه رفت شاه شهنشاه
خواجه دنیا و دین و آنکه بودی شاه راه دین و دولت ملتش به مسکن و ما وای او چون بود
مقصر عارفان به مقصر عارفان زین سبب آمد حساب ملتش به پوشیده نهانند که فضل کامل
خلفا و اصحاب حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره حضرت خواجه علاء الدین عطار و حضرت
خواجه محمد پارسا قدس سره بهما بوده اند لیکن اصحاب ایشان بسیار و خدام بیرون از حد شمارند
و درین مجموعه از اصحاب حضرت خواجه قدس سره ذکر کسی خواهد شد که حضرت ایشان بخوان
بر روی نقل می فرمودند ما ویرا دیده بودند و اگر چه حضرت خواجه علاء الدین عطار اقدم و اعظم همه
اصحاب اند و خلیفه بحق و نائب مناسب مطلق اند و اولی تقهیم ایشانند و اما ذکر ایشان بعد از ذکر
همه اصحاب خواجه محمد نزدیک ایراد خواهد یافت باینکه ذکر ایشان و خلفا و اصحاب و اتباع ایشان
طویل اندل است قدس الله ارواحهم و روح اشباحهم

خواجه محمد پارسا قدس سره

ایشان خلیفه دوم حضرت خواجه اندو اعلم و ارفع زمان و تذکره خاندان خواجه گان قدس الله
ارواحهم در مبادی احوال که حضرت خواجه محمد پارسا آغاز ملازمت حضرت خواجه کرده اند روزی
در اثنای مجاهدات و ریاضات بدر خانه حضرت خواجه آمده بودند و بیرون شهر منتظر ایستاده
اتفاقا گنیزکی از خادمان حضرت خواجه از بیرون در آمده حضرت خواجه از وی پرسیده اند
که بر بیرون کیست وی گفته جوانی است پارسا که بر در منتظر ایستاده حضرت خواجه بیرون آمده اند
و خواجه محمد را دیده اند فرموده اند که شما پارسا بوده اید ازان روز باز که این لفظ بر زبان مبارک
ایشان گذشته و سانسند و افواه افتاده و خدمت خواجه محمد بدین لقب مشهور شده اند خدمت
خواجه محمد قدس سره در نوبت ثانی که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بسفر حجاز رفته اند در
ملازمت بوده اند سیفر فرموده که حضرت خواجه بزرگ در مابین حجاز و خلیج را بمراقبه امر فرمودند و

بجافط صورت ایشان در خزینه خیال نیز امر کردند و فرمودند که طریقه او جذبه است و صفت او
 میان جمال و جلال است و تلقین ذکر نیز فرمودند و کیفیات را حواله به علم او کردند و آن مخلص اعلی الدوام
 تسک صفت لطف آدمی و دید فصل و قطع منظر از جزای عمل امر میفرمودند و بآنکه از قول و فعل
 آنچه میگذرد آنرا در دریای نیستی می باید انداختن و سر رشته دید قصور را نیک نگاه داشتن و
 و هم حضرت خواجہ در حق آن مخلص فرمودند که او مراد است کلامی بامر او بصفت مریدی بجهت
 تربیت او معالیه میکنند و در سبادی که آن مخلص را بسخن امر کردند روزی در راهی آن مخلص
 در پیش ایشان میرفت ایشان در روی نظر کردند و روی با صاحب آوردند و فرمودند که حاضران
 مجلس او هر فردی نیست حال خود از روی سخن خواهند شنید و بعضی محلمان آن مخلص را بنظر میست
 نفس بخشیدند تا بهر که گوید موثر افتد و هر چه گوید آن شود و در محلی دیگر فرمودند که هر چه او میگوید
 حق سبحانه آن میکند میگویم گوی او میگوید و در محلی دیگر آن مخلص را صفت برخ بنظر میست
 کرامت کردند و برخ استودند و درم خرید و سیاه جرده بوده است در زمان موسی علیه السلام
 که بر درگاه حق سبحانه درجه محبوبی داشته است گفته اند که برخ در بنی اسرائیل قرینه اوسین نبی بوده است
 در میان این است و حضرت ایشان می فرموده اند که جماعتی از کبراء متقدمین که بی واسطه زبان
 امور حقیقه از یکدیگر میجایست معلوم میکرد و اند ایشان را بر خیال میگفته اند و جمعی که بعد از ظهور
 دین محمدی صلی الله علیه و سلم برین وصف اند ایشان را اوسیان میگویند و هم خدمت خواجہ پارسا
 قدس سره فرموده اند که در راه حجاز در مرضی که حضرت خواجہ بزرگ را واقع شده بود و صایا
 فرمودند و در آن اثنان آن مخلص را بحضور اصحاب خطاب کردند و فرمودند حتی و امانتی که از خلفاء
 خاندان خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم باین ضعیف رسیده است و آنچه درین راه کسب کرده است
 آن امانت را بشما سپردیم چنانکه برادر دینی مولانا عارف علیه الرحمۃ سپردند قبول می باید کردن و
 آن امانت را بخلق حق سبحانه می باید رسانیدن آن مخلص تواضع کرد و قبول نمود و چون از سفر حجاز
 مراجعت کردند بر سر جمع و بحضور اصحاب آن مخلص را نظر میست فرمودند و مکر گفتند که آنچه داشتیم
 بتمام ربودی و بعد از آن بان مخلص روز بروز نظر عنایت زیادت میفرمودند و وقتی دیگر فرموده اند
 که آنچه مولانا عارف در حق او گفت ما نیز همان می گوئیم و بر آنیم اما بطور آن موقوف بر اختیار ماست

و در آخر حیات میفرموده اند نسبت منی و باطنی که بودیم و اشارت کرده بر آنکه ظهور خواهد کرد اما خبر منی
بر سر است تا آن بر فیروز دهم حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که حضرت خواجه
در آخر حیات در غیبت آن مخلص در حق آن مخلص فرموده اند که هرگز از وی نه رنجیده ایم از سر
سبب رنجش در وجود آمده است که بنا بر حکمتی و مصلحتی عارضی چند روز باطن خود را از بازگشت به
کنون باطن من تمامی با و راست است و من بهر آن قولم که در حق او در راه حجاز در حضور اصحاب
گفته ام و اکنون نیز اگر او حاضر بودی زیاده از آن در حق او گفتمی و نظر بسیار در آن حال اظهار
فرمودند و بسیار یاد کرده اند و الحمد لله علی ذلک بیت بدین امیدهای شاخ و در شاخ و در شاخ
تو مار اگر گستاخ و فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ در اخیر غیبت آن مخلص در حضور اصحاب
و احباب در حق وی فرموده اند که مقصود از وجودنا ظهور است او را بهر دو طریق جذب سلوک
ترست کرده ایم اگر مشغول میشود جهانی از نور میگردد و حضرت ایشان میفرمودند که این نقل را
بدین وجه نیز شنیده ایم که حضرت خواجه بزرگ در حق خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که
مقصود از وجودنا ظهور محمدرست میفرمودند که این عبارت متضمن ایهامی است خدمت خواجه
محمد پارسا قدس سره در مرض اخیر حضرت خواجه بزرگ قدس سره ملازمت بسیار میکردند و
و باید ادو شبانگاه خدمت میرسید روزی الطاف بسیار نموده اند و فرموده که شمار این مقدار
ملازمت حاجت نیست روزی بعضی از احفاد حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره در محله خواجه
کفش در سمرقند بملازمت حضرت ایشان آمده بودند آن حضرت نسبت بالیشان تهففات
بسیار فرمودند و تعظیم و توقیر ایشان افزودند و در اثنای صحبت گفتند که غیزی حضرت خواجه
بهار الدین را قدس سره بعد از انتقال ایشان بخواب دیده از ایشان پرسیدند که چه عمل کنیم
تا نجات یابیم فرموده اند که آن عمل مشغول باشید که نفس اخیر مشغول می باید بود یعنی چگونه که
و نفس اخیر بنگی خود بجانب حق سبحانه حاضر و آگاه می باید بود همیشه همچنان باشید بعد از آن
فرمودند که خدمت خواجه محمد پارسا قدس سره جد بزرگوار شما بروی بوده اند که روزی حضرت
بهار الدین قدس سره بکنار عرض باغ فرار آمده بوده اند که ایشان پاهای را آب نهاده اند و بر آفتاب
مشغول اند و از خود غائب حضرت خواجه بی الحال فوطه بسته اند و آب در آمده روی مبارک خود را

خواجه محمد پارسا قدس سره
فرموده اند که هرگز از وی نه رنجیده ایم
از سر سبب رنجش در وجود آمده است
که بنا بر حکمتی و مصلحتی عارضی
چند روز باطن خود را از بازگشت
به کنون باطن من تمامی با و راست
است و من بهر آن قولم که در حق او
در راه حجاز در حضور اصحاب
گفته ام و اکنون نیز اگر او حاضر
بودی زیاده از آن در حق او گفتمی
و نظر بسیار در آن حال اظهار
فرمودند و بسیار یاد کرده اند
و الحمد لله علی ذلک بیت بدین
امیدهای شاخ و در شاخ و در شاخ
تو مار اگر گستاخ و فرموده اند
که حضرت خواجه بزرگ در اخیر
غیبت آن مخلص در حضور اصحاب
و احباب در حق وی فرموده اند
که مقصود از وجودنا ظهور است
او را بهر دو طریق جذب سلوک
ترست کرده ایم اگر مشغول میشود
جهانی از نور میگردد و حضرت
ایشان میفرمودند که این نقل را
بدین وجه نیز شنیده ایم که
حضرت خواجه بزرگ در حق
خواجه محمد پارسا قدس سره
فرموده اند که مقصود از وجودنا
ظهور محمدرست میفرمودند که
این عبارت متضمن ایهامی است
خدمت خواجه محمد پارسا قدس
سره در مرض اخیر حضرت
خواجه بزرگ قدس سره ملازمت
بسیار میکردند و باید ادو شبانگاه
خدمت میرسید روزی الطاف بسیار
نموده اند و فرموده که شمار این
مقدار ملازمت حاجت نیست روزی
بعضی از احفاد حضرت خواجه
محمد پارسا قدس سره در محله
خواجه کفش در سمرقند بملازمت
حضرت ایشان آمده بودند آن
حضرت نسبت بالیشان تهففات
بسیار فرمودند و تعظیم و توقیر
ایشان افزودند و در اثنای صحبت
گفتند که غیزی حضرت خواجه
بهار الدین را قدس سره بعد از
انتقال ایشان بخواب دیده از
ایشان پرسیدند که چه عمل کنیم
تا نجات یابیم فرموده اند که
آن عمل مشغول باشید که نفس
اخیر مشغول می باید بود یعنی
چگونه که و نفس اخیر بنگی
خود بجانب حق سبحانه حاضر و
آگاه می باید بود همیشه
همچنان باشید بعد از آن
فرمودند که خدمت خواجه
محمد پارسا قدس سره جد بزرگوار
شما بروی بوده اند که روزی
حضرت بهار الدین قدس سره
بکنار عرض باغ فرار آمده
بوده اند که ایشان پاهای را
آب نهاده اند و بر آفتاب
مشغول اند و از خود غائب
حضرت خواجه بی الحال فوطه
بسته اند و آب در آمده روی
مبارک خود را

بر پشت پای ایشان نهاده و گفته اند الهی بجزمت این پای که بر بهادر الدین رحمت کن حضرت ایشان
بعد ازین سخن فرمودند من نمیدانم که حضرت خواجه محمد یار ساقی سره غیر از ان عمل که در نفس خیر
می باید کرد چه عمل میکرد و باشند که این چه بدیده اند

من خوارق عاده قدس سره اگر چه مرتبه حضرت خواجه محمد یار ساقی سره از ان زیاده است
که ایشان را بخرق عادت ستانید از ایشان کرامتی باز نماند اما چون دوستی نقل از عدول نقل
این سلسله شریفه استماع افتاده بود بایر اذان گستاخی نمود بعضی مخادوم میفرمودند که حضرت خواجه
یار ساقی سره آثار تصرفات خود را همیشه بواجبی می پوشیده اند و در ستر و اخفای آن کما فی غنی می پوشید
لیکن بحسب ضرورت یکبار شمه اظهار کرده اند بواسطه آنکه از اخفای آن امانتی بمشاخ سلسله
سند خدمت ایشان میرسیده و صورت این واقعه بسبیل اجمال آنست که قدوة المحدثین شیخ
شمس الدین محمد بن محمد بن محمد الجزری علیه الرحمة در زمان میرزا انغ بیگ سمرقند آمده بوده اند و
بتحقیق و تصحیح سینه عثمان ماوراءالنهر مشغول نموده و بعضی ارباب حسد غرض با ایشان خض کرده اند
که خدمت خواجه محمد یار ساد و بخارا احادیث بسیار نقل می کنند و صحت سند ایشان معلوم نیست اگر
حضرت شیخ آنرا تحقیق فرمایند و در نباشد شیخ در مقام تحقیق آن شده اند و میرزا انغ بیگ را بران
داشته تا قاصدی به بخارا فرستاده اند و از حضرت خواجه التماس آمدن کرده پس شیخ با خواجگان
عصام الدین که شیخ الاسلام سمرقند بوده و جمیع اعظم دانشمندان وقت جمعی ساخته اند و مجلسی بجا
عالی پرداخته و حضرت خواجه در ان مجلس حاضر شده اند شیخ در ان مجلس از ایشان التماس کرده اند
تا حدیثی با سند خود روایت کرده اند شیخ فرموده اند که در صحت این حدیث هیچ سخن نیست اما این
اسناد نزد من ثابت نشده ازین سخن حسودان خوشدل شده اند و بیکدیگر خبث عین کرده
حضرت خواجه بهمان حدیث را از طریق دیگر اسناد گفته اند شیخ در ان اسناد نیز همان سخن فرموده اند
حضرت خواجه دریافتند که هر اسناد که بیان کنند مسموع نخواهد افتاد لکن مرافب شده اند و سکوت
کرده بعد از ان روی شیخ آورده فرموده اند که خدمت شما فلان مسند را از کتب اهل حدیث مسلم
سید اربید و اسانید آنرا معتبر می شمارید شیخ فرموده اند که آری آسانید آن همه معتبر و مقصد است و در ان
هیچ کس از محققان فن حدیث شبهه و دغدغه ندارد اگر آسانید حدیث شما از ان مسند باشد بار

در آن سخن نیست پس حضرت خواجه روی بنحو عمامه الدین کرده اند و فرموده که در کتابخانه خدمت
 شما در فلان طاق در زیر فلان و فلان کتاب این مسند که نام بردیم قطعش این و جلدش چنین
 نهاده است و در آن مسند بعد از چند ورق در فلان صفحه این حدیث این اسانید که بیان کردیم
 تفصیل مذکور و مسطور است عنایت کرده شاگردی را از خدام فرستید تا زود آنرا حاضر گردانند و خواجه
 عمامه الدین متروک بوده اند در آنکه این مسند آنجا هست یا بی و اهل مجلس ازین سخن بغایت
 متعجب و متحیر و متامل و متفکر شده اند چه بر بگفتن ظاهر بوده است که حضرت خواجه هرگز بکتابخانه
 خواجه عمامه الدین نرسیده بوده اند پس خواجه کسی را از ملازمان خاصه خود که تجلیل تمام فرستاده اند
 تا آن نشانها را ملاحظه کرده اگر باید یا رد آن کس رفته و مسند را بهمان صفت که نشان داده بوده اند
 باز یافته و مجلس آورده و آن حدیث در همان صفحه که اشارت کرده بوده اند بآن طریق اسنادی تفصیلاً
 مسطور بوده و فروش از آن مجلس برخاسته و شیخ با سایر علما عظیم حیرت زده شده اند و تحیر و تعجب
 خواجه عمامه الدین از دیگران زیاده بوده زیرا که وی یقین نمیدانسته که این مسند در کتابخانه
 اوست چون این قصه بعرض میرزا انجلیک رسیده وی نیز از طلبیدن حضرت خواجه تشویر و افعال
 یافته و این تصرف که از حضرت خواجه درین مجلس واقع شده سبب فرید شهرت ایشان گشته و اعیان
 و اکابر زمان را با ایشان عقیده دیگر پیدا شده مولانا عبدالرحیم نیشانی رحمة الله علیه که لازم حضرت
 خواجه و برادر رضاعی و هم سبق خواجه برهان الدین ابونصر قدس سره بوده چنین فرموده که درین
 تاریخ که میرزا خلیل اسپر میر محمد جاتکی که فرزند امیر تمورست درسم قند با و شاه بود و میرزا غیاث
 در خراسان می بود حضرت خواجه گاه بگاه بجهت کفایت مهمات مسلمانان رقعہ بمیرزا شاهین حرمی نوشتند
 میرزا خلیل را از آن ناخوش می آمدند تا آخر سعادت اهل حسد بغایت متاثر و متغیر شده است چنانکه
 کسی را به بخارا پیش ایشان فرستاده که شمار اعنایت کرده بجانب دشت می باید رفت شاید که
 آنجا بکرت قدم شما شرف اسلام یابند حضرت خواجه فرموده اند خوش باشد اول فزارات نمون
 کنم بعد از آن رویم و فی الحال اسپر طلبیدند مولانا عبدالرحیم گفته است که من اسپر بغان با
 ازین گروه پیش آوردم فی الفور سوار شدند و با جمعی از خادمان در ملازمت ایشان روان شدند
 اول بقصر عارفان بمزار حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی سره رفتند چون از مزار بیرون آمدند

آثار هیبت و عظمت از بشرة مبارک ایشان ظاهر بود از آنجا بسو خاری رفتند و زمانی بر سر قبر
سید امیر کلال علیه الرحمة رفتند توقف نمودند و چون از فرا ایشان آمدند تا زیانه به است زدند
بر بالای پشته راندند و روی بجانب خراسان این بیت خواندند بیت همه را زیر دگرین نه زیانه
و نه زیر به تا بداند که امر و زورین میدان کیست و از آنجا باز به بخارا آمدند همان کخط نشانی میزرا
شا هرغ برای میرزا خلیل در رسید مضمون آنکه انیک رسیدیم باید که جای جنگ مقرر سازد و حضرت
خواجه فرموده تا آن نشان را در مسجد جامع بر بالای منبر خواندند پس سمرقند پیش میرزا خلیل فرستادند
و میرزا شا هرغ از عقب آن نشان در رسیده میرزا خلیل را بقتل رسانید در نفحات الانس اندک دور
که یکی از مریدان و معتقدان حضرت خواجه نقل کرده است که چون حضرت خواجه در نوبت اخیر غریبت
سفر حجاز میکردند در وقت وداع گفتم خواجهم شما رفتید فرمودند که رفتیم و رفتیم آن بود که در آن سفر وفات
یافتند خدمت خواجه ابو نصر قدس سره در سفر حجاز همراه والد بزرگوار خود بوده اند میفرمودند که در آن وقت
که خدمت والد من فوت می شدند بر سر بالین ایشان حاضر بنوادم چون حاضر شدم روی مبارک
ایشان را کشادم تا نظری کنم چشم بکشادند و تبسم نمودند تعلق و اضطراب من زیاده شد بیایان پاک
ایشان آمد و روی خود را بر کف پای ایشان نهادم پای خود بالا کشیدند پوشیده ماند که حضرت
خواجه محمد یار ساد و کرت بسفر مبارک رفته اند کرت اول در ملازمت حضرت خواجه بزرگ بوده اند و
آن سفر دوم حضرت خواجه بزرگ بوده است و کرت ثانی در ماه محرم الحرام سنه اثنین و عشرين و
ثمانیات بوده که به نیت طواف بیت الله الحرام و زیارت نبیه علیه الصلوٰة والسلام و از بخارا بیرون
آمدند و از راه نسف بصفغانیان و ترند و بلخ و هرات بقصد دریافت فرات متبرکه روان شدند
و همه سادات و مشایخ و علما مقدم شریف ایشان را مغتنم شمرند و با عزاز و اکرام تعلق نمودند چون
به نیشاپور رسیدند بواسطه حرارت هوا و خور راه میان اصحاب سخن میگذاشته است فی الجمله
فتوری بعزیمتتاراه یافته بوده است دیوان مولانا جلال الدین رومی را قدس سره بفال کشاده اند
این ابیات بر آنده که ابیات رویدای عاشقان حق باقبال ابرمحق روان باشید همچون مریسکو
سرج مسعودی و مبارکبادتان این بتوفیق امان الله بهر شهری و بهر جایی و بهر دشتی که بنودی و از
نیشاپور یازدهم جادی الاخر این سیال مستوجه جانب حجاز شده اند و چون در کنف صحبت و عافیت بکمال

رسیده اند و ارکان حج تمام گزارده ایشان را مرضی عارض شده است چنانچه طواف وداع و عمراری کرده اند و از آنجا ستوجه مدینه شده اند و اشارات و بشارات یافته اند و روز چهارشنبه بمبیت و سوم بدینه رسیده اند و از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم نواز شهاب یافته اند و روز پنجشنبه بجا رحمت حق پیوسته اند و مولانا شمس الدین قناری رومی و اهل مدینه و قافلہ برایشان نماز گزارده اند و شب جمعه در آن منزل مبارک نزول فرموده اند و در جوار قبہ شریفیہ امیر المومنین عباس رضی الله تعالی عنه مدفون شده و خدمت شیخ زین الدین الخوافی قدس سره از مصر سنگ سفید تراشیده آورده اند و لوح قبر ایشان ساخته و بان از سائر قبور ممتاز است گویند بن مبارک ایشان بهفتاد و سه سال پوده است کما بیش و بعضی از افاضل در تاریخ وفات ایشان گفته اند قطعه محمد حافظی امام فاضل

من سما یسمع قول الحق من فیه ۱۰۰ و اسالت تلخیص فرتہ ۱۰۰ فقال فصل الخطایه اشارہ فیه ۱۰۰

خواجہ ابونصر یار ساجدہ اللہ تعالیٰ علیہ

ثمرہ شجرہ طیبہ حضرت خواجہ محمد یار سا بوده اند و لقب شریف ایشان حافظ الدین برهان الدین است حضرت مخدوم در لفحات الانس آورده اند کہ حضرت خواجہ ابونصر پایه علوم شریعت و رسوم طریقت و والد بزرگوار خود رسانیده بودند و در فنی وجود و بذل موجود کار ایشان گذرانیده و در ستر حال تابش بهشابه بودند کہ ہرگز از ایشان ظاہر نمی شد کہ روزی درین راہ قدمی نہادہ اند و از علوم ابن طائفہ بلکہ از سائر علوم چیزی دانستہ اگر کسی از ایشان سوالی میکرد میفرمودند کہ بکتاب رجوع کنیم چون کتاب میکشادند ہمان محل برمی آمد کہ آن مسئلہ بود بایک دو ورق کم یا بیش کم ازین نخلت میکردے پیری عزیز معمر معروف بہ پیر خلط از خادمان آستانہ خواجہ محمد یار سا قدس سرہ کہ ملازمت آنحضرت بسیار کردہ بود و سالہا در خدمت خواجہ ابونصر بسر بردہ اند و نسبت از ان خانہ دادہ بزرگوار داشت بہرات آمدہ بود روزی میفرمود کہ از مخدوم زادہ خود خواجہ حافظ الدین ابونصر استماع دارم کہ فرمودند از والد بزرگوار خود شنیدم این بیت را کہ بیت نکوئی ورز و خرسندی نکوبین باش و نیکوین ۱۰ کہ در این چار چیز آمد کلید شادمانیہا ۱۰ روزی در مسجد جامع ہرات با جمعی از طالبان علم پیرامن پیر خلط نشستہ بودیم و وی از شائل خواجگان تخصیص حضرت خواجہ یار سا و خدمت خواجہ ابونصر قدس سرہ استغنی در پیوستہ بود درین اثنا بر طاق مقصورہ بانگ نماز پیشین آمدند

و بعضی مستعان پی او بانه قطع سخن پر کرده بتجدید وضو برخاستند وی گفت از حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره شنیده ام این بیت را که بیت نماز را بحقیقت قضا بود لیکن به زمان صحبت ما قضا نخواهد بود و وفات خدمت خواجه ابونصر در شهر سنه خمس و ثمانماید بوده است و در تاریخ وفات ایشان گفته اند قطعه خواجه اعظم ابونصر آنکه شد به تکیه کاشمش مسند دار البقا و ستر او چون با خدا پیوسته بود به زمین بتلخیر نشد تر خدا.

خواجه محمد فغاثری رحمه الله تعالی علیه

از جمله مقبولان و منظوران حضرت خواجه بزرگ بوده است و مولود وی فغاثری است که قصبه بزرگ است سیان سمرقند و بخارا و از مضافات بخارا است حضرت ایشان میفرمودند که مولانا محمد جوانی بوده بغایت بحال که حضرت خواجه بزرگ قدس سره ویرا حید کرده بوده اند و بنظر عنایت و شفقت قبول فرموده و وی بامر حضرت خواجه بزرگ بعد از نقل ایشان ملازمت حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره بسیاری نموده میفرمودند که من ویرا ملازمت کرده ام از برکت نظر حضرت خواجه بزرگ و مسیت صحبت حضرت خواجه محمد پارسا نسبت جمعیت حاصل کرده بود وی میگفت که بسیار بودی که حضرت خواجه محمد پارسا بعد از ادای نماز نختن از مسجد بیرون می آمدند و بر در مسجد عصار بر سینه مبارک خود میزدند و می استخوانند و با اصحاب دو سه کلمه میگفتند بعد از آن سکوت میکردند و در آن سکوت از خود غائب می شدند و آن غیبت استداد می یافت و ایشان همچنان بر عصا تکیه زده می بودند تا وقتیکه موذن بانگ نماز بامداد میداد باز بمسجد در می آمدند حضرت ایشان میفرمودند که این نوع مشغولیه از خواجگان این سلسله قدس سره و احقر عجب و غریب نیست این حالت از دوام مشغولی آسان میگردد و کلفت عمل بواسطه دوام مشغولی مرتفع می شود و الله اعلم.

خواجه مسافر خوارزمی رحمه الله تعالی علیه

از نخلصان و ملازمان حضرت خواجه بزرگ قدس سره تعالی سره بوده است و بعد از نقل حضرت خواجه هم باشارت ایشان ملازمت حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره می نموده حضرت ایشان ویرا دیده بوده اند و با وی صحبت و اختتامی فرمودند که در کثرت ادوی که بجانب ابراهیم متوجه بودم

در راه نوحه مسافر همراه شدم و وی در اصل از خوارزم بود و عمر شده بودند نود ساله بوده اند صحبت درویشان و بزرگان بسیار دریافته بود و مشرب این کار داشت وی میگفت که در ملازمت حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بسیار می بودم و خدمت ایشان میکردم اما سباع بسیار میل داشتم روزی جمعی از اصحاب ایشان اتفاق کردیم که قوال و وفات دیالی حاضر سازیم و در مجلس حضرت خواجه مشغول شیم بنیم که چه سفیر مانید آنچنان کردیم و گوینده و نوازنده آوردیم حضرت خواجه در آن مجلس نشستند و هیچگونه منع فرمودند و در آخر فرمودند که ما این کار نمیکنم و اگر کاری کنیم و حضرت ایشان از خواجه مسافر نقل فرمودند که وی میگفت روزی حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره عمارتی میکردند و همه اصحاب ایشان از خرد و بزرگ آنها که حاضر بودند به تمام بکار گل مشغول داشتند و حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره آن روز در میان گلزار بودند چون آفتاب بحد استوار رسید و هوا بغایت گرم شد حضرت خواجه اصحاب را اجازت فرمود که آسایش کنید هر کس دست و پا شستند و بسایه رفتند و بخواب افتادند و حضرت خواجه محمد پارسا هم در آن کنار گلزار پاهای بر گل در آفتاب خواب کردند درین اثنا حضرت خواجه آمده اند و بر همه اصحاب گذر کرده چون پیش خواجه محمد پارسا رسیده اند و ایشان را بآن کیفیت بخواب افتاده دیده اند روی مبارک خود را بر پای ایشان مالیده اند و فرموده اند که خداوند با بخت این پای که بر بهاء الدین رحمت کن

مولانا یعقوب چرخي رحمه الله عليه

ایشان از کبار اصحاب حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین اند قدس سره و عالم بوده اند معلوم ظاهری و باطنی و در اصل از چرخند که دهیست در ولایت غزنین و قبر مبارک ایشان در بغتواست که یکی از دیهات حصار است ایشان فرموده اند که پیش از آنکه ملازمت حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره پیوندم با ایشان صحبت و اخلاص تمام داشتم و بعد از آنکه از اکابر و علماء بخارا اجازت فتوی گرفتم عزیمت آن کردم که بطن اصلی مراجعت نمایم روزی مراجعت نوحه خواجه ملاقات افتاد تواضع و تضرع بسیار کردم که گوشه خاطر بمن دارید فرمودند که این زمان که عزیمت کرده نزد ما آمده گفتیم دوست دار خدمت فرمودند از چه جهت گفتیم از آن جهت که بزرگید و مقبول همه

تفاوت کلام الله کردم این آیت برآمد که اولیای الذین بهیم الله فندیم ائمه و در آخر روز
 و فتح آباد که مسکن این فقیر بود متوجه مزار شیخ سیف الدین الباخری رحمة الله نشسته بودم
 که ناگاه یک قبول الهی در رسید و بقراری در باطن پیدا شد قصد حضرت خواجه کردم چون
 بقصر عارفان که منزل ایشان بود رسیدم حضرت خواجه را بر سر راه منتظر دیدم تلقی با حسان
 نمودند بعد از نماز صحبت داشتند و هیبت ایشان مستولی شده بود و مجال نطق نمانده درین
 فرمودند که در اخبار است العلم علما علم القلب فذلک علم نافع علمه الانبیاء والمرسلون و علم
 اللسان فذلک حجة الله علی این آدم امید است که از علم باطنی نصیبی بتورسد و فرمودند که خبر
 است اذاجا استم اهل الصدق فاجلسوا سم بالصدق فانهم جوایس بالقلوب یدخلون فی قلوبکم
 و شیخ فزون الی همکم و اما سورم بخود کسی را قبول نمیکنیم امشب بینم که چه اشارت میشود اگر ترا
 قبول کند ما نیز قبول کنیم و آن شب چنان برین صعب گذشت که بعمر خود چنان شبی نگذرانیده
 که سباد آورده و باز شود ترسان و برسان چون ایشان نماز باده کردم فرمودند که مبارک باد
 که اشارت بقبول شد کسی را کم قبول میکنیم و اگر قبول میکنم اما تا هر کس چون آید و وقت چون
 باشد بعد از آن سلسله مشایخ خود را تا بحضرت خواجه عبدالحق غجدوانی قدس سره هم بیان کرد
 و این فقیر را بوقت عادی مشغول گردانیده و فرمودند که اول علم لدنی این سبق است که
 از حضرت خواجه خضر علیه السلام بحضرت خواجه بزرگ رسیده بعد از آن چند وقت دیگر در ملازمت
 ایشان می بودم تا غایتی که فقیر را از بخارا اجازت سفر شد فرمودند که آنچه از ما بتورسیا است
 به نیکوگان خدا برسان تا سبب سعادت باشد حضرت ایشان میفرمودند که خدمت لانا یعقوب
 علیه الرحمة گفتند که حضرت خواجه بزرگ مرا فرمودند که به خواجه علاء الدین عطار صاحب باشید
 بعد از وفات حضرت خواجه بچند گاه من بدخشان افتادم و خدمت خواجه علاء الدین بخانیان
 ستوطن بودند باین فقیر نامه نوشتند که وصیت حضرت خواجه چنین بود که با هم باشیم حالا مصاحبت
 چیست چون بر مضمون مکتوب اطلاع افتاد بخانیان آمدم و در ملازمت ایشان باشیدم
 تا وقتی که خدمت خواجه نقل کردند بعد از سه روز سفر کردم و بجانب بلخ آمدم حضرت مولانا
 یعقوب چرخ قدس سره در سبادی احوال چند گاه در جامع بهرات و چند گاه در دیار مصر

تجصیل علوم اشتغال داشته اند حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمة گفتند که چندگاه که در سری لودم از خانقاه خواجه عبداللہ انصاری قدس سرہ کہ در بازار ملک واقع است طعام بخوردم بسبب آنکہ در شرطہ آن توسعہ بہت و در اصل وقت نیز احتیاط نمودہ اند و حضرت ایشان میفرمودند کہ از اوقات مدرسہ غیاثیہ نیز می شاید خورد و بسبب آنکہ در اوقات آن نیز احتیاط مرعی داشته اند و مردم صالح متوجع در اینجا ساکن نمی بودہ اند و از اوقات آن اجتناب نمی نمودہ اند و حضرت ایشان از خدمت مولانا یعقوب قدس سرہ نقل میکردند کہ ایشان میفرمودند کہ در شہر ہرات از موقوفات آن جزو مدرسہ موضع چیز نمیتوان خورد در خانقاه خواجه عبداللہ انصاری قدس سرہ و در خانقاه ملک و در مدرسہ غیاثیہ دیگر خیالی کہ در وقت تردد نباشد نیست و لہذا اکابر ماوراءالنہر قدس الدار و اہم مریدان خود را از سفر ہرات منع کردہ اند چہ جلال در اینجا کم است چون سالک بکرام افتد رجع القہر اعاذ المیشوم الی طبعہ طبیعت باز و از سلوک صراط تقیم منحرف شود و ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمة با خدمت شیخ زین الدین خوانی رحمۃ اللہ در صرم سبق بودہ اند و پیش مولانا شہاب الدین سیرامی رحمۃ اللہ کہ از کبار علماء زمان بودہ تلمذ می میکردہ اند و با ہم حتی سید شتہ اند و روزی خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمة ازین فقیر پرسیدند کہ تو در خراسان بودہ میگویند کہ خدمت شیخ زین الدین خوانی خواہای مریدان را تعبیر میکنند و از آن اعتبار بسیار میگردد گفتیم آری واقع است خدمت مولانا دست مبارک در میان محاسن داشتند بعد از سخنان ایشان را غیبتی است داد و آداب ایشان آن بود کہ زمان زمان از خود غائب می شدند در آن غیبت سر مبارک ایشان پیش ہر فتاویٰ چنانچہ در ستہ تار موی سفید و فرج ہائے انکشان مبارک بماند بعد از ساعتی سر بر آوردند و این بیت خواندند بیت چو غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم نہ شہم نہ شبستم کہ حدیث خوانم

خواجه ناصر الدین عبید اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ و اضاۃ قدس سرہ

اگر چہ حیثیت نسبت ارادت کہ حضرت ایشان را بنجدست مولانا یعقوب علیہ الرحمة ثابت بودہ است لائق آن بود و مناسب چنان می نمود کہ ذکر حضرت ایشان بعد از ذکر مولانا سمت ایراد یابد لیکن چون احوال حضرت ایشان از مبدا تا منتہی مشتمل بر انواع حکایات و روایات از صفات آباد و جید اد

واقربا و اولاد آن حضرت و بیان سبادی احوال و اطوار و صحبت مشایخ کبار و معارف و لطائف که در خلال مجالس ازان حضرت پی و واسطه استماع افتاده و شرح تصرفات و خوارق عادات که از حضرت ایشان بظهور آمده است و ذکر تاریخ وفات و کیفیت انتقال و ارتحال آن حضرت بدو آخرت لاجرم بعد از تمام این مقال که شتمل است بزرگ سلسله خواجگان قدس الله ارواحهم شرح احوال حضرت ایشان که مقصود از تالیف این مجموعه آنست بر سبیل تفصیل در ضمن شمه مقصد و خاتمه ایرادی یا بد چنانچه در دیباچه این رساله فهرس آن نوشته شده است *

خواجہ علاء الدین عجد والی رحمۃ اللہ علیہ

از اجله اصحاب حضرت خواجہ بزرگ اند مولد ایشان ده عجد و ان ست و قبر مبارک ایشان در قریه است که دہی ست بر جنوبی شهر نجا را نزدیک بعید گاه و در کنار آن دہی ست و ایشان در بالای آن تل مدفون اند خدمت خواجہ در سن شانزده سالگی صحبت امیر کلان داشتی که از کبار اصحاب امیر کلان بوده اند قدس سرہ و رسیده اند و از ایشان تعلیم و ذکر گرفته چنانچه قبل ازین در ذکر امیر کلان ایراد یافته حضرت ایشان می فرمودند که خدمت خواجہ علاء الدین ہم در آن شباب شرف ملازمت و قبول حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ یافته بوده اند و تا آخر حیات حضرت خواجہ در خدمت و ملازمت ایشان بوده اند و بعد از نقل حضرت خواجہ ہم بشارت ایشان بقیۃ العمر بحضرت خواجہ محمد پارسا و خواجہ برہان الدین ابونصر قدس الله ارواحہما صحبت میداشتہ اند و آن بزرگواران صحبت شریف ایشان را مستقیم می شمردہ اند حضرت ایشان می فرمودند کہ خدمت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ استغراق تمام داشتہ اند بغایت شیرین کلام گاہ بودی کہ در میان سخن از خود غائب می شدند و می فرمودند کہ مثل خواجہ علاء الدین مشغول و حریص بر کار کسی کم دیدہ ام از بس کہ مشغولی داشتند گویا کہ عین این نسبت شدہ بودند وقتی کہ خواجہ محمد پارسا قدس سرہ بسفر مبارک حجاز میرفتہ اند میخواستہ اند کہ خواجہ علاء الدین را ہمراہ برند و ایشان را در آن وقت کبر سن دریافته بودہ است و بہ نو و سالگی کمایش رسیده بودہ اند و آنرا ضعف و پیری نیک ظاہر بودہ است یکی از اکابر سمرقند گفتہ است کہ از حضرت خواجہ درخواست کردم کہ خدمت خواجہ علاء الدین بسیار پیر و ضعیف شدہ اند و از ایشان خدمت گاری نمی آید اگر ازین سفر ایشان را معذور داریمی شاید حضرت خواجہ فرمودند کہ

ما را ایشان هیچ کاری نیست غیر از آنکه چون ایشان را می بینم از نسبت عزیزان یادی آمد و این مرد
و مقوی اتمام است ما را حضرت خواجه علاء الدین میفرمودند که تا من خود را سید انم آن مقدار که خشک
نسقار و آب نگاهدار و غفلت مراد نیافته است نه در خواب و نه در بیداری حضرت ایشان میفرمودند
که خدمت خواجه علاء الدین استغراقی بغایت غالب داشتند در وقتی که بخارا رسیدم ایشان پنج ساله
بودند ملازمت ایشان میکردم روزی بقصر عارفان بیت زیارت حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره
پیاده رفته بودم و مراجعت نموده نمی از راه آمده بودم که خدمت خواجه علاء الدین پیش آمدند و فرمودند
که گمان بردیم که شما شب آنجا خوابیده بودید ما بران ماهم همراهی ایشان باز بزار آمدیم بعد از گذاردن
نماز خفتن فرمودند که مردی نیاز مندی شاید احیا کنی و خواب نروی و بعد از نماز خفتن تا صبح نشستند
بر وجهی که ازین پای بران پانکشد حضرت ایشان میفرمودند که این چنین نشستن به آرامی جمعیت
تمام ممکن نیست بی کمال جمعیت قوت بشری وفا نمیکند که کسی در کبر سن چنین نشیند و فرمودند که
شیخ مزار مردی فقیر بود و دو کاسه آش که روی سرب آورد و دو کاسه کلان تر از پیش خواجه نهاد ایشان آنرا
بتمام خوردند و از وقت خفتن تا صبح نشستند که احتیاج به بیرون آمدن و طهارت ساختن نشاء حضرت
ایشان می فرمودند که بسبب آنکه پیاده بزار آمده بودم و تا نیمه راه مراجعت کرده باز در خدمت خواجه
برگشته بودم تعب و ماندگی بسیار شده بود لیکن بضرورت موافقت می یافت نشست بعد از نیم شب
مجال نشستن مانند بهتر آن دیدم که برخیزم و ایشان را خادمی کنم چون شروع نمودم خواجه فرمودند
باری بر منیدار یک گفتم مجال نشستن مانند خواستم که سبکبار شوم و راحتی یابم حضرت ایشان میفرمودند
که در سمرقند مراد چشم گرفت چهل روز کشیدم ملول شدم قصد بر آمدن کردم هر چند خدمت مولانا
سعد الدین کاشغری منع کردند ممتنع نشدم و میل بخارا کردم به آرزوی دیدن خواجه علاء الدین مجدداً
که اوصاف ایشان بسیار شنیده بودم و هنوز دیدار مبارک ایشان را ندیده بودم چون بخارا رسیدم
روزی بیرون آمدم در آن بیرون مسجدی دیدم در آن مسجد در آدم پیری روشن آنجا نشسته یا فتم
باطن مراجعت وی آنجا ابی قوی شد پیش رفتم مرا نیک دریافت سه روز متصل به آدم روز سوم
فرمود که سه روز است که می آئی با ما صحبت میداری مقصود چیست اگر آمده که شخی و کرامت مینی انچه میطلبی
اینجا یافت نیست اگر از صحبت ما متاثر میشوی و تفاوتی در خود باز می یابی بر ما مبارکی یا فرمودند که

مبارکت باد بعد از آن این رباعی را که حضرت عزیزان علیه الرحمه والرضوان منسوب است خواندند
 که رباعی باب هر که نشستی و نشد معج دلت و ز تو نه رسید ز حمت آب و کلت و از صحبت او اگر تبری کنی
 هرگز نمکند روح عزیزان بجلت و آیین سیر خواجه علاء الدین عجب دانی بود قدس سره و هم حضرت ایشان
 میفرمودند که در بدایت حال عجب اضطرابی داشتم تا بصحبت خواجه علاء الدین علیه الرحمه نرسیدم
 آرامی نیافتم حضرت ایشان میفرمودند که در اوایل ارادت بصحبت عزیزان بسیار میسیدیم و بعضی
 بطریقه مشغول می ساختند که نسبت حضور و جمعیت بزودی ظاهر می شد و چون آثار آن حضور بطور
 می آمد بامر دیگر مشغول می ساختند و اثر آن جمعیت را ازل میشد و سورت تفرقه می گشت ازین جهت
 بس سرگردانی کشیدیم و سبب این را نمیدانستیم آخر الامر معلوم شد که مقصود ایشان آن بود که این
 طریق بغایت عزیزست بزودی معلوم نشود و جمعیت با کسانی میسر نگردد و چون بنجارا بخدمت خواجه
 علاء الدین رسید هفتاد و یکت صحبت شریف ایشان از آن تفرقه ها خلاصی دست داد و طریق روشن
 گشت و هم آن حضرت فرموده اند که مراد و بدایت عقیده چنان بود که حصول مقصود باز بسته بالتفات
 عزیز و کمالی است بیک نظر و التفات کمالی مقصود میسر خواهد شد چون بلازمست خواجه علاء الدین
 رسیدیم فرمودند آنچه معلوم کرده اید می باید بآن مشغول بود سعی و اهتمام و خلی تمام دارد هر چه بی سعی
 و اهتمام حاصل میشود بقا و دوام ندارد و هم حضرت ایشان فرمودند که مدت چهل روز بخدمت خواجه
 علاء الدین ملاقات و اختلاط داشتم روزی کمال تصرف و برکات مجلس شریف حضرت خواجه بزرگوار
 قدس سره یاد کردند و در آخر گفتند صحبت عزیزان وقت نیز غنیمت است اگر چه در مرتبه مردم ماضی
 نباشند و فرمودند که حضرت خواجه بزرگ میفرمودند که اکابر گفته اند گریه زننده به از شیر مرده و هم حضرت
 ایشان فرموده اند که در فوت خواجه علاء الدین علیه الرحمه خدمت خواجه ابونصر پارسا علیه الرحمه عظم
 گفته اند و در آن اشنا فرموده که خدمت خواجه علاء الدین علیه الرحمه در همسانگی ما بودند و مادر سایه عتاب
 و برکت و همت ایشان امین و آسوده بودیم این زمان ایشان بجزار حمت حق سبحانه رفتند اکنون
 محل آنست که ترسیم مولانا بدرانالدین صرافانی نام عزیز که از جمله مریدان و خادمان خواجه علاء الدین
 عجب دانی قدس سره بوده است و از محله صرافان که یکی از محلات بخارا است چنین حکایت کرده است
 که چون خدمت خواجه علاء الدین علیه الرحمه حضرت خواجه ناصر الدین عبد الله و قدس سره

اجازت دادند و حاجه علاء الدین گفتم که شما حضرت خواجه راز و اجازت دادید فرمودند که خواجه عبید الله پیش
تمام آمد و از بهشتش مآتمام رفت خدمت مولانا بدرالدین داکم از بخارا بکازمت حضرت ایشان
بسمرتندی آمده است و به بعضی از اصحاب میگفته که چون حضرت ایشان از خدمت خواجه
علاء الدین جدا شدند و رفتند خواجه فرمودند سبحان الله این نه خواجه عبید الله است بلکه
این خواجه بهاء الدین است که بار دیگر به دنیا آمده با هزار کمال نیاورده +

شیخ سراج کلال پیر مسی رحمة الله علیه

مولود و پسر بوده است که دهی است در قصبه و کهنی که از انجالتا شهر بخارا قریب چهار
شرعی است در مبادی احوال مرید امیر حمزه فرزند امیر کلال قدس سرها بوده است اما آخر
در ملک اصحاب حضرت خواجه بزرگ در آمده است در بدایت حال که ملازم امیر حمزه بوده است
ریاضات و مجاهدات بسیار بهشته یکبار در آن اثنا ویرا غیبتی است داده که شبانه روز از خود
بخیر افتاده امیر حمزه را از آن حال واقف ساخته اند فرمودند که بروید در گوش وی گوئید که
امیر حمزه میگوید که با شما که رسیده از شما بخارا کرد چون این سخن بگوش وی فرو گفته اند بعد از لحظه
در روی حس و حرکت پیدا شده و بشعور آمده حضرت ایشان در مبادی احوال ویرا دیده بوده اند
و بادی صحبت داشته میفرموده اند که من در سن بیست و دو سالگی بودم که از سمرقند غریبت بخارا
کردم و در آن راه به شیخ سراج الدین پرسی رسیدم بسیار خاطر مشغول گردند که آنجای ایشان
باشم خاطر من آنجا فرو دنیا مد اجازت خواستم ایشان گفتند که درین بوستان در آید و سیر کنید
و چنان انکارید که خراسان و عراق و همه جا دیده آمدن سرگردم چون خاطر با شنیدن نبود
اجازت بخارا طلبیدم و دو سه روزی که نزد شیخ سراج الدین بودم ملاحظه احوال ایشان میکردم
روزی بکلال مشغول می بودند و شب بسیار می نشستند بطریقه که می نشستند پای دیگر نمیگذاشتند
و هم حضرت ایشان فرموده اند که مولانا سراج الدین هر وی بسمرتندی آمده بود و در مدرسه میرزا فتح
مدرس شده وی میگفت که من شیخ سراج الدین پرسی را دیده بودم با وجود آنکه ایشان را نتایج
متداولات علمیه کمتر بود و مجالس و سخنان ایشان چندان نیک و جلالت بود که مجالس بسیاری
از دانشمندان و درویشان نبود و این مولانا سراج الدین هر وی بسیار درویشان دیده بود

و ملازمت این طائفه بسیار کرده کتاب مفاحص پیش خواجه ضیاء الدین علیه الرحمه خوانده بودند و ملاقات شیخ سراج الدین پیسی و حلاوت کلام و لطافت مجلس ایشان بخانواده و خواجهکان قدس الله ارواحهم بسیار عقیده داشت حضرت ایشان میفرمودند شیخ سراج الدین پیسی از اهل این سلسله بودند هرگاه کسی قصد صحبت ایشان کردی همان زمان خانه جاروب کرده بودند یا هنوز جاروب در دست داشتند از ایشان ستر آن پرسیدم گفتند مراقب نبی است از جن که هرگاه بهمان خوابگاه وی پیش از آن مرا خبر میکنند هم حضرت ایشان می فرمودند که شیخ سراج الدین پیسی می گفتند که روزی مرا با جمعی از اصحاب شیخ ابوالحسن عشقی ملاقات واقع شد ایشان تصور آن کردند که مرا می آید آنست که ایشان را بسلسله ارادت خود در آورم گفتند ای شیخ شما خیلی روزگار خود را غفلت کنید که ما از محبت و تصرف شیخ ابوالحسن تا بدینجا پریم و اشارت بکلوی خود کردند هیچ چیز دیگر را در گنجینه نیست شما نمیتوانید که خود را در گنجینه غیرت ما بران داشت که در باطن بای ایشان تصرفی کرده شد که همه گریه ها چاک زدند و در زمین غلطیدن گرفتند و متلی بهوش افتادند بعد از آن تصرفی بایست کرد تا باز با خود آیند چون با خود آمدند در مقام ارادت و نیاز بیغایت شدند گفتیم که باکی نیست ما و شیخ ابوالحسن شما از یک ناودان آب میخوریم از بعض غریزان چنین استماع افتاده که حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس الله سره در مبادی احوال با شیخ سراج الدین صحبت بسیار می داشته اند و آن طریق ذکر لا اله الا الله را که در رساله ایشان مذکور است که بکسیر اله لا را از ثنات اعتبار میکنند و کرسه لا را بر پستان راست و بکسیر اله را بر قلب صنوبری و آله را متفصل کرسی لا که بر پستان راست واقع شده است و الا الله محمد رسول الله را متفصل قلب اعتبار میکنند و این شکل را باین کیفیت نگاه میدارند و بیکر بطریقه مقرر مشغول می باشند از شیخ سراج الدین رحمه الله تعلیم گرفته اند

مولانا سیف الدین مناری رحمه الله تعالی علیه

از قریه سنار بوده اند که دیست در ولایت نرکت و آن قصبه معمورست و چهار فرسنگ از تاشکند دور و خدمت مولانا از کبار اصحاب خواجه بزرگ قدس الله سره بوده اند و عالم بعلم ظاهر و باطن پوشیده نماند که در ملازمت حضرت خواجه بزرگ قدس سره چهار مولانا سیف الدین

چون

بوده اند که محبوب و یکی مقبول و یکی مقهور و یکی مردود و از احوال هر یک شمه ایراد می یابد اما مولانا
 سیف الدین که محبوب قلوب بود خدمت مولانا سیف الدین سناری اند و حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره نسبت بایشان توجه خاطر و التفات بسیار بوده است و تا حضرت خواجه در قید حیات
 بوده اند خدمت مولانا در ملازمت ایشان می بوده اند و بعد از نقل حضرت خواجه قدس سره
 هم بشارت ایشان در خدمت و ملازمت حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره بسمی برده
 حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا سیف الدین سناری علیه الرحمة پیش از وصول
 بحضرت خواجه بزرگ قدس سره باستفاده و افاده علوم متداوله اشتغال تمام داشته اند
 و پیش مولانا حمید الدین شاشی والد شریف مولانا حسام الدین که از خلفاء امیر حمزه بوده اند
 و ذکر ایشان گذشته است تلمذ می نموده اند و چون شرف قبول حضرت خواجه قدس سره
 دریافته اند روی از مطالعه علوم رسمی بر تافته اند میفرمودند که در مرض موت مولانا حمید الدین
 بر سر بالین ایشان حاضر بودم خدمت مولانا حمید الدین را اضطراب عظیم بود گفتم ای
 مخدوم این چه قلق و اضطراب است آن همه علوم که ما داریم بر ترک تحصیل آن ملامت میگردید
 و طعنه میزدید که باشد خدمت مولانا حمید الدین فرمودند که از مادل میطلبند و احوال دل
 و ما آن نداریم اضطراب ازین جهت است حضرت ایشان میفرمودند که اگر در حال صحت مزاج
 حضور دل ملکه نشده باشد در وقت بیماری که همه قوای دماغی و طبیعی ضعیف شده اند و روی
 باخطاط آورده کسب جمعیت و حضور دل بغایت غایت متعسر است و سرور ایک اهل شرف
 بر سر بالین بیمار آن می آیند نیست که توسط صحبت شریف ایشان باری از بیماری برداشته میشود
 و چیزی از علایق وی کمتر میگردد و هم حضرت ایشان میفرمودند که مردمی که ایشان را درین طریق
 سخنان بکنند بوجه در وقت رفتن از دنیا ایشان را بسیار در مانده می دیدیم و بغایت مشوش
 می یافتیم همه معارف و تحقیقات در آن وقت بر طرف بود امری که تحصیل آن تکلف و عمل
 باشد در وقت بیماری و هجوم امراض و اعراض و ضعف طبیعت چگونه میسر شود خصوصاً
 در عین مفارقت روح از بدن که اصعب شداید و اشد محن است چه در آن محل مجال
 تکلف و عمل نیست و هم حضرت ایشان میفرمودند که در زمان نقل مولانا کریم الدین خوانی

نویس

با شیخ بهاء الدین عمر و مولانا سعد الدین کاشغری حاضر بودیم و مولانا خواجه که از مریدان
 محرمان مولانا رکن الدین بود و یک غلام که از خادم ایشان بود حاضر بودند کسی دیگر نبود
 مولانا رکن الدین که تحقیقات امام غزالی را در نظر نمی آورد در آن وقت غیر بیان
 اعتقاد و امر از کلمه توحید کاری نداشت همه کارهای دنیا و بیان فضل و کمال پهباشده بود
 اما مولانا سیف الدین که بشرف قبول حضرت خواجه بزرگ قدس سره مشرف شده بود
 مولانا سیف الدین خوش خوان بخاری بوده است و سبب پیوستگی وی بحضرت خواجه
 قدس سره آن بوده است که وقتی از بخارا برسم تجارت بخوارزم رفته بوده است آنجا
 بصحبت حضرت خواجه علما الدین عطار قدس سره رسیده است و در مجلس شریف ایشان
 بنایت متاثر گشته چون به بخارا مراجعت کرده است بسلامت حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره شتافته و سعادت قبول ایشان دریافت و از ایشان طریقه فرا گرفته و بجد
 هر چه تا متر مشغول شده است و بهیچ هیئت روی در نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم
 آورده و ترک اختلاط دوستان قدیم و انبساط یاران ندیم کرده اما مولانا سیف الدین
 که مقهور حضرت خواجه گشته مولانا سیف الدین بالاخانه است و وی از اعیان علما بخارا
 بوده و این مولانا سیف الدین بالاخانه و خواجه حسام الدین یوسف که عم بزرگوار حضرت
 خواجه محمد پارسا قدس سره بوده است هر دو مصاحب شبانه روزی مولانا سیف الدین
 خوش خوان بوده اند چون مولانا سیف الدین از بخوارزم برگشته و طریقه حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره اختیار کرده و بکلی ترک آمیزش یاران نموده روزی خدمت خواجه حسام الدین
 و مولانا سیف الدین بالاخانه با اتفاق یکدیگر بخانه مولانا سیف الدین خوش خوان آمده اند
 و با وی خلوتی کرده گفته اند که ما یاران قدیم یکدیگر بودیم و از صحبت یکدیگر شکیبائی نداشتیم
 و حقوق صحبت میان ما ثابت است اگر نسیم سعادت بمشام شما رسیده است بمقتضای
 محبت و حق صحبت آنست که ما را نیز از آن آگاه گردانید و آن دلالت نماید باشد که ما نیز
 بآن سعادت مشرف شویم بعد از مبالغه و ابرام تمام گفته است که غریز نیست درین ولایت
 باین صورت و باین کیفیت و ارشاد بحضرت خواجه قدس سره کرده است که در صحبت شریف

ایشان آثار سعادت و انوار هدایت بسیار ست مولانا سیف الدین بالا خان گفته است که من نیست
 روزی مرا ایشان پیش آمدند و پوستینی نو پوشیده بودند در خاطر من گذشت که باید که ایشان
 این پوستین را بمن دهند فی الفور بمن دادند و من گواهی میدهم بر حقیقت ایشان پس مولانا
 سیف الدین خوش خوان را گفتند بر خیز و ما را بلا زست ایشان برسان آنگاه هر سه صحبت
 خواجه بزرگ قدس سره آمدند و خواجه حسام الدین یوسف و مولانا سیف الدین بالا خان نیز
 بشرف قبول نسبت و طریقه ایشان قائم شدند لیکن در آخر کار ایشان از مولانا سیف الدین بالا خان
 ترک ادبی صادر شده بوده است که موجب کراهیت و غبار خاطر مبارک حضرت خواجه شده است
 و بان واسطه از شرف صحبت ایشان محروم شده و مجبور و مقهور گشته است و سبب مجور و
 مقهوری وی آن بوده که روزی حضرت خواجه در یکی از کوچه های بخارا میرفته اند و مولانا سیف الدین
 بالا خان در ملازمت ایشان بوده است ناگاه شیخ محمد حلاج از برابر پدیدار شده و وی در زمان حضرت
 خواجه شیخ معتبر بوده و سیسی مریدان داشته و از جمله منکران حضرت خواجه بوده است چون نزدیک
 رسیده است حضرت خواجه بموجب کرم و مروت بجانب وی توجه کرده و در صحن گذشتن وی
 پنج شش قدم مشایقه نیز کرده اند و مولانا سیف الدین بان پسند نه کرده و خود را بمیان
 آورده و چند قدم دیگر شایعه کرده حضرت خواجه را از آن بی ادبی که از وی در وجود آمده غیرت
 عظیم شده است و بغایت متاثر و متغیر شده اند بعد از آنکه مولانا سیف الدین برگشته ایشان
 رسیده فرموده اند که حلاج را مشایعه کردی و با من بی ادبی خود را بسا دادی و بخارا را خراب
 کردی و عالمی را ویران ساختی بعد از تغیر قهر و غضب حضرت خواجه در همان چند روز مولانا
 سیف الدین بالا خان وفات کرده و تخلف که ایلی از بگ آمده و بخارا را محاصره کرده و
 مردم بسیار کشته شدند و ضائع گشته و ویرانی بسیار بان ناحیت راه یافته بعضی خادم از حضرت
 ایشان نقل میکردند که فرموده اند شیخ محمد حلاج را هفت خلیفه بوده است اول ایشان شیخ
 اختیار و آخر ایشان شیخ سعدی پریشی و شیخ اختیار در سبادی احوال ملازمت حضرت خواجه
 بزرگ قدس سره بسیار میکردند و اخلاص و ارادت تمام داشته و از عجایب امور آنست
 که با وجود دریافت صحبت حضرت خواجه آخر ترک ملازمت ایشان کرده و وی بصحبت شیخ محمد حلاج

آورده با وجود مریدانی همه از طریقہ خواجگان قدس الدار و احم باز میگفته و تقویت
نسبت شریفه ایشان میکرد و هم حضرت ایشان میفرموده اند که من بر آن طریقیت شیخ
اختیار را دیده بودم پیری بود بانده شیخ حاجی نام دوی نیز یکی از خلفای شیخ محمد حلاج بوده و در
مردی باشعید گاه به بازار برای رسیان و مصالح کار خود رفتی غیر از آن کاری که برای آن
میرفت نمیدانست نسبت به نسبت خود آگاه بود و از غیر از آن ذایل هرگز به بین و یسار ملتفت نمیشد
همیشه نظر بر قدم داشت و هم حضرت ایشان میفرمودند که شیخ سعدی بهیسی که خلیفه آخرین
شیخ محمد حلاج بود در او اهل حال از مقبولان و منظوران حضرت خواجه بزرگ قدس بوده است
اما در آخر صورتی واقع شده است که وی نیز رفته و مرید شیخ محمد حلاج شده و من ویرا دیده بودم
بسیار عمر شده بود در او اهل که پیش حضرت خواجه بزرگ بوده است خردسال بوده و ایشان ویرا
ملازم والده یا والده کلان خود که بغایت مسنوده ساخته اند و حضرت خواجه را با عنی بوده است
در وقت زرد آلو شیخ سعدی بآن باغ رفته خواسته که نزد آلو گیرد باغبان مانع شده شیخ سعدی
گفته ای باغبان بسیار بی ثامنی حضرت خواجه خدای را از ادب و بیغ نمیدارند تو زرد آلو را دست
سیاری چون این سخن بحضرت خواجه رسیده است بسیار تحسان کرده اند و نظر عنایت
ایشان شیخ سعدی بیشتر شده اما در آخر عجب صورتی واقع شده که شیخ سعدی از حضرت
خواجه اجازت حج رفتن طلبیده و این نزد حضرت خواجه و اصحاب تحسن نفی داده هر چند منع کرده
ممنوع نشده و چون از سفر حجاز بازگشته التفاتی از حضرت خواجه دریافت است نزد شیخ محمد حلاج
رفته و مرید وی شده اما مولانا سیف الدین که آخر باغ مردودی قسم گشته مولانا سیف الدین
خوارزمی است که در سبادی حال از رحمان و مخلصان حضرت خواجه بزرگ قدس سره بوده است
لیکن در آخر کار صورتی عجیب و غریب روی نموده که از شرف صحبت و خدمت حضرت خواجه
محروم و مجور شده و از دل مبارک ایشان دور افتاده بعضی میادیم از حضرت ایشان نقل
کردند که میفرمودند سبب مردودی و دور افتادگی وی آن بوده است که وی گاه گاه با مر تجارت
قیام می نموده و خانه از بخل و اساکا نبوده روزی حضرت خواجه را با جمیع اصحاب ایشان استدعا
کرده و بر رسم ضیافت بمنزل خود آورده و دواب حضرت خواجه و اصحاب ایشان آن بوده است

که بعد از هر طعامی شیرینی یا میوه حاضر می ساخته اند و اگر از عقب طعام شیرینی یا میوه پیدا
 نمیشده آن طعام را ناقص میگفته اند و میفرموده اند که این طعام بی دم شد اتفاقاً مولانا
 سیف الدین آن روز بعد از طعام هیچ شیرینی و میوه نیاورده حضرت خواجه بر سبیل طیبیت و
 انبساط فرموده اند که مولانا سیف الدین طعام شملباری بی دم شد ویرا ازین سخن کراستی شده است
 و حضرت خواجه آنرا دریافته اند فرموده اند که اگر شما دوازده هزار دینار رایه روزگار شود چون بشمار
 و ویرا همیشه در خاطری بوده است که اگر مایه دوازده هزار دیناری شود خوبست بعد از آن حضرت
 خواجه خاطر شریف از وی باز گرفته اند و ویرا صحبت ایشان اقبالی نمانده و مجلس شریف ایشان
 بی انجذاب شده و حرص تمام بر جمع حطام دنیوی در باطن می خیال گشته که در طلب نیایی آرام شده
 و ترک خدمت و ملازمت ایشان کرده و بهنگی خود روی تجارت آورده روزی در راه مرود ماخان همراه
 کاروانی بکنار سبزه زاری بغایت سبزه حزم رسیده بوده است و کاروان آنجا نزول کرده و در
 از وی بجهت و سرور بر روی سبزه می غلطیده و میگفته چه خوش چیز است بی شیخی حضرت ایشان
 میفرموده اند که مولانا سیف الدین خوارزمی بغایت آدمی بی لطف بوده که از دوری و بجزری پنهان
 صحبتی متاثره متالم نبوده است و بهم حضرت ایشان فرموده اند که یکی دیگر از ملازمان حضرت خواجه
 بزرگ قدس سره که بواسطه ترک ادب و خدمت مرود شده خواهرزاده مولانا سیف الدین سناری
 بوده است مولانا شمس الدین فرقی خدمت مولانا سیف الدین را و خواهرزاده بوده است
 یکی مولانا محمد که جوانی عالم تقوی و منزوی بوده است و از جمله مقبولان حضرت خواجه بوده است و در ظل
 عنایت و تربیت ایشان مشغولی تمام داشته و دیگری مولانا شمس الدین که جوانی طالب علم بوده
 و در خدمت ملازمت حضرت خواجه بسر می برده و لیکن یکبارگی از وی ایهالی و کسالتی در خدمت
 واقع شده که بشماست آن از نظر مبارک ایشان افتاده و دیگر فلاح ندیده و آن چنان بوده است
 که روزی حضرت خواجه را همانان عزیز رسیده است و در منزل فرود آورده اند و آب روان
 دریا بهست بوده مولانا شمس الدین را فرموده اند که زود برو و آب را در جوی بندهی دران امر
 تقصیر کرده و کسالتی و رزیده بعد از مدتی پیش ایشان آمده گفته که بسبب ضعفی که مرا طارک
 شده بود آب را نتوانستم آوردن حضرت خواجه را قدس سره از آن ایهال و تقصیر که از او

در وجود آمده که اسیت عظیم شده است فرموده اند که مولانا شمس الدین اگر گلوی خودی بریدی
 و خون خود درین جوی روان میکردی ترا بهترین بوده ازین خنیر که آوردی بعد از ان اجمال او را
 مرض دماغی عارض شده از ملاست حضرت خواجه بیرون آمده و بفرکت پیش حال خود مولانا
 سیف الدین مناری رفته است و عرض حال خود کرده خدمت مولانا فرموده اند که پیش خدمت
 خواجه علاء الدین عطار بود استدعای باشد که ایشان بر تو مرحمت ننموده ترادخواست نمایند شاید
 که بکبریت مشغولی ایشان حضرت خواجه از تو عفو فرمایند مولانا شمس الدین بموجب فرموده حال
 خود عمل نموده بنجار رفته است پیش خدمت خواجه محمد پارسا عرض حال خود کرده ایشان فرموده اند
 که این کار از پیش مانعی کشاید برود خدمت خواجه علاء الدین رود و بفرکت آمده خدمت
 مولانا سیف الدین گفته اند که من ترا بکار خدمت خواجه علاء الدین فرستادم تو بجای دیگر چرا رفتی
 کار تو از بهمانجا میکشاید مولانا شمس الدین باز بنجار پیش خواجه محمد پارسا رفته است ایشان باز
 او را بنخواجه علاء الدین حواله کرده اند این نوبت که بفرکت آمده دیگر پیش حال خود رفته بعد از ان
 چنان مبهوت و فراموش کار شده است که هیچ معلومی در خاطرش نمی ماند تا حدی که نام فرزند
 خود را نمیدانسته است و این مولانا شمس الدین را بنخواجه عماد الملک که از اقربای حضرت ایشان
 بوده است و ذکری خواهد آمد مودت بسیار بوده نام خواجه را نمیدانسته است ایشان را تا میگفته
 حضرت ایشان بعد از نقل این حکایت میفرموده اند که حفظ خواطر اولیا و اقبال او امر و تقیاد
 اشارت ایشان بر همه طالبان و صادقان واجب است و تقدیم امر ایشان بر جمیع مرادات و تقاضا
 بغایت لازم خدمت مولانا عبد الغزیز بخاری علیه الرحمة که از ملازمان و خادمان حضرت خواجه بزرگوار
 قدس سره بوده اند میفرموده اند که طالب صحبت حضرت خواجه و صاحب ایشان باید که سته ادب
 گماهدار و اول آنکه سرچند عمل قبول نزد ایشان از وی در وجود آید باید که از سرستی هزار و هزار بار
 نیست تر شود و از خود زیادتى گوشتش در خدمت مطالب نماید و هم آنکه سرچند عمل از وی صادر شود که عمل در
 ایشان باشد باید که از ان ناسب دیگر و دو دل را نیک در قبضه تصرف خود گماهدار و تا تر و نشود و هیچ طرقت
 دیگر نزد ستم آنکه مرادی حکمی که فرمایند زود و گرم باید که بان قیام نماید تا دریابند مقصود شود و الابی بهره مانده

خواجه علاء الدین عطار قدس الله تعالی سره

نام ایشان محمد بن محمد البخاریست در صل از خوارزم بوده اند و خواجه محمد راسته پسر بوده است
خواجه شهاب الدین و خواجه مبارک و خواجه علاء الدین چون خواجه محمد وفات یافته خواجه علاء الدین
بیچ چیز از میراث پدر قبول نکرده بوده اند و در تجرید تمام در یکی از مدارس بخارا تحصیل علوم اشتغال
نموده چون داعیه طریق حق از خاطر ایشان سرزده است بصحبت شریف حضرت خواجه بزرگ
خواجه بهاء الدین قدس سره شتافته اند و روی از مطالعہ علوم رسمی بر تافته حضرت خواجه بزرگ
قدس سره ایشان اینطرف قبول شرف گردانیده اند و طریقه گفته اند و عمل باطنی مشغول ساخته مقامات نکوست که حضرت خواجه
در مبادی حال خدمت خواجه علاء الدین را در مجالس نزدیک خودی نشانند و زمان زمان متوجه
ایشان می شدند بعضی از محرمان حضرت خواجه را ازان منی سوال کردند فرمودند که او را نزدیک خود
می نشانم تا گرگ او را بخورد گرگ نفس او در کمین اوست هر خطه از حال می تفحص مینمایم نخواهم که
منظری شود خدمت مولانا علاء الدین فرموده که در ادامل ملازمت حضرت خواجه قدس سره
شیخ محمد در آهین از من سوال کرد که دل نزدیک تو بچه کیفیت است گفتم کیفیت آن پیش من
معلوم نیست وی گفت دل نزدیک من چون ماه سه روزه است بعد ازان من تعریف و تمثیل
ویرا نسبت دل بر حضرت خواجه عرض کردم فرمودند آن درویش نسبت حال خود را بیان کرده است
و حضرت خواجه درین محل ایستاده بودند قدم مبارک خود را بر قدم من نهادند مرا کفیتی بزرگ پدید آمد
که جمیع موجودات را در خود مشاهده کردم چون ازان حال باز آمدم حضرت خواجه فرمودند که نسبت
افست نه آن پس حال دل را کی توانی که ادراک کنی بزرگگی دل در بیان نمی آید و تیر آن حدیث
که لا یسعی الارضی ولا سمائی و لکن یسعی قلب عبیدی از خواص است هر که دل را شناسد شناسد حضرت
در ایام حیات خود حواله تربیت بسیاری از طالبان بنی مت خواجه علاء الدین قدس سره میگرفته اند
و می فرموده اند که علاء الدین خیلی بار بر ما سبک ساخته است لاجرم انوار دلالت و انوار علی وجه
الاتم والاکمال از ایشان بظهور پیوسته است و همین صحبت حسن تربیت ایشان بسیاری از طالبان
از پایگاه بعد و نقصان پیشگاه قرب و کمال رسیدند و مرتبه تکمیل اکمال یافتند منقول است که
در بخارا میان جمیع از علما در حدیث حق و عدم حدیث بحثی افتاده و ایشان را بحضرت خواجه
علاء الدین عقیده تمام بوده بجماعت ملازمت ایشان آمدند و بحث را عرض کردند و گفتند حکم شما باینکه

[illegible]

مکرمہ کار و خدمت و قیام حضرت خواجہ اشراق علیہ الرحمۃ کفایتہ فی سبیلہ

سال ۱۰۹۲ و جمادی الثانی ۱۲۸۳

سیان ماحکم فرماید حضرت خواجه منکران ویت اکیلی بنده بپس معتزله داشتند گفتند شماسه روز متصل
پیش ما آید در صحبت بر طهارت کامل نشینید و ساکت باشید تا بعد از آن حکم کنیم ایشان سه روز
پوسته بصحبت حضرت خواجه علاء الدین می آمده اند و سکوت میکردند آخر روز سوم ایشان را شفقتی
شده است که بخود بیا کرده اند و بسیار در زمین غلطیده و بعد از افاق بر خاسته اند و گوش گرفته
و بنایت نیاز مندی کرده که ایمان آوردیم بآنکه ویت حق است و بعد از آن ملازمت حضرت خواجه
علاء الدین را قدس سره لازم گرفته اند و بر آستانه ایشان ملازم شده گویند در آن مجلس بعضی
از اصحاب حضرت خواجه این بیت خوانده بوده اند که بیت کوری آنکه گویدت بنده حتی کجاست
بر کف هر یک بنه شمع صفا که همچنین بخط مبارک حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره دیده شده که حضرت
خواجه علاء الدین قدس سره در مرض اخیر میفرمودند که بعنایت حق سبحانه و نظر حضرت خواجه بزرگ
قدس سره اگر اختیار کنیم که همه عالم مقصود حقیقی وصل شوند بیت گشتگستی دل و زبان را از قفل
جهان را همه بکشادنی حضرت ایشان میفرموده اند که حضرت خواجه محمد پارسا را قدس سره
در توجه و مراقبه غیبت بسیار واقع می شده و حضرت خواجه علاء الدین عطار را قدس سره شعور و توفیق
تمام می بوده است و این صفت شعور و صحو را از غیبت و مسکراتم و اکمل گفته اند و هم حضرت ایشان
میفرموده اند که بعد از وفات حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره همه اصحاب حضرت خواجه
بحضرت خواجه علاء الدین بیعت کرده اند بحجت علو شان ایشان حتی خواجه محمد پارسا قدس سره و هم
من نفائس انفا سه الشریفیه قدس الله تعالی سره پوشیده نماند که بعضی از کلمات
قدسیه حضرت خواجه علاء الدین قدس سره که در مجالس صحبت میفرموده اند خدمت خواجه محمد پارسا
قدس سره در قید کتابت آورده بودند و میخواسته که بمقامات حضرت خواجه بزرگ الحاق کنند
لیکن میسر نشده است و بعضی از آن نیست که از خط مبارک حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره
نقل افتاده بر رسم تین و تبرک در ضمن بیعت و بیعت رشح درین مجموعه مذکور مسطور میگردد و
رشته میفرمودند که مقصود از ریاضت نفی تعلقات جسمانی است کلی و توجه کلی بعالم ارواح و عالم
حقیقت مقصود از سلوک آنست که بنده با اختیار و کسب د ازین تعلقات که موانع راه اند بگذرد و هر یک
ازین تعلقات را بر خود عرضه کند از هر کدام که گذرد علامت آن بود که آن تعلق مانع نیست و غالب

نیامده است و در هر کدام که باز ایستد و خاطر آبان بسته بیند بداند که او ملغ راه او شده است تا بهر قطع آن کند حضرت خواجه مابرای احتیاط چون جامه نو پوشیدندی در اول گفتندی که این آن فلان نیست و عاریت دار پوشیدند *

رشته میفرمودند که تعلق بر شد اگر چه بحقیقت غیرست و در آخر نفی می باید کرد اما در اول سبب وصول و تعلق ماسوای او را نفی کردن از لوازمست همگی وجود و رضای او با طلبید و در محل سماع او نفی کند چون در غیر محل نفی نماندند *

رشته میفرمودند که مشایخ کبار قدس الله تعالی ارواحهم گفته اند التوفیق مع سعی همچنین مدد روحا مرشد مر طالب را بقدر سعی طالب بست که بامر مقتدا بود بی سعی این معنی بقایمی یا بد توجه مقتدا را بطا چند روز پیش بقا نبود پیدا است که مقتدا بغیر حقیقت تواند توجه بود لطیفه آنی بود که مولانا و ادراک که از سابقان اصحاب حضرت خواجه بزرگست علیه الرحمة هم از اول مرالسعی امر کرد و توفیق فقیق شد تا در صحبت حضرت خواجه قدس سره اوقات همه بسی مصروف میشد از اصحاب کم کسی دانستی که یک روز تمام بسعی بسر برد *

رشته میفرمودند که گاه باشد که در آشنای سعی و توجه عالی طلوع کند و طالب بیند آن شود اما نداند که چه می بیند و بجه می بیند در خود نظر کند خود را کم بیند در حیرت افتد و باز آن حال روی با احتجاب و طلوع او مایه حدیث انفس گردد باید که در آن حال تصور خود را مطلق کند و بان احتجاب رضادهد از آن جهت که مراد محبوبست و مقتضای عزت اوست و توجه در بند قید او نشود زیرا که مصرعه و ام بشر لائق این صید نیست تا آنگاه که باز طلوع کند و تا آنگاه که حال قوی گردد و بقا یابد و باز در جسد سعی در آید و دوسه روزی زحمتش نیست بعد از آن سعی ملکه میگردد و تا جمعی که با اختیار طالب بقنا و فنا فنا میرسد *

رشته میفرموده اند که چون ملک ملکوت بر طالب پوشیده شود و فراموش گردد فنا بود و چون بتی سالک هم بر سالک پوشیده شود فنا و فنا بود فلانی در معنی امتحان کرد و بهیبت بروستولی شد تضرع نمود تا از دس مرتفع شد امتحان این طائفه روانداشته *

رشته میفرمودند که چون طالب بامر مرشد و بعد او خود را خالی میکند از هر انفعی که از صحبت

بنده انان

موجبات

انجمن

زیندول خان

مرشد بود و در اول طالب مرشد مکن یافته باشد پس ازان قابل فیض الهی گردد و محل ورود احوال تنهایی
شود و حقیقت قصور در فیض الهی نیست قصور از جهت طالب است چون طالب رفع موانع گردانند
حالی طلوع کند بر و بواسطه روحانیت مرشد که آن حال محل صیرت باشد و هیچ وجه ادراک آن وجود
و آن حقیقت نتواند کرد رب زدلی بخیر افیک حکمت اختیار در آد میان بیشتر است چون موانع
طبیعت اصل شده اند بقوت اختیار و جهد بسیار رفع آن موانع می باید کرد و فرشتگان اگر چه مجبول
بر طاعت اند و معصوم از مخالفت قصد و فعلا اما در خشیت و خوف اند اعتبار تمام اختیار رست
در سعادت و شقاوت و ترقی و تنزل *

رشته میفرمودند که طالب عجز و بیچاگی خود را در پیش مرشد باید که دائم مطالعه کند و یقین داند که
وصول بقصد حقیقی میسر نمی شود الا از جهت مرشد و بواسطه دریافتن رضای او و همه طسوق و
ابواب دیگر بر خود مسدود بیند و همگی ظاہر و باطن خود را فدای وی کند و علامت مرشد کامل
آن بود که طالب هر چند عالم و عارف بود و با آنچه داند و تواند و سلوک سعی نماید و بعد ذلک حضور
یا غیبت توجه به روحانیت مرشد نماید آن سعی های وی بجای می شود و بیجا صلی و فرو بستگی کار خود را
بیش از توجه بمرشد مطالعه کمال کند و در یاد علی التحقیق به بیند و هر چند منازل مراحل قطع کند
آن همه در جنب مطالعه کمال مرشد و قوت سیر در روحانیت او که بطیر مبدل شده است بحدود
جذبات الهی بغایت اندک نیاید تا که سیر او سالها یک ساعت بیشتر نرسد

رشته میفرمودند که امید جز آن نیست که علی الدوام هر لحظه قصور افعال خود را می بیند و در بار
سے در آید و از سر شکستگی و در ماندگی ملاحظه کرم و مشاهده الطاف میکند و پناه می برد و التجا
می نماید بمحض لطفت و عنایت و حضرت خواجه بزرگ قدس سره باین صفت امر فرمودند که دایم
مرادین صفت میدارند *

رشته میفرمودند که باید که طالب و طلب رضای مرشد ظاہر و باطناً در غیبت و حضور علی الدوام
سعی نماید و بمحض عنایت الهی محل نظر رضای و پیرا در یاد و دریافتن و شناختن آن محل نظر رضا
و عمل کردن بر موجب آن چنانکه در محل نظر رضا افتد و آن نظر رضا بقایا بدینیک دشوار است
اما آسانست چون توفیق حق سبحانه رفیق شود و آنه لیسیر علی من لیسره الله عز و جل *

رشته میفرمودند که بر طالب آنست که بی اختیار باشد نسبت مرشد در همه امور دینی و دنیوی و کلی و جزوی و بر مرشد آنکه تفحص احوال و کند نسبت صلاح وقت و زمان او را بر کاری فرماید و امور او را بر و یقین کند تا با اختیار مرشد در آن شروع نماید.

رشته میفرمودند که رعایت جانب اهل علم بایکدو حال خود را پوشیده باید داشت و با هر یک از اهل طریق نسبت حال او باید سخن گفت رعایت خاطر و احترام از اهل قلوب می باید کرد و باین طائفه درونی شدن کار را دشوارتر میگرداند کارهای درونی ایشان باریک ترست مخالفت و دوستی کردن با ایشان وقتی مفیدست و سبب فریاد احوال است که بواسطه آن مخالفت آداب صحبت ایشان را بیشتر شناسد و بیشتر رعایت کند و الا سبب مزید خطر باشد مصرع بی ادب باری و با ادب بودن خطاست. خطا را ادب ظهور هستی و خود را با ادب دیدن است. +
رشته میفرمودند که افضل اهل احوال کوشیدن در تفویض است نسبت همه انبیا و اولیا تا آخر برین بوده اند بنده باید که دائما نسبت احوال ظاهری و باطنی هر خطه بباطن در کسب تفویض باشد هر نوع اختیار که در سر نیزند کسب تفویض آنرا از خود مخفی کند و می داند و می شناسد که اختیار حق سبحانه برای وی هر آنکه بهترست از اختیار وی برای خودش و بر طالب نیز آنست که به نسبت مرشد علی الدوام در حضور و غیبت نسبت احوال باطنی در کسب همین تفویض باشد. +
رشته میفرمودند که مقصود از دیدن صفت بیاری ظهور صفت تضرع و تزلزل و توبه و انابت بحق سبحانه و تعالی است و آن میل بنجاحات است نه خرابات فالهمها فخرها و تقویها حکمت در آن آنست که چون میل ضا بنده شکر گوید و بران رود و چون میل بعدم رضابیند تضرع کند و بحق سبحانه باز گردد و از صفت استغنا ترسد. +
رشته میفرمودند که سابقه عنایت از لی را می باید دید و از امیدواری آن عنایت بی غلت طلب آن عنایت لحظه غافل نمی باید بود و از استغنا خود را نگاه می باید داشت و اندک حق سبحانه را بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان بوده از ظهور استغنا حقیقی. +

رشته میفرمودند که ولایت جالی ثابت میشود که او را با او گذارند اگر قصوی گذرد باز خوست بود در آیه کریمه الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یخون میفرمودند که ایشان را خوف ظهور طبیعت نیست بکلمه آنکه انیالی الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یخون میفرمودند که در باطن مستغرق باشند می باید بود و در ظاهر مستغرق بحمل الله جمیع میان این دو صفت کمال است.

جمع صورت با چنین معنی اثرات مصرعه نیست مکن خبر سلطانی شکر +

شرح میفرمودند که از منارات مشایخ کبار قدس الله تعالی ارواحهم زیارت کننده بهمان مقدار فیض می تواند گرفتن که صفت آن بزرگ را شناخته است و بهمان صفت توجه نموده و در آن صفت درآمده اگر چه قرب صوری را در زیارت مشاهده آثار بسیار است اما در حقیقت توجه با روح مقدسه اجد صوری مانع نیست و حدیث بنوی صلی الله علیه و سلم که صلوا علی حیثما کنتم بیان و برهان این سخن است و مشاهده صور مثالی اهل قبور کم اعتبار دارد و جنب شناختن صفت ایشان و مان توجه دوران زیارت و با این همه خواه بزرگ قدس سره میفرمودند مجاور حق سبحانه بودن حق و اولی است از مجاورت خالق حق سبحانه عزوجل و این بیت بر زبان مبارک ایشان بسیار میگذشت بیت تو تا کی کور مردان را پرستی به بگرد کار مردان گردد رستی به مقصود از زیارت مشاهده اکابر دین رضوان الله علیهم جمعین می باید که توجه حق سبحانه باشد و روح آن برگزیده حق وسیله کمال توجه گردانیدن چنانچه در حال تواضع با خلق باید که هر چند تواضع ظاهراً با خلق بود حقیقت با حق سبحانه باشد زیرا که تواضع با خلق آنگاه یسندیده افتد که خاص خدا را باشد عزوجل بآن معنی که ایشان را سطره آثار قدرت حکمت بنید و الا آن صفت بودند تواضع +

شرح میفرمودند که طریق مراقبه از طریق نفی و اثبات علی است و اقرب است بجزیه از طریق مراقبه بمرتبه وزارت و تصرف در ملک و ملکوت میتوان رسید و اشرف بر فواید و بنظر موهبت نظر کردن و باطنی را منور گردانیدن از دوام مراقبه است از ملک مراقبه دوام جمعیت خاطر و دوام قبول لها حاصل است و نهی راجع و قبول می نامند و میفرمودند که در ابتدا چون بخوارم رفته شد به کس از اصحاب بیا بطن اشتغال نموده می شد باختیار خود و بحجت اختیار باطن خود تا بیند که آن صفت را بقا هست یا بی آن اشتغال قوی فائده گردان ملک نا قیامد.

شرح میفرمودند که خاموشی از سه صفت باید که خالی نباشد یا نگامد شت خطرات یا سطلون ذکر دل که گویا شیه باشد یا مشاهده احوال که در آن میگذرد

شرح میفرمودند که خطرات مانع نبود اخترا از ازان و شوار با پند اختیار طبیعی که مدت بیست سال در نفی آن بودیم ناگاه بنسبت خطره گذشت اما تراریافت خطرات را منع کردن کاری تو نیست

و بعضی بر آنکه خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت تا تمکن گردد که تمکن آن شده
در مجاری فیض پیدا آید بنا بر آن در آن متفحص احوال باطن باید بود و خود را بنفس زدن نمی کردن
ظاهر ایا ممر شد در حضور یا غیبت برای نفی خطراتی است که تمکن یافته است در باطن و سبب
آنست که هر معنی در لباس صورتی بود و هر وقت خود را بنفس زدن از خطرات موانعی که تمکن
یافته است نمی باید کردن +

شرح سیف مودند که اگر حیات باقی باشد انشا الله عزوجل احیاء برقیه نخستین حضرت خواجه بزرگ
قدس سره می باید کرد که خوش بود و سوا خنده بر خاطر بی حجت تربیت و نیز در آخر حیات اظهار
عالت میکردند از اشتغال تربیت خلق زیرا که آنچه ایشان میرسد مراعات آن نمی کنند +
شرح از حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره بسیار نقل میکردند که عبادت عشره اجزاء است
سنا طلب الحلال سیف مودند که از وجوه مکاسب و باغبانی و اقرابت بکلیت در بنیان
از تجارت +

شرح سیف مودند که دوام صحبت با اهل الله واسطه از ویاد عقل معاد است +
شرح سیف مودند که صحبت سنت مودده است هر روز یا دو روز با این طائفه صحبت
می باید داشت و محافظت آداب ایشان می باید کرد و اگر بصری واقع شود همراه یا
هر دو ماه از احوال ظاهری و باطنی خود و ببارت و اشارت بکتابیات اعلام می باید کرد
و در منزل خود توجه بایشان مشغول بودن تا غیبت کلی واقع نه شود + +
شرح در صحبت حضرت خواجه علامه الدین قدس سره گفتند مطلوب در نهایت عظمت است
زبان طلب نداریم آن طلب نیز از عنایت شماست فرمودند تا غیر صحبت زبان قابلیت است
می یابند و از دست می دهند و نمی شناسند و نمیدانند که از کجاست +

شرح سیف مودند که من مضمین می شوم که هر که درین طریق تقلید در آید هر آینه تحقیق رسد
فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ قدس سره مرا بتقلید خود امر کردند در هر چه تقلید ایشان
کردم و اکنون میکنم هر آینه اثر و نتیجه آنرا تحقیق می کنیم +
شرح سیف مودند که این طائفه را جز در مقام تلویح نتوان شناخت اکنون معلوم میکنیم که

ایشان را در مقام تکمیل نمی شده است شناختن هر که در حالت تکمیل ایشان را دریافت و تقلید
 عمل کردی بهره ماند بلکه در خطر عظیم زندقه می شد مگر آنکه عنایت فرمایند و خود را بوی نمایند انتهی کلام است
 پوشیده ماند که تلویح نزد مشایخ طریقت قدس الله ارواحهم عبارت است از گردیدن سالک
 در احوالی که بروی میگذرد و بعضی گفته اند که گردیدن دل است میان کشف و حجاب بسبب غیبت
 صفات نفس ظهور آن و بر آئینه سالک را درین مقام توان شناخت از جهت تلویح احوال و
 میان صفات متقابله مثل قبض و بسط و سکر و صحو و امثال آن و تکمیل با اصطلاح ایشان عبارت
 از دوام کشف حقیقت بواسطه اطمینان دل در مطن قرب و بر آئینه سالک را درین مقام نتوان شناخت
 زیرا که صاحب تکمیل بمرتبه علم رسیده است و در اکل مشرب و بیع و شری و نوم و لقیظه سائر
 صفات بشری مشابه و مماثل اهل ظاهر شده و تقلید اهل تکمیل در امور طبیعی و ترک ریاضات
 و مجاہدات موجب خطر زندقه است چنانچه حضرت خواجه علاء الدین قدس سره فرموده اند اما
 هرگاه که تلویح را بران معنی حمل کنیم که مصطلح قطب الموحیدین و غوث المحققین شیخ محی الدین
 بن العربی و اتباع ایشانست قدس الله ارواحهم شناختن صاحب تلویح مشکل ترست
 و دقیق ترست از شناختن صاحب تکمیل زیرا که حضرت شیخ قدس سره در اصطلاحات خود
 آورده اند که نزد اکثر مشایخ تلویح مقامی ناقص است لیکن نزد ما افضل و کمال همه مقامات است
 و حال بنده در وی همان حال است که حق سبحانه در شان خود میفرماید که کل یوم هو فی شان
 و تکمیل نزد ما تکمیل است در تلویح خدمت مخدومی استادی مولانا رضی الدین عبدالغفور علیه الرحمه
 میفرمودند که معنی کلام حضرت شیخ قدس سره که فرموده اند تلویح نزد ما کمال مقامات است نه نیست
 که هر زمان سالک تجلی از تجلیات بی نهایت مشرف شود یا هر زمان ویرامدگی از درکات
 بجد و غایت معلوم گردد بلکه مراد آنست که حقیقت آدمی بی رنگ شود و مطابق اصل گردد که
 عبارت از ذات بحت بی کیف و کم است پس چنانچه آنجا کل یوم هو فی شان واقع است اینجا
 نیز هر زمان از حقیقت وی رنگی برآید و او را تابع خود گردانند و نسبت حقیقت او همه رنگها برابر شود
 بلکه هر خطه مقتضای رنگی از شیونات الهی عمل کند و در حقیقت خود بی رنگ باشد چنانچه گفته اند
 بیت منم که رنگ من و نیک من معین نیست نه نه قب قدیم ولی قب قزل نه شب ساق

و شک نیست که شناختن این چنین شخصی که همه رنگها بر آید و نسبت او همه رنگها برابر بود و در حقیقت خود بی رنگ باشد شکل تر و دشوار تر خواهد بود از شناختن صاحب تکمین که همیشه در یک مرتبه بقیم است و بر یک رنگ ثابت و مقیم و الله اعلم

ذکر مرض و وفات حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بخط مبارک حضرت خواجه محمد پارسا دیده شده است که حضرت خواجه علاء الدین قدس سره در مرض اخیر اصحاب را فرمودند که آنچه بر من میگذرد نسبت تفرقه ظاهر حال خود را بران قیاس نکنید حضور ظاهری باطنی را رعایت کنید و اگر چه متفرق و پریشان شوید و فرمودند که دوستان و عزیزان رفتند و میروند و بر آئینه آن عالم به ازین عالم است سبزه با در نظر نمودن کی گفت خوش سبزه ایست فرمودند خاک نیز خوش است باین عالم هیچ میل نمانده است جز بهین جهت که دوستان بیایند و مرا نیابند و شکسته شوند و باز گردند و بهم درین مرض فرمودند اصحاب را که رسم و عادت را گذازد و هر چه رسم خلق است خلاف آن کنید و با یکدیگر موافق باشید بعثت بنی صلی الله علیه و سلم از برای براندختن رسوم و عادات بشریت است هر یک در جنب دیگر باشد و اثبات دیگر کند و در همه کارها عمل بغیریت نمایند و تا ممکن است از عزیمت نگرید صحبت سنت موهوده است برین سنت مداومت نمایند خصوصاً و عموماً و البته رک صحبت نکنید اگر برین امور که گفته شد استقامت و زبید نفس استقامت شمارا حاصل آن خواهد بود که حاصل همه عمر من است و احوال شما در نزد خواهد بود و اگر این وصایا را ترک نمایند پریشان خواهند شد و درین اثنا کلمه توحید را بلند گفتن گرفتند و در آخر حیات در حضور اصحاب نسبت باین فقیر فرمودند که بیست سال زیادت است که میان من و او دوستی شدنی است و الله است هر آینه آن دیگر نخواهد شد و در غیبت این فقیر دهن فقیر فرموده اند که من از و را ضمیمه چنانکه رسول صلی الله علیه و سلم از صحابه رضی الله عنهم و شبی میان من و فقیر ایشان سخنی گذشته بود و ایشان فقیر را نسبت باطن خود تشریف فرمودند و در اتحاد سخن گفتند و من سخن مناسب معنی قاب تو سین او ادنی بود و حال فتن آن شب را یاد کردند و گفتند میان من و او خود شیخی سخن گذشته است و او میداند آن سخن را و کسی دیگر نمیداند و آن شب را یاد کردند جهت تاکید رضا و فرمودند که اگر صورت عتابی بود باعث بران محبت و شوق بود و در مرض

فقیه را بسیار یاد کرده اند و فی الجمله خاطر مبارک ایشان را انتفات تمام بود باین فقیه و
 هر امید داری که فقیر را هست ازین معنی است و در مرض اخیر سخنان ایشان گاهی در باب رضا
 و وجد و محبت و شوق بوده و گاهی در نصیحت و حکمت و دعای خیر خلق و از جمله آنچه بر زبان مبارک
 ایشان می گذشت است این بیت بوده است نظم ما نیستانیم عشقت آتش است منتظر
 کان آتش اندر نی رسد و در شدت مرض مکرر می فرمودند که من در خدمت پهلوان صورت
 و معنی بوده ام پس من فریدل من نزدیک بسیاری گفتند و حضرت خواجه بزرگ را قدس سره حاضر می دیده اند
 و بایشان می گفته اند می شنیده اند و بیان بی اختیار می خود و رفتن و باشیدن کرده می گفته اند
 در رفتن و باشیدن من دو فریق شده اند بر یک سخن باشیدا من نیز بر آن شوم و پیش از مرض
 بوده یا نروده روز اختیار رفتن کرده اند و تاکید فرموده که ازین اختیار برخیزم شستن و موجب
 تکسیر ایشان صداع قوی و در دو میان دگر بوده و بعد از تکسیر ایشان روز دوشنبه دوم ماه ربیع
 سنه اثنین و ثمانمات بوده و ارتحال بدو اقرار بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستم حجب واقع
 شده و روضه شریفه ایشان در ده نوچانیان است و هم حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی
 سره نوشته اند که در ویشی از جمله مجبان و در ویشان حضرت خواجه علاء الدین قدس الله تعالی سره
 بعد از وفات ایشان بچهل و یکم شب و شب شنبه بیست و هشتم شعبان از سال ندر که حضرت
 خواجه را در واقع دیده که فرمودند آنچه ما را کرامت کرده اند و الا تراست از آنچه عتقاد مجبان است
 و فرمودند آنچه بود در میان شما گذشت ام سوزنی پیش ایشان افتاده بود بدست گرفتند و برای
 کردند و فرمودند ظهور این معنی بر کسی است که بر سر این سوزن راست ایستد و هیچ طرفی میل نکند
 و هم حضرت خواجه نوشته اند که حضرت خواجه علاء الدین قدس الله تعالی سره در اوایل شعبان
 سنه خمس و عین و سبعمات پیش از وفات بهفت سال از چغانیان متوجه بخارا شدند به نیت
 زیارت حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی سره و بعد از هجده روز رسیدند و در اوایل شوال
 مراجعت کردند شب عید رمضان در بخارا بودند و ویشی از درویشان ایشان آن شب در واقع
 دید که بارگاه بیست و نه نهایت بزرگی و حضرت خواجه علاء الدین با حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی
 سترها در نزدیکی آن بارگاه اند و معلوم شد که آن بارگاه حضرت رسالت پناه است صلی الله علیه و سلم

حضرت خواجه بزرگ بآن بارگاه درآمدند بملاقات حضرت رسول صلی الله علیه و سلم و بعد از فرصتی سر آمدند بایشان و بسط تمام و فرمودند که مرا این کراست کردند که هر که در صد فرسنگی قبر من باشد از هر طرفی من او را شفاعت کنم باذن الهی و عطار را در چهل فرسنگ مرقد او مرتبه شفاعت دادند و کمینه از محبان و متابعان مراد یک فرسنگی مرقد او مرتبه شفاعت دادند

خواجه حسن عطار رحمة الله علیه

ایشان داماد حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین اند قدس الله سره فرزند بزرگوار حضرت خواجه علاء الدین عطار اند و ثمره شجره ولایت ایشان و در ایام طفلی منظور نظر عنایت و عاطفت حضرت خواجه بزرگ قدس سره شده بوده اند گویند که روزی خواجه حسن با جمعی اطفال در باغ مزار بازی میکردند و بزرگساله سوار شده بوده اند و کودکانشان سید ویده اند درین اثنا حضرت خواجه بزرگ با بنجار سیده اند و ایشان را با کودکانشان بآن وجه ویده اند فرموده اند زود باشد که این کودک سوار باشد و پادشاهان ذی شوکت در رکاب وی پیاده بدوند و آنچنان بود که چون خدمت خواجه حسن به خراسان آمدند و در باغ زراغان میرزا شاه رخ را دیدند میرزا استری پیش ایشان بطریق معامله کشید و از غایت اخلاص که بایشان داشت خواست که بنحو ایشان را سوار کند پیش آمد و بکست رکاب استر گرفت و بدست دیگر عنانی و ایشان را سوار ساخت درین محل استر سر کشید و میرزا عنان وی محکم گرفته چند کام در رکاب ایشان بدوید بعد از آن استر بپا امید ایشان فرود آمدند و مدوی بطرت بنجار آورده نیازمندی کردند و تواضع نمودند و قصه ایام طفلی سوار شدن گوساله و وعده حضرت خواجه ایشان را که پادشاهانی بی شک در رکاب توبه و بند میرزا باز گفتند و سر کشی استر ظاهر شد و ستماع آن حکایت و مشاهده آن صورت سبب دیدن یقین جان خزان شد بحضرت خواجه بزرگ قدس سره حضرت مخدوم و نفحات الانس در ده اند که خدمت خواجه حسن جذب قوی داشته اند و بصفت جذبه هرگاه که میخواسته اند تصرف میکرده اند و در از مقام حضور و در باین کیفیت بود و بی شعوری میرسانیده اند ذوق غیبت و غنا که بعضی از ارباب سلوک اعلی سبیل الله را بعد از مجاهده بسیار میسر میشود و چشمانده اند و در او را اندر و خراسان کیفیت تصرف ایشان و طالبان و زائران شهادت تمام ادا و استیلا شریف ایشان مشرف شدی از پای در افتادی و دولت غیبت و بنجودی دست دادی چنین ستماع افتاده است که یک روز با دوازده خان بیرون آمدند و کیفیت غالب داشتند هر که از نظر ایشان افتاد

کیفیت بنحودی روی ننود بنخود افتاد یکی از دیدن ایشان ایشان بعزمیت سفر مبارک بهرات رسید
آثار جذبه و غیبت و بنحودی و حیرت از او ظاهر بود گاهی که در بازار با سگدشت چنان معلوم میشد که دیر
امر باطنی فرو گرفته است و بآمد و شد خلق و گفتگوی ایشان چند ان شعوی ندارد و غریزی بود ازین
سلسله که این فقیر بنحومت ایشان میرسد میفرمودند که کار آن درویش بیش ازین نیست که علی الدوام
صورت خواجه حسن را مراقب می باشد و نگاه میدارد و برکت آن نگاه داشت عفت جذبه ایشان
در روی سرایت کرده است خدمت خواجه حسن با التماس یکی از اکابر وقت که نسبت ایشان اخلاص
تمام داشته است مختصری در طریق خواجه گمان قدس الله را و احوال نوشته اند و بعضی از آن نیست که
برسم شهن و استر شاد بایر اومی یابد

شرح به آنکه طریقه سلوک طائفه علیه علایمه زاد الله فتوح هم اعلی اطوار سلوک جمیع مشایخ است قدس الله
ارواحهم و اقرب سبل است الی المطلب الاعلی و المقصد الاکبری و هو الله سبحانه و تعالی فانه رفح حجت التبعین
من وجه الذات الالهیه الساریة فی کل بالمحود الفنا فی الوحدة حتی تشرق سیحات جلاله فتحرق ناسواه
و بحقیقت نهایت سیر مشایخ هدایت طریقه ایشانست چه اول در آمدن ایشان در حد فثاست و سلوک
ایشان بعد از جذبه است یعنی تفصیل مجمل توحید که مقصود از آن فرشتش عالم را آدم همین است
خلقت الجن و انس الا یعبدون ای یعرفون گاهی که خواستند باین نسبت شریفه مشغول شوند اول
باید که صورت آنکس که این نسبت را از او گرفته اند در خاطر آورند تا آن نسبت بنحودی پیدا شود پس
لازم آن بنحودی بوده بان صورت و خیال که آئینه روح مطلق است متوجه نقطه قلبی شوند و خود را بان بنحودی در دهند
و هر چند آن نسبت قوت میگیرد و بر اشعور باین عالم کمتر میشود و این را عدم و غیبت گویند و از اینجا گفته اند
وصل عدم اگر توانی کرده کار مردان مردمانی کرده چون برتره رسید این بنحودی نسبت شریفه که صلابه بود
غیر شعور نماند آنرا فنا گویند حضرت مولانا جلال همی قدس سره میفرمایند بیت سپاس آن عدمی که هست
ما بر بود و زدوق این عدم آمد جهان جان بوجود بهر کجا عدم آید وجود کم کرده زهی عدم که چو آمد وجود از او فرو
و در ترقی حال عدم و زیادت شدن این نسبت و مقدمه ظهور صفت بنحودی حضرت خواجه بزرگ قدس سره
میفرموده اند مصرع مرمان و خود را بان بنحودی ده اگر خاطر نشویش به با حضا خیال حضرت مرشد است
که منفع شود و الا باید که سه نوبت نفس را بقوت برکشند همچنان که از دماغ چیزی میبرانند و بعد از آن بطریق بند

مشغول شوند و اگر همچنان خواطر عود کنند باید که بعد از تخلیه بطریق مذکور سه بار بگوید استغفر الله من
 جميع ما ذكره الله قولاً وفعلاً و خاطر او سامعاً و ناظر الاحوال و لا قوة الا بالله و دل را باز بان موافق دارد و
 بذكر افعال بدل مشغول شدن در دفع وساوس اصلی کلی دارد و در پیش این نسبت می باید کرد و بنوعی که
 هیچ وجه این نسبت خالی نشود و اگر در می غافل شود باز بان طریق گفته شد بر سر کار رود و اما حاضر
 بوده گوشه چشم دل برین نسبت دارد و باز او آمده شد و خرید و فروخت و خورد و خواب تا آن زمان که
 این صفت ملکه شود و گاهی که خواند می مشغول شود و بضرع هر چه تا متر در حضرت جامع خود این دعا
 بخواند که اللهم کن و جی فی کل حبه و مقصدی فی کل قصید و غایتی فی کل سعی و ملأ ذی فی کل
 شدة و هم و کیمی فی کل امر تولى محبة و غایتی فی کل حال خدمت خواجه حسن قدس سره چنانکه طریق
 سلسله خاجگان است قدس الله ارواحهم بزریر باریاران در می آمده اند و بیماری ایشان را بر میآورد
 و روایتی که بعزیمت سفر مبارک حجاج به شیراز رسیده اند یکی از اکابر آنجائی را که نسبت با ایشان
 ارادت و اخلاص تمام واقع شده بوده است مرضی ظاری گشته بود و خدمت خواجه بزریر باروی آمده بود
 آن بزرگ صحت یافته و خواجه مرضی شده اند و در آن مرض نقل فرموده و نقل ایشان در شب و شبانه
 عید قربان سنه ست و عشرين و ثمانمائة بوده است و بخش مبارک ایشان را از شیراز بولایت چغانیا
 که مدفن والد بزرگوار ایشان است نقل کرده اند و ایشان را از صلیبیه حضرت خواجه بزرگ خواجه
 بهاء الدین فرزند بزرگوار بوده است خواجه یوسف عطار علیه الرحمة که میان ایشان و شیخ بهاء الدین
 عمر قدس سره مراسلات و مفاوضات واقع بوده است حضرت ایشان فرموده اند که روزی در مجلس
 شیخ بهاء الدین عمر قدس سره مذکور میشد که بعضی اکابر طریقت قدس الله ارواحهم در وقت ذکر بحسب نفس میفرموده اند
 و از شرط ذکر میباشند و خدمت شیخ فرمودند که بحسب نفس طریق بنود جوگیه است آنچه شرط این طریق است جبر
 نفس است نه بحسب نفس این سخن بنجاست خواجه یوسف علیه الرحمة رسیده است که شیخ بهاء الدین عمران طریق را
 کرده اند بحضرت شیخ نوشته اند که چنین استماع افتاد که خدمت شما طریق بحسب نفس انفی کرده اید و فرموده اید که هیچ
 کس از شماخ طریقت قدس الله ارواحهم باین نفرموده و حال آنکه مقرر و محقق شده است که حضرت خواجه بزرگ
 خواجه بهاء الدین و خلفای ایشان قدس الله ارواحهم در طریقه ذکر بحسب نفس میفرموده اند شما چگونه است
 که نفی آن کرده اید حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره در خواب خدمت خواجه یوسف علیه الرحمة

چنین فرموده اند که مقصود ما از این سخن نفی طور ایشان نبود و در جواب جماعه و ابهامی کرده اند.

شیخ عبدالرزاق رحمته الله تعالی علیه

از اجله اصحاب خواجه حسن و از خلفای ایشان است طریق دی در دانش نسبت رابطه بوده است روزی بملازمت حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره آمده بوده است حضرت سید ویر گفته اند همان نسبت و طریقه شما خوب است و ویرابر و زرش طریق رابطه استحسان کرده اند حضرت ایشان روزی در مجلسی که مردم بوده اند فرموده اند که در سبادی حال ما را در صحبت بعضی اکابر یا یکی از مشایخ اتفاق ملاقات افتاده فرمودند که نام و نمی بریم و در آن مجلس بنا بر ملاحظه نام وی اظهار نکردند اما از خارج معلوم شد که آن شیخ عبدالرزاق بوده است وی خواست که نسبت بمن تصرفی ظاهر کند و دست بردی نماید صحبت بس عالی بود و خیلی مردم عزیز حاضر بودند من خود را بر نسبت خود گماشتم و نسبت خود را حکم گماشتم وی این معنی را دریافت و مقام تصرف بیشتر شد هر دو چشم خود را بر من دوخت و بهیچ خود بمن متوجه گشت و خواست که باری بر من نهند من پیشانی کردم و گفت من و دست مبارک بر کتف چپ نهادند باری بود بوی حواله کردم و چون مراع تصرف او بخاطر بود پیش بروم و توجه او بهیچ اثر نکرد و باری بروی افتاد چنان متاثر شد که عرق بر جبین وی نشست خجل و منفعل شد من نیز مترسده شدم که سر و غریز بود آخر خود را بوی باز گذاشتم تا بر تصرف که خواهد پیش برودی باین معنی حاضر شد باز بمقام تصرف درآمد با وجود این هم کاری نتوانست کرد شدم داشتم که زیاده انفعال یا بد هم در زمان بر ختم سر و پایم

مولانا حسام الدین پارسا بلخی رحمته الله تعالی علیه

از خلفای حضرت خواجه علاء الدین عطاریست و در سبادی حال شرف قبول و صحبت حضرت خواجه نزر قدس سره مشرف شده بوده است لیکن حضرت خواجه تربیت ویرا حواله بخدمت خواجه علاء الدین کرده اند و وی در ملازمت ایشان بدرجه تکمل اکمال رسیده است بکمال فرع و تقوی و رعایت آداب شریعت متحقق بوده است و در محافطت احوال و اوقات خود را بتمام تمام داشته حضرت ایشان فرمودند که چون از هری بر نیت صحبت مولانا یعقوب چرخ علیهم الرحمة روان شدم در پنج خدمت مولانا حسام الدین پارسا ملاقات کردم بسی خواستند که بیان طریقه خواجگان کنند و طریقه از ایشان قبول کنم چون نیت ملازمت مولانا یعقوب داشتم قبول نکردم بسیار مبالغه نمودند خاطر نه کشید

آخر فرمودند مرا آن مقدار بحال رسید که بپایان این طریق خاص کنم شاید که وقتی شمار خاطر خواهد که بعضی را باین طریق تربیت کنید و تواند بود که مردم از شما این طریق را خواهند باری پیش شما معلوم باشد بعد از آن این طریق را بیان کردند و فرمودند که بسیار مردم را استعداد برنجی است که برین نسبت باندک وقت آن مقدار جمعیت حاصل میشود که در اوقات بسیار بغیر این نسبت حاصل نمی شود و در این طریق شمارا محم خواهد شد اتفاق چون به تاشکنه رفتم جمعی پیدا شدند و از خاطر خاص را استدعا کردند معلوم شد که خدمت مولانا حسام الدین بجهت این معنی آن همه سبانه فرموده بوده اند و بهم حضرت ایشان فرموده اند که اوقات مولانا حسام الدین از اوقات شیخ بهاء الدین عمر بلکه از اوقات شیخ زین الدین خوانی با وجود کثرت او را و او کار ایشان مضبوط تر بود کمال سعی و اهتمام در محافظت و رعایت اوقات و احوال داشتند از صبح تا نماز دیگر غیر وقت یوله تجویز کرده بودند که مردم در ملازمت ایشان باشند بعد از نماز دیگر تا صبح کسی پیش ایشان نمی بود اوقات ایشان بغایت مضبوط محفوظ بود نماز تجمد و شراق و چاشت و سائر سنن را لازم داشتند و این عبادات و جمیع آداب شریعت با جمعیت خاطر ایشان را حاصل بود و بهم حضرت ایشان فرموده اند که خدمت مولانا حسام الدین میگفتند هر چند جمعیت خاطر باشد لیکن در وقت خوردن طعام گفتن بسم الله منافی نیست و باید که ترک نشود و از حضرت ایشان آتباع افتاده که میفرمودند از خدمت مولانا حسام الدین بلخی پرسیدم که در نهایت کار در طریق خواجگان قدس الله ارواحهم چه اند که میفرمایند ایشان فرمودند که ذکر درین مقام از برای رفع درجات است *

مولانا ابوسعید رحمه الله

از کبار اصحاب خواجہ غلام الدین عطار قدس سره بوده است بعد از نقل حضرت خواجہ در صحبت و خدمت خواجہ حسن بوده است حضرت ایشان میفرمودند که نظر حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره همیشه بر سید بود و معنی توحید بر ایشان غلبه داشت هر چه از حوادث و غواصن این عالم پیدامی شد حضرت سید خود را بنابر شرب توحید بآن باز میگذاشتند و مقتضای آن معامله میکردند و تقریب این سخن فرمودند که در آن فرصت که خدمت خواجہ حسن عطار قدس سره بخراسان آمده بودند و در هرات بنظر حضرت سید قاسم قدس سره رفته اند و ایشان را ملازمت کرده و خدمت مولانا ابوسعید نیز در ملازمت

خواجہ حسن بوده است چون در صحبت حضرت سید شسته اند خدمت مولانا ابوسعید را بنحاطر آمده که در باطن حضرت سید تصرفی کند و در آن مقام شده و جمع بهم کرده حضرت سید واقف شده اند که خدمت مولانا ابوسعید را داعیه تصرفی شده است از آنجا که سعت مشرب اهل توحید است خود را بخد مت مولانا ابوسعید باز گذاشته اند و تن تبصرت وی در داده تا خدمت مولانا تصرفی تمام کرده است بحیثیتی که حضرت سید را از سہولی شده است و ساعتی نیک از خود غائب گشته بعد از افاقست سر بر آورده اند و خدمت مولانا ابوسعید را گفته اند بارک اللہ بارک اللہ کرم کر دید و عنایت فرمودید خدمت خواجہ حسن مولانا ابوسعید هر دو از آن صورت شرمندہ و متفعل شده اند و چون بیرون آمده اند خواجہ حسن مولانا ابوسعید را بر آن بے ادبی ملامت کرده اند و

خواجہ عبد اللہ امامی صوفیانی رحمۃ اللہ علیہ

از اجلہ اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین ست قدس سرہ وی گفته است کہ اول بار کہ بصحبت حضرت خواجہ علاء الدین قدس سرہ رسیدم این بیت خواند کہ شنوی تو سباش صلا کمال نیست و بس و زود رو کم شود وصال نیست و بس بہ خدمت خواجہ عبد اللہ امامی علیہ الرحمۃ بالتماس یکی از سادات بزرگ در طریقہ خواجگان رسالہ مختصر لغایت مفیدہ نوشتہ است کہ بعضی از آن انہست کہ برسم تبرک ابرار دے یابد و

رشیحہ طریقہ توجہ طائفہ علائقہ و پرورش نسبت باطنی ایشان چنانست کہ ہر گاہ خواہند کہ بدن اشتغال نمایند اولاً صورت آن شخص کہ این نسبت از ویافتہ باشند در خیال در آورند تا آن زمان کہ اثر حرارت و کیفیت معبودہ ایشان پیدا شود و بعد از آن آن خیال را نفی نکنند بلکہ آنرا نگاہ دارند و چشم و گوش و ہمہ قوی بآن متوجہ بقلب شوند کہ عبارت ست از حقیقت جامعہ انسانی کہ مجموعہ کائنات از علوی و سفلی مفصل آنست اگر چہ آن از خلول در اجسام منزرہ است اما چون نسبت میان او و بیان این قطعہ بچمنوبری بہست پس توجہ باین صنوبری باید نمود و چشم و فکر و خیال و ہمہ قوی بر آن باید گذاشت و حاضر آن باید بودن و بر در دل باید نشست و مانگ نداریم کہ درین حالت کیفیت غیبت و خودی رخ نمودن آغاز میکند آن کیفیت را راجع فرض باید کردن و از پی آن رفتن و ہر فکری کہ در آید توجہ بحقیقت قلب خود نفی آن کردن بآن جزو

مشغول نشدن و در آن محل کلی گریختن تا آن نفی نشود و التجا بصورت آن شخص باید کردن و آنرا
 لحظه نگاه داشتن تا با آن نسبت پیدا شود آن زمان خود آن صورت نفی میشود اما باید که شخص متوجه
 آنرا نفی نکند و اگر چنانچه آن صورت و ساوس نفی نشود چند نوبت با اسم با فعال بحسب معنی در دل
 مشغول شود که البته دفع شود و اگر باین نیز دفع نشود در دل چند نوبت تامل کلمه لا اله الا الله میکند
 باین طریق که لا موجود الا الله تصور کند و آن وسوسه که مشوش او باشد باین نغمی که باشد چون
 موجود نیست از موجودات ذهنی تحقیق آنرا بحق سبحانه قائم بنید بلکه عین حق داند زیرا که باطل
 نیز بعضی از ظهورات حق است و شک نیست که باین تامل ذوقی شود و نسبت عزیزان فوت گیرد و
 آن زمان آن فکر را نیز نفی کند و حقیقت بخودی متوجه شود و از پی آن برود و اگر با آنکه ذکر لا اله الا الله
 در دل بگوید حضور نیاید بجهر چند نوبت بگوید و الله را مدد دهد و بدل فرزند آن مقدار مشغول شود
 که بسیار ملول نشود و چون بیند که ملول خواهد شد ترک کند و بداند که مادام که غیبت و بخودی نسبت
 عزیزان در ترقی باشد فکر در حقائق اشیا و توجه بخیرات عین کفرست مصرع با خودی کفر و بخودی
 دین است بلکه فکر درهما و صفات حق سبحانه هم نباید کردن درین دم و اگر نیز برسد آنرا نفی
 باید کردن باین طریق که گفته اگر کسی گوید که درین صورت نفی حق لازم آید جواب گوئیم که حق را برآ
 حق نفی میتوان کردن چنانچه حضرت خواجه بزرگ قدس سره فرموده اند پس اگر فکر در حق صرف باشد
 هر چند نفی کنی باید که زیادت شود زیرا که حق نفی کسی نفی نشود و الا زائل گردد و نیز مطلب روحانیت
 این طائفه علیه توجه نیستی است که سجد وادی حیرتست و مقام تجلی انوار ذاتست و در آن مقام
 وجودی مانده و فکر درهما و صفات شک نیست که ازین مرتبه فرو ترست و باید که در بازار گفتگوی و
 اکل و شرب و همه حالات آن حقیقت جانم خود را نصب احین خود سازد و او را ظاهر و اند و بصور
 جزوی از حضرت جاسم خود غافل نشود بلکه همه اشیا را بوی قائم داند و سعی کند که آنرا در همه تحسنات و
 مستقیقات مشابه نماید تا بجای رسد که خود را در همه بیند و همه اشیا را آمینه جمال باکمال خود داند
 بلکه همه را اجزای خود یا بد مصرع جزو درویش است جمله نیک و بد و در حالت سخن گفتن نیز باید که
 ازین مشابه غافل نشود بلکه گوشه چشم دل او بدان سوز باشد و اگر چه ظاهرا و بجزئیهای دیگر مشغول باشد
 چنانچه فرموده اند نسبت از درون سوزا شناسد از برون بیگانه و شش و اینچنین زیاروش کم می بود

اندر جهان و هر چند صحبت بیشتر باشد این نسبت قوی تر گردد و چون بر مرتبه برسد که تفرقه میان دل و زبان تواند کردن و خلق او را حجاب از حق نشود و حق حجاب از خلق نگردد آن زمان تواند که بصفت جذبه در دیگران تصرف کند و اجازت ارشاد دعوت خالق بحق آنکس را باشد که باین مرتبه برسد و باید که خود را از غضب رانند نگاه دارد که راندن غضب ظرف باطن را از نور معنی تنی و خالی می سازد و اگر غضبی واقع شود یا قصوری دست دهد که در قوی قوی طاری شود و سر رشته نسبت کم گردد یا ضعیف شود غسلی بر آرد و اگر قوت مزاج دفا کند بآب سرد که بسیار صفا میدهد و الا آب گرم و جامه پاک در پوشد و در جامی خالی دو رکعت بگذارد و چند نوبت بقوت نفس بکشد و خود را خالی سازد و بعد از آن بهمان طریق متوجه شود و در ظاهر نیز پیش حضرت جامع خود تضرع کند و بجای با توجه نماید و بداند که این حقیقت جامع منظر مجموع ذات و صفات حق است نه آنکه حق سبحانه دردی حلول کرده بلکه بمنزله صورت است در مراتب پس این تضرع بحقیقت نزد حق سبحانه باشد

شیخ عمر مایه رحمته علیه

از اصحاب حضرت خواجه علاء الدین عطاریست قدس سره و از خدمت ایشان قبول نام داشته حضرت ایشان ویرا دیده بوده اند از وی نقل میفرمودند که شیخ عمر میگفت مشایخ عراق و خراسان نامه فرستاده اند که ما را احوال و مواجیدست و از آن معافی تعبیر باین الفاظ کرده ایم شما درین باب چه سخن دارید و لفظی چند که معطل اهل مجاهده و مکاشفه است نوشته فرستاده اند مشایخ خراسان این صورت را بر مشایخ ما در آن عرض کرده اند و ایشان از شلخ ترک پرسیده اند مشایخ ترک فرموده اند ما اینها نمیدانیم جواب ما نیست که پارچه بخشی پرتیان پارچه بغدادی پرتیان یعنی همه خوب اند ما بدیم همه گندم اند ما کاسیم یعنی اصل کار دین طریق نقصان خود و نفی وجود است

مولانا احمد مسکه رحمته الله

از جمله اصحاب حضرت خواجه علاء الدین است قدس سره و از ملازمان و خادمان آستانه ایشان حضرت ایشان فرموده اند که روزی مولانا احمد مسکه در سبادی احوال خود از حضرت خواجه اجازت خواست که به بدخشان رود بدین خولشان خود و بعد از مراجعت از بدخشان در راه بجای رسیده است که طائفه از دختران صحرائشان باب درآمده بوده اند مولانا احمد را دغدغه

دیدن ایشان شده است آن غلغله بروی غالب آمده و دیر استقرار ساخته بخاطر آورده که یک نگاه
کنم و خود را ازین تشویش خلاص گردانم پیش رفته و بجنبه تماشای ایشان کرده و برگزیده و چون صحبت
حضرت خواجه مشرف گشت اتفاقاً مجمع بزرگ مجلسی عالی بوده حضرت خواجه بر سر جمع متوجه مولانا
احمد شده فرموده اند که در طریق خواجه جان قدس الله ارواحم محاسبه است از آن زمان که از پیش ما
برآمده اید و باز آمده آنچه درین مدت بر سر شما گذشته است همه را بر سیل جمال بیان فرمایید
مولانا احمد در مقام تقریر شده است خیلی گفته چون بقصه نظاره دختران رسیده نتوانسته است
باز گفتن حضرت خواجه فرموده اند که چیزی ماند که نکفیت البتة می باید گفت چاره نیست و اگر شما گویند
ما خواهیم گفت و شما را رسوا خواهیم کرد مولانا احمد بجای مضطرب شده است و چاره جز افشای آن
سیر ندیده آخر الامر بحالت هر چه تمامتر تقریر واقع کرده است حضرت خواجه روی از مولانا احمد گردانیده
و فرموده که جان گرم رو بینید مولانا احمد می گفته که من در آن مجلس از دیشب و بحالت چنان شدم که
اثر از هستی من باقی نماند تمام وجود من گویی که جان در زبان آمده و با کلیه از خود خالی شدم

در ویش احمد سمرقندی رحمه الله

کنیت وی ابوالمیا من است و لقب جمال الدین و نامش احمد بن جلال الدین محمد السمرقندی اگر چه
در ویش احمد بحسب ظاهر مرید شیخ زمین الدین انخوانی است قدس سره و حضرت شیخ برای وی اجازت
نوشته اند در آخر نامه نام مبارک خود و تاریخ کتاب را چنین نوشته اند که کتب هذه الاحرف العبد
الفقیر الی الکرم الوافی زین الدین انخوانی بنیة الله علی قوانین اهل الطريقة و اوصاله الی ذروة مقامات
اکمل سن ارباب الحقیقة تذکرة للولاء لا عزا سیر احمد السمرقندی فتح الله علیه ابواب الحقائق و عرفه
التمیز بین الدرجات و الدقائق فی رجب ست و احدی و عشرين و ثمانیة فی بعض نواحی هرات
نیت عن الآفات اما بحسب حقیقت مشرب اهل توحید و جو بروی غالب بوده و تولا بخاندان جگانه
سلسله نقشبندیه قدس الله ارواحهم نموده و پیش از سفر خراسان و عراق و حجاز و اواراد النهر صحبت حضرت خواجه
علامه الدین عطار قدس سره بسیار میرسیده و از برکات مجلس این ایشان بخط تمام مخفی می گشته و بعد از مفارقت صورتی
و مهاجرت ضروری همیشه رفوت صحبت خدمت این ایشان اظهار حشر و ندامت میکرد و چنانچه در رسائل و مکاتبات که
با ایشان نوشته این مضمون واضح و واضح است و از جمله آن مکاتیب است این مکتوب ز خط مبارک در ویش احمد

استشهاد و قتل اقتاد و هوذا هو الجاح ایزد سجان و تعالی مشرقیان و مغربیان گیتی را نغز حبه غرا و اولاد
غزة مصفا آن نوردیده و مردم عالم که مردم دیده خواص بنی آدم است نتیجه منظر انوار سبحانی و لطیفه
مبسوط آثار رحمانی پر تو شعاع خلق ارواح شبنم بودای اربعین صباغ المستبدح مسالمة من انصر
العظیم استخرج فصالة من اردیه الکریم نفیحه ریاض التحقيق قطرة حیاض التوفیق عنوان بحیث انظر
لمعان لوانح الحقيقة شهاب الفلک الدرایة دری سماء الولاية دایرة نقطة الالباب نقطة الدایرة
الاقطاب سکينة قلوب العاشقین علماء الحق والملة والدين شمس الاسلام و المسلمین المخصوصون بالهدی
رب العالمین محمد و هم که زجا به دل محبان بفروغ زیت وجود او نور علی نور است و خطبه بدر ملت ساس
صدق فی الآخرین مبرور اذ کار او نذکر البسه الله لباس المجد والجلال و سکنة مقاعد الابدال براه
سعاد سعاد و جادانی و مرجع اقبال ناقتناهی ارزانی وار و هو المحبب لمنه دعا و التقادر علی
القبول و الاعطاف نظم خدای عز و جل نور این سعادت را چه چو آفتاب بر ایوان آسمان دارد
صحيفة تحقیقی ارق من نسیم الاشجار و در وثیقه مدحتی ابح من شمیم سیم الازهار و الی اقصی غایات
العبودية و مدی نهایات العبودة ازین حنیض نیاز بدان در لوه معارج ناز که مسند عالی و اعزاز
تبلیغ می افتد شعر الایسیم الراج من ارض باطله تحمل اسل علی الحیام سلامی و عرضه میدار و بدان
آستان که محمید کروی در روحانی و عرویه و ثقی زمینی و زمانی که فیض عتصام حمل متین آسمانی است آن
دو دمان آفتاب اضارت که شمع هدایت سراسی جهان و ظلمات ثلث است بیت بقایهم عصمة الدین
و غرهم و صحف علی منصفه الایام فسدل مسکین غریب شکسته تنها بنده مخلص و حب شخص که غریب
بخار فراق و حریق نوازش اشتیاق است احمد که کینه نعلین داران عقبه است و بجهه تنی زمین آن درگاه
که نمونه و جنبه عرضهاست می شاید و باستین مژده گوهر بارود من چهره زنگار خاک آن سرکوی دولت
که موقف مبایات بختیاران و مطاف کرامت نیک بختان است میروید و بلب جسرت حاشیه آبی
مبارک که بوسه جامی طبقه اهل الشرف است می بوسد و در قبول غدر مفارقت و تقاعد خدمت انبیاء
اولیاء و صلوات الرحمن علیهم و قدس الله ارواحهم شفیع فی آورد که درین مدت تقصیر علی الدوام و جامع
همت و مجامع همت بران مقصور بوده است که بهر وجه زود تر خویشین را دران صفت نعال جاس
ساخته آید و لیکن چون محول احوال و مقدار مال و احوال حجاب موانع و نقاب تعذر در روی کار

نغز حبه غرا و اولاد

بجانب

مجلس

این بیچاره می کشیده است و زنجیر تقدیر و سلسله مشیت در زندان حرمان و حیران مجبوس میباشند
 جز صبر و تسلیم روی نبوده است بیت کسی ز چون و چرا دم می تواند زد چه که نقش بند حوادث و رای
 چون و چراست و ماکل ماتمین المرء بدر که و تجری الریح کما لا تشنی السفن و روز و شب
 با دم آتشین صبح و آه غمناک منازج روح گاه هوارا کلیه آتشین می بسته ام و گاه صبارا الحلقه غمناک
 میداده که این چه عقده است که وقت در کار این شکسته افکنده که بعد از آن که آفتاب سعادت
 بر سر این نخلص تافت و همای عزت سایه رحمت بر سر این مرخوم انداخت و در کف سائبان
 ابل الحق مظلای مدتی بدید طفیلی بود و در حوزه نور و بیضه سرور که مطمح آثار انوار خورشید حق و شمع
 انظار حقیقت ست الهی بقصد الیه القاصدون و الصادقون و یغیظ الاولون و الاخرین
 روزگار مطالع آیت بنیات الهی نموده شواهد ایجاز و دلائل اعجاز ناستنهای مشاهد کرد و بر این
 ساطعه و جمجمه که مالا عین رات و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر از عجب غیب و استار
 لاریب نظاره کرد ناگاه دست نامرادی رقم بهانیت بر لوح آن ملازمت کشید و کار گزاران این
 خمیه آنگون که فر ایشان کلاه ابعیان کن فیکون انداخت این که ای بر احواله فراق بستند و
 انسان مرکز عز و اقبال که نخل اعلائی کلمه الحق است در اکناف آفاق و اطراف اقطار پریشان
 کردند بیت دان گفت لا ارضی بوسل مقطع و نهانا ناراض بواتافی خیالها و بیت یارب
 چه عهد بود که عهد وصال بود و دگر کشن هیدیم شمال بود و آسود بود دل ز فراق و بسوخت جان
 هر دم ز دوست تازه نوید جمال بود و گیتی چنان روبرو ز ما عهد آن وصال و گشتی مگر در آتش جان
 خیال بود و امید از مکنون کون و مکان و مقدر کن فکان آنست که یکبار دیگر خاک آن درگاه
 که کحل الجواهر ایل دیدست بزودی در دیده ستمیده کشیده آید اکنون که میدان حیات تنگ شد
 و جادوی جیل مقدره و تحویل خواهد جنبانید و آفتاب جان روی بمغرب آید خواهد آورد فرخ آتشی
 از دامگاه آتشی پرواز خواهد کرد و طائرهایون عرشی این نفس جبار و فرشی را برود خواهد نمود
 و چنانکه هست و بود خواهد دست تو لا در دامن عاطفت آنحضرت زده آید و بوسیدن
 آن پای که تاج سرور آنست کار آن سری ساخته آید انشاء الله العزیز بیت سرشته بدست
 نشست من دست آموز به چنان سوی خودم کشی بسوزم و بیت چنین که من ز فراق

و

و

و

و

بسر زده ام به گرم تو دست گبیری گجا توان برخاست + و علیه اعتمادی فی هذه الاشیة وعلیه توکل
 و به استین آری اگر در نماز در اول تحریم و تکبیر دل حاضر باشد و در آخر تسلیم جان ناظر غیبتها و غفلتها
 که در میان رود آنرا بگرم عمیم بحضور بر میگردد و آن طاعت شکسته بسته را در می پذیرد کرم از این
 بیشتر نتواند بود و رحمت از آن افزون تر صورت نتواند نسبت شفقت بر فروماندگان از آن وافر
 قصور نتواند کرد انشاء الله این چند رقم که رقعہ نیازست و یعرق تشویر و قلم و هشت بر بیاض
 نجات ثبت افتاد در آن حضرت محلی یابد و فتراک قبول این فرومانده را دست آویزی نوناظر
 شود بیست جابت سلیمان یوم العرض نذر + یاتی بر جل جبراد کان فی نیها + ترنمت بلطف
 انقول و اعتمدت ان الهدایا علی مقدار مسد بها + و پیر دکان انکار که پای ملخی تحفه مورسوس
 تخت سلیمان آرد حائباروی نیاز بر آستانه بی نیاز می مالد و زار زار بدرد دل می نالد باشد
 که حکم اعود اعدازین سوی دری بکشاید و از آن جناب اشارتی آید که عود اعود اعود الی صالی
 عود و اصراع باز که تر نیاز سیه انم داشت + بیست شود میسر آید درین جهان انیم که باز
 با تو می شادمانه بشینم + بگوش دل سخن و لکشای تو شنوم + بحشم جان رخ راحت فرامی منیم
 اگر چه در خود تو نیستیم قبول کن + اگر به من و گرنیک چون کنیم انیم + خدام آن حضرت و ملازبان نجباء
 یا لیتتی گفت معهم فاکوز فوزا عظیم علی الخصوص خواجہ نیک بخت قبول آن حضرت خواجہ کابو سلیم
 با جمیع اهل بیت از مخلصان دعا و تحیت قبول فرمایند و آرزو مندی زیاده از آن دانند که تجریر
 بیان آن توان کرد بیست و و جرع الایام کادس فراقنا + لا صحبت الا فاق شب اندویش
 فی غزه محرم سنه اثنی و عشرين و ثمان مائتة تسوید این ارقام ناتمام بطویل انجامید و سیاق این
 نیاز نامه مستدعی کثرت شد و لیکن غزوگان فراق و ماتم رسیدگان اشتیاق را سوزور
 باید داشت بیست نه چند آن آرزو مندیم که وصفش در بیان آید + و گریه نامه بنویسم حکایت
 بیش از آن آید به همواره سده + عالیہ مقصد ارباب سعادت باد بمنده بنده حضرت ایشان
 میفرمودند که شیخ زید الدین انخوانی علیه الرحمة در سبادی حال بدرویش احمد سمرقندی اهتمام تمام
 داشتند و خاطر ترویج کار آدمی گماشتند و ویراد مقصوده مسجد جامع هرات بود غلطی نصب کرده بود
 و قریب هفتاد و ده روز در شهر توقف می نمودند و مجلس می حاضر می شدند و اهل شهر را بوعظ و

در رویش

ترغیب میفرمودند و در جمعیت مجلس و اهتمام مبلغ داشتند و مردم را امر میکردند که بردست دے
 بیعت کنند بعد از چند گاه از درویش احمد بغایت رنجیدند و او را انکفیر کردند و مردم را از مجلس و تنفیر
 فرمودند و منع مبلغ نمودند و بهام خاطر از و باز گرفتند و سبب بخش خدمت شیخ آن بود که درویش احمد
 بر سر منبر ابیات حضرت سید قاسم را قدس سره بسیار میخواند و در آخر مجلس نیز میفرمودند یا فخرنگاه
 اشعار حضرت سید میخواندند و هر چند خدمت شیخ او را از ان منع میکردند مقاعد نمی شد و ایشان
 ازین جهت بغایت از درویش رنجیده خاطر شده بوده اند و کار بجای رسیده که در مجلس و عظم
 درویش هفت هشت کس بیش نماند حضرت ایشان میفرمودند که این بخش خاطر و غضب
 خدمت شیخ بعد از ان بوده است که من از بهری بجانب حصار و بلغنور رفته بودم بلا از دست حضرت
 مولانا یعقوب چرخ علیہ الرحمۃ و در ان سفر سه ماه ماندیم چون بهری باز آمدیم صورت حال
 درویش و غضب خدمت شیخ و کیفیت و عظمی برین منج که واقع شده بود شنیدم خاطر من بسیار ملول
 شد و در ان وقت مراد درویش چندان آشنائی نبود روزی از روانه ملک شہر درمی آمدم درویش
 بروی پل روان پیش آمد و خود را از اسب انداخت و گفت بہ نیت صحبت شما از منزل خود
 برآمده ام و میخواهم کہ بحجر شما آیم و در دلی دارم عرض داشت کنم و در ان محل کلید حجره را خدمت
 مولانا سعد الدین کاشغری داشتند با و خود گفتم باشد کہ خدمت مولانا پیش آیند پس اتفاق
 درویش بجانب حجره خویش کہ در مدرسه غیاثیہ داشتیم روان شدیم و وی اسب را بمنزل خود رستا
 و در راه خدمت مولانا سعد الدین پیش آمدند ہم حبلہ حجره آمدم و چون نشستیم پیش از سخن
 درویش آغاز گریہ کرد بعد از ان اظهار ملالت شکایت کرده قصه را تمام باز گفت کہ من چنین
 چنین ایزار ساینده و در مجلس و عظم من هیچ کس نماند و در ان سخن نیز بسیار گریست پس گفت
 در کار خود بغایت حیران بودم عزیز مرا چنین گفت کہ اگر کار تو می کشاید از فلان کس می کشاید
 کفایت این امر خطیر از دست دیگری نمی آید و آن عزیز مرا بشمار کرده است اکنون من دست
 در دامن عنایت شما دادم حضرت ایشان فرمودند کہ استماع قصه درویش و گریہ و تضرع وی در دامن
 خود المی عظیم احساس کردم و دل من بروی بسوخت دیدم کہ خاطر بی اختیار بجانب درویش متوجہ شد
 و بالفعل مشغول گشت گفتم باکی نیست شما سید فسلان حاضر شوید و و عظم گوئید ما را خاطر بران آمد

که البته مجلس شما را جمعیت و کثرت بیشتر از پیشتر شود و در پیش خود دل بخواست و در آن مسجد کاشان
 شده بود و غلط گفتن آغاز کرد و بعد از چند روز بر تبه نگو کردند که از اینجا بمسجد کاشان تر بايست رفتن
 بسه و چهار مسجد به این جهت رفته شد بعد از آن اجتماع و غوغا بر تبه رسید که بضرورت مسجد جامع با
 رفتن در مسجد جامع از دو حام و هجوم خلق بروی شد که در هر مجلس چند نوبت در پیش میگفت که خدایا
 بیا مرز که نزدیکتر نشینید هر چند مردم نزدیک گیر می نشستند و از در پیش کناره مجلس نمی رسید
 تا این غوغا و اثر دو حام سبع خدمت شیخ زین الدین خوانی رسید هر چند در مقابل سعی کردند کاری پیش
 و هجوم و کثرت مجلس در پیش بیشتر شد و در میان مردم شهرت یافت که جوانی ترکستانی بشیخ زین خوانی
 معارضه کرد و کار از پیش برد بعد از آن در شهر بری انگشت نامی شدیم مریدان خدمت شیخ سر جامارا
 سید یدند با یکدیگر میگفتند که ایشان در پیش احمد را مد کرده و مجلس را رواج دادند میفرمودند که
 اول معارضه که در جوانی کردیم نسبت بخدمت شیخ زین الدین کردیم و از پیش بردیم و میفرمودند که
 از خور و سالی با نظریه من برین وجه افتاده است که بچاکس بستیزه و عناد برین غالب نیامده است
 هر که با من بستیزه کرد کارش نشد و میفرمودند که میرزا سلطان ابوسعید میگفت که خواب دیدم که
 جمعی از اولیای مرا گفتند که خواجه عبید بسیار قوت داد و با او بستیزه و عناد نمیتوان کرد بر هر طرف که
 دوست و هر چه خاطر او بخواید همان میشود و فرمودند که راست دیده بود از صغیر سن باز سیدانم که هر که
 با من بستیزه کرد مغلوب شد و کار او پیش رفت بلا زمان خادمان حضرت خواجه عبدالخالق عجمی کسی را
 مجال بستیزه نیست البته ایشان غالب اند حضرت ایشان و غلط در پیش احمد را بسیار مستعد بود
 میفرمودند که مرا خاطر بسیار امل بود غلط در پیش احمد بود بسیار سخنان نیک می گفت در مجلس و غلط
 شیخ ابوصف حداد و شیخ ابو عثمان حیری می بایست و گاهی میفرمودند که بایستی که در مجلس می شیخ
 ابو القاسم حنید و شیخ ابوبکر شلی حاضر بودی تا حقائق رفیعیه او استماع کردند و روزی در مجلس و غلط خود
 سخنان بلند دقیق میگفت چنین دریافت که بعضی منکران مجلس میگویند که چرا چنین سخنان بایگفت
 که کسی نفهمد فی الحال آغاز کرد و گفت از اینکه تو بپست باشی و سخنان بلند این طائفه را نفهم کنی از کجا
 معلوم که همه حاضران مجلس چنین اند شاید که در آن مجلس کسان باشند که این سخن بپست ایشان
 میگردد و همه را شل خود بی نهم و پست نباید دید و هم حضرت ایشان میفرمودند که در پیش محمد بر سر منبر

زین الدین

جوان

سخنان بغایت بلند میگفت و نظامیان بروی زبان طعن و از کار میکشادند و جواب منتقدان
 از جانب او آن بود که این سخنان بی اختیار و بی می آید و بقدر استعداد بعضی مجلسیان گفته میشود
 ویرا در آن اختیار و گناهی نیست و هم حضرت ایشان میفرمودند که روزی در مجلس علی غروردم
 از وی سخنی در غایت بلندی و لطافت ظاهر شد و می بآن سخن تفاخر می نمود و آزار ناشی از هتک
 خود داشت بر اهل مجلس منت بسیار نهاده گفت ختم آنکه بواسطه من حقائق غیبیه معارف حقیقیه
 شع شرافت می کند و شما قدر آن نمیدانید و از عهده شکر آن بیرون نمی آید و این مضمون را تکرار
 نمود و منت نهادن را از حد گذرانید و در آن باب مبالغه را بنهایت رسانید مرا بسیار ناخوش آمد
 گفتم از کجاست که این سخن از حقیقت تو ماسخی گشته است چرا حمل بر آن نمیکنی که شاید درین مجلس بعضی
 باشند که استعداد ایشان جذب این معانی از سبای فیاض میکند اگر استعداد ذات و قابلیت
 اهل مجلس نباشد تو هیچ نمیتوانی گفت جبهه گرد کریان و دهم سر خود را در جیب جبهه کشیدم و انگشت
 سحر را بر گوش خود محکم نهادم و محسوس نفس کردم و گفتم من سخن تو نمی شنوم منیم که چگونه معارف خواهی
 گفت فی الحال حصر شد و راه سخن بروی بسته گشت هر چند سعی کرد که سخن تواند گفت میسر نشد و است
 که این حصر از کجاست بر سر منبر آغاز کرد که چه معنی دارد و راه سخن بر فقری لب تن بسته همان را محروم
 کردن آخر چاره ندید از منبر فرو آمد و من خود را در میان مردم از نظری پوشیدم و هم حضرت
 ایشان میفرمودند که درویش احمد بسیار دلیر بود و در غلط خود میگفت که دانشمندی و عالمی به تعبیل نماز
 میکند و در تحمل ندارد که امام سلام نماز باز بد با خطر است تمام از مسجد بیرون می آید جامهای سبوت
 می پوشد بدرخانه علیکه و فیر و زشاه میرود مانند سگ باز گفت استغفر الله استغفر الله اگر فردا
 قیامت حق سبحانه پرسد که سگی که سرگزنا فرمائی و حصیان در وجود از وی نیاید چرا اطلاق اسم او
 بر جماعتی نافرمانی کردی چگونه بگویم بلکه سگ سگان مثل علیکه و فیر و زشاه که قوت سعیت و درندگی
 دارند این جماعت را این قوت نیست انچه ایشان بسعیت پیدا ساخته اند و مرداری که ایشان
 جمع کرده اند ایشان بران جمع آمده اند و هم ایشان میفرمودند که روزی درویش احمد در غلط خود
 میفرمودند که بعد ازین چند گاه و غلط نخواهم گفت زیرا که و غلط بردوام و نوع است مردم نمیتوانند
 یکی آنکه نسبت متابعت شریعت تمام از خود رسیده باشد و از آثار و دعای نفس در هیچ نمانده

رعونت و حفظ نفس جنبه نفع باعث نباشد محض حقانیت و شفقت بر مردم باعث باشد دوم
آنکس که او را با خیرت و بحق سجانه کاری نباشد و فکر بسیار اسباب آن عالم نهشته باشد بلکه روی
دی همیشه و خلاق بود و همیشه فاضل و عاقل و رعونت و حفظ نفس باشد من از قسم اول میستم چه
بقایا و آثار نفس من بسیار است و معترفم که خواستهای طبیعی من تمام رفع نشده است و از قسم
دوم نیز میستم زیرا که ملاحظه امور اخروی هم تیره اسباب آن عالم را بسیار است پس چند روز غوطه
گفتم چند روز دیگر بنشینم گویم

بر شمع بجز مبارک درویش احمد علیه الرحمة دیده شده است که در مجموعه نوشته بودند کذبت

فی القدس تسوجها الی حضرت القدوس سمعت منه بل طهره ليقول حنث لی قلت کیف الحنث

یارب قال جل و علا بخلو شرک عن غیری والتوجه بالکلیة الی و سمعت فی درویش آباد فی این نقطه

قایما روحا بیا بکلام روحانی ليقول این خود که گوی من ذات شریفم نیست ازین عبارت آن فهم

کرده شد که یعنی آنچه بعضی میگویند که وجود مقید عین وجود مطلق است یعنی وجود مخلوق عین وجود خالق

است چنین نیست تعالی استن ذلک علوا کبیر الحمد لله که بشا به معلوم شد که وجود خالق منزله

است از آنکه عین وجود موجودات باشد و در همین روز بعد از حلقه ذکر مشا به کرده شد که یک نور

متبسط در مجموع کائنات همچون ذره ایست در پرتو این نور علمی این واقع است که همچنان که ذره

از نور شمس وجود و نمایافته است و با ظهور گرفته است بعینه نسبت مجموع موجودات همچنین است

بشمس حقیقی ازین روی که نور شمس حقیقی ظاهر شده اند و با وقایع اند و این فقیر را عروجی و تجریدی

گراست که زندگان عروج در ذات حق بود سجانه و تعالی و در آن تجرید و معراج فرق میان ذات

حق و ذات این فقیر آن بود که ذات حق را نهایت نبود و ذات این فقیر فتهالی بود ذلک فضل الله

یونیه من ایشان بعد ذلک فضل العظیم ازین مقام خبر داده است آن بزرگ و مشا به خود که گفته است

لیس بتی و بنیه فرق الا ان لقد است بالعبودية و شیخ الاسلام خواجه عبدالصمد انصاری را قدس سر تعالی

رویه دیده شد در بنام که فرمودند میان ما و تو و پدر و فرزند باشد چنانکه در میان ما و تو و تو کی نباشد

و خدمت درویش احمد در آخرین سخنان این ای باب نوشته بودند که اشعار عشقم که در و کوکون

مکانم پدید نیست و عقای سخریم که نشانم پدید نیست و زابر و غمزه هر دو جهان صید کرده ام

۹
سین
عبد
سید
نور
محمد
در
مجمع

منگر بدانکه تیر و کمانم پدید نیست به چون آفتاب در رخ هر فرد ظاهرم به از غایت ظهور عیانم پدید نیست
گویم بهر زبان و بهر گوش بشنوم به دین طسره ترک گوش و زبانم پدید نیست به

سید شریف جرجانی رحمه الله تعالی

از جمله منظور ان مقبولان حضرت خواجه علاء الدین عطار بوده اند قدس الله تعالی سره حضرت مخدوم سر
در نفحات الانس آورده اند که این فقیر از بعضی اغزه شنیده است که قدوة العلماء المحققین و سوة الکبر الدین
صاحب اتصانین الفایقه و التحقیقات الرائقة سید الشریف الجرجانی رحمه الله که توفیق الخراط و سلک
اصحاب حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره یافته بوده است و نیاز و خلاص گام بخادمان ملازمان
داشته بارها میگفته که تا من بصحبت شیخ زین الدین علی کلا که از مثل شیخ شیراز است نرسیدم از
رفض نرسیدم و تا بصحبت حضرت خواجه علاء الدین عطار نه پیوستم خدایرانشناختم حضرت ایشان
فرموده اند که خال من خواجه ابراهیم علیه الرحمة میگفتند که در مدرسه رایکیم پور می بودم حضرت سید شریف
نیز آنجامی بودند در رستان سردسحر گاه پای بکفش ملازمست حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره
بمدرسه اولاد صاحب هدایه می آمدند مرا نیز همراه می آوردند بسیار می گشتیم تا فرصت و اجازت آمدن
می شد در سحرگاه ملازمان حضرت خواجه طبعهای تکلف میکردند اند مثل کسب و مرغ و بعضی تکلفات
دیگر مولانا بهار الدین اندجانی که از علمای مشقی بوده است گاهی در آن مجلس شریف حاضر می شده
یکبار در سحری این طعام با آورده اند بخاطر وی گذشته که در سحر مردم درویش را این چه نوع تکلف است
و چرا باید که این مقدار تکلف کنید حضرت خواجه را بر ضمیری اشرافه شده فرمودند که مولانا
بهار الدین طعام خورید اگر چنانچه حلال باشد ضرر نخواهد کرد و حضرت خواجه علاء الدین قدس سره خدمت
سید شریف را بصحبت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة امر فرموده بوده اند و خدمت سید
بفرموده حضرت خواجه ملازمست حضرت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة بسیار میگفته اند حضرت
ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة فرمودند که چون خدمت سید شریف
بصحبت حضرت خواجه علاء الدین پیوستند و حضرت خواجه ایشان را قبول فرمودند ایشان از حضرت
خواجه التماس نمودند که مرا صحبت با کسی فرمایند از اصحاب خود که بواسطه صحبت وی اہلیت این مجلس
حاصل کنم و سنا سبتی بآل این نسبت پیدا سازم حضرت خواجه ایشان را بصحبت ما حواله کردند

و خدمت سید بعد از فراغ درس می آمدند و پیش ما می نشستند و سکوت می کردند و وزی نشسته بودند و مراقبه کرده ناگاه بخودی و بیطاعتی از ایشان ظاهر شد چنانچه عمامه از سر ایشان افتاد و ما بر خاستیم و عمامه بر سر ایشان نهادیم چون بحال خود آمدند سبب آن بخودی پرسیدیم گفتند عمر ما بود که آرزوی آن داشتیم که کیساعت لوح مدرسه من از نقوش علمیه پاک شود و زمانی دل من از اندیشه معلومت خود خلاص یابد درین ساعت ببرکت این صحبت آن معنی دست داد از غایت ذوق لذت آن مرا این بخودی روی نمود و از من این بی ادبی صادر شد خدمت سید شریف علیه الرحمه در اوقات مفارقت و محرومی از ملازمت حضرت خواجه علاء الدین قدس سره مکتوب در قلع بملایان ایشان میفرستاده اند و از آنجمله است این و مکتوب که بر سیم تین و تبرک نوشته می شود +

مکتوب اول حضرت حق سبحانه و تقدس سایه ارشاد پناهی بندگی حضرت قطب الانا قطاب محرم خطیره قدس زین الارباب سلطان المحققین و برهان المدققین واقع الاسرار و قدوة الاخیار مرشد الخلائق و موضح الطرق ظل الله علی العالمین و ملجأ الطلاب و المسترشدين علی الله سبحانه امره و شان را بر سر کافه انام الی یوم القیام محدود و مبسوط دارد این ضراعت از مقام معلوم مرفوع گردانیده و بمن التفات خاطر عاظر گیمیا خاصیت آن درگاه مستظهر بوده و می باشد رجاء واثق است که سعادت پایوس و شرف ملازمت معتبه علیه بر حسن احوال میر گردد و دیگر احوال ظاهری و باطنی موجب حمد و ثناست و اعتصام کلی بکرم غزیران است و تمسک بعره و ثقی نسبت ایشان و الحمد لله علی ذلک مخدوم زادگان علی الاطلاق علی الخصوص و الخلوصلی در الآفاق کریم الشاکل و الاخلاق تاج الملت و الدین خواجه حسن حسن الله احوالنا بلقاء خدمات قبول فرمائید ملازمان شده علیا و مبارزان میدان بقاء بعد الفنا مولانا صلاح الدین و الدین و مولانا کمال الدین ابوسعید با سایر اخوان صفا و عفاف مشتاقانه تامل نمایند و السلام علیکم ورحمة الله و بركاته و تحیاته +

مکتوب دوم قطعه حسن عجب انی اجن الیهم + و اسال عن اخبارهم و هم می + تشاتم عینی و هم فی سواد ما + و یطلبهم قلبی و هم بین اضلعی + شعری + صوری صورت تو صوت الطاف الهی + در صورت تو معنی حق نامتناهی + خاک آستانه بوسیده این بیت را تکرار میکنند که بیت

ولوات لی فی کل منبت شعرة . لسانا ثبت الشکر کنت معقرا الطاف و عطا ف از بزرگی
مخدوم و مخدوم زاده حسن الله و النابین صحبت مشاہدہ میروند و انموذج اعتناء و الطاف
خاطر فیما مضی آن حضرت میدانند و ہر لحظہ امیدواری و رزقادت ست حق سبحانہ و تعالیٰ سایہ
ارشاد و پناہی را بر سر کافہ انام مستدام دارند و مخدوم زادگان علی الخصوص خواجہ تاج الملت الدین
خواجہ حسن ملازمان عقبہ علیہ علی الخصوص مولانا صلاح الملت والدین و مولانا کمال الدین ابو سعید
مع سائر الابراہار و الاخیار بدعوات مخصوص اند و السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ

مولانا نظام الدین خاموش رحمۃ اللہ تعالیٰ

ایشان افضل اکمل اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین اند و تاخیر ذکر ایشان را سبب ہمان ست
کہ در ذکر خواجہ بزرگ و خواجہ علاء الدین قدس سرما گذشتہ خدمت مولانا نظام الدین حضرت
خواجہ بزرگ را در آواں تحصیل در صحبت یکی از علماء و روحانی بخارا دیدہ بودہ اند و بعد از ان صحبت
حضرت خواجہ علاء الدین پیوستہ اند حضرت ایشان میفرمودند کہ خدمت مولانا نظام الدین
علیہ الرحمۃ میگفتند کہ پیش از انکہ بلازمت حضرت خواجہ علاء الدین مشرف شوم و خدمت
ایشان پیوندم مرا مجاہدہ و ریاضت بسیار بود و از آثار ریاضت خوارق عادات بسیار مشاہدہ
می افتاد و چنانکہ گاہی بعضی مساجد میرسیم کہ مفضل بود و میخواہم کہ در آیم اشارت قبضل میکردم
کشادہ می شد و امثال این چیزها بسیار ظاہر میگشت بعد از انکہ استماع افتاد کہ حضرت خواجہ
علاء الدین عطار بسمرقند تشریف آورده اند داعیہ شد کہ بلازمت ایشان رسم چون بمنزل ایشان
رفتیم اول خدمت مولانا ابو سعید ملاقات واقع شد ایشان گفتند مولانا بسیار پاکیزہ اید و وقت آنشد
کہ ازین پاکیزہ گہا و زہد ہا گذریدم و ازین سخن کراہتی شد و بر خاطر من گران آمد چون پیش حضرت
خواجہ در آمدیم ایشان نیز ہمین عبارت فرمودند کہ مولانا بسیار پاکیزہ اید و وقت آنشد کہ ازین پاکیزہ
و زہد ہا گذرید لیکن مرا از سخن حضرت خواجہ سبب کراہتی نقلی نشد بلکہ آن کراہت کہ حاصل شدہ بود و مرفع شد
و انستم کہ مقصود ایشان چیست و بتوفیق حق سبحانہ خدمت ایشان پیوستم از بعضی اکابر منقول است کہ میگفتند

که روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین نشسته بودم کنیزکی ملیحه که مملوک ایشان بود از پیش ما
 بهمی گذشت و خاطر گذشت که آیا حضرت مولانا درین کنیز بملک یحیی بیچ تصرف می کند یا نه
 فی الحال ایشان فرمودند که دل خود را باین نوع چیزها مالت نمی باید ساخت اهل حق درمی یابند که
 بخاطر کس چه بگیرد حق سجان هزار بار بهتر از اهل حق میدانند و الله که چهل سال است که مرا
 احتلام نیفتاده است بسبب آنکه روزی جماعتی از روحانیان بمن فرود آمدند و گفتند که ترا رعایت
 خود می باید کرد که احتلام نیفتد زیرا که ترا از ان عمر تراج می شود از نجهت چهل سال است که رعایت
 این معنی کرده ام و بفهمد سال است که مرا بغسل احتیاج نیفتاده با وجود آنکه متاعل بودم

ذکر شمه از لطافت و صفائی باطن خدمت مولانا علیه الرحمة حضرت ایشان میفرمودند
 که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمة را لطافت بحد کمال بود و از اوصاف و احوال و اخلاق مردم
 بسیار نود متاثر می شدند و دعوی بزرگی میکردند و الحق بچنان بود که هیچ چیز را از ان خود نمی دانستند
 هر چه از اوصاف و احوال واقع شدی میگفتند این نسبت فلان است و آن صفت فلان هم حضرت
 ایشان میفرمودند که روزی خدمت مولانا میگفتند یکی از طریق خاواده خواجگان قدس الله ارواحهم
 که مقرر داشته اند آنست که هر کس که می آید ایشان پیش می بیند که بعد از آمدن او چه بخاطر
 افتاد آنچه در خاطر لایح شد آن وصف و نعت او ست چون بسبب کمال صفات ایشان بصفای
 از ما سواست آنچه ظاهر می شود منسوب با ایشان نیست اگر آنچه ظاهر شد تعلق با یاران مسلمانی
 دارد و از نماز و روزه و تحصیل علوم دینی تعبیر باین طریق میفرمایند که نسبت مسلمانی در یانت و
 نسبت علمی ظاهر شد و اگر محبت و عشق ظاهر میگردد میگویند که نسبت جذبه ظاهر شد و هم حضرت
 ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین در تاشکنه در منزل ما همان بودند و ما مقدم
 شریف ایشان را مغتنم دانسته پیوسته در خدمت ایشان بودیم یک روز پیش ایشان نشسته
 بودیم ناگاه فرمودند آه آن نسبت گرانی ظاهر شد غالباً فلان کس می آید و یکی از اعیان شناس را
 نام بردند و سحان الله لا اله الا الله و لا حول و لا قوة الا بالله گفتن گرفتند بعد از زمانی آن شخص
 درآمد خدمت مولانا فرمودند بیاید خوش آمدید نسبت شما پیش از شما آمده بود و هم حضرت ایشان
 فرموده اند که خدمت مولانا نظام الدین نود ساله شده بودند و در آخر حیات کسانی را که نسبت

ایشان نبودند با طوآن مردم در پیش ایشان تسخیر بود اگر از دور میدیدند میگفتند فلان کس می آید و باری می آرد و نقل بار او را خراب خواهد ساخت روی او را غر گویند و برگردانند یکبار در صحبت ایشان نشسته بودم که شیخ سراج نام مردی که در شاشی می بود از دور آمد و نشست و خدمت مولانا را که چشم بروی افتاد اثر ریاضت و بشیره وی احساس کردند ایشان را خوش آمد احمد بنده احمد بنده بسیار گفتند و اظهار محبت و سرور کردند لیکن من این شیخ سراج را می شناختم مردی بود بخت خود پسند و شکر اولیا اگر چه بحسب ظاهر ریاضتی داشت اما غیر خود کسی را نمی پسندید بعضی میگفتند که اکابر دین را دشنام نیز میداد خدمت مولانا احمد بنده میگفتند و من میگفتم که حالی معلوم خواهد شد که ناگاه خدمت مولانا مضطرب شده فرمودند که برخیز برخیز هر چه تا مستور را از مجلس خود دور رانند و بهم حضرت ایشان میفرموده اند که روزی خدمت مولانا را در و شکم شد بسیار اظهار وجع و الم کردند آخر تفحص کرده شد پس ایشان آتش آرد و سیب چه خام خورده بوده است و شکم او درد میکرد و بهم حضرت ایشان فرمودند که یکبار کسی آمد که خدمت مولانا نظام الدین را مرضی عارض شده است و در آن زمان در شاش و منزل ما همان بودند تعجیل پیش ایشان رفتیم دیدیم که آتش کرده اند و جامه بسیار بر ایشان پوشیده اند و چند کس خود را بر بالای ایشان انداخته و خدمت مولانا را ترحیم گرفته میلرزند و دندان بر دندان میزدند چنانکه در تب و لرزه می شود و آن ترحیم هیچ تسکین نمی یابد و من از مشاهده این حال بغایت اندوگمین شدم ساعتی نشستیم ناگاه یکی از اصحاب ایشان که بخد مت ایشان رابطه تمام داشت گندم پیا سیاه برده بود از دور آمد با جامهای تر شده که در هوای سرد درجی آسیا افتاده بوده و سرمای عظیم خورده و بغایت میلزید خدمت مولانا که ویرا دیدند فریاد برکشیدند که مرا گذارید ویرا زود گرم سازید که این سرمای اوست که من میخورم صفت حال اوست که درین صراحت کرده چون جامهای ترازا و بکنند و جامهای دیگر در روپوشا نیندند و او را گرم ساختند فی الحال ترحم ایشان تسکین یافت و بحال خود باز آمدند و برخاستند بی تشویشی از حضرت ایشان استماع افتاده که میفرمودند روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمة نشسته بودیم و ایشان کتابی در دست داشتند ناگاه بی موجب گریه عظیم بر ایشان مستولی شد ایشان گفتند آه مرا چه شد مگر باید است افتادم حضرت ایشان گفتند

از خدمت مولانا این سخن عجیب بود بایستی که دریابند که آن نسبت یکی از متبذیان مجلس بود که بطریق
انعکاس از ایشان ظاهر شد خدمت خواجہ کلان رحمۃ اللہ فرزند بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین
کاشغری قدس سرہ از والد شریف خود نقل می کردند کہ ایشان فرمودند کہ روزی انگشت پای
سبارک مولانا نظام الدین علیہ الرحمۃ آبلہ کردہ بود و جراح است شدہ خادمی را گفتند کہ مری
ساز تا برین جراح نہم انگشت مری آورد و بر انگشت پای ایشان نهاد بعد از ساعتی فرمودند
کہ دماغ مرا تشویشی کہ مردم را از خوردن بنگ عارض شود پیدا شد مگر باین مرهم چیری از آن
آمیختہ خادم گفت آری فرمودند پس اثر کیفیت دوست کہ در دماغ من بر اثر کردہ است روانی او را
دور انداختند و امثالین حکایات از خدمت مولانا بسیار منقول است کہ ذکر آن جملہ بطریق
تفصیل موجب تطویل است لاجرم درین مجموع برابر ادین مقدار اختصار افتاد
و ذکر بعضی از قوتہای باطن ایشان رحمۃ اللہ حضرت مخدوم قدس سرہ و نفعات الہی
آورده اند کہ جناب مخدومی خواجہ عبید اللہ ارادام اللہ تعالی بقا و ہم فرمودند کہ خدمت مولانا
نظام الدین گفتند کہ یکی از اکابر سمرقند کہ نسبت بہ اخلاص و محبت و ارادت بسیار داشت
بیمار شد و بر موت مشرف گشت فرزند آن و متعلقان وی نیازمندی بسیار کردند مشغولی کردم
دیدم کہ ویرا امکان بقا و حیات نیست مگر در ضمن ویرا در ضمن گرفتن صحت یافت بعد از چند گاہ
نسبت باہمتی واقع شد کہ مقتضی باہمت و اذلال ما گشت و آن شخص میتوانست کہ در آن باب
سعی نماید و آنرا دفع کند اما خوشیتن داری کرد و خود را بران نیاز و در خاطر ما از وی کوفتہ شد ویرا
از ضمن اخراج کردیم بنیتا دو بمر و پوشیدہ نماند کہ آن بزرگ از اکابر سمرقند کہ در بارہ خدمت
مولانا خوشیتن داری کردہ بود خواجہ عصام الدین شیخ الاسلام سمرقند بودہ است و آن تہمت
و اہانت کہ بخدمت مولانا رسیدہ بواسطہ فرزند ایشان بودہ است کہ بدعوات و غرایم خواندن و تشخیر
جن منسوب بودہ از اجنت مبعطات اہل حرم بازگشت کردہ و جمعی از ارباب غرض ویرا بجهت بعضی
از اہل حرم نسبتی سیکردہ اند و تہمتی می نہادہ و ضمہ از آن حال سبب میرزا انج بیگ رسانیدہ اند
فرزند خدمت مولانا قرار کردہ و اثر شامت آن شیقات و تہمت بخدمت مولانا نیز سرایت
کردہ میرزا انج بیگ را عبرت شدہ و بغضب ہر چہ تا متر خدمت مولانا را طلبید قاصدان

ایشان را سر برهنه در عقب اسپ سوار ساخته بوده اند و نزد میرزا انغ بیگ برده ایشان در باغ میدان جائی نشسته بوده اند و سر پیش انگنده مراقبه داشته اند که مرزا انغ بیگ ز پیش ایشان گذشته ایشان برخاسته اند بعد از آنکه میرزا ایشان را طلبیده و سخنان عتاب آمیز آغاز کرده خدمت مولانا نظام الدین فرموده اند که جواب این همه سخنان یک کلمه است میگویم من مسلمانم اگر باورداری خوب و گرنه هر چه خاطرت میخواهد بفرمای میرزا ازان سخن متاخر شده فی الحال برخاسته و گفته که ویرا بگذارید حضرت ایشان میفرمودند که بعد ازین بی ادبی به میرزا انغ بیگ شکست و تشویش بسیار رسیده و در آن زودی بسری عبد اللطیف میرزا آمد و ویرا بگشت بهم حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین بسیار بقوت بودند بدی شخصی پیش ایشان گفته بوده اند شخصی پیش ایشان تشریف فرشته خطی بر دیوار کشیده اند آن شخص در میان عت مرده است خدمت مولانا محمد روحی که از کمل اصحاب حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره بودند نقل کردند که حضرت مولانا میفرمودند که روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمۃ نشسته بودم و مولانا سعد الدین نور که از دانشمندان معروف بود از مخلصان خدمت لانا بودند پیش ایشان شکایت بسیار کرد از طالب علمی که نسبت خدمت لانا بی ادبی و غیبت و خباثت و امانت بجای می آورده و چندان گفت که خدمت مولانا تغیر ساخت اتفاقاً درین اثناء آن طالب علم خبیث شکر از دور پیدا شد مولانا سعد الدین نور و ویرا خدمت مولانا نمود که اینک آن خبیث شکر نیست که میگردد و دی بی ادبانه از پیش ایشان بگذشت خدمت مولانا را غضب مستولی شد بچوبک صورت قبر بر دیوار کشیدند آن خبیث فی الحال افتاد و بهیوش گشت و خدمت مولانا بنجامه درآمدند و مردم بر سر او رفتند تا ببینند که چه حال دارد مرده بود حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یکبار در بخش آبی نشسته بوده اند و طهارت میکرده اند و شخصی آب و دهقانی را کشاده بوده آن دهقان تعجب می آورده است خدمت مولانا را بر سر آن بخش نشسته دیده پنداشته که آب را ازین شخص کشاده شد و نیز از عقب ایشان آمده و بی ملاحظه دست بر ایشان زده و ایشان را سزگون در آب انداخته چون ایشان در آب افتاده اند سر ایشان در آب فرو رفته آن دهقان فی الحال بر کنار آب افتاده و مرده و یکبار معتقد می ایشان راست گفته که میخواهم برای شما باغی سازم بعد از مدتی آمده که باغ خود را نمی بینند و ایشان را بان باغ آورده یک محوطه بوده است که نصف او را

برای ایشان باغ ساخته بود و در آن اقامت می نموده و نصف دیگر از برای خود ساخته بسیار معمور کرده بوده چون مولانا با بخاور آمد و اند نصف باغ که بان شخص تعلیق بوده در نظر مولانا بهتر آمد و ناگاه از درون ایشان آوازی برآمده است که میروان آواز هیچ منقطع نمی شده چند جویرا گشته اند آن شخص افتاده مرده است حضرت ایشان حکایت میکردند که بعد از آنکه حضرت خواجه علاء الدین قدس خدمت شریف را قبول کردند و ایشان بموجب اشارت حضرت خواجه بخدمت مولانا نظام الدین صحبت بسیار میداشتند چنانچه پیش ازین گزشت بعضی از ارباب غرض حضرت خواجه چنان عرض کرده اند که مولانا نظام الدین را دو عینه شیخی و بزرگی است در آن باب سخنان بسیار گفته اند که سبب غبار خاطر شریف حضرت خواجه شده است و از خدمت مولانا بسیار دربار شده و چون بکرات و مرآت این غرض واقع شده و بخشی خاطر ایشان بغایت رسیده مولانا را طلبیده اند و خواسته اند که نوعی تفریح کنند و در آن وقت ایشان و چغانیان و مولانا و سمرقندی بوده اند چون امر حضرت خواجه در رسیده مولانا بلی توقف روان شده اند و خدمت شریف نیز بهرامی ایشان رفته اند خدمت مولانا را بر او سوار بوده اند و خدمت سید شریف برشته ری ناگاه اشتراک سید را در راه جو گرفته است بروحی شده که مطلقاً امکان سواری نماند و در راه تسل شده اند خدمت مولانا سید را بهر دراز گوش خود نشاندند و خود بواسطه آنکه ضعیف ترکیب بوده اند بران اشتراک سوار شده اند آن اشترانی بحال روان شده چون سید این خرق عادت از مولانا دیده اند اشتراک را بطریق نیازمندی پیش ایشان کشیده اند و مولانا به سخنان برشته سوا بغایان در آمده اند بعضی از اصحاب این صورت را نیز حضرت خواجه برسانیده آن که اینک ایلی دیگر بر آنکه مولانا را دو عینه شیخی و بزرگی است انبست که خود را اشتراک سوار شده و سید را بر دراز گوش نشاندند و ویرا میرید خود ساخته تا که در راه اشتراک را بطریق معامله پیش وی گذرانیده این مجموعه سبب نقل عظیم حضرت خواجه شده چون مولانا و سید بلازم حضرت خواجه رسیده اند و مجلس نشسته اند همه اصحاب میگفتند این آن روز است که هر چه حضرت خواجه به مولانا نظام الدین داده اند میگیرند اتفاقاً آن روز بهو البغایت گرم بوده است و صحبت امتداد یافته و آفتاب رسیده و همه مردم برخاسته اند و حضرت خواجه و مولانا هر دو در آفتاب بر سیات مراقبه و توجه و تقابل یکدیگر گزشتند بوده اند و آن مراقبه و در دراز کشیده و تا نیم روز برداشته خدمت مولانا نظام الدین میفرمودند که من در آن

مراقبه و توجّه خود را بشال کبوتری یافتیم و حضرت خواجه را چون شاهبازی که در عقب من پرا میگرد
 بهر کجا که میگریختیم در دنبال من بودند آخر مضطرب گشتم پناه به روحانیت حضرت رسالت آوردم
 صلوات الله علیه و سلم ناگاه درین اثنا بارگاه محمدی صلی الله علیه و سلم ظاهر شد و مرا در حجر عنایت و کنفت
 عاطفت و حمایت خود گرفتند و من در آن انوار بی نهایت آنحضرت صلی الله علیه و سلم محو شدم حضرت
 خواجه چون اینجا رسیدند ایشان را مجال تصرف نماند از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخدمت
 خواجه خطاب رسید که نظام الدین آن ماست کسی را بوی کاری نیست آن بود که حضرت خواجه
 سر بر آوردند و کیفیت عظیم برخواستند و بخانه درآمدند از آن غیرت چند روز بیمار شدند و هیچ کس
 آن بیماری را ندانست بعد از آن حضرت خواجه متوجه فرار خواجه محمد علی حکیم ترمنی قدس شده اند
 و خدمت مولانا نظام الدین را نیز اشارت کرده اند که همراه باشید خدمت مولانا بموجب فرموده حضرت
 خواجه متوجه فرار حضرت خواجه محمد شده اند و حضرت خواجه ایشان را مگر بی نداده بوده اند که سوار شوند
 با آنکه خدمت مولانا پیرو ضعیف بوده اند همچنان پیاده از عقب حضرت خواجه که به ترمنه روان شده اند
 و بخت بسیار خود را ترمنه رسانیده چون حضرت خواجه بمزار رسیده اند فرار را خالی یافته اند بعد از
 تجسس و تفرس چنان معلوم کرده اند که روح شریف حضرت خواجه محمد با استقبال مولانا نظام الدین
 رفته است و روضه را خالی گذاشته حضرت خواجه فرموده اند که حق سبحانه را نسبت بهر که عنایت باشد
 ما چه توانیم کرد بعد از آن بخدمت مولانا نظام الدین التفات بسیار کرده اند و آن غبار خاطر تمام
 مرتفع شده است و هم حضرت ایشان حکایت میکردند که خدمت مولانا نظام الدین بولایت
 شاش آمده بودند و در منزل مامان بودند و اکثر اوقات در ملازمت و خدمت ایشان بسر
 می بردیم روزی در صحبت ایشان نشسته بودیم که مولانا زاده فرستی چند پوست بتره دباغت کرده برسم
 نیازمندی بخدمت ایشان آورد ما بر خود گرفتیم که برای ایشان پوستین دوزانیم چون پیش پوستین دوز
 بردیم از ایشان معلوم شد که جت گریان پوست می باید تدارک آن مشغول شدیم و در هوا سوزی بود
 مولانا زاده پیش ایشان بطریق طیب گفت که خواجه در تمام پوستین ایهالی میکنند بجز دین سخن
 در باطن مولانا تغییری بنهایت ولی غایت پیدا شده و متاثر شدند و فرمودند که ایهالی است باری
 ایهال کسی را از نسبت بیرون می آرد و بعد از آن آغاز سخن کردند که در زمانه که مادر مرقتند بودیم

خواجه عصام الدین را مرضی قوی عارض شد و مشرف بر موت گشت اولاد وی پیش ما آمدند نیازمند
 و التماس بسیار کردند که بر سر بالین خواجه رویم رفیقیم دیدیم که خواجه فتنی است در برداشتن باروی قوت
 کردم فرزندان وی نیازمندی از حد گذرانیدند و مبالغه و ابرام کردند و ما را بجای ساختن خاطر
 بران گماشتیم و خود را اثبات کرده خواجه را در ضمن حیات خود گرفتیم و به نسبت خود را آوردیم و
 صحت یافت بعد از چند گاه ما را واقعه عظیم روی نمود که دست و گردن ما را بسته سر برهنه از میان
 بازار با گذرانیده پیش میرزا انغ بیگ بردند و خواجه عصام الدین در آن زمان شیخ الاسلام سمرقند
 بود آن مقدار توانست که ما را از میرزا و خواهر و مدد رسانان از خوشیستن داری و اجمال وی ما را قهر و
 غیرت آمد ویرا از ضمن اخراج کردیم چون از نسبت برآمد فی الحال افتاد و مرد بعد از تقریر این حکا
 متوجه فقیر شدند گفتند که خواجه واقف باشید که شما نیز از نسبت برآمدید بخبر دین سخن گفتند ثقلی عظیم در خود
 مشاهده کردم چنانچه از مجلس ایشان و بحلیه بسیار برخاستم و چون مرید ایشان نبودم متوجه مزار
 شیخ خاوند ظهور و شیخ عمر باغستانی قدس سرما شدم و نزد یک قبر ایشان نشستم و بحسب باطن
 عرض حال خود کردم و از ایشان مدد خواستم در آن نشست و توجه چنان معلوم شد که بد دروخت
 عزیزان بر رابطه صوری و معنوی آن بار که خدمت مولانا متوجه فقیر ساخته بودند هم برایشان افتاد
 و آن نقل از من زائل شد برخاستم و متوجه خدمت مولانا شدم چون پیش ایشان رسید دیدم
 که مولانا بر حال خود نشسته اند و با مولانا زاده فرکتی و جمعی از اصحاب صحبتی گرم دارند و هیچ تشویشی
 نیست من نیز نشستم و متفکر و متخیر شدم که تحقیق معلوم شده بود که آن بار متوجه مولانا گشت سبب
 چیست که اثر آن ظاهر نشد درین اندیشه بودم که بیکبار رسولانا فریاد بر آورند که خیرید خیرید که باز افتاد
 و مرا گرفتند باز به خاتم و ایشان بر بستر مرض افتادند و در آن مرض از دنیا رفتند حضرت ایشان
 در آن عارضه خدمت مولانا قاسم را علیه الرحمه که یکی از اعظم اصحاب حضرت ایشان بودند بتعهد و بیماری
 خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه تعین فرموده بوده اند خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه میفرمودند
 که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه درین مرض بسیار میگریستند و می گفتند که خواجه ما را پیر شدند
 بهر چه درین مدت حیات خود پیدا کرده بودیم از ما گرفتند و ما را در آخر کار مفلس ساختند با آنکه حضرت
 خواجه علاء الدین قدس سره که در نهایت قوت و کمال تصرف بودند هر چند سعی نمودند که نسبت این فقیر

مقصود تواند کرد و نتوانستند پوشیده مانند که لفظ نسبت و لفظ بار و د کلمه است که در عبارات و اشارات
 خواجگان قدس الله ارواحهم بسیار واقع شده است گاهی نسبت گویند و از آن طریق و کیفیت مخصوصه
 و معنوده این طائفه علیته خواهند و گاهی صفت غالب و بلکه فخر کشی اراده کنند و گاهی با گویند و گاهی
 نسبتی خواهند چنانکه گویند فلان باری آرد یا فلان ما را در بار ساخت و قتی که یکی ملاقات کنند
 که بطریق ایشان مناسبی نداشته باشد و از نسبت ما و متاثر شوند و اگر چه آن کس از اهل ساوک
 یا اهل علم و تقوی باشد زیرا که نسبت این عزیزان فوق همه نسبتهاست و هر چه غیر آنست بار خاطر
 ایشانست و گاهی لفظ بار گویند از آن مرضی و عرضی اراده کنند چنانکه گویند فلان بار فلان برداشت
 یا فلان بار بر فلان انداخته مرا و ایشان رفع مرض یا حواله عرض باشند و چنانکه رفع مرض و حواله
 عرض مخصوص بطبقه خواجگان است قدس الله ارواحهم خدمت والد این فقیر علیه الرحمه فقیر میگفتند
 که تو شب جمعه بیست و یکم جمادی الاولی سنه سبع و ستین دمانمایه متولد شدی و در صبح این جمعه پیر
 بزرگوار از خاندان حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره به نیت سفر حجاز از ما و اداء النهر به سنبردار
 آمد و چند روز در منزل ما اقامت فرمود و ما در آن صبح جمعه ترا بر روی دست گرفته پیش ایشان
 بردیم ترا فرا گرفتند بانگ نماز در گوش راست تو گفتند اقامت در گوش چپ و پیشانی ترا بوسه
 دادند و گفتند این کودک از ما است و بعد از سه روز ترا مرض ام الصبیان عارض شد و آن بیماری
 مهلکست اطفال را تا رسیدیم و چون آن مرض اشتداد یافت بار دیگر ترا پیش ایشان آوردیم
 و مرض تو عرض کردیم گفتند باکی نیست و بار ترا فرا گرفتند و در کنار خود نهادند و از فرق تا قدم ترا
 دست کشیدند و گفتند با او کار ما است شما دل جمع دارید بعد از آن دیگر اثر از آن مرض بر تو پیدا نشد
 و چون طالبان مستعدان آن دیار بر حال آن عزیز بقدر اطلاعی یافتند صحبت ایشان را مفتخر
 دانسته بخدمت می شتافتند روزی ایشان از فقیر پرسیدند که فلان جوان از بزرگ زادگان
 و نقبای این شهر که باز یادی التفات می دارد چند روز است که پیدا نیست آیا جت آن چیست
 من گفتم یک هفته شد که بدروندان عظیم افتاده است و یک طرف روی وی درم کرده فرمودند که
 وی جوان قابل نیست خیزید تا بعبادت وی رویم در ملازمت ایشان بسرالین آن سید شاده
 فقیرم رویم که رویم کرده بر سر افتاده است و از غایت وجع تب کرده می نالد بعد از پش

اویزانی سکوت کردند و چنان معلوم شد که متوجه مرض او گشتند و بعد از معالجتی سر برآوردند آن در دهن ایشان منتقل غده بود و همان طرف روی مبارک ایشان درم کرده باوردند آن و حرارت و روع درم کرده برخاستند و آن جوان صحت تمام یافته بمشائعه ایشان تا در سراسرون آمد و ایشان در وقت بروردند آن مبتلا بودند حضرت ایشان میفرمودند که آنچه از اکابر خاندان خواجگان قدس قدر احوال منقول است که در بار مردم درمی آیند یکی از دو صورت می تواند بود یکی آنکه وقتی که آشنای عزیز یا مرضی ملاقاتی یا ابتلا معصیت عارض میشود ایشان طهارت می سازند و نماز می گذارند و تضرع و زاری میکنند و از حضرت حق سبحانه و تعالی می خواهند که او را ازان عارضه پاک و مظهر گردانند و صورت دیگر آنست که صاحب صدر آن مرض یا معصیت خود را میدانند و بجای وی خود را اثبات میکنند و بعد از طهارت و نیاز تمام تضرع و زاری میکنند و بصدق و خلاص توبه و انابت رجوع می نمایند و آن مقدار خاطر مشغول پیدا نموده است بر می گمارند که او را بتامی ازان ابتلا خلاصی و نجاتی میسر می شود و میفرمودند که در وقتی که یاری و عزیزی بیمارست او را بهمت مدد کردن بسیار خوب است مدد بر دو نوع میباشد یکی آنکه بهمت بتمامی مصروف باشد که مرض مرتفع شود و دیگر آنکه در وقت مرض تفرقه خاطر بسیار باشد و باسانی خاطر جمع نمی شود بهمت مدد فرمایند که خاطر متفرقه مرتفع شود تا آنچه مقصود اصلی است نصیب بعین گردد

حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس الله سره

در اوایل حال تحصیل علوم اشتغال داشته اند و کتب متداوله تحصیل کرده بوده اند و جمعیت صوفی نیز داشته اند چون داعیه این طریق پیدا کرده اند ترک و تجرید کرده تمام بصحبت مولانا نظام الدین علیه الرحمت پیوسته اند خدمت خواجه کلان دلد عزیز حضرت مولانا سعدالدین قدس سره میفرمودند که والد ما میگفتند که در سن هفتاده سالگی بودم که ما پیش که پدر مرا همراه خود بسفر بردند و ایشان همیشه بطریق تجارت مشغول داشتند و باطراف و جوانب از برای کسب معاش آمد شد میکردند و در آن سفر که مرا برده بوده اند پسری بغایت صاحب جمال هم در سن من همراه بوده مرا بوی علاقه محبتی غده شبی در خانه کاروان برای هم بودیم پهلوی هم خواب کردیم چون شمع نشاندند شد و مردم من خواب از رفتند در ظاهر من افتاد که دست و پیر انگیزم و چشمم خود را بر آن مالم هنوز دستم فراز نکرده بودم که دیدم که گوشه آنه شوق شد و مردی با هیبت شمع روشن بدست گرفته ازان شکاف درآمد و بجانب ما

فرونگریست و نیز برگزشت و گوشه دیگر از آن خانه شوق شدوی از آن شکافت بیرون رفت
و غائب شد حال برین بگشت و متنبه شدم و آن علاقه ماند و هم حضرت خواجه کلان نقل کردند
که والد مادرین دوازده سالگی بوده اند که همراه پدر خود میفرزفته اند روزی برادر کاروان سراسر
نشسته بوده اند و جمعی سوداگران در آن نزدیکی با یکدیگر محاسبه و مناقشه و ماجرای داشته اند
و گفتگوی ایشان دور و دراز کشیده و تا وقت استوار داشته آخر گریه بر والدست ولی شده
بی اختیار گریسته اند بمشائبه که آن جماعت از گفتگوی خود باز ایستاده متوجه ایشان شده
و پرسیده اند که شمار چه شد که بی موجب در گریه میفرموده اند که از صبح تا این زمان من
حاضر که شمار از خدای خود هیچ یاد نیامده از بس که مرا بر شما رحم آمد بی اختیار گریه بر من افتاد
چون ایشان را بعد از تحصیل علوم ذوق این طریق پیدا شده بکار مست خدمت مولانا نظام الدین
علیه الرحمه پیوسته اند و سالها در خدمت و صحبت ایشان بوده اند و بعد از چند سال با باز
ایشان عزیمت سفر مبارک حجاز کرده بخراسان آمده اند و در هرات صحبت مشایخ وقت مثل
حضرت سید قاسم تبریزی و مولانا ابونیرید پورانی و شیخ زین الدین خوانی و شیخ بهاء الدین عمر
قدس الله ارواحهم میرسیده اند و در حق حضرت سید قاسم قدس سره میفرموده اند که ایشان گرد
معانی عالم اند درین زمان همه حقائق اولیا پیش ایشان جمع است و در حق مولانا ابونیرید پورانی
قدس سره میفرموده اند که دیر انجذای هیچ کاری که هست خدای راست بوی و در حق
شیخ بهاء الدین عمر قدس سره میفرموده اند آئینه وی مجازی ذات افتاده است غیر ذات هیچ چیز
مشهود وی نیست و حضرت شیخ زین الدین را کمال تشرع ستایش میکرده اند خدمت مولانا علاء الدین که از
کبار اصحاب ایشان بودند میگفتند که حضرت مخدوم ما مولانا سعد الدین میفرمودند که در سبادی حال
که بهرات آمده بودم شبی در واقعه چنان دیدم که محبتی بود بزرگ و جمیع اولیا بهرات حاضر بودند مرا
آن مجمع در آورند و بر مجموع حاضران مقدم نشانند و الاوتن یکی شیخ ابو عبد الله طاقی و دیگری
خواجه عبد الله انصاری انتی کلامه و از غیر خدمت مولانا علاء الدین استماع افتاده که حضرت
مولانا سعد الدین روح فرمودند که چون از آن واقعه باز آمدم اثر عروسی در خود یافتم بر خاشتم و در آن
دل شب هر طرف می رفتم برای دفع آن عرونت چاره می جستم ناگاه کز دمی بشدت هر چه تمام تر نشی

چنان برپای من زد که تا صبح فریاد میکردم و در آن درو و محنت از آن رعوت خلاص شدم
 حضرت مخدوم قدس سره در نفحات الانس آورده اند که خدمت مولانا را میگویند که بعد از
 چند سال که صحبت حضرت مولانا نظام الدین علیه الرحمه مشرف بودم مراد اعیه زیارت حرم
 شریفین زادگاهش تعالی تشریفاً و کرماتاً قوی شد از ایشان اجازت خواستم فرمودند که هر چند
 می نگرم ترا امسال در میان قافله حاجیان نمی بینم و پیش از آن واقعه دیده بودم که از آن
 متوهم بودم و ایشان گفته بودند که برترس چون میروی آن واقعه را بخد مت شیخ زین الدین
 عرض کن که مراد شریع است و بر جاده سنت ثابت و مراد ایشان خدمت شیخ زین الدین خوانی بود
 رحمه الله تعالی که در آن روز در خراسان در مقام ارشاد و شیخوخت متعین بودند چون بخراسان رسیدم
 رفتن کج همچنان که خدمت مولانا نظام الدین گفته بودند که در توقف افتاد و بعد از آن بسالهای
 بسیار میسر شد و چون بخد مت شیخ زین الدین رسیدم و آن واقعه عرض کردم ایشان گفتند که بابا بیعت کن
 و در قید ارادت ما در آئی گفتم غریزی که این طریقه از ایشان گرفته ام هنوز در قید حیات اند شما این پیداکریدید
 که در طریقت این لفظ چنین جائز است چنان که تمام ایشان فرمودند که استخاره کن گفتم مرا با استخاره خود اعتماد نیست
 شما استخاره کنید گفتند تو استخاره کن که ما هم استخاره کنیم چون شب رسید استخاره کردم دیدم که طبقه خواجگان بسیار
 هری که خدمت شیخ آن وقت آنجا بودند در آمدند و درختها را می کنند و دیوار را می فلکند و آثار
 تهر و غضب و ایشان ظاهر بودند وستم که این اشارت منبع است از آنکه بطریق دیگر در آیم خاطر من فارغ
 شد پای دراز کردم و با سودگی سر بخواب نهادم چون بامداد مجلس شیخ در آمدم بی آنکه من اقع خود
 با ایشان بگویم گفتند طریق کی است و همه یکی بار میگرد و بهمان طریق خود مشغول باش اگر واقعه یا شکلی
 پیش آید با ما بگوی آنقدر که توانیم مدد کنیم حضرت مخدوم قدس سره در نفحات الانس پیش ازین
 نیارده اند و اشارتی با استخاره حضرت شیخ قدس سره نکرده لیکن از بعض خادیم چنین استماع فتاده
 که حضرت شیخ نیز بنا بر وعده با استخاره آن شب توجه کرده اند دختی بغایت بلند و بزرگ دیده اند که
 شاخهای بسیار دارد حضرت شیخ داعیه کرده اند که یک شلخ بزرگ از آن درخت بشکنند و جدا سازند
 هر چند سعی کرده اند و زور آورده اند میسر نشده است چون صبح حضرت مولانا ملاقات کرده اند فرموده
 که طریق کی است شما بهمان طریق خود مشغول باشید خدمت مولانا شمس الدین محمد روحی علیه الرحمه

سیکند که حضرت مولانا می مافرمودند که چون از خدمت مولانا نظام الدین علیه ارحمه اجازت
سفر حجاز طلبیدم گفتند قافله را در بادیه دیدیم و تو با ایشان نبودی خاموش گشتم و بعد از چند روز باز
اجازت خواستم گفتند برو لیکن از ما وصیتی قبول کن زنهار آن کلمه کنی که ما کردیم و پشیمان شدیم
و این خجالت را بقیامت خواهیم بر دهرگاه که اثر قهر آنی از تو ظاهر شود اعمال آن قوت قهر نیکینی چنانچه
ما کردیم نسبت بخواجه عصام الدین و بعضی منکران و نااهلان و این قصه در ذکر مولانا نظام الدین
آنجا که بیان قوت های باطنی ایشان مذکور شده حضرت مولانا سعد الدین فرمودند که من از ایشان
این وصیت را قبول کردم و بعد از چند گاه مرا کیفیتی دست داد که هر که چشم بر من می افتاد بی حال
بهوش میگشت و اگر نزدیک من می آمد هلاک می شد و من در مبارای ظهور آن کیفیت در کنج خانه
خزیدم و چارده شبانه روز بیرون نیامدم و هر که از دور پیداشدی و میل خفایا من سیکرد
بهست اشارت میکردم و مانع میشدم و نمیکند هشتم که نزدیک من آید تا وقتی که آن حالت و کیفیت بخالی
من فوائدها الفاسه قدس الله سره مخفی نماند که یکی از کبار اصحاب ایشان بعضی از کلمات
قدسیه ایشان را جمع کرده و طر فی ازان در ضمن شانزده رشمه ایراد می یابد *

رشمه میفرموده اند که هر کاری را فرط کند شغل بحق سبحانه ازان آسان ترست زیرا که هر چیزی
که هست اول آنرا می جویند بعد ازان می یابند و حق سبحانه اول می یابند بعد ازان جویند
اگر اول نیافتی کی میل کردی مصرع تا تونه منی جمال عشق نگیرد کمال ۴ معنی این سخن که حضرت مولانا
سعد الدین قدس سره فرموده اند آنست که اول حق سبحانه بر باطن بند و بصفت ارادت که آنرا تجلی آنرا
گویند ظهور میکند و بنده بعد از وجدان آن تجلی مرید و طالب حق سبحانه میشود پس درین صورت یافت
بر طالب مقدم باشد و عراج دیگر آن بیت نیست مصرع می شنوی و صف حال رست نباید شنید *

رشمه میفرموده اند که کسی یکی را دوست میدارد و میخواهد همه کس او را دوست دارند اگر چه غیرت
محبت مقتضی آنست که محبوب را مخفی دارد لیکن از غایت محبت سعی آن دارد که ویرا منکری نباشد
نمیداند که چه چیل اندیشد و تا چه تدبیر کند که همه معتقد و طالب او شوند بهر وجهی که هست و بهر صفتی که
میشود و صفت آن محبوب میکند تا با باشد که طالب او شوند *

رشمه میفرموده اند که هرگاه سویی بر تن تو بواسطه عالی متغیر و متاثر شود از پی آن سویی می باید ترسید

رشته سیفر موده اند که خواجه محمد یار سادس سره فرموده اند که حجاب میان بنده و حق سبحانه و تعالی
انتقاش صورت کونیه است در دل و این انتقاش بسبب صحبت های پراکنده و سیر و دیدن احوال
و اشکال گوناگون زیاده می شود و در دل خانه می کنند و محبت و مشقت تمام نفی می باید کرد و دیگر
از مطالعه کتب و گفتن و شنیدن سخنان رسمی و کلمات شنی آن نقوش می افزاید و از مشاهد
صور جمیده و اجتماع نعمات و سازهای طرب انگیز آن نقوش در حرکت و متوج می آید و چون جسم
سوجبات بعد و غفلت است از حق سبحانه و طالب رانفی آن کردن واجب است پس باید که از هر چه
خیال را می افزاید بواجبی اجتناب نماید باذل صاوت توجه بجناب حق سبحانه کند سنت الهی برین
جاری شده که بی محنت و مشقت و ترک لذات و شهوات حسی این منی دست نمیدهد راسته که
میچونید در آخرت است دوسه روزی درین سرای فانی بیخ کشیده و دیگر ابد الابدین کسودی این
عالم را هیچ نسبتی بآن عالم نیست گویا در میان بیابان بی نهایت شنشناش دانه افتاده است
رشته فصل بهار بوده و یکی از اصحاب ایشان بعضی رساله های نوشته میخواستند که چون تمام شود
سیری کند درین اثنا بلا زمت ایشان رفته این رباعی مشهور خوانده اند که رباعی بابا یکلزار
شدم رهگذر به بر گل نظری بکنم از بخیری به دلدار بطنه گفت شرمست بادا به خسار من
ایشان و تو در گل نگری به پس فرموده اند که اگر بگشت سیروی و از گشت حطی داری از حق سبحانه
غافل و اگر خطی نداری چرا سیروی و رساله های نویسی اگر غل خواهی کردن یک سخن بس است که
بخدمت مشغول باش و اگر غل نخواهی کرد چرا می نویسی و فرموده اند که یک نی و هزار آسانی این سخن
در همه جا میرود هر چه از غیر حق است سبحانه فی گفتی و خلاص شدی

رشته سیفر موده اند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند که سکوت انفع است از
کلام زیرا که از هر سخنی حدیث انفس حاصل میشود و فیض الهی هرگز منقطع نیست مانع دریافت آن
فیض حدیث انفس است از صحبت اولیاء الله دل خود را از حدیث انفس نگاه می باید داشت
زیرا که ایشان را گوشه است که آن حدیث را بان گوش می شنوند و مشغول وقت ایشان
می شود و کسیکه بطالعه کتابی مشغول است اگر کمی از خارج سخن گوید مشغول وقت او می شود بلکه اگر
کسی بر ورق می نشیند تشویش می یابد جمعی که بر سبیل و ام توجه و مشغولی بجناب حق سبحانه میدارند

هر آنکه حدیث نفس مشوش ایشان میشود و نمیکند از دو مشغولی گفتند کسی که طفلک گریان دارد و گریه او مشوش وقت است میگویند که پستان در دهان او نه تا خاموش کند کسی باید که پستان در دهان نهاند تا شیر معنوی خوردن گیرد و دیگر گفتن در آید و از خیالات و حدیث نفس خلاص شود و از نسبت بحال بعض دیگر ذکر گفتن نیز حدیث نفس است.

شیخ روزی اصحاب را مخاطب ساخته میفرموده اند که ای یاران دانید که حق سبحانه و تعالی بزرگی باشد و رغایت نزدیکی است و برین اعتقاد باشید که اگر بمعنی حال اظهار معلوم نشود لیکن دائم باید که با ادب باشید و بخلا و ملا چون در خانه تنها باشید پای دراز نکنید و در خلا با شرمند و سرافکنده چشم پوشیده نشینید و سر و عنایه و ظاهر و باطن با خدا راست باشید چون بحفظ این آداب قیام نمایند این معنی شما را بتدریج معلوم شود باید که همیشه خود را با ادب ظاهر و باطنی آراسته دارید آداب ظاهر آنست که به او امر و نواهی شرع ایستادگی نماید و دائم بوضو باشد و استغفار و کم گفتن و احتیاج در جمیع امور و تتبع آثار سلف صالح باشید و ادب باطن بسیار دشوار است اہم آداب دل را از خطور اغیار نگاہداشتن است چه خیر و چه شر بر دو برابر است در حجاب بودن از حق سبحانه.

شیخ میفرموده اند که حق سبحانه پیغمبر خود را صلی الله علیه و سلم طریقہ مراقبہ تعلیم کرده است آنجا که فرموده ما کمون فی شان و ما تملوا منه من قرآن ولا تعلمون من عمل الا کنا علیکم شهودا و فیض فیه اصل مسکد نیست که حق سبحانه فرموده است و حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم تعلیم کرده خلاصہ کار نیست که جناب حق سبحانه مشغول باشید حق سبحانه بر سار از همه چیز با نزدیک تر است و از نزدیک تر گفتن هم نزدیک تر است چرا که در حال قرب عبارت نمیکند وقتی که قرب را عبارت در آورند بعد می نمود قرب نه آنست که گویا با و نزدیک شدم یا از و عبارت می توان کرد و قرب آنست که تو در وی گم شوی خود را و غیر خود را گم کنی و هیچ ندانی که جا بودی و از کجا آمدی و مطلقا از و عبارت می توانی کرد و یکی پیش بزرگی خبر آورد که فلان شیخ از قرب سخن میکنند آن بزرگ ویرا گفت چون بآین شیخ رسی بگوئی که اینجا که مائیم قرب بعد است قرب عبارت از نابودن است آنجا عبارت کجا نمید.

رشدی میفرموده اند که در نفسی کینه می گذرد و اوقت می باید بود حق سبحانه حاضر و ناظر است باید که از حق سبحانه شرم دارد و از غفلت نه ورزد و حق سبحانه تشیع و سرزنش کرده است با جمل الله لرجل من قلبین فی جوفه در درون یک آدمی دو دل نیست که یکی را بدنی مشغول دارد و یکی را بحق سبحانه در درون آدمی یکدل است اگر بدنی مشغول سازد از حق سبحانه بی بهره ماند و اگر متوجه بحق سبحانه گردد از دل او روزنه بسوی حق سبحانه کشاده شود و از ان روزنه آفتاب فیض الهی تابان گیرد آفتاب که طلوع کرد از مشرق تا مغرب هر ذره که هست نور او بهره می یابد و نور او بر همه می تابد اگر خانه بود که آنرا روزنه نباشد هر آنکه از ان نوبلی بهره ماند پس اگر دل حاضرست حضورا و مبتدیه ان روزنه است از ان رنگد نور فیض وجود بوی خواهد رسید و اگر غافلست آن نور از وی در خواهد گذشت بیت دوست بهر خطه در تو نظر میکند چون تو از و غافل از تو گذشته کند

رشدی میفرموده اند که طاعات موجب وصول بجنّت است و ادب در طاعت سبب قریب حق سبحانه کمالان مشایخ قدس الله ارواحهم بر آنند که در ابتدای باید که باطن خود را صافی گردانند بتصفیه و تزکیه مشغول گردانند و احوال مراقبه دست دهد و الا هر چه از اعمال صالحه بجای آرد آب در خای زیاده میکند مصرع هر چه گیر و غلّتی علت شود کم از شاگرد جولائی نمی باید بود که مدتی باید که تارشته پیوند کردن بیاموزد کارها دیگر خود هنوز کجاست طالب می باید که بجد و جهد تمام سعی کند تا در نفی خواطر استاد شود و دانند که چگونه نفی می باید کردن و در ابتدا باید که هیچ چیز مشغول نشود مگر بنفی خواطر آنها که رسائل مطالعه میکنند و بخوانان از انجانی چنین از آنها ایشان را هیچ نفی نیست اینها همه بکار بیاراه حق سبحانه و کار او رفتنی و کردنی است نه گفتنی و شنیدنی اگر کسی پیش پادشاه بغداد نشسته باشد و در حضور پادشاه دائم تواند بود و پادشاه مکتوبی بشام فرستاده باشد از ان مکتوب غایبان حظی بگیرند بغایت کسی جاہل بی عقل غافل باید که از حضور پادشاه با اختیار خود دور رود و از برای خواندن آن مکتوب از بغداد بشام روی نهد

رشدی میفرموده اند که هر که یکجا همه جا و هر که همه جا هیچ جا +

رشدی میفرموده اند که پرنسیر از دارو هر که پر خور و انواع بیمار بیا در وی پدید آید برای دفع بیماری دارو خور تا صحت یابد چون صحت یافت باز پر خوردن گرفت باز دارو خور و صحت یافت همچنین

چند کثرت اعاده کرد عاقبت آن دارو او را ضرر کلی رساند همچنین کسیکه گناه کرد و انابت نمود باز گناه کرد باز
انابت نمود و باز گناه کرد این انابت که ویران گناه تمامی باز نیارد و در وی اثر عظیم نمکند مثل گناه دیگر
است ازین جهت است که اهل شکر و سیر کلی بر خود گرفته اند و ترک همه کرده و بحق سبحانه مشغول گشته
تا ناگاه در مرض غفلت نمیزند *

شرح سیف موده اند که حضرت شیخ جنید قدس سره گفته است که استاد من در مراقبه گریه بود و وقتی
گریه دیدم بر سر سوراخ موشت نشسته و چنان متوجه دی گشته که موی بر اعضای وی حرکت نمیکند
متعجب در وی نگریستم ناگاه به سرم ندانم که ای دون بهت من در مقصود تو از موشتی کمتر نیستیم تو
در طلب من از گریه کمتر مباش از آن روز باز در مراقبه افتادم بهیت دلی که مرا یار چه گفت
امروز جزا کیسی در منگ دیده بدوز *

شرح سیف موده اند که دائم بیاد حق سبحانه باشید تا غایتی که از خود غائب شوید حق سبحانه از همه
لطیف ترست هر که لطافت بیشتر مشغولی را بحق سبحانه بیشتر جولاه و موزه دوز از آن کس که خس
حسام میکند لطیف تراند از ایشان خس کشی نمی آید باز بر از ایشان لطیف ترست آن تحمل ندارد
که جولاهگی و موزه دوزی کند مایان از بر از آن لطیف تراند بازی نمی توانند کرد باز جاعته که
بجنا سباق سبحانه مشغول اند از همه لطیف تراند ایشان را سر دول آن نیست که بغیر حق سبحانه مشغول
شوند اگر بر کعبه روند خوش نمی آید که از آن باز آیند و اگر بسجود روند خوش نمی آید که سر از سجده بردارند
این طائفه از همه لطیف تراند تحمل آن ندارند که یک چشم زدن بغیر حق سبحانه مشغول باشند نبیا
بر حال ایشان غیبت می برند نه از آن جهت که درجات و کمالات ایشان از درجات و کمالات
انبیا زیاده است لیکن ایشان را شرف حالی است که دائم در قرب حضرت حق اند و حضرت حق
ایشان را از نظر خلق پوشیده داشته است و بر پیل و اعم ایشان را بخود مشغول گردانیده بارشاه
جمع اسیر ممالک را بسکی از مقربان خود تفویض مینماید و او بامر بادشاه در ممالک تصرف میکند و دیگری
آفتاب دارست و آب وضو بادشاه ترتیب میکند و دائم پیش بادشاه است البته اگر تصرف در ملک
است نزد بادشاه مقرب ترست و برگزیده تر و مرتبه و درجه وی عالی تر و هر آینه اگر قابلیت وی بیشتر
نبودی تصرف در ممالک نشدی لیکن آفتاب دار این شرف دارد که دائم در قرب بادشاه است و خدمت

خاصه او میکنند و بغیر او مشغول نیست و گرنه وی کجا و متصرف در ملک کجا آنکه متصرف در مملکت است
از جهت قرب دوام و خدمت بادشاه است که بر آفتابه دار غبطت سے برد و رشک از
رشته در معنی این بیت که حضرت مولوی رومی قدس سره فرموده اند بیت ای دیده عجب اینها
عجب نیست این به معشوق بر عاشق بی وی نه و با وی نی به میفرموده اند که اگر کسی هزار سال
پروا کند معنی بی وی نه با وی نی را در دنیا بد پس چگونه قرب حق سبحانه تعالی را ادراک تواند کرد لیکن
چون سعی کند و بجد مشغول شود حق سبحانه او را چندان ادراک و یقین کراست فرماید که این معنی
در باب که حق سبحانه بی وی نبوده است و انقضات نموده اهل الله را یقینی حاصل میشود که به پیغمبر
گمان و تردید نمی ماند در بود و وجود حق سبحانه چنانچه هیچ کس را در بود و وجود خود شک نیست هر چند
جامه ادر برادر و چشم پوشاند وجود خود را گم نمیکند و فراموش نمی سازد و در شک نماند +
رشته میفرموده اند که چون ذکر مجرد از لباس حرف و صوت عربی و فارسی شود و مجرد از جمیع جهات
آن زبان بمقام شجریه رسد و طالب همه وقت از وی بر تواند خورد و قول تعالی توئی اکمل کل مین
و چون حب است که شجره معرفت از وی میرود و کما قال سبحانه مثل کلمه طیبه کثیره همچنانکه شجره
از جنبه سر سبز نه توحید صرف که مجرد از لباس حرف و صوت و عربی و فارسی و شکل و لون و کیفیت و کم
و مجرد از جمیع جهات است از مضمون کلامه ظاهر شود +

من خوارق عاداته قدس سره خدمت مولانا علاء الدین که از اجله اصحاب حضرت
مولانا سعد الدین بودند و ذکر ایشان خواهد آمد میفرمودند من بیمار بودم حضرت مولانا بعیادت آمدند
بر کنار صفت نشسته و خطه مراقبه کردند و سر مبارک پیش فلکند و بر سقف آن صفت بالای سر مبارک
پیشانی در کجه بودند ناگاه موشی از کنار آن در کجه قدری خاک پاشید و برگردن و گریبان ایشان بخت
سر بر آوردند بالا نگریستند و باز مراقب شدند آن موش قدری دیگر خاک پاشید باز برگریستند چنان
سه بار این صورت واقع شد بار چهارم برگریستند و از روی غضب گفتند ای موشک بی ادب
آنگاه برخاستند و بیرون رفتند من بر فراش خود نشسته بودم و ازان صورت خجالت بسیار داشتم
بعد از لحظه دیدم که بران در کجه گریه پیدا شد و دگرین نشست ناگاه موشی قدری خاک پاشید آن گریه
و حبست و پیچید خود موش را ازان سوراخ بیرون کشید و بکشت و قدری ازان بخورد و من شرم

در آن روز آن گربه بنده موش از آن سوراخ بیرون آورد و در سیم خائید و بگذاشت و بر پشت مولانا
 علاء الدین که وی نیز از جمله مخلصان حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بود نقل کرده است که در کان
 جامه فروخته دهم نوزی محصله و صورت پیاده روان براتی آورد و خوشنوت و سفاهت آغاز کرد
 و در آن محل مرا براداری و جبر برات او قدرت نبود متحیر شدم مقدار آن حال حضرت مولانا پید شدند
 چون آن تشدد از او دیدند دست مبارک بردوش وی نهادند و گفتند بنی داور زبان خود را
 نگاهدار چون دست ایشان بدوش وی رسید بهوش گشت و در میان بازار غلطید و مدتی مدید
 بدان حال افتاده بود و ایشان بر در دکان من نشسته بودند چون بحال خود آمد به نیاز تمام برجا
 و در دست و پای ایشان افتاد و روی بر پشت پای ایشان نهاد و از آن شغل انابت کرد
 و روی درین طریق آورد و سیم وی نقل کرده است که والدۀ فرزندان حامله بود و از حمل و چار ماه
 گذشته بود و در آن ایام قصد اخراج آن جنین کرد و جنین از پشت وی ریفت و او مشرف بر شتر
 شد و حال بر و گشت با اضطراب تمام نزد ایشان دویدیم دیدیم که مردم بسیار از علما و صالحا نزد
 ایشان جمع آمده اند و بحال پیش رفتن سخن کردن نیست متحیر شدم و ندانستم که چه چاره کنم چون
 چشم ایشان بر من افتاد فی الحال برخاستند و بجانب منزل روان شدند و جمعی از اصحاب
 و عقب ایشان می آمدند در آن اثناء مرا پیش خود خواندند و گفتند آن ظالمه را بگوی که یکبار دیگر
 در فلان تاریخ این حرکت کرده بودی و ترا عفو کرده بودیم این بار نیز عفو کردیم اگر بار دیگر این
 ظلم از تو صادر شود سزای خود به بینی من خوش دل شده تعبیل گشتم چون بخانه درآمد دیدیم
 که حال او بصلح آمده و از آن مرض اثری نمانده و قصه را بوی باز گفتم بگریست و گفت راست
 فرموده اند و در آن تاریخ یکبار قصد کرده بودم و از مردن جستم پس بخدا حمد کرد که دیگر مثل آن
 قصدی نکنم خدمت مولانا علاء الدین گفتند که در آن فرصت که در ملازمت حضرت مولانا
 می بودم نوزی قاصدی از ولایت قوهستان رسید و مکتوب را الدین آورد که مرا بمبالغه و تاکید
 بلین طلبیده بودند تا که خدا سازند ازین صورت بغایت ملول شدم که مباد از شرف ملازمت
 ایشان محروم شوم با خود گفتم چون ایشان برین مضمون مکتوب اطلاع یابند هر آنکه مرا نگاه خواهند داشت
 و نخواهند گذاشت که بقوهستان روم چون پیش ایشان درآمد هنوز مضمون مکتوب را

عرض نکرده بودم که فرمودند چون بمیانغ طلبیده اند می باید رفت من متحیر شدم و از رفتن چاره ندیدم
بعد از آنکه بلازمت پدر و مادر رسیدم بعد از آن هفته مرا که خدا ساختند و هشت سال آنجا ماندم من
در آن مدت همیشه متوجه خدمت ایشان بودم و از باطن شریف ایشان استفاضه می نمودم و در آن
دیار عالی ظالم بود که در توجیه مال اخراجات بر من تعدی بسیار میکرد و ظلم پیدا و از حد میگذاشتند
و من هیچ نمیدانستم که دفع ظلم وی بچه طریق کنم آخر باطن متوجه حضرت مولانا شدم و همتا شدم کردم
شبی ایشان را بخواب دیدم که تیر و کمائی بدست دارند ناگاه آن عامل در برابر پیدا شد ایشان
آن تیر را بر کمان نهادند و بر کشیدند و بجانب وی انداختند چون بیدار شدم با خود گفتم تاجیه بلا
پیش آن بخت خواهد آمد روز دیگر نزد وی رسیدم و گفتم حاضر باش که بلای عظیم روی بتو دارد و بخت
دوستت را نمود و سخنان بی ادبانه گفت بعد از سه روز یک نیمه تن ویران فلج دریافت و دیگر برنجواست
و هم حضرت مولوی فرمودند که در آن ایام که در ولایت قوستان بودم یکبار مقدار تخم سیله برشته بود
روزی بر درخت بلند برگ می بردیم و در آشنای آن کار نسبت رابطه می ورزیدم ناگاه شانه که
پای بران دهم شکست و من از بالای درخت جدا شدم دیدم که حضرت مولانا و ما پیدا شدند و مرا از
هوادر بر بودند و سالم بر زمین نهادند چنانچه بهیچ عضو من آسیبی نرسید این معنی را پوشیده می داشتم
و چون بلازمت ایشان مشرف شدم خواستم که قصه فلج آن عامل ظالم و افتاد خود را از درخت
بعضی ایشان رسانم پیش از آنکه من سخن آغاز کنم فرمودند که افتادن ظالمان دیگرست افتاد
مظلومان دیگر و هم خدمت مولانا میفرمودند که در مبادی احوال چون حضرت مولانا مرا تعلیم ذکر
دل کردند در سهرات فرمودند که پیش من ذکر می چند بدل بگویی من آغاز کردم و دل را بنده مشغول
ساختم فرمودند که همچنین کن و در ذکر دل را حرکت مده بلکه مفهوم ذکر را بر دل حمل کن تا وقتی که
دل از مفهوم ذکر متاثر شده خود ب حرکت در آید آن زمان کار بوی بازگذاشتن و در آن محل که ایشان
از حرکت دل من خبر دادند مرا عقیده نبود که در همه روی زمین کسی ظاهر باشد که از درون مردم
و احوال دل خلق آگاه باشد که من درین تعجب و تحیر افتادم و از ذکر باز ماندم مقارن این حال
فرمودند که چه حیران مانده باشی که مرا و بلج مریدیت بقال در پس پاچال استاده و من این
خانه دل و سیاه از وی میدانم بعد از اطلاع بر معنی مرا کیفیت عظیم دست داده دیگر در میان

محکم گزتم از خدمت مولانا محمد رح که برادر خور و حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
 انسانے بودند منقول است که می فرموده اند من در مبادی احوال باعمال اکسیری مشغول به آن
 مشغوف بودم و بسی اوقات شریف صرف آن می نمودم و تجربه بسیار بدست آوردم و نشان ها
 نزدیک کار مشاهده کردم اما آنچه حق بود ظاهر نمی شد و من در مشغول و متحرک آن تر و دفاطر داشتم
 و ازین جهت بغایت شکسته بال و پریشان حال بودم روزی درین پریشانی و سرگردانی به بازار
 خوش در آمدم چون نزدیک بسر چار سوس رسیدم و در میان کثرت مردم افتادم ناگاه کسی از عقب
 من درآمد و دست در گردن من انداخت بازنگریستم دیدم که حضرت مولانا سعدالدین اندامی
 و نیازمندی نمودم ایشان فرمودند که می داور بیت کیمیا می تراکنم تعلیم ده که در اکسیر در دست
 نیست به وقت ساعت گزین که در عالم به کیمیا می به از تناعت نیست به این قطعه خوانند و
 روانی برگزیده شدند بعد از رفتن ایشان ارادت آن مشغول تمام از دل من زایل شد و خاطر من
 از آن دغدغه خلاص یافت و یقین داشتم که آن تصرفی بود که بنا بر محض شفقت از ایشان نیست
 بفقیر صادر شد خدمت مولانا علما و الدین میفرمودند که در اوایل حال که ملازمت حضرت مولانا
 اختیار کردم و ایشان تبرک تحصیل علوم سنی اشارت فرمودند بعضی شوق باراکه درین عربیت و
 و منطق و کلام دهم تمام بگذراشتم اما پیش ابیر رسید ضعیف الدین محدث علیه الرحمه کتابی
 در حدیث میگذرانیدم و نزدیک با خبر رسیده بود با خود گفتم حدیث خواندن مانع نخواهد بود باز
 آن کتاب را تمام کنم صبح شبانه بود که جزو حدیث را بر دوشتم و از درون شهر بخارج چل کرسم که
 خدمت سید انجامی بودند متوجه شدم چون قدم از در دروازه ملک بیرون نهادم دیدم که
 بندگران از آهین برپای من پیدا شد چنانچه قدم به شواری بر میداشتم ازین صورت بغایت
 متوحش و متحیر شدم و در مردم می نگریستم که آیا چه میگویند دیدم هیچکس باین معنی حاضر نمی شود
 به سخت تمام از پل روان گزشتیم درین اثنا دیدم که دستار از سر من ربوده شد و سر سینه بماندم
 متوحش و متحیر من زیاده شد یک دو قدم دیگر نهادم فرجه از کتف من ربودند همچنین در هر دو سه
 قدم چیزی از تن من ربوده می شد تا دستار و فرجه و میان بند و قبا و پیراهن تمام رفت و من
 بانه از راه بماندم و آن بندگران برپای من بودند و نزدیک بسر بازار چه پا پوش و زنان رسیده بودم

با خود گفتم که اگر یک قدم دیگر پیش می نهد از این میزد و آن زمان سوامی شوی فی الحال از اینجا
 برگشتم دیدم پیرهن من پیدا شد و بر من فرو داد و هر وضعی که چیزی از من گم شده بود چون قدم
 من با آنجا رسید آنچه را بجای خود می آمد چون قدم از آستانه دروازه در شهر نهادم دیدم که آن
 بندگران از پای من برخاست و ناپیدا شدند فی الفور بادی از مطالعہ نفور بلا زمت ایشان شتافتم
 دیدم که در مسجد جامع جائی بمراقبت مشغول اند آهسته آهسته دهم و ششم ناگاه سر مبارک بر آوردند و بجانب
 من توجه نموده تبسمی فرمودند از تبسم ایشان مرا معلوم شد که آن تصر فی بود که از ایشان واقع شده بود
 و هم خدمت مولوی فرمودند که روزی مراقب غلطی طاری شد و حزن قوی فرو گرفت چنانچه بی طاقت
 شدم برخاستم و بدر سرای حضرت مولانا آمدم و متوجه ایشان گشتم بدل آغاز درخواست و زاری
 کردم که عنایتی کنید و مرا ازین الم و اندوه بیرون آرید درین حال بیرون آمدند و آنرا بسط از ایشان
 ظاهر بود تبسم کنان پیش آمدند و بدست راست گریبان مرا گرفته بفشر زد و بعد از آن سر انگشت
 شهادت را بر آخره گردن من نهادند فی الحال در باطن من سروی و در دل من خرمی و حضوری حاصل
 شد و الشراحی در سینه من پیدا گشت که مدت چهار ماه متصل ل چون گل می شکفت و بقیه می خندید و آثار
 آن بر شیره من ظاهر بود بمشایه که لیم از خنده فراموشی آمد و خدمت مولوی فرمودند که شبی با جمعی از
 اهل رسم و عبادت اتفاق رقص و سماع افتاد چون صبح بلا زمت ایشان آمدم جمعی از اکابر و اهلای آنجا
 حاضر بودند ایشان از روی غضب نظری بجانب من کردند فی الحال دیدم که باری عظیم بر من افتاد
 پند ششم که گوی بزرگ آوردند و بر کتف من نهادند چنان منحنی شدم که بینی من بزمین نزدیک رسید
 و نفس من تنگی کرد و متعاقب شد و عرق از جبین من چکیدن گرفت و بیم آن بود که رابطه حیات منقطع
 شود خدمت مولانا شهاب الدین احمد پرخندی علیه الرحمہ که از دشمنان و تهر و از کبار اصحاب ایشان
 بود و ذکر او بعد ازین خواهد آمد چون عجز و بیچارگی مرا دید بجانب ایشان بجهت درخواست من تواضع
 نمود و نیاز مندی کرد ایشان بعد از ساعتی متوجه خدمت مولانا شهاب الدین احمد شدند و فرمود
 که مرد سیرابی شکسته بدان کندگی را چنان پاک می سازد می پزد که طبایع سلیمه بتناول آن رغبت
 نمی نمایند و نیز در پاک ساختن بعضی نفوس کم از آن سیرابی نیستیم این گفتند و گفت دست راست را
 بر کتف دست چپ نهادند و دست برداشت و الییدند فی الحال آن بار از کتف من برخاست

آن گرانی زائل شد خدمت استاد می نمودی حافظ غیاث الدین محدث علیه الرحمه که از اجله علمای زمان
 و از اعیان هرات بودند و بنظر حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره رسیده بودند و بلازمست شیخ بهاء الدین
 و والد بزرگوار ایشان شیخ نورالدین محمد قدس الله روحها بسیار کرده و نزد سلطان ابوسعید میرزا
 قرب تمام داشتند بمرتبه که گاهی بالای تخت میرزای نشستند و برای وی شنوی میخواندند میفرمودند
 که روزی در مسجد جامع بلازمست حضرت مولانا سعدالدین قدس سره رسیدیم و در آن مجلس سبب از علما و
 فقر حاضر بودند و در صف لغال فروتر از همه حاضران مردی فقیر قوستانی نشسته بود و حضرت مولانا
 سکوت کرده بودند ناگاه سر برآوردند و آن مرد قوستانی را پیش خود خواندند و دست ویرا گرفته بدست
 من دادند و فرمودند که ویرا ببوسیدیم و در مدد حمایت وی تقصیر نکنی من قبول کردم و مرا از چپکس را
 از حاضران ستر این سپارش معلوم نشد تا بعد از پانزده سال که حضرت مولانا وفات یافته بودند
 و در زمان میرزا سلطان ابوسعید شخصی پیدا شد که بدام مردم را به تهمت جهودی میگرفت و بلفها
 کلی حواله میکرد اتفاقاً آن مرد قوستانی را گرفته بود چون وی مالی و جهاتی نداشت که سبب خلاصی و
 شود کار وی برگشتن قرار گرفته بود تا دیگران تبرسند و کار آن گیرنده پیش رود و بازار وی گرم تر شود آخر
 مهمانان بخامید که سنی در گردن وی کرده بدروازه عراق آورده اند تا بخادی از دار آویزند درین اثنا من از پیش میرزا
 برگشته بودم و بمنزل خود میرفتم بدروازه رسیدم و از دحام خلایق دیدم پرسیدم که چه میشود گفتند فقری را به تهمت
 جهودی گرفته اند و میخواهند که بکشند من پیش اندم چون چشمی برین افتاد فریاد کرد که ای حافظ من آن فقیر قوستانی
 که حضرت مولانا سعدالدین در مسجد جامع مرا بشما سپارش کردند و فرمودند که در مدد حمایت وی تقصیر نکنی و شما
 قبول کردید اکنون قت مدد حمایت هست چون تیز روی نگریستم شما ختم فی الحال مرا خلاص کردم و این
 عنوان برتافتیم و بلازمست میرزا اشتافتم و قصه آن فقیر و سپارش حضرت مولانا را بعرض رسانیدم میرزا آن تهمت
 کننده را بجای آن فقیر سیاست فرمود و آن فقیر را مردم از شر وی خلاص یافتند و خدمت حافظ بعد از تقریر
 این حکایت این دو بیت از شنوی خواندند شنوی از پس صد سال هر چه آید برو پیری بنید معین مومبو
 که میرود و دید او باقی بود ز آنکه دیدش دید خلایق بود خدمت خواجه شمس الدین محمد کوسوی بحضرت مولانا
 سعدالدین رحما الله صحبت بسیار سیده شده اند بعضی از اجله اصحاب ایشان چنین گفتند که روزی خدمت
 خواجه بحضرت مولانا گفته اند که مراد او مشکل عظیم پیش آمده است در حقائق توحید که از حل آن عاجز میگردم

که آن مشکل تواند گشت و از نجات خاطر من در بارست میخواستیم که سفری اختیار کنیم باشد که کسی ایام که
این بار از خاطر من بردارد و حضرت مولانا فرموده اند که شما فردا صبح به نیت حل آن مشکلات متوجه
این جانب شوید شاید که احتیاج بآن نشود که سفر باید کرد خدمت خواهر روز دیگر آمده اند چشم ایشان
بر روی حضرت مولانا افتاده نعره زده اند و بنحود گشته مدتی در آن بنحودی مانده اند و بعد از افاقیت و
شعور این بیت از شنوی خوانده اند بیت ای جمال تو جواب هر سوال به مشکل از تو حل شد بهیچان
پس دغدغه سفر از خاطر مبارک ایشان مرتفع شده است روزی محرمی در خلوتی از خدمت خواهر
پرسیده است که شمار آن روز چه شد که مدتی بهیوش افتادید و بعد از آن ترک سفر کردید فرموده اند
که چون چشم من برابر روی راست مولانا سعد الدین افتاد یک مشکل من حل شد و چون چشم برابر روی
دیگر ایشان افتاد مشکل دیگر مرتفع شد از لذت و ذوق آن فریاد کردم و بنحود افتادم در نفحات الهی
نکوست که یکی از درویشان که بصحبت ایشان میرسد چنین حکایت کرد که مراد مجلس و عطف که معارف
درویشان میگذاشت تغیر بسیاری شد فریاد نعره بسیار میزدیم و از آن محبوب می بودیم یک روز آنرا
بعرض ایشان رسانیدم گفتند هر گاه که ترا تغیری افتد مرا بخاطر درمی آور و در آن وقت که ایشان بسفر
حجاز رفته بودند مراد یکی از مدرسه ها که آنجا غزیری و عطف میگفت آغاز تغیر شدن گرفت بایشان توجه
کردم دیدم که از مدسه درآمدند و پیش من رسیدند و دوست خود را بر دوشهای من نهادند من از خود
بیرون رفتم و بهیوش افتادم آن زمان که بجال خود آمدم مجلس و عطف بر شکسته بود و اهل مجلس رفته بودند
و آفتاب بمن رسیده بود و آن روز آخرین پنجشنبه بود از ماه رمضان که بعد از آن تا عید دیگر نچینید
آنرا در خاطر گرفتم که چون ایشان از مکّه بیانید بایشان عرض کنم چون ایشان از مکّه شریف آوردند
و خدمت ایشان مشرف شده جمعی پیش ایشان بودند که نتوانستم که آنرا بعوض ایشان رسانم روی
بمن کردند و گفتند پنجشنبه بود که بعد از آن تا عید نچینید دیگر نبود و فات حضرت مولانا سعد الدین
قدس سره نماز پیشین روز چهارشنبه بوده است هفتم ماه جمادی الاخری سنه ستین و ثمانمایه از بعضی
امالی اجتماع افتاده که روز تعزیت حضرت مولانا خدمت خواهر شمس الدین محمد کوسوی قدس سره مجلس
نهادند و عطف فرمودند و در اثنا و عطف بر سر خبر این بیت خواندند بیت یک مشت خاک آئینه
شد بر روزگار به بنمود و جبهه باقی لبس خاک توده شد حضرت مولانا سعد الدین را قدس سره

دو فرزند نرگوار بود یکی خواجه محمد اکبر المعروف بخواجه کلان که توفیق انحراف در سلک اصحاب حضرت
ایشان یافته بوده اند و دو بار از بهرات بلازمت آن حضرت با و را الهنر شتافته در کرات اولی
که راقم این حروف متوجه آستانه بوسی حضرت ایشان بود در قریه چل دختران بصیبت خواجه کلان
مشرف شد و آن نوبت ثانی خواجه بود که بلازمت حضرت ایشان سیرفتند چون فقیر را دیدند متعجب
شده پرسیدند که کجا میروی و چه داعیه داری فقیر مجلی از دغدغه خود عرض کردم بنیاست بسیار
نمودند و فرمودند باید که از ما جدا نشوی تا بموافقت و مرافقت یکدیگر این راه را قطع کنیم قبول
کردم و ایشان احوال و ائصال و متعلقان فقیر را نزدیک خود آوردند و در آن سفر شفقت و محبت
و عنایت بسیار میکردند چون به بخارا رسیدیم اکثر احوال و ائصال خادمان و متعلقان را آنجا گذاشته
هم در خدمت خواجه با جمعی از اصحاب حضرت ایشان که بر سر مزاج بخارامی بودند متوجه ولایت قرشی
شدیم و در نسیف بسعادت ملازمت حضرت ایشان مستعد گشتیم و در خلال مجالس التفات بسیار
و الطایف بحد و شمار از حضرت ایشان نسبت بخواجه کلان مشاهده می شد و بسی نقلها از مصاحبت
و خصوصیتی که بحضرت مولانا سعد الدین قدس سره داشته اند استماع می افتاد و روزی در خلوتی
خدمت خواجه را بطریق نفی و اثبات امر کردند و فرمودند که باین طریق مشغول باشید و چون بهرات
مراجعت کنید هر که برای شما آید ویرانیز باین طریق خواهی نمود و تعلیم ذکر کنید و والد نرگوار شما مولانا
سعد الدین چون بهرات رفته اند سلوک ایشان هنوز تمام نشده بوده است اما و بهرات یاران
پیدا کرده اند و ایشان را بر کار داشته و خود نیز مشغولی تمام کرده اند تا کارها پیش رفته است
و سلوک ایشان بنهایت رسیده شما نیز باید که کار را با بشید تا مهم با تمام رسد پس این شنوی خوانند
که بیت حاصل آمد که یار جمع باش بهجوبت گراز حجری تراش و بعد از چند گاه که حضرت
ایشان خواجه را اجازت مراجعت بخراسان دادند فقیر را نیز مراجعت و ملازمت والدین امر
فرمودند این فقیر نیاز امر آن حضرت در مرافقت خواجه باز بخارا آمد و ایشان آنجا روزی چند
کثرت فرمودند و فقیر با اجازت ایشان نزد متوجه خراسان شد و بعد از یکده ماه ایشان نیز بهرات
آمدند و همیشه بحال این کمینه ملتفت می بودند و الطاف بسیاری نمودند تا بعد از پانزده سال از خدمت
برداشتند و به بندگی قبول فرمودند و روزی حضرت محمدی مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی

نسخه و دستنویس از کتابخانه حضرت مولانا محمد باقر

سید و بعد از آن سال خواجه کلان صاحب
نسخه و دستنویس از کتابخانه حضرت مولانا محمد باقر
نسخه و دستنویس از کتابخانه حضرت مولانا محمد باقر

قدس سره تقریبی در صفت خواجه کلان و پاکی طینت ایشان این مصرع خوانند که مصرع خاک او
 بهتر ز خون دیگران + فرزند دوم حضرت سولانا قدس سره خواجه محمد اصغر المشتهر بخواجه خور و بودنیکه از
 علوم ظاهری و اخلاق باطنی بهره تمام داشتند و هر دو خواجه حافظ کلام الله بودند و مطلع بر دقائق تفسیر
 و حقائق تاویل و فایده حضرت خواجه خور و ولایت زمین را ور واقع شده در شهر سنه ست و تسع
 و بعضی از خدام نقش ایشان را از انجا بهرات بر آورده و بر تخت قرار در عقب الله شریف خود مدفون اند
 رحمها الله تعالی رحمه واسعة

مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره ایامی

لقب اصلی ایشان عماد الدین است و لقب مشهور نورالدین ولادت ایشان خرو و جام بوده است
 وقت العشاء الثالث والعشرين من شعبان المعظم سنة سبع عشر و ثمانمائة چنانچه در قصیده شرح حال
 شرح حال که مشتمل است بر مجملی از دقائق حالات ایشان در مدت حیات چنین فرموده اند که قطعه
 بسال هشت صد و نهمه و زحیرت نبوی که زوز که به شیرب سراوقات جلال در اوج قله پر از نگاه
 عز قدم بدین حقیض بواسطه کرده ام پروبال به پوشیده ماند که نسبت شریف حضرت محمد
 بشیخ عالم عامل امام المجتهدین و ارث علوم الانبیاء والمرسلین امام محمد شیبانی رحمه الله مرسد
 که از اعظم مجتهدان است در حدیث امام عظیم ابو حنیفه کوفی رضی الله عنه بوده است و یکی از صاحبین است
 و هو محمد بن عبد الله بن طاووس بن هریر از شیبانی و کان هریر ملکا سیفدا و سلم علی مدینه سرین الخطاب
 رضی الله تعالی عنه و ذکر فی کتاب المصنفی انه کان بین الامام محمد ابی حنیفه رحمه الله قرابة قریبه
 فانه محمد الحسن ابن عبد الله بن طاووس بن هریر و هو ملک سلم علی مدینه سرین الخطاب رضی الله عنه
 و ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن طاووس بن هریر و الله ایشان مولانا نظام الدین احمد دشتی و جد ایشان
 مولانا شمس الدین محمد دشتی از مشاهیر اهل علم و تقوی بوده اند منسوب بجله دشت از محروسه صفهان
 که بواسطه بعضی حوادث زمان از وطن مالوف بولایت جام آمده اند و بامر قضاء و فتوی اشتغال نموده
 و مادر و پدر ایشان از فرزندان امام محمد شیبانی است چه مولانا قوام الدین محمد از فرزندان امام محمد
 دران و لا که از ولایت خود بدیار جام آمده اند صلیبه خود را در سلک از دواج مولانا شرف الدین حاجی
 مفتی نقابست پناه تسلیم گردانیده و نتیجه آن از دواج ولادت مستوره است که مولانا شمس الدین محمد

و بیار در جباله مناکحت خود در آورده و از وی مولانا نظام الدین احمد که والد شریف ایشانست متولد شده
 و آب و ایشان تا در ولایت جام ساکن می بوده اند در کتاب سجالات و قبایح عبارت شتی می نوشته اند
 چون رخت اقامت کشیده اند لفظ جامی بجای آن رقم میزده اند در آن سال که حضرت مخدومی متولد
 شده اند خاقان مغفور شاه رخ سلطان انار شد بر مانه تبریز ممالک عراق و فارس دست یافته بوده است
 ذکر اشتغال حضرت مخدومی به تحصیل علوم در مبادی حال و رجوع ایشان بابل
 فضل و کمال چون ایشان در سن هجده همراه والد شریف خود بهرات آمده اند و در مدرسه نظامیه
 اقامت کرده و به رس مولانا جنید اصولی که در علم عربیت ماهر بوده و در آن فن شهرت تمام داشته در آمده
 و سیل مطالعه مختصر بخش کرده چون بآن درس حاضر شده اند جمعی بقرات شرح منقح و مطول مشغول
 بوده اند ایشان با آنکه هنوز بحد بلوغ شرعی نرسیده بوده اند در خود اسقاط نفهم آن یافته اند و بمطالعه
 مطول و حاشیه آن پرداخته بعد از آن به رس مولانا خواجه علی سمرقندی که از اعاظم مدققان روزگار
 بوده و از اتمل تلامذه حضرت سید شریف جرجانی رحمه الله در آمده اند تفرمودند که وی در طریق مطاله
 بی مثل بود اما قریب بچهل روز از وی مستغنی توانستی شد بعد از آن به رس مولانا شهاب الدین محمد حارثی
 که از افاضل مباحثان زمان خود بوده و از سلسله ملذذ حضرت مولانا سعد الدین تفتازانی رحمه الله
 میر سیده اند تفرموده اند که چند گاه به رس وی میرفتیم از وی دو سخن شنیدیم که بکار می آمد یکی در کتاب
 تلویح که بعضی اعتراضات مولانا زاده خطائی را دفع میکرد و روز اول که برای دفع آن اعتراض دوسه
 مقدمه القا کرد و آنرا باطل ساختیم و مجلس دیگر بعد از تامل وافی صورت جوابی بیان کرد که فی الجمله وجه
 داشت و سخن دیگر وی در فن بیان از مطول تلخیص بوده اند که مناقشه می نموده و اگر چه آن سخن را در اصل
 زیاده و فنی نبوده و تعلق بلفظ و عبارت کتاب میداشت اما در توجیه وی استقاسی بود و بعد از آن
 در سمرقند به رس قاضی روم که از محققان عصر بوده میرفته اند در ملاقات اول مباحثه واقع شده بوده است
 و بتطویل انجامیده بالاخر قاضی بسخن ایشان آمده مولانا فتح الله تبریزی که از دشمنان قهر بوده
 و پیش میرزا باغ نیک مرتبه صدارت داشته حکایت می کرد که در آن مجلس که میرزا قاضی روم
 در مدرسه خود در سمرقند اجلاس کرده همه اکابر و افاضل جهان در آن مجلس حاضر بودند قاضی روم در آن
 مجلس تقریباً ذکر مستعدان و خوش طبعان می کرد و صفت مولانا عبد الرحمن جامی چنین فرمود که

و

تانبا می سمرقند است هرگز بحدت طبع و قوت تصرف این جوان جامی کس از آب آموی بدین جانب
 عبور نکرده مولانا ابو یوسف سمرقندی از شاگردان مقرر قاضی روم نقل کرده است که چون حضرت
 مولانا عبدالرحمن جامی سمرقندی آمدند اتفاقاً بشیخ تذکره درین هیأت اشتغال نمودند و تصرفات
 برجسته معدوده که قاضی برخویشی آن کتاب ثبت کرده بود و سالها قرار یافته هر روز در مجلس ازان
 سخنان مقرر یک دو سخن بمقام حک و اصلاح میرسید و قاضی ازان بغایت ممنون می شد و در آن
 اوقات شیخ مختص چنینی را که نتیجه افکار وی بود در میان آورد و ایشان در آن تصرفات میکردند که
 هرگز خاطر قاضی نرسیده بود و روزی در سهرات مولانا علی قوشچی بهیأت و رسم ترکان جتنامی عجیب
 بر میان بسته مجلس شریف ایشان در آمده است و تقریب شبیه چند بغایت مشکل از وقت آن فن
 بهیأت القا نموده ایشان بدینچه هر یکی را جوابی شافی گفته اند چنانچه مولانا علی ساکت شده و متحیر
 مانده و ایشان بر سبیل مطایبه فرموده اند که مولانا در جتنامی شما بهتر ازین چیزی نبود و مولانا علی بعد از آن
 بشاگردان خود میگفته است ازان روز باز مرا معلوم شد که نفس قدسی درین عالم موجود بوده است
 بعضی از مخادیم میفرمودند که این قوت بنا بر آنست که مشغول بطریق خواجگان قدس الله تعالی
 از و احم محمد تعقل مقوی قوت مدرک است کیفیت قوت مباحثه ایشان و غلبه استیلا بر هم سبقان
 بلکه براستادان امر مشهور و مقرر بوده است آیام تعطیل ایشان بفرغت بال و آسودگی حال میگذاشته
 و طبع دراک ایشان باندیشهای دیگری پرداخته وقتی که بدرس میرفته اند بسیاری بوده که جزوی از یک
 هم سبقان میگرفته اند و لحظه مطالعه میفرموده اند چون بدرس حاضری شده اند بر همه غالب بوده اند
 مولانا حسین تونی میگفته است که ایشان چون بدرس مولانا خواجده علی در می آمدند هر شب که از نتائج
 طبع مستعدان در میان می افتاد و پر بدیه ایشان آنرا دفع میکردند و هر روز و دو سه شب در دو اعتراف
 خاص در آن مجلس از آثار مطالعه خود میگذاشتند و میرفتند و ایشان بنا بر بعضی از رسوم علوم که باز بسته
 بسامع بوده است مجلس درس اهلای روزگار حاضری شده اند و اگر نه نفس الامر ایشان را تبلد کس
 احتیاج بنوده بلکه بر بدرس آن حوزه درس غالب می بوده اند روزی از استادان و معلمان ایشان
 سخن در میان افتاده بوده است ایشان فرمودند که ما پیش سیح کدام از استادان آنچنان سبقه
 نگذرانیده ایم که ایشان را بر او غلبه و استیلا بوده باشد بلکه همیشه بر هر یک در بحث غالب بوده ایم

احیاناً با سربسری میگردند و هیچ یک را در زمره ماعق استادی ثابت نیست و با بحقیقت شاگرد پدر خودیم که زبان از وی آموختیم چنین معلوم شده است که ایشان صرف و نحو پیش از خود گذرانیده بوده اند و بعد از آن در علوم عقلی و معارف یقینی ایشان را چند آن یکسی حسیل نمی شده است روزی در اوایل حال خدمت مولانا شیخ حسین و مولانا داود و مولانا معین که اصحاب المشاکرین فی البحث بوده اند اتفاق کرده بجهت تحصیل علوم و طیفه بدرخانه بعضی از امرای بزرگ میرزا شاه رخ میرفته اند استین ایشان را گرفته کشتان کشتان همراه برده اند و بدرخانه آن میرزای انتظار کشیده اند بعد از ملاقات چون بیرون آمده اند ایشان فرموده اند که موافقت و اتفاق من با شما همین بود دیگر این صورت از من امکان ندارد و بعد از آن دیگر هرگز بدرخانه هیچ کس از اهل جاه و ارباب دنیا بازگشت و تردد نکردند همیشه در زاویه فقر و فاقه پای همت در دامن صبر و قناعت کشیده اند تا مضمون سخن شیخ نظامی قدس سره در حق ایشان بظهور آمده که شنوی چون بعد جوانی از بر تو بدی کس نرفتم از در تو همه را بر درم فرستادی من نمیخواستم تو میدادی سیفرموده اند که مادر ایام شباب هرگز تن بذلت و خواری در ندادیم چنانچه اکثر مستعدان و افاضل سمرقند و هرات پیاده در رکاب قاضی اوم و مولانا خواجه علی سمرقندی میرفتند و ما هرگز با ایشان موافقت ننمودیم بلکه هرگز بر عادت ارباب درس بکار نرفت در خانه ایشان نیز رغبت نکردیم و بواسطه آن تنقیر تمام بوصول طیفه ماراه می یافت

ذکر وصول حضرت مخدومی بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بعد از تحصیل علوم و ترک اختلاط و آمیزش علماء و رسوم ایشان را در مبادی حال که گرفتاری دل یکی از سطا حسن و جمال بوده است از آن متعلق انحرافی در خاطر دست داده از هرات بسر قندرفته اند و آنجا بکسب فضائل و کمالات روزی چند مشغول بوده تا آنکه شبی خاطر ایشان از مفارقت صوری و مزاحمت و ریا دوری و مجوری مجروح و متالم بوده است حضرت مولانا سعد الدین را قدس سره در واقعه دیده اند و از ایشان شنیده که فرموده اند و او را یاری گیر که ناگزیر بر تو بود ایشان را ازین واقعه تاثر بلین شده و دغدغه عظیم در خاطر افتاده است نزد بجانب خراسان متوقف و شرف محبت و قبول حضرت مولانا را دریافته و باندک فرصت در صحبت شریف آنحضرت ایشان را شوق عظیم در بودگی قوی دست داده است چنانچه یکی از بزرگان که درین طریق رفیق ایشان بوده است

متغیر و متعجب نمی شده است و میفرموده که طریق خواجگان ایشان را زود در بر بود حضرت مولانا سعدالدین
 قدس سره در مسجد جامع همراه هر روز پیش از نماز و بعد از نماز با صاحب می نشستند و صحبت می شد
 حضرت مخدومی را امر و گذر بر آنجا بوده است هر نوبت که میگذشتند حضرت مولانا سعدالدین میفرموده
 که این جوان را عجب قابلیت است شایسته وی شده ایم نمیدانیم که در اینجا چه فن و حیله صید کنیم و فراوان
 که ایشان بصحبت حضرت مولانا رسیده اند گرفتار ایشان شده ایشان فرموده اند که امروز شبازی
 بدارم با افتاد و بهم در آن آشنا فرموده اند که حق سبحانه بصحبت این جوان جامی برمانت نهاد مولانا
 شهاب الدین محمد جاجری بعد از گرفتاری ایشان بصحبت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره چنین
 می گفته اند که درین مدت پانصد سال یک مرد صاحب کمال در میان دانشمندان از خاک خراسان
 سر بر نیز خدمت مولانا سعدالدین کاشغری راه دی زدند مولانا عبدالرحیم کاشغری که از دانشمندان
 سقر هرات بود چنین می گفته که تا خدمت مولانا عبدالرحمن جامی ترک مطالعه نکردند در وی بطریق حق
 نیاروند ما را یقین شد که بهتر از مطالعه تحصیل علوم رسمی کاری دیگری باشد و فوق مرتبه دانشمندی
 امر دیگری بوده است ایشان در ابتدا اشتغال باین طریق بامر حضرت مولانا سعدالدین قدس سره ریاضات
 و مجاهدات شاقه اختیار کرده بودند و از خلق بغایت مجتنب و محترز و متوحش می بوده اند و به تنهایی
 بسر می برده بعد از آنکه میان خلق در آمده اند طریق محاوره و آسایش مکالمه از خاطر ایشان رفته بوده است
 و الفاظ مانوسه و ششمنگشته و تدریج آن الفاظ بخاطر ایشان می آمده است و در آخر آن اوقات ایشان را
 جذبه عظیم روی نموده که کیفیت قوی دست داده است که بی شعور متوجه جانب کعبه شده اند و تا کوسه سینه
 آنجا ایشان را افات می شده و بشعور آمده اند و دغدغه صحبت مولانا سعدالدین قدس سره و شوق دیدار
 مبارک آن حضرت بر ایشان غالب شده بی اختیار عنان عزیمت از آنجا بر تافته اند و بلازمیت حضرت
 مولانا شتافته ایشان در اثنای ملازمت حضرت مولانا روزی چند در فصل بهار بجانب قصبه آمدند
 سیری کرده بودند حضرت مولانا رقعہ نوشته اند و برای ایشان فرستاده و سواد آن رقعہ اینست
 که از خط مبارک آن حضرت نقل افتاده بسم الله الرحمن الرحیم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته حق تعالی
 با خود دارد و بنحیر خود گذارد و توقع از آن برادر و نور بصیر برادر مولانا عبدالرحمن جامی آنکه این فقیر حقیر
 عمر ضائع کرده را از گوشه خاطر شریف دوزندارند و اشتیاق غالب داند نمیدانم که چه نویسم اینها به اسم

درسم است آنچه مقصود است در عبارت می آید شیخ احمد غزالی میگوید که تعریف این طائفه که میکنم از جهت احتیاج است مرا اما جهت تعطشی که مراست و عزت و شرفی که ایشان راست نمیدانم که چه گویم مصرعه خسار من اینجا و تو بر گل نگری و السلام و التحيه الفقير الحقير سعدا کاشغری چون این رقعہ بایشان رسیده فی الحال مراجعت فرموده اند و دیگر از ملازمت آن حضرت سفارت نموده حضرت مخدومه سیفرموده اند که در ابتدا مشغول باین طریق انوار طاهری شد بطرقی که حضرت مولانا می اشارت کرده بودند مشغول نمودیم و نفی می کردیم تا پوشیده می شد بطور انوار و کشف و کرامات اعتمادی نیست هیچ راست به از آن نیست که فقیری را در صحبت صاحب دولتی تا ثرو جذبی دست دهد و زمانی از خود برآید خدمت استاد می مولانا ضی الدین عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران میگفتند که از ایشان پرسیدیم که بعضی ازین طائفه را عموکم کشف میشود و بر بعضی دیگر مخفی می ماند سر درین چه باشد فرمودند که طریق دو نوع است یکی سلسله تربیت که سالک بهمان راهی نزول کرده خود نماید و دیگر طریق وجه خاص است که طریق خواجگان است قدس الله ارواحهم و سالک این طریق را قبله توجه جز نفس ذات نیست درین طریق کشف عوالم ضروری نیست و خدمت مولانا عبد الغفور میفرمودند که ایشان را خاطر مبشایده وحدت در کثرت که مشایخ تفصیلی سائل تر بود از طریق اجمال سیفرمودند که هرگاه خود را در مرتبه اجمالی میگیریم مغلوب می شویم ولیکن حضرت مولانا می انا اجمال تفصیل کم می برد و چند جانب متغراق ایشان در آن امر غالب بوده و میفرمودند که سر وحدت و معنی توحید چنان غالب شده است که دفع آنرا از خود ممکن نمیدانیم و درین بار هیچ اختیاری نیست هیچ چیز پیش راه ازین در خاطر نیاید یعنی پیش گرفته است ذکر ملاقات حضرت فخر دومی با مشایخ کبار از صغر سن تا نهایت کار مخفی نماند که غیر حضرت مولانا سعد الدین قدس سره از جمله اکابر ایشان دیده بوده اند و ملاقات کرده اول همه حضرت خواجہ محمد پاسبان قدس سره در کتاب نفحات الانس نوشته اند که چون حضرت خواجہ بزم سفر حجاز از ولایت جام میگذشتند و بقیاس چنان مینمایید که در او آخر جمادی الاولی یا اوائل جمادی الآخر سنه ۸۵۰ و عشرین و ثمانمایه بوده باشد پدر این فقیر با جمعی کثیر از بنیانمندان مخلصان بقصد زیارت ایشان بیرون آمده بودند و هنوز عمر من پنج سال تمام نشده بود یکی از شعلتقان را گفت که مرا بردوش گرفته پیشی محفۀ محفوف بانوار ایشان داشت ایشان التفات نمودند و یکسیر نبات گزینی

عنایت فرمودند و امروز از آن شصت سال است هنوز صفای طلعت منور ایشان در چشم من است و لذت دیدار مبارک ایشان در دل من و همانکه رابطه اخلاص و اعتقاد و ارادت و محبتی که این فقیر را نسبت بخاندان خواجهکان قدس الله ارواحهم واقع است برکت نظر ایشان بوده باشد و امیدوارم که همین بهین رابطه در زمره مجبان و مخلصان ایشان محشور شوم بمنه و جوده و هم سولانا فخر الدین ^{ستانی} بوده رحمه الله تعالی که از کبار مشائخ زمان بوده اند هم در نفحات الانس نوشته اند که بخاطر من آید که خدمت سولانا فخر الدین کورستانی رحمه الله که در خبر و جام در سرای که تعلق بود الدین فقیر که میداشت نزول فرموده بودند و من چنان خرد بودم که مرا به پیش زانوی خود نشاندند و دو یا نگشت مبارک خود نامه های مشهور چون عمر و علی بر روی هوا می نوشت و من آنرا میخواندم تبسم می نمود و تعجب می نمود آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت و ارادت این طائفه شد و از آن وقت باز هر روز نشو و نما می دیدم که بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان زیم و در محبت ایشان می رسم و در زمره مجبان ایشان برانگیخته شوم اللهم اجیننی مسکینا و اعفنی مسکینا و احشرنی فی زمره المساکین سوم خواجه برهان الدین ابونصر یا رسا بود قدس سره ایشان را اتفاق صحبت بخدایت خواجه ابونصر بسیار افتاده بوده است در نفحات الانس نوشته اند که روزی در مجلس شریف ایشان ذکر حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس و مصنفات ایشان میرفت از والد بزرگوار خود نقل کردند که ایشان میفرمودند که فصوص جانست و فتوحات دل و این را نیز فرمودند که هر که فصوص را نیک میداند و بر ادعیه متابعت حضرت رسول صلی الله علیه و سلم قوسه سیکرد و چهارم حضرت شیخ بهاء الدین عمر بود قدس الله روحه میفرموده اند که حضرت شیخ را استغراق و استهلاک عظیم بود بسیار بود که در هوا تیز تیزی نگریستند همانکه ملأ که مخلوق از انفس خلأ را که مقایض آن هواست ملاحظه میکردند و میفرموده اند که روزی بکلامت حضرت شیخ بهاء بخواره رفتند و جمعی نیز از شهر رسیدند و دواب ایشان آن بود که هر که از شهر می آمد از دی می پرسیدند که خبر چیست بهمان قاعده از هر یک جدا جدا پرسیدند که از شهر چه خبر داری هر کس چیزی گفت آخر از من پرسیدند که تو از شهر چه خبر داری گفتم هیچ خبر ندارم فرمودند که در راه چه دیدی گفتم هیچ ندیدم فرمودند که هر کس پیش فقیری میرود باید که چنین رود که نه از شهر خبری داشته باشد و نه در راه چیزی دیده باشد

۴
 خلاصه فی شرح
 از مولانا سلیمان الدین
 در شهر تبریز
 در روز پنجشنبه
 در ماه شعبان
 در سال ۱۰۴۰
 در شهر تبریز

پس این بیت خوانند بیت دلارانی که داری دل درو بند و اگر چشم از همه عالم فرو بند و پنجم
 خواجه شمس الدین محمد کوسوی بود قدس الله سره میفرمودند که حضرت خواجه و عطا میگفتند حضرت مولانا
 سعد الدین و مولانا شمس الدین محمد اسد و مولانا جلال الدین ابونیزید پورانی و غیر ایشان از عزیزان که
 در آن وقت بودند مجلس ایشان حاضری شدند و معارف و الطاف ایشان را استحسان میکردند
 خدمت مولانا شرف الدین علی یزدی رحمه الله علیه را ترغیب میکردند مجلس و عطا ایشان از بعضی
 عزیزان استماع افتاده که هر روزی که حضرت مخدومی مجلس حضرت خواجه کوسوی قدس سره در می آید
 خواجه میفرموده اند که امروز شمع در مجلس ما برافروختند و حقائق و معارف بیشتر از پیشتر بر زبان ایشان
 میرفت حضرت مخدومی میفرموده اند که خواجه کوسوی علیه الرحمه صفات حضرت شیخ محی الدین را
 قدس سره معتقد بودند و مسلمه توحید را موافق وی تقریر میکردند و آنرا بر سر منبر و حضور علماء حاضر خیان
 بیان می فرمودند که هیچ کس را بر آن مجال انکار نبود و در هر روز حقائق قرآن و حدیث بنوی و کلمات
 شالخی بغایت تیز فہم بودند باندک توجہی معانی بسیار بر ایشان فایض می شد که بعد از تال بسیار بخاطر
 دیگران کم رسیدی و را تنها و عطا و مجلس سماع ایشان را وجدی عظیم میرسید و صحبای بیحد میزدند و اثر
 آن همه مجلسیان سرایت میکرد و خدمت خواجه در بعضی اوقات مردمان را در صور صفات عالیہ بر حق
 ایشان می دیدند روزی میگفتند که اصحاب ما گاه گاهی از صورت انسانی بیرون میروند و نماز و د
 بآن باز میگردد و یکدکس را نام بردند و میگفتند که هر گاه پیش من می آیند در صورت سگان چهارم
 می نمایند بسیار بودی که در صحبت ایشان چیزی بخاطر کسی گذشته خواجه آنرا اظهار کردند و بروی که
 غیر آنکس نداشتی ششم مولانا جلال الدین ابونیزید بود رحمه الله علیه پوران برای خدمت ایشان
 بسیار میرفته اند در نفحات نوشته اند که یکبار پهلوی وی نماز میگذاشتم و در اچنان مخلوب و مستهلک
 یافتم که گوی خود هیچ شعوری نداشت در قیام که می ایستاد گاه دست راست را بر بالای دست چپ
 می نهاد و گاهی دست چپ بر بالای دست راست میفهم مولانا شمس الدین محمد اسد بود و حمد الله که
 ایشان بوی صحبت بسیار داشته اند هم در نفحات نوشته اند که یکبار در راهی با وی میرفتم تقریب سخن و
 تا بخارسید که گفت مرادین چند روز امری واقع شد که هرگز مرا بخود گمان آن نمی بود و توقع آن نداشتم
 در بسبیل اجمال اشارتی بدان کرد و بروی که من از آن تحقیق وی بمقام جمیع فہم کردم بعضی عارفان

بسیار

گفته اند که چون خدای تعالی نبات خود بر کسی تجلی کند این کس جمیع ذوات موجودات و افعال صفات
ایشان را در اشعه ذات و صفات و افعال وی سجانده متلاشی یابد و نسبت بنفس خود را بموجودات
چنان یابد که گویا وی مدبران موجودات است و این موجودات نسبت با وی اعضای می اند و فرو و
نمی آید چیزی بهیچ یک از این موجودات الا آنکه می بیند که بان فرو آمده و می بیند ذات خود را
ذات حق واحد و صفت خود را صفت وی و فعل خود را فعل وی بنا بر آنکه استهلاک شده و عین توحید
و استهلاک و عین توحید مستلزم آنست که آنچه منسوب باوست بخود منسوب یابد و نسبت ایشان را
در توحید مقامی که درای این مرتبه باشد و چون متجذب شد بصیرت بمشاهده جمال که نور عقل را
فارق بود میان اشیاء ممکن و واجب را از هم جدا میکرد پوشیده شد در غلبه نور ذات قدیم و نیز
میان قدیم و حادث برخواست از برای آنکه باطل نا چیز و ناپیدای شود و در زمان پیداشدن
حق و این حالت را در عرف این طائفه جمع گویند ششم حضرت ایشان بودند میان حضرت
مخدومی و حضرت ایشان چهار کث ملاقات واقع شده است دو کث در سمرقند و کث سوم در
هرات که حضرت ایشان در زمان میرزا سلطان ابوسعید از ما و راه انهر بحر اسان تشریف آورده بودند
و مرتبه چهارم در مرو که حضرت ایشان با التماس میرزا سلطان ابوسعید به مرو آمده بودند و حضرت
مخدوم نیز از هرات بحجت دریافت ملاقات آنحضرت بمرورفتند بخط مبارک ایشان دیده شده که
نوشته بودند که در لواحق مرو خدمت خواجه عبید الله بد الله ظلال جلاله ازین کمینہ رسیدند که سن تو
چند باشد جواب گفته شد که پنجاه و پنج تخمیناً فرمودند که پس سن ما دو از ده سال زیاد باشد و
مخفی نماند که پیش از آن ملاقات و بعد از آن میان حضرت مخدوم و حضرت ایشان مکاتبات
و مراسلات بسیار واقع شده است و کمال ارادت و اخلاص ایشان نسبت بان حضرت از مضائق
نظم و ثرائیشان بر فاض و عام اهل عالم ظاهر و پدیدار روشن و هویدا است و آن منظومات و ثنویات
از آن مشهور ترست که به ایراد آن احتیاج باشد و خلوص عقیدت و محبت آنحضرت نیز نسبت
با ایشان از رقع و مکاتیبی که آن حضرت با ایشان نوشته اند ظاهر و باهرست و از جمله آن رقع
و مکاتیب این دو رقعہ است بر سبیل شتهاد و تمین استر شاد از خط مبارک حضرت ایشان نقل کرده
درین مجموعه ایراد شده یا بد رقعہ او سه بعد از رفع نیاز عرض داشت این بیچاره گرفتار آنکه

گاهی میخواهم گستاخی کرده از خرابی احوال خود نسبت به ازان آن آستانه اندکی اعلام کنم لیکن نمی ترسم
 که از خرابی که حال این فقیرست موجب ملالت آن باریافتگان نشود ذکر الوحشته وحشته بهر جا که هست
 از روی آن می باشد که نظر بخرابی این درمانده بکنند طریقه ترحم که از اخلاق کرامت نسبت باین ضعیف
 مرعی دارند سبب گرفتاری خود جز آن نمیدانم که سمیت هر کرا دیوا زکریان و ابرو و پیکشش سازد
 سرش را و اخرد و به واسطه والاکرام رقعہ ثانی عرضہ داشت آنکه اشتیاق و آرزو مند
 عقبه بوسی بسیارست هر چند با خود میگویم مصرعه این کار دولت ست کنون تا کرار رسیده لیکن بجا
 آنکه خود را بران آستان بیند بسیار است امید از الطاف بی نهایت حق سبحانه آنکه این فقیر بی بال
 و پر و بی همت و قدم را بحض عنایت قدیمی روزی گرداند تا هر چه گونه که باشد از مصیق حبس خودی
 نجات یافته متوجه آستان بوسی توانم شد و السلام حضرت مخدوم سته نوبت بسمر قند رسیدہ اند
 نوبت اول در زمان میرزا انغ بیگ رفته بوده اند و بدیس قاضی روم آمدند میگردد اند چنانچه
 شنبه گذشته و نوبت دوم خاص از برای دریافت صحبت حضرت ایشان رفته اند و تا پنج آن فتن
 چنانچه از خط مبارک ایشان نقل افتاده است در شب شنبه هشتم محرم سنہ سبعین و ثمانیہ بوده است
 و نوبت سوم هم بجهت ادراک صحبت حضرت ایشان از ہرات بسمر قند رفته اند و چنان اتفاق
 افتاده بوده است کہ در وقتی رسیدہ اند کہ حضرت ایشان بحسب ضرورت از برای مصالحہ عمر شریف
 و سلطان احمد میرزا کہ فرزندان سلطان ابوسعید بودند غزیت ترکستان کرده بودند چون پنج روز
 از ملاقات و صحبت گذشته است حضرت ایشان بجانب ترکستان متوجہ شدہ اند و حضرت مخدوم
 با سایر اصحاب و اعزہ بجانب راب فرستادہ اند و بعد از مصالحہ سلاطین بولایت شاش آمدہ اند
 و ایشان را از راب طلبیدہ و در تاشکند چند شبانہ روز صحبت های شگرت قائم بوده است و مجلسها
 عالی منعقد می شدہ خدمت مولانا ابوسعید و بی رحمہ اللہ کہ از اصحاب حضرت ایشان بود و ذکر و
 در فصل سوم از مقصد سوم این کتاب خواهد آمد در آن صحبتها حاضر می بوده اگر کیفیات و خصوصیات
 آن مجالس حکایات سیفر مود و میگفت کہ اکثر اوقات میان حضرت ایشان و حضرت مخدوم صحبت
 بسکوت می گذشت و گاهی حضرت ایشان سخن میگفتند روزی حضرت مخدوم بحضرت ایشان گفتند
 ما را در بعضی از مواضع نتوحات مشکلات ست کہ حل آن بمطالعہ و تامل میسر نیست حضرت ایشان

مرا امر کردند تا فتوحات مجلس آن ورود و حضرت مخدوم آن محل را که مشکل تر بود پیدا کرده بعضی رسانیدند
و عبارت حضرت شیخ را خواندند حضرت ایشان فرمودند که خطبه کتاب را مانند مقدمه گویم پس استیادند
و تمهید مقدمات کرده بسی بخنان عجیب غریب گفتند بعد ازان فرمودند که اکنون بکتاب رجوع کنیم
چون کتاب بگشایند و ملاحظه کرده شد مقصود و عرفایت و ضوح و ظهور بود مدت اقامت حضرت مخدوم
در ملازمت حضرت ایشان در تاشکند پانزده شبانه روز بوده است بعد ازان اجازت خواسته از
تاشکند متوجه سمرقند شده اند و از راه قرشی بخراسان آمده و تاریخ این سفر چنانچه از خط مبارک
ایشان نقل افتاده برین وجه است که بیرون آمدن بسفر سمرقند در کثرت سوم روز دوشنبه بود غره
ربیع الاول سنه اربع و ثمانین و ثمانمائه و دوشنبه دیگر را با دویم نزدیک تخت خاتون رسیده شد
و پنجشنبه را از آنجا کوچ کرده آمد و سه شنبه را باند خورسیده شد و آدینه را از آب امویه عبور افتاد و پنجشنبه را
بقریه شادمان رسیده شد و آنجا حضرت خواجه ملاقات افتاد و در روز یکشنبه ایشان تبرستان متوجه
شدند و ما را بجانب قاراب فرستادند پانزدهم ربیع الآخر از قاراب بجانب شاش توجه واقع شد
بمست دوم را بشاش رسیده شد و هشتم جمادی الاولی از شاش بجانب خراسان توجه افتاد
و پانزدهم را بسمرقند رسیده شد و دوشنبه بیست و یکم را حلت واقع شد تا پنجشنبه در شادمان توقف
افتاد و دوشنبه را بقرشی رسیده شد و هلال جمادی الآخر شب پنجشنبه در قرشی دیده شد حضرت مخدوم
سیفرموده اند که ایشان خاطر باران و دسیری آرند و اگر چیزی بر خاطر مبارک ایشان گران می آمد
بقوه قاهره دفع آن میکنند و بخنان این طائفه را باین شیرینی که حضرت ایشان می فرمایند از
بیچکس نشنیده ایم از بعضی مخدوم چنین استماع افتاده است که حضرت ایشان بسیار طالبان راهب
حضرت مخدوم حواله سیفرمودند و بسی مستعدان را صحبت ایشان تخریص می نموده اند و در گرت اولی که
راقم این حروف با و را از انهر میرفت شبی که بساطل همچون رسید بخواب دید که حضرت ایشان ظاهر شدند
و سیفرمانید عجیب چیز نیست که دریای از نور در خراسان موج میزند و مردم با تقباس نور چراغی با و را از
می آیند چون در قرشی بشرف ملازمت آنحضرت مشرف شد روزی در آن مبادی فرمودند که در هر شب
از مثل آن وقت که او دیده گفتم مولانا عبدالرحمن جامی و مولانا محمد رومی را فرمودند هر که در خراسان لا ثا
عبدالرحمن جامی ادیده باشد ویرا باین رومی آب آمدن چه حاجت است بعد ازان فرمودند که شنیده ایم

که خدمت مولانا عبدالرحمن جامی مرید نیکبند و مولانا محمد مرید میگیز گفتم آری همچنین هست فرمودند
از کلمات قدسیه حضرت خواجه بزرگ خواجه عبدالخالق غجدانی است قدس سره که فرموده اند و شیخی مانند
در یاری کشائی و خلوت را بنده و صحبت را کشای خدمت استاد مولانا رضی الدین عبدالغفور علیه الرحمه
و تکمله حاشیه نفحات نوشته اند که حضرت مخدومی کسی را تلقین نمیکردند با آنکه حضرت مولانا سعد الدین قس
مجاز بودند و از جانب غیب مأذون بکین اگر ناگاه صادقی پیدا شدی ویرا خفیه ازین طریق آگاهی یافتند
و مشار این کمال لطافت ایشان بود میفرمودند که تحمل بار شیخی نداریم اما در آخر حال ارباب طلب طالب
بودند میفرمودند در اینجا که طالب یافت نیست طالب بسیار است اما طالب حفظ خود و والد را قلم این حروف
علیه الرحمه ملازمست حضرت مخدوم بسیار میکردند و از ایشان باتفاق و اشارتی بشغل باطنی این طائفه
علیه مشرف شده بودند می گفتند که در راه ذمی الحجه سنه ستین و ثمانماتیه در مشهد مقدس حضرت امام همام
علی رضا علیه التحیه و السلام را در واقعه دیدم که از وضو قدم بیرون نهادم غریزی در برابر من پیدا شد
بغایت نورانی باشکوهی تمام حبه ایچ پاک شده پوشیده و خفیه بسته پیش ایشان رفتم و سلام کردم
و نیاز مندی تمام نمودم جواب دادند و التفات کرده فرمودند که باین شهر کی آمده گفتم دو سه روز شد
که آمده ام فرمودند که گمان زول کرده گفتم فلان جا گفتند برو احوالی و اثقالی که داری بیاور در منزل ما
نزول کن که برای توهای نیک مقرر کرده ایم من از روی تواضع گفتم بنده شما را ملازمت نکرده ام فرمودند
که مرا سعد الدین کا شغری میگویند زود باش و خود را بمنزل ما برسان این گفتند و روان شدند و
من بیدار شدم چون روز شد از مردم مشهد پرسیدم که درین شهر باین نام هیچ غریزی می باشد گفتند
شیخ سعد الدین مشهدی مردی زاهد است که شیخ و مقتدای جمعی است اما کا شغری نیست رفتم و او را دیدم
نه آن بود که من در خواب دیده بودم چون از پیش او بیرون آمدم ناگاه قافله هری در رسید و دران
میان آشنایان بودند بعد از ملاقات ایشان و تفسار از مشایخ هری چنان معلوم شد که حضرت
مولانا سعد الدین کا شغری قدس سره در هری سقته ای خلق بوده اند اما در همان ایام از دنیا حلت
فرموده اند بعد از چند گاه که بهری آدم بر سر مزار حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بلازمست
حضرت مخدوم رسیدم و در خلوتی این واقعه را بر ایشان عرض کردم فرمودند ترا چه تعبیری بخاطر رسیده است
گفتم مرا چنان بخاطر آمده که من در بهرات و فات یابم و مرا بر تخت مزار ایشان که منزل ایشان است

دفن کنند فرمودند چرا تعبیر برین چه نمیکنی که ایشان ترا بمنزل معنوی خود که عبارت از نسبتی است
 که ایشان در آن می بوده اند دلالت کرده اند حمل آن واقعه برین نوع کردن بهتر است چون حضرت
 مخدوم این تعبیر فرمودند من به نیاز تمام گفتم که حالا ایشان نقل کرده اند و بجای ایشان شماست
 اگر لطیفی اشارت فرمائید غایت بنده نوازی باشد حضرت مخدوم چنانچه عادت ایشان بود
 استبعاد نمودند خود را از آن معنی دور داشتند لیکن در آن اثنا بطریق کنایت شغلی اشارت
 فرمودند چون راقم این اوراق را در ماه شعبان سنه اربع و تسع مایه و نصدست و خواجه کلان لدر بر گوار
 حضرت مولانا سعد الدین قدس سره نسبت مضاهرت واقع شده و ببندگی قبول کردند خدمت
 والد علیه الرحمه گفتند آن واقعه که من پیش ازین بچهل سال دیده بودم برین تعبیر نیست
 ذکر توجه حضرت مخدوم بسفر مبارک حجاز و بیان واقعه که در آن سفر دست انداز
 بروجه ایجاز ایشان در او اسط ماه ربیع الاول سنه سبع و سبعین و ثمان مایه متوجه سفر
 مبارک حجاز شده اند و تا پنج رفتن و آمدن ایشان بطریق تفصیل در آخرین فصل از خط
 شریف ایشان نقل خواهد افتاد وقتی که بتیاری اسباب آن راه شغل می نمودند جمعی از اعیان
 خراسان التماس فتح آن غریمت کرده گفتند که هر روز بواسطه التفات شما بسی مهمات مسلمانان
 ساخته و پرداخته می شود و بهر همی که بزمین بهت شما بر در خانه سلاطین کفایت میشود با یکج
 پیاده برابرست ایشان بر سبیل طبیعت فرمودند از بسکه حج پیاده گذارده ایم کوفته و مانده شدیم
 بعد ازین میخواهیم که حج سواره هم گذاریم و چون از بهرات متوجه شدند بر بنیسا پور و سمرقند و بسطام
 و واسغان و سمنان و قزوین و همدان عبور فرمودند و حاکم همدان شاه منوچهر نام خلاصی نیازمند
 تمام طاهر کرد و سه شبانه روز ایشان را باهل قافله نگاهداشت و ضیافتهای بادشاهانه
 بجای آورد و در ملازمت ایشان با جمعی کثیر از متعلقان و نوکران خود طریق همراهی سلوک داشت
 و قافله ایشان را از گردستان سلامت گذرانید و بسرحد بغداد رسانید و ایشان در اول ماه
 جمادی الآخر به بغداد نزول فرمودند و بعد از چند روز به نیت زیارت روضه مقدسه امیر المومنین
 حسین رضی الله عنه از بغداد متوجه دجله شدند و چون به کر بلا رسیدند این غزل نظم فرمودند
 غزل کردم ز دیده پارسه سوی مشهد حسین + هست این سفر بنده به عشاق فطرس عین

خدا مرقدهش بسرم گزینند پائے
کعبه بگرد و روضه او می کند طواف
از قاف تا بقاف پرست از کراتش
آنرا که بر غدار بود جعد مشکبار
جامی گدا می حضرت او با شش تا شود
میران زوید ه سیل که در نه هب کریم

حقا که بگذرد سرم از فرق فرقه دین
رکب انجمن ابن تریحون این این
آن به که حیل جو می کند ترک شید شین
از مو می مستقار چه حاجت بزی زین
ب راحت وصال مبدل عذاب بین
باشد قضای حاجت سائل دایه دین

بعد از آن باز به بغداد آمدند و در آن ایام از غریب امور آنچه سمت صدور یافت از دحام
روافض بود و اعتراض ایشان بر بعضی ابیات سلسله الذهیب و صورت این واقعه بر وجه احکام
آنست که فتنی نام سواد خوانی از سکنه جام که سالها در حوالی آستانه سعادت فرجام حضرت مخدوم
مقام داشت و در آن سفر خیر انجام نیز همراه بود و روزی بواسطه بعضی از عوارض نفسانی
بیان وی می کرد از خادمان ایشان گفتگوی شده و بکدورت و نزاع قوی انجامید و وی از غایت
غلظت طبیعت و کثافت جبلت که داشت ملازمت ایشان را گذاشت و بر رابطه حبسیت و علاقه
سناسبت با جمعی از روافض اختلاط و ارتباط و رزید و رخت و بار اقامت بسر منزل ارباب ایشان
کشید و تمثیلی که ایشان در دفتر اول از کتاب سلسله الذهیب از بعضی کتب قاضی عضد رحمه الله
نقل کرده اند در بیان این معنی که اکثر اهل عالم روی عبادت در موسوم و مخیل خود دارند اول و آخر
آن تمثیل را فرو گذاشته و بیعتی چند که در بیان ما حصل عقیده آن جماعه بود جدا ساخته بدیشان
و یکی از روافض بنا بر کمال تعصب و ناکید این قصه و توفیر این فتنه چند بیت دیگر گفته بر آن
افزود و جمال و غلات روافض از اطراف و جوانب نسبت بمردم قافلۀ ایشان بطریق رفر
و اشارت و ایما و کنایت سخنان شور انگیز فتنه آمیز میگفتند تا آنکه روزی در یکی از مدارس مسیح
بغداد مجلسی عالی ترتیب کردند و حضرت مخدوم نشستند و قاضی حنفی و شافعی برین و سایر ایشان
قرار گرفتند و مقصود بیگ برادر زاده حسن بیگ و خلیل بیگ برادر زوجه حسن بیگ که از قبل وی
حاکم بغداد بود در مقابل ایشان با مراد ترا که نشستند و خاص و عام بغداد بر درو بام آن مدرسه
از دحام کردند و کتاب سلسله الذهیب را پیش آوردند و مضمون آن حکایت با ملاحظه سابق

در

در

در

ولایت در حضور بگمان صورت یافته یافت و ایشان بسبیل انبساط فرمودند که چون در نظم سلسله الذبیب
حضرت امیر و اولاد بزرگوار ایشان راضی الله عنهم جمعین ستایش کردیم از سنیان خراسان هراسان بودیم
که ناگاه ما را بر فض نسبت نکنند چه دستیم که در بغل ادبجای روافض مبتلا خواهیم شد و چون اهل مجلس مضمون
حکایت کما ینفی اطلاع یافتند انگشت تحیر بزدان گرفته جمله متفق الکل گفتند که هرگز دین است کسی حضرت
اسیر را بدین خوبی نهموده و در نسبت ایشان و اولاد ایشان چنین بهالغه نموده پس افاضی القضاات خفه و
شافعی با سائر اکابر حاضر محضری بر صحت این حکایت قلمی کردند بعد از ان ایشان در حضور قضاات و
اعیان از شخصی که سر حلقه آن روافض بود نعمت حیدری نام پرسیدند که از روی شریعت بر ما سخن داری
یا از روی طریقت گفت از هر دو روی با ایشان فرمودند اول بحکم شریعت بر خیز و از روی دست
شارب خود را که مدت العمر نه چیده بچین چون ایشان این سخن فرمودند جمیع اهل شر و ان
که بود ادرای ایشان در آن مجلس حاضر بودند بر جسته و در نعمت حیدر رسد آویختند و تا رسیدن
مقراض نیم شارب که ویرا بروی عصا بکار و قطع کردند و نیم دیگر را بمقراض بریدند و چون
شارب و ستم چیده اند ایشان فرمودند که چون دستی بتور سید از روی طریقت مراد و نظم
اهل طریق شدی و کسوت فقر بر تو حرام شد اکنون بضرورت خود را بنظر پیر وقت میباید یارید
تا فاتحه و تکبیر در کار تو کند و بنا بر قاعده طریقیان ویرا مدتی بایستی تا بهر کار و دوا بخاکبیر
از سادات قبول کرده باز بر سر مجادله آید بعد از ان برادر طریقت نعمت حیدر را که بعضی
ابیات ناصواب گفته بوده و بر ابیات سلسله افزوده و در خشونت و تعصب گوی مسابقت
از اقران ربوده پیش آوردند و عتاب و خطاب کردند و آثار قهر و سیاست حکام نسبت به سب
بظهور پیوست تا هم در آن مجلس تحیه کلاه بر سر و سینه نهادند و ویرا بر دراز گوش باز گونه سوار کردند
و با سائر اقران و اعوان تبعذیر و تشهیر تمام گرد شهر و بازار بغداد گردانیدند و بعد از صد و این
و قلع و جفای اهل بغداد ایشان این غزل نظم فرمودند نظم کبشای ساقیا بلب شیط
سیر سجوی در خاطر کم کدورت بغدادیان بشوی مهرم بلب نه از قدح می که میج کس زانباکی
این دیار نیز دگفت و گوی از نا کسان وفا و مروت طمع مدار از طبع دیو خاصیت آدمی مجوی
در راه عشق زهد سلامت نمی خزند خوش آنکه با جفا و ملاست گرفت خوی و عاشق که نقب زد

پنهان خانه وصال به دارد فراغتی ز نغیر سگان کوی به بی رنگی است و بی صفتی وصف عاشقان به
 این شیوه کم طلب ز اسیران رنگ و بوی به جامی مقام راست روان نیست این طریق به بر خیز تا بنیم
 بنجاک حجاز روی به و مدت اقامت ایشان در بغداد چهار ماه بود و بعد از عید رمضان این سال
 متوجه جانب حجاز شدند و روی به مدینه منوره پیغمبر صلی الله علیه و سلم آوردند ترکیبی در لغت آنحضرت نظم
 کردند که مطلع اوش این است نظم محل رحلت به بندای ساربان کز شوق یار به سیکشد هر دم برویم
 قطره های خون قطار به و در او آخر شوال بحرم حرمت نجف قبا به عزت و شرف رسیدن و در آن مقام
 مبارک منزل سترگ این غزل فرمودند غزل فدیبا مشهد مولای انخوا جلی به که مشاهد شد از آن
 مشهدم انوار جلی به روشن بنظر صافی است که بر صورت اصل به آشکار است در آن مجلس جلال ازلی به
 چشم از پر توروش بخدا بینا شد به جای آن دارد اگر که رشود معتزلی به زنده عشق نبرد دست نیر در برگز
 لائزالی بود این زندگی و لم یزلی به و جهان نیست متاعی که ندارد بدلی به خاصه عشق بود نقبت بی بدلی به
 و عوه عشق تو لا کن ای سیرت تو به بغض ارباب دل از بخیری و غلی به مشک بر جامه زدن سود
 ندارد و چندان به چون تو در جامه گرفتار بکنه بخلی به چون ترا چاشنی شهد محبت نرسید به از شمه نخل چه حال
 ز لباس عسلی به جامی از قافله سالار ره عشق ترا به که پرسند که آن کیست علی گوی علی به و بعد از
 زیارت مشهد مقدس و مرقد منور حضرت امیر کرم الله وجهه رضی الله عنه قصیده عزا در نقبت آنحضرت
 بسلاک نظم در آوردند که مطلعش نیست شعر صحبت زایر الک یا شحنة النجف به بهر شار مرثیه تو
 نقد جان بکف به رسید شرف الدین محمد نقیب در آن وقت سید السادات و نقیب النقباء آن
 دیار بود با و لا دو احفاد و ساکرا کابر اقبال و استقبال ایشان فرمودند و شرائط تعظیم و توقیر تقدیم
 رسانیدند رسته شبانه روز ایشان را همان اری بزرگانه کردند و خد متهمای شایسته بجای آوردند و چون
 ماه ذی قعد نوشتند حضرت مخدومی بابل قافله قدم در بادی نهادند و روی توجه به مدینه پیغمبر صلی الله علیه و سلم
 آوردند و در آنشای آن راه قصیده انشاکرده اند مشتمل بر اکثر معجزات و مطلع اول آن قصیده آنست که
 بیت بانگ حیل از قافله برخواست خیزای ساربان به ختم بنه بر احواله آهنگ حلت گن روان به
 و مطلع دیگرش این که یارب مدینه است این حرم کز خاکش آید بوی جان به یا ساحت باغ ارم
 یا عرضة روض الجنان به و بعد از بیست و دو روز به مدینه رسیدند و شرائط زیارت روضه مقدسه آنحضرت

صلی الله علیه وسلم بجای آورده متوجه مکه مبارک شدند و بعد از ده روز در اهل نایحیه آنجا رسیدند و مدت اقامت ایشان در حرم پانزده روز بود و بعد از او ای مناسک حج اسلام و شرائط و آداب آن تمام باز متوجه مدینه شدند و در اثناء توجه بنیارس حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم این منزل فرمودند غزل بر کعبه فتم از آنجا هوای گوی تو کردم به جمال کعبه تا شاید روی تو کردم به شعار کعبه چو دیدم سیاه دست تنها در از جانب شهر سیاه سوی تو کردم چو حلقه در کعبه جبینیا گزفتم و عار حلقه کیسوی مشکبوی تو کردم به نهاد خلق حرم سوی کعبه روی ارادت من از سیان همه روی دل بسوی تو کردم به سر این مقامی بنو و غیر تو گمانی طواف و منی که کردم بحسب جوی تو کردم به موقف عرفات ایستاده خلق را خوان من از دعالب خودسته گفت و گوی تو کردم به نشاده اهل منی در پی منی و مقاصد چو جامی از همه فارغ من از روی تو کردم و بعد از ملازمت روضه پیغمبر صلی الله علیه وسلم توجه بجانب شام کردند و در شفق چهل روز اقامت فرمودند و بقاضی محمد حنفی که اقصی القضاات آن دیار بوده و کل محدثان روزگار و در حدیث بعایت سند عالی داشتند و صحبتها داشتند از وی حدیث اشباع فرمودند و سند حدیث گرفتند و قاضی در مدت اقامت ایشان اینجا بوظایف خدمتگاری و مهمان داری چنانچه باید و شاید قیام نمود بعد از آن ایشان متوجه حلب شدند و چون به حلب رسیدند سادات و ائمه و قضات آنجا انواع تحف و هدایا سبذول داشتند و در آن لایق میسر دم توجه ایشان را از خراسان بجانب حجاز شنیده بود بعضی کسان خاصه خود را همراه خواجه عطاء الله کرمانی که از دیر یازاراده بلازمست ایشان میکرد و باز گشت باین استان سید شمس صاحب پنج هزار شرفی بنقد و صد هزار دیگر موعود نماز و خدام ایشان کرده بزبان سکنت و نیاز التماس نمود که ایشان چند روزی بر توالتفات بر ساحت مملکت روم اندازند و ساکنان آن مرز و بوم را بقدم شرافت خود بنوازند و از جمله اتفاقات حسنه آن بود که ایشان پیش از رسیدن رسولان قیصر بچند روز به حسب الهام آسمانی از عشق متوجه حلب شده بودند و چون آن رسولان بدشت رسیدند ایشان را ندیدند تا سفت بسیار ورزیدند و ایشان هنوز در حلب بودند که خبر آمدن مردم قیصر بطلب ایشان از دمشق رسید بی توقف از حلب رو بر راه تبریز نهادند که مبادا آن رسولان از دمشق بحلب آیند و ایشان را با حاکم و ابرام طلب نمایند و چون بچند رسیدند در خلال آن احوال راهها بواسطه حرب و ضرب لشکرهای روم

بجای

جای

و آذربایجان در انقلاب و اضطراب بود حاکم آنجا محمد بیگ نام که عیان تر از آنکه بود با حسن بیگ قرابت قریبه
داشت بنابر حسن اعتقاد و کمال اخلاص که ویرا بحضرت مخدوم بود باسی صد سوار کمال از اقربا و اتباع
خود بقافله ایشان همراهی نمود آن قافله را از گردستان و مواضع خطرناک بسلامت گذرانید و بولایت
تبریز رسانید و قاضی حسن مولانا ابو بکر طهرانی و درویش قاسم و شقال که عظم صد و رواقربند مادر
مجلس حسن بیگ بودند با سائر امارا کبار و اعیان آن دیار استقبال ایشان کردند و با غراز و اکرام تمام
خدام ایشان را در منازل خوب و مواضع مرغوب فرود آوردند و باعث گشته ایشان را با حسن بیگ
ملاقات فرمودند حسن بیگ غایت اکرام و احترام بمقدم رسانید و تحف و هدایا را بادشاهانه گذرانید
و با برام تمام التماس پاشیدن کرد ایشان ملازمت والده مسنه خود را بهانه ساخته متوجه خراسان
شدند چون بهرات رسیدند میرزا سلطان حسین در مرو بود خبر مقدم شریف ایشان که بوی رسید
بعضی از معتدیان خاص را با تحفه های لائق مصحوب مکتوبی مثل بزرگوار اخلاص و نیاز برای ایشان
فرستاد و در اول آن مکتوب این بیت نوشته بود که بیت ابلا بمقدم شریف فانه پنج
القلوب و نزهت الارواح و مقارن این خال رفته امیر نظام الدین علی شیر در رسید
مشمول این رباعی که رباعی انصاف بده ای فلک مینا فام و تازین دو که ام خوب تر کرد
خرام و خورشید جهان تاب تو از جانب صبح و یامه جهان گرد من از جانب شام پنج خط شریف
حضرت مخدوم دیده شده است که بزرگتر کتابی نوشته بودند که اتفاق سفر مبارک از دار السلطنت
بهرات حیت من الآفات در شانزدهم ربیع الاول سنه سبع و سبعین و ثمانمائه واقع شد و واسط
جماوی الاخری به بغداد رسیده شد منتصف شوال بکنار دجله اتفاق افتاد و هم از آنجا قافله
روان شدند غره ذی القعدة از نجف حضرت امیر کرم الله وجهه و ضعی عنه به پایان درآمدند
و بیست و دوم یا سوم توفیق نزول بدین رسول صلی الله علیه و سلم دست داد ششم ذی الحجه
بکه شریف زاد ما الله تعالی شرفا رسیده شد پانزدهم بجانب شام نیت ارتحال واقع شد
بیست و پنجم را بدین شریف رسیده شد بیست و هفتم حلت افتاد و در واسط عشر اخیر محرم
به دمشق نزول واقع شد بعد از نماز جمعه چهارم ربیع الاول از محروسه دمشق مراجعت بخراسان
اتفاق افتاد و دوازده روز را بجلب رسیده شد روز و شنبه بیستم ربیع الثانی از بلخ بجلب

ن شقال

ن

ن

ن

بجانب قلعه پیره روانه شدیم بمبیت و چهارم جمادی الاولی به تبریز رسیدیم هشتادمین جمادی الاخری
 بجانب خراسان توجه افتاد هلال حبیب یک منزل پیش از وزمین ری نموده شد و در جمعه
 یزد هم شعبان شهر برات نزول واقع شد کان ذلک فی سنه ثمانه و سبعین و ثمان مائه +
 من انفالین انفاسه المسموعه قدس سره و آن در ضمن بمبیت رشحه ایرادی یابد +
 رشحه روزی تقریبی میفرمودند که اصالت نزد اهل تحقیق نه آنست که آبا و اجداد کسی از جنس
 امر او زرا بوده باشد یا در سلک فسقه و ظلمه منتظم بود بلکه اصالت عبادت از حسن جوهرست
 که در ذات انسان می باشد چون فطرت سلیم و سرشت پاک و آنچه مردم در افراد انسانی
 آنرا اصل می پندارند عین به صلی است +

رشحه میفرمودند که مردم نفیس چون خواهند که عیب کسی بر شمارند اول بدیهای که در ذات
 ایشان موجود است بر زبان ایشان جاری می شود آن نفهم ایشان نزد دیگر است +
 رشحه میفرمودند که همه گدایان و سایلان شفقت و رحمت می باید نمود و فتنه از بد و نیک دریغ
 نمی باید داشت نظر در آن می باید کرد که موجود ایشان کیست جیندی و شبلی حاجت نیست
 تا بوی احسان کنند و هیچ عالی همتی در پیرنگاری بگدائی بدر خانه این کسی نخواهد آمد از گنج است
 که در آن زنده و لباس مجهول صاحب دولتی نیست و اکثر چنین واقع است که اولیاء حق سبحانه
 ستم حال خود بصورت بی سرو پایان میکنند +

رشحه روزی ایشان از کسی پرسیدند که در چه کاری گفت حضور می دارم و پایی در دامان فتنه
 پیچیده ام و در گنجی بفرغت نشسته فرمودند حضور و عافیت نه آنست که پایی در کرباسی و در
 گوشه نشینی عافیت آنست که از خود باز رسته باشی آن زمان خواه در گنج نشین و خواه در میان
 مردم باشی +

رشحه میفرمودند که علامت جو انفرادی آنست که دائم کس محزون و اندوهناک بود در کارخانه الهی
 فارغ نشستن خوب نیست کسی را که حزنی و اندوهی نیست از روی بوی غفلت می آید و سبکه حزنی
 و اندوهی دارد از روی بوی جمعیت حضور می آید نسبت خواجگان ماقدهس الله تعالی ارواحهم در صورت
 حزن و اندوه ظاهر می شود +

شرح میفرمودند که محبت ذاتی آنست که یکی یکی را دوست دارد و آنرا سببی و حجتی معلوم نباشد و این در میان مردم بسیار است کسیکه ویرا بجناب حق سبحانه چنین محبتی پیدا شود آنرا محبت ذاتی گویند و این بهترین انواع محبت است نه آنکه هرگاه که لطفی بیند دوست دارد و هرگاه که عطفی بیند بی میل شود +

شرح کسے پیش ایشان میگفت که فلان درویش ذکر جبر بسیار میگویی خالی از ریائی نمی نمایم فرمود که ای فلان فردای قیامت همان ذکر ریائی او را کفایت ست از همان ذکر ریائی او نوری پیدا شود که همه صحرائی قیامت را روشن گرداند پس فرمودند که گفته اند ذکر جبر را خاصیتی ست که ذکر خفیه را نیست زیرا که چون نفس تعقل مفهوم ذکر محقق گشت اولاً متخیله تخیل لفظ آن متاثر می شود ثانیاً وقوف ناطقه به تکلم ثالثاً وقوف شاسه لسماع رابعاً وقوف متخیله بار دیگر همچنین نفس وقوف عقلیه و این حرکتی است دوریه بر وفق حرکت دوریه وجودیه و در طلب تحقق بآن حرکت معنوسه نسبت باین حرکت که صورت آن حرکت معنویت می حصول آن تحقق است +

شرح روزی شخصی در مجلس شریف ایشان گفت که یکی از اکابر نوشته که حق سبحانه فرموده که انا یا من ذکر فی کسی را که این حال باشد چون ذکر جبر گوید فرمودند که در حینی که صد کار ناشایست و فعلهای ناخوش صادر نمی شود این ملاحظه نیست چو نیست که در ذکر جبر این ملاحظه میکنند حق سبحانه بظاهر و باطن محیط همه است ذکر جبر هم خوب است +

شرح کسے از ایشان پرسید که سبب چیست که حضرت شاتصوف کم میگویند فرمودند که انکار که یکدیگر را زمانه باز می دادیم +

شرح میفرمودند که کلمات قدسیه اولیاء الله قدس الله تعالی ارواحهم مقتبس از مشکوٰۃ حقیقت حضرت رسالت است صلی الله علیه و سلم همچنانکه تعظیم قرآن و حدیث واجب است تعظیم کلام اولیاء نیز لازم است بانخان ایشان بادب و حرمت زندگانی باید کرد تا کسی از خود بر خور داری بیاید +

شرح شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشفی قدس الله تعالی سره در یکی از مصنفات خود نوشته که بسم الله ای بالانسان الکامل نزدیک بعضی از علماء وقت این معنی بغایت صعب نمود که تفسیر آن کلمه باین عبارت چگونه است روزی بحضرت مخدوم عرض کرده شد و از آن معنی استکشاف

نموده آمد فرمودند آن عبارت نفیس لفظ احم است نه تفسیر لفظ الله

در این

شرح روزی میفرمودند که امروز ما را در خاطر افتاد و جانی ندیده ایم که منظر عالی تحقیق تصور منطبق است
در آئینه نه عین آئینه زیرا که منظر آنست که حکایت کننده باشد از حال ظاهر و اوصاف و احکام وی
در آن منظر ظاهر باشد و جوهر آئینه را این حالت نیست غرض ایشان از این سخن چیزی دیگر بود باین تمثیل فرمودند
شرح بعضی از عزیزان که بکلامت ایشان رجوع دادم داشتند میفرموده اند که روزی در مجلس غلط
خواججه حسن لدین محمد کو معوی قدس سره بودیم بر سر منبر فرمودند که مدتی بود که آن سخن اهل شرع فشارش
قبر را نسبت بهم کهس از مومن و کافر حق داشته اند و گفته اند فشارش بر مومنی که خواهد بود جانب راست
بچپ رود و طرف چپ راست آید مشکل بود چه بی تردید این صورت عین تعذیب است پس آنرا
در حق انبیاء و اولیاء بلکه در حق صالحان و مومنان چگونه تصور توان کرد تا گاه بخاطر چنین رسید که غرض
از بردن آوردن چپ راست آنست که جسمانی را بر روحانی برند و روحانی را جسمانی آرند و چنان
توجه که خواهد فرموده اند بروحی اجمال بود و روزی از حضرت مخدوم پرسیده شد که این سخن چه معنی دارد
فرمودند که صوفیه قدس الله ارواحهم بر رخ را قبر سیگویند و بر رخ عبارت است از مرتبه که واسطه است
سیان عالم جسمانی و عالم روحانی پس معنی این سخن که روحانی را جسمانی آرند آنست که روح را موصوف
سازند بصورت مثالی یعنی او را صورت مقداری که عبارت از انکی و کیفی تواند بود پدید شود و آنکه جسمانی را
روحانی سازند مراد از جسم اینجا آن بدن کاین در حیطه قبر نیست چه روح مجرد او را تمام فرو گذارشته است
بلکه مراد آنست که طائر روح را که اول تعلقی باین جسم کثیف داشته است و از آن حیثیت او را بجا جسمانی
میگفته اند بعد از مفارقت از این جسم کثیف و در هوای انقطاع او را متعلق دیگر پیدا شود بغایت لطیف
که نسبت بآن متعلق او را روحانی گویند و وجه دیگر این سخن را آنست که درین عالم صفات روحانی مخفی
و مستتر است در صفات جسمانی و صفات جسمانی ظاهر و پدید است پس هر شخصی از افراد انسان که درین
کون فساد است صفات انسانی از وی ظاهر است و صفات سببی و شوی روی مخفی چون گفته اند که جمیع عالمی در آن
عالم مصور خواهد شد بروحی که هر که در وی صفاتی از صفات سببی مبطن بوده باشد آنکس در صورت آن سج
ظاهر خواهد شد پس هر آینه روحانی که آن صفت مصنوعی مستتر است جسمانی بنشیند و جسمانی که آن صفتی است
از انسان اکنون ظاهر است روحانی شود یعنی مخفی و مستتر گردد درین دو وجه که گفته شد

تغذیب نخواهد بود.

شعاع

در ششم روزی غریزی و مجلس از ایشان این حدیث پرسید که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده است که جوهر
ابن آدم فی نفقه کلها الا شیا و صنعانی الما و الطین آدمی در همه نفقات خویش در آخرت مزد و ثواب
می یابد مگر آن نفقه که در آب و گل صرف کند پس بنابراین حدیث لازم می آید که ساختن بقاع خیر را از مساجد
و عبادت و باطات و امثال آن در آخرت بیچ اجری نباشد ایشان فرمودند که ما در این حدیث معنی دیگر
بخاطر میرسد که مراد آب و گل عالم اجسام بود مقصود آنست که آدمی هر نفقه که کند مزدی یا مگر آن نفقه که
بهمت و نیت در آن متجاوز از عالم اجسام نباشد و خاص زهر نواید و محفوظ جسمانیت و لوازم آن کند
در ششم سیفر میوند که اگر تحصیل علم اولین و آخرین کرده باشد نفس خریج علمی او را دستگیری نخواهد کرد و
همه معلومات از لوح بدر که محفوظ است مگر آنکه ملکه حضور و آگاهی حاصل کرده باشد آنچه در نفس خرد و شگیری
میکنند همین است جوانی غنیمت است چند روزی ریاضتگی می باید گرفت و کنگلی می باید نشست و ملکه
حاصل کرد که خاطر از مزاحمت نفی و ثبات خلا شود.

شعاع

در ششم سیفر میوند که در طریق خواجگان قدس الله ارواحهم کم کسی دیده ایم که در وی یک نوع چاشنی و قبولی
نبوده باشد بدایت این طائفه است و نهایت مشایخ دیگر هر که این طائفه قبول کردند درست که دست
از وی باز گیرند هر چند بنا بر غلبه احکام نفس و هوا بر کناری افتد باز او را ویران میکنند.

شعاع

در ششم سیفر میوند که بعضی مردم چیزهای عجیب میخورند مثل خمرونیک از برای آنکه ایشان را کیفیتی خوشه
حاصل شود که خمز خرده از دانه اسلام بیرون رفته یا دیو سبب گشته که خلق خدای از وی و تشویش اند
و آنکه نیک خرده خری یا گادی شده که غیر شهوت راندن و چیزی خوردن هیچ نمیدانند و این حال حضور
و کیفیت نام کرده اند هیچ کیفیت خوشتر از بهشیاری نیست که از حال خود آگاه بود کسی که حضور و کیفیت این
چیز را پیدا میکنند آن کیفیت هم در غرور و رش و نیت و هم درین عالم اثر آن در سر و ریش می ظاهر است
و بسی مردم یک مبتلای این چیز اند.

شعاع

در ششم سیفر میوند که پیری آخرت جوانی است به روحی که در جوانی میگذراند در روزگار پیری اثر آن بر شرف
ایشان ظاهری شود.

شعاع

در ششم روزی بو الفضولی بارو که دم از زهد و تقوی میزد و مجلس شریف ایشان آمده بود طعام آوردند

و اتفاقاً نمکدان حاضر نبودی خادمان را گفت نمکدان بسیار بد تا ابتدا به نمک نهم ایشان بر سبیل طبیعت فرمودند که نان نمک دارد پس بطعام خوردن مشغول شدند درین اثنا کسی را دید که نان را بیک دست شکست آن کس تعرض کرد و گفت نان بیک دست شکستن مکروه است ایشان فرمودند وقت طعام خوردن در دست و دهان مردم نگرستن از آن مکروه تر است وی ساکت شد بعد از زمانی باز به چنان گفت در وقت طعام خوردن سخن گفتن سنت است ایشان فرمودند که برگشتن مکروه است و دیگر تا آخر

مباحث خاموش بوده

در شیخه وزی کسی از ایشان التماس نمود که مرا تعلیمی فرمایند که بقینه امر بان مشغول باشم فرمودند که کسی از حضرت مخدوم مامولانا سعدالدین قدس سره همین التماس کرده بود ایشان دست مبارک بر پهلوی چپ نهادند و اشارت بقلب صنوبری کردند و فرمودند که باین مشغول باشید که کار بهین است یعنی وقوف قلبی را لازم گیرید و متضمن این معنی است آن رباعی که فرموده اند رباعی ای خواجه بگوی اهل دل منزل کن در پهلوی اهل دل حاصل کن خواهی بینی جمال محبوب ازل آئینه تو دل است رودر دل کن

من خج ارق عدااته قدس سره غزیری از جماعه علمای متقی که در سفر حجاز از همراه ایشان رفته بودند فرمود که من در بعد از مرض شدم و مرض من تمام داشت و یافت ایشان مرا در پرسی می نمود از آن جهت بغایت ملول بودم و از یکی از یاران که تعبیل آمد و گفت اینک ایشان بعیادت تومی آیند از آن بشارت مرا کیفیتی شد و طبیعت من قوی گرفت که سر از بالین برداشتم و بر فراش خود باز نشستم ناگاه ایشان درآمدند و نزدیک من نشستند و از احوال من پرسیدند و فرمودند که مرض تو دیر کشید من این بیت مشهور خواندم بیت گر بر سر پهلوی خود آئی بعیادت بعد سال با مید تو یار توان بود ایشان بر سبیل انبساط فرمودند که بیت بر مایه خوانی بعد از آن لحظه مراقب شدند و سکوت کردند و در آن اثنا عرق بر زمین من نشست ایشان سر بر آوردند و قطرات عرق بر زمین من دیدند و فرمودند که تکبیه گیر تواند بود که باین عرق تخفیف در مرض پیدا شود من تکبیه گرفتم و ایشان برخاستند و کسان من را با جامهای زیادی پوشیدند و عرق بسیار از من روان شد و همان روز بپ مفاقت کرد و بعد از سه روز بر خاستم و بکلامت ایشان رفتم که از صلح ارمالی که وی نیز در سفر حجاز همراه ایشان بوده است حکایت کرده است که بعد از مراجعت چون بطلب رسیدم هر کس

بمنزلی نزول کردم و کاروان سرائی فرو آوردم و بسیار شدم و ضعف من آنچنان مستولی شد که از حیث
 خود قطع طمع کردم و رفیقان از من نا امید شدند که نگاه بوزی بود و در خانه من پیش کرده بودند ناگاه
 دیدم که کسی در را اندک باز کرد چنانچه گوشه دستار روی نمود و لیکن ندانستم که چه کسی بود با خود گفتم هم از یاران
 من است که آمده تا از حال من خبری گیر و در بگمان آنکه من در خوابم توقیفی میکنند که سبب ابدی شود و من
 هر که هست در آید و میدانم که ایشان را از مرض من آگاهی است اما گمان نداشتم که بر سر بالین من
 آیند چون در باز شد دیدم که خانه از فروغ روی ایشان روشن گشت مرا کفایتی شد که خواستم بخیرم
 و در خود قوت برخاستن یافتم و حال آن بود که درین مدت مرا بحال حرکت نبود فرمودند که ساکن
 باش من همچنان بر حال خود قرار گرفتم و ایشان آمدند و نزدیک من نشستند و فرمودند که چه حال
 داری مرا از خفتی که به دیدار ایشان حاصل شده بود این بیت ایشان بخاطر رسید خواندم که بیت
 خوشست از یاد تو پیوسته جامی به ولی اکنون بیدار تو خوشتر است دست راست مرا گرفتند و استین
 مرا تا آنجا که آب وضو میرسد در چیدند و بر کنار خود نهادند و چند نوبت دست مبارک خود بر رخا کشیدند
 چنانچه کسی را وضوی نماز دهند و دست من همچنان در کنار ایشان بود که از خود غائب شدند من هم
 بر موافقت ایشان چشم خود پوشیدم و متوجه شدم زمان نیک بر آمد چشم میکشادم تا به نیم که ایشان
 از آن غیبت باز آمده اند یکنه دیدم که هنوز چشم پوشیده اند باز چشم بر هم نهادم چون ساعتی گذشت
 سر بر آوردند و دست مرا بر سینه من نهادند و فاتحه خواندند و فرمودند که اطباء ترا چه شربت فرموده اند
 گفتم رت بهی و در آن وقت در جلب رب بهی یافته نمی شد گفتند ما ترا شربت بهی فرستیم و برخاستند
 و رب بهی فرستادند و در همان ساعت در خود خفت تمام دریافتیم و مرض من بعد از سه روز تمام زایل شد
 که اثری باقی نماند خدمت مولانا رضی الدین عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران میفرمودند که روزی
 فقیر بجزیره ایشان در آمدم همانا که وقت ایشان مقتضی آن نبود چون این معنی دریافتیم اندوه عظیم
 مستولی شد و نقل قوی در جمیع اعضا ظاهر گشت چنانچه طاقت نشستن نماند برخاستم و بیرون
 آمدم این حالت مفضی بمرضی گشت و بصوبت انجامید چنانچه اطباء مایوس گشتند و در روز هفتم
 قلق و اضطرابی عظیم دست داد و حال مبدل گشت چنانچه جزم شد بر فتن آرزوی دیدار مبارک
 ایشان کردم باین فقیر آمدند در وقتی که در هیچ عضو مجال حرکت نبود و پیش تمام عرض حال خود کردم

و استدعای تلقین شغلی نمودم با پنجه اشارت فرمودند مشغول شدم و احضار صورت ایشان بهم بامر
 ایشان کردم و ایشان نیز متوجه شدند بعد از محطه آن کیفیت روی رود و منزل نهاد و بجای خوشی بیدل
 گشت و لذت آن حالت جمیع قومی و اعضاء رسید چنانچه برخاستم و دوزانو نشستم چون ایشان
 سر مبارک بر آوردند مرا نشسته دیدند فرمودند که تشویشی نخواهد بود فاتحه خوانند و روان شدند فقیر
 تا در حجره بمشایعه ایشان رفتم و آن مرض همان روز تمام زایل شد و بخیر گذشت چون ازین قصه
 چند سال برآمد یکی از اصحاب حضرت خواجه عبداللہ قدس سره از تصرفات حضرت ایشان
 حکایات میگفت فقیر این قصه را بوی گفتم همانا که وی رفته و با ایشان گفته است دعا تفصیل آن
 نموده فرموده اند که چون صورت حال و غلبه مرض ویراشیندیم متالم شدیم باین وی آمدیم
 و مشغول گشتیم که بار از وی برداریم دیدیم که مرض از وی برخاست و بامتوجه گشت تضرع نمودیم
 که ما را تحمل این بار نیست از ما نیز در گذشت غریزی از اهلای داعیان و لایست گیلان چند روز
 بیارنده بوده است و آخر مشرف بر موت گشته چنانچه اولاد و اصحاب و عشایر و اقربا و متعلقان
 وی گریان با چاک کرده اند و خروشم افغان بر آورده و ترتیب تهنیت و تکفین مشغول شده اند
 ناگاه درین محل آثار حسرت حرکت در وی پیدا شد و اندک اندک از آن سكرات و غمرات انقضا
 یافته و در همان روز از فراش برخاسته با کمال صحت و عافیت و مردمی که بر آن حالت و قوت
 داشته اند شجب و تحیر مانده اند و کسی بر حقیقت آن حال اطلاع نیافته بعد از آن تا چند گاه بعضی
 از محرمان و مخصوصان در میان نهاده که در آن اشتهاد و مضطرب مرض که روح من نزدیک بغایت
 رسیده بود حضرت مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی ظاهر شدند و اتفاقی نمودند که مرض من بحال
 زایل شد و بعد ازین واقعه آن عزیز گیلانی مقدار بیست هزار دینار کیلی را اجناس نفیسه از صفت
 و کتان و غیر آن بطریق معالمة گویان نزد ایشان فرستاده و نیاز مندی بجد و غایت کرده التماس
 طریقت نموده و ایشان رساله مختصر مفید در طریق خواجگان قدس اللہ تعالی ارواحهم نوشتند
 و برای وی فرستادند و در آخر آن رساله چنین نوشته اند که گفتن و نوشتن امثال این سخنان بظرف
 فقیر بود اما چون از آنجا نب رایی اخلاصی بمشام ذوق رسید باعث تقریر و تحریر این معانی شد
 رباعیه این همه بی حاصلی و بیچ کسی + در مانده بیارسانی و بواهوسی + دادیم نشان گنج مقصود ترا +

گرمای رسیدیم نوشاید برسی و مثل این واقعه دیگری را از اعرف بنج واقع شده بوده است و جمعی آن غریب
 دیده بودند از وی آن قصه را شنیده حکایت میکردند در راه حجاز عربی که اشتهران بهلازمت ایشان
 بکرایه داده بوده به شهری خوب که خاصه ایشان بوده است طمع کرده و بمبالغه و ابرام تمام از ایشان
 خریده و بعد غای خود بها داده و در زیر بار کشیده و بعد از ده روز در بیابان اشتهر فرو مانده و در پای تل یکی
 مرده است آن عرب نزد ایشان آمده و آغاز خشونت و بیجایی کرده که شتر شما سیوب و معلول بوده که
 بمن فروخته اید و در روی ایشان بسی درشت گفته و بی ادبها کرده و ز خود را با برام تمام گرفته ایشان
 فرموده اند که درین عرب تغییری شده است غالباً مرگ او نزدیک است چون از مکّه بازگشته اند و بسا
 همان تل یک رسیده اند عرب افتاده و مرده و بر آن تل یک ویرا دفن کردند جمعی از صحاب که در سفر
 حجاز همراه ایشان بودند چنین فرمودند که فحشی سواد خوان که در بغداد و به روانی در آن میخت و آن همه
 گردفته بر آن میخت و مرده و مظلوم و نظر سعادت اثر ایشان شد و حج ناگذارده از بغداد بجانب تبریز
 برگشت و هنوز ایشان از مکّه مراجعت نکرده بودند که وی در تبریز وقت شام اسپ خود را جوده داده بوده
 بعد از ساعتی آمده و دست در توبره کرده تا معلوم کند که اسپ تمام جو خورده یا نیی الحال اسپ دهن
 فراز کرده و انگشت شهادت و پیرایه ندان گرفته و از بیج بر کند و وی از غایت صعوبت و شدت الم
 آن مرده است و جان سختی و بدبختی سپرده خدمت مولانا شمس الدین محمد روجی علیه الرحمه که از کبار
 اصحاب حضرت مولانا سعدالدین بودند چنین فرمودند که روزی با خدمت مولانا نورالدین عبدالرحمن جان
 برکنار رود و الا ان شمشه بودیم در فصل طغیان آب ناگاه خاشی می مرده بر روی آب ظاهر شد ایشان
 و برآز روی آب فرا گرفتند و دست مبارک وی سیکشیدند و همچگونه اشرفیات از وی پیدا نبود و بعد از
 لحظه بکرت درآمد و بر خلاف طبیعت خود میل کنار ایشان نمود و همچنان در کنار ایشان می بود تا وقتی که
 متوجه شهر شدیم ایشان دیر از کنار خود بر زمین نهادند و برخاستند و روان شدند و می سرایه
 از عقب ایشان دوان شد بسی راه از پی ما و پیدای جای رسید که از انبوهی و کثرت سواران و
 پیادگان ما از نظر او پوشیده شدیم وی نیز ناپیدا شد جوانی صاحب جمال که چندگاه منظور نظر
 ایشان بود حکایت کرده است که روزی در ملازمت حضرت ایشان برسم سیر به ده سیاهشان
 رفته بودیم و جمعی کثیر از اصحاب و متعلقان همراه بودند چون شب درآمد و وقت خواب رسید کس بگوشه

افتاد و ایشان در خانه وسیع یک زاویه اختیار کرده تکیه فرمودند و شمع بزرگ تا صبح آنجائی سوخت
و من نیز در آن خانه در گوشه بخواب رفتم که دورترین جای بود از ایشان چون دوسه ساعتی گذشت
لی موجب بیدار شدم خود را بر سیأت قعود نشسته دیدم متعجب شدم و با خود گفتم این چه حالتی
من خود را وقت خواب دراز کشیده بودم و حالا برین سیأت نشسته می بینم چون نیک نظر کردم دیدم
که خدمت ایشان بجای خود دو زانو مرا قبال نشسته اند من باز تکیه کردم و در خواب شدم ز مانع
گذشت بار لی جنتی بیدار شدم و همچنان خود را بر سیأت دو زانو نشسته یافتم تحیر من زیاده شد
و آن شب چند کثرت این صورت واقع شد آخر دهم که بواسطه توجیه خاطر شریف ایشان است
بیرون رفتم و وضو ساختم و آدم را تا صبح پیش ایشان به دو زانو نشستم غریزی از مخلصان
ایشان نقل کرده است که مراد اعینه شد که از شهر بسفر را نقل کنم و رخت اقامت با نجا کشم چون
پیش ایشان آمدم و داعیه خود را عرض کردم فرمودند که بغایت مناسب است زود از شهر
بیرون آئی و در زود آمدن اجمال کن که فرصت غنیمت است و حوادث در کمین و مبتلا به اہتمام کردند
که خادم را طلبیدند و منزل تعیین فرمودند و بار دیگر در زود آمدن مبالغه نمودند چون بشهر آمدم بنا بر
بعضی عوارض و موانع در آن داعیه فتوری واقع شد و از آن عزیمت گشتم بعد از هفته در در خانه
من افتاد و پسر شاه رخ نقد و ختم آنرا با هرستانی که در آن خانه بود پاک برودم اعریان ساخت
روزی حضرت مولانا سیف الدین احمد شیخ الاسلام ہرات با سائر اصحاب تدیس صحبت شریف
ایشان آمدہ اند و ایشان بعد از تقدیم مراسم ضیافت خوانندگان و سازندگان را فرمودہ اند
تا در آن مجلس غزلها خواندہ اند و نقشہا پر داختم و ساز با نواختہ اتفاقاً بعد از آن صحبت بہ دستہ
روز حضرت مخدوم بجانب زیارت گاہ برسم سیری بیرون رفتہ اند و آنجا شیخ شاہ کہ از مشائخ متورین
بودہ ملاقات کردہ اند و کیفیت صحبت شیخ اسلام و خوانندگی و سازندگی آن مجلس پیش از رفتن ایشان
بشیخ شاہ رسیدہ بودہ است در اثناء صحبت شیخ با ایشان گفتہ است کہ شما مقتدا علماء عالم و پیشوا
عرفای عرب و عجم باشید چگونه است کہ مجلس شریف ثنائی و اسباب طرب می نوازند و اصول اثرہ
و امثال آن می سازند چون شیخ این اعتراض کردہ است ایشان سر پیش گوش وی بردہ اند و
سخن در پردہ سر و خفا بسمع او رسانیدہ کہ یکس از اہل مجلس برضمون آن اطلاع نیافتہ است

بکیار فریادی از نهاد شیخ برآمده رهپوش افتاده و بعد از زمانی چون بحال خود آمده در نظر ایشان
 نیازمندی بسیار نموده و دیگری امثال آن سخنان زبان نگشوده و آلد این فقیر علیه الرحمه میگفتند
 که روزی بعضی تفاسیر پیش داشتم و در کریمه آیه لَمْ يَلِكْ لَكُمْ مِنْهَا نَفْزٌ وَ مَا لَكُمْ بِهَا مِنْ
 دُرِّ خَاطِرٍ افتاد که این آیت را بحسب تاویل بران معنی حمل میتوان کرد که از هزار نور وجود گیرند و
 از بیل ظلمت عدم غاسند یعنی هرگاه که نور وجود از ایشان مرتفع شود و ظلمت عدم بماند بعد از
 خطور این منی نیست کردم که این صورت را بر حضرت مخدوم عرض کنم روز دیگر احرام ملازمت بسته
 پیش ایشان رفتم چون نشستیم فرمودند که شمارا در مطالعه تفاسیر سیرج وقتی آنچنان می باشد
 که در بعضی آیات قرآنی معنی مناسب مشرب این طائفه بخاطر آید که در کتب قوم بنظر شما رسیده باشد
 تقریر کنند من شرح آن مقدمات قیام نمودم و ایشان تحسین فرمودند و دانشمندی فاضل که اگر بکار
 ملازمه حضرت مخدوم بودند چنین فرمود که روزی قصد ملازمت ایشان کرده اند از شهر متوجه سرزمین
 در بیرون شهر نزدیک کنگر مولانا میخی جوانی بغایت صاحب جمال پیش آمد و بی اختیار یکد و نظر نجاب
 وی افتاد و مقارن این حال شخصی میگذاشت که نه های رنگین پوشیده بی بردوش داشت گوشه نم
 چنان جفیم راست من آمد که نپنداشتم تیری بود که بر چشم زدند و تی برنگار نشستم و آب بسیار از
 چشم بکپید بعد از آن بملازمت ایشان رفتم دیدم که با جمعی از عزیزان بر در مجلس نشسته اند من هم
 نشستم بعد از آن خطه سر مبارک بر آوردند و فرمودند درویشی در طواف حرم بجوانی صاحب جمال نظری
 کرده ناگاه دستی پدید آمده و بر روی وی چنان طباخه زده که یک چشم وی آب شده و بر روی و
 فرود دیده پس با تفتی آواز داده که نظرة بلطیة این زودت خردنا یک نظر یک طباخه از زیاد
 کنی ما هم زیاد کنیم بعد از تقریر این سخن روی بفقیر کردند و فرمودند چشم نگاه می باید داشت
 ستادست نگاه دارند عزیز از اهل علم و صلاح که بحضرت مخدوم اخلاص و بازگشت تمام داشت
 چنین گفت که روزی بنیت ملازمت ایشان بسره مزار رفتم و ایشان در درون حرم بودند و
 عزیز از صوفیه آن وقت منتظر ایشان نشسته بود و از هر جای سخن میگذاشت در انشاء سخن از حضرت
 شیخ محمد الدین ابن العربی قدس سره نقل کرد که ایشان فرموده اند که هر سال در گزشتن مدت
 دوازده ماه فرضیت صوم در یکی از ماههای دوازده گانه دارد شد و همراه که بافند بے تعین و

محسوب است و مخصوص باده رمضان نیست فقیر از استماع این نقل بغایت متاثر و ملول شدم زیرا که
 بحضرت شیخ محی الدین عقیده تمام داشتم و از وی با شمال این سخنان را ضعیف بودم فی الحال از آن مجلس
 برخاستم و حضرت مخدوم را ملازمت ناکرده بشهر آمدم و آن عزیز نیز ایشان را ملازمت ناکرده از عقب
 من بیرون آمدم و روز دیگر بحسب تحقیق این سخن بملازمت ایشان رفتم و پیش از آنکه عرض حال کنم
 ایشان با نقار هر نوع از مقدمات زبان بگشادند تا شوق کلام بآید و آنجا میدیدم فرمودند ما را از طور
 و طریق فقههای زمان خود راضی می باید بود که حضرت شیخ محی الدین قدس سره در کتاب فتوحات مکیه در
 مذہب بعضی فقههای زمان چنین نوشته اند که در فلان وقت شخصی از زمره فقههای مصر بنا بر صلاحت
 رای سلطان وقت مثل چنین صورتی در باب روزه فرض فتوی نوشت یکی از فرزندان مولانا جلال دوی
 قدس سره که شنی بود عالم و عارف از روم بخراسان آمده بود و چند وقت بملازمت حضرت مخدوم بود و ایشان
 بوی التفات بسیار داشتند و برای وی بر سر فرار علیحدہ منزله تعیین کرده بودند و روزی میفرمودند که
 درین ایام شبی حضرت مخدوم بمنزل ما تشریف آوردند نماز ختم گذاردیم و بخیمت ایشان بصحبت
 نشستیم تا وقت صبح بطریق سکوت و آن شب بر من چون یک نفس گذشت میگفت همانا که طریق خود را بجا
 قدس الله ارواحهم چنین است که تا بحال کسی التفات نکرده و بر چیزی حاصل نمیشود و حکایت
 کرد که شبی برای افتادیم هوا بغایت تاریک بود و باران می بارید در صحن ضطرار توجه بطرف ایشان کردم
 راه روشن شد و از تشویش طمعت خلاص شدم

در تاریخ وفات حضرت مخدوم و ایامی که بثمرات شجره ولایت ایشان

چون خدمت مولوی استاد مولانا رضی الدین عبدالغفور علیه الرحمه والعفران در کلمه حاشیه
 نفحات الانس که مشتمل بر فضائل و شمائل حضرت مخدوم است کیفیت انتقال و ارتحال ایشان را
 بطریق تفصیل آورده اند و آن کتابی است مشهور و مضمون آن بر آنست که کور لاجرم اینجا بطریق حال
 ایرادی یابد باینکه ابتداء مرض ایشان روز یکشنبه سیر و سیم ماه محرم الحرام سنه ثمان و تسعین و ثمانمائه بود
 و در صبح جمعه که روز ششم عروض مرض ایشان بود و نبض ایشان ساقط شد و چون بانگ سنت نماز
 جمعه دادند نفس مبارک ایشان منقطع شد اندر فناء و اربعه احوال فرمودند و فضل او وقت و شعیر او
 زمان در مرثیه و تاریخ وفات ایشان قصائد و مقطعات و رباعیات بسیار گفتند از آنجمله است این مطلع

قطعه اولی غوث آفاق حضرت جامی ۴ کان فی مقله النوری نوراً چون عنان تافت از دیار
 فنا کرد و کعبه بقار و راه سال ماه وفات رزیش بود به سیزدهم روز ماه عاشورا قطعه ثانی
 جامی که بود بلبل حنبت قرار یافت ۴ فی روضه مخدیه ارمها استما به کلک قضا نوشت روان بر پشت
 تا نیچه من و خله کان آمانا به مخفی نماند که خدمت خواجہ کلان ولد بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین کلانی
 قدس سره دو صلیبه داشتند که یکی بحال حضرت مخدوم درآمد و دیگری حواله را تم این حروف شد و درین
 معنی گفته شده بود قطعه دو کوکب شرف از برج سعادت و دین به طلوع کرد و برآمد لبان در حد
 ازان یکی بضی گشت بیت عارف جام ۴ وزیر مضیض و بال صفی شد اوج شرف به و حضرت
 مخدوم را ازان صلیبه چهار سپهر سعادت اثر بوجود آمده است و فرزند نخستین ایشان یک روز پیش
 زنده نبود و با همی نسبی نشده اما فرزند دوم ایشان خواجہ صفی الدین محمد بوده است و وی اجداد یکسال
 فوت شده و ایشان از وفات وی بغایت متأثر شده اند چنانچه از مرثیه که برای وی نظم کرده اند
 و در دیوان اول مرقوم است معلوم میشود و از اتفاقات عجیبه آنست که لقب ویرا که صفی است بعد از
 وفات وی تخلص این فقیر ساخته بودند و لقب این فقیر را که فخر است تا پنج ولادت وی کرده بوده اند
 چنانچه درین رباعی که از خط مبارک ایشان نقل افتاد نظم فرموده اند که رباعی فرزند صفی دین محمد
 که جهان شد زنده با و چنانکه تن زنده بجان ۴ چون شد با وجود او جهان فخر کنان ۴ شد سال ولادت
 وی از فخر عیان ۴ و بعد از نقل وی امیر نظام الدین علی شیر در تاریخ وفات وی این فقره مشتمل بر چهار
 کلمه را مرتب ساخته پیش حضرت مخدوم فرستاده بوده است که بقای حیات شما با او اما فرزند سوم ایشان
 خواجہ ضیاء الدین یوسف بود و تاریخ ولادت وی چنانچه بخط مبارک ایشان دیده شده برین وجه است
 که ولادت فرزند ارجمند ضیاء الدین یوسف انبثه اسر بنا تا احسانی النصف الاخیر من لیلہ الاربعاء التلث
 من شهر شوال سنه اثنین و ثمانین و ثمان مائت روزی حضرت مخدوم در فرار بر کنار حوض آب که در شمال
 مسجد قدیم واقع است نشسته بودند یکی از خدام خواجہ ضیاء الدین را بردوش گرفته از حرم بیرون آورد
 و تخمیناً خواجہ در آن وقت پنج ساله بود چون نزدیک رسید گفت با باسن خواجہ عبید الله را ندیده ام
 ایشان بتبسم شدند و فرمودند که تو خواجہ را ندیده اما بخاطر تنی آید پس گفتند که درین اوقات شی
 چنان خواب دیدیم که حضرت خواجہ عبید الله درین موضع حاضر شدند و اشارت برواقی کردند که برین

ف خ ر

کلمه وفات در ضیاء الدین
 عبید الله وقت حیات
 در حوض قدیم
 در شهر شوال
 سنه اثنین و ثمانین
 و ثمان مائت
 روزی حضرت مخدوم
 در فرار بر کنار
 حوض آب که در شمال
 مسجد قدیم واقع
 است نشسته بودند
 یکی از خدام
 خواجہ ضیاء الدین
 را بردوش گرفته
 از حرم بیرون آورد
 و تخمیناً خواجہ
 در آن وقت پنج
 ساله بود

واقع است و من ضیاء الدین یوسف را بر روی دست گرفته پیش ایشان آوردم و گفتم امید دارم که
 نظر عنایتی بجانب این طفل اندازند و ویرا بشرف التفات و قبول مشرف سازید حضرت خواجہ اورا
 از روی دست من فرا گرفتند و دہان مبارک بردہان او نهادند و چیزی بغایت سفید از دہان مبارک
 خود در دہان او نختند چنانکہ دہان او از ان پر شد و چیزی زیادہ آمد بعد از ان او را بدست من آوردند
 و من از خواب در آمدم و مضمون این واقعہ را در دیباچہ خوردنامہ سکندری در اشارت منقبت حضرت
 ایشان نظم کردہ اند و اما فرزند چہارم خواجہ ظہیر الدین عیسی بود کہ بعد از ولادت خواجہ ضیاء الدین یوسف
 بدست نہ سال متولد شد و تاریخ ولادت وی چنانچہ از خط مبارک ایشان نقل افتادہ نیست کہ ولادت
 فرزند ارجمند ظہیر الدین عیسی وسط وقت الظہر من یوم الخمیس خامس محرم سنہ احدی و تسعین و ثمانیۃ
 ائمتہ الشہدات احسننا و رزقہ اللہ سعادۃ الدارین بمحمد و آلہ الطیبین الطاہرین و بعد از چہل روز کمابیش
 وفات یافت و ایشان در تاریخ ولادت و وفات وی این دو قوطہ نظم کردند قطعہ فرزند ظہیر دین نجم
 ز محرم و در مختص ظہر شد آرام دل ما جز ذلک عیسی نشد از غیب اشارت بہ جستم چو نامش ز رخ
 نامہ اسما بہ مفوظ ز عیسی چو شمار نہ نہ مکتوب بہ تاریخ ولادت پوش ذلک عیسی بہ قطعہ آخری
 نور دیدہ ظہیر دین کہ فتادہ داد و بر پوش ہم نزدیک بود و برقی ز آسمان کرم بہ زادن و مردنش
 ہم نزدیک

مولانا عبد الغفور رحمہ اللہ

لقب ایشان رضی الدین است از شہر لاری بودند و از اعیان آن دیار چنین استماع افتادہ کہ از
 اولاد سعادۃ عباد رضی اللہ عنہ بودہ اند کہ از کبار انصار است و متربلہ خریج و خدمت مولوی از اجلہ
 نگاہدہ و اصحاب حضرت مولانا نور الدین عبد الرحمن جامی قدس سرہ بودند و در ہمہ صنایع علوم
 عقلی و نقلی یکانہ زمان و فرزاندہ دوران و اکثر مصنفات آنحضرت را پیش ایشان گذرانیدہ بودند
 و آنحضرت بعد از مقابلہ شرح فصوص الحکم در آخر کتاب مولوی این کلمات قدسیہ سمات نوشتہ بودند
 کہ تمت مقابلۃ کتاب منی و بین صاحبہ و ہوالا تح الفاضل المولی الکامل ذوالرای الصائب
 و الفکر الشاقب رضی الملئۃ و الدین عبد الغفور استخلصہ اللہ سجانہ لنفسہ و یکون لہ عوضا عن کل شیئی فی الدنیا
 شہر جامی الاول المتطعمۃ فی سلک شہور سنہ ست و تسعین و ثمانیۃ و انا الفقیر عبد الرحمن الجامی عفی عنہ

خدمت مولوی در تلمذ حاشیه نفحات از حال خود باین عنوان تعبیر کرده اند که فقری را دغدغه شغل
 باین طریق دست داده بوده است و بلازمیت ایشان آمده و استدعا تعلیم کرده ایشان اورا تلقین
 ذکر لا اله الا الله محمد رسول الله کرده اند و مشروط بحفظ صورت مبارک خود ساخته آن شخص در همان
 صحبت بفرموده ایشان مشغول گشته فی الحال در روی اثر معموده این طائفه لبطور آمده و خود را در
 نهضای روشن دیده و ویرالذات قوی و شوق عظیم دست داده و نشان یوم تبدل الارض هویدا
 گشته این حالت را با ایشان عرض کرده فرموده اند که این سرسبیت که از یار و دوست نیز خفا بیاورد
 بعده بکار شغل و کثرت عمل کیفیت بخودی در روی تزیید می شده روزی این شخص از بعضی اشغال که
 سبب فتور این نسبت می شده نزد ایشان شکایت کرده فرموده اند که چاره نیست آن نسبت
 با شغلی از اشغال ظاهری جمع می باید ساخت و صحبت کسی را که این نسبت از وی دریافته لازم داشت
 این ملک دیگر نیست که درین کس منعکس شده چنان باید کرد که ملک این کس شود و این بدوام صحبت
 میسر گردد و فرموده اند که شتغال بامری بحسب ظاهر ضرورت تا این کس از سایر خلق ممتاز نشود
 و نشانه مند نگردد و شنیده که شخصی نزدیک بزرگی رفت و التماس تعلیم طریقی کرد فرمود که هیچ پیشه داری
 گفت فی فرمود که برو پیشه دوزی بیاموز که معنی روشن این طائفه بی صورت شغلی نمی باشد و فرمودند
 که حصول این حالت و تحقق این نسبت آلی است زیرا که از مقوله ادراک انفعال است و حقیقت کلام عرض
 و اقبال است اعراض از ماسوی و اقبال بحق سبحانه و این در یک آن ممکن است نفس آدمی بمنزله امراتی
 است که روی بجانب دیگر دارد و ویرانی باید کرد ایند که روش بجانب حق افتد عزیزی در صحبت یکی از
 شلخ صدقه زود بفتاد چون برخاست صوفی برخاست و فرمودند که بعد از آنکه رابط قلب بحضرت
 حق سبحانه حاصل شد و نسبت آگاهی محقق گشت گاه این نسبت مذبل ماسواست و این را حال
 گویند و گاه مذبل ماسو نیست و این را علم گویند و علم را در حال مندرج دارند و محسوب از حال شمرند
 و این تفاوت بحسب تفاوت استعداد شخص است در صفا و کدورت و فرمودند در زمان شغل بیکر
 چون غیبت معموده دست دهد آنرا چون خط مستقیم فرض باید کرد و چنانچه این معنی شغل خیال بامر واحد
 جمعیت است حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم امیر المومنین علی راضی الله عنه فرموده اند که راه را
 چون خط مستقیم فرض باید کرد و میفرمودند که طریق خواجگان ماقدهس الله تعالی ارواحهم یک زیائی دارد

که همه جا با همه کس در همه حال ورزش این نسبت می توان کرد ورزش این نسبت را اصل می باید خست
و بغیر آن بقدر ضرورت پرداخت این نسبت شریف بغایت لطیف است و ویرا حدی مضبوط و دو
معین نیست بخروی امری زائل میگردد و گاه در وقتی که شخصی شرف نیست ظاهر شود و هرگاه در نسبت
فتوری مشغول بود بعلب و بی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مفضی باین شده برفع آن مشغول باید
و نمی فرمودند که ملاحظه بسیاری از امور هستی هست که محدثه و حالت می شود و مقوی جمعیت میگردد و
این امر نیست نامضبوط و بحسب احوال و اوقات مختلف و متفاوت افتاده است از جمله صحرا که
صورت اطلاق است معین است ملاحظه معنی اطلاق را و مشاهده جبال سورت معنی هیبت عظمت است
و آواز آب بطریق امتداد و اتصال در وقت مراقبه مقوی مراقبه است و ملاحظه تبعیت ظل مردی ظل را
سورت خروج از جمل و فوت خود است و ملاحظه چشمان جانوران جشی و تو حشر ایشان سورت نسبت
حیرت است و ملاحظه جنازه مقوی نسبت فناست و آواز گریه از محبوب گم کرده یاد دهد و سیر فرمودند که
یک روز در ملازمست حضرت مولانا سعد الدین قدس سره میرفتیم اتفاقاً گذر بردار گشتی مرده افتاد
که چشمانش باز مانده بودند و فرمودند که شجب استلکای دارد و در آن همین نسبت ایشان بغایت قوی
گشت و سیر فرمودند که روزی قضی عظیم واقع شد ببحر ابرون رفتیم چون نزدیک باغ آبسردیم و ناآوردیم
در نظر آمد در خاطر گشت که همانا اینها بحسب اعتقاد خود از میدان فیض میگیرند و بان آرام دارند
فی الحال قبض بر طرف شد و نسبت عظیم فرو گرفت و بسیاری در شبهای ماهتاب چون قبضه حادث
شدی بملاحظه سایه و جمعیت می مرفیع می شد خدمت مولوی میگفتند که روزی پیش ایشان
حرامدم و از اختلاط مردم شکایت میکردم میفرمودند که خلق خدا را از عالم بیرون نمی توان کرد چنان
باید زیست که خلق را برین کسوست نصرت نباشد و در آن ایام تبالیف کتاب نفحات الانس
مشغول بودند فرمودند که یک صفحه یا دو صفحه نوشته می شود و شعور بنوشتن نیست بلکه قلم بطریق عادت
جاری میشود و فرمودند که بعضی اکابر گفته اند که حکم با شغل باطنی جمیع نمی شود این سخن از ایشان
بغایت غریب است.

از سوره تین و تیس

من فوائدنا فاسمه المسموعه دآن در ضمن چهار رشمه ایراد می یابد + + +
رشمه روزی در تحقیق احوال جن سخن میفرست خدمت مولوی فرمودند که حضرت شیخ محمد الدین بن ابی العزیز

قدس سره بعضی از رسائل خود آورده اند که اختلاط است در آنکه ابوالحسن ابلیس است ما غیر محقق
 آنست که وی غیر ابلیس بوده و ابلیس یکی از ایشان است و ابوالحسن خدشی بوده است و هر دو را
 خود را بر هم می سودده و فرزندان از آن تولد می کرده و چون ترکیب خود ایشان از آتش و هوا
 که دو کین خفیف است لاجرم در ایشان سخافتی و خفتی است تخصیص که روح بان منضم شده باشد
 و پس ایشان بنایت سبک و سریع السیر و کثیر الحركات اند و ترکیب ایشان بسیار سست و ناپایدار
 است و اندک اندازی و آزارانی یا گرانی و باری که از بنی آدم و غیر هم با ایشان می رسد از هم
 می ریزند و هلاک میشوند و ازین جهت عمر ایشان کوتاه می باشد و چون جنیان بر کسی ظاهر
 شوند بصورت مثل زود بگریزند و از نظردمی غائب شوند و حضرت شیخ قدس سره فرموده اند
 که طریق حبس ایشان بروچی که از نظر نتوانند که نجات آنست که نظر بصورت ایشان می وزند
 و هیچ طرف از زمین و بسیار نه نگرند و تا نظر کسی بر صورت ایشان است هیچ وجه از نظردمی غائب
 نتوانند شد و مثل محبوس بر حای خود بمانند و لهذا کارها و حرکت ها کنند و تسویلات و تجملیات
 نمایند تا با باشد که ناظر بان توجه کند و نظردمی از ایشان متصرف گردد و ایشان بتوانند که نجات
 و حضرت شیخ قدس سره فرموده اند که تعلیم حبس ایشان برین وجه تعریف اند است که مرآبان
 ملهم گردانند و فرموده اند که در میان جن علم و دانش کم بود و ادراکات ایشان در امور معنوی
 بغایت قاصر بود خصوصاً و معرفت اند و اکثر ایشان پلید و بی فهم باشند و در اختلاط و صحبت ایشان
 فائده چند آن نبود بلکه صحبت ایشان ضرر کند و صفت کبر و نهاداری از مصاحبت ایشان
 حاصل شود زیرا که ایشان مرکب از جزو ناری و هوایی اند و جزو ناری در ترکیب ایشان غالب است
 و از خواص نار است کبر و سرکشی و فرموده اند که در بیابان ها گرد بادی که می باشد بعضی از آن
 اثر مضار به و محاربه ایشان است و در میان آن گرد باد ایشان اند که با یکدیگر در جنگ و جدال اند
 و میان ایشان آشوب و فتنه و مجادله و محاربه بسیار می باشد بواسطه نمان تکبر و تجبر که لازم ذات
 ایشان است و چون یکی از ایشان وفات کند منتقل می شود بر سرخ و بر سر اسکان مراجعت
 بر نشاء و نیوی نباشد و مقام وی هم در بر سرخ بود تا وقتی که حشر ابد الا با تمام شود و جمعی که از ایشان
 دوزخی باشند و مستحق تعذیب در جهنم ایشان را بر سر مهر و عقوبت کنند چون از آتش چند آن متاثر

نمیشوند و اگر چه از آتش و زخم می شایند که معذب بمعاقب شوند چه آن آتش بمراتب از آتش غیظ
گرم تر و سوزان تر است ۴

شیخ صاحب کتاب حق یقین در بیان عبادت اضطرابی و رحمت عام است ادراک که علم است
ستلزم عبادت اختیاری و سیر و سلوک و رحمت خاص است در شرح معنی این سخن فرمودند که ادراک
معرفت گفت بنا بر اصطلاحی و مراد از این ادراک بسیط است چه حق سبحانه و تعالی را بر وجهی آفریده که بحسب
فطرت و اجود وجود حق تعالی است در باب خواطر شیطانی و نفسانی میفرمودند که حضرت شیخ قدس سره
در فتوحات آورده اند که شیطان دوست یکی شیطان صوری و دیگری شیطان معنوی شیطان صوری
البیس است وی گاهی امر حقانی القا کند و در خاطر کسی افکند تا شیطان معنوی که نفس است
در آن تصرف کند و آنرا از امور باطله گرداند و گاه گاه شیطان معنوی کار کند که شیطان صوری
نتواند کرد مثلاً شیطان صوری القاست حسنه کرد و دل کسی و این از امور حق است زیرا که وجود
واقع است که هر که سنت حسنه پیدا کند که تاقیاست بر آن سنت عمل نماید و پیر از ثواب آن بهره باشد
پس شیطان معنوی در آن ملقی تصرف کرد و پیرا بر آن داشت تا احادیث بنام پیغمبر صلی الله علیه و سلم
وضع کرد و آنرا سنت حسنه نام نهاد تا مردم بآن عمل کنند و پیرا در آن اجری بود از آن حدیث
غافل ماند که هر که دروغ بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم بنهد جای آتش است مثال دیگر هم حضرت شیخ
قدس سره فرموده اند که شیطان صوری مثلاً تلاوت قرآن را با و از بلند در دلی القا کرد و این
حقانی است پس شیطان معنوی استماع غیر را بآن منضم ساخت تا او را تالی گویند و آنرا بر یا و سمعه
باطل گردانید و مثالین امور بسیار است ۴

شیخ صاحب کتاب حق یقین در بیان عبادت اضطرابی و اختیاری فرموده که آنچنان که نفس
ادراک که معرفت است موجب عبادت اضطرابی و رحمت عام است ادراک که علم است
ستلزم عبادت اختیاری و سیر و سلوک و رحمت خاص است در شرح معنی این سخن فرمودند که
ادراک را معرفت گفت بنا بر اصطلاحی و مراد از این ادراک بسیط است چه حق سبحانه و تعالی را بر وجهی
آفریده که بحسب فطرت و اجود وجود حق تعالی است پی شعور بآن و این وجدان بحسب فطرت او را
حاصل زیرا که هر چیزی از وجودات که مد که آنرا در ابتدا اول وجود را دریافته است بعد از آن

آن خیر را پس وجود بمشابه نور است که اول دی مدرک شود و ادراک بصیرت نگاه اشیا محسوسه چون مدرک
 بحسب فطرت و اجد وجود حق تعالی است پس متاثر است آثار وجود و لوازم آن بر وجه مضطرار و این
 متاثر انقیاد و تذلل است که ویرانست بوجود حق تعالی واقع است که اگر خواهد و اگر فی متاثر شده و
 قبول وجود خارجی و لوازم آن کرده نفس این انقیاد و تذلل حقیقت عبادت است که بحسب حال
 او را حاصل است پس عبادتی است ویرانست بر اضطراری بحسب حال و این ادراک بسیط موجب ظهور
 صحت عام است که عبارت از فیض وجود است که منبسط است بر مدار که وسائر موجودات و
 ملقب است بنفیس الرحمن و ادراک ادراک را علم گفت بنابر اصطلاحی یعنی چون ادراک کرد این معنی را
 که مدرک او واجب و وجود حق تعالی است و منقاد و مستسلم و بحسب واقع و بحسب حال اینجا خواست که
 صفت ارادی او مطابق صفت واقعی حال باشد پس عبادت حق سبحانه و قبول او امر و نواهی
 بحسب ظاهر اختیار کرد تا ظاهر او مطابق باطن باشد و حال ارادی او موافق حال واقعی گردد
 و این ادراک مرکب است که موجب عروج بر مراتب عالیه و سیر و سلوک و رحمت خاص است که
 رحمت رحیمی است قوله تعالی و ما خلقت الجن و الا انس الا ليعبدون درین مقام تطبیق وی درست
 می افتد چه باعتبار عبادت اضطراری و چه باعتبار عبادت اختیاری و اکابر گفته اند که سر و عبادت
 آنست که این عبادت اختیاری مطابق شود بان عبادت اضطراری که مدرک را همیشه بحسب انقیاد
 و تذلل حاصل است و ارادت مطابق شود بحال واقع.

و در حدیث

و در حدیث

ششم در تعذیب جاودانی کفار و اختلاف اکابر در آن میفرمودند که بعضی سوال کرده اند که مقتضای
 عدل و حکمت آنست که گناه منتهای را عذاب منتهای باشد پس جهت چیست که کفر منتهای را
 عذاب منتهای است امام غزالی قدس سره در جواب این سوال فرموده اند که قدر جزای اعمال حق سبحانه
 میداند و ادراک این معنی فوق دریافت عقول ناقصه است پس جزائی که مماثل کفر باشد در نشاء
 اخروی جاودانی خواهد بود و حقیقت و سر جزای اعمال خرق سبحانه را اطلاع نیست و بعضی دیگر
 گفته اند که چون قصد و نیت کفار آنست که همیشه بر کفر باشند پس در آن نشاء نیز جزای ایشان
 همیشه باشد اما آنکه که عذاب جاودانی قایل نیستند میگویند که کفر جمیع است عارضی و پسیان و
 ملائم مزاج و روح نیست بلکه مناسب مزاج روح و ادراکات وی امور حقه است و صفت جمل آخر

و در حدیث

مرتفع می شود و چند موضع از کلمات قدسیه حضرت ایشان که بعضی بخادیم جمع کرده اند و غده می بود بجهت
مولوی استاد علی علیه الرحمه عرض کرده می شد. و جواب می شنود و بعضی از آن نیست که در ضمن پیش
رشته ایرادی یابد.

رشته حضرت ایشان فرموده اند که آنچه از مردم واقع می شود اگر در شریعت آنرا حدی و تعزیری
مقرر نیست از آن نمی باید رنجید زیرا که آن با قدا و تمکین و خلق حق سبحانه موجود شده است و معنی
این سخن فرموده اند اگر چه هر فعلی خواهی چه شرعی متوجه شود و خواه نشود ازین قبیل است که باقی ماند
تمکین و خلق حق سبحانه موجود شده است لیکن مراد آنست که درین قسم که مذکور شد نظر حقیقت قضا و قدر
می باید داشت تا جنگ و آشوب نشود و در آن صورت دیگر نظر با حکام شریعت می باید کرد تا سلسله
امور این عالم بر انتظام خود بنماید و ابانتی بشرع شریف راه نیابد در آن صورت رنجیدن و جنگ
و آشوب کردن موجب رضای حق سبحانه و خوشنودی رسول اوست صلی الله علیه و سلم و در
ضمن آن جنگ و آشوب هزار فائده صورته و معنی مندرج و اجمال و امثال در آن جزا الحاد و فتنه
بر هیچ نیست.

رشته در شرح این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که بیدیه قضا و قدر نظری باید کرد و همه را
تمثیل امر تکوینی دهد و تا جنگ نشود میفرمودند که یعنی تمثیل آن چیزی که با امر تکوینی حاصل شده باشد
و این اضافت است بادی ملائسته و امر تکوینی امر بی واسطه را گویند یعنی در حصول آن امر
احتیاج بوساطه بسیار و امتداد زمان نیست.

رشته در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که اراده وجهه باقی است میفرمودند
یعنی اراده حصه وجودی که هر موجودی را حاصل است و آئینه وجود مطلق اوست سخنان حصه
است بان معنی که سالک بران حصه غالب می تواند بشود و ویرا آئینه جمال مطلق می تواند گردانید
و فرمودند معنی دیگر نیز بخاطر می آید که از اراده وجهه باقی توجه بوجه خاص گیرند و چون نتیجه این
توجه افتاد غیر است و اثبات حق سبحانه پس آنجا که حق سبحانه ثبت بود همه اشیا منحرف باشند
و در آن حال حق سبحانه از باطن صاحب این اراده منحرف می شود.

رشته در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که در فتوحات مذکور است که سر طوطی عالم

در بیان
مقامات

معلوم نمیشود از این مجاهدات کثیره و ریاضات عظیمه تصحیفاً لهم میفرمودند که مراد از تسبیحها اللهم انست
که قرنی قصد و همت او ذات حق سبحانه باشد و تا همت موجود نشود و صاحب این همت مجاهدات کثیره
و ریاضات عظیمه بر خود نگیرد بهر طور عالم که از جمله اسرار خامنه است بروی منکشف نشود و مجرد این
همت بی اتحاد مجاهده و ریاضات یا مجرد مجاهده در ریاضت بی تحصیل این همت هیچ فائده نتیجه دهنده
نمیباشد در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که بعضی عارفان را قدرت آن داده که هر چه خواهند
خلق کنند و فرق میان مخلوق حق و مخلوق عارف آنست که مخلوق عارف باقی است مادام که آنرا
در حضرتی از حضرات اثبات کند میفرمودند که لازم نیست که عارف متوجه مخلوق خود بود و توجه همه
شهادی بلکه اگر در حضرت مثال متوجه صورت مثالی وی بود کافی است در البقای وجود خارجی
آن موجود شهادی پس مادام که آن توجه از عارف باقی است بآن موجود شهادی در حضرت مثال
با حضرت شهادت آن موجود نیز باقی است در حضرت شهادت و هرگاه آن توجه منقطع گردد آن موجود
فی الحال محذوم صورت شده.

شرح درین سخن که حضرت ایشان فرموده اند که شیخ بهاء الدین عمر قدس سره چند گاه با کسی
سفید سوار می شدند از بعضی محرابان ایشان سبب آن پرسیده شد وی گفت اختیار است بنفید
بجست آنست که بعضی تجلیات صوری چنین میشود حضرت شیخ شده است میفرمودند که خصوصیت
هر صورتی نسبت ارباب مکاشفات و مشاهدات بنا بر اختلاف استعداد و اختلاف معانی
و حقایق است که در صور بسیار ایشان منکشف می شود مثلاً موسی را علیه السلام تجلی صورت
در لباس درختی که در وادی امین بود واقع شد و حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم در صورت
جوانی مخطط روی نمود چنانچه بعضی احادیث بآن ناطق شده اند که کلامه پوشیده نماند که حضرت
شیخ اعظم محی الدین بن العزلی قدس سره در بعضی از مولفات خود نوشته اند که رایت ربی علی
صورت الفرس و حضرت شیخ نعم الدین علاء الدوله قدس سره در بعضی از مصنفات خود در
شرح این سخن فرموده اند که ساکنان حق را سبحانه به تجلیات صوری می بینند و آن با ثبات نسبت
دارد و به تجلیات نوری می بینند و آن با فعال نسبت دارد و به تجلیات مضموی می بینند و آن
بصفات نسبت دارد و به تجلیات ذوقی می بینند و آن بذات نسبت دارد و در تجلیات صوری

که آثار نسبت دارد حق تعالی در صورت جمیع اشیا بر بنده تجلی میکند از مفردات عنصریات معادن و نباتات و حیوانات و افراد انسان و چون در یکی از موالد ثلاثه تجلی کند وقتی که تجلی از ان مرتبه بر مرتبه دیگر که فوق اوست خواهد پیوست در افق آن موجود تجلی کند بعد از ان به دیگر موجود که فوق اوست ابتدا کند همچنانکه هرگاه تجلی کند از معادن وقتی که نبات خواهد پیوست در صورت مرجان که افق معادن است تجلی کند چه وی اقرب معادن است بر مرتبه نبات که در و نشاء از نمودن است و هرگاه که از نبات بحیوان خواهد پیوست در صورت نخل تجلی کند که افق نبات است و اقرب نباتات است بر مرتبه حیوان که بعضی از خواص حیوانات در او بود که اگر سرش از تنه بردارند خشک شود و هیچ نیز مخصوص اوست که تا شاخه از درخت نبرد درخت ماده نزنند باز گیرد و این نیز از خواص حیوانات است که تا نر نباده نپیوندد ماده باز گیرد و هرگاه که از حیوان بانسان خواهد پیوست در صورت قرین تجلی کند که افق حیوان است و اقرب حیوانات است بانسان از حیثیت شعور و زیرکی و صوت و رنگ فوق افق انسان نباشد در تجلیات صوری غایتش آنکه نهایت تجلی صوری در مرتبه انسان آن بود که حق سبحانه بصورت صاحب تجلی و تجلی شود و سالک را منزه القدم صعب تر ازین بنود که حق سبحانه بر و تجلی کند هم بصورت او چنانچه سالک در آن تجلی بر خود دیگر کسی نه بیند هر چند نظر کند همه خود را بیند و کل موجودات را محاط خود یابد و سبحانی ما اعظم شانی و انا الحق و لیس فی جنتی سوی الله و لیس فی الدار غیری و امثال آن همه ازین تجلی روی نماید و بیشتر از اهل کشف را که قدم نغزیده درین تجلی صوری بوده تا چنین جراتها نموده اند و حکما را منزه القدم در تجلی معنوی بوده که روی از متابعت انبیا علیه السلام گردانیده اند و بدعوات معنوی خود مغرور گشته در بادیه ضلالت هلاک شده اند و چون اولیا همین متابعت پیغمبر صلی الله علیه و سلم محفوظ اند اگر در غلبات سکرات ایشان سهوی در وجود آمده در حال سهازان توبه کرده اند لاجرم حق سبحانه ایشان را از منارل تجلیات صوری و نوری و معنوی عبور داده به تجلیات فوقی ذاتی رسانیده و از منزه اقدام رها نموده و سر ایشان را بنغمه تقیم تجلی ذات رفیع درجات واصل گردانیده و ملک فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و رفیع خدمت مولوی استاد مولانا عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران در بیان وجود باری تعالی و نسبت معیت وی با شیا میفرموده اند که وجود ممکن غیر حقیقت اوست و عارض حقیقت او مثل ازید مصور

در این حقیقتی است که این وجود خارجی عارض آن حقیقت شده و منضم بوی گشته و آن حقیقت بواسطه این
ضمیمه مبداء آثار شده پس بحقیقت این وجود عارضی مبداء آثار باشد چه از وجود تبصیر بخیری می کنند
که مبداء آثار باشد و وجود واجب عین حقیقت اوست بخلاف وجود ممکن پس آن حقیقت بخود مبداء
آثار است بی انضمام هیچ شیئی بوی و اختلاف است حکما و صوفیه را که آن وجودی که مبداء آثار موجود است
شده چه وجود است شیخ کرن الدین علاء الدوله و قلیلی از صوفیه و اکثر حکما و متکلمین بر آنند که آن حقیقتی است
از صفات حق سبحانه که افاضه وجود کرده بر موجودات و مساوست بقبض وجودی و وجود عام و نفس الرحمن
و غیر آن و حضرت شیخ محی الدین بن العربی و ائمه ایشان و اکثر صوفیه و محققین از تقدیم و تاخیر
و قلیلی از حکما و متکلمین بر آنند که آن وجودی که مبداء آثار شده هم وجود حق است سبحانه که عین حقیقت
خودست لا غیر پس همه ممکنات موجود بوجود واجب اند یعنی ذات را باشیاء علاقه معیتی واقع است
که آن معیت مجهول الکفیت است و هیچ احدی از ارباب تحقیق از انبیا و حکما بی بسرا آن معیت حقیقت
دی نبرده غایتش آنکه جمعی از افراد آن مطلع شده اند بر بر معیت بقدر استعداد و قابلیت خود
تثبیل که مشابه این علاقه است که بقدر مناسبتی دارند آنکه فی الواقع چنان باشد به نسبت عارض است
بمعروض فقری بعد از وفات خدمت مولانا عبداقصور علیه الرحمه و الغفران بچند روز شب
ایشان را بخواب دیده و بخاطرش آمده که از دنیا رحلت کرده اند پیشرفته و سلام کرده و جواب شنیده
بعد از آن پرسیده که مخدوما چون بدار آخرت نقل کردید از سر توحید وجود و نسبت معیت وی باشیاء
که حضرت شیخ محی الدین بن العربی در آن سخن گفته اند و غلو کرده شمارا چه معلوم شد فرموده اند که چون
باین عالم آمدم مرا با حضرت شیخ ملاقات واقع شد و از ایشان سر این مسئله پرسیدم فرمودند سخن بسیار
که نوشته ایم باز آن فقیر پرسیده که آیا در عالم آخرت عشق و عاشقی و تعلق خاطر بمظاهر جمیله می باشد
فرموده اند که چه میگوئی مذاق و عاشقی آنست که اینجا هست زیرا که حسن عالم جسمام که از ترکیب
اجزاء مختلفه حاصل میشود زود متغیر و متبدل میگردد بواسطه ضدیت آن اجزاء با یکدیگر و بدان سبب
عشق زائل میشود و تعلق خاطر نمی ماند اما حسنهای این عالم که از جمع بسائط حاصل شده قابل فنا و
زوال نیست و هرگز تغیر و متبدل نمی پذیرد چه میان اجزاء آن ضدیت و مخالفت نیست لاجرم همیشه
اینجا عشق و عاشقی برقرار است غایتش آنکه در ابتداء انقطاع روح از بدن بواسطه علاقه و انس که

روح را بیدار می باشد دوسه روزی تشویشی بجهت روح راه می یابد اما چون صاف و پاک شود باز
همچنان بر سر مذاق و عاشقی می آید چون این سخنان فرموده اند آن فقیر گفته که آنچه شما فرموده اید
از جمله اسرار آخرت است و میگویند اموات مازون نیستند با فناء اسرار آخرت این چگونه است
گفتند که آن سخن است و ای که عوام گویند واهی ندارد که مردم در واقعات بسیار پیغمبر اصلی الله علیه سلم
و کبراء این است راقدس الله و ارحم بیده اند و از ایشان غرائب و عجائب عالم آخرت معلوم کرده
و اگر افشاء اسرار آخرت جائز بودی قرآن و حدیث بآن ناطق نشدی بار دیگر در همان ایام آن فقیر
بخواب دیده که خدمت مولوی بیار اند بخاطرش گذشته که آیا درین چه سیرست که دوستان حق سبحان
اکثر اوقات بآفات و بلیات مبتلای باشند فرموده اند که سر امر اض آنست که ریاضات موجب
تنقیه دماغ و تصفیه قوای دماغی هست و چون دماغ تنقیه می یابد هر آنکه متعلق این قوت دماغی میشود
آن نور مطلق بسیط که محیط جملہ موجودات است و مقصود همه مکونات و ظهور این معنی مخصوص نیست
بعضی بلکه من و تو و هر فردی از افراد انسانی را که این تنقیه و تصفیه هست و بد آن نور مطلق بقوت
دماغی وی متعلق می شود و وفات خدمت خواجہ مولوی عبد الغفور علیہ الرحمہ در صبح یکشنبه پنجم شعبان
سنه اثنی عشر و تسعمائة بود بعد از طلوع آفتاب بعضی از اکابر زمان در تاریخ وفات ایشان این
قطعه نظم کردند قطعه چو شد عبد الغفور آن کامل عصر به بعضی غرقه و برای غفران در سر آمد روزگار
دین و دانش به فرو رفت آفتاب علم و عرفان به چو غواهی روز و ماه و سال نقش به گویا کیشنه
پنجم شعبان *

مولانا شهاب الدین پرچمدی رحمہ اللہ

از کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بوده اند و عالم بعلم ظاہری و باطنی دارند و بشنند
مقرر سرات مولد ایشان پرچمد است که قصبہ ایست از ولایت قاین و نام ایشان احمد بن محمد
والد ایشان حکایت کرده که شبی در واقع دیدیم که بر کوه طور سینا ایستاده ام ناگاه شیخ الاسلام احمد جام قدس
پیداشد و پیش ایشان رنتم و سلام کردم جواب دادند و فرمودند که حق سبحانہ ترا فرزند صالح خواهد داد
باینکه اورا بنام ما کنی که او از ما است بعد ازین واقعہ باندک فرصتی شهاب الدین متولد شد و اورا احمد
نام نهادم و بوی امید دار شدم گویند از صغیر سن آثار زید و صلاح و تقوی از ایشان ظاہر بوده

چنانچه در آن زمان نماز تجمیع و نوافل عبادات از ایشان فوت نمی شده و چون بسبب رسیدن آن
 رخت اقامت بدرسه کشیده اند و تحصیل علم اشتغال نموده و باندک زمانی گوی مسابقت از اقران
 ر بوده و چندگاه بدرس مولانا نورالله خوارزمی و مولانا شمس الدین محمد جاجرمی و مولانا خواجہ علی
 سمرقندی و غیر ایشان از علما محققین و عظام مدققین آمد شد میگردد و در مجموع آن درسهابر اکثر
 مستفیدین فائز می بوده اند و در مجلس حضرت خواجہ برهان الدین ابونصر پارسا قدس سره حاضر
 می شده اند و اجتماع کتب احادیث مثل مصابیح و مشارقی و صحیح بخاری و مسلم می نموده و حضرت
 خواجہ بجهت ایشان اجازت روایت حدیث نوشته اند و بعد از تحصیل علوم عقلی و نقلی روی ارادت
 بصحبت مشایخ طریقت آورده اند و ملازمت و خدمت صوفیه اختیار کرده و بخدمت شیخ زین الدین
 خوانی و شیخ بہاء الدین عمر و خواجہ شمس الدین محمد کوسوی و غیر ایشان قدس الله ارواحهم میسوزند
 و آخر الامر بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره پیوسته اند و از ملازمت این و آن باز رسته
 میفرموده اند که در مبادی حال پیرامن حضرت مولانا بسیار میگشتم و بیج اثری از نسبت این عزیزان
 در باطن خود نمی یافتم و ازین جهت بغایت ملول و محزون بودم تا روزی بعد از نماز جمعه در پیش
 مقصود ہرات میان کثرت مردم و از دحام عوام سیری میکردم ناگاہ ایشان را در میان آن
 کثرت دیدم سر راہ برایشان گزفتم و نیازمندی تمام کردم فرمودند کہ وادرتا این علوم سہمی کہ در سینه
 داری قی نکنی فائدہ نیست و درین گفتن باطن مرا بخود منجذب گردانیدند و متوجہ بیرون مسجد شدند
 و من بلی اختیار و عقب ایشان روان شدم و از دور ایشان را نگاہ میدشتم تا از مسجد جامع بیرون
 آمدند و روی نیاز از خویش نهادند و از دروازه فیروز آباد بیرون رفتند و من ہم در عقب ایشان
 بیرون رفتم دیدم کہ بدر دکان چوب فروشی نشسته و پیل پنج گزی سطر حبث عمارتی بخریدند و
 خرجی خود را تہ کردہ بردوش مبارک نهادند و خواستند کہ پیل بردارند من روانی پیش رفتم و گفتم اگر
 رخصت فرمایند من این خدمت بجای آورم فرمودند اگر ناموس دانشمند ی مانع تو نمی شود پیل دیگر را
 بردار و ایشان یک پیل را برداشتند و روان شدند و من نیز پیل دیگر را بصورت بردوش گرفتم
 و بانفعال ہر چہ تا ستر از عقب ایشان می رفتم و عرق تشویر میرنجتم و گاہی چشم خودی پوشیدم و
 گاہی میکشادم و ایشان فلان البال پیش پیش میرفتند و بی تحاشی پشت پشت سے گفتند

تا از دروازه درآمدند با خود گفتیم چه باشد که بجله پای پاره فروروند که نسبت با از خلوت است ایشان
خود بر است بازار درآمدند و چون نزدیک سر چهارسوق رسیدیم با خود گفتیم چه باشد که بازار خوش در آید
که در بازار ملک از کثرت خلق راه نمی توان رفت خصوصاً وقتی که پلی دراز بر دوش باشد ایشان
خود روی بازار ملک نهادند و من از پی ایشان می رفتم بجای غریب و خجالتی عجیب که از پندار
دانشمندی بر بودم تا از بازار ملک بگو چه رانند که به پای مسجد می رفتم چون پل را بدرخانه ایشان
رسانیدم و از دوش بر زمین نهادم درین محل همین عنایت حسن تربیت ایشان مرا کیفیت عظیم
دست داد و نسبت این عزیزان در افتاد و بعد از آن دهن متابعت و ملازمت ایشان را
مکمل گرفتم هم ایشان فرموده اند که باعث افسردگی من از درس افتاده آن بود که در آن ایام که
در مدرسه خواجه علی فخرالدین بیرون دروازه خوش مدرس بودم روزی ملازمت ایشان رفتم
و بر سر ایستادم ناگاه بیرون آمدند با کیفیتی عظیم که سرگز ایشان را بان کیفیت ندیده بودم
بطاهر و باطن تضرع تمام نمودم و بدل التماس التفاتی کردم فرمودند که از مباحثه و مجادله علوم و رسوم
دل آدمی سیاه می شود و ازین جهت است که حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره فرموده اند ^{سبحان} طلب علم
باید که بعد از مباحثه علم بهیت باز استغفار کند و مقارن این سخن التفاتی کردند که در دل من چراغی
روشن شد و باطن مرا سوز گردانید بمشابه که پر تو آن بر جمیع قوی و جوارح من تافت و در مجموع
اجزاء و اعضای من سرایت کرد و حلاوتی عظیم از آن روی نمود و ایشان درین محل فرمودند که چراغ
روشن شده از باد های مخالف نگاه می باید داشت تا کشته نشود این گفتند و مرا احاطت داده
بخانه درآمدند و من پیاس انفاس مراقبت و محافظت آن چراغ روشن میکردم و در مطالعه مذاکره
علمی نیک حاضر وقت می بودم تا روزی مرا در حوزه درس با یکی از طلبه علم که در سلسله سخنان ناموجه
میگفت بحثی افتاد و سخن دراز کشید و باعراض اینجا منید بعد از فراغ و الزام خصم دیدم که آن نور
بظلمت مبدل شده است و آن چراغ فرو مرده بغایت ملول و محزون شدم و در سر را به نیمه
گذاشتم و بدرخانه ایشان آمدم در نهایت ملالت و خجالت بعد از لحظه بیرون آمدند و چون نظر
سبارک ایشان بر من افتاد فرمودند که داد سر این نسبت با غضب راندن جمع نمی شود مگر بدین
که راندن غضب طرف باطن را از نور معنی تهی می سازد و من سر در پیش انداختم و باطن زاری

در نیاز مندی تمام نمودم و آنچه چشتم کردم ایشان ترحم کرده باز التفاتی نمودند که همان چراغ فروخته شد بعد از آن سرکار درس و افاده ما برسم زدم و بجای همت خود را بر حفظ آن نسبت گذاشتم و هر چه مانع ظهور آن بود تمام باز گذاشتم بن شریف ایشان پنجاه و پنج سال بوده و در شهر سنه ست و خمسین یا سبع و خمسین و ثمانمات از دنیا رفته اند و قبر مبارک ایشان بر تخت فرا حضرت مولانا سعد الدین است قدس سره

مولانا علاء الدین آنری رحمه الله تعالی

نام ایشان محمد بن المومن است و مولود ایشان آپز است که دهی است از ولایت قوهستان از کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بودند و بعد از نقل حضرت مولانا بن خدمت مولانا نور الدین عبد الرحمن قدس سره باز گشت تمام داشتند و ایشان را مولانا علاء الدین التفات بسیار بود روزی بتقریبی میفرمودند که طینت مولانا علاء الدین و فرزند وی مولانا غیاث الدین از خاک پاک سرشته شده است و شیوه خدمت مولوی بکتاب داری می بوده و این شغل را پرده کار و قباب روزگار خود ساخته بودند میفرمودند که در زمان سلطان ابو سعید میرزا حضرت خواجه عبید الله قدس سره بهری تشریف آورده بودند اول بار که بلازمست حضرت ایشان فتم رسیدند که چه کسی و چه کار میکنی گفتم فقیری ام از خادمان مولانا سعد الدین کاشغری و مکتب داری می بینم فرمودند که مکتب داری می گوئی و تبصیر نام آن مبرکه مکتب داری کاری بزرگ است و بس فوائده دعوائه بران مترتب است بعد از آن از حضرت مولانا می احکایات گفتند و از خصوصیات که میان ایشان واقع بوده است چیزها نقل کردند و التفات بسیار نمودند خدمت مولوی میگفتند که در سبای حال و سیرات تحصیل علوم اشتغال داشتم چون ملازمت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره اختیار کردم فتوری در مطالعه پیدا شد مشرد بودم که آیا تمام ترک تحصیل نمایم یا گاهی مشغولی کنم درین اندیشه روزی از شهر بیرون آمدم چون بدر مدرسه میر فیروز شاه رسیدم بجاعت خانه وی در آمدم و در را از درون بستم و پشت بر محراب نشستم و در اندیشه تحصیل ترک آن افتادم ناگاه از گوشه محراب آوازی شنیدم که گوینده گفت ترک نمای و بیاسای حال برین بگشت از آنجا بیرون آمدم و روی بنیابان نهادم تا تبل فطبان رسیدم در آن گورستان دیوانه بودم و بچشم اندام نام ناگاه از دور پیدایشد و با خود فرمود میگردد گفتم پیش وی روم به بیم که درین باب چه میگوید چون

نزدیک اورسیدیم گفت حالی که در سجد فیروز شاه بودی نه ترا گفتم که ترک نالی و بیاسالی متحیر شدم و از پیش و بر گشتم و داعیه ترک و تجربه غالب شد بر همان قدم بکار مت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره آدم دوران محل ایشان تنها در مسجد جامع بجای مراقب نشسته بودند چون پیش ایشان نشستیم سر بر آوردند و فرمودند که اطرخ و افرخ شمس مشهور است حامل آنکه ترک تحصیل بجای می بایزد و بتمامی روی درین نسبت نمی باید آورد ازین سخن که ایشان فرمودند خاطر مت تمام از تردد خلاص یافت و همگی همت بر طریق خواجگان قدس الله اردو اجماع اقبال نمودم میگفتند که روزی همراه حضرت مولانا سعد الدین قدس سره مجلس غلط خواجہ شمس الدین محمد کوسوی قدس سره رفتم ایشان فرمودند که در عقب من نشین و من گاه گاه در مجلس غلط صحبت سماع نعره بامیزم چون خواجہ بمنزله آمدند و آغاز معارف حقائق کردند در آن اثنا کار بجائی رسید و حالی پدید آمد که وقت نعره زدن بود و خواستم که نعره زخم آواز من بر نیامد بار دیگر حالتی شد که نعره می بایست زدن هم آواز بر نیامد همچنین سه بار هشتم که ایشان مرا محافظت کردند و نگذاشتند که فریاد کنم درین اثنا دیدم که ایشان را غیبت و زهولی دست داد و استغراق و استهلاکی روی نمود ناگاه مرا حالتی شد که سه نعره پیالی زدم بعد از آنکه مجلس آخر شد و برخاستم ایشان فرمودند که زود باشد که نعره با ترا در گوشه کند یعنی واردات معال پیدا شود که در وقت استیلا آن بی اختیار نعره و فریاد بسیار کنی و من در آن ایام بیمار شدم و ضعف بمرتب رسید که قوت حرکت نماند یاران من جازم شدند که امشب می میرم و من درین خیال افتادم که حضرت مولانا را آن روز فرمودند که زود باشد که نعره با ترا در گوشه کند سخن ایشان حق و صدق و هنوز آن معنی بظهور نیامده و حال امن می میرم این چگونه است ناگاه در خواب شدم دیدم که ایشان آمدند و فرمودند که بسم الله ربی الله حبی الله تو کلت علی الله عصمت با الله فوضت امری الی الله ما شاء الله لا حول ولا قوه الا بالله چون بیدار شدم این کلمات بر زبان من جاری بود و صبح آن مقدار قوت شد که وضو ساختم و نماز نشسته گذاردم و هم خدمت مولوی گفتند که در آن روز که حضرت مولانا سعد الدین قدس سره مرا بطریق نفی و اثبات فرمودند در آن اثنا گفتند که حضرت حق سبحانه را بالذات محیط همه اشیا اعتقاد می باید کرد آنگاه که میگوید و الله کل فنی محیط شاید این معنی است اگر علماء ظاهر تاویل نکنند ازین سخن که حضرت مولانا فرمودند بسیار ترسیدم بفرست در یافتند فرمودند

که اهل ظاهر گفته اند که علم حق سبحانه بجمیع اشیا محیط است بدلیل آیت و قد احاطه کل شیء علما این خود عقدا می باید کرد ازین چاره نیست باین سخن خوشوقت شدم روز دیگر که بلازمت ایشان رسیدم فرمودند مولانا علاء الدین فائده نیست همچنین عقدا می باید کرد که احاطه و معیت ذاتی است مقتدا اهل تحقیق نیست انتی کلامه قدس سره پوشیده نماند که احاطه و معیت حق سبحانه باشیا چنانچه بعضی از کبراء محققین تحقیق کرده اند بر دو وجه است ذاتی و صفاتی اما معیت ذاتی بر دو قسم است قسم اول معیت ذات بجمیع ذرات موجودات بی کم و کیف کرده اند بر سبیل عموم کما قال تعالی و الله کل شیء محیط دوم معیت ذاتی اختصاصی که آن خاصه خواص مقرران است کما قال الله تعالی لا تحزن ان الله معنا و قال تعالی ان الله مع الصالحین اما معیت صفاتی معیتی است بحسب علم و قدرت و سائر

صفات حضرت الوهیت کما قال الله تعالی و قد احاطه کل شیء علما و قال تعالی ان الله علی کل شیء قدیر و مقصود حضرت مولانا سعد الدین قدس سره قسم اول است از دو قسم معیت ذاتی الله اعلم

ذکر ملاقات و مقالات مولوی شیخ عبد الکریم مینی قدس سره پوشیده نماند که مولود حضرت شیخ حضور موت است که یکی از شهرهای مین است و ایشان در ببادی حال و آوان طلب اکثر دیار عجم و بلاد عرب را سیاحت کرده بوده اند و بعد از بیست سال در حرم مجاورت نموده و در وقت خویش حرم و مرجع طالبان بودند خدمت مولانا علاء الدین علیه الرحمه در آن اوقات که مجاور حرم محترم زاده الله تعالی شرفا و کرامته بوده اند بحضرت شیخ بازگشت بسیار میکردند و اندک منظر نظرات عنایت ایشان می شده و معارف و لطائف می شنیده و بعضی از آن نیست که ایرادی نیا خدمت مولوی میفرمودند که روزی شیخ از من پرسیدند که ظلم چیست گفتم وضع شی در غیر موضع فرموده که دل محل باید کرد حق است هر چه غیر حق آخا نهند ظلم است میگفتند که شیخ از من پرسیدند که ذکر کدام است گفتم لا اله الا الله فرمودند که باید ذکر اعباده گفتم پس شما فرمایید فرمودند که ذکر آنست که بدانی که نمیتوان دانست و هم شیخ فرمودند که روی در جبل می باید آورد و نیت نماز چنین می باید کرد خدا یرا می پرستم که نمیدانم الله اکبر خدمت مولوی سیلفندم از روزی حالتی شد و شهودا هر بی کم و کیف دست داد که از آن هیچ عبادتی تعبیر نمی توان کرد ناگاه درین حالت حضرت مولانا ما مولانا سعد الدین قدس سره ظاهر شدند و فرمودند که ای داود همین حالت را حکم گیر که معنی سخن

شیخ عبدالکبیر که روی در جبل می باید آورد همین است میگفتند که مراد حین مجاورت حرم بخانه
 کعبه علاقه محبتی محکم شده بود که هیچ جای دیگر قرار و آرام نداشتیم چنانچه روزی در طواف بودم
 بادی بوزید و استار خانه را حرکت داد و بعضی از دیوار خانه مکشوف شد مرا کیفیتی روی نمود که
 نعره زدم و بهیوش افتادم بعد از افاقت منفعل برخاستم و متوجه حضرت شیخ شدم چون
 نزدیک ایشان نشستم خواستم که اگر رفتاری خود شکایت کنم پیش از آنکه من آغاز سخن کنم
 فرمودند یا عجم ایش لک مع البیت من گریان شدم و بحسب باطن بایشان توسل جستم
 فرمودند یا عجم ماتری فی البیت فهو غیر محمد و بل فی الجبال و فی البحار و فی السموات و فی الارض
 و فی البحر و فی المردود و مشهود بل کل ذلک هو و هو الاول و الآخر و الطاهر و الباطن و هو الله الذی لا اله الا هو
 و درین محل بهر چیزی ازین اشیا که استین اشارت میکردند چون نظر میکردم آنچه موجب علاقه
 بخانه شده بود از آن شیئی لایح نمی شد و در همه اشیا آن معنی مشاهده میگشت و بواسطه تصرف و
 التفات حضرت شیخ نسبت حتی بخانه و غیر خانه برابر شد و بحسب باطن از قید محبت خلاص یافتم
 میگفتند که روزی بر شیخ عبدالکریم درآمد جمعی کثیر از سادات و مشایخ حرم علما و فقرا در مجلس
 ایشان حاضر بودند و ایشان در معارف الهی سخن میگفتند ناگاه از میان علما فقیهی غلیظ الطبع که
 منکر اهل اشد و کلام ایشان بود بر سبیل اعتراض در سخنان شیخ دخلی کرد یکی از اعیان مجلس با
 بروی زد که خاموش باش وی گفت اگر نامشروعی یا نامعقولی میگویم مرا منع کنید و اگر مشروع
 و معقول است چرا مانع می شوید چون وی این سخن گفت حضرت شیخ روی بفقیر کردند که یا عجم
 خلصنی منه فقیه گفت آیاستمی و ظلمی میکنم که خلاصی من خواهد شد شانه میگویند من شبهه میکنم چرا
 می باید گفت اینهمه سبالغه حبیب دیدم که حضرت شیخ در غضب شدند و متوجه گشته فرمودند که
 بگوی چه شبهه داری وی خواست که سخن گوید ناگاه در روی افتاد و بهیوش گشت شیخ برخاستند
 و بجلوت خود درآمدند و آن مجلس بر شکست و پیمان فقیه در روی افتاده بود آخر زبری آوردند
 و ویرا بران نهاده بیرون بردند هنوز از دهنش منزل شیخ قدم بیرون نهاده بودند که جان بداد
 روزی دیگر که بلازمست شیخ آمدم در خاطر گشت که اولیا اهل کرم اند و این فقیه مردی بود جاہل
 و غافل از احوال باطنی ایشان چه بودی اگر از وی مغمومی کردند شیخ فرمودند ای عجم غشیرت

که دوروی دارد و بغایت تیز و دسته آنرا در زمین محکم کرده اند و سرتیغ را بالا گذاشته ناگاه جابه
 عریان می آید و سینه برهنه خود را بر سر آن شمشیر می اندود و بهر قوتی که دارد زور میکند و خود را بهلاک
 می سازد گناه شمشیر چه باشد میگفتند که روزی حضرت شیخ از من پرسیدند که چون پیر از شما
 در قهر می شد چه میگفت گفت میفرمودند که من مردی فقیرم و قتی که پیش من می آیند خود را چست
 میکشید و بخدا نگاه می باشند و چون بیرون میرودید خدای را فراموش میکنید و دیگر نمی شناسید
 حضرت شیخ فرمودند که شما در مقابل شیخ خود چه میگفتند گفت سکوت میکردیم شیخ فرمودند که عجب سستی
 چند بوده اید یا بستی که در مقابل میگفتند ما خدای را نمی شناسیم ما ترا می شناسیم انتهی کلامه قدس
 را قم این حروف گوید که بعضی اکابر گفته اند که سر در آینه مرید خود را می بیند آیا مرید در آینه میرود
 می بیند از حضرت ایشان در سمرقند استماع افتاده که میفرمودند اکنون که من در حال حیاتم تنها
 خدا بین نمی شویید کی خواهید شد +

من جمله انفسه النفسیه الشریقه و آن دو قسم است اول آنچه از حضرت مولانا سعدی
 قدس سره نقل میکردند دوم آنچه خود میگفتند اما قسم اول و از آن جمله است این هفت رشت
 رشت میگفتند که حضرت مولانا ما میفرمودند ما نبودیم و خدا بود و ما نباشیم و خدا باشد و
 اکنون نیز نیستیم و خداست بگریه که بعد از چند سال اگر خواهید جدا بود با که صاحب
 اکنون نیز با او صاحب باشید و از سر چه بر سر گور شما باز خواهد ماند دل منقطع کنید +
 رشت میگفتند که هم ایشان میفرمودند آنکه پیر هر قدس سره فرموده است که در روشنی خاکلی است
 نخته و آب که بر آن ریخته نه کف پارا از آن دردی و نه لشت پارا اگر دی نه حقیقت در روشنی است
 بلکه صفت و رسم در روشنی است حقیقت در روشنی با خدای بودن است +

رشت میگفتند که روزی بر در برای حضرت مولانا و ما جمعی از اصحاب نشسته بودند و در آن ایشانی مباحثه
 کردند یکی گفت ذکر گفتن افضل است دیگری گفت تلاوت کردن افضل است درین اثنا ایشان بیرون آمدند
 و پرسیدند که چه سخن در میان داشتند مباحثه را عرض کردند ایشان فرمودند که با خدا بودن افضل است +
 رشت میگفتند که هم ایشان فرمودند که هر که بخدا حاضر است در بهشت نقد است و هر که از خدا غافل است
 در دوزخ نقد است

در دوزخ نقد است

رشته میگفتند که روزی یکی از گرانجامان نهاد بجای حضرت مولانا مادر آمدند عصای دست و در دست
بروش انگنده شان دانی و سواکی تسبیح ازان در آونجه مرا از دیدن او تنفر عظیم شد هر چند خود را کمال
سود داشت چون می فرمودند ای فلان همچنان که اهل آخرت متفرانند از اهل دنیا اهل دنیا نیز متفرانند از اهل آخرت
رشته میگفتند که روزی حضرت مولانا را ساکت بسیار کردند بعد از آن سر بر آورده و فرمودند که یاران
حاضر باشید که یار عین بعین است *

رشته میگفتند که هم ایشان فرمودند که والله که دوست دست شما گرفته و در طلب خود گردور میگردان
میں این دوست خواندند بیت آنکه فی نام دوست است مراد و نشان به دست گرفته مراد
عقب خویش کشان به دوست دست من و این نیز بهر جا که رود پای کو بان زمین میروم دست
نشان به اما قسم و م و از اینجا است این شاعر شاعرانه
رشته میفرمودند که طالب راسه خیر لازم است که از این گریه نیست اول و دوم و خود دوم حفظ نسبت دوم
احتیاط و در نظر *

رشته میفرمودند که اگر بر معنی لا اله الا الله گفته اند که در مراتب سلوک خود گاهی لا محض و الا الله
گوید و گاهی لا مقصود الا الله گاهی لا موجود الا الله پیش از شروع در سیرالی الله چون لا اله الا الله
گوید باید لا محض و الا الله باشد و در سیرالی الله لا مقصود الا الله و تا سیرالی الله منتهی نشود قدم و سیر
فی الله نهند لا محض و الا الله اندیشیدن کفر است *

رشته میفرمودند که هر طالبی که سنت را بر خود فرض کند آن نقصان دین اوست بعضی منتها
بر حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرض بود تجربه نافله تک اشارت باین است از التزام سنن
و آداب شرعی کما ینبغي ناگزیر است و به سعادتهای ظاهری و باطنی بران قوت
رشته میفرمودند که این مهم یعنی حصول نسبت نه بکار می شود نه بی کار بکار نمی شود الا ناقابل است
بیکار نمی شود اگر قابل است *

رشته میفرمودند که هر طالب مبتدی که کار نیکو کند کسی او را استحسان نماید و آن استحسان نفس او را
خوش آید ظلمت این خوش آمدن نفس مر طالب را کم ازان نیست که بازی هم محرم زنا کند *

رشته میفرمودند که این کار که آدمی را افتاده است هیچ موجودی بر این افتاده از طاعات رسمی عبادات

عادتی هیچ کار کشاید میان را در بندگی چیست می باید بستن و در گفتن و نگفتن و خوردن احتیاط بلیغ
باید کردن *

رشته سیفر مودند که درین طریق باید که هیچ چیز بمحوظ طالب نبوده دینی نه آخرت نه نفس خودش اگر چنین
باشد علامت آنست که او را برای شناخت خود آفریده اند و اگر نه برای بهشت آفریده اند یا برای فزع *
رشته سیفر مودند که هر که درین عالم از خود خلاص نشد بعد از خرابی بدن روح او در تحت فلک قمری ماند
هر که در خاک غربت پای در گماند و این سخن حضرت شیخ محی الدین بن العربی است که فرموده اند
هر که در تحت فلک قمری ماند من این سخن را بحضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی گفته و اظهار طال
کردم که این قضیه پیش من بعبایت مشکل است که شیخ فرموده اند و حال آنکه اکثر مومنان از خود خلاص
ناشده می میرند حضرت مولانا قدس سره فرمودند هر که بخدا ایمان آورده او رخنه در فلک انداخته که
عاقبت از آن رخنه بیرون خواهد جست *

رشته سیفر مودند که مال مسلمانی در تسلیم و تقویض است اگر صاحب تسلیم را مثل الیسی طوق در گردن نهند
باید که چنان از فعل حق سحانه راضی باشد که مومن از ایمان خود نبده صادق از قضای حق راضی است
نه از فعل خود *

رشته سیفر مودند که چون مکروهی برسد اگر بنده خودست او را تفادوت کند و اگر بنده خداست تفادوت
نکند بیت نفع و ضرر تفادوت می کند * بت گری باشی که ادبت نمی کند *
رشته سیفر مودند که اصل مسأله آنست که هر که را عشق شور انگیز نیست این کار بر و حرام است *
رشته سیفر مودند که در طریق خواجگان قدس سره اند و او احم پوش در دم اصل اعظم است اگر در
بغفلت گذرد آنرا گناه بزرگ دانند تا حدی که بعضی کفر شمرند شعر شیخ عطار قدس سره ماسیه این
قول میکند آنجا که میفرمایند بیت هر آنکو غافل از حق یکن مانست * در اندم کافر است امانت *
اگر آن غافل پیوسته بودی * در اسلام بروی بسته بودی *

رشته سیفر مودند که مولانا ابو یزید پورانی علیه الرحمه میگفتند همچنان که عوام را از معصیت اجتناب واجب
است خواص را از غفلت احتراز لازمست همچنانکه عوام بصیحت مواظب می شوند خواص بغفلت
معاتب میگردد بیت یا مکن با بیل بانان دوستی * یا بنا کن خانه در غور و پیل * کم نشین با یار

نادر افادات نمکند

ارزق پیرین + یا بکش برخان مان گشتیل +

رشته میفرمودند جمعی که بهمی نشینند هر کدام در خود را منع ترانند و دیگران را بخود میکشند چه حکم غالب است
 همچو پله تراز که هر کدام گران ترست آن دیگر را از جا بر میدارد و بخود می کشد پس همت چنان باید که
 اگر همه اهل عالم باین کس اقتدا کنند همه را بطور خود کشد و رنگ خود دهد انتی کلامه را تم این حروف
 سوید این سخن بخط مبارک حضرت ایشان بر طهر کتابی نوشته دیده بود این کلمات قدسیه را که کمال
 سلطنت و سلطانی آنکه تبصره خود تمام رعایا و خواص خود را کسوت خود پوشانند چنانکه نظر او بهر که
 افتد جز خود را نبیند کمال بندگان او در آنکه از خود تیمای می شوند و در خود غیر آنچه از بادشاه و انبیا
 نبینند و ندانند از نادیدن و نادانستن نیز می شوند اذ اتم نعمت هم فلاحهم الا انا +
 رشته میفرمودند که نعره زدن علامت غفلت است زیرا که نعره وقتی زند که معنی حاضر شود و اگر
 همیشه حاضر باشد هیچ نعره نزند بلکه حضور و گاهی موجب فنا و بی شعوری است در آن مقام نعره
 زدن نمی باشد کسی که نعره میزند حکم چوب تر دارد که در میان آتش افتاده تا نمی باقی است
 آواز میکند بیت گفت مکن و بزم و سرکشای دیگر را در نیک بچوش و صبر کن زیرا که همی بپزد
 رباعی زاول که مرا عشق نگارم تو بودی همسایه شب زنا که من نخودم گم گشت مرا ناله جو عشقم
 بفرود + چون همیشه همه بسوخت گم کرد و دود +

رشته میفرمودند که خواجیه بزرگ قدس سره در معنی الکاسب حبیب الله گفته اند که مراد کاسب رضاء
 معنی این سخن آنست بنده باید که کاسب کند این معنی را که راضی باشد به هر چه حق سبحانه کند و حصول
 این معنی بحقیقت وقتی میسر شود که بنده تحقیق گردد به فنا و حقیقی +

رشته میفرمودند که عوام خدا را بخلق شناسند و خواص خلق را بحدی چون ازان طرف در
 بروی خواص کشاده شود ایشان را چیزی معلوم گردد که دانند که همه خلق رو دران در دارند +
 رشته روزی این حدیث خواندند که فضل ایمان المؤمنان اعلم ان الله معه حیث کان و گفتند همین
 تعلیم کافی است اگر کسی ادراک دارد بهیت یارب است هر کجا هستی به جای دیگر چه جوی ای
 ادب باش به با تو در زیر یک کلیم است او به پس بروای حریف و خود را باش +

رشته میفرمودند که وزی درین فکر افتادم که ایمان شهودی آیا از احوال ظاهریست یا از احوال باطن

ن و انرا

ن و انرا
 از بعضی نسخ منقح است از این کتاب میرزا محمد

شعیدم از آینه که گفت نسبت به بند از احوال باطن است و نسبت بحق از امور ظاهر برال
 نده درین حال بحقیقت باطن خود میرسد و حق سبحانه با سم و صفت بطاهر بر روی میگردد
 رستم روزی این رباعی خواجہ ابوالوفاء خوارزمی عایه الرحمہ خواندند کہ رباعی چون بعضی طوالت
 حق آمد باطل پس منکر باطل نشود جز باطل و در کل وجود هر که جز حق بنده باشد حقیقتاً حق
 غافل و فرمودند کہ چهل سال است کہ بمنون این رباعی ایمان آورده ایم شبی در اوان جوانی بدایم
 فساد از خانه بیرون آمدیم و در ده مائیس بود و بخت شریک بد نفس کہ بشمارت نفس و کسی نمیدانیم
 و همه اهل ده از دمی رسیدند در آن دل شب دیدیم کہ بانی در کین ایستاده چون اوراد دیدیم از دمی
 و ترک آن فساد کردیم و در آن محل دهم کہ بد نیز درین کارخانه همچونیک در کار بوده است و آن بزرگ
 از روی تحقیق فرموده است کہ بیت لا منکر الا باطل فی طورہ و فائدہ بعض طوالت اتمی کلامہ
 این شعر شیخ ابو دین مغربی است قدس سرہ و بعض ابیات دیگرش اینست ابیات
 واعظ منک بمقدارہ و حتی توفی حق اشیاء و فالحق قد یظهر فی صورہ و یکر الی الجاہل فی ذاتہ
 رستم میفرمودند کہ اگر میان آن کس کہ لقمہ داد و در آن تومی نمود میان آن کس کہ سیلی بر قفای تو
 میزند فرق کنی علامت نقصان تست در تو حید

رستم میفرمودند کہ روزی از حضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سرہ پرسیدیم کہ در دعوات
 ما توره آمدہ کہ اللهم شغلنا بک عن سواک چون غیر سوئی نیست پس این دعا چه معنی دارد فرمودند
 کہ ذات خطاب اشارت بنفس ذات مستمعین ما را مشغول سازند ذات از غیر ذات کہ صفات و
 افعال مستمعین ما را بشهر و ذاتی از تجلیات اسمای و صفاتی واقعاتی خلاص گردان
 رستم میفرمودند کہ در این صورت کہ انما الحق گفت حقیقت خود را میگفت و فرعون کہ انما یکم گفت
 صورت خود را میگفت کہ اگر او نیز حقیقت خود را بشناختی آن انما گفتن از روی قبول بود

رستم میفرمودند کہ شبی امری غلبہ کردہ بود کہ روی خود را بر در و دیوار و سنگ کلون می مالیدیم و فریاد
 دلی طاقتی میکردم پس گفتند ہرزہ از ذرات وجود خالی است برخسار محبوب کہ حسن ورامی افزاید
 ہرگز از ذرہ وجود بود و پیش ہرزہ در سجود بود

من خوارق عادات خدمت مولانا علاء الدین بالطاف و اشرف و تصرف تمام بود در آن دلی

که راقم این حروف از نادراء الهند آمده بود و بخدمت ایشان رفته بود و دید که دو طالب علم پیش ایشان
نشسته اند و سبقی از مصباح میخوانند و ایشان کتاب مصباح را در دست دارند و در آن می نگرند فقیر را
چنان معلوم شد که چشم ایشان بر صورت خطی کتاب است و دل ایشان مشغول بامر دیگر بنجا طر سید که این
چه نوع درس گفتن است که جمیع قرائت کنند و ایشان بان حاضر نباشند ایشان را بران خاطر اشتراقی
شده متوجه فقیه شده تبسم کنان فرمودند هر چند یاران را میگویم که مرا ابله و درس گفتن نیست از من
باور نمیدارند شما بگوئید شاید قبول کنند خدمت مولانا غیاث الدین احمد ولد عزیز ایشان علیه الرحمه
که از علماء متقی بود و شرف ملازمت و قبول حضرت مولانا سعد الدین قدس سره دریافتند و میگفت
که شب تابستانی در محله شمع ریزان بعد از نماز خفتن بیام برآمدم که خواب گنم اتفاقاً او آن را بود و اندک
ما هتایی می تافت و متصل منزل فقیر سر می بود که تعلق بمردم ده می داشت و اکثر اوقات خالی می بود
خاصه تابستان ناگاه هوا از کسی ازان سر اگوش من آمد چون عجب نمود و بکنار آن بام رفتم و فرمود
نگرستم مردی وزنی دیدم که رو بر و نشسته بودند و با هم خنی می گفتند فی الحال برگشتم و بجای خواب خود رفتم
چون شب گذشت و نماز بامداد گذاردم و بلازمت والد خود بجله استر بان رفتم چون پیش ایشان
نشستم فرمودند که بر بام همسایه فتن و بسیاری او نگرستین جایز نیست کسی چه کار دارد که آن چه
آواز است که از خانه همسایه می آید بحال خود می باید بود و فضولی نمی باید کرد مولانا غیاث الدین
میگفت که ازان روز باز مرا یقین تمام حاصل شد که این طائفه را و رای قوت با صره نظر دیگری
می باشد که در شب تاریک از مواضع بعیده چیزها مشاهده میکنند و بعد مکانی مانع آن نظر
نیست و هم دی میفرمود که روزی در آوان جوانی با جمعی شاگردان بسیر کا زرگاه رفته بودیم و در میان
ایشان پسری صاحب جمال بود و وقت خواب در پایان پای من تکیه کرد چون چراغ نشانده شد
بنحاطر من افتاد که پای بجانب وی دراز کنم دوسه بار این خاطر مرا حتم شد آخر با خود گفتم که پدر از
حال تو واقف است و اکثر اوقات بتو حاضر فردا که لشهر خواهی رفت این صورت را بر پیشانی تو
خواهد نهاد پای خود نگاشتیم و خواب رفتم صبح که لشهر آمدم و بلازمت ایشان رسیدم فرمودند
که آنرا تجویز میکنی که مخلوقی بتو حاضر است و شرم میداری و پای دراز نمیکند از خالق خود که از لا و ابداً
در مطن دنیا و آخرت بتو حاضر است بطریق دل اولی که شرم داری دلی ادبی نکنی یکی از یاران

ایشان نقل کرد که در مبادی احوال که بلازمست ایشان رسیدیم روزی در مکتب خانه نشسته بودند پیش ایشان رفتم دیدم که کاغذکی در دست دارند گاه در هم می پیچید و گاه از هم می کشانید چون مرا دیدند گفتند فلان بیاد این کاغذ را بستان من دویدم و دوست دراز کردم که بستانم ایشان دست پس کشیدند من متحیر ایستادم باز دست دراز کردند که بگیرم چون خواستم که بگیرم باز دست کشیدند و در کرت سوم آن کاغذ را بدست من دادند چون کاغذ بدست من رسید آتش از وی چون برق طشت بیرون آمد و بدست من فرود رفت و از ره عروق و غایت سرعت بدوید تا بدل رسید و دل من از آن آتش چنان بسوخت که پنداشتم خاکستر شد از ترس آنکه مبادا هلاک شوم کاغذ را از دست بزرگوار نهادم ایشان بانگی بر من بهیبت زدند که بردار چون برداشتم کیفیتی ظاهر شد که بهوش افتادم و مدتی در آن بهوشی بماندم و درین حال کشتی بر لبهای من پیدا شده بوده است و اطفال مکتب تا دو سه ماه بر گاه پیدای می شدم با هم می گفتند اینک شتر مست آمد بعد از آن که از آن بخودی بشعور آدمم گریه عظیم بر من مستولی شد که موجب آن نه استم بیرون آمدم و زار زار میگریستم و روز دیگر که بلازمست ایشان رسیدم با خود گفتم که نزدیک ایشان نمی باید نشست مبادا که باز دولت سوختن گیرم چون از در مکتب خانه در آمدم ایشان مراقب نشسته بودند هم در صفت نعال نشستم ایشان سر بر آوردند و گفتند ای فلان گفتیم لبیک و دویدیم که تیز تیز در من می نازند بکیار باز همان آتش در دلم افتاد و فی الحال باز غلطیدم و مدتی بخود افتاده بودم چون بخود آمدم این کرت گریه مستولی نشد خدمت مولانا در مرض موت خود قریب پنج ماه صاحب فراش بودند این فقیر در اول مرض ایشان برسم عیادت بخدمت رفته چون پیش ایشان نشستم فرمودند که ای فلان آب مارا از سر برق باز بستند بعد و پنجاه روز پیش از فوت خود خبر رفتن خود دادند بعد از آن ساعتی سکوت کردند پس فرمودند خدای موجود هست و مقارن این سخن نعره بلند زدند و در آن نعره لفظ الله گفتند آنگاه فرمودند که سعی در آن کنید که خدای موجود را پرستید نه خدای موصوم را و فات ایشان روز شنبه بود از او اسط ماه جمادی الثانی سنه ثلثین و تسعین و ثمانمائه و قبر ایشان بر تحت مزار حضرت مولانا سعد الدین است قدس سره و این قطعه در تاریخ وفات ایشان گفته شده بود قطعه سیر ایل حق علاء الدین که رفت روح پاکش بر فراز نه سر برید خواهستم تاریخ سالی رفتنش عقل دور اندیش گفتار رفت پیر *

مولانا شمس الدین محمد روحی رحمة الله

از اجله اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بودند و سالها طالبان راجع هرات بحق و عفو می نمودند مولانا ایشان قریه روح بود که دهی است بر نه فرسنگی هرات از جانب قبله ولادت ایشان در شب برات از شعبان سنه عشرين و ثمان مائه بوده است والده ایشان را پسری مقبول پنج ساله وفا یافته بوده است و از ان جهت بغایت متاثر و مجروح خاطر شده آن شب حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخواب دیده که فرموده اند غم نخور و دل خوش دار که حضرت حق سبحانه ترا پسری خواهد داد که صاحب دولت و دراز عمر باشد بعد از ان چند گاه خدمت مولانا محمد متولد شده اند و والده ایشان دایم ایشان را میگفته که آن فرزندی که مرا بوی بشارت داده اند توئی و ایشان در صغر سن با نزول انقطاع ماکل بوده اند و از انبای جنس مجتنب و محترمز و در منزل والد خود خلوت خانه داشته اند که اکثر اوقات آنجا بسری برده اند و آباد اجداد ایشان تاجر و شتر دار بوده اند و طریق تجارت می نموده و هرگز ایشان بطور پدران رغبت نمی نموده اند میفرمودند که مراد اتم آرزوی آن می بود که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخواب بنیم تار و زری بخانه بر آمدیم دیدیم که والده با جمعی ضعیفا از اقر با نشسته اند و کتابی در پیش دارند و میخوانند و من بخلاف معهود در میان ایشان رفتم شنیدم والده از ان کتاب دعای میخواند که هر که آنرا شب جمعه چند بار بخواند البته حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم در خواب ببیند چون آن شنیدم دغدغه و آرزوی من زیاده شد و اتفاقا شب جمعه بود با والده گفتیم که شب این دعا را میخوانم شاید مقصود حاصل شود ایشان فرمودند برو بخوان که ما نیز میخوانیم بعد از آنکه بخلو تخانه خود رفتم مشغول شدم و بان شرائط که نوشته بود قیام نمودم و نیز شنیده بودم که هر که شب جمعه سه بار بار بران حضرت صلوات فرستد آن حضرت را در خواب ببیند آنهم کردم تا نیم شب نزدیک شد بعد از ان سر نهادم و در خواب شدم دیدم که از در برای خود در آمدم والده من بر کنار صفا زمستانی ایستاده مرا دید میگویی ای پس چو آید ای که من انتظار تو می برم اینک حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخانه ما آمده اند بیات ترا پیش آنحضرت برم پس دست من گرفته بجانب صفا تابستان روان شدند من نگاه کردم دیدم که آن حضرت بر کنار صفا پشت بجانب قبله نشسته اند و پیرامن آنحضرت جمع کثیر نشسته و جمیع دیگر ایستاده و حلقه بسته و آن حضرت با طرات و بوانب عالم رسایل و مکاتیب میفرستند

کسی پیش آن حضرت نشسته مکاتباتی که آن حضرت املا میکنند می نویسد مرا چنان نمود که آن
 مولانا شرف الدین عثمان زیارتگاه بی بود که از علماء ربانی و از کمال متقیان زمان خود بود چون اید
 مرا پیش آورد آن مقدار توقف نکرد که آن حضرت از مهمات بازپرد از پیش آمد و گفت یا رسول الله
 مرا وعده داده بودید بفرزندی صاحب دولت در از عمر این آن هست یانی آنحضرت بجانب سن
 نگریستند و تبسم کنان فرمودند که آری این آن فرزند هست پس وی مولانا شرف الدین عثمان
 کردند و فرمودند که برای وی مکتوبی نویس مولانا قلم و کاغذ برداشت و من در آن نظر میکردم سه سطر
 نوشت و در زیر آن سطور مثل آن گواهی مردم که بر قبا که باشد نامهای بسیار جدا جدا نوشت و در هم
 پیچید و در دست من داد و من روان شدم در آن اثنا با خود گفتم که مضمون این مکتوب را
 ندانستی باز کرد و بحضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم نامی تا آن حضرت مضمون را بتو گویند باز گفتم
 و پیش آن حضرت صلی الله علیه و سلم آمدم و گفتم یا رسول الله ندانستم که درین مکتوب چه نوشته
 آن حضرت از دست من فرا گرفتند و بخواندند و من بیک خواندن آنحضرت هر سه سطر را یاد
 گرفتم پس آن حضرت مکتوب را در بهم پیچیدند و بدست من دادند و من میخوانم سخن دیگر پرسم
 که ناگاه آواز در بر آمد و والد من شمع بدست از در خانه درآمدن از خواب جستم فرمود که
 ای محمد هیچ خواب دیدی گفتم آری ایشان گفتند من دیدم و بیان کردند که خواب دیدم که بر کنار
 صفاستان پشت بر قبا ایستاده ام و حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم باین سلامده اند
 در صفا و تابستانی پشت بر قبا نشسته و من انتظار تومی بر دم که ناگاه از در درآمدی و من دست
 تو گرفته پیش آن حضرت بردم و از آن حضرت پرسیدم که یا رسول الله این آن فرزند موعود هست
 آن حضرت فرمودند که آری نیست و پیش ایشان کسی نشسته بود و کتابتهای کرد آنحضرت و بر او فرمود
 تا از برای تو کاغذی نوشت و بدست تو داد و تو بدست آنحضرت دادی و آنحضرت مضمون را بر تو
 خواندند و باز بدست تو دادند و آن واقع را که فقیر دیده بودم و والد تمام باز گفتند بی تفاوتی و هر
 خواب از اول تا آخر خوانف و مطابق بود میفرمودند که در ابتدا جوانی که در قریه روج بودم و مرا
 داعیه این طریق پیدا شد از بعض مردم متفسار کردم که در هرات هیچ بزرگی ظاهر باشد که بخدمت
 وی روم نام شیخ صدر الدین رواسی بردند و گفتند وی از خلفاء حضرت شیخ زین الدین خانی است

قدس سره که حالا بارشادساکنان و تعلیم طالبان مشغول است فی الحال بجانب شهر متوجه شدم و
از راه بسمره از حضرت شیخ رنتم شیخ صدرالدین دران وقت آنجای بود اتفاقاً در آن محل با صاحب
ذکر سیگفتند برکنار حلقه ذکر ایشان زمانی ایستادم و غوغای ایشان را مشاهده کردم مراد مفتاد
از آنجا روی بشهر نهادم و در راه حافظ اسمعیل مرا پیش آمد و وی غریزی بود هم از رواج که پیش از
خدمت مولانا محمد بلازمت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره رسیده بوده اند و شرف قبول
ایشان دریافته و بعد از نقل ایشان در ملازمت حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن قدس سره
حج گذارده بود و ازین طریق بهره تمام داشت فرمودند که حافظ مرا گفت از کجای آئی و چه داعیه
داری قصه بازگفتم گفت بدر مسجد جامع روانجا غریزیست که با جمعی از اصحاب کلمه می درددل میزنی حاج
صحبت میدارند ایشان نیز بین غالب آنست که صحبت ایشان تراد و خواهد افتاد بر همان قدم
روی بدر مسجد نهادم اتفاقاً حضرت مولانا با جمعی از غریزان در دالان مسجد نشسته بودند و سکوت
کرده من بیرون در ایستادم و تکیه بردیوار کرده در ایشان می نگرستم و سکوت ایشان میدیدم
و از حلقه ذکر شیخ صدرالدین و غوغای اصحاب اومی اندیشیدم و با خود میگفتم که آن فریاد و اضطراب
چه بود و این سکوت و آرام چیست ناگاه حضرت مولانا سر بر آوردند و مرا گفتند داد میشی آئی
من بخود پیش رنتم مراد پلوی خود نشاندند و فرمودند اگر بنده یا نوکری پیش شاہرخ میرزا ایستاده باشد
و دائم در پیش وی تانگ بلند میگویی شاہرخ شاہرخ شاہرخ بی ادبی و سر دیست ادب نیست
که نوکر پیش بادشاه و بنده پیش خواجه ساکت و حاضر باشد و فریاد و غوغا نکند پس این بیت
خوانند که بیت کار نادان کوتاه اندیش است یاد کردن کسیکه در پیش است بعد از آن در دست
من نگرستند و ز میگرد دست و انگشت من دیدند فرمودند کسیکه دست حاجت پیش می آرد
اگر دست وی خالی بوده بهتر است من فی الحال ز میگرد از انگشت بیرون کردم و ایشان برخاستند
و مسجد درآمدند بعضی از حاضران مرا اشارت کردند که از پی ایشان درای من نیز از عقب ایشان
رنتم جایی نشستند مرا پیش خود نشاندند و طریق بیان کردند و فرمودند که مسجد جامع خوش جایی
است هم اینجا قاضی است کن و کار را باش من با اشارت ایشان مشغول شدم و والدۀ من نیز
ازین معنی آگاهی یافت از روی بخدمت ایشان آمد و طریق فر گرفت بعد از چند گاه در مسجد جامع

که پنج وقت نماز می گذاروند تجمعه گذارده بودم و مراقب نشسته ناگاه نوری ظاهر شد مثل چراغی که سقف
گنبد را از شعاع آن درست دیدم و آن نور هر زمان زیاده می شد تا برابر اناری بزرگ شد و تمام گنبد
و از آن روشن گشت مثل روز و مدتی برداشت چون صبح شد مرا از آن صورت غروی و پنداری
حاصل شده بود مجلس ایشان در آمد و نشستم و بجانب من از روی غضب نگریتند که ترا پر باد می نم
با نیقده که کسی نور و خود خود بیند اینچنین محزون و رشود من در آن فرصت که ملازمت مولانا نظام الدین
خاموش علیه الرحمه میکردم شبهای که در کوچه های گشتم در دوازده مشغل نور از زمین و بسیار من می یافت
و هر جا که میرفتم همراه من می بود و هرگز مرا بآن اتفاقاتی نشد و از آن حسابی نگرفتم بعد ازین شده شد
و گفتند برخیز و دیگرین صفت پیش من مدارای و مرا از مجلس اندند و من از پیش ایشان شکسته خاطر
بیرون آمدم و گریان شدم و از آن حالت استغفار کردم و بسی کوشش نمودیم تا خاطر من از آن غرور
پاک شد و همین اتفاقات ایشان آن پندار مرتفع گشت و بر والدۀ من نیز مثل آن نور ظاهر شده بود
لیکن از آن نتوانست گذشت و ویرانه مشایده آن نور خطی و روحی تمام بود و بدین آن انسی عظیم
داشت میفرمودند که در جهان ایام که این نور ظاهر شده بود شخصی بمن تواضع و فروتنی بسیار میکرد و تملق
و نیاز را از حد می برد و او را گفتم چه قصه داری و سبب اینهمه نیازمندی چیست که پیش من آری گفت
بخشی تاریک در کنج سقایه مسجد جامع نشسته بودم ناگاه کسی از در سقایه درآمد در آن دل شتاب
و سقایه روشن شد چون نظر کردم تو بودی و با تو هیچ شمنی و چراغی نبود چون بیرون رفتم باز سقایه تاریک
شد و هشتم که راست میگوید میفرمودند که چون بملازمت حضرت مولانا پیوستم اضطرابی قوی پیدا شد
و نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم درخی افتاد و در مسجد جامع شبها سر بر زمین میزد و دراززار
میگرستم و روز با بصرا بیرون میرفتم و فریاد و زاری و تضرع میکردم و قریب هفت هشت ماه
احوال بمن برین منوال گذشت روزی ایشان مرا گریان وریان دیدند فرمودند که دیو بسیار گرید
وزاری کنید و خود را چنان سازید که محل رحم شوید کاین گریه و زاری اثرهای عظیم دارد و مانیز در جوانی
چنین گریه داشتیم و در آشنای این سخن اتفاقی فرمودند که فی الجمله اثری از نسبت این عزیزان ظاهر شد
بعد از آن شبی در مسجد جامع در پس پلایه مراقب نشسته بودم نزدیک نیم شب شد و مرا خواب گرفت
بر خاستم تا دفع خواب کنم ناگاه دیدم که ایشان در پس پشت من مراقب نشسته اند و من غافل بوده ام

و واقف نشده ام که کی تشریف آورده اند منفعلی شتم و قصد کردم که در عقب ایشان بنشینم ایشان سر برآوردند
و فرمودند که فلان چرا بر خاستی گفتیم مرا خواب گرفت خودم که دفع آن کنم درین سخن گفتن بلفظی کردند که مرا طریقه
عزیزان تمام در افتاد خدمت مولانا شهاب الدین پرنجندی رحمه الله میفرموده اند که روزی علی اصباح بکلاز
حضرت مولانا سعد الدین قدس سره رسیدم فرمودند که ما شب ساریان پسری را سختی دست داد و بستی در افتاد
که ملائکه هفت آسمان بران رشک بردند خدمت مولوی فرموده اند که چنین معلوم شد که پسر ساریان مولانا محمد
بود چه والد وی شتران خاصه میداشتند خدمت مولانا محمد میفرمودند که حضرت مولانا را قوتی و قدرتی بود که
هرگاه بنحویستند بر کرانچو استند نسبت خواجگان میپشانیدند و کیفیت غیبت و بنحودی میسپانیدند روزی در کلاز
ایشان بدر مسجدی رسیدیم بانگ نماز شام دادند در آیم و نماز گذاریم اتفاقاً در آن مسجد ختمی تمام می شد و فغان
و خوانندگان آمده بودند و شمعها روشن کرده بودند و مردم بسیار جمع شده ایشان نیز توقف کردند و در گوشه
روی بقبلا نشستند و من از عقب ایشان دور تر نشستم و متوجه ایشان بودم ناگاه سر برآوردند و باز
نگریستند و مرا اشارت کردند که پهلوی من آلی از جا بستم و پهلوی ایشان آمدم که بنشینم هنوز میان
قیام و قعود بودم که اتفاقی نمودند و مرا تمام از من ربوند چنانچه انداشتم که بچه کیفیت نشستم و آن نسبت
بنحودی امتداد یافت وقتی حاضر شدم که سوزن تکبیر نماز خفتن گفت و در آن فرصت اصلاً از تلاوت
قرآن و خواندن اشعار و مشغله مردم خبر نداشتم میفرمودند که در سبادی حال وقتی در سقای مسجد جامع بودم
و کتاب ثنوی در دست داشتم ناگاه حضرت مولانا بسقایه درآمدند و فرمودند که آن چه کتاب است که در دست
داری گفتیم ثنوی است فرمودند که از خواندن ثنوی کاری نیک شاید سعی کنید که معانی آن از دل شما جوشد
میفرمودند که وقتی ایشان بحجره من درآمدند و مصحفی بر کنار طاق دیدند فرمودند که آن چه کتاب است گفتیم که
مصحف است فرمودند که اینها علامت بیکار است یعنی بتدی باید که در بابت سلوک بطریق نفی و اثبات مشغول بود
طلعت قرآن کا توسطان است و نماز گذاردن کار منتیان اهل بدایت را اهم مهمات نفی و اثبات است میفرمودند که
در اثناء ملازمت حضرت مولانا مشغولیهای قوی میداشتم و سعی بلیغ خود را بر بست عزیزان می گماستیم
شبهاً که تا دم صبح می شستم مجال آن نمی بود که ازین زانو بران زانو گردم و اگر مقدار جزو با داشتم چنانچه
در زیر زانو افتاده بود و هرگز پروا به آن نمی کردم و فرصت آن نمی بود که در
اندازیم میفرمودند که در ابتدا مشغولی با روزی در محفل مسجد جامع مربع نشسته بودم و مراقبه داشتم

ناگاه آوازی شنیدم که قایلی گفت ای بی ادب بنده گمان پیش بادشاهان اینچنین نشینند بخود از جا
در جستم و بدوزان و چنان شستم که محکم بر خشت نخته خورده بسیار در در و از آن وقت چهل سال است که دیگر
نشستن بطریق مربع اتفاق نیفتاده است و اگر چه اکنون هر نوع که نشینم تفاوت نمیکند بر آن چه خوی
شده است و بطریق مربع نشستن خوش نمی آید میفرمودند که حضرت مولانا را باید دیدن شیخ بهاء الدین عمر
بچغاره می رفتند بر دراز گوشه سوار بودند و من در ملازمت ایشان پیاده می رفتم و مرکب می راندم و بگاه
طعمای اتفاق افتاده بود و تشنگی غالب شده و مجال آب خوردن نمی شد آخر ایشان مرا گفتند که فلان
تشنه هستی گفتم آری فرمودند که تا از شهر بر آمده ایم خود در تشنگی باری یابم که نه از سبب بر و آب خور تشنگی
تست که در من اثر کرده است ختم و آب خوردم بعد از آن برو شیخ در آیدیم و من کفش و عصای ایشان
گرفتم و از دوشستم و شیخ بایشان سخنان می گفتند و چون من دور تر بودم و نمی شنودم با خود گفتم که بیکار
نبایم نشست بیا تا بشیخ توجی کنیم پس بحسب باطن خود را بر شیخ راست گفتم و چون دل من در محاذی
دل ایشان راست ایستاد و معاشی روی بمن کرده فریادی زدند که هی چه کار میکنی پس تشبیه نمودند و حضرت
مولانا نیز تشبیه کردند و با وجود آنکه یک لحظه پیش آن توجه واقع نشد اثری عظیم بر آن مترتب گشت و
کیفیتی قوی ظاهر شد و تا چار و پنج روز خطه خطه اثری قوی که موجب روح عظیم بود چون باران متواتر
فائض می شد بعد از آن از حضرت مولانا پرسیدم که فقری از روی اخلاص توجی میکند چرا بزرگان
تا سب نمی آرند فرمودند بنا بر آنکه ایشان را بجانب حق سبحانه و تعالی تمام بر سبیل دوام حاصل است
درین توجه که طالبان میکنند حایلی میان ایشان و حق سبحانه پیدا میشود و بقد رآن حجابی است و
فریاد ایشان از آنست میفرمودند که روزی هم در مبادی حال در محض مسجد جامع نزدیک صنفه شرقی
روی در قبله نشسته بودم و شغلی داشتم ناگاه دیدم که در پیش تخت عفران شخصی ظاهر شد بغایت
سیاه و باریک و دراز بنابه که سر او نزدیک بسقف مقصوره می رسید سری بغایت خرد و پشت مثل
جوزهندوی و دهنی کشاده و پیر دندان سفید گردنی دراز و تنی خرد و پاهای باریکی دراز دیدم که از آنجا
خندان خندان متوجه من شد و آهسته آهسته بجانب من آمدن گرفت و کز و راست می شد و حرکت
می کرد من با خود گفتم دیو کی است میخواهد که ترا از نسبت عزیزان باز دارد و شغل ترا بر هم زند من خود را
بطریقه دو ختم و بجد مشغول شدم هر چند وی حرکات کرد و کار با آورد که من از وقت خود ختم میسر نشد

وی هر چند پیشتر آمد من بیشتر شغل خود بچسبیدم تا بغایت نزدیک بر رسید و دید که من از کار خود میگردم
 خیز کرد و برگردن من سوار شد و پاهای چون دوالی بر کمر من بچسبید و من همچنان بر کار خود متکلم بودم
 هیچ اضطراب تهنگ نمودم بعد از زمانی پاهای از کمر من جدا کرد و همچون دود به هوا بالا رفت و ناپیدا شد و دیگر
 هرگز مثل آن صورتی مرا تشویش نداد میفرمودند که هم در مبادی حال شبی در مسجد جامع بر تخت مرقبان
 تکبیه داشتیم و در آسمان نظر میکردم ناگاه دیدیم که هر ستاره که بر آسمان است متوجه زمین شد و همچو خاله
 فرو آمدن گرفت و جمله روی من آوردند و چنان بمن نزدیک شدند که گمان بردم که اگر دست دراز
 کنم ستاره رسد از مشاهده این حال کیفیتی عظیم روی نمود و بخودی تمام دست داد تا قریب صبح آن
 کیفیت برداشت میفرمودند که هم در مبادی حال روزی پیش والدۀ خود نشسته بودم دیدم که وارد
 بغایت قوی متوجه من شد و آنتم که مرا بخود خواهد ساخت بوالده گفتم که از حال من با خبر باشید و بشما
 که از من چند ناز فوت میشود این گفتم و مرا این کیفیت فرو گرفت و از حسن غایب ساخت و من بخود
 افتادم چون چشم کشادم والدۀ را بر سر بالین خود گریان دیدم گفتم چرا میگرید گفتند چون نه گریه
 که سه شبانه روز است که تو چون مرده افتاده که هر چند شور با آب در دهان تو میگردم بگلوی تو
 فرو نمی رفت و من دل از حیات تو برکنده بودم حساب کردیم پانزده فریضه از من فوت شده بود و برستم
 و قصدا کردم میفرمودند که در مبادی حال روزی در مسجد جامع سنت پیشین گذارده بودم و شغولی
 داشتم ناگاه کیفیت بخودی مستولی شد و مدتی برداشت و در هر دوسه روز یکبار آن بخودی روی
 مینمود تا چنان شد که هر روز دست میداد و بآن مرتبه رسید که هر روز دوسه بار پیدامی شد و زمان
 زمان روی دز نزاید داشت تا حدی که متواتر و متعاقب شد و چندگاه حال این بود که غنبت
 و بخودی بر شعور و آگاهی غلبه مینمود خوش خوش کم شدن گرفت از فتور آن ترسیدم و بحضرت مولانا عرض
 کردم که غنبت و بخودی روی بزوال آورده و من از آن بر اسانم فرمودند که ترس که بسیاری غنبت از
 صنعت باطن بود حالا اندک قوتی شده آن کیفیت بموده را نلگشته و این نشان حکم همان بی شعوری دارد و آن
 حال بود این زمان مقام شد انتهی کلامه قدس سره پوشیده مانده که حال باصطلاح صوفیه پس بعد
 از و اهم عبارت از واریست که نازل شود بر دل بحضرت موسیبت حق سبحانه که صاحب حال را در آمدن
 و رفتن آن اختیاری نباشد مثل حزن و سرور و قبض و بسط و از شرائط حال یکی آنست که البته

در بعضی ملک و در شده و از ترس و بیاض است

زوال یابد و از عقب آن مثل آن وارد گردد و چون حال سالکین ملک شود و ثابت گردد آنرا مقام
گویند و مقام باصطلاح این طائفه عبارت است از مرتبه از مراتب و منازل که در تحت قدم سالک
در آید و محل اقامت و استقامت او گردد و زوال نیابد پس حال که تعلق بفوق دارد و در تحت تصرف
سالک نیاید بلکه وجود سالک محل تصرف او باشد و مقام که نسبت تحت دارد و محل تصرف و ملک سالک
بود و از نیجهت است که صوفیه قدس الله ارواحهم گویند احوال از قبیل مواهبست و مقامات از
قبیل مکاسب میفرمودند که در مبادی حال با حضرت مولانا پیوسته در مسجد جامع هرات می بودم و
مشغولی تمام دایم ششم شبها در مسجد سیکشتم و زار زار میگریستم و سر خود بر پیل پایهای مسجد میزدیم از فقدان
این نسبت چنانچه در روز بر پشانی و سر من در مها چون جو زبادی پدید آمده بود و از مسجد هرگز
بیرون نمی رفتم الا بضرورت وضو و طهارت یکبار چهل روز در بندان شده بود و مردم در آن ایام
بمسجد جامع بسیاری آمدند هرگز از کسی نرسیدیم که این کثرت مردم در غیر جمعه چراست تا بعد از آنکه
این بلیه گذشته بود شنیدیم که کسی با کسی میگفت که وقت در بندان چنین چنین شدن پرسیدیم
که کدام در بندان گفت مگر تو درین شهر نبوده من هیچ نگفتم فرمودند در آن مبادی که متکلف مسجد جامع
بودم سه شبانه روز بر من گذشت که هیچ طعامی نرسید بی طاقت شدم برخاستم که بطلب قوتی بیرون
آیم پای چپ از آستانه مسجد پیش نهادم و هنوز پای راست بر نداشت بودم که الهامی بدلم رسید که محبت
مرا به نانی فروختی پای پس کشیدم و طپانچه چنان سخت بر روی خود زدم که اثر آن ضرب یک هفته
بر روی من مانده بود آنگاه به پیشان مسجد رفتم و در گوشه نشستم و پای در دامن چیدم و بالفلسه گفتم
اگر میری بطلب قوت بیرون نروم درین حال روی عظیم و بستی قوی فرو گرفت بمشایه که سیل طعام
نماند ناگاه مردی نزد من آمد که هرگز او را ندیده بودم و یکپاره قند سفید زیاده برده سیر پیش من نهاد
و سخن نا کرده برگشت و بر رفت و مرا تشنه آوردن او چنان خوش نیامد که برگشتن او و مرا بخود مشغول
نا ساختن میفرمودند که در اثنای مشغولی با و ملازمت حضرت مولانا مرا بجوانی صاحب جمال تعلق
خاطر افتاد و رابطه محبت قوی شد بمرتبه که همگی دل را خیال او فرو گرفت و بغیر او هیچ علاقه نماند تا کار
بحائی رسید که بشیخ ظاهرا و نیز میل و توجه نماند و بهمان نفس حرقت و محبت آرام بود و در آن ایام
کلی ترک ملازمت ایشان کردم که شرم میداشتم که برین وصف پیش ایشان نشینم و پشت خوشت

بجای رسید که هرگاه ایشان را از دور میدیدم میگریختم و در گوشه میخزیدم که بغایت خجل و شرمسار
 بودم و عشق و محبت آن جوان برصبر و قرار اتفاقاً بعد از چند گاه در گوشه میگذشتم ناگاه ایشان را
 دیدم که از مقابل پیداشدند و پیچ مفری و گریزگاهی نبود در کمال انفعال باز ایستادم و سر خجالت
 پیش افکندم و عرق تشویر چسبن من نشست ایشان پیش آمدند و دست مبارک سینه من
 نهادند و این بیت را از مشوی خواندند که سمیت ناگزیر تو منم ای حلقه گیر به کف من غافل مباش
 از ناگزیر ۴ و درین محل بحسب باطن اتفاقی کردند که تمامی عشق و محبت آن جوان از لوح دلم شسته
 و رابطه محبت او منقطع گشت و علاقه حبی با ایشان انتقال یافت میفرمودند که جوانی تا شکندی بود مجرد
 و متاض و از ملازمان حضرت مولانای ما و را نیز بجوانی علاقه محبتی شده بود و سیلی مفرط بر باطن او
 استیلا یافته بعد غاری و محنت چیزی زریا تحفه دیگری پیدا ساختی و بر سر راه آن جوان انداختی
 و در کین نشستی که دیگری بر ندارد تا وقتی که آن جوان برسدی و بروشتی و او خود را در آن محل اصلاً
 بجوان ننمودی و چنان نکردی که او بران صورت اطلاع یابد من از آن قصه واقف شدم او را گفتم
 بمحنت بسیار چیزی پیدائی کنی و بر سر راه جوان می فکنی باری چنان میکن که او مرترا به بنید تاج تو
 ضائع نشود چون من بگفتم آب در دیده بگیرد اینده آهی از دل بر کشید گفت منخواهم که بارفتنی از جانب
 من بر دل نازک او نشیند خدمت مولوی میفرمودند که از معامله آن یار تا شکندی معلوم شد که محبت
 محبت ذاتی بود میفرمودند که روزی حضرت مولانا مرا گفتند هیچ میدانی که فلانی چه حال دارد و داشت
 ابوالعلمی غریب کردند که از ولایت و تحصیل علوم بهرات آمده بود و ملازم ایشان شده و ترک تحصیل
 نموده و در مدرسه مولانا جلال الدین قاینی علیه الرحمه حجره داشت و در کمال ترک تجرید بود و باصحاب
 ایشان کم اختلاط میکرد و اکثر اوقات ساکت و مخزون بود با ایشان گفتم حال وی مرا معلوم نیست
 اینقدر معیbam که شغلی دائمی دارد فرمودند که از وی تحقیق حال وی بکن و از وی تا چیزی معلوم نکنی
 ترک وی نگیری من بفرموده ایشان بحجره وی رفتم و گفتم شما چه حال دارید که بیاران ایشان هیچ
 آمیزشی نمیکینند و دائم در گوشه حجره نهان شسته اید و در خروج و دخول بر بیاران فرو بسته اید گفت
 من مرد فقیر و غریبم و در خود اهل بیت اختلاط اصحاب نمی بینم لاجرم مزاحم وقت ایشان نمی شوم من برام
 کردم که البته شمار احوالی هست که آن مانع شهاست از صحبت و بمن اظهار می باید کردی گفت

این چه مباهله است که میکنند گفتم من باین امر مامورم از نزد ایشان و تا حال خود نگویید ترک این بهانه نخواهم کرد چون دانست که ابرام من از جای دیگر است آهی کشید و گفت ای فلان مرا حالی عجیب واقع است و شمه از آن نیست که چون نماز خفتن بجاعت میکندم و بجزه می آیم خطه مراقب می نشینم و بطریقه معمول خود مشغول میشوم ساعتی که سیکزدن نوری بی نهایت بر من فایض میشود و جهات سه مرا فرو میگردد و من در ظهور آن نور از خود غایب می شوم و تا وقت صبح در آن غیبت و بخودی می مانم و روز همه روز خوشی و روح آنم نیست حال شبانه روزی من چون مرا طریق وی معلوم شد از غیرت و رشک وی بسو ختم چنانچه بی اختیار آب از چشم روان شد و آن سخن عظیم در باطن من کار کرد و از پیش وی بیرون آمدم و دیگر حضرت مولانا از من پرسیدند که چه معلوم کردی همانا مقصود ایشان آن بود که مرا معلوم شود که همچنین مردم در گرد ایشان می باشند و همچنین مشغولی با میدارند خدمت خواجه کلان ولد بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین قدس سره فرمودند که با هر حضرت والد گاه گاه برای آن طالب علم خودنی می بردم و وی در هر سه چار روز یکبار افطار میکرد و وقتی که دست بطعام دراز کردی بدان می دانست که مبتلی است خواجه قطب الدین حصاری از نعمان بود و باین طائفه اعتقاد تمام داشت از حال آن طالب علم واقف شد غلامی را تعیین کرد که هر روز از خوان خواجه یک کاسه طعام نذیر و یک قرص نان میداد برای وی بعد از سه روز اول که طعام برده غلام را پیش خود نشاند و آن طعام را بتمام بخورد و غلام کاسه خالی بخانه آورده و خواجه را گفته که آن ملا آن طعام شمارا عجب از روی رغبت بخورد و شمارا دعا و خیر کرد و خواجه خوش دل شده و غلام هر روز کاسه طعام می برده و بفرموده آن طالب علم می خورده و نمغنی را اخفای کرده تا مدت یک سال این قضیه ظاهر شد و خواجه غلام را الت کرد و دیگر طعام بدرسه فرستاد خدمت مولانا محمد سیف فرمودند که روزی والد فقیر پیش حضرت مولانا نشسته بودند و من بخدمت ایستاده بودم ناگاه والد فرمودند که محمد فلان کار بکن ایشان و پدر گفتند ای فلان این آن محمد نیست که تو دیده آگاه فرمودند که والد حضرت خواجه بهار الدین قدس سره بیار شده بوده است حضرت خدمت خواجه و درویش را بخدمت و تعهد وی مقرر کرده اند و والد حضرت خواجه بآن درویشان درشتی و بد خوئی سیکرده حضرت خواجه از آن حال واقف شده برخاسته اند و بپالین والد آمده اند و فرموده اند که ای پسر این درویشان که صحبت با می آیند برای خدای آیند طالب خدایانند و مرا حرمت دار

و خدمتگاری ایشان واجب و لازم است با ایشان چه سخت روی و درشت خوئی میکنند و والد ایشان گفته که ای بهاء الدین مرا نپند میدهی و حال آنکه من پدر تو ام حضرت خواجه فرموده اند که آری شما پدر من این بصورت میکنی من پدر شما یم معنی شما را بصورت تربیت کرده اید و من شما را بمعنی تربیت میکنم و پدر حضرت خواجه فاسوش گشته و ترک آن دشتی و بد خوئی کرده چون حضرت مولانا این سخن فرمودند و والد فقیر قوی ستا فر شدند و دیگر هرگز مرا کاری نمیفرموده اند و همیشه تعظیم و تقدیم می نمودند و هر چند من فروتنی و نیازمندی میکردم ایشان در رعایت حرمت و ادب می افزودند و کار تا بجای رسید که در هیچ راهی قدم پیش من نمی نهادند و مرا در پیش می فرستادند و اگر با میکردم چند آن مسالغه می نمودند که عاجز می شدم و دیگر مجال مخالفت نمی ماند میفرمودند که روزی در مرض موت حضرت مولانا ما شیخ مظفر کوکبی که بزرگی بود از سلسله خلویه با یک مرید عبادت ایشان آمد و بعد از لحظه گفت اگر اجازت فرمائید بطریقه خود ذکر می چند بگویم ایشان فرمودند نیکو باشد پس آن شیخ با مرید خود چند ذکر بطریق جهر گفتند و زمانی سکوت کردند و مراقب شدند بعد از آن شیخ سر را برد و از ایشان پرسید که شما سید بوده اید ایشان فرمودند آری گفت چو نیست که درین مدت عمر زیادت خود را ظاهراً بنکر و دید و حال آنکه اخفاء این نسبت روانیست ایشان فرمودند که چون والد ما وفات یافت از ایشان شجره و نسبت نامه بماند ما را شرم آمد که از آن دکائی برسانیم و آنرا هر طرف بریم و بمر و م نایم رفتیم و آنرا در شکاف دیواری نهادیم و شتی گل بر آن زدیم و با خود قرار دادیم که هر که از ما نسبت ما پرسد پوشیده نداریم و چون درین مدت عمر هیچکس از ما پرسید ما نیز هیچ نگفتم امروز که پرسیدید اخفا نکردیم و آنچه واقع بود گفتیم پس از شیخ پرسیدند که سبب تفسار شما از زیادت ما چه بود گفت درین مراقبه چنان مشاهد کردم که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم ظاهر شدند و فرمودند که فرزند ما سعد الدین دوتن را از مریدان خود بارسانید و میرتبه ولایت و اصل گردانید ایشان متبسم شدند و فرمودندی باید که آنحضرت بیشتر گفته باشند مرید شیخ گفت گوش شیخ ماند که گرانی دارد آنحضرت سی و دوتن فرمودند و شیخ دوتن شنیدند ایشان آن مرید را گفتند راست نیست که تو میگوئی و دیر احتسین کردند بر آن تیز گوش و تیز بونی پس فرمودند که بعنایت حق سبحانه سی و دوتن از اصحاب من بدرجه ولایت رسیده اند خدمت مولانا محمد گفتند درین محل که حضرت مولانا

این سخن فرمودند بخاطر من گذشت که آیامن داخل آن سی و دو تن بهستم یانی ایشان برخاطر من مشرف شده بجانب من نظر کرده قسم نمودند اما بلا نهم هیچ فرمودند

ذکر صحبت ایشان شیخ عبد الکبیر مینی قدس سره و بعضی مخنان که از شیخ شنیده اند

وقتی که خدمت مولانا محمد علیہ الرحمہ در مکه مبارک زاد الله شرفا و کرامته مجاور بوده اند حضرت شیخ را ملازمت بسیار کرده اند میفرمودند که شیخ بغایت عالی مشرب و بزرگوار بودند و در زمان خود قبل مشایخ حرم از بسیار مردم ثقه دران دیار اجتماع افتاد که چون ایشان از جانب مین بکه آمدند مدت یک سال متصل پیچ طعام و شراب بخوردند و نیا شامیدند و از طواف حرم نیارامیدند و دران مدت کیستال از پای نه نشستند مگر و قعود نشدند میفرمودند چون بار اول صحبت حضرت شیخ رسیدم اکابر بسیار دران مجلس حاضر بودند من در آستانه نشستم بعد از آن خطه سر بر آورند و بجانب من نظر کردند آنگاه پرسیدند که من بعضی که مرا می شناختند گفتند که از سلسله نقشبندی است ایشان فرمودند بل شیخ هم مخلصون هم الصدیقون شیخ را تعریف مردم بغایت بخیل بودند گاهی که از جنبه شبانی نقلی رفتاد که مناسب مشرب ایشان نبود می گفتند که فلان سرگفته است یا فلان بارگفته می گفتند روزی حضرت شیخ فرمودند که مرا پدری بود که بر روی آب میرفت و قدم بر هوای نهاد لیکن بوی از توحید نداشت روزی در مجلسی که بسی از اکابر علما و عرفا و فقرا حاضر بودند تقریب فرمودند که حق سبحانه عالم نیست اکثر حاضران از آن سخن بر خود بلرزیدند و بعضی بجنبه یزدی چه بحسب ظاهر خلایق نص می نمود حضرت شیخ دریافتند که آن سخن در عصای دانش بعضی نمی گنجد از قصد خود تنزل نمودند و فرمودند آنجا که حق است همه شهادت است و بروی هیچ چیز پوشیده نیست تا غیبت توان گفت چون غیبت معدوم باشد علم بعدوم نباشد پس عالم غیب که در قرآن واقع است نسبت بما باشد نه نسبت بحق سبحانه راقم این حروف روز دیگر در خلوتی از خدمت مولانا محمد علیہ الرحمہ پرسید که وی شما فرمودید که شیخ دران سخن از قصد خود تنزل نمودند اگر تنزل ننمودی آن سخن بر چه معنی محمول بودی فرمودند که در مرتبه ذات حجب و هویت صرف جمیع نسبت و اضافات ساقط است و چون دران مرتبه اصناف نسبت علیت نباشد پس دران مرتبه عالم غیب نگویند فرمودند که حضرت شیخ حیوانی نمخوردند و از خوردن گوشت پرهیز میکردند میگفتند مرا عجب می آید از مردم که چیزی را که دو چشم دارد و در ایشان می نگرند کار دگر گوی می می نهند

و

و

و

و

و ویرا یکشند و گوشت ویرا بر آتش میگردد و میخورند ازین سخن حضرت شیخ که ایشان نقل کردند بوی آن
می آید که شیخ در آن متحقق بمقام ابدال بوده باشد چه این صفت مخصوص طبقه ابدال است که هیچ حیوانی
نکشد و نیاز دارند و حیوانی نخورد بواسطه آنکه شود در میان حیات حقیقی و ریشیا بر ایشان در آن مقام
غالب است میفرمودند که حضرت شیخ صائم الدهر بودند ایشان را خریطه بود که در آن مقداری سویت
داشتند و کاسه چوبینی چون وقت افطار شدی آن کاسه چوبین را از آن خریطه بیرون می آوردند
و قدری آب رزم در آن می ریختند و بسبب آنکه از آن خریطه یکبار مقدار کمی سویت بیرون می آوردند
و بان آب می آمیختند و می آشامیدند و تا شب دیگر غذا و شربت ایشان همین بود میفرمودند که چون
از ملازمت حضرت شیخ بمصر آمدم شنیدم که بعضی از کبار مشایخ مصر خواب دیده اند که یکی از اعظم الیما
نامیانی می شود و بعد از آن قطب زمان و غوث روزگار میگردد و مدت دو سال در مرتبه غوثیت متمکن
می باشد پس وفات می یابد در آن چند روز خبر بمصر آمد که هر دو چشم شیخ عبدالکبیر پوشیده شده
بعد از آن دو سال دیگر در قید حیات بودند آنگاه در کعبه مبارک نقل کردند و قبر مبارک ایشان آنجا
مشهور است زیرا و تبرک به +

چوبین

من فوائد الفاسه المسموۃ و آن در ضمن یازده رشتی مذکور می شود +

رشتی میفرمودند که از حافظ کاشغری رحمه الله تعالی که ملازمت مجلس حضرت خواجه محمد یار ساقی
بسیار کرده بود شنیدم که گفت روزی در مبادی احوال پیش حضرت خواجه شسته بودم و ایشان سکوت
کرده بودند و آن سکوت امتداد تمام یافت آخر گفتم ای خواجه سخنی فرماید که از آن فائده گیرم و بهره
بردم فرمودند که هر که از خاموشی مابره نمی یابد از سخن مابره بهره نخواهد داشت +

رشتی میفرمودند که

رشتی هم از حافظ نقل کردند که گفت روزی حضرت خواجه این بیت خواندند بیت بهر صفت که
میسر شود بکن جبهی به که خویش را بسر کوی آن نگار کشی + و لفظ کشی را بفتح کاف خوانند و بلامع
دوم را کما فرمودند که خویش را بسر کوی آن نگار کشی + و این بار لفظ کشی را بضم کاف خوانند +
رشتی میفرمودند که روزی خواجه شمس الدین محمد کوسوی قدس می گفتند که باز صفت باید بود یک پرواز کرد
اگر صیدی بجنگش افتاد خوش و الا فرار گرفت و ما سیگویم بلکه های صفت می باید بود آن یک پرواز هم نکنند
و بفرموده استخوانی قناعت نماید +

رشته میفرمودند که مردم از غایت کسالت میگویند که فردا کاری کنیم نمی اندیشند که امروز فردای دی روز
درین روز چه کاری سازند که فردا خواهند کرد مضمون این سخن که فرمودند درین قطعه نظم کرده شد قطع
کمن در کار باز نهار تقصیر که در تاخیر افتهاست جانسوز به فردا افگنی امروز کارت به ز کند بیای طبع
حیلت آموز به قیاس امروز گیر از حال فردا به که هست امروز تو فردای دی روز

رشته میفرمودند که خدمت مولانای ماسی گفتند که در سمرقند دلم گرفت بحصار رفتم آنجا نیز لول شدم
زیرا که در آن سفر بیت بدینی از خود باز نیافتم روزی در راهی میرفتم شخصی مرا پیش آمد و این بیت برین
خواند که **بیت** با عاشقان نشین همه عاشقی گزین به هر که نیست عاشقی هرگز مشوقین
پس آن شخص گفت ای جوان این بیت از سن یاد گیر مضمون آن کار کن تا سفر تو بهبوده بوده باشد
گفتم الحمد لله که درین سفر غنیمتی کلی یافتیم این بیت یاد گرفتیم و برگشتم میفرمودند هر که باین بیت عامل بود
بسعادت رسد که هرگز او را شقاوت در نیاید

رشته میفرمودند که روزی مولانا محی الدین واعظ در سن نو و سالگی پیش حضرت مولانا آمده بود و بنمایند
بسیار میگفت بیتی دارم که حق تعالی مرا توحی راست بجانب خود کرامت فرماید مادران مجلس بیاطن
برو اعتراض کردیم که پیری صوفی بعد از نو و سال بزاری و نیاز توجه است میطلبند اکنون که پیر شده ایم
ما را معلوم میشود که حق بجانب آن پیر فقیر بوده است زیرا که توجه راست آنست که قبله سالک ذات بخت
باشد و از توجه با سماء صفات خلاص باشد و این غایت غایت صعب و آسانست

اعراض

رشته در آخر عمر میفرمودند که سی سال باشد که قدرت بر غفلت نمانده است اگر خواهم که زمانی خود را غافل
گردانم بران قادر نیستم بعد از آن این بیت از غزل خسر خوانند که **بیت** بجان تو که فراسوش
نیستی نفسی اگر چه می شدی اکنون نمی شوی چکنم

رشته روزی در معنی خلوت در انجمن و بیاطن با حق و بطا بهر با خلق بودن سخنان فرمودند بعد از آن
این بیت خوانند **بیت** تصاب ده اگر چه که مارا بکشت زار بهم میچیم در ده و بهم برقراره ایم
رشته میفرمودند که مثل من مثل مرغابی است که بر روی بحر است اگر میخواهد سر آب فروماید بر روی
میخواهد بر روی بحر میرود درین سخن بیان تحقق به مقام جمیع الجمع کردند که جمیع کردن شهود حق و خلوت
است یا یک دیگر

رشته میفرمودند

رشته روزی میفرمودند که حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره گفته اند که بعضی اولیا را بجز ریاضت بسیار سر ظهور عالم کشف می شود من دوش این معنی را از حضرت حق سبحانه درخواستم امری ظاهر شد که قوت بشریت من طاقت احتمال آن نداشت نزدیک بان رسید که وجود عنصری من از تنم فرویزد و متلاشی گردد و روح از بدن مفارقت کند باز مناجات و زاری کردم تا حق سبحانه آن معنی را بپوشید و هنوز اثری از ان باقی است و این گفت و گوی امروز من کلمتینی یا حمیرای من است و بجلالت معبود آن روز بیشتر سخن می گفتند.

رشته روزی میگفتند اگر مرا بگذارند هرگز لب نه کشایم سخن گفتن من بحسب ضرورت است پس این دو بیت خواندند که بیت عاشقان را چه روی با تو جز آنکه طلب بدوزند و در تو نمی نگرند
بر در تو مقیم توان بود به حلقه میزنند و میگذرند

من خوارق عاداته قدس سره بعضی مردم غریب از قریه رواج که بخد مت مولانا سابقه قدیم و خلایک تمام داشتند حکایت کردند که والد ایشان را ساربان بود بغایت غلیظ الطبع که شتران ایشان را تعهد می نمود و خدمت مولانا در آن وقت خرد سال بودند روزی بر شتری سوار شده بوده اند و بهر طرف میرانده اند آن ساربان شغلی داشته است و حاضر نبوده چون بر شتران آمده دیده است که ایشان بر یک شتر سوارند و بهر جانب میزنند و نشاطی دارند آغاز خشونت و سفاکت کرده است و شتر را بعنف خوابانیده و ایشان را از بالای حل بر زمین انداخته چنانچه بعضی از اعضای ایشان را کوفته ساخته ایشان گریان بخانه آمده اند و والد ایشان که بران صورت اطلاع یافته اند ساربان را درشت گفته ملامت کرده اند چون شب شده است خدمت ایشان بران طلال و کلال خواب رفته اند و آن ساربان بطریق معهود خود نزدیک شتران خواب کرده چون پایی از شب گذشته است همان شتر که ایشان ویرا سواری کرده بوده اند از خوابگاه خود برخاسته است و بر سر ساربان آمده و ویرا در زیر سینه خود گرفته آغاز مالیدن کرده ساربان بیدار شده و نعره صعب زده است چنانچه مردمی که دران حوالی و نواحی بوده اند بیدار گشته بر سر وی دویده اند چون حال بران منوال دیدند اضطراب کرد و چو بهر سر و روی آن شتر شکستند و هر چند سعی کرده اند اصلا او را نگذاشته است و همچنان در زیر سینه می مالیده تا بخاک برابر ساخته و مشاهده این صورت موجب فریاد عقیده و توجه

والدین و اقربا و احباب شده است نسبت بخدمت مولانا جوانی بود بنا که بسیار خوش طبع بود و اهل بیت
تمام داشت اما بغسقه های غلیظه و ادمان خمر مبتلا شده بود و در عمارت مدرسه و خانقاه سلطانیه
بامربنای قیام می نموده روزی بر پشت دروازه که میان خانقاه و مدرسه است خوازه بسته بوده اند و
بر بالای آن نشسته و پایا فرو آویخته بکارهای مشغول بود و مردمان پیاده و سواره از زیر آن خوازه
میگذشتند اتفاقاً آن روز خدمت مولانا از مرزا خدمت مولانا سعد الدین قدس سره سوار گشته بود
و گذر ایشان از زیر آن خوازه بود چون نزدیک رسیدند آن جوان بنا بر حسن نظنی که بایشان داشت
رعایت ادب کرده هر دو پای خود را بر کشید و تعظیم ایشان برخاست و نیازمندی بسیار نمود و ایشان را
در آن محل این ادب از وی نیک پسند خاطر افتاد بجانب وی توجی نمودند و معان نظری فرمودند گویند
آن نظر تیری بود که دیر اصرار نمود چون ایشان از زیر آن خوازه گذشتند و بر آن بالایی طاقی و
اضطرابی عظیم پیدا شد بمشابه که بی اختیار بادست و پای بر کج و کل خود را از آن خوازه بریرانداخت و
در پی ایشان دو آن غده و عقب عقب تا در مسجد جامع بیامد چون ایشان بمنزل خود درآمدند و
بسقایه در مسجد رفت و دست و پای پشت و غسلی بر آورد و چون از سقایه بیرون آمد ایشان نیز متعارف
این حال از منزل خود برآمدند و بوی التفات بسیار کردند و مسجد جامع تنها درآمدند و وی از ایشان
رفت و همان زمان او را طریقه گفتند و نفی و اثبات مشغول ساختند و از جمله مقبولان شد و بسیار
ترک صحبت و اختلاط با یاران قدیم خود کرد و صحبت را منحصر ساخت بر ملازمت و خدمت ایشان و صحاب
ایشان و دوستان و یاران قدیم او در کار او تعجب و تحیر بودند که آیا او را چه افتاد که یکبار از چنان
پیشانی و ادمان خمری که داشت محبت و منفرد شد و ابواب معاشرت جهاب را بکلی مسدود ساخت
و بعد از آن تا در قید حیات بود هرگز کسی از وی ترک ادبی مشاهد نمود و بعد از سه سال از ابتداء
انابت و بازگشت و نجات یافت یکی از طلبه علم که ترک تحصیل بجای آورده بود و بروی ملازمت ایشان
آورده حکایت کرد که روزی ایشان در مسجد جامع نشسته بودند و جمیع اصحاب گرد ایشان حلقه بسته
هر یک بحفظ امری که بآن مامور بودند و من نیز بر موافقت ایشان چشم پوشیده بودم و نفی خاطر
می نمودم ناگهان درین اثنا بخاطر گزشت که شنیده ام که خواجگان این سلسله قدس الله تعالی
ارواحهم گاه گاه خاطر کسی می گمارند و در باطن وی تصرف میکنند و هرگز مثل این امری از ایشان

مشاهده یافتاد آن خود نیست که ایشان را قوت تصرف نباشد پس مقررست که در دست تعداد
 ناقصوری و فتور نیست که قابلیت قبول تصرف ایشان نداریم چون این خاطر کر شد از شغل
 باطنی بازداشت ناگاه دیدم که دل من بلرزید و طپیدن گرفت و تغییری عظیم در باطن من پیدا
 سر بر آوردم دیدم ایشان تیز تیز در من می نگرند حال بر من بگشت و قلق و اضطرابی بر من
 من پیدا شد سر بر آوردم دیدم ایشان نیز در من تیز تیزی نگرند حال بر من بگشت و قلق و اضطراب
 در باطن من زیاده شد و مشاهده صورت ایشان و آن نوع نگرستن که خلاف مهور بود و کیفیت
 عجب در من حال شد که بی اختیار نعره زدم و بخود افتادم و مدتی در آن بنحودی بماندم و چون بشعور
 آمدم ایشان را با اصحاب مراقب دیدم که بیفتی قوی در باطن خود باز یافته ام که هرگز مثل آن نیافته بودم
 و قریب ده روز اثر آنرا در خود مشاهده میکردم و از آن لذتی عظیم من میرسید در مبادی حال که راقم
 این حروف در مسجد جامع هرات هر روز بکلامت ایشان میرسید روزی از عقب ایشان نماز
 می گذاردم دیدم که ایشان در وقت قیام بر پای راست حمل کرده اند و پای چپ را آسایش میدهند
 و در ظاهر افتاد که یکی از آداب قیام در نماز آنست که بر دو پای قائم ایستند بی آنکه میل بچپان یا راست
 و یا نکنند مگر آنکه مانعی شرعی باشد از او جلع و آلام که بر سر دو پای ایستادن متعذر بود و حال آنکه در پاک
 ایشان اثر عارضه ظاهر نیست ترک ادب این از ایشان چگونه است و این خاطر غلبه کرد چون از
 نماز فارغ شدیم بصحبت نشستند و محظوظ سکوت کردند بعد از آن فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که
 روزی در ایام صفر سن پدر مرا به زیارت حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره بردند و حضرت شیخ
 در آن اوقات ساکن زیارتگاه بودند اتفاقاً فصل زمستان بود و هوا در غایت سردی و قله بها
 پنج بسته مرا بر مری نشاند و دیده اند و پایهای مرا پوشیده چون از غمر بیرون آمدیم پای چپ من
 برهنه شد و من از غایت حیا و رعایت ادب هیچ گفتن و دم نمی زدم و بخود قدرت آن نداشتم که پای
 خود را پوشم و با وی خنک می جست و پای من سرمائی سخت می یافت تا زیارتگاه رسیدیم چنان
 پای من از کار رفته بود که چون مرا از مرکب فروگرفتند بسی فرصت گذشت تا اندک حسی و حرکتی
 در پای من پیدا شد از آن روز باز نقصان بوی راه یافته است که در نماز بران مانعی توانم ایستاد
 شنبه این فقیر بخواب چنان دیدم که در صحن مسجد جامع هرات ایستاده ام ناگاه خدمت مولانا پیداشد

و فقیر با استقبال ایشان پیش رفتیم دیدیم که هر دو چشم مبارک ایشان پوشیده است از مشاهده
 این صورت بنایت ستالم و متوحش شدم باینکه باز است ایشان نعم متاع متالم بودم که این
 خواب را بعرض ایشان چگونه رسانم و آیا آنرا چه تعبیر باشد آخر خاطر بر آن قرار دادم که هیچ نگویم و
 منتظر نشینم تواند بود که ایشان سخنی گویند که این مشکل حل شود زمانی نیک صحبت بسکوت گذشت
 و این دغدغه از خاطر مخونمی گشت بعد از انتظار بسیار آغاز سخن کردند و روی بفقیر آورده فرمودند
 که انسان از چشم است که ناظر بعالم ملک دگر ناظر بعالم ملکوت پس اگر کسی در واقعه بیند که شخصی را چشم راست
 نابینا است و چشم چپ روشن است تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملکوت پوشیده است و توجه
 بعالم ملک است و این حال اهل حجاب و مرتبه عوام است و اگر در واقعه بیند که چشم چپ آن شخص نابینا
 و چشم راست او روشن است تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملک پوشیده است و توجه او بعالم ملکوت
 است و این واقعه حال اهل کشف و مرتبه خواص است و اگر بیند که هر دو چشم شخصی ازین
 طائفه نابینا است تعبیرش آنست که نظر او از ملک ملکوت و عالم ناسوت تمام پوشیده است و
 ناظر بعالم جبروت و لاهوت است و این حال خاص خواص است استی کلامه قدس سره پوشیده نماند
 که در اصطلاح صوفیه قدس الله ارواحهم عالم ملک که آنرا عالم خلق نیز گویند عبارت از مرتبه شهادت
 یعنی عالم اجسام و جسمانیات آن از محدب دائره فلک الافلاک است تا مرکز کره خاک این عالمی است
 که وجود وی موقوف بر مدت و ماد است و عالم ملکوت که آنرا عالم امر نیز گویند عبارت از عالم ارواح
 و روحانیات و ملائکه است و آن عالمی است که وجود وی موقوف نیست بر مدتی و مادی بلکه به امر
 حق سبحانه و بی واسطه و سببی موجود شده است و شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی در اصطلاحات
 خود آورده که این عالم را از ان جهت عالم امر گویند که مجرد امر کن موجود شده است و حضرت شیخ بزرگ
 شیخ محی الدین قدس سره فرموده اند که این عالم را عالم امر از ان جهت گویند که در وی همه امراض است
 و هیچ ننی نیست زیرا که استعداد اهل این عالم که ملائکه اند بر وجهی است که مسمی بخالفات را و ایشان راه
 نیست تا ننی را بران مرتب باید شد و عالم جبروت عبارت از عالم اسماء و صفات الهی است و عالم لاهوت
 عبارت از مرتبه ذات است بی اعتبار اسماء و صفات و عالم ناسوت عبارت از عالم اجسام و جسمانیات است
 و این لفظ لاهوت و ناسوت که در مقابل یکدیگر است از جمله عبارات انصاری و اصطلاحات انصار است

و اصطلاحات ایشان است که گاهی صوفیه آنرا بر مرتبه غیب شهادت اطلاق میکنند و اندر علم
 و کیفیت انتقال و ارتحال ایشان از وارفنا به وارفنا و وفات ایشان

در وقت چاشت از روز شنبه شانزدهم ماه رمضان سنه اربع و تسعمایه واقع شد و او اهل شعبان این سال است
 و جمعی بیل تقدیم رسانیدند که رقم این حروف نسبت مصایره بخدمت خواجہ کلان دلد بزرگوار حضرت مولانا سید
 قدس سره دست داد و خود در مجلس عقد نیز با اتفاق خدمت مولانا استاد رضی الدین عبد الغفور علیہ الرحمہ
 و الغفران حاضر شدند و در حضور ایشان عقد منعقد گشت و بعد ازین صورت قریب بچهل و یکم پیش مرخص
 شدند و ابتدای امراض ایشان روز شنبه نهم ماه رمضان بود و در آخر و زجعه پانزدهم این ماه پیش ایشان در آمد
 التفات بسیار نمودند و فرمودند که اکنون تو بسکک اولاد حضرت مولانا سید قدس سره در آمد
 و گیر کسی را بر تو دوست نیست بعد از ان تا تو در ظل حمایت و عنایت ایشان امیدوار باش و دل
 خوش دار که کار با برادر دست و نوازش و استحسان بسیار کردند و درین اثنا بعضی از اصحاب ایشان
 پرسیدند که خدام شما بعد از شما یکجا بازگشت کنند فرمودند بهر جا که عقیده بیشتر دارند گفتند اگر هم برگرد
 شما کردند چگونه باشد فرمودند و در غیبت بعد ازین این عبارت گفتند آنانکه متعین اند ایشان از
 حال بجالی و از صفتی بصفته نقل میکنند فقیر ادران مجلس از ان عبارت این یعنی بخاطر افتاد که یعنی
 آنانکه متعین اند در مرتبه ولایت و ارشاد از دنیا که با خیرت میروند حکم ان اولیاء الله لا یوتون لکن
 یتقلون من دار الی دار از حال بجالی و از صفتی بصفته نقل میکنند و این انتقال و ارتحال موجب
 انقطاع و انفصال افاضه و افادۀ ایشان نیست بلکه تا بوجود بشریت مقید اند و متواند بود که در
 افاضه ایشان بواسطه عوارض بشری گاه گاه فتوری واقع شود لیکن وقتی که از ان قید تمام خلاص
 یابند و قدم در عالم برنخ نهند سرانۀ افاضه و افادۀ ایشان اتم و اکمل خواهد بود همچنانکه سلطان
 ولد فرزند بزرگوار مولانا جلال الدین رومی قدس سره و صین وفات مریدان را گفت اگر
 روح من از بدن من مفارقت میکند غم مخورید و نا امید مباشید که تا شش شیر از نیام بر نیاید هیچ
 کاری نتواند کرد و بعد از آنکه خدمت مولانا آن سخن گفتند کسی از ایشان طریق مراقبه را پرسید
 فرمودند طریق مراقبه ماکه می در زیم نادرست و بنیاست متحسن اما حفظ آن به شوارست شمارا بطریق
 نفی و اثبات مشغول می باید بود و تحقیقی که اعتقاد کرده آید که حق است می باید پیوستن بوسیله آن تحقیقا

از خود طلبیدن پس فرمودند که اکنون باری و در دل یا الله الله است فقیر این سخن ایشان را نجات
 سولانا عبد الغفور علیه الرحمة عرض کردم فرمودند که اگر پیش ازین این سخن می شنیدم پیش ازین ملاقات
 ایشان می نمودم و بر فوت محبت ایشان تا سفت خورده و چون صبح شنبه شانزدهم شد خاک پاک
 طلبیدند و تمیم کردند و بشارت نماز گذاردند و وقت طلوع آفتاب بود که انفاس نفیسه ایشان متواتر
 و متعاقب شد و تا وقت چاشت بر پشت و درین اثنا شعور تمام داشتند و چنان فهم می شد که خود را
 بجد تمام بر نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم گماشته بودند و از انفاس شریفه ایشان کلمه مبارک
 می شد و درین اثنا یکی از صلحا و زهاد که باین طریق مناسبتی چندان نداشت نزدیک ایشان
 نشسته بود بلند گفت لا اله الا الله لا اله الا الله ایشان بدست مبارک اشارت بدان او کردند
 که لا اله الا الله گوی خدمت سولانا عبد الغفور علیه الرحمة و الغفران حاضر بودند و می گفتند کلمه
 الله گوی و بلند گفت الله الله ایشان بابر وی مبارک خود اشارت کردند که همین کلمه گوی
 یعنی این مقام نفی در اثبات است بلکه مقام اثبات صرف است همچنین الله گویان نفس
 مبارک ایشان شقطع شد و در یکشنبه هفدهم ماه نعلش ایشان را بنجیابان بردند و خاص و
 عام شهر و ناحیت هری در صحرائی حمید گاه برای ایشان نماز گذاردند و بر تخت فرار در عقب مرقد
 منور حضرت سولانا سعد الدین قدس سره دفن کردند و بعد از چهار ماه صورتی واقع شد که بعضی
 اصحاب ایشان ابرام کردند و ایشان را از انجا بحوالی مزار فاضل الانوار حضرت شیخ الاسلام
 خواججه عبدالله الانصاری قدس سره بکارزگاه بردند و در خطیره که خدمت سولانا باری خود
 ساخته بودند دفن کردند و بعضی اکابر در تاج وفات ایشان این قطعه فرمودند قطعه
 شیخ روحی که بود در استحقاق زبده عارفان روی زمین کرد پرواز از نشیمن خاک
 روح پاکش با وج علیین مرشد عصر بود و تارخیل از اتفاقات دهر گشت همین تمام گفت
 مقاله که مشتمل بود بر ذکر طبقه خواجگان سلسله شریفه نقشبندیه قدس الله ارواحهم العلیه و بعد ازین
 در مقاصد ثلاثه و غایمه و عده که مشتمل است بر ذکر آباء و اجداد کرام و اولاد و اصحاب عظام حضرت ایشان
 و احوال و اطوار و شمائل و فضائل معارف و لطائف و کرامات و خوارق عادات و استقالات و احوال
 آن حضرت شروع می افتد و پوشیده نماند که از جمله حکایات و امثال و حقایق و دقائق که

در این کتاب

در حال

و خلال احوال از حضرت ایشان بی واسطه استماع افتاده و در مقصد دوم ایراد خواهد یافت اندکی
از ان قبیل است که حضرت امیر عبدالاول و خدمت مولانا محمد قاضی رحمهما الله تعالی در سموات
خود آورده اند چون نقیر نیز از حضرت ایشان آن سخنان را بی واسطه شنیده بود و روان داشت
که آنرا فرو کند و درین مجموعه شریفه نیارد لاجرم آن چند نقل سیموع را هم بعباری که آن عزیزان
آورده بوده اند ایراد نمود تا بحکم ان اسد یا مکرّم ان تو دالاماته الی اهلها بی شائبه خیانت از عهد
ادای امانت بیرون آمد باشد و باشد التوفیق و بده از منته التفتیح +

مقصد اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان و تاریخ ولادت آنحضرت
و احوال یا مصیبا و شتمه از شمائل و اخلاق و اطوار حضرت ایشان و ابتداء سفر
و دیدن مشایخ زمان چه در ماوراء النهر و چه در خراسان مشتمل بر سه فصل
فصل اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت
حضرت ایشان و احوال ایام صبا و شتمه از شمائل و اخلاق و اطوار آن حضرت فصل سوم
در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و دیدن مشایخ زمان +

فصل اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان مخفی نماند که اکثر آبا و اجداد و اقربای
پدری و مادر حضرت ایشان ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان بوده اند و درین
اوراق بعضی احوال ایشان و اصحاب و خلفاء ایشان بسبیل اجمال مذکور میشود +

خواجہ محمد التامی رحمتہ اللہ

جد اعلا پدری حضرت ایشان بوده اند و در اصل از بنفاداد گویند از خوارزم و از جله اصحاب
غنیج عالم عامل امام ربانی ابو بکر محمد بن اسماعیل توفال شاشی علیه الرحمہ بوده اند که از اعظم علماء
شافعه اند در مقامات شیخ ابو بکر توفال مذکور است که ایشان سنین عمر خود را سکه قسم ساخته بوده اند
یک سال بقرای کفار سیرفته اند بجانب روم و یک سال به حج اسلام توجه میکردند و یک سال
در ولایت خودی بوده اند و با خادّه علوم شریعت و طریقت مشغولی می نمودند در سالی که بزیارت
حرمین شریفین زیادهما الله تعالی شرفا ذکر اتمه رفته بوده اند بعد از مراجعت چون به بغداد
رسیده اند خواجہ محمد تامی که از اعیان و نامداران بغداد بوده اند بصحبت حضرت شیخ رفته اند

و بقید اراوت ایشان درآمده اند و ترک وطن مایوت خود کرده اند با حال و اقبال عیال و اطفال خود همراه شیخ بولایت شماس رفته اند و بقیة العمر آنجا اقامت نموده اند و تا آخر حیات در خدمت و ملازمت شیخ بوده اند حضرت ایشان در سبادی حال که در ولایت شناس می بوده اند بزیارت قبر شیخ مداومت می نموده اند و میفرموده اند که حضرت شیخ بحسب روحانیت بغایت ممدوح و انست منقول است که روزی اسمعیل انا که زکروی در سلسله خواجه احمد سیوی قدس سره ایراد یافته از پیش قبر شیخ میگذاشته است از بعض مردم آنجا پرسیده که از وفات شیخ چند سال گذشته گفته اند بیست است و تاریخش یاد کرده اند اسمعیل انا گفته که گاه پوده بکاری نمی آید فی الحال مقارن این مقال از هوا برگ کا هی فرود آمده و در چشم وی افتاده هر چند سعی کرده اند بیرون نیامده و در چشم وی میخایده تا کار بجای رسیده که آن چشم ضائع شده است +

شیخ عمر باغستانی رحمه الله

از ده باغستان بوده اند که از کوه پاهای تاشکند است و شیخ جد اعلا را داری حضرت ایشان از نسبت شیخ بشان زده و اسطه به عبدا مکر بن عمر بن خطاب میرسد رضی الله تعالی عنهما و از کبار اصحاب قطب الواصلین شیخ مجذوب محبوب شیخ حسن بلغاری بوده اند و شیخ حسن مرید شیخ شمس الدین محمد رازی است و وی مرید شیخ حسین سقادی مرید شیخ ابوالنجیب سهروردی و وی مرید شیخ احمد غزالی و وی مرید شیخ ابوبکر نساج و وی مرید شیخ ابوالقاسم کرکانی قدس الله روحهم و نسبت شیخ ابوالقاسم تا حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم در اول این کتاب ایراد یافته و شیخ حسن در وهل از نجوان بوده که قصبه ایست معروف در آذربایجان و پدر وی خواجه عمر نام از اعیان تجار بوده و شیخ حسن در سن بیست و سه سالگی بدست کفار در دشت قیاق افتاده و ویرا با سیری برده اند و هفت سال در میان ایشان بوده است و در سن سی سالگی بجزیه قوی مشرف شده است و توبه و انابت نموده و در اطراف و جوانب عالم سیر کرده و بسے اولیا و مشایخ بزرگ را دریافته است و مدت نه سال در بلغار بوده و سه سال در بخارا و بیست و هفت سال در کرمان و یک سال و مراغه تبریز و سن شریف وی چنانچه از کلمات قدسیه وی معلوم میشود و نود و سه سال بوده است زیرا که فرموده است که من در سی سالگی بجزیه آنگی مشرف شدم و سن قطبی ام که بقلب حضرت

محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم واقع شده ام و مراد این شیخ شکی نیست و چنانکه سنین عمر آن حضرت شصت و سه سال بوده است سال عمر نیز ابتدا از جذبه تا آخر حیات شصت و سه تمام خواهد بود و فایده ای در شب دوشنبه بیست و دوم ماه ربیع الاول سنه ثمان و تسعین و ثمانه بوده است و قبر مبارک وی در خراب تبریز است و در آن مدت سه سال که حضرت شیخ حسن در بخارا می بوده اند خدمت شیخ عمر غستانی و صحبت و ملازمت ایشان بوده اند و کسب کمالات می فرموده اند حضرت ایشان می فرمودند که چون بزرگ مولانا یعقوب چرخ علیهم الرحمه رسیدیم احوال من پرسیدند و فرمودند که از کجائی گفتم از ولایت شاش گفتند بحضرت شیخ عمر غستانی نسبتی داری مرا خوش نیامد که در اول امر قرابت خود شیخ اظهار کنم خفا کردم و گفتم پدر آن من مرید و معتقدان خانواده بوده اند خدمت مولانا فرمودند که حضرت خواجه بزرگ خواجه بهارالدین قدس سره طریقه ایشان را معتقد بودند و می پسندیدند و می فرمودند که در طریقه ایشان جذبه باستقامت جمع است پس شیخ مت مولانا یعقوب گفتند که این نیک تعریفی است زیرا که بعد از ظهور جذبه و استیلا و آن عبارت از نسبت ذوقیه است استقامت و شریعت دشوار است اکثر آن قبیل است که اهل جذبه را استقامت نمی باشد اما اقویای جمع می توانند که پس حضرت خواجه شیخ عمر را کمال قوت تعریف کرده باشند و رشتحه حضرت ایشان می فرمودند که شیخ عمر فرزند بزرگ و ار خود خاوند ظهور را میگفتند اندک که طور ملاشوقی این مشوآن مشو مسلمان شود.

رشتحه می فرمودند که کسی از راه دور پیش حضرت شیخ عمر قدس سره آمده بود که طریقه گیر و فرموده اند که در آن موضع که تو بودی سجد بود گفته که بعد پرسیده اند که احکام مسلمانی میدانی گفته که میدانم گفته اند پس آمدن اینجا فایده بوده است احکام عبادت معلوم و جای عبادت معلوم باز گرو و مشغول باش رشتحه می فرمودند که شیخ عمر فرموده اند که دل مرید را از غیر خالی میکنم و ناظر بجناب احدیت میکنم و انیم انهمه میکنیم اما نه میکنیم.

شیخ خاوند ظهور رحمه الله

ایشان فرزند بزرگوار حضرت شیخ عمر اند و عالم بوده اند بعلم ظاهر و باطنی و در ظل تربیت و عنایت والد شریف خود بدرجات عالیه اهل ولایت رسیده اند و با وجود آن از صحبت بعضی مشایخ بزرگوار کفیه کسب کرده اند حضرت ایشان از عم خود خواجه محمد علیهم الرحمه نقل فرموده اند که ایشان گفتند

شیخ خاوند ظهور تبرکستان رفته اند و بآنکوز شیخ که از کبار خاندان اتالیسوی بوده صحبت داشته
 و از وی فوائد گرفته اند چون در منزل وی نزول کرده اند شیخ بخود بسیار طبع شده است و او ضعیف
 بوده است مسلطه خدمتهای که تعلق بزبان می دارد از آتش بختن و مان ساختن او نمیکرد و تنگوز
 شیخ بنفس خود در مقام آتش بختن شده بهیرم تر بوده است و آتش روشن نمی شده شیخ سرخود نزدیک
 آتشندان و خاکستر برده و اهتمام کرده که آتش افروخته شود ضعیفه شیخ آمده و لکدی بر سر شیخ زده
 بروی که روی و محاسن وی بخاکستر آلوده شده شیخ بر جفای آن ضعیفه صبر کرده هیچ نگفته بعد از
 طبع و فراغت از طعام خوردن جمیع واقعات و مشکلات شیخ خاوند ظهور را بخلوت بیان کرده و همه را
 حل فرموده و شیخ محمد خلوی نام شخص لازم شیخ ظهور بوده که طریق او پیش ایشان پسندیده نبوده و
 بسیار در مقام دفع اومی بوده اند اما او ابرام میگرفته و از صحبت ایشان نمیرفته است و در سفر
 تبرکستان نیز همراه بوده است بعد از چند روز که شیخ خاوند ظهور بآنکوز شیخ صحبتها داشته و استفاد
 و استفاد کرده در او آخر کار تنگوز شیخ ایشان را گفته که این مرد خلوی مناسب صحبت شما نیست
 و گفته که من فردا وقت وداع او را بهییه خواهم داد شما مرتبه او را از ان بهییه معلوم خواهید کرد و فردا
 که شیخ خاوند ظهور در مقام رفتن شده اند تنگوز شیخ تیراکی یعنی دنی بزرگ بی زره شیخ محمد خلوی
 داده اند و وی در قبول آن تردد میگرفته شیخ خاوند ظهور فرموده که تیراکی شیخ تبرکست بی حکمت
 نخواهد بود قبول کنید بعد از امر ایشان قبول کرده و شیخ خاوند ظهور بجانب بخارا متوجه شده اند
 بجائی رسیده اند که سرد راه بوده است یکی بجانب خوارزم میرفته و یکی بطرف بخارا شیخ خاوند ظهور
 او را گفته مار پیش ازین باشما صحبت نیست شما باید که بجانب خوارزم بروید و ویرا بان راه روان
 ساخته اند و خود بجانب بخارا متوجه شده اند و او را گفته اند که بهییه تنگوز شیخ اشارت است بآنکه پیش
 اصحاب عقول ناقص جمع خواهد شد همچنانکه با و از تبراک طفلان کنیزکان و بی عقلان جمع میشوند
 و اینچنان بوده است که چون وی بخوارزم رفته بعضی از جهال و عوام الناس بروی جمع آمده اند و میرود
 شده از بعضی اغزه این سلسله قدس شد و او هم استماع افتاده که چون تنگوز شیخ در خلوت حل و قانع
 و رفع مشکلات شیخ خاوند ظهور کرده اند ایشان گفته اند این مشکل دیگر بار نیز حل کنید که با وجود کمالات
 معنویه و معلوم و بهییه آن چه تحمل بود که بر جفای منکوحه خود نمودید و او را بران بی ادبی هیچ زجر نفرمودید

شیخ گفته اند ما را بطور این علوم و احوال بواسطه صبر و تحمل است بر جفای حال +
 رشتحه حضرت ایشان میفرموده اند که شیخ خاوند طور را در طریق صوفیه مصنفات است در یکی از کتابها
 خود نوشته اند که توحید یگانه گردانیدن تن است از شهوات برای عبادت و یگانه گردانیدن دل از خطرات
 برای عبودیت و الا حق واحد است و توحید واحد محال کما قبل بعیت ما و قد اتوا حد من واحد +
 اوکل من و حده جاحد +

رشتحه هم شیخ فرموده اند که توحید در شریعت حق را یکی گفتن و یکی دانستن است اما در طریقت جدا کردن
 دل است از غیر حق سبحانه +

رشتحه هم شیخ فرموده اند که ورود از دشمن بردارد دست را طلبیدن چه حاجت است و ایشان را
 اشعار معارف شعار بسیار است و حضرت ایشان گاه گاه در اشعار ادای معارف و لطائف چنبری
 ازان میخوانند و ازان جمله است این ابیات ابیات نگاهسان و چشمم است چشم دلداره +
 نگاه دارد نظر از رخ و گرمایی + با سباد که چشمش چشم تو نگردد + در دین چشم تو بنیة خیال اغیاره +
 کجاست در همه عالم چنان سر اندازی که عاشقی بنیالش او کند رازی + ای بخیر ان عشق موزید
 که غیب است + الا بحالی که پس پرده غیب است + شیراز و بیشه عشقم قوی در کار خود که گوهرین من
 بیاتاز و در باز و نگرده +

خواجه داود رحمه الله تعالی

فرزند شیخ خاوند طور بوده است و والد حضرت ایشان صلیبیه خواجه داود از جانب آباء کرام خود
 سید بوده است و والد شیخ خاوند طور نیز از طبقه سادات بوده و خواجه داود علیه الرحمه صاحب آیات
 و کرامات و خوارق عادات بوده است شقول است که در آن فرصت که حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره
 از ولایت آید جان متوجه سمقند بوده اند یکی از مخصوصان خود را از راه شاش پیش خواجه داود و در آن
 بجهت استخاره سفر حجاز و وقتی که آن قاصد بانی گشته خواجه داود و میرا پوستین رویایی داده اند
 برای حضرت خواجه محمد پارسا تبرقیشه فرستاده اتفاقاً در زمان هوا بغایت گرم بوده است بخاطر آن قاصد
 گذشته که این چه وقت انعام پوستین است باین خاطر آورده که کارهای اولیاء الله بی حکمتی نیست و
 چون تبرقیشه را بنظر حضرت خواجه آورده فرموده اند که این را نیک نگاه دارید که در ضمن این ستری

خواهد بود گویند چون حضرت خواجه را در مدینه حضرت رسول صلی الله علیه و سلم وفات رسیده آست
 بحسب قبر کردن ایشان حاضر بوده آن ترتیبه قبر مبارک ایشان کنده اند و آن قاصد که پستین
 داده بوده اند اتفاق چنان افتاده بوده که در راه سرمای عظیم شده که اگر آن پستین نمی بوده آن قاصد
 هلاک می شده آن روز حکمت پستین دادن بروی ظاهر شده حضرت سید عبدالاول قدس سره
 در سموعات خود نوشته اند که در عشر اخیری القعه سه ثمانه و ثمانین و ثمانایه حضرت ایشان در آنجا
 بمزار حضرت شیخ خاوند ظهور بودند پرسیده شد که از نقل حضرت شیخ چند سال شده است فرمودند که
 مدت شصت و پنج سال است که خواجه داود نقل فرموده اند ایشان در نقل حضرت شیخ هفت ساله بوده اند
 و مدت عمر خواجه داود هفتاد و پنج سال بوده چنانچه درین سال سه ثمانه و ثمانین و ثمانایه صد و بیست
 و هفت سال بوده باشد

باب آبریز رحمه الله تعالی

از کیا صاحب حضرت شیخ عمر باغستانی است و صاحب جذبه عظیم بوده از وی پرسیده اند که شمارا
 آبریز چه امیگویند فرموده است که چون حق سبحانه روز ازل گل آدم می سرشت من بر آن گل آب
 میرنجتم از آن روز تا زمر آبریز لقب کردند و در مبادی جذبات و غلبات آن گاهی که بر سر راه
 می نشسته است همچون اطفال ازنی و بویا و خاشاک تیری و گمانی می ساخته و تیری از آن بطرف
 هر که می انداخته فی الحال می افتاده است و جان می داده گویند ویرا گاهی بوده است که گاهی
 چیزی بروی بار میگرفته و برسم معالیه پیش شیخ عمر باغستانی تنهاروان میگرفته و میان ایشان
 چند فرسنگ مسافت بوده هر که در آن راه گرد آن گاه میگشته فی الحال ویرا در شکم عظیم عافیه شده
 کسی را مجال تصرف نبوده آن گاه و تنها میرفته و می آمده بی آنکه کسی برارند

شیخ برهان الدین آبریز رحمه الله تعالی

از اولاد و احفاد بابای آبریز بوده است و وی نیز جذبه قوی داشته است و مرید باب ماچین است
 که بزرگی بوده است از ماچین که بولایت شاش آمده و در تاشکند ساکن شده حضرت ایشان
 فرموده اند که نوبت اول که حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره بمقصد آمده بوده اند شیخ برهان الدین
 بهیدن ایشان رفته است اتفاقاً حضرت سید مرتضی نوشته بوده اند و صاحب جمیع بوده اند شیخ برهان الدین

اینجا

بجای

این نوع نشستن از ایشان خوش نیامده است گفته است که شما شیخ اید وقتی که مربع نشین بر ایشان شما
 خواهند سپید از شما این نوع نشستن مناسب نیست و در آن باب بیان کرده اصحاب حضرت سید بوی در مقام نشستن
 شده اند و وی مبالغه خود را گذارشته تا وقتی که حضرت سید را به دوزانو آورده و بعد از ساعتی حضرت
 سید بطهارت خانه درآمده اند و از هر طرف اصحاب چون میر محمد و م و حافظ سعد سیان و غیر ایشان
 شیخ بر مان آغاز تعرض کرده اند و نخلان مشکل توحید از وی پرسیده وی گفته من اینها نمیدانم
 این مقدار میدانم که باغبان حضرت سید سه روز دیگری میرد و بعد از آن حضرت سید را مفضل
 عارض میشود و از آن مجلس برخاسته و بیرون آمده و چون حضرت سید از طهارتخانه بیرون آمده اند
 و پرسیده اند که این عزیز کی باشد اصحاب قصه را باز گفته اند و حضرت سید ایشان را بر آن تعرض
 ملاست کرده اند و چون سید و ازین صحبت گذشته باغبان مرده و سه واداران چند روز بغایت
 گرم بوده حضرت سید برای دفع گرما به یخدانی درآمده اند و خواب کرده بعد از آن که بیدار شده اند
 فی الفور ایشان را قلیج عارض شده باین سبب حضرت سید نسبت بشیخ بر مان در مقام نیاز مندی
 و حسن عقیده شده اند و هر سه روز چند سیر نبات کرمانی و چند بیری سفید برای شیخ بر مان فرستاده
 حضرت ایشان میفرمودند که گرت دوم که حضرت سید بسمرتند آمده بوده اند من شیخ بر مان را پیش
 ایشان بروم اول شناختند گفتم ایشان را ملاقات و ملازمت شامی بوده است از ساکنان محله
 کفشی را ندانم ایشان شیخ بر مان الدین است حضرت سید شناختند و باز با و مصافحه کرده اند و گریه
 و بعد از آن فرمودند که من از قاضی زاده روم بسیار استفسار احوال شما میکردم و ایشان هیچ جواب
 ننوشتند و من از احوال شما هیچ خبر نیافته بودم الحمد لله که شمار در قید حیات یافتم حضرت ایشان
 میفرمودند که حضرت سید از شیخ بر مان التی خورده بوده اند و میفرمودند از شیخ بر مان الدین شنیدم که
 سبکست و آداب صدام خوردن نوشته اند که زنهار بر سر سفره که خج کوبی نکنی یعنی بایکد استخوان خردا را
 بعفت بر طبق و بر نان زنی *

شیخ ابوسعید آبریز رحمه الله تعالی

نیز از احفاد بآبریز است حنیف بر مان الدین جد مادری وی بوده است و شیخ ابوسعید شیمان
 مشهور بود و در محله کفشی در شصت بزرگ و مجذوب و تقیم الاحوال بود حضرت ایشان ویرا بسیار

شیخ ابوسعید

محقق

آب انوار بود

مستحقه بودند و وی بحضرت ایشان در کمال اخلاص و ارادات بود و ملازمت آنحضرت بسیاری نمودند
 مولانا محمد قاضی که از جمله خادمان و مقبولان حضرت ایشان اند و در مقصد سوم مذکور خواهند شد در کتاب
 سلسله العارفین که اکثر آن مشتمل است بر ذکر شمائل و مناقب آن حضرت چنین نوشته اند که یکبار در سفر
 ربای عظیم غد و حضرت ایشان بکونج بدشت عباس رفتند و بر لب جوی عباس چند روز نشستند و
 در آن حوالی همسر راعت شیخ ابوسعید بودند و نزدیک رسیدن شده بود و شیخ دائم بصحبت حضرت
 ایشان آمد شد میکرد و هرگز نظر بجانب راعت خود نمیداخت و از متعلقان خود هیچ کس را نگذاشت
 که بطرف راعت رود و بضبط و جمع آن اهتمام نماید هر چند حضرت ایشان فرمودند که مشغول بامر
 راعت باشید و آمدن ما و مانع آن شغل سازید میسر نشود و اصلاً بر راعت ملتفت نگشت ثابت
 جمعی از یاران بفرموده حضرت ایشان غله‌ای شیخ را درویدند و گفتند و برای شیخ فرستادند حضرت
 ایشان میفرمودند که شیخ ابوسعید منعمی و توانگری نیست که از فوت این محصول و در افتادنی نکند
 اما از آنجا که کمال ادب و حرمت داشت او بودی چنین کرد و هم در آن کتاب نوشته اند که در وقت فوت
 شیخ ابوسعید حضرت ایشان فرمودند که در فوت خواجه علاء الدین عجمدانی علیه الرحمه خواجه ابونصر پارسا
 قدس سره و عطا گفته اند و فرموده که خواجه علاء الدین در مسایگی مابودند و مادرحایت عنایت و برکت
 و همت ایشان بودیم این زمان ایشان بجزار حمت الهی رفتند اکنون محل ترس است شیخ ابوسعید
 نیز در مسایگی مابودند و از جمله مستغفرین بودند و مادام که در میان جمعی استغفار باشد بلا و عذاب مندرع
 است استغفار آن نیست که کسی بزبان استغفار گوید بلکه می باید که همه اعمال و اقوال وی موجب
 مغفرت باشد و این عزیز که از میان مارفت ازین قبیل بود جزاها ابد عنایه اوقات شیخ ابوسعید
 در شهر سندار و تسعین ثمانیای بود و قبر وی در محله کفشیر در محوطه حضرت ایشان است.

شیخ بخشش رحمه الله تعالی

از درویشان و متوسلین خانوادۀ شیخ عمر باغستانی بوده است و صاحب جذبات و احوال پسندیده
 حضرت ایشان میفرمودند که نوبت اول که از سفر قند غریمت برات کروم خدمت مولانا سعدالدین
 کاشغری قدس الله تعالی ارواحهم سرورین است که من از ایشان جدا شوم غریزی نبود و بر سر رفتند از
 خانوادۀ خواجگان قدس الله ارواحهم و صاحب شیخ بخشش علیه الرحمه مردی آبادان ویرا این معنی

راشاد بود

در پیشگاه

در افتاده بود که درین عالم چگونه می باید باشید و چه کاری باید کرد خدمت مولانا سعدالدین ویرا الشفا
پیش من فرستادند وی در بازار مرا پیش آمد و گفت ز نهاد بهری نروید که خدمت مولانا سعدالدین
از رفتن شما بغایت ملول و متالم اند و در آن باب مبالغه بسیار نمودن در جواب گفتم که دغدغه آن
ولایت بسیار قوی است و عزیمت محکم شده و امکان پاشیدن نمانده گفت چون میر و دید یک صبت
من قبول کنید که از آن کشایشها یا سید بفرستی کلان میر وید و طلبی قوی دارید بر شما باد که توجیه بخانواده
شیخ عمر باغستانی را لازم خود گیرید و از آن غافل نباشید که من شیخ بخشش را که از طبقه آن خانواد
است دیده ام و نسبت از ایشان فرا گرفته ام ایشان با کمال جذبه استقامت و در شریعت
داشتند و این مقامی بس عالی است و از جمله نوادر است و نمی باشد این مرتبه مگر انوار اربعه از
این رباعی بر من خواندند و من یاد گرفتم رباعی عشق آمد و شد چو خرم اندر رگ و پوست و تاخت
مرا تهی و پر ساخت ز دوست و اجزا و وجودم یکی دوست گرفت و نامی ست زمین برین و باقی
همه دوست

در بازار

نزدیکی

مولانا تاج الدین در غمی رحمه الله

از اجداد بزرگوار حضرت ایشان اند و والد و والده حضرت ایشان از بنیرای خدمت مولانا
تاج الدین است و ایشان از اکابر زمان خود بوده اند و عالم معلوم ظاهری و باطنی و کمال تقوی
در عرق و فقه و احوال غایبه و کرامات ظاهره معروف بوده اند

رشته حضرت خواجه محمد یار ساقی الله سره در تفسیر سوره یسین در اوائل آن در حاشیه نوشته اند که مولانا
تاج الدین در غمی رحمه الله در باب تلاوت قرآن فرموده اند که حق تلاوت بحضور قلب خواندن است
ما خشیت و ایثار در او امر و انهما از سنایی و اعتبار از قصص و امثال و سرور و فرح بوعده
و حزن و بکا از وعید

مولانا محمد شاعری رحمه الله

از قریه پشاور بوده اند که دیهی بزرگ است از ولایت سمرقند میان شرق و شمال و از انجالتا شهر
دوازده فرسنگ است خدمت مولانا از بزرگان وقت خود بوده اند و عالم معلوم ظاهری و علوم
این طائفه بحقیقت ادیسی بوده اند و بواسطه وزرش شریعت و متابعت سنت ابواب علوم باطنی

میان

نورانی

برایشان مفتوح شده بوده است و احوال و مقامات عالی در باب ولایت میسر گشته و ایشان از
 اقرای خدمت مولانا تاج الدین و رنجی اند و حضرت خواجه محمد یار صادق سره ایشان را دیده اند
 حضرت ایشان میفرمودند که بخدمت مولانا محمد پشایغری را خوشی هست بواسطه حضرت مولانا
 تاج الدین و رنجی رحمهما الله

خواجه ابراهیم شاشی رحمه الله

حال حضرت ایشان بوده اند عالم و عارف و فاضل و کامل بوده اند و از ادواق و مواجید این
 طائفه نصیب تمام داشته اند و در مبادی حال بحضرت سید شریف جرجانی علیه الرحمه در سمرقند
 مساعبت می بوده اند در مدرسه ای که تلموز از ایشان استفاده علوم شد اوله سیکرده اند و اتفاق
 ایشان با حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره می نموده اند و در آن مجلس عالی
 استفاضه این نسبت شریفه میفرموده اند حضرت ایشان می فرمودند که خال من خواجه ابراهیم
 علیه الرحمه بر تعلیم من این بیت نوشته بوده اند که بیت پیداست حال مردم رند آنچنان
 که هست به خرم کسی که کش کند بهر زمان که هست به میفرمودند که روزی خال من کیفیت داشت
 که در گورستان چاکر و زهره میگشت و بدر دل این بیت میخواند می گریست که بیت فراق
 دوست اگر اندک است اندک نیست و درون دیده اگر نیم دوست بسیار است به میفرمودند
 که از خال خود یاد دارم این رباعی را که میخواندند رباعیه تابنده ز خود فانی مطلق نشود
 توحید نبرد او محقق نشود و توحید حلول نیست تا بودن تست به عارفی بگذشت آدمی حق نشود

خواجه عماد الملک رحمه الله

خواجه عماد الملک شیخی بوده اند فاضل کامل و حاجی الحرمین و بنیسط الحال که همیشه حضرت ایشان
 در عقد ایشان بوده میفرمودند که خواجه عماد الملک به یدین پدر کلان من تابا شکند آمده بودند و شب
 که بجای بلباشید نه شب از غایت گد غلبه بود و خد شگاران همه رفته بودند و سر خواب نهاده من و
 یک پسر پیش ایشان مانده بودیم و من بسیار خرد بودم از من متوقع نبود که این مقدار توانم
 ایشان در نشستن من تعجب می نمودند و با هم حکایات می گفتند و من آتماع میکردم از آنکه خواجه
 عماد الملک این سخن فرمودند که از مجموع احوال و مواجید استقامت بهتر و محبوب تر است چنان که

نورانی

گفته اند سیت یا بیم ملک استقامت ده + کاستقامت ز صد گرامت به + مولانا مسافر غریزی
 بوده از سلسله مشایخ ترک و حضرت ایشان در سیادی هفاد و احوال با وی مصاحبت داشته اند و نیز فرمود
 که در اوائل مسافرت یک زیستان با مولانا مسافر در شاهر حنیفه پیچیده بودیم وقتی مولانا مسافر بولایت
 شاش آمد به بود فرمود که در آن فرصت که در فرکت بودیم خواجه عماد الملک نزد ما آمدند و التماس کردند
 که ایشان را طریقه گوئیم ما گفتیم اول شما وجود معنوی پیدا کنید بعد از آن ما طریقه گوئیم و شب و روز
 شمار مهلت دادیم خدمت خواجه عماد الملک بعد از سه روز پیچ گفتند ما نیز پیچ گفتیم حضرت ایشان
 فرمودند که من مولانا مسافر را گفتم عجب بوده است که خدمت عماد الملک گفته اند که ما را وجود معنوی
 حاصل است مولانا مسافر گفتند وجود معنوی چیست من دانستم که وجود معنوی که مولانا مسافر میگوید
 وجود معنوی مصطلح نیست گفتم وجود معنوی آنست که طالب وجود معنویت مولانا مسافر تعجب
 کرد و گفت می بینید که بواسطه صحبت ما لطافت و تنبیه اشغال این سخنان شمارا چگونه حاصل شده است
 حضرت ایشان فرمودند مولانا مسافر نمیدانست که ما آنرا پیش از صحبت مصاحبت و ملاقات و
 سیدانم انتی کلامه قدس سره پوشیده مانده که وجود معنوی با اصطلاح صوفیه قدس سره الله ارواحهم
 عبارت از ولادت ثانیه است که بیرون آمدن سالک است از مشیمه طبیعت و احکام وی چنانچه حضرت
 علیه السلام فرمود که لن یلج ملکوت السموات من لم یولد مرتین یعنی در دنیا بدو بارک آسمانها کسی که
 متولد نشود دوبار و هر که بوجود معنوی باین معنی که مذکور شد مشرف شده باشد بهر آنکه ویرا حاجت
 بان نخواهد بود که از کسی طریقه التماس کند پس وجود معنوی درین محل محمول بر آن باشد که طالب این
 وجود زمانی است و آنکه وی طالب وجود شده بسبب آنست که از تو این وجود اثری بروی تافته پس
 بجهل میتوان گفت که ویرا این وجود معنوی حاصل است و الله اعلم پیری عزیز از بنی اعمام حضرت
 ایشان در آن ایام از تاشکند آمده بودند پیش ایشان این حکایت گذشت فرمودند که آخر الامر
 مولانا مسافر خواجه عماد الملک را طریقه گفته اند و خدمت خواجه از مریدان مولانا بودند از بعضی میخایم
 این سلسله استماع افتاده که فرمودند در بخارا پیری دیدم از خلفای مولانا مسافر که میگفت خدمت مولانا
 در تطهیر و تطهیر لباس و سایر وسایل و ابشریت و طریقت احتیاط بلوغ و اهتمام تمام داشتند روزی
 پیش ایشان نشسته بودم که صباغی دو البفت از برای ایشان رنگ کرده آورد ایشان بعد از محظه

اورا گفتند این آفت هارا باز بر آب انداز و بسیار مال تا پاکتر شود که در خاطر من تردد می آید صباغ گفت
ای مخدوم رنگ طراوت اینها ضائع میشود و ریخ و محنت من باطل میگردد ایشان مبالغه کردند آن مرد
بیچاره شد بیخاست و آفت هارا بر دو خدمت مولانا مراقب شدند در خاطر من اعتراضی افتاد که فقیر
یک دو هفته زحمت کشید آفتها را رنگ خوب کرده و بخدمت آورده و هیچ نجاستی و ناپاکی ظاهری نماند
مبالغه چه بود که خدمت مولانا کردند آخر غمی آن خاطر کرده من نیز مراقب شدم و چشم پوشیدم در آن شام
غیبتی واقع شد دیدم که برایی میروم و مولانا در پیش من میروند ناگاه کوهی عظیم بغایت بلند پیش آمد
در راهی دارد بسیار باریک و تاریک و نامهور و خدمت مولانا را دیدم که بران راه آسانی بالا میروند و همچو
مخ تیز پرورد از کنان میگذرند و من بجنّت و مشقت بسیار چون موز ضعیف باشکسته افتان و خیزان
بالا میروم دور هر گامی که میروم و هم آنست که خفیم و پاره پاره شوم ناگاه حاضر شدم و مقارن این حال
خدمت مولانا نیز از مراقبه سر بر آوردند و فرمودند ای فلان ما اگر در تنظیف و تطهیر لباس و سایر امور
احتیاط طبع نکنیم بر امثال آن کوه بلند و راه تنگ و تاریک چنانکه دیدی آسان مالا منتیر انیم رفت

خواجہ شہاب الدین شاشی و حمہ اللہ

جد پدری حضرت ایشان اند صاحب آیات و کرامات و احوال موافق بوده اند و با مجانبین مجازیب
صحبت بسیار میباشته اند و اکثر اوقات بزراعت و گاهی به تجارت مشغول بوده اند و اغلب چنان بوده است که
در سفرهای خود همراه مقید نمی شده اند و تنها سفر میکردند اند اگر گاهی قطاع طریق همراه ایشان میگرفتند
ایشان باواز بلند و بان را یکی نام می بردند و بعد و بخواند فی الحال آنجا عت حاضر می شده اند و دفع
دزدان میکردند و ایشان بسلامت میگذرانیدند و ایشان برادر بزرگوار است یکی خواجہ محمد دیگر یکی خواجہ محمود
که والد بزرگوار حضرت ایشانند مشغول است که چون خواجہ شہاب الدین را وفات نزدیک سیدہ است بفرزند بزرگوار
خود خواجہ محمد گفته اند که فرزندان خود را بسیار ایشان را و دعای کم خواجہ محمد را و بسیار بوده است خواجہ سحاق و خواجہ
برادر آورده است خواجہ شہاب الدین ایشان را وخته اند و فرموده که محمد فرزندان تو بسی پریشانی و سرگردانی خواهند
خاصه مسعود و سبب سرگردانی خواجہ سحاق وی خواهد شد بعضی اوصاف نامرضی از ایشان گفته اند بعد از آن
خواجہ محمود و والد حضرت ایشان را که برادر خود خواجہ محمد بوده گفته اند تو نیز فرزند خود را بسیار حضرت ایشان در آن محل
بغایت خرد بوده از ایشان را در خرّمی عیب آورده اند چون نظر خواجہ شہاب الدین بر ایشان

افتاده اضطراب کرده اند که مزینانید ایشان را خیزانیده اند ایشان آن حضرت را برکنار خود نهاده اند و روی خود را بر تمام اعضای ایشان مالیده گریه بسیار کرده اند و فرموده اند آن فرزندی که من طلبیدم نیست در بیج که در ایام ظهور وی نخواهم بود و تصرفات ویرادر عالم نخواهم دید زود باشد که این پسر عالم گیر شود و شریعت را ترویج کند و طریقت را رونق دهد سلاطین این روزگار بر سر خط فرمان او نهند و تن بامر و نهی او در دهند و کارهای که از وی در وجود آید پیش از وی از مثل آن کبار نیز نیامده باشد و هر چه از سبب انستنها بر حضرت ایشان گذشته است همه را یگان یگان بر سبیل اجمال ظاهر کرده اند و یکبار دیگر روی خود را بر همه اعضای ایشان مالیده اند پس بخواجہ محمود داده اند و ایشان صحت کرده اند که این فرزند مرا نیک نگاه داری و تربیت وی چنانچه باید و شاید بجای آری بعد از آن روی بخواجہ محمد کرده اند و فرموده که بخاطر نیاید که پدر فرزندان مرا چندان ننواخت و پدرزند محمود بسیار پرداخت چه توان کرد فرزندان ترا آن نوع ساخته اند و فرزند محمود را این نوع ذلک تقدیر العزیز حکیم العظیم من چه کنم ؟

خواجہ محمد شاشی رحمہ اللہ

برادر پیری خواجہ شہاب الدین بوده اند حضرت ایشان میفرمودند که خواجہ محمد برادر خواجہ شہاب الدین نیز از اذواق طور ولایت بهره تمام بوده است خواجہ شہاب الدین که میفرموده اند ما دام برادرم خیر خدا داد حسینی را که از حکام آن دیار بوده قبول نکرده بودند میان ما و ایشان کسی واسطه نبود مقاصد یکدیگر را بی نامہ و قاصد معلوم میکردیم و چون خبر وی قبول کردند و بوی اختلاط نمودند بشوی آن اختلاط این معنی از ما مفقود شد و بوسایط احتیاج افتاد و بکتابت و قاصد محتاج شدیم

خواجہ محمود شاشی رحمہ اللہ تعالی

ایشان فرزند خرد خواجہ شہاب الدین بوده اند و والد بزرگوار حضرت ایشانند و از مذاق این طائفه شریعہ و عقلی و افروداشته اند و حضرت ایشان با استدعای خدمت والد رساله بغایت نافع و طریقہ خواجگان علیہ السلام از او اہم تالیف کرده اند چنانچہ مشہور است و در اول آن فرموده اند کہ سبب تالیف این مختصر آن بود کہ خدمت والد این فقیر زرقہ اللہ و لنا اعلیٰ بانیہ بنابر حسن ظنی کہ ایشان را با این فقیر بود امر فرمودند باینکہ باید کہ برای ما چیزی نویسی از سخنان اہل اللہ کہ عقل بان سبب وصول بقامات علیہ و حصول علوم عمیقہ

که خارج از طور نظر داشته لال است گرد که ما قال البنی صلی الله علیه وسلم من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم یعلم
والتشال امر ایشان مبین فقیر را واجب نمود چرا که ادب با حضرت ربوبیت مقتضی نیست زیرا که
وصول اثر ربوبیت حق سبحانه باین فقیر اولاً بواسطه ایشانست و قال بعضهم فی تحقیق از آداب
حضرت ربوبیت آنست که مطاہری که قبول اثر ربوبیت کرده اند تعظیم ایشان از حیثیت منظریت
واجب دانند زیرا که این تعظیم نیز بحکم والیه ترجع الا و رعایه بان حضرت است آنح منقول است که
خدمت خواجه محمود را علیہ الرحمہ پیش از آنکه حضرت ایشان از صلب ایشان بر حرم والدہ نقل کنند
جذبہ قوی وارد شده بوده است که چند گاه بجاہات و ریاضات شاقہ اشتغال داشته اند و
بتقلیل طعام و سکوت بردوام و ترک اختلاط خواص و عوام قیام نموده اند و آن جذبہ مدت
چهار ماه برداشته است درین اثنا حضرت ایشان از صلب خواجه محمود بر حرم والدہ نقل کرده اند
و بعد از آن جذبہ خواجه تسکین یافته *

فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت حضرت ایشان و احوال ایام صبا و شمه و شمال
و اخلاق و اطوار آن حضرت پوشیده نماند که ولادت حضرت ایشان در ماه رمضان
سنہ ۸۰۳ و ثمانماتہ بوده بعضی عزیزان که حضرت ایشان قربت میبرد داشتند و از بنی اعیان آنحضرت
بودند میفرمودند که بعد از ولادت حضرت ایشان تا والدہ ایشان از نفاس پاک نشده اند و
غسل نکرده اند آن حضرت پستان ایشان نگرفته اند و چهل روز شیر ایشان نمکیدہ حضرت ایشان
میفرمودند که من یکسالہ بوده ام میخواستہ اند که سرم را تراشند سوری ساخته بوده اند که ناگاه
خبر فوت اسیر تیمور در افتاده و مردم در جم زده شده اند چنانچہ آشها که می نخیتہ اند فرصت نشده است
که آنرا بخورند و بگها خالی کرده اند و بکوه برآمده و در آن زمان آباد کرام حضرت ایشان در پستان
می بوده اند حضرت ایشان را از زمان صبا و صغر سن باز آمار رتد و سیما ی سعادت و انوار قبول
و عنایت حق سبحانه در حسین حسین روشن و پیدا و ظاہر و هوید اہودہ است تا فاتیما کہ ہر کرانظر
بر جمال مبارک ایشان می افتاده بی اختیار ایشان را میگفتہ و دعا میکردہ بیت ستارہ خط
ترا خواندہ و ثنا گفتمہ و فرشتہ روی ترا دیدہ و دعا کردہ حضرت ایشان را از سنہ چار سالگی باز
آگاہی بجناب حق سبحانه حاصل بوده است می فرمودند کہ در طفولیت بکتاب آمد شد سیکوم دل من

همه وقت بحق سبحانه حاضر و آگاه می بود و در آن وقت مرا عقیده چنان بود که همه مردم عالم خرد و بر سر
 برین وجه اندیکبار در آن اوقات فصل مستان بود در صحرائی پای من بلالی فرو رفت و کفش از
 پای من جدا شد و در گل بماند و هوا بغایت سرد بود و تا بر آوردن کفش از گل غلطه عارض شد و از
 نسبت آگاهی باز ماندم فی الحال خود را علامت کردم و نیک متاخر شدم چنانچه گریه بر من شولی شد
 در آن نزدیکی غلام و دهقانی گاو میراند با خود گفتم که این غلام و دهقان با وجود مشغول گاو راندن و زمین
 شگافتن از نسبت آگاهی بجناب حق سبحانه غافل نیست تو باین مقدار مشغولی غافل شدی گمان
 من در آن سن آن بود که همه کس را در همه حال این نسبت حاصل است میفرمودند که تا من بجد بلوغ
 شرعی نرسیدم ندانستم که مردم را غفلت می باشد خدمت مولانا جعفر علیه الرحمه که از کبار اصحاب
 حضرت ایشان بودند و ذکر ایشان در مقصد سوم خواهد آمد میگفتند که آن حضرت میفرمودند که من
 دو از ده ساله بودم نمیدانستم که کسی از حق سبحانه غافل می باشد گمان می بردم که حق سبحانه همه خلق را
 برین وجه آفریده است که از وی غافل می باشند بعد از آن معلوم شد که آن غفایتی که بوده است از
 حق سبحانه مختص ببعضی و بر ریاضت و اجتهاد بسیار بعضی را این مرتبه میسر شده است و بعضی را نه
 از خدمت خواهد اسحاق که پسر عم حضرت ایشان بوده است منقول است که میفرموده که مادر و سایر اطفال
 در صغر سن هر چند بنحوا شتم که حضرت ایشان را بعضی افعال و بعضی که مقتضی کودکی است مشغول سازیم
 هرگز میسر نشد در اول خود را چنان می نمودند که مگر مشغول خواهند شد چون وقت آن می رسید فرار
 می نمودند همیشه در ایشان بعضی مصمتی مشاهده می افتاد حضرت ایشان میفرمودند که در صغر سن برادر
 ترا شیخ ابوبکر زفال شاشی حضرت عیسی علیه السلام را بخواب دیدم که ایستاده اند من خود را در او تکیه میبار
 ایشان انداختم ایشان سر مرا از خاک برداشتند و فرمودند غم نخور که مادر تربیت خواهم کرد تعبیر این
 خواب نوعی بنحاطر من آمد این خواب را پیش بعضی از یاران خود گفتم ایشان تعبیر طیب کردند یعنی ترا
 از علم طب نصیب خواهد شد و باین راضی نبودم در خواب ایشان گفتم که تعبیر شما مرضی من نیست من بوجه
 دیگر تعبیر کرده ام و آن آنست که حضرت عیسی علیه السلام منظر احیاء اند تا از اولیا هر که بصفت حیاء ظاهر
 می شود میگویند او درین زمان عیسوی الهی است و چون ایشان تربیت این فقیر بر خود گرفتند
 درین فقر صفت حیاء قلوب میته حاصل خواهد شد میفرمودند که بعد از اندک مدتی بموجب این تعبیر

حق سبحانه بقوتی و حالتی مشرف گردانید که این مبنی بنظور پیوست و بسی مردم از تنگنای غفلت بفضا
 حضور و شهود رسیدند میفرمودند که در مبادی حال بخوابیدیم که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم با جمعی
 انبوه از اصحاب و غیر هم در پای کوهی بغایت بلند ایستاده اند ناگاه بفقیه اشارت کردند که بیامر ابردار و
 باین کوه بالا بر من آن حضرت را برگردان گفته بالا بروم و بقله آن کوه رسانیدم آن حضرت صلی الله
 علیه و سلم آنحضرت فرمودند و گفتند من دوازدهم که ترا قوت این هست و این کار از قومی آید لیکن خاتم
 که دیگران نیز بدانند میفرمودند در مبادی حال حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین راقی قدس سره
 شبی بخواب دیدم که آمدند و در باطن من تصرف کردند چنانچه پاهای من سست شد بعد از آن روان شدند
 و من بروی خود را بحضرت خواجه رسانیدم روی باز پس کردند و فرمودند که مبارک باد میفرمودند
 که بعد ازین واقعه خدمت خواجه محمد پارسا راقی سره بخواب دیدم و ایشان نیز خواستند که در من
 تصرف کنند اما نتوانستند میفرمودند که پیری بود بسیار دل بردگانه انفع بیگ مرزا که مردم را گاهی از بزرگ
 سیاست می انداخت و چو بهامیند روزی به تاشکند پیغام فرستاد که شیخ زاده و فرزند جمع شوند که بدین
 ایشان می آیم همه جمع شدند هفده تن بودند و من از همه خرد تر بودم چون آن بسیار دل بیامد با هر کدام که
 مصافحه و معافقه کرد آن کس را کیفیتی شد که از پای در افتاد و غلطید چون با من مصافحه کرد مرا نیز
 کیفیتی شد اما سبک دستی کردم و بروی چسبیدم و غلطیدم ویرا این چستی و چابکی از من بغایت خوش آمد
 و تعجب شد و با آنکه من خردترین همه بودم و مرا بر همه تقدیم کرد و سخن روی من آورد درین اثنا بر خاطر
 بگذشت که با وجود تصرف و استیلا بر باطنها این چه کار است که ایشان اختیار کرده اند ویرا بر آن خاطر
 اشارتی شد فرمود که من مرید خواجه حسن عطار بودم و مدتی در ملازمت ایشان بسر بردم و سبق با ایشان
 داشتم و هیچ گونه فتحی نمی شد آخر در دل خود را بخواجه عرض کردم فرمودند که ترا بردگانه سلاطین خدمت
 اختیار می باید کرد که مدتی تو بر روزگار مظلومان تواند رسید پس مرا باین شغل اشارت فرمودند و بامیر سعید
 که از امرای میرزای انغلیک بود سفارش نوشتند و مرا وصیت کردند که همیشه در کفایت مهات مسالین و
 اهداء فقر و مساکین سعی بلین نمائی و اگر مسلمانی را محمی پیش آید که از کفایت آن عاجز باشی باید که نعم آن
 شوی و خود را ملول داری و بر ملاصت خواب کنی امید است که این معالده مقصود نفی شود بعد از آن من
 میفرموده حضرت خواجه مشغول شدم در آن اثنا مرا فتحی دست داد و عقد با بکشاد حضرت ایشان میفرمودند

که در آن او اهل حال چنان نیازمندی بر باطن من مستولی بود که هر کس آن را آزاد و بنده و سفید و سیاه و صغیر و کبیر پیش آمدی سر بر پای او می نهادم و تبضع و ابتهال تمام مهبت و التفات خاطر از وی در نمی گزافتم سیفر نمودند که در او اهل پدر مرا از راعت و در گلشن بود یکبار غله بدست ترک صحرائی پیش من فرستاده بودند که آن را در جای کنم و من بفضبط غله مشغول شدم و آن ترک جوالمای خود را گرفت و رفت وقتی واقف شدم که غله بود در باطن من اضطرابی عظیم پیدا شد که از وی همتی در یوزه نیکردی و نیازی پیش نیامد که اندوهی عجب ازین تقصیر در خود دریافتم غله را همچنان گذاشتم و در عقب وی به تحویل تمام رفتم و میرا در نیمه شهر یافتیم نیاز و تبضع تمام سر راه بروی گرفتیم و از وی درخواستیم که گوشه خاطری بمن وارد نظری در کار من باشد که برکت تو عن سبحانه بر من رحم نماید و گره بسته من بکشاید آن ترک صحرائی شتعبه متحیر شده گفت غالباً شما بقول شایخ ترک عمل می نمائید که گفته اند هر کیم کورسانک خضر بل هر تون کورسانک قدر بیل و گرنه من ترکی ام صحرائی بغایت بی حاصل که روی خود را بضرورت می شویم ازین معنی که شما طالب آیند مرا چه خبر از کثرت نیاز من در آن ترک اثری و کیفیتی پیدا شد و دست بدعا برداشت و مرا دعا چندی بکرد و من بسے کشادها از دعا روی در باطن خود مشاهده کردم سیفر نمودند که در خودی و او همه من بسیار قوی بود تنها از خانه بیرون نمی توانستم آمد شبی امری عارض دل من شد و زور آورد و قوت کرد کار بجای رسید که مسرور قرار ماند و اختیار از دست رفت بی اختیار دلی طاقت از خانه تنها بیرون آمد ذوق آن شد که بزار شیخ ابوبکر قفال شاشی روم هزار در آمد و ساحتی پیش قبر شیخ نشستیم هیچ خوف نشد از اینجا دفعه طواف فرار شیخ خاوند طور شد اینجا نیز رفتم و هیچ نترسیدم و از اینجا بزار خواجه ابراهیم کمیا گری رفتم و از اینجا بزار شیخ زین الدین دعا عارفان رفتم و هیچ خوفی و ترسی در خود نیافتم دیگر بدو روحانیت عزیزانی آن خوروی و هیچ فراری و موضعی مهیب نترسیدم سیفر نمودند که در مبادی حال که محل غلبات احوال بود شبها گرد فرارات تا شکنندگی شتم و آن فرارات بسی از یکدیگر دور است گاه بودی که در یک شب همه را شستم و در آن زمان بسن بلوغ شرعی رسیده بودم متعلقان را توهم شده که مبادا اجل نامرضی مشغول شوم شخصی را که باین فقیر همیشه بود و اخوت رضاعی در میان ما ثابت بود از عتب من فرستاده بوده اند تا احوال مرا تفحص تحسین نمایند شبی در فرار شیخ خاوند طور در مقابل قبر ایشان نشسته بودم این شخص آمد و پیش من رسید دست در من زد و میل زد و هم رفتم ترا چندی شد و گفت چیزهای عجب در نظر من آید و بیکت

که هلاک شوم و اینجانه رسانیدم پیش مردم بازفته و گفته از وی اندیشه کمیند و دل جمع دارند که ویرا کار دیگر
 پیش آمده است و چنین شب تار که ده مردم روانه بان فرار نتواند و در آمدن وی تنها رفته است و در مقابل
 قبر فنج خاوند طور نشسته بعد از آن مردم ماندند که ما را ابتدائی واقع است میفرمودند که در بدایت حال
 سحری در فرار شیخ ابو بکر قفال ناشی که جای بغایت سیب و مولناک است چنانچه در روز کسی آنجا تنها
 می ترسید نشسته بودم و در تاشکند یکی خبر می بود که با ما در مقام غناد و انکار تمام بود و در آن فرصتی می بست
 و قصد بود که با ما آزاری و ایندائی رساند و درین سحر و کیمین ما بوده است چون ما آنجا نشستیم و سر
 در پیش افکند زمانی باشیدم ناگاه از کمین گاه دوان دوان و نعره زنان و عربده کنان برای ترسانیدن
 و هراس دادن ما بر سر ما دوید ما را خود محال آن نبود که از نعره و صدای ترسیم یا سهولی و پستی ازان
 حرکات بدل ما راه یابد همچنان سر در پیش افکند برقرار و حال خود بودیم و قطعاً پروای وی نکردیم وی
 چون آن حال مشاهده نمود بغایت انفعال زده شد و از افعال خود خجل گشته پیش ما گریان گریان
 بروی در افتاد و زمین بوسیدن گرفت یکی از یاران و محبان شد و میفرمودند که شب دیگر در فرار شیخ
 زین الدین کوی عارفان نشسته بودم و آن فرار نیست که از شهر بر یک کنار است و در آن حوالی بودند
 مردم کمتری باشند و در تاشکند یکی دیوانه بود بلند بالا و قوی همیکل که روز روشن در میان بازار مردم
 از وی می هراسیدند و در آن ایام کسی را کشته بودند ناگاه درین دل شب درین گورستان پیداشد
 و حشر بر سر من آورد و غوغا برداشت که از اینجا برخیز و بیرون رو من صلابوی التفات نکردم و از
 نسبت خود گشتم و از توجهی که دیشتم باز نیادم و وی همچنان ابرام و مبالغه می نمود ناگاه دو پیشوایان
 درختان که در سر فرار بود شکستن گرفت دو دسته بزرگ بهم بسته آورد و بسی سر فرار در آمد و آنجا چراغی
 می سوخت بیرون آورد و عرضش آنکه آتش در آن چوبها زنده و بر سر من افکند درین کار بود که بادی
 بوزید و آن چراغ بر دوشش غضب می برافروخت و غوغا و آشوب در گرفت و جنون وی طغیان کرد
 چون رعدی غریه و گریه من می دوید و با خود چیزها میگفت و من مطلقاً بوی التفات ننیکدم هیچ
 تردد و تزلزل بخاطر خود راه نمی دادم تا در میان عالمه وی با من این بود چون صبح شد به بازار تاشکند
 در آمد و باز شخصی را بکشت مردم هجوم کردند و ویرا قتل رسانیدند میفرمودند که میروم میگویند که
 در فرارات ما را چیزی با پیش می آید هرگز نسبت من واقع نشد غیر آنکه شب پیش ایوان فرار حضرت

شیخ طاوذ بطور نشسته بودم نگاه از بالای الوان چیزی سیاه بر زمین افتاد و می غلطید اندک تشویش
 در خاطر من پیدا شد برخاستم و رفتم یکبار دیگر شبی نشسته بودم از تک سروهای که در پیش اینست
 آواز سرفه آمد برخاستم و پیش نشستم و دیگر چیزی واقع نشد این همه که برگرد فرار است می گفتم میفرمودند
 که منتظران خوابه عبدالحق روح الله روحه که در بازار میروند همه آوازها گوش ایشان ذکر می آید
 غیر ذکر هیچ نمی شنوند و مبادی حال ذکر چنان غالب شده بود که از باد و هر آواز که بگوش می آمد
 ذکر شنوده می شد یکی از مردم تا شکند که او را محمد جانا گم می گفتند ول و جای داشت سوری خفته بود
 و فرستاده و از سرفه خواننده و سازنده و عودی و چنگی بان ولایت آورده در شبی غوغا عظیم
 داشت بضرورت موافقت کسی نزدیک آن منزل رفته بودم همه آوازهای مردم و نغمهای عود و
 جنگ ایشان مرا آواز ذکر نمود و غیر ذکر هیچ نمی شنودم و در آن وقت درین نزدیکی بودم
 ذکر فقر و سحر و حضرت ایشان در مبادی حال میفرمودند که در زمان سیر زاشا، سرخ
 در سهری بودم و مرا بر فلسه قدرت نبود دستاری داشتم که با چپا از وی آویخته بود هر بار که یک پای پی را بند
 میکردم یکدوی دیگر فرو می آویخت روی در بازار ملک می گذشتم که ای زمین سوال کرد من هیچ
 نداشتم که بوی دهم دستار از سر خود بگیرم و پیش آتش پزی انداشتم و گفتم این دستار پاک است
 بعد از یک شستن میتوان در دیک مالیدن آنرا نگاہ اردو این گد را چیزی ده آتش پز گد را
 خشنود ساخت و دستار مرا با دین تمام پیش آورد من قبول نکردم و بگذشتم میفرمودند که بسیار مردم
 خدمت می کردیم مارانه اسپ بود و نه مرکبی در یک سال قبائی می پوشیدیم که پنبه های وی بیرون می آمد
 و در مدت سه سال یک پوستین می پوشیدیم و در هر سه سال یک سوزنه تابستان میفرمودند که در
 اوائل مسافرت یک زیستان با مولانا مسافر در شاه رخیه بودیم خانه داشتیم که در آن بر کوه بود و زمین
 خانه از کوه بسیار پست بود و در وقت باران آب ولای در می آمد سحر با مسجد میرفتم و آنجا نماز میگزاردیم
 در آن زیستان جامهای من بسیار تنگ بود نصف اسفل بدن من هیچ گرم نمی شد میفرمودند که اسباب
 جمعیت را میسازد که کسی می باید که کار کند اگر اسباب جمعیت را اسباب تفرقه و ابطال سازند خبیث
 پس عظیم خواهد بود هرگز را در غربتها که بطلب این کار رفته بودیم و ابرق آب گرم برای طهارت
 بی تشویش بدست نیامد از صحبت شیخ بهاء الدین عمر بجهت وضو و طهارت ساختن گاهی شهر میفرم

درین نزدیکی بودم

بخاطر میگذشت که چه شدی اگر شیخ آن مقدار کردند می که آب گرمی درختند با برای طهارت نقره این جا
میسر شده و میسر نبود ما خود حجره و شمع و آب طهارت و جای طهارت و حمام و ما محتاج خوردن و پوشیدن
همه برای اصحاب مهیا کرده ایم پیش از هجوم مشاغل فرصت بغایت غنیمت است میفرمودند که پنج سال
در شهری بودیم گاه بود که هر هفته دو بار دست به بارخانه شیخ بهاء الدین عمر میرفتم درین مدت آنجا دو بار چیزی
خورده ایم و سبب آن بود که برادر میرفیر و زرشاه میر محمود شاه بخانه شیخ آمده بود ظاهر اگر سفندی آش
ساخته بودند ما و مولانا سعد الدین در بیرون نشسته بودیم پیش ما طعام آوردند و یکبار دیگر خدمت
شیخ بسبب افطار کردن و دند انهای ایشان سالم بود سبب بسیار تناول فرمودند در آن ایام
دندان های من درد میکرد اندکی سبب برسم موافقت خوردم میفرمودند که ما و مولانا سعد الدین
روزی بخدست شیخ رفته بودیم در آن روز هوا بغایت صاف بود خدمت شیخ میخواستند که بسط
کنند ما را گفتند که پیش مولانا جلال الدین روید که برای شما طعامی سازد و این مولانا جلال الدین
برادر طریقت ایشان بود و شیخ و متولی فزار خواجہ سرمه بود و حال آنکه من هیچ وقت طعام متولی
نخورده ام بنا بر فرموده شیخ رفتم مولانا جلال الدین در آن جوی بزرگ که در پیش فزار واقع است
ماهی گرفته بود بسمت مشقال بوده باشند آنرا کباب ساخت و پیش ما آورد و بعد از آن متولی هدیه
بمراقبه مشغول شد بمولانا سعد الدین اشارت کردم که بیرون آئیم برخاستیم و بیرون آمدیم میفرمودند
که استاد فرج تبریزی مردی بود که در زمان میرزا شاهرخ صاحب عیار و مهتر صرافان و زرگران بود
و بخانواده خواجگان قدس الله ارواحهم ارادت بسیار داشت و از حضرت خواجہ پارسا قدس سره
تعلیمی التفاتی خاص شرف شده بودند در شهری طعام کسی نمیخورد و این یعنی راد است بود
در غزه ماه رمضان سوگندی خورده بود و حیل ساخته که اگر شبی در خانه وی افطار نمیکردم زن
بر وی طلاق می شد بحسب ضرورت شبهای رمضان آنجای بایست رسید از وی بسی خدمتها و
شفقتها دیدیم و ما را در آن زمان استعدا د آنکه ویرا بخد متی مکانات کنیم نبود بعد از آن که مکنتی شد
وی وفات یافته بود اما پس ویرا مقدار دو هزار دینار کیکی رعایت کردیم و غیر از آن خدمات دیگر
بجائی نیز آوردیم حضرت ایشان از ابتدای عمر تا انتها هرگز بدیه و تحفه کسی قبول نکردند مولانا احمد
کارنیزی علیه الرحمہ مردی عزیز بود و از حضرت مولانا سعد الدین قدس سره تعلیمی شرف شده بود

و مشغولی تمام داشت بعد از وفات حضرت مولانا سعدالدین قدس سره برای حضرت ایشان از لپشم بره سفید بدست خود جامه دار بار یک رشته بود و چکمه ساخته و در همه کار آن غایت احتیاط مرعی داشته بود و از کار نیز برسم تحفه بسم قند فرستاده و التماس کرده که حضرت ایشان آنرا بپوشند چون بنظر مبارک ایشان رسانیدند فرمودند که این جامه را میتوان پوشید و از آن بوی صدق می آید لیکن با همه عمر خود چیزی از هیچکس قبول نکرده ام خدمت مولوی زما ندر خواهی کنید پس آن حکم را با چند نیکوکار غنیمت برسم هدیه برای مولانا احمد بکار نیز باز فرستادند روزی حضرت ایشان در صحرائی که چند فرسنگ از شهر دور بود میگذشتند جمعی کثیر از اصحاب و خدام سواره و پیاده در پای محفه ایشان میفرستند و هوا بغایت گرم بود ناگاه از دور سیاه خانه چند نمود و از آنجا سه تن متوجه این جانب شدند و بایشان چیزی بود و به تعجیل سب راه حضرت ایشان می آمدند تا در جاده سر راه گرفتند متر آن سیاه خانه بود یک بزغال فریه برگردن کس نهاده و یک کاسه چوبین بغایت بزرگ پر جفرات بدست دیگری داده در میان راه پیش محفه ایشان زانو بر زمین نهاد و خادمان اسپ و محفه را نگاه داشتند پس می از روی نیاز مندی گفت خواجه این بزغال است حلال که نذر ملازمان شما کرده ام و این کاسه جفرات پاک است که آورده ام تا خادمان شما خوردند حضرت ایشان فرمودند که من نذر و هدیه کسی نمیگیرم بزغال خود را ببرم خود را تا جفرات تو میگیرم و به امید هم گفت جفرات را درین صحرا با منی باشد و قدری ندارد فرمودند که من چیزی کسی مفت نمیگیرم پس خادمی را گفتند تا یک شاه رخ بوی داد آنگاه جفرات را پیش طلبیدند و چشیدند پس همه یاران و پیاده و سواره از آن غرور و درویشانند

نذر ملازمان

و کز غنا و تمول حضرت ایشان در نهایت کمال حضرت ایشان میفرمودند که در ساری حال که در هری بودم بملازمت حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره بسیار میرسیدم و ایشان کاسه اش نیم خورده و میدادند و میفرمودند ای شیخ زاده ترکستان همچنان که این ناخوشان ما قباب باشند اند زود باشد که دنیا می تو قباب تو شود و در آن وقت که حضرت سید این سخن میفرمودند مرا هیچ دنیا نبود و در کمال ترک و تجرید بودم حضرت ایشان در سن بیست و دو سالگی بوده اند که خال ایشان خواجه ابراهیم علیه الرحمه ایشان را از تاشکند که وطن مالوف ایشانست به نیت تحصیل علم بسم قند

آورده اند و ایشان را غلبه شغل باطنی از تحصیل علوم ظاهری مانع شده بنا بر این میل صحبت و ملاقات عزیزان
 این سلسله شریفه قدس الله تعالی ارواحهم کرده اند و روی بطلب این کار آورده چنانچه در فصل سوم ازین
 مقصد ایراد خواهد یافت و مدت دو سال در مادرالمنیر سپریامن اکابر این خانواده می گشته اند و در بیت
 و چهار سالگی متوجه شهر هرات شده اند و پنج سال در هرات با مشایخ وقت صحبت داشته اند و در بیت
 و نه سالگی بوطن مالوف باز گشته اند و آنجا بنیاد زراعت کرده و با کسی شریک شده اند و با اتفاق وی
 یک زوج از عوائل روان کرده و بعد از آن حضرت حق سبحانه زراعت ایشان برکت بسیار ظاهر گردانید
 پوشیده نماند که مال و منال و ضیاع و عقار و گله و درمه و مواشی و اسباب و املاک حضرت ایشان از حد و
 اندازه افزون بود و از حیطه حساب و دوائر شمار بیرون در گرت دوم که راقم این حروف بشری آستان بود
 حضرت ایشان مشرف شد از بعضی سرکار داران ایشان می شنید که فرزعمای آن حضرت از هزار و سی صد
 در گذشته است و در آن اوقات مشایخ افتاد که چندین فرعه دیگر خرید و شد و حضرت مخدومی مولانا
 نورالدین عبد الرحمن اجماعی قدس الله سره السامی در کتاب یوسن زلیخا باین معنی در آستانه بنقبت
 حضرت ایشان اشارت کرده اند آنجا که فرموده اند بیت هزارین فرعه در زیر کشت است که زاد
 رفتن را داشت است و در آن فرصت که راقم این حروف متوجه آستان بوسی بود بقرشی رسید و شبی
 و منزل کی از سرکار داران حضرت ایشان بود وی میگفت که من صاحب نسق جو یا قرشی ام که فرعه
 از جمله هزار و سی صد فرعه حضرت ایشان فقیر رسید که برین جو یا چند زوج از عوائل زراعت می شود
 گفت هر سال بجهت جوی پر دختن بعد از هر زوج یک مرد بیرون میرود سه هزار مرد جمع میشود و فرعه
 حضرت ایشان تقریب فرمودند که من هر سال از فرزعمای خاصه سمرقند هشتاد هزار هزار من غله بسنگ ستر
 عشر محصول خود بدیوان سلطان احمد میراجواب میگویم و فرمودند که حق تعالی باموال من بکسی نهد
 که هر خرمی را که خزان صاحب قوف هزار من غله خرم میکند در وقت کشیدن هزار و چهار صد و هزار و باقی من می آید
 یکی از ملازمان که بعضی انبار غلات حضرت ایشان تعلق بوی میداشت میفرمود که خرج غله گاهی از دخل یاده می شد
 و در آخر سال می نگریستم هنوز در انبار خانه غله بسیار باقی می بود و مشایخ این سبب فریاد میکردند بجهت
 ایشان یکبار این معنی را از حضرت ایشان استفسار کردم فرمودند که مال برای فقرای است اینچنین مال را به دست
 شخصی روزی حضرت ایشان معنی آیت کریمه انا نعیناک الکون فرمودند که محققان در تفسیر این آیه

در آستانه

در آستانه

چنین گفته اند که دادیم ترا کوثر یعنی شهود احدیت در کثرت پس کسی که این مشهد مقام اوست هر آینه
هر ذره انذرات کائنات او را آینه ایست که در آن جمال وجه باقی مشایه میکند اینچنین کسی را که می
باسوی سبب نرید شود و تجلی وجود باشد اسباب دنیوی چگونه حجاب جمال مقصود گردد و مجرایی او را
چگونه صورت بند و حضرت مخدومی قدس سره در کتاب تحفه الاحرار در نسبت حضرت ایشان را
باین مثنوی کرده اند آنجا که فرموده اند بیت ز دجیان نوبت شامش می + کو کبته فقر عبید اللهی + آنکه
ز حریت فقر آگه است + خواجه احرار عبید الله است + روی زمین کش نه سرونه بن است در نظرش چون
روی یک ناخن است + یک روی ناخن چو بدست آیدش + کی بره فقر شکست آیدش + نجه بحر احدیت
دلش + صورت کثرت صدق ساحلش + هست در آن نجه ناقرباب + قبه نه توی فلک یک حباب +

ذکر خدمت و شفقت حضرت ایشان نسبت بکافه انام از خواص و عوام

حضرت ایشان از ابتدا و حال تا انتهای مراتب کمال بر خدمت و شفقت آشنا و بیگانه و اعانت
در رعایت دوست و دشمن حریص و موعود بوده اند و در مجالس محافل بر همه کس در خدمت سبقت نموده اند
سیفر میزدند و قتی که در سفر میزدند سه مولانا قطب الدین صدر می بودند و دسته بیمار را که مرض حصیه داشتند
تعمد و بیماری میگردم بسبب ت مرض بی شعور بودند جامه و بستر ایشان شستن می شدند من آنها را
می شستم و دفع و دفع از ایشان میگردم و این واقعه زود زودی شد و مرا بواسطه بیماری توانم
آن حصیه شد و ریشی که تپ محرق دهم سه چار سبوی آب آوردم و جامها و بسترهای بیمار را شستم
سیفر میزدند که وقتی در بیری بودم سحر با بجام پیر بیری میرفتم و مردم را خادمی میگردم گاه بودی که باز نژد
و شانزده کس از خدمت کردم و درین خدمت امتیاز نمیکردم میان نیک و بد و سفید و سیاه و آزاد
و بنده گاه چنان بود که در گرم خانه حمام پنج شش کس را خادمی میگردم و بعد از خدمت مردم میگردم
تا کسی را دغدغه اجرت نشود و اگر شود مرا نیاید در آخر حیات میفرمودند از بس که در حمام اینچنین خدمتها
میگردم از حرارت حمام کوفتی بطبیعت رسیده است ازین جهت حالا بجام رغبت نمی شود بجام کم تشرف
می برزند و این جهت میگفتند سیفر میزدند که در طریق خواجگان قدس الله تعالی ارواحم هست و خاطر
مصرف آن می باشد که مقتضای وقت چیست ذکر و مراقبه وقتی است که در آن وقت خدمتی نباشد که
از آن رحمتی بملمانی رسد خدمتیکه سبب قبولی است بزرگ و در مراقبه مقدم است بعضی گمان برده اند که اشتغال

بنوافل عبادت از خدمت اولی است ثمره خدمت و محنت و تمکین و زود لهاست جلبت القلوب علی حب
من حسن الیها مبین نیست هرگز ثمرات نوافل با اثر و ثمره و نتیجه که محبت مومنین است برابر نخواهد بود
میفرمودند آنکه حضرت خواجه بهاء الدین و متابعان ایشان قدس الله تعالی ارواحهم باسانی خدمت
کسی قبول نمیکند از جهت آنست که خدمت تواضع از جمله احسان است و حب محسن ضروری و بقدر
محبت علاقه واقع چون ایشان تمامی است مشغول اند بنفی خلق نمی خواهند که ایشان را هیچگونه علاقه
باشد بضرورت سعی و اهتمام دارند که تا توانند خدمت کنند قبول خدمت و از کسی خدمت قبول نمیکند
که در وی استعداد آن می یابند که روز بروز از طریق و طور ایشان بهره مند شود و علاقه وی از عالم بسبب
قبول و التفات خاطر ایشان کمتر گردد و عالمی از جمعیت باطن او غمور و منور شود میفرمودند که من این
طریقه را از کتب صوفیه نگرفته ام بلکه از خدمت مردم گرفته ام نه آنکه مرا آموخته باشند اما خدمت را
خاصیت نیست میفرمودند هر کسی را از در وی در آورده اند مرا از در خدمت در آورده اند از نیجت است
که خدمت مرضی و مختار و محبوب من است بهر که امیدواری دارم ویرا خدمت می فرمایم و این بیت خوانند
که بیت همت ترا بنگاره کبریا کشد به آن ستفکاه را به ازین نردبان نخواه پس فرمودند من هم
چنین میخواهم که خدمت ترا بنگاره کبریا کشد

چون فرموده اند که از اندیشه
در آینه اندیشه بی مقام
ولایت خاصه از نور خدمت
سایه اند ۱۲

ذکر مراعات ادب و خدمت حضرت ایشان نسبت به عامه خلق حضرت

ایشان همیشه در خلا و ملاکمال ادب ظاهر و باطن متصف بودند و در صحبت و خلوت آداب ظاهری
و باطنی را رعایت می نمودند را قلم این حروف در آن اوقات مهمنت سمات که ملازم آستانه ولایت
آشیا نه بود و شب و روز بر ملازمت و خدمت مداومت می نمود مدت چهار ماه در کثرت اولی و مدت
هشت ماه در کثرت ثانیه هرگز ندید که حضرت ایشان خمیا زه کشیده باشند و یا بسرفه و غیر آن بلغی و آبی
از دبان مبارک بیرون آورده باشند و یا بینی افشانده و هرگز ندید که در ملا و خلا و قتی از اوقات
شب و روز بر مع نشسته باشند خدمت مولانا ابوسعید اوهی علیه الرحمه که از جمله ملازمان آن آستان بود
و مدت سی و پنج سال سر بر آن آستان سود چنین میفرمود که در آن مدت که بلازمت و خدمت حضرت
ایشان قیام می نمودم در هیچ صحبتی و خلوتی هرگز ندیدم که ایشان پوست و دانه انگور و پوست سیب
و امر و دوابی و امثال آن از دبان مبارک بیرون آورده باشند و هرگز ندیدم که بینی افشانده باشند

و اینها را

و یا بلغی از دلمان بیرون افکنده تا آنکه گاهی ز کام و نزله سید نشینند و هرگز چیزی که موجب کراهت و نفرت
 طبع باشد از آن حضرت مشاهده نیفتاد و از هیچ عضو ایشان حرکتی نامقبول صادر نشد همیشه در خلایق
 کمال ادب و حسن معامله متحقق و متخلق بودند جناب نقابت مآب سید عبدالقادر شهیدی ^{نظاره العالی}
 در زمان سلطان ابوسعید میرزا سیر می کردند رفته بوده اند و صحبت حضرت ایشان رسیده میفرمودند که
 شبی سیر می کردیم در محله کفشی که ملازمست ایشان آمده داعیه کرده که آن شب و صحبت ایشان چنانکه
 و فقیر در آن مجلس حاضر بود چون نماز خفتن گذاردند ایشان فرمودند که میرزا میهمان ماست و میخواهد که
 ما با وی امشب احیا کنیم و مراعات جانب همان لازمست ما با بعض یاران خواهم نشست شما جویند
 روید و خواب کنید و اگر خاطر شما شکست سحر آید من گفتم اگر اجازت فرمائید فقیر نیز باشم فرمودند اگر خود
 قوت نشستن می یابید مانعی نیست فقیر با سه کس دیگر از اصحاب ایشان در آن مجلس نشستم و من
 از اول شب تا دم صبح مترقب احوال ایشان بودم بهمان وضع دوزانو که در اول شب نشسته اصلاً
 و قطعاً ازین زانو بران زانو نگشتند و مطلقاً از هیچ عضو ایشان حرکتی صادر نشد تا وقتی که نماز تحبیر
 برخاستند و چون از نماز فارغ شدند باز بهمان نوع نشسته بر یک قرار از روی تمکین و وقار تا وقت
 طلوع فجر لی آنکه اثر نعاس و پینکی از ایشان ظاهر نشود و فقیر با وجود قوت جوانی در هر یک و دوست
 ازین پا بران پامی نشستم و ازین زانو بران زانو نمی گشتم و تکلف خواب را از خود دور میکردم و میرزا
 نیز برکت اتفاقات ایشان کمتر حرکت میکرد و با وجود آنکه مرد مرطوبی بود و مقدمات خواب نیز از وی
 غایب نمی شد ایشان همچنین مراقب می بودند تا صبح دمید بعد از آن بنست نماز بامداد برخاستند نماز
 صبح را بوضو نماز خفتن گذاردند و مشاهده این حالت موجب تعجب و تعجب فقیر شد و سبب عین عقاید
 و اخلاص فقیر گشت نسبت به حضرت ایشان

ذکر اثار و شفقت و مرحمت حضرت ایشان نسبت باصحاب سائر درویشان

کرم و لطف حضرت ایشان را حد و نهایت نبود همیشه محنت و مشقت خود اختیار میکردند و فرغت
 و راحت خدام و اصحاب را بنفس خود اشیای نمودند خدمت میر عبدالاول علیه الرحمه در سموعات
 خود نوشته اند که گاهی در اوائل بهار جمعی از ملازمان و خادمان در ملازمت حضرت ایشان بولایت
 میرفتند روز پگاه شد و شب ضرورت در میان کوه توقف نمودند خدام خیمه نصب کردند بعد از

نماز شام باران گرفت حضرت ایشان فرمودند که مراد رطارت این خیمه تردد است من اینجا می باشم
 اصحاب آنجا باشند درین باب الطاف نموده مبالغه فرمودند و همان یک خیمه پیش همراه نبود بموجب
 امر ایشان فقراد اصحاب در آن خیمه با شیدند و آن شب تا روز باران میرخت و سیلها روان شد
 چون صبح شد و نماز بامداد گذارند به بعضی عنایت کرده چنین فرمودند که ما شرم داشتیم که در خیمه باشیم و
 اصحاب در باران باشند و آنچه در باب خیمه فرمودند ستری بوده است تا یاران بی تردد باشند بعضی از
 اصحاب نقل کردند که کتی در فصل تابستان که هوا بغایت گرم بود حضرت ایشان بجانب مزرعه که نزدیک
 گویند توجه فرمودند و جمعی از فقراد اصحاب در ملازمت بودند مزارعان آن موضع یک الاچوق داشتند
 آنرا برای حضرت ایشان یکجا برپای کردند اصحاب را حجاب می شد که با ایشان یکجا نشینند و غیر از آن
 سایه نبود چون هوا آغاز گرم شدن میکرد حضرت ایشان اسپ می طلبیدند می فرمودند میخواهم بعضی
 اشکاره بارانیم و سوار می شد و بعضی اسپرقتند و در آفتاب می گشتند چون هوا بغایت گرم می شد
 در سایه جریا آب کند با که تمام بدن ایشان را سایه بود همین سر مبارک ایشان در سایه می بود و استراحت
 می نمودند تا هوا باعتدال می آمد بعد از آن بالاچق در می آمدند چند روز که آنجا بودند معامله این بود
 که بالاخره اصحاب معلوم کردند که حضرت ایشان از جهت فراغت و راحت اصحاب آن سواری در
 آفتاب گشتن را اختیار کرده اند

الاجماع

از در میان

فصل سوم در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و دیدن مشلخ زمان سیفر نمود
 که خال من خواجه ابراهیم علیه الرحمه بسیار خاطر مشغول داشتند که من تحصیل کنم مرا از تا شکنند بحبت
 این مساحت بسرقتند آوردند و اهتمام بسیار کردند لیکن هر بار که برای خواندن روز آوردند مرضی عارض شد
 که مانع تحصیل گشت آخر الامر حصه قوی شد بحال خود گفتم که مرا حالتی است که تحصیل نمیتوانم کرد و شما
 نیکندارید که زیاده مبالغه ننمایید و هم هست بعد ازین هلاک شوم خال من ازین سخن بغایت متاثر
 شدند و فرمودند که من حال ترا تا غایت نمیدانم بعد ازین ترا گذارم به طریق که خاطر می خواهد
 مشغول باشی نوبتی دیگر قصد تحصیل کرده بودم و در چشم عارض شد و چهل و پنج روز برداشت آخر
 ترک نمودم سیفر نمودند که مجموع تحصیل ما از مصیبت نخوکی و ورق پیش نیست خدمت خواجه فضل الله
 ابوالیشی که از اکابر علماء سمرقند بوده اند سیفر نموده اند که با کمال باطن حضرت ایشان را نمیدانیم انچه

ندیدی خواندن روح آورد و تمام تمام نمود

جواب

میدانیم که ایشان بحسب ظاهر از علوم رسوم خیری بنفایت کم خوانده اند و کم روزی باشد که در تفسیر قاضی شبهه
 پیش مانیارند که ما همه از آن عاجز نیایم خدمت مولانا علی طوسی که مولانا علی عران مشهورند و از عظاما و علما زمان
 بودند حضرت ایشان عقیده بسیار داشته اند مجلس آن حضرت بسیار می آمده اند اما بنفایت کم سخن میکرده اند
 روزی حضرت ایشان فرموده اند که پیش شما سخن گفتن با بنفایت بی ثمری است باید که شما گوئید و ما شنویم
 خدمت مولانا فرموده اند جایی که از مبدا و فیاض سخن بی واسطه رسد سخن گفتن با اینجا بی ثمری است حضرت
 ایشان میفرمودند که من از برای خدمت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمه بسم قنند آمده بودم پدر من
 کسی پیش ایشان فرستاده بود که من دختر برادر خود را برای وی نگاه داشته ام اگر حالانی آید و این نسبت
 قبول نمیکند برادر از من میرنجید و در این باب اکتاح بسیار کرده بودند خدمت مولانا نظام الدین نصیحت
 بسیار کردند و در آخر فرمودند ما نمیدانیم اگر در ماندگی و اضطراب بمرتبه باشد که تواند هیچ جا خود را قرار داد و
 و هیچ کار و هیچ چیز آرام نداشته باشد آن زمان معذور است بتقریب ترک تحصیل موالی این حکایت را
 بکرات میفرمودند حضرت ایشان در سبادی حال که از تا شکنند سفر کرده اند در سمرقند و بخارا و غیر آن بسیاری
 از کبار اصحاب حضرت خواججه بهاء الدین و اصحاب ایشان و کثیری را از اجله طبقه خواجگان قدس الله
 ارواحهم دیده بوده اند و صحبتها داشته چنانچه پیش ازین بتفاریق در ذکر سلسله خواجگان قدس الله ارواحهم
 ایراد یافته است و هم در سمرقند پیش از آنکه بخراسان آیند بصحبت و ملازمت حضرت سید قاسم تبریزی
 قدس سره مشرف شده و چون بخراسان تشریف آورده اند بار دیگر بخدمت سید قدس سره و به بعضی
 دیگر از کبار مشایخ هرات ملاقات میفرموده اند و بصحبت ایشان مداومت می نموده اند چنانچه بعد ازین مذکور
 خواهد شد حضرت ایشان در سن بیست و دو سالگی تقریباً از تا شکنند بسم قنند آمده بوده اند و چند گاه آنجا اقامت
 نموده و در آن اوقات باتفاق حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره ملازمت مولانا نظام الدین
 علیه الرحمه میکرده اند و بصحبت ایشان بسیار میرسیده و عمریزی از کبار اصحاب حضرت ایشان میفرموده اند
 که از بزرگی شنیدم که گفت روزی در سمرقند بصحبت مولانا نظام الدین رسیدم و پیش ایشان
 نشستم ناگاه دیدم که جوانی در آمد بنفایت نورانی و با هیبت و مهابت عظیم و زمانه نشست
 بعد از آن که بیرون آمد از خدمت مولانا پرسیدم که این جوان چه کس بود فرمودند و سه خواجه
 صیدان نشست نزد باشد که سلاطین عالم مبتلای وی شوند و مولانا در ویش محمد سر بلای از خدمت مولانا عبید الله

سرپلی که از جمله قدما می اصحاب حضرت ایشان است و در سرپلی ساکن می بوده که موضع مشهور است
 در سمرقند چنین نقل کرده که وی فرمود که من خرد سال بودم و پدرم از مخلصان و معتقدان خدمت مولانا
 نظام الدین بود و اکثر اوقات خدمت مولانا در منزل مانی بودند و پدرم بکلازمت و خدمت ایشان
 قیام می نمود و اغلب احوال ایشان مراقب بودند اتفاقاً روزی مراقب بوده اند و سر در پیشان نگذاشته
 و پدرم نزدیک ایشان بکاری و خدمتی مشغول بوده ناگاه مولانا سر برآورده اند و فریادی بلند کرده و
 پدرم دست از آن کار بازداشته سبب آن فریاد از ایشان پرسیده فرموده اند که از جانب شرقی
 شخصی پیداشد و حاجه عبید الله نام تمام روی زمین را گرفت عجب شیخ بزرگی و ما نام حضرت ایشان را
 از خدمت مولانا نظام الدین شنیدیم و یاد گرفتیم و منتظر مقدم شریف ایشان می بودیم و با سایه
 ایشان عشقنازی می کردیم تا زمان دولت سلطان ابوسعید میزراشد و حضرت ایشان را از پیشکشند
 که چنانچه بسمرقند آورد و اول کسی که بشرف صحبت و ملازمت ایشان شتافت از سمرقند ما بودیم و
 بسعادت خدمت مستسعد گشتیم حضرت ایشان در مبادی حال بعد از چندگاه که در سمرقند بوده اند از بخارا
 سیل بخارا فرموده اند و در راه به شیخ سراج الدین پررسی رسیده اند و یک هفته آنجا شیخ صحبت داشته اند
 و از آنجا به بخارا رفته اند و مولانا حسام الدین بن مولانا حمید الدین شاشی را دیده اند و بخواجه علامه الدین
 غجدوانی صحبتها داشته اند چنانچه در مقاله کتاب در ذکر خواجگان قدس الله ارواحهم مذکور شده
 بعد از آن عزیمت خراسان کرده اند و از راه مرو بهرات آمده و مدت چهار سال پیوسته آنجا بوده اند
 و در آن مدت صحبت سید قاسم تبریزی و شیخ بهاء الدین عمر قدس سیهما بسیار میرفته اند و صحبت حضرت مولانا
 شیخ زین الدین خوانی قدس سره احیاناً می رسیده اند و بعد از چهار سال از بهرات به نیت صحبت حضرت مولانا
 یعقوب چرخ قدس سره از راه بلخ و شبرغان متوجه ولایت هرات شده اند و در بلخ بصحبت مولانا حسام الدین
 رسیده اند چنانچه در ذکر مولانا گذشته و از آنجا به بخاریان رفته اند به نیت زیارت قبر حضرت خواججه علامه الدین عطار قدس سره
 بعد از آن به بلخ رفته اند و خدمت مولانا یعقوب را آنجا دریافته اند دست بیعت بدیشان داده از ایشان
 طریق گرفته چنانچه بعد از آن مذکور خواهد شد و در آن سفر مدت سیاه مانده بوده اند و باز بهرات مراجعت کرده
 یک سال دیگر کما پیش آنجا بوده اند و بصحبت اکابر وقت ما دست فرموده و بعد از آنکه پنج سال بهرات
 اقامت گشته اند عزیمت مراجعت بوطن مالوف کرده اند و در تاشکند مقیم شده با مزرعت قیام نموده اند

و بشغل و هفت اقدام فرموده میفرمودند که تا سن بیست و نه سالگی در شهرهای مردم بودیم بدست
 پنج سال پیش ازو بازهری تباشکند آمدیم و واقعه و باد رشو سه ربعین و ثمان ماه بوده است و بعد از
 تباشکند رفته اند خدمت مولانا نظام الدین رحمه الله را بنجا بوده اند باز با ایشان صحبتها داشته اند
 و بیان ایشان امور عجیبه واقع شده چنانچه شمه ازان در ذکر مولانا نظام الدین گذشته است
 ذکر صحبت حضرت ایشان در سمرقند و خراسان بحضرت سید قاسم تبریزی
 قدس الله تعالی سره میفرمودند که من بهم عمر خود کسی کلان تر از حضرت سید قاسم تبریزی
 قدس سره ندیدم بصحبت هر کس از مشایخ زمان که درآمد نسبتی ظاهر میگشت و کیفیت حاصل
 میشد که آخر گذشتنی بود اما در صحبت سید قاسم نسبتی ظاهر نمی شد که آخر الامر آزادی بایست گرفت
 میفرمودند هرگاه پیش سید قاسم درمی آمدم چنان مشاهده میشد که جمله کائنات برگرد ایشان
 میگردد و در ایشان فرو میرود و کم میشود میفرمودند که سید قاسم در مبادی حال در حوالی باد و چمن
 خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره ملاقات کرده بوده اند و صحبت داشته و بعد ازان خود را بطریق
 نسبت ایشان سید شمه اند بعض اوقات در مجالس صحبت چنان معلوم می شد که حضرت سید قاسم
 خود را بر طریق خواجه گان قدس الله را در احکم میدارند میفرمودند که سید را در بانی بود که کسی را
 بی اجازت در خدمت پیش حضرت سید نمیکذاشت که در آید خدمت سید بان در بان گفته بودند
 که هرگاه این جوان ترکستانی آید مانع وی نشوی تا بایده گفت که من هر روز بدر خانه سید میرسیم
 لیکن با وجود دستوری هر دو روز و هر سه روز یکبار پیش ایشان درمی آمدم کسان ایشان تعجب
 میکردند که شما دستوری یافته اید چرا هر روز در نمی آید دیگران را خود اجازت نیست والا هرگز از
 پیش ایشان بر نمی خاستند کسی را خوش نمی آمد که از پیش ایشان برخیزد لیکن ایشان مردم را زود
 اجازت میدادند اما هرگز مرا نه خیزانید میفرمودند که یکبار در مبادی ملازمت از من پرسیدند که
 با بوجه نام داری و عادت ایشان آن بود که مردم را با بوی میگفتند گفتیم عبید الله فرمودند که باید که تحقیق
 اسم خود کنی انتهی کلام قدس سره خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمه و شرح این سخن چنین نوشته اند
 که باید که تحقیق اسم خود کنی یعنی کمان فی بجای آوی که بندگی حق سبحانه بر وجه اکمل کنی و آنچه را تم این حرف
 در معنی این سخن بنحاطر میرسد آنست که تحقیق اسم خود کنی یعنی آن اسمی که مری تست و مبداء فیض تو است

و بحقیقت حقیقت تو منظر آن اهم است و رب تو که الاخر الامر باز گشت رجوع تو باز خواهد بود اوست
و متحقق شدن بان اهم آنست که حقیقت سالک آئینه شود که آن اسم و روی بالولد هم خود تمام تجلی کند
و از منظر وی بروجه کمال ظاهر گردد و وی در ظهور آثار و احکام آن تجلی مستغرق و مستهلاک شود حضرت
ایشان میفرمودند که همیشه نظر سید قاسم قدس سره بر عاقبت اموری بود شیخ بهاء الدین عمر این نظر
نداشتند یکبار پیش حضرت شیخ درآمد اتفاقاً جمعی فقیران از ظلمه داد خواهی میگردیدند و پیش ایشان
گفت و شنود بسیار بود شیخ بجانب من نظر کردند و فرمودند که شب کجا بوده اید من مقصود ایشان فهم کردم
یعنی مناسبی گسپ کرده اید که در چنین محل آمدید حضرت ایشان میفرمودند که اگر شیخ نظر بر عاقبت و استعداد
می داشتند چنین نمی گفتند از مولانا فتح الله تبریزی علیه الرحمة الله منقولست که گفته من در ملازمت
حضرت سید قاسم قدس سره بسیاری بودم و بمسائل تصوف و شفقت تمام دیشتم تا غایتی که بسیارها
در تعقل یک مسئله از دقائق این طائفه بر دومی آوردم که خواب نمی آمد یکبار در صحبت حضرت سید قاسم
نشسته بودم که حضرت ایشان در آمدند سید قاسم تلقی کردند و اقبال تمام نمودند و معارف غریب دقائق
عجیب فرمودند و هر بار که حضرت ایشان پیش حضرت سید می آمدند سید بی اختیار آغاز حکایات و اسرار
غامضه میکرد و حقائق عجیبه لطائف غریبه از ایشان سر بر می زد که در اوقات دیگر مثل آن اتفاق نمی افتاد
روزی بعد از آن که حضرت ایشان از مجلس برخاستند حضرت سید متوجه فقیر شده فرمودند که مولانا فتح الله
سخنان این طائفه علیه اگر چه بغایت خوش است اما بجز گفت و شنید کاری کفایت نمی شود اگر میخواهی
که سعادت رسی که نهایت تمنای ارباب بهمت است دست در دامن این جوان ترکستانی زن که عجوبه
زمان است از وی بسی کار و حساب است زود باشد که جهان بنور ولایت او روشن شود و دلهای مرده
بهوای نفس افسوده از برکت صحبت شریفش زنده گردد و مرا بموجب اشارت حضرت سید قاسم همیشه آرزو
ملازمت حضرت ایشان می بود تا زمان سلطان ابوسعید میرزا که حضرت ایشان از تماشای
بسمرتند آمدند من اکثر اوقات در خدمت و ملازمت حضرت ایشان می بودم و آنچه حضرت سید اشارت
کرده بودند زیاده از آن مشاهده می نمودم ازین محقق شد که نظر حضرت سید بر عاقبت امور و استعداد
مردم بود و موی این معنی است آن سخن که پیش ازین در ذکر غنا و طول حضرت ایشان گذشت که حضرت
سید فرمودند که همچنان که این ناخوشان ما قباب باشند اندر زود باشد که دنیای تو قباب تو شود و حضرت

ایشان میفرمودند که در صحبت حضرت سید قاسم هیچ ناخوشی نبود جز مریدی چند و آنچه مردم نسبت بایشان میگفتند یکی از دو چیز بود یا آنکه مطلع شده بودند بسیر قضا و قدر دانسته بودند که ایشان برین وجه اند که اینچنین ناخوشان گرد ایشان خواهند بود چاره نبود از نگاهداشتن آن مردم یا آنکه بخیان آنکه بر سر دیوار باغ میوه دار خاری بندند تا مانع باشد از درآمدن دزدان و جانوران ایشان نیز پیراسن خود اینچنین مردم را راه داده بودند از جهت ستر حال و صیانت حقیقت خود از نظر اغیار میفرمودند که پیش حضرت سید نشسته بودم که پیر کیل نام شخصی بود از مریدان ایشان که معارف و حقائق بلند این مردم را بی تحاشی بر علانیه دلیر میگفت دوران مبلغ بود از در درآمد چون چشمش بر حضرت سید افتاد رنگش متغیر شد و هر خط بلونی سیگشت از لب که تعظیم و توقیر سید در باطن او قوی بود در هر قدم که پیشتر می آمد یکبار سر خود بر زمین می نهاد و حضرت سید هر بار میفرمودند بلاء درویشان بلاء درویشان بهمان طریق که شغل ایشان بران باشدید و بعد بکنند تا در اواسط نمایند پیر کیل باز بهمان طریق که پیش آمده بود عقب عقب در میرفت تا بیرون آمد بعد از برآمدن او حضرت سید فرمودند حکم در استعدادی غیر ازین طور چیز دیگر گنجایش ندارد که بمال همان چیز فرمودم زیرا که کمال هر چیز بهتر از نقصان اوست میفرمودند که حضرت سید قاسم فرمودند با بویچ میدانی که درین زمان چرا حقائق و معارف که ظاهر می شود بواسطه آنکه بنای کار بر تصفیه باطن است و بنای تعقیبه بر تقیه حلال چون درین زمان تقیه حلال کم است لاجرم باطن صاف نمائند که اسرار و معارف الهی از وی ظاهر شود و باین تقریب فرمودند تا زمانیکه دست من بکار نیست طاقیه نهرا رنجیه میدویم و قوت خود را از ان می ساختم و چون بواسطه فلج دست من بیکار شد کتابخانه از آبا و اجداد من میراث مانده بود آنرا فرو ختم مایه تجارتی ساختم و این زمان قوت من از انست از ان منیجیوم احتیاط حضرت سید در خوردنی چنین بود اما مردم نوع دیگر عقیده کرده بودند و غیر واقع بود مردم از ان مریدان که برگرد ایشان می گشتند استدلال کرده بودند و آن خود قباب ایشان بودند میفرمودند که حضرت سید بسیار عالی همت بودند ملازمان و کسان ایشان بطریق کسب مشغول بودند آنچه پیدا می ساختند بموجب کرم و مروت مصروف می شد شفقت و ترجم ایشان بسیار بود اگر شنیدند که که جائی طالب علمی و کسی بیمار است بسیار متالم می شدند ملازمان بعبادت او می فرستادند و مقدار خرجی تعدد و تفقد می نمودند حضرت ایشان میفرمودند که مراد هم قند حصیه شده بود اندکی بهتر

شده بودم و ایام تقاضاست بود و در مدرسه مولانا قطب الدین حیدری بودم ناگاه خدمت مولانا
 سعد الدین کاشغری آمدند و گفت بشارت شمارا که حضرت سید قاسم شریف آوردند و مرا انقدر قوت
 نبود که فی الحال بلا زمت ایشان تو انم رفت گفتم شمار وید که حالا مرا قوت آن نیست که بخدمت ایشان
 تو انم رسید بعد از چند روز فی الجملة در خود قوتی یافتیم مشیندم که حضرت سید بجام در خانقاه شیخ ابوالسیت
 آمده اند آنجا رفتم بعد از ساعتی حضرت سید از حمام برآمدند و بر تخت روان نشستند و آن تخت را
 چهار کس بر می داشتند اتفاقاً یک کس غائب بود یک پایه راسن گرفتم با بر عظیم بر من افتاد چنانچه خیم شدم
 نزدیک بود که بنی من بر زمین رسد و تخت روان از دست من برفتند اندیشه خوبی را در خود جای دادم
 آن اندیشه مورث جمعیت و حضور تمام شد و قوت عظیم در خود باز یافتیم که تا در مدرسه امیر شاه ملک تخت روان
 بروم بعد از آن مریدان حضرت سید مرا گفتند این زمان در سلک و میان در آمدی که حامل بار انت
 شدی انتی کلامه قدس سره این سخن را بتقریب آن فرمودند که میگفتند خود را باندیشهای خوب سر
 می باید گردانید چنین بنحاطر سیرسد که خود را باندیشهای خوب سر و گردانیدن آن باشد که دانند که او
 و نفس الامر بمی است مستوا که منظر اسما و صفات و مصدر افعال حق تعالی شده است و هر صفت و فعل که
 از و ظاهر است بحقیقت از جای دیگر است پس باید که همیشه بنده خود را باین اندیشه سرور دار و است
 شناسی جاوید کن از دوست تو به تان به گنجی همچو گل در پوست تو به سیفر مودند که خدمت سید قاسم گفتند
 که از جنس موالی دو کس دیدیم که ایشان را مذاق صوفیه بود یکی مولانا جانی رومی و دیگر مولانا ناصر بخاری
 حضرت سید قاسم قدس سره در مبادی حال گرد مجاذیب و مجانین بسیار می گشته اند فرمودند که در روم بودم
 از مردم حال مجذوبان می پرسیدم گفتند در فلان موضع مجذوبی قوی حال است آنجا رفتم و ویرا دیدم
 بشناختم مولانا جانی بود که در تبریز با هم تحصیل میکردیم تبرکی با وی گفتم که مولانا جانی مینی دانیر ستین
 گفت دانیر و مولانا سید حسن گفتم ترا چه حال افتاد گفت من نیز مثل تو سر گشته بودم همیشه هر جنس را
 بهر طرف می کشید ناگاه چیزی نمود و مرا از همه در بر بود پس بزبان ترکی رومی گفت و میگذاند و من نیز گفتم
 بیا یعنی بیا سودم بیا سودم حضرت ایشان میفرمودند که هر بار که حضرت سید این حکایت میگفتند
 آب از چشم ایشان فرو میرسخت معلوم می شد که سخن مجذوب در باطن ایشان تاثیر عظیم کرده بوده است
 میفرمودند که حضرت سید فرمودند که در شهر سنوار مجذوبی بود بدیدن وی رفتم در خاطر گذشت که آیا

بابا محمود طوسی بتبر باشد باین مجذوب فی الحال متوجه من شد و گفت چندان میزیم و چندان میزیم
 که بابا محمود را آب برد و آرد را قم این حروف علیه الرحمه چنین میگفتند که از بعض اغزه شنیده ام
 که چون حضرت سید قاسم قدس سره باین مجذوب سبزواری که بمیر دیوانه مشهور است و قبر وی در آن
 دیار معروف است ملاقات کرده اند و در آن خاطر گذرانیده که آیا وی بهتر باشد یا بابا محمود و وی آن
 سخن که از حضرت ایشان نقل کرده شد بر زبان رانده بعد از آن گفته که بابا محمود از ترکش من یک تیر
 است حضرت سید از سبزواریش بابا محمود بطوس رفته اند سخن میر دیوانه را بخاطر آورده که گفت بابا
 محمود از ترکش من یک تیر است بابا محمود سر از استین نمیدیرون کرده و گفته بی پروا بیکیان حضرت
 ایشان میفرمودند که شبی در خواب دیدم که در میان شاهراهی بزرگ ایستاده ام و ازین شاهراه
 باریک به طرف رفته است ناگاه دیدم که خدمت شیخ زین الدین خوانی علیه الرحمه بر سر یک راه ایستاده اند
 مرا گرفتند و گفتند قال الهی علیه السلام اهل لابل اهل لابل اشارت کردند که بیاتما ازین راه
 ترابیده خود برم و مرا خاطر نمی کشید که از آن شاهراه براه دیگر روم ناگاه دیدم که حضرت سید قاسم
 قدس سره آسپی سفید سوار از آن شاه راه برآمدند و گفتند این شاهراه بشهر می کشد بیاتما ترا بشهر برم
 مرا درین خود ساختند و بان شاهراه درآمد بعضی میخادیم میگفتند که اشارت باین معنی است آنچه حضرت
 سید در بعضی اشعار معارف شعار خود فرموده اند بیت من از آن شهر کلام نه از آن ده که توئی
 با همه خلق جهان دار و مداری دارم

ذکر صحبت حضرت ایشان بنجد مست شیخ بهاء الدین عمر قدس الله سره

حضرت ایشان میفرمودند که مرا از مثل خراسان اطوار شیخ بهاء الدین عمر قدس سره بسیار خوش آمده بود
 اکثر اوقات نشسته بودند هر که بدین ایشان می آمد مناسب حسا طر و طبع او زندگانی میکردند و
 خود را هیچ نوعی ممتاز نمیکردانیدند این مقدار بود که احیاناً جله اختیار میکردند باینکه طریق شایخ ایشان
 بوده میفرمودند که در مدت پنج سال که در هری بودم گاه بود که در هفته دوسه نوبت بصحبت شیخ میر رسیدم مرا از
 صحبت شیخ زیاده فائده نبود این مقدار که نسبت خود را بصحبت شیخ خوش ترمی یا فتم حضرت میر عبدالاول
 علیه الرحمه در مسموعات خود نوشته اند که حضرت ایشان فرمودند وقتی که در هری بودم دیدم که
 از منزلی میگندم که تعلق بنجد مست شیخ زین الدین خوانی دارد و میریدان و محاب ایشان را و دلالت

سیکند که اینجا باشد آنجا خاطر من نکشید نباشیدم از آنجا که ششم بجای رسیدم که بسیار نزد هستم فوی دشت
چنین معلوم شد که منزل شیخ بهاء الدین عمر است دیدم که حوضی پر آب است در غایت صفاد میدانه
بسیار وسیع و حضرت شیخ بر کنار حوض نشسته اند میخوانند که باز جمعه گذارند آنجا فرار بسیار خوب نمود چون
حاضر شدم میل ملاقات شیخ بهاء الدین عمر بیشتر شد و پیش ایشان بسیار میفرتم و فرمودند که بسیاری از
کلا نان اصحاب حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین راقده سره دیده بودم طریقه شیخ زین الدین پیش
من چنان نمود طریقه شیخ بهاء الدین عمر بسیار خوب می نمود همه روز نشسته بودند هر کس که می آمد مناسب او
حکایتی میگفتند و یا ناچله می نشستند انتی کلامه قدس سره میفرمودند وقتی که بمنزل شیخ بهاء الدین عمر
میفرتم اول بسرا راه منزل شیخ زین الدین میرسیدم خود را از همه نسبتها می ساختم و عنان خود را
میگذاشتم میل رفتن بخانه شیخ زین الدین نمی شد کشتش خاطر بخانه شیخ بهاء الدین عمر می شد میفرمودند
که روزی بخانه شیخ زین الدین رفته بودم ایشان را استغراقی بود مولانا محمود حصاری که خود را از خلفاء
شیخ میداشت با جمعی از اصحاب حاضر شدند و چنان معلوم شد که کتابی که تصنیف کرده شیخ است بخوانند
که پیش شیخ بخوانند پای بزرین میزدند می سرفیدند حرکات ناخوش میکردند که باشد که شیخ از مراقبه باز آیند
که وقت سبق میگذاشت و شیخ حاضر نمی شدند آخر گفتند باینها نمی شود اولی آنست که سیاطین شیخ نشین
شویم تا بحال خود آیند پس نشستند و خاطر با شیخ گذاشتند شیخ حاضر شدند و فرمودند برای سبق خواندن
آمده اید بیایید پس شیخ و اصحاب نشستند و با فاده و تفاده مشغول شدند حضرت ایشان میفرمودند
که مرا این بی ادبی از مولانا محمود و سایر اصحاب شیخ بغایت ناخوش آمد که عزیزی را از چنان حال بهمت
سبق خواندن باز باید آوردن و فرمودند که میان خاطر بر کسی گذاشتن و ویرالت کردن و گردنی زدن
بیچ فرقی نیست ازین جهت بخانه شیخ زین الدین کمتر میفرتم میفرمودند که روزی که خدمت شیخ زین الدین
مولانا محمود حصاری و درویش عبد الرحیم رومی را اجازت ارشاد میکردند و بولایت خودشان میفرستادند
من در آن مجلس حاضر بودم بعضی مخادیم از حضرت ایشان نقل کردند که فرمودند روزی پیش شیخ بهاء الدین
عمر در آدم چنانچه علوت ایشان بود پرسیدند که در شهر چه خبر است گفتم دو خبر فرمودند که دام است
گفتم شیخ زین الدین و اصحاب ایشان میگویند همه از دست و سید قاسم اتباع ایشان میگویند که همه است
شما چه میگویند شیخ فرمودند که شیخ زین الدین راست میگویند و در استیادند بدیل گفتن بقویت قول شیخ زین الدین

و اصحاب ایشان چون گوشت و دهنم همه دلائل ایشان مقوی سخن سید قاسم و اتباع ایشان بود گفتیم این دلائل باری تقویت قول سید قاسمیان میکند شیخ باربد لائل قوی تر زبان بکشد و ندیم در تقویت قول سید قاسم و اتباع ایشان درین وقت بخاطر من افتاد که بحسب باطن معتقد قول سید قاسمیان می باید بود اما بحسب ظاهر خود را بر اعتقاد شیخ زین الدینان فرامی باید نمود حضرت ایشان میفرمودند که خدمت شیخ بهاء الدین عمر را بسیاری مالیدم ایشان بس نمیگفتند و من ترک نیکردم ایشان را استغراق بود مثل آنکه کسی خواب رود و پیشک دندگاه گاه حاضری شدند و میگفتند مگر رسم ولایت شما نیست من میگفتم آری شیخ میگفتند چه خوش جایی آنجا رود کسی میفرمودند که خدمت شیخ بهاء الدین عمر بسیار میرفتم مرا می گفتند بسیار شیخ زاده گفت مرا بال من گفت مبارک ایشان را بسیاری مالیدم و گاهی سوزه از پای ایشان بکشیدم هرگز هیچ بوی مرا خوشتر از بوی پاتای ایشان نیافتم.

ذکر ملاقات حضرت ایشان بنخدمت مولانا یعقوب چرخي قدس سره

حضرت ایشان میفرمودند که لول باری که بهری میرفتم بچهل فقران سعیدم باز رنگانی بسیار بی جمال بر در نشسته بودند چنین فهم کردم که بطریق خواجگان قدس سره الله را و احوال مشغول است پرسیدم که این طریق از کدام عزیز شما رسیده است چنانچه طریق مردم بازار و تجاری باشند فی الحال ظاهر کرد و گفت عزیز نیست درختو از خلفاء حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند قدس سره که ایشان را مولانا یعقوب چرخي میگویند این نسبت از ایشان بمن رسیده است و میان فضائل شامل ایشان کرد و در آن بسی مبالغه نمود و خواستم که از زبان مراجعت کنم بعد از آن بلامرست مولانا یعقوب شش ماهی رفتم و آنجا مدت چهار سال مکث افتاد و خدمت شیخ بهاء الدین عمر و زنگاه داشت اتهام داشتند بعد از چهار سال بجانب بلخ توروان شدم چون بولایت چغانیان رسیده شد بحسب ضعف و بیماری که عارض شده بود مدت بیست روز تپ مرا کشیده بودم نتوانستم که رود از آنجا بیرون آیم و بعضی مردم نواحی چغانیان غیبت خدمت مولانا یعقوب بسیار کردند و درین مدت بیماری بسبب شنیدن سخنان پریشان فتوری عظیم در و اعینه ملاقات با ایشان واقع شد آخر الامر با خود گفتیم این مقدار سافت بعیده قطع کرده نیک نباشد که با ایشان ملاقات نکنی چون رفتم و ایشان را دیدم بسیار التفات نمودند و از هر باب سخنان فرمودند و چون روز دیگر ملازمت ایشان رسیدم بسیار بغضب کردند و نجشونت و درشتی پیش من کردند بخاطر آمدن غضب ایشان بسبب

کتاب

کتاب

استماع آن غیبت بود و فتوری که بسبب آن شده بود اگر چه تصریح نکردند لیکن سهل شد که کسی آمدن کسی را پیش از دو ماه نه بنید حضرت ایشان فرمودند که مرا یقین پیوست که بسبب غضب ایشان استماع غیبت و آن فتور بود و در ملازمت بعد از آن ساعتی باز بطریق لطف پیش آمدند و التفات و عنایت بسیار نمودند و کیفیت ملاقات خود را بحضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بیان فرمودند و بعد از بیان کیفیت ملاقات بحضرت خواجه دست دراز کردند که بیاسیت کن طبیعت من برگزین دست ایشان اقبال نکرد از آن جهت که بر پیشانی مبارک ایشان سیاضی بود و مشابه مرضی که موجب فقرت طبیعت می شود ایشان کراست طبیعت مراد ریافتند و دست خود را تعبیل کشیدند و بطریق خلع و لبس تبدیل صوت خود نموده بصورتی ظاهر شدند که اختیار از دست رفت نزدیک شد که بنیوانه بخدست مولانا چسبم ایشان باز دست خود را دراز کردند و فرمودند که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره دست من گرفته بودند فرمودند که دست تو دست ماست هر که دست تو گرفت دست ما گرفت دست خواجه بهاء الدین میگرفتند بی توقف دست مولانا یعقوب را گرفتیم بعد از تعلیم طریقه خواجگان قدس الدار و احم بر وجه نفی و اثبات که آنرا ذوق معددی گویند خدمت مولانا یعقوب فرمودند که آنچه از حضرت خواجه بزرگ قدس سره بهار سیده است انیسست اگر شما بطریق جذب طالبان را تربیت کنید اختیار شمارست گویند که بعضی اصحاب از خدمت مولانا یعقوب پرسیدند که طالبی را که این زمان طریقه گفتند چگونه بود که فرمودید که اختیار شمارست اگر بجز به تربیت کنید خدمت مولانا فرمودند که طالب اینچنین می باید که پیش مرشد آید مجموع امور مهیا کرده بود همین سو قوت اجازت بود او را قوت هر چه گویند هست حضرت مولانا نور الدین عبد الرحمن قدس سره در نفحات الانس نوشته اند که چنین استماع افتاده است که خدمت مولانا یعقوب میفرموده اند که طالبی که بصحبت غزیری می آید چون خواجه عبید اللہ می باید آمد چراغ مهیا ساخته بود و در غن و فضیله آماده کرده همین کوکروی بادی بایست داشت حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمه انصاف میدادند میفرمودند که چون از خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمه اجازت خواستم طریقه های خواجگان را قدس الشوار و احم تمام بیان کردند و چون بطریق رابطه رسید فرمودند که گفتن این طریقه و شست نگینی بجهت بیان بیانی +

داستان

مقصد دوم در ذکر بعضی از حقائق و معارف و وقایع و لطائف و حکایات

وامثال که در خلال احوال از حضرت ایشان بی واسطه اجتماع فتاوه ششمین فصل +

فصل اول در ذکر معارف و لطائف و معنی آیات و احادیث و کلام اولیا میفرموده فصل دوم در ذکر حقائق و دقائق و حکایاتی که از مشایخ متقدمین و متأخرین قدس الله ارواحهم نقل میگردد فصل سوم در سخنان خاصه که از هر باب بر زبان مبارک حضرت ایشان میگشت مخاطباتی که اذان حضرت باطل بدایت و نهایت و صحبت صادق است +

فصل اول در ذکر معارف و لطائفی که در معنی آیات و احادیث و کلام اولیا میفرمودند اما آنچه در معانی بعضی آیات میفرمودند در ضمن شانزده شرحه ایرادی یابید

شرح در آیت الحمد لله رب العالمین میفرمودند که حمد را به ایتی است و نهایتی بدایت آنست که مقابل نعمتی که به بنده داده اند حمد میگوید از برای آنکه سید اند که حمد نعمت را از یاده میگردانند نهایت حمد آنست که حق سبحانه و تعالی را قوتی داده که بان قوت قیام بحق عبودیت می نماید از نماز و روزه و حج و زکوة و امثال آن در مقابله چنین نعمتی که سبب قرب و رضای حق سبحانه گشته است حمد میگوید بلکه نهایت حمد آنست که بنده داند که حامد از منظر او غیر حق سبحانه نبوده است کمال بنده جز در آن نیست که داند که او معدومی است که او را نه ذات است و نه صفت و نه فعل باین اندیشه خود را مسرور گرداند که او را منظر صفات خود گردانیده اند

شرح در آیه وقلیل من عبادی لشکور میفرمودند که شکور بحقیقت آنست که نعمت مشاهده نمیکند و فرمودند که امام غزالی قدس سره فرموده است که اگر از نعمت متلذذ شود منافی شکر نیست اگر تلذذ ازین جهت باشد که سبب وصول می شود

شرح در معنی آیت فاعرض عن تولی عن ذکرنا میفرمودند که این آیت متناول دو معنی است یکی آنکه از طاهر آیت مفهوم میشود که اعراض کن از طائفه که از ذکر ما اعراض کرده اند که اهل جهل و غفلت اند و دیگری آنکه طائفه هستند که از کمال استغراق و استهلاک در شهودند و کور و صفت ذکر از ایشان متغیر شده است اگر فرضاً ایشان را بذكر تکلیف کنند ذکر ایشان را مانع از شهودند و کور مستغرق شده بآن معنی که ایشان را بذكر گرفتن تکلیف نفرمایند

شرح در معنی آیت وكونوا مع الصادقین میفرمودند که کینونت مع الصادقین را دو معنی است

اکنون متی بحسب صورت است و آن آنست که مجالست و مصاحبت را با اهل صدق لازم وقت خود
گیر و تا بسبب دوام صحبت ایشان باطن وی از انوار صفات و اخلاق ایشان منور شود و کمینوت
بحسب معنی آنست که از رگبذر باطن طریق را بطور و زرد نسبت بطائفه که استحقاق واسطه داشته باشند
و صحبت را حاضر کنند در آنکه همیشه بچشم ناظر باشد بلکه چنان سازد که صحبت و ای می شود از صورت بعضی عبور کند
تا همیشه واسطه و رنظر باشد چون این معنی را بر سبیل و ام رعایت کند سر و پیرا با ستر ایشان مناسبتی
تجارت حاصل شود بدین واسطه آنچه مقصود اصل است حاصل می شود.

شرح در معنی همین آیت می فرمودند که آنچه ازین امر واجب الاقتضای مفهوم می شود و نیست که می باید که
دل مرتبطی از صادقان باشد صادقان آن طائفه اند که هر چه سببی بالغیر است از پیش بصیرت ایشان
بر خاسته است رنج صدوق آن نیزه را گویند که آنچه نیزه را باید از راستی و پند داشته باشد آنچه حقیقت
انسانی را باید که بان متجلی باشد تا بدرجه کمال خود رسیده باشد غیر توجه راست بجناب حق سبحانه بر سبیل
دوام هیچ نیست.

شرح در معنی همین آیت می فرمودند که محبت با عاشقان نشین و همه عاشقی رزین با هر که نیست
عاشق با او مشوق رزین پیش استاد می که از محوی بود جان شاگردش از و محوی شود باز استاد
که او محوی بود جان شاگردش از و محوی شود آدمی را از ان جهت که اسعادت تا تمام همه نشینان
حاصل است مامور باین امر شده است کدام عمل با کشته که از حق سبحانه بمرتبت صحبت این طائفه
واقع شود بمقاومت تواند کرد جذبه من جذبات الحق توازی علی تقلین موفیت.

شرح در کلمه لا اله الا الله می فرمودند که بعضی اکابر ذکر لا اله الا الله را ذکر عام گفته اند و ذکر الله را ذکر
خاص و ذکر پروردگار خاص انخاص و حال آنکه ذکر لا اله الا الله ذکر خاص انخاص می تواند زیرا که
تجلیات حق را سبحانه نهایت نیست و در ان صورت هرگز تکرار متصور نمی پس در هر آن نفع
صفت می کند و اثبات صفتی پس ابد الابد یعنی از نفی و اثبات خلاص نباشد.

شرح می فرمودند که معنی لا اله الا الله پیش بعضی که الله اسم ذات است من حیث هی آن تواند بود که
لا اله نیست الله که عبارت از مرتبه الوهیت است یعنی ذات مع الصفات الا الله مگر ذات بحت
معرا عن الكل یعنی را پیر از خود و ور نمی باید داشت زیرا که در زمان خلود از اغیار مشهود و سر خردا

مقدس هیچ نیست و این نسبت مبتدیان خواجه عبد الخالق قدس سره میسر است فهم من منم
مصرع تا یک دو کردم اگر در ده کس است + و در همین معنی میفرمودند که مبتدیان طریق خواجه بهاء الدین
قدس سره در اول قدم چاشنی از غنیت هویت حاصل است +

رشد ۹ در معنی کریمه قل الله ثم ذرهم میفرمودند که مراد آنست که نفس ذات متوجه باش نه بصفات +
رشد در معنی آیت یا ایها الذین آمنوا امنوا میفرمودند که اشارت است بکرا حقود یعنی ایمان که شش این
طائفه عبارتست از عقد قلب بحق سبحانه حق سبحانه امر کرده است که تکرار این عقد کنید یعنی سعی نمایید
که بدانید که این وصف از آن شمایست +

رشد در معنی آیت کریمه فتنم ظالم لنفسه و منهم مقتصدون منم سابق بالخیرات میفرمودند که می شاید فتنم ظالم
لنفسه اشارت باشد بطائفه که بنفس خود ظلم کرده اند بآن معنی که از هر چه مراد است از لذات و شهوات
ویرا محروم گردانیده اند و در جمیع احوال مخالفت ویرا لازم داشته اند تا مستعد قبول موهبت گردد
نظر بدین تحقیق این کرده از مقتصدان در پیش باشند و مقتصدان از سابقان خیر است +

رشد در معنی آیت سوار علیهم الله ثم ام لم یذروهم لایؤمنون میفرمودند که شاید اشارت بطائفه باشد
از بنی آدم که بر قلب همین واقع شده اند که طائفه اند از ملائکه که ایشان را از غایت استغراق
در شهواتی هیچ آگاهی نیست بآنکه غیر ذات حق سبحانه موجودی هست و چون آن طائفه از هیچ
چیز آگاه نباشند ضرورتاً هیچ چیز ایمان نداشته باشند لاجرم لایؤمنون وصف آن بزرگواران آمد
رشد در معنی آیت لمن الملك الیوم بعد الواحد القهار میفرمودند شاید از ملک دل سالک خواهند
یعنی چون حق سبحانه بر دلی بقدر احدیت تجلی کند در آن دل از غیر خود نشان نگذارد پس در آن دل
صدای لمن الملك الیوم در اندازد و چون در آن ملکیت غیر خود نبیند هم خود جواب دهد که لا اله الا
القهار صدای سبحانی ما اعظم شأنی و انا الحق و هل فی الدارین غیری و مثال این ازین مقام است +
رشد در معنی آیت یا ایها الناس اتقوا الله فی الله میفرمودند که آدمیان محتاج حق اند سبحانه و چون
حق تعالی بعلم قدیم خود میداند که آدمی بحسب مقتضای بشریت بنان و آب و اسباب دنیوی
محتاج خواهد بود لاجرم جمال قیومیت را از مظاہر اشیا ظاهری گردانید تا آدمی بهر چه محتاج شودنی
محتاج بحق باشد سبحانه از وجه قیومیت دوی تعالی شانه +

رشته روزی بعضی از حاضران مجلس سیاست و ملامت میکردند و سخنان میفرمودند و در آن اثنا فرمودند
بر در کوچه اگر دیدی کاری کنید کسی از شما نفی گیرد بسم وجهه که تو ایند خود را کم کنید سعی نماند که شود احدیت
در کثرت حاصل شود بعضی معنی انا عظیمناک اکثر را چنین تفسیر کرده اند که اویم ترا که شریفی شود
احدیت در کثرت *

رشته در آیت کل یوم هونی شان سخنان میفرمودند و در آن اثنا بتقریب گفتند و فرمودند که
بقار بعد انفاراد و معنی است یکی آنکه بعد از آن که سالک متحقق شد بشهود ذات و در آن صبح تمام
یافت و از استغراق و غیبت بشعور و حضور بازگشت منظر تجلیات اسماء علی میشود و آثار اسماء بر زمین
در خود باز می یابد و میان هر یک از آن اسماء امتیاز میکند و از هر اسمی خطی خاص فرا میگیرد و
معنی دیگر آنکه در هر آنی و جزوی لایتنجری از اجزای زبان و در خود اثری از آثار اسماء است که آنرا
در خارج مطابقتی باشد بازمی یابد و آنرا فائز این آثار متنوع متلون را در باطن خود در می یابد
و باعتبار اختلاف آثار امتیاز میکند میان هر یک از اقصای زمانی از از منته و این بغایت نادروست
است و اکمل افراد انسانیه را از ارباب ولایت خاصه انیمنی بر سبیل ندرت حاصل می شود و آیت
کل یوم هونی شان بسین انیمنی است بیت هر دم ازین باغ بری میرسد * تازه تر از تازه
تر می رسد * اما آنچه در معانی بعضی احادیث میگفتند در ضمن مشقت رشته ایرادی یابد *
رشته در معنی حدیث القناعة کنز لانی میفرمودند که قناعت نزد ما آنست که چون کسی نان جو
نا بخیه یا بد آرزد می نان جو بخیه نکند آنرا نیز آنقدر خورد که دست و پای جنبه از برای نماز گزاردن
و میفرمودند برومی می باید بود که همیشه میسر شود و در خوردن و پوشیدن قناعت باید کرد و چیزی که
از آن پایه تر نباشد پس دست مبارک خود را کشاوند و فرمودند هرگاه کسی گرسنه شود یک روی
دست کنج یا آرد ویرا کفایت است هر که چنین کرد یا سود و میفرمودند اگر کسی در بیابان افتد مثلاً
که در آن نه آب بودند آبادانی و از هیچ مر امید طعام نباشد و در برای طعام هیچ و غده نشود و در
باطن و در نیز هیچ تضرع نمودی توان گفت که این مرد قناعت بحقیقت حاصل شده است *
رشته در خبر الکبر مع الکبر صدقه میفرمودند که کبر دو نوع است نه سوم و محمود و کبر مذموم تعظیم است
بر خلق خدای و چشم حقارت در ایشان مگر لیکن و خود را از ایشان زیاده و به دیدن و کبر محمود

عدم التفات است بآودن حق سبحانه و تعظیم بر غیر حق سبحانه آن معنی که هر چه غیر حق است سبحانه
در نظر وی حقیر و بی مقدار شود و علاقه التفات وی از آن منقطع گردد این تکبر اصل است و اصول برتره
رشته میفرمودند که در حدیث وارد شده که شیبتی سوره هود بنا بر آنست که در سوره هود امر تفاتی
واقع است کما قال سبحانه فاستقم کما امرت و استقامت امریست بغایت معذب زیرا که استقامت
استقرار است در حد وسط در مجموع افعال و اقوال اخلاق و احوال بروحی که تجاوز از آنچه ضرورت است
در مجموع افعال صادر نشود و از طرفین افراط و تفریط مصون و محفوظ ظاهر باشد از اینجا است که گفته
که کار استقامت دارد و ظهور کرامات و خوارق عادات را اعتبار میست.

رشته در معنی حدیث الیوم تسد کل فرجه الحدیث میفرمودند مسجدی که حضرت رسول صلی الله علیه
و سلم در آن نماز می گذاردند چندین در داشت آنحضرت صلی الله علیه و سلم در مرض اخیر فرمودند که آن
فرجه را بستند و آن در که بنام صدیق اکبر بود رضی الله عنه باز گذاشتند پس فرمودند ایوم تسد
کل فرجه الا فرجه ابی بکر امروزی بسته شد همه شگانه ها مگر شکاف ابی بکر را باب تحقیق درین باب سخن
دارند و آن آنست که حضرت صدیق را رضی الله عنه کمال نسبت جی بحضرت رسول صلی الله علیه و سلم
ثابت بود آن حضرت صلی الله علیه و سلم درین حدیث اشارت بآن کردند که همه نسبتها و طریقها در
جنب نسبت جی مسدود است و آنچه محل مقصود است جز این نسبت جی نیست و رابطه عبادت
ازین نسبت جی است بصاحب دولتی که اعتقاد واسطه را لائق باشد و طریقۀ خواجگان قدس الله
ارواحهم که بحضرت صدیق اکبر منسوب است از حیثیت این نسبت جی است و طریقۀ این عزیزان بحقیقت
نگاه داشت این نسبت جی است وقتی دیگر در بیان تحصیل این نسبت جی این آیات خوانند که
ثمنوی این دریچه سوی یوسف باز کن و ز شکافش فرجه آغاز کن و عشق بازی آن دریچه
کردن است و کز جمال دوست دیده ثمن است.

رشته میفرمودند که بعضی از کبریا و طریقیت خواجگان قدس الله ارواحهم در معنی حدیث لی مع الله وقت
گفته اند ای وقت ستم شامل لجميع اوقات یعنی سر حضرت نبی را صلی الله علیه و سلم حق سبحانه و تعالی
دار تباطلی حاصل بود در سبیل دوام که در آن هیچ چیز گنجائی نداشت اما در وقت مدد که کسی با قلب
همه چیز را گنجائی بود از مصلح دنیا و محارب به اعدا و مواعظ از اول طاعات و غیر آن طبعی

گفته اند لی مع الله وقت ای وقت عزیز ناد و میفرمودند که خدمت خواجہ علاء الدین محمد والی علیہ الرحمہ
سبل بقول ثانی سیکردند و میگفتند که کاطان را بر سبل خدمت این حال واقع می شود +
رشته میفرمودند که در حدیث شب معراج واقع است که چون جبرئیل از ہر اہی حضرت صلی اللہ
علیہ وسلم باز ماند فرمود کہ لو دونت انما لا حترقت اہل تحقیق در معنی آن گفته اند اگر نزد یک روم
بقدر سر انگشتی از مقام خود کہ شود ذات مع الصفات است ہر آنکہ کہ میسوزم یعنی من خام
چیز دیگر می شوم یعنی صفت می شود و ذات می ماند

رشته در حدیث ادنی ربی فاحسن تادی فرمودند ای بان اعطانی الجنة الجامعة بجميع خصائص
النعوت المرضیة والخصائل الحمیدة التي یقتضی لایلائم حضرة المحبوب در سطوت سلطنت محبت کہ
قطب دائرہ توحید است چه چیز باشد از انچه ملائم و مرضی حضرت محبوب نیست کہ مقہور و مرتفع
نگردد و چه چیز ماند از خصائل حمیدہ و اخلاق مرضیہ کہ حاصل نشود و بعد از حصول محبت محبوب بنابر جمیع
دقائق مرادات حضرت محبوب مطلع شدہ خود را جز در مرضی و ملائیات حضرت محبوب صرف نمیکند
بیت استاد تو عشق است چو آنجا برسی + او خود بزبان حال گوید کہ چه کن +
رشته میفرمودند کہ حضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہ فرمودند کہ لو کشف الغطاء لما از دوت یقیناً
معنی کہ ملائم استعمال حرف لو است آن کلمہ البیت کہ معنی وی امتناع ثانیست از برای امتناع اول
بیچ کس را بنجا طر نیامدہ و آن آنست کہ یقین ہمیشہ در تزیاید است زیرا کہ کشف غطا ہرگز ممکن نیست
و این پیش از باب تحقیق مقرر شدہ است کہ ذات من حیث ہی ہرگز ظاہر نمی شود مگر از پردہ صفات
چون این حقیقت ہمیشہ در حجاب مکون و استتار باشد کشف غطا ہرگز ممکن نباشد پس یقین
لا ینزال در تزیاید باشد اما انچه در معانی بعضی از کلمات اولیا میگفتند ہم در ضمن ہفت ششم
ایرادے یابد +

رشته در معنی این سخن کہ اصحاب مع الله فان لم تطيقوا فاصبروا مع من یحب مع الله میفرمودند
کہ مراد بصحبت انجا حضور و آگاہی است کہ لازم صحبت است زیرا کہ مصاحبین را لازم است کہ بیکدیگر
حاضر و آگاہ باشند چنین وارد شدہ است در توجہ ایجاد ی نسبت انسان کہ خلقہ بیدگی است
بالا و صاف المتقابل یعنی از جمیع اوصاف در روی چیزے ہست و از جملہ اوصاف است حضور الی

چه حق سبحانه ازلا وابد ابدات خود حاضر است پس آنچه ظاهر است از حضور آگاهی در افراد انسانی
از ایشان نیست بلکه بر توست از آفتاب حضور ذاتی که بر دیوار مظهر تافته و آنرا شور گردانیده
کمال آدمی جز در آن نیست که تحقیق حال خود کرده داند که آنچه او را حاصل است از حضور و غیره از آن
او نیست بلکه از آن حق است سبحانه و ویرادران هیچ حقی نیست آنچه پیر سری قدس سره فرموده است
که تحقیق تمنعین محکوب اشارت باینست +

در شرحه در معنی این سخن که بعضی محققان فرموده اند که لو اقبل صدیق الی الله الف الف سنه ثم اومن
عنه نخط ما فاتنا منه اکثر ما ناله میفرسزدند که تحقیق این سخن آنست که این طائفه بزرگوار بقای میسرند
که در هر یک نفس کسب کمالات را مقدم می کنند و حکایت مشهور که بعضی ازین طائفه را ندکوست
که ایشان را پیش خلیفه غمازی کردند و گفتند که ایشان زندیق اند و خلق را اضلال می کنند
اگر آن شود که ایشان را بقتل رسانیده آن مذلت شدائی شود و اجر عظیم بران مترتب خواهد شد
و چون ایشان را بدار خلافت حاضر گردانیدند خلیفه بقتل ایشان فرمان داد سیان خواست
که یکی از ایشان را بکشد دیگری پیش آمد و درخواست کرد که اول مرا بکش سیاف قصد می کرد آن دیگری
پیش آمد و همین درخواست کرد سیاف متحیر فروماند و گفت شما عجب کسانی که بقتل خود چنین مشتاقید
بر یکدیگر مبارزت و مسابقت می نماید گفتند ما اهل ایشاریم و بمقامی رسیده ایم که در هر نفسی کسب کمالات
سابقه می کنیم پس هر یک حیات خود را ایشاران دیگری می نایم تا بدین مقدار فرصت یاران دیگر
نفسه چند برآورد و کسب کمالات کنند این سخن بخلیفه رسید تنبیه شد و تحقیق حال ایشان فرموده
بعد از اطلاع بر کمالات ایشان گفت اگر این طائفه زندیق اند پس در عالم صدیق نیست آنگاه
ایشان را اندر خواهی کرده با غارت تمام باز گردانید حضرت ایشان میفرمودند که این را تمیله است
در آن آنست که شخصی صد دینار سرمایه دارد و بان تجارت میکند مدتی سعی کرد تا هزار دینار شد
درین زمان آنچه حاصل اوست ازین مایه صد هزار دینار در سود تجارت بر آئینه بیشتر است
از آنچه حاصل او بوده در زمان پیشتر از صد دینار پس اگر وی درین زمان از کسب تجارت باز
رفت ما فات او زیاده خواهد بود از مال ما +

در شرحه میفرمودند آنچه آکا برگرفته اند که من غمض عینه عن الله طرقة عین لم یستطع طول عمره فی دینی نیست

و این باینست که
محابه او در دنیا و آخرت
و کسب کمالات است

که دیگر تدارک آن فوت شده مهتم نمی تواند شد.

رشته در معنی آن سخن که بعضی عرفا گفته اند که ارباب احوال بیرون حسن الاحوال می فرمودند که ستغراق در استیلاک نیز موجب ترقی نیست زیرا که تحقیق پیوسته است و معلوم شده که ترقی باز بسته به و اعم عمل است و زمان استغراق در استیلاک بحقیقت زمان باز ماندن از عمل است بلکه ستغراق در استیلاک از احکام آن موطن است که بطریق استعجال درین موطن ظاهر شده است اگر در موطن دنیا ظاهر نشد که در موطن عقبی بطریق اکمل ظاهر می شد پس بنا برین تحقیق است که ارباب احوال تیرا کرده اند از احوال.

رشته می فرمودند که حضرت خواجه محمد یار صادق سره نوشته اند که حقیقه الذکر عبارة عن تجلیه سبحانه لذاته بذاته فی عین العبد من حیث اسم التکلیف و فرمودند این مقام بی آنکه مدتها طالب ذکر گوید مادل او را دوام آگاهی حاصل شود میسر نیست بعد از آن اگر حمله دیگر بیاورد و این نسبت را از خود سلب کند عنایتی است از حق سبحانه پس این بیت خوانند طبیعت یک جمله سستانه مردانه بگردیم. از علم گذشته شتیم و معلوم رسیدیم.

رشته در معنی این سخن که بعضی اکابر گفته اند سبحانه من لم یجعل للخلق سبیلا الا بالعجز عن معرفته می فرمودند که عجز از معرفت آنست که معلوم گردد که لا یعرف الله الا الله یعنی معرفت مقتضای ترکیب انسانی نیست آنچه در ترکیب انسان ظاهر است از معرفت از ان انسان نیست بلکه انسان آئینه شده است که در وی صورت معرفت حق سبحانه عکس انداخته است. همچنین عجزی سنانی معرفت انسان نیست چنانچه بعضی گمان برده اند که عجز از معرفت جمل است این باطل است.

رشته می فرمودند که شیخ ابوبکر واسطی قدس سره گفته است ان کنت قایما بغیرک فانت فان الجمع و لا تفرقة جمع اینجا کتابت است از دید توفیق در عمل تفرقه عبارت از ادای وظایف عبودیت بوجه خود می فرمودند هر که مضمون این سخن را دریافت و ذوقا مدرک او شد خلاص یافت و از تفرقه اغیار باز است.

رشته می فرمودند که اکابر در معنی جمع الجمع چنین گفته اند الجمع ماله علیه و مالک علیه جمع الجمع ان یجمع ماله و مالک علیه و فرمودند بین مرتبه جمع الجمع است این است که حضرت مولوی قدس سره در شرح فرموده اند بیت ما کیم اندر جهان بیچ بیچ چون الف او خود ندارد هیچ بیچ

فصل دوم در ذکر حقائق و دقائق و حکایاتی که از مشایخ متقدمین متاخرین قدس سره و اہم

نقل میکردند و آن در زمین پنجاه و دو رشتہ ایرادی یابد +

رشتہ میفرمودند کہ اہل ارادت بنایت کم اند باین تقریب گفتند کہ شخصے پیش یکی اکابر فرستاد کہ اگر مریدی صادق نشان دارند برای ما فرستند آن بزرگ در جواب فرستاد کہ اینجا مرید کمتر است اما ہر چند شیخ میخواہید برای شما بفرستیم +

رشتہ میفرمودند کہ مولانا رکن الدین خوانی علیہ الرحمہ بسی فضائل و کمالات داشت و از نشاندان متبحر بود و باین طائفہ ارادت صادق داشت وی میگفت کہ من از هیچ کار خود امیدوار نیستم الا از یک کاری کہ بنایت امیدوارم و آن آنست کہ روزی در صحرائی خدمت شیخ زین الدین علی کلال کہ از مشایخ بزرگ شیراز بود بطہارت مشغول بودند من کلوخ استخوان ایشان را بر خسارهای خود بجوم تا بدان استخوان کردند +

رشتہ ہم از وی نقل کردند کہ میگفت اگر صورت درویشی را بر دیوار نقش کند از پای آن دیوار بآید می باید گذشت +

رشتہ میفرمودند کہ چون شبلی را ارادت این طریق پیدا شد و پدر وی در آن فرصت حاکم و سبط بود بردست محمد خیر کہ از مشایخ وقت بود اناہت آورد و توبہ کرد و محضیر ویرایش جنید فرستاد صاحب کشف المحجود گفتہ است کہ این فرستادن از آن جهت بود کہ وی از تربیت شبلی عاجز بود لیکن ادب جنید نگاہ داشت و شبلی نیز از خویشان جنید بود جنید ہفت سال و یک کسب فرمودہ گفت وجہ آنرا بر دو مقام کہ در ایام حکومت از تو صادر شدہ است باز میدہ بعد از آن ہفت سال دیگر دیر آنجست خلاصا طہارت خانہ باز داشت تا کلوخ استخوان آب طہارت اصحاب میامی ساخت بعد از چارہ سال ویرا طریقہ گفت و بر ریاضت امر فرمود +

رشتہ میفرمودند کہ سہل بن عبداللہ تستری قدس سرہ مدت مدید ریاضات شاقہ کشید و بدوام ذکر اشتغال نمود و مہربنہ کہ روزی خون از دماغ وی روان شد ہر قطرہ کہ بر زمین چکید نقش شد بر آمد بعد از آن کہ اینچنین مشغولیا کردہ بود پیروی یرا بکاد و فرمود +

رشتہ دو کثرت از حضرت ایشان استماع افتادہ کہ میفرمودند سخن خواجہ عبدالخالق است قدس سرہ

که در شیخی بند و یاری را کشای در خلوت را بند و در صحبت را کشای و در کثرت دوم این ابیات از شنوی خوانند که ابیات حرفه آموزی طریقش فعلی است. علم آموزی طریقش قولی است. فقر خواهی آن بصحبت قائم است. بی زبان کاری بدیده دست.

رشته سیفر مودند که بعضی اکابر وین رضوان الله علیهم جمعین گفته اند بعد از نماز دیگر ساعتی است که باید که در آن ساعت بهترین اعمال مشغول باشند بعضی گفته اند بهترین اعمال در آن ساعت میسر آنست که اوقات ساعات شب و روز را حساب کنند که چند از آن بطاعت صرف شده و چند بعیسیت آنچه بطاعت صرف شده است بر آن شکر گویند و آنچه بعیسیت گذشته از آن استغفار کنند بعضی دیگر گفته اند بهترین اعمال آنست که خود را بصحبت کسی رسانند که صحبت وی از هر چه غیر حق است بجهان ملول شوند و بجناب حق سبحانه ملول و منجذب آید تحقیق گفته اند بهترین اعمال آنست که بواسطه اشتغال آن از غیر حق سبحانه ملول شوند بحق سبحانه ملول

رشته درین معنی که صحبت اجنبی موجب فتور نسبت می شود میفرمودند که روزی فتوری بوقت شیخ ابو نریه قدس سره راه یافت فرمود بگوید که در مجلس ما بیگانه پیدا شده است که این فتور بسبب اوست بعد از جست و جوی مبلغ گفتند بیگانه نیست فرمودند که در عصا خانه طلبید نه عمامای بیگانه یافتند دور انداختند و در انداختن در فی الحال واجب وقت خود شدند و آن تفرقه بجمعیت بعد گشت و فرمودند که خواجه احمد لیسوی را نیز قدس سره روزی در نسبت فتوری شده است فرمودند که بیگانه درین صحبت است که بواسطه وی سر رشته نسبت گم شده است بعد از تفحص بسیار در صفته مال کنش بیگانه یافتند بیرون افکندند فی الحال جمعیت و صفائی وقت روی نمود و آن تفرقه و که در وقت مرتفع شد بعضی مخادیم فرمودند که یکی از اصحاب جامه بیگانه پوشیده بود و در سحر که وقت انعقاد صحبت بود بجلوس حضرت ایشان درآمده بود بعد از لحظه آن حضرت فرمودند که درین مجلس بوی بیگانه می یابم پس آن عزیز را گفتند این بوی از تو می آید مگر لباس بیگانه پوشیده آن عزیز برخاست و از مجلس بیرون آمد و آن جامه را از بر کشید و دور انداخت و باز آمد.

رشته سیفر مودند که تاثر جمادات از اعمال و اخلاق مردم پیش از باب تحقیق امری مقرر است و حضرت شیخ محمد الدین بن العربی قدس سره درین باب تحقیقات بسیار کرده اند و این تاثر جمادات

تا غایتی است که اگر شخصی افضل عبادات را که نماز است در موضعی ادا کند که آن موضع از اعمال اخلاق
ناپسندیده جماعتی متاثر شده باشد به احوال این عمل برابر آن عمل فزونی نیست که موضعی ادا کند که متاثر از جمیعت
ارباب جمیعت شده باشد از نیکی است که دو رکعت نماز در جرم که برابر است با هفتاد رکعت در غیر آن +
رشته میفرمودند که طالب این نسبت را عمل کردن باین رباعی که بحضرت غریزان منسوب است
از لوازم است که رباعی با هر کشتی و نشد جمع ملت + و ز تو ز میزد رحمت آب و گلست + از
صحبت وی اگر تیرا ننگی + هرگز ننگ در روح غریزان بچلست +

رشته میفرمودند که شیخ الوطالب یکی قدس سره فرموده اند که جهد کن که ترا هیچ بالیستی غیر حق سبحان
نماند چون چنین شدی کار تو تمام شد دیگر اگر هیچ ظاهر نشود از احوال مواجید و کرامات غم نیست +
رشته میفرمودند که توحید درین روزگار آن شده است که مردم بی بازار با میروند و در پیران ساده روی
می آید که مشاهد حسن و جمال حق سبحان می کنیم نمود با لشکر ازین مشاهد پس فرمودند که حضرت سید تقی
تبریزی قدس سره بدین ولایت آمده بودند جمعی از مریدان ایشان در بازار با می گشتند و پیران را
پیدا میکردند و با ایشان تعلق می ورزیدند و می گفتند واد صور حبیله مشاهد اجمال حق سبحان می کنیم
کاهی حضرت سید میفرمودند این خوکان ناگوارفته اند ازین سخن چنان معلوم شد که آن طائفه در نظر
بصیرت حضرت سید بصورت خوک می نمودند +

رشته میفرمودند که مشایخ طریقات قدس الله تعالی ارواحهم در اصطلاحات خود لفظ شاید و مفتون
بالشاهد آورده اند بعضی آنرا معنی ظاهر یوحی گفته اند که مراد از شاهد شاهد بصورت است و از مفتون بالمشاهد
آن طائفه را که رابده عشق و محبت و نسبت بنظایر حبیله نگاه میدارند پس فرمودند این نسبتی است بفاصل
ندیم و خطیر و نفس را در آن مدخل است یکی از اکابر فرموده است که تقسیم که نفس را در مشاهد صوری
بهیچ دلی و خطی نماند آخر خطای خانی خود باقی است و آنرا انکار نمی توان کرد همچنان که سالک از لذت
نفسانی که حجب ظلمانی است گذشتن واجب است از خطوط روحانی که حجب نورانی است هم که گذشتن
لازم است +

رشته میفرمودند که اکابر طریقت قدس الله تعالی ارواحهم گفته اند بهر دست و دشنام که از کسی نسبت تو
واقع شود باید که بحقیقت دانی که توانی و اگر ترا خوک سگ امثال آن گویند یقین کنی که در توازن صفات

حصه هست چرا که آدمی نسخه جامعه هست و همچنانکه صفات ملکی دارد از صفات سبعی و بهی نیز خالی نیست یکی از اکابر پیش سید الطایفه جنید قدس سره نشسته بود شبلی در آمد آن بزرگ ویرایش جنید بسیار ستایش کرد بعد از آنکه سخن وی تمام شد جنید فرمود که اینمه تعریف این خوک را کردی آن بزرگ بغایت منفعل شده بود که بواسطه تعریف وی شیخ شبلی را خوک خواند اما در باطن و ظاهر شبلی از آن سخن بگونه اثر گراست پیدا نشد و هیچ تعبیری بوی راه نیافت *

رشته میفرمودند در ویشی آنست که پیر پیری قدس سره فرموده است که خاکی بنجته و آبی بر آن نخته نه پشت پای را از آن کردی و نه کت پای را در روی و خلاصه در ویشی آنست که از همه کس بار کشد و بر هیچ کس باز نهند بحسب رت و بخت معنی *

رشته میفرمودند که بر بلاهای حق سبحانه جابر بلکه شاکری باید بود زیرا که حق سبحانه را بلاهای صعب است از یکدیگر بسیار است فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند که دو برادر تو امان بودند که که بیک شکر آمده بودند و پشت ایشان بر یکدیگر چسبیده بودند چون بزرگ شدند دائم زبان بشکر الهی جاری داشتند کسی از ایشان پرسید که با وجود چنین بلاهای که شما را واقع است چه جای شکر گذار است ایشان گفتند ما میدانیم که حق سبحانه را بلاهای ازین صعب تر بسیار است برین بلا شکر میگوئیم مبادا که بلاهای ازین عظیم تر مبتلا شویم ناگاه یکی از ایشان برد آن دیگری گفت اینک بلاهای صعب تر رسید اشهد اکنون اگر این مرده را از من قطع میکنند من نیز می میرم و اگر قطع نمی کنند مرا مرده کنشی باید کرد تا وقتی که بدن وی فسرده شود و بریزد *

رشته میفرمودند که شیخ ابو زریده قدس سره گفته است که سی سال باقی سبحانه سخن گفتم و از حق سبحانه سخن شنیدم و خلق پنداشتند که با ایشان میگویم و از ایشان می شنوم معنی این سخن آنست که آنچه از منظر ظاهر است نه از منظر هست *

رشته میفرمودند که حضرت فواجه بهار الدین قدس سره میفرموده اند من دو کس دیدم در مکه مبارک زاده الله تعالی شرفا در امتی یکی بغایت بلند همت و دیگری بغایت پست همت پست همت آن بود که در طواف دیدم شخصی را که دست در حلقه در خانه زده بود و در چنان جایی شریف و چنان قبی غریز از حق سبحانه غیر حق سبحانه چیز میخواست و بلند همت آنکه در بازار منی جوانی دیدم که پنجاه هزار دینار

کما بیش سودا خرید و فروخت کرد که در آن فرصت یک لحظه دلش از حق سبحانه غافل نشد از غیرت آن
جوان خون از درون من برآمد *

رشته ۱۹ میفرمودند که شیخ ابو یزید قدس سره در راهی میرفت سگ ترشده پیش دی باز آمد وی دامن
در چپید سگ بزبان فصیح با وی سخن آمد و گفت اگر دامن تو بر من خوردی بآبی پاک می شد اما این دامن
که از من در چپیدی و خود را پاک ترا زین یدی بکدام آب شسته خواهد شد *

رشته ۲۰ شخصی در مجلس حضرت ایشان چون اهل مراقبه کردن کج کرده بود و خود را مراقب و مشغول فرمایند
ایشان با وی تند شده فرمودند کسی در صحبت سولانا نظام الدین علیه الرحمه سر پیش انداخته بود و
فرمودند سر بالا کن می بینم که از تو دو دیخیز در ترا مراقبه چه نسبت است سالها ترا کلوخ استخامیایا
و نجاست از مبرز باد و باید انداخت تا شایسته آن شوی که ازین طریق با تو سخن توان گفت مراقبه خود
هنوز کجاست *

رشته ۲۱ وقتی که حضرت ایشان نقییرا اجازت مراجعت بخراسان میدادند فرمودند که چون من
خدمت خواجه علاء الدین عجمدانی علیه الرحمه جد امی شدم گفتمند با خود قرار ده که تا فلان موضع از دست
خود غافل نشوم و چون آنجاری باز موضع دیگر را نشان کن و تا آنجا خود را بر نسبت راست گیر همچنین
موضع به موضع و منزل به منزل در زینالین نسبت میکن تا وقتی که ملکه حاصل شود *

رشته ۲۲ میفرمودند که از سید الطائفه جنید قدس سره منقول است که فرمودند مرید صادق آنست که
مدتی قریب بیست سال کاتب شمال خبر نیابد که نویسد معنی این سخن نه آنست که مرید معصومی بود که درین
مدت هیچگونه جریمه از وی صادر نشود بلکه این بان معنی است که پیش از آنکه کاتب شمال چیزی نویسد
تبدارک آن مشغول شود و آنرا از خود دفع کند بوجهی از دجوه *

رشته ۲۳ میفرمودند که حضرت خواجه عبد الخالق عجمدانی قدس سره فرموده اند که گرانی از خلق برنی باید
و آن نمی شود الا به کسب حلال دست بکار دل بیار و طریق خواجگان قدس الدار و احکم ام می مقر است
رشته ۲۴ میفرمودند که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره فرموده اند که زندگی دل را در جات است زندگی
دل حاصل نمی شود جز با قضا و دوا قضا و دوام ذکر است و در نوم و لقیظه ذکر در نوم آنست که در خواب بنید
که ذکر میگوید این ذکر را که در خواب گویند حضرت شیخ محی الدین بن العربی و بعضی دیگر از مشایخ طریقت

قدس الله روحهم موجب ترقی می گویند زیرا که ترقی منوط علی است که ناشی از علم باشد آنچه در خواب دیده شود که بعد از مشغولیت ازین قبیل است *

رشته ۲۵ میفرمودند که حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که مدارست بزرگ بجائی میرسد که حقیقت ذکر با جوهر دل یکی میشود یعنی این سخن تواند بود که آن باشد که چون حقیقت ذکر امر نسبت منزله از حرف و صوت و جوهر دل که عبارت است از لطیفه مدبر که وی نیز منزله است از شایسته کم و کیف پس بواسطه کمال شغل بن لطیفه بان امر منزله از حرف و صوت میان ایشان اتحادی شود و وصف یکی و یگانگی روی نماید در آن حال ذال را بواسطه استیلا زندگوسج تفرقه و تمیز نتواند کرد میان دل و حقیقت ذکر چه دل او را بجز کور ارتباط بر وجهی شده که غیر مذکور در اندیشه او گنجائی ندارد *

رشته ۲۶ میفرمودند که در خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه رفتم و ایشان با جمعی از بزرگان مباحثه علمی در میان داشتند و من خاموش بودم تا فارغ شدند مولانا روی بفقیر کرده فرمودند سگوت و آرام بیا حدیث و کلام و باز فرمودند بنیم اگر این مرد از فقه هستی خود باز بسته است هر چه کند مانع نیست و اگر بخود گرفتار است هر چه کند بروی تاوان نیست حضرت ایشان فرمودند که ما از خدمت مولانا نظام الدین سخن بهتر ازین شنیده ایم *

رشته ۲۷ میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند که شریعت و طریقت و حقیقت را در همه خیر بیان می توان کرد و مثلاً دروغ گفتن که نهی نیست آن واقع است اگر کسی آنرا بسعی مجاهده که بطریق استقامت باشد از زبان دور گرداند که باختیار از زبان صادر نشود این شریعت است لیکن با وجود این تواند بود که در باطن داعیه دروغ گفتن باقی باشد سعی و مجاهده در آنکه از باطن داعیه دروغ گفتن دور شود این طریق است و چنان شدن که باختیار و بی اختیار از دروغ گفتن نیاید نه از دل و نه از زبان این حقیقت است حضرت ایشان این حقیقت را از خدمت مولانا ناسبا نقل میکردند و شمسان میفرمودند *

رشته ۲۸ میفرمودند حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرموده اند که در بابیت جذب می گفتند درین راه چون میدرانی گفتیم باین شرط که هر چه من گویم و خواهم آن شود خطاب سید که هر چه ما گویم و خواهیم آن میشود گفتیم من طاقت این ندارم مدت پانزده شبان روز مرا بن بازگذاشتند احوال من

خراب شد و تمام خشک شد م چون بسر حدنا امید ی کشید خطاب رسید که هلا هر چه تو میخواهی همچنان باش
گو حضرت ایشان فرمودند که در مقامات حضرت خواجه همین قدر نوشته اند اما خدمت مولانا یعقوب چرخ
علیه الرحمه از حضرت خواجه نقل کردند که چون خطاب رسید که هلا هر چه تو میخواهی همچنان باش گو من ختیار
طریقه کردم که البته وصل باشد +

ششم روزی حضرت ایشان با جمعی از اصحاب تندرسته فرمودند که شما بار این طریق نمیتوانید کشید
این طریق بغایت دقیق است از مراد خود گذشته و بر مراد دیگری ایستادن کاری بس بزرگ است
از شما این کار نمی آید اگر من گویم که حالا روید و خوبانی کنید و بت پرستید فی الحال قم کفر بر سر کشید
این کار نه کار شماست شما کجا و این طریق کجا پس فرمودند که در همان خانه حضرت خواجه بهاء الدین
قدس سره دو کس از موالی که در خدمت ایشان می بودند بحث ایمان میکردند قیل و قال ایشان
دور و دراز کشید حضرت خواجه آن گفتگوی را می شنیدند آخر پیش آن دو عزیز آمدند و فرمودند که اگر
صحبت ما را اینجا بید شما را از ایمان می باید گذشت ایشان بغایت مضطرب گشتند و بدلی در آن
اضطراب می بودند تا آخر معنی آن سخن ایشان ظاهر شد +

ششم روزی حضرت ایشان یکی را مخاطب ساخته فرمودند که اگر در صحبت خواجه بهاء الدین قدس سره
ترانسته حاصل شده باشد بعد از آن بصحبت بزرگ و گیرافتی و از وی نیز همان نسبت را باز بای
چه میکنی خواجه بهاء الدین را گذاری یا نه پس فرمودند که از هر جای دیگر که آن نسبت را باز بایی باید که
آنرا هم از حضرت خواجه بهاء الدین رانی و فرمودند که یکی از مریدان قطب الدین حیدر بن خا قاه شیخ
شهاب الدین سهروردی قدس سره افتاد بغایت گرسنه بود و روزی بجانب ده پیر خود کرد و گفت
شیان الله قطب الدین حیدر شیخ شهاب الدین از حال ی آگاه شدند خادم را فرمودند تا طعامی پیش و
بردند چون درویشی از طعام فارغ شد باز وی بجانب ده پیر خود کرد و گفت شیان الله قطب الدین حیدر
که ما هیچ جافرو نگذاشتی چون خادم نزد شیخ رفت از وی پرسیدند که چون یافتی آن درویش گفت
سهل کسی است طعام شما بخورد و شکر قطب الدین حیدر میگوید شیخ فرمودند که مریدی از و
می باید آموخت که هر جا فائده یابد از برکت شیخ خود میداند چه بظاهر چه باطن
ششم باین تقریب که میفرمودند چون مرید صادق شیخی اکل از شیخ خود بیا بد ویرا جائز است که

نسخه
از کمال
برود و با کمال
پیوند و فرمودند

از کمال برود و با کمال پیوند و فرمودند شیخ که ابو عثمان حیرتی قدس سره گفته است که مرا از مبادی حال
در خاطر می بود که از مواجید و اذواق این طائفه بهره مند شویم اتفاقاً بمجلس عظمی شیخ یحیی بن معاذ
رازی رسیدم دل من آنجا آرمید ملازم وی شدم بعد از آن بصحبت شاه شجاع کرمانی افتادم چون
پیش وی در آمدم مرا از مجلس غم و بیرون کرد و فرمود که دی رجا پروردست از وی کاری نمی آید باز
گفتم سر من است و این آستانه بعد از مدتی مراد صحبت خود جاداد و چند گاه در ملازمت وی بودم
درین اثنا ویرا غریمت زیارت شیخ ابو حفص صدق قدس سره شد من نیز در ملازمت وی رفتم چون صحبت
شیخ ابو حفص افتادم مرا تمام از من بردند اما بشاه شجاع نمی توانستم گفت که اینجای من باشم چون وقت
رفتن شد شیخ ابو حفص شاه را گفتند بار این جوان حیرتی خوش است ویرا اینجا گذارم اگر گذشت و رفت و
دکار من و صحبت و خدمت شیخ ابو حفص تمام شد

شیخ میفرمودند که یکی از اکابر دین بد مسجد رسید شیطان را دید که سر اسیمه از آن مسجد بیرون دیدن
بزرگ نظر کرد مردی دید که در مسجد نماز میگذارد و مرد دیگر نزدیکی تکیه کرده در خواب است از وی پرسید
که ای ملعون درین مسجد چه کار آمده بوی گفت میخواستم که بوسوسه نماز را برین مصله فاسد گردانم اما
همیبت و مهابت آن خفته مرا نگذاشت از وی ترسیدم و بیرون رفتم

نسخه

شیخ میفرمودند که سید قاسم قدس سره گفتند که روزی در مجلس لانا زین الدین ابو بکر تابیا دے
نشسته بودم و مردی که مریدی از شیخ وقت بود در آن مجلس حاضر بود خدمت مولانا از وی پرسیدند
که شیخ خود را بیشتر دوست میداری یا امام عظم ابو حنیفه را آن مرد گفت که شیخ خود را خدمت مولانا
از آن سخن بسیار در غضب شدند بمرثبه که آن مرد را سبک خوانند و برخاستند و بجانم درآمدند و من
همانجا نشسته بودم بعد از لحظه خدمت مولانا بیرون آمدم و مرا گفتند بآن مرد غضب کردم و در سو
وی درشت گفتم بیا تا رویم و عذر خواهی وی کنیم بهر اسی خدمت مولانا روان شدم آن مرد در راه
پیش آمد و گفت من به عذر خواهی می آمدم و میخواستم که بخدمت شما عرض کنم که چندین سال است
که بخدمت امام عظم بودم و هیچ یک از صفات ناخوش من کم نشد و بچند روز که در ملازمت
این عزیز بودم از همه ناخوشیها برگوشه شده ام اگر اینچنین کس را از امام عظم دوست تر دارم
چه مانع است اگر در کتاب ما نوشته اند که این دوستی مذموم است و نهی کرده اند از آن برگردم

نسخه

خدمت مولانا اور اعذرخواہی بسیار کردند و تہمان فرمودند

رشدہ میفرمودند کہ بہر اہی خدمت مولانا سعد الدین کا شغری قدس سرہ بلا زمت شیخ بہاء الدین عمر میرفتیم در اثناء راہ خدمت مولانا سعد الدین میگفتند قطبی میخوایم کہ در باطن ما تصرفی کند و ما را خلاص گرداند امثال این سخنان یگذاشت چون بلا زمت شیخ رسیدیم و نشستیم شیخ بہ سعد الدین گفتہ کہ تصرف قطب چہ می کند تصرف این طالب پیش از آن نیست کہ بعضی حجب و موانع کہ عارض استعداد کسی شدہ است بواسطہ تاثیر صحبت ایشان مرتفع میشود و آن استعداد از رفع موانع قبول موسبتہ می کند و سالک از استعداد خود امری کہ مقصود است بازمی یابد حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت شیخ بہاء الدین عمر را خدمت مولانا سعد الدین را نیافتند مقصود ایشان چیز دیگر بود و طریقہ خواجگان قدس الشہار و اہم تصرفی می باشد برین وجہ کہ بدل متوجہ باطن طالبی میشوند و از رگہ زان توجہ باطن بر بدل ایشان ارتباط و اتصالی حاصل میشود و بواسطہ آن ارتباط و اتصال اتحادی میان دل ایشان و باطن آن طالب واقع میشود کہ بطریق انعکاس از دل ایشان پرتوی بر باطن وی می تابد و این صفتہ است کہ ناشی از استعداد ایشان است کہ بطریق انعکاس در آئینہ استعداد آن طالب ظاہر شدہ نچنین امری را از استعداد خود نمی باید طلبید لیکن اگر این ارتباط متصل شود و پنچہ بطریق انعکاس حاصل شدہ بود صفت دوام پذیر و خدمت مولانا سعد الدین نچنین امری می طلبیدند کہ از خارج استعداد خود حاصل کنند نہ آنکہ آنچه در استعداد ایشانست ظاہر شود

رشدہ راقم این حروف گوید بعضی از محققان چنین گفتہ اند کہ ہر یک از اعیان ناشیہ کہ موجود خارجی گشتند منظر اسمی خاص شد نہ تخصیص ملائکہ کہ مرجع ایشان همان اسم بود کہ منظر آن شدند و حضور ولذت ایشان از آن اسم بود و ہرگز از آن اسم تجاوز نکردند با سم دیگر آیہ کریمہ و اما سنا اللہ مقام معلوم مبنی ازین معنی است بخلاف انسان کہ چون او تیرگی ظلمی و جہولی داشت از خصوصیت و شخصیت و تعین انسانیت خود گریزان شد و توجہ تمام بچیزی و رای خصوصیت و تعین خود کرد و از آن جہت حامل بار حقیقت آمد و درینا امر بی نہایت شد خارج از دائرہ استعداد بشری تعین انسانی

رشدہ میفرمودند کہ صاحب بحر الحقائق شیخ نجم الدین دای علیہ الرحمہ فرمودہ است در بغایہ کس بہ صحبت اولیاء نیست نخواہد داشت

رشحه میفرمودند که شیخ ابوالقاسم گرگانی قدس سره گفته اند هیچ نشین که همگی توار شود یا همگی ادو شود یا هر دو در حق سبحانه گم شوند و نه توانی و نه اود *

رشحه کسی را در مجلس حضرت ایشان بخاطر گشته است که چه باشد که آن حضرت در باطن من تصرفی کنند حضرت ایشان بر باطن او مشرف شده فرموده اند که کمال تصرف وقتی واقع خواهد شد که من تو شوم یا تو من شوی پس آن سخن پیری را قدس سره بزربان مبارک را اندک عجب الله مردی بود بیابانی رفت بطلب آب زندگانی ناگاه فرار سیبخرقانی آنجا یافت چشمه آب زندگانی چندان بخورد که نه دوس ماند و نه خرقانے *

رشحه میفرمودند که از شیخ ابوسعید بن ابی الخیر قدس سره منقول است که فرموده اند هفتصد تن مشایخ طریقت قدس الله ارواحهم در ماهیت تصوف سخن گفته اند تماشیرین و بهترین همه اقوال نیست که التصوف صرف الوقت بما هو اولی به *

رشحه میفرمودند که شیخ ابوالسعود رحمه الله علیه اصحاب خود را میگفته است که پیش من با گوشت قدید میایید با گوشت جدید آئید حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره فرموده که مقصود شیخ ابوالسعود ازین سخن همت آموختن بود مرا اصحاب خود را یعنی با اسرار و حقائق مردم پیش من میایید بلکه بخیری آئید که آن خاصه شما باشد و از پیشگاه دل شما سر زده باشد *

رشحه میفرمودند که سید الطائفه جنید قدس سره سخن بسره می گفته اند روزی معارف ایشان بی اختیار بلند شد دیدند که اهل مجلس را استعداد ادراک آن نیست فرمودند که تفحص کنید شاید کسی درین نزدیک باشد که استعداد و قابلیت او جذب این حقائق کرده است بعد از تفحص بلنج حسین بن منصور حلاج یافتند که در گوشه نشسته بود و سر بحیب فرو برده شیخ هرگز پیش روی سخنان بلند نمی گفتند چه ایشان ظاهر شده بود که وی روزی افشای این سر خواهد کرد شیخ فرمودند که تا او را از آن مجلس اخراج کردند *

رشحه میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند شیخی آنست که کسی خود را در نظر مریدان متجمل بکمال تواند گردانید زیرا که با جمالی باشد رابطه مرید با مراد و صفت محبت که موجب جذب و تصرف بهانست محکم نمی شود و این را ما بتدبیر عقل می دانیم لیکن ما را فرصت آن نیست که همیشه تکلف کنیم و خود را بحال نماییم تا سبب فتور عقاید مردمان نشود ازینجاست که سنت شد شانه کردن محاسن و

نیکو بستن دستار غیر آن از چیزهای که تعلق به زینت ظاهر دارد

۲۶۰ رشحه میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب چرخ علیها رحمه فرمودند که در تشریف بخت بنی رسیدیم که با آن
عظیم داشت در آنکه کای مرید بی شیخ از پیش نیرود و با وی گفتیم از مضمون آیت کریمه ایوم اکملت لکم دینکم و
انعمت علیکم نعمتی چنان معلوم می شود که در عمل بموجب کتاب و سنت کار کفایت است و لازم نیست که
کس را بحسب ظاهر سیری و مقتدای باشد آن شیخ حضرت این سخن را بحضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین
قدس سره عرض کردم حضرت خواجه استخوان فرمودند و تلقی بقبول نمودند

۲۶۱ رشحه روزی بقریب توقیر و سیم سادات میفرمودند که در دیاری که سادات می باشند من بخوام که در آن
دیار باشم زیرا که بزرگی و شرف ایشان بسیار است من بحق تعظیم ایشان قیام نمی توانم نمود پس فرمود
که امام عظیم رضی الله عنه روزی در مجلس درس چند بار برای خواستند کسی موجب آن ندانست آخر یکی
از تلامذه امام سبب آن پرسید فرمود که طفلی از سادات علوی در میان این اطفال است که در صحن درس

بازی میکنند هر بار که مجوزه این درس میرسد نظر من بروی می افتد تعظیم می بخیزم

۲۶۲ رشحه میفرمودند که با یکی از اکابر سمرقند گفتم که اگر کسی در خواب بیند که حق سبحانه مرده است تعبیرش چیست
دی گفت که اکابر گفته اند اگر کسی در خواب بیند که پیغمبر صلی الله علیه و سلم مرده است تعبیرش آنست که در
شریعت این صاحب واقعه قصوری و فتوری شده است و آن مردن صورت شریعت است این نیز

مثل آن نزدیکی دارد و حضرت ایشان فرمودند می تواند بود که کسی را حضور مع الله بوده باشد ناگاه آن حضور

نماند تعبیر آن مردن این باشد یعنی نسبت حضور و شهود او نابود شد راقم این حروف گوید که حضرت مولانا

نورالدین عبدالرحمن الحامی قدس الله سره السامی این سخن را تا دلیل دیگر کرده بودند و فرموده که

میتواند بود که حکم آیه کریمه اقرایت من اتخذ الله وداها صاحب واقعه آنرا خدای خود گرفته بوده است

از دل وی رخت بندد و نابود شود آن مردن خدای عبارت از نابود شدن این هوا بود پس این خواب

دلیل باشد بر آنکه حضور او زیاده شود

۲۶۳ رشحه میفرمودند که کشت قبور آنست که روح صاحب قبر تشل می شود بصورتی مناسب از صور مثالی

و صاحب کشت ویران صورت بهیده بصیرت مشاهد می کنند اما چون شیاطین راقوت تشل و تشکل

بصورت و اشکال مختلفه می باشد از اجنت و اوجان ماقهس الله ارحم ازین کشت اعتباری نگرفته اند

خواجه بهاء الدین

نورالدین

و طریقه ایشان در زیارت اصحاب قبور آنست و چون بسر قبر عزیزی رسند خود را از همه بستها و کیفیتهای
سازند و منتظر نشینند تا چه نسبت ظاهر میشود و ازان نسبت حال صاحب قبر معلوم کنند و طریقی ایشان
در صحبت مردم بیگانه هم برین وجه است که هر که پیش ایشان نشیند بباطن خود نظر کنند هر چه بعب از
آدم آنکس ظاهر شود دانند که آن نسبت از دوست و ایشان را در آن دخل نیست بحسب آن نسبت
بوی زندگانی کنند از لطف و قدر و حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره این را تجلی مقابله گفته اند
و ظهور این معنی بواسطه کمال جلا و صفاست که باطن منور ایشان را حاصل است و آئینه حقیقت ایشان
از نقوش کونیه پاک صافی شده و بسبب کمال مجازات که بان ذات بی کم و کیف دارد و تجلی ذاتی در
هر چه نماید و هر چه بگاه که دیر ابطع وی باز کند از غیر آن امری کیفیت هیچ چیز دیگر در وی ظاهر نخواهد شد پس
هر چه در آن آئینه پیدا خواهد شد ازان او نخواهد بود بلکه بواسطه تقابل شخصی خواهد بود که در وی منعکس شده
و مود این قول فرمودند که روزی خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه بفقیر گفتند که امر و زبط او را
ولایت شاش میرویم در ملازمت ایشان رفتم خدمت مولانا بر سر قبری بسیار نشسته بعد ازان کیفیت
تمام برخاستند و فرمودند بر صاحب این قبر نسبت جذبه غالب بوده است و آن قبر خواهر ابراهیم
کیمیگر بود که از مجذوبان زمان خود بوده است بعد ازان بسر قبر دیگری رفتند و نخط توقف کردند
بعد ازان بیرون آمدند و فرمودند نسبت علمیه بر صاحب این قبر غالب بوده است و آن قبر شیخ زین الدین
کوی عارفان بود که از علمای بانی بوده است.

فصل

در بیان احوال خود

رشته میفرمودند که نزد ارباب تحقیق مقرر شده است که ترقی بعد الموت واقع است سخن حضرت شیخ محی الدین
العربی قدس سره ناظر باین است ایشان فرموده اند که در تجلی از تجلیات بابو الحسن نوری جمع شدم
و مرا تقبیل کرد و از من سیراب شد گفتم که نه تو گفته تشنه توحید از غیر سیراب نشود و خجل شد گفتم چون وقت
از عالی فرا گیرد از غیر فرا گرفته است و غیر ازین سخنان ارباب تحقیق بسیار است که دلالت میکند بر ترقی
بعد الموت را قم این حروف گوید که حضرت شیخ محی الدین قدس سره در بعضی از مواضع فتوحات فرموده اند
که ازان مردم که نفی ترقی بعد الموت کرده اند یکی شیخ ابو الحسن نوریت پس حال او بعد از موت از دو امر برین
نیست یا بعلم یقین دانسته که ترقی بعد الموت واقع است یا دانسته که واقع نیست اگر دانسته که واقع است
ثبت المدعی و اگر دانسته که واقع نیست این علم دگر است که بعد از موت او را حاصل شده پس بهر حال ترقی

بعد از موت

بعد الموت واقع است *

رشته روزی در صفت فقری فرمودند که حق سبحانه لغوث اعظم این خطاب کرده است که یا غوث اعظم

قل لا ضما بک باختیار الفقر ثم بالفقر عن الفقر فاذا تم فقرهم فلامهم الا انا *

رشته میفرمودند که بعضی اکابر طریقت قدس الله ارواحهم گفته اند که بعد کن تا عمل خود بکوب زبری معنی این

سخن گو یا آنست که باید که بدانی هیچ عمل بتو مستند نیست قائم بتوفیق حق سبحانه است

رشته میفرمودند که سخن بعضی اکابر است که حق سبحانه در مرتبه واحدیت اگر خواهد خود را می شناسد

معنی این سخن آنست که در مرتبه حقائق مجروده انسانی که باصطلاح بعضی مرتبه واحدیت عبارت از آنست

اگر خواهد علمی و استعدادی خاص از نزد خود کرامت فرماید که آن علم و استعداد خواص انسان دیر اشناست

و چون جز بعلم وی دیر استوان شناخت پس شناسای وی غیروی نباشد *

رشته میفرمودند که شبی خوابه باقی الی داشت خواب زرفت من نیز از الم وی خواب زرفتم پس فرمودند

کشف کسی می باید که ویرا بکسی علاقه باشد از الم وی متاثر شده بلکه باید که چنان شود که هر چیز را که الم

رسد از آن متاثر شود یکبار مرکبی را چوب زدند چنانچه خون از پهلوی او چکید از پهلوی مبارک ابو نیر

بسطامی نیز خون می چکید درین سخن که حضرت ایشان فرمودند اشارت است بتحقیق بمقام جمع و بیان

این مقام در ذکر حضرت حقائق پناهی مولانا نورالدین عبدالرحمن الجانی قدس سره السامی آنجا که

ملاقات ایشان با مولانا تمس ل دین محمد مذکور شده در ضمن رشته ایراد یافته *

رشته میفرمودند که در مجلس شیخ بهار الدین عمر قدس سره بودیم که کسی از ایشان پرسید که بعضی محققان

در اوائل حال گفته اند که ممکن عین واجب است و در آخر از آن سخن برگشته گفته اند بلکه واجب عین

ممكن حجت این چیست حضرت شیخ در جواب آنکس فرمودند که آن سخن اول را در حال عدم استقامت

گفته اند و این سخن ثانی را در حال استقامت حضرت ایشان بجزار مجلس خطاب کردند که فرق میان

این دو سخن چیست هیچ کس گستاخی نکرد و چیزی نگفت و حضرت ایشان نیز بواسطه آنکه جمعی از امار

ترخانی درآمدند هیچ نفرمودند *

فصل سوم در سخنان خاصه که از هر بابی بوزبان مبارک حضرت ایشان سیگذاشت و مخاطباتی

که از آن حضرت نسبت باهل بدایت و نهایت در صحبت صادر می گشت و آن در ضمن صد و هجده رشته

ایراد می یابد *

رشته میفرمودند که حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره از من پرسیدند که مبتدی را سفر به یا اقامت
من خود را از جواب عاجز فراموشم بنا بر مراعات ادب ایشان مبالغه کردند که بگویم گفتیم در سفر مبتدی را
جز پریشانی دل هیچ حاصل نیست پس حضرت ایشان فرمودند که سفر وقتی مبارک است که صفت تکمیل
حاصل شده باشد با اعتقاد و مبتدی را سفر مناسب نیست ویرادر گوشه می باید نشست و صفت
تکمیل حاصل کرد کسی را که بدین طریقه مشغول است هم در شهر و ولایت خود بودن اولی است زیرا که
تشویع و ملاست خویشان و آشنایان و ناموس ز مردمان ویرامان می آید از آنکه بخلاف شریعت
کاری کند و مرتکب فعلی نامرضی شود و بعضی از مشایخ برخلاف این رفته اند و گفته که مبتدی را سفر
می باید کرد تا بسبب مهاجرت اوطان و مفارقت اخوان از عادات رسمی و مالوفات طبیعی خلل مشغول
و بواسطه ریاضات و مجاهدات که از لوازم سفر است ویرانی الحمله تصفیه تزکیه حاصل گردد اما آنچه
معتقد خانواده خواجهکان است قدس الله ارواحهم در باب سفر و اقامت آنست که مبتدی را
چندان سفر می باید کرد که خود را بصحبت عزیز ازین طائفه رساند بعد از آن باید که ترک سفر کرده
خدمت و ملازمت ویرالازم گیرد و بر کار بچیتا و قتیکه بلکه نسبت این عزیزان حاصل کند و
این نسبت ملک وی شود و اگر در شهر خود انجین کسی یابد البته از صحبت و خدمت وی هیچ طر
نرود و غیر این هر چه کند موجب تضییع اوقات است و فرمودند که شیخ ابو یزید قدس سره در بدایت
حال از بسطام سفر کرد و بصحبت یکی از مشایخ رفت آن بزرگ فرمود باز کرد که از آنجا که قدم بر زمین
و مقصود را گذاشته بازگشت و پیرمردی داشت بخیمت و طلب ضای می قیام نمود و مقصود
وی حاصل شد حضرت شیخ محی الدین العربی قدس سره این سخن را چنین تاویل کرده اند که اشارت
آن بزرگ بدان بوده است که آنچه مقصود حقیقی است جمیع از سنه و اکنه محیط است و هیچ جا از اطاق
وی خالی نیست پس باز یدر برابر آن ستر آگاه ساخت که در طلب وی حاجت بقطع مسافت نیست
رشته میفرمودند که سالک باید که راه ندلت و خواری سپرد برای حصول نیستی تا جمال شاید لاهوتی
در آئینه نیستی به بیند *

رشته میفرمودند که از خواری و دشنام مردم خوش بر نیاید هرگز بوی از معانی مروی بشام جان

نخواهد رسید زیرا که نزد اهل تحقیق لا قاعلی فی الوجود الا الله امری مقرر است پس هر چه از محبوب برسد
از دشنام و خوارسے محب به نیانه اما به سرور و موجب نزد خواهد بود.

رشته سیفر مودند که هر که به نسبت کسی چیزی گوید که ازان نقصان لازم آید البته آنکس را ناخوش
خواهد آمد و آدمی محبوب است بآنکه از نسبت نقصان بوی متاثر نشود و ناخوش گردد کار آنست که
این ناخوشی را از خود دور کنند و این معنی جز به رجوع بجناب حق سبحانه میسر نیست بذر و مراقبه نشود
سلوک نزد ارباب طریقت معتبر بانیت ۱۰

رشته سیفر مودند که یاران ما همیشه سبوح قدوس می گویند اگر ناگاه کسی ایشان را چیزی که طایع
ایشان نباشد بگوید متاثر و متغیر شوند اگر سبوح قدوس گویان این تاثیر و تغیر را از خود دور میکنند
که به چیزی متاثر و متغیر نشوند ایشان را بهتر میبود.

رشته سیفر مودند که هیچ چیز حقیقت انسانی را چنان پاک صاف نمی سازد که بلا و محنت با خاصیت
اینها رافع حجاب غلیظ اند مضمون حدیث ان اشد البلاء علی الانبیاء ثم علی الاولیاء ثم الاشراف مثل
ناظر این معنی است و ما معتقد این طریق ایم و پیچکس را یاران ما برین عقیده میستند.

رشته سیفر مودند که صاحب وجد و حال در راهی میرود و در میان آن راه سگی خفته باشد وی آن
سگ را خیزاند تا خود با سانی تواند گذشت چون بگذرد و در خود گذرد و آن وجد و حال را باقی بیاورد
و اندک آن کم نیست از کمربای الهی نسبت بوی که با وجود آن فعل جد و حال را بوی باز گذاشته اند.

رشته سیفر مودند که اگر کسی نسبت عوام و دیگری به نسبت خواص مکرر که نسبت عوام است ارادت
نمیت است با وجود تقصیر در خدمت و مکرر که نسبت خواص است ابقار حال است با وجود ترک ارادت
رشته سیفر مودند که دوام شغل طائفه که نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم می درزند بروحی بایه که اگر کسی

از ایشان را مثلاً بحبت آب دادن غله بشیر کا جنگ نزع بنوعی واقع شود که سروی بشکند و خون
بر روی وی فرود و بحسب ظاهر خنک و نزع از وی نمایان بود اما بحبت باطن هیچ کدورتی و کراهتی
در دل وی نباشد بلکه اثر ایراد جفای ایشان خوش وقت بود و ایشان را معذور دارد و در آنچه میکنند

و از نسبت خود ذائل نشود و دل از حق سبحانه منقطع نگرداند

رشته سیفر مودند که حق سبحانه بدوام تجلی ایادی متوجر جمیع موجودات است پس کسانی که باختیار خود

گوشه میگیرند و آنرا خلوت و عزلت می نامند چه عذر دارند اگر انجمن تجلی عظیم ایشان را باطل می شمارند
 بغایت جاہل اند و اگر آنرا حق میدانند چرا بحق آن قیام نمی نمایند و گوشه کاری بر خود نمیگیرند طائفه که
 بشرف استغراق در کجہ جمع مشرف چنان شده اند که بشواغل کونیہ نمی توانند پرداخت آن دیگر است
 شش میفرمودند سر آنکه نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم در ملا و صورت تفرقه بیشتر ظاهر میشود
 آنست که این نسبت محبوب است هرگاه محبوب را بخلوت خوانی در حجاب شود.

بجانب

شش میفرمودند لطافت این نسبت بروحی است که نفس توجه بوی مانع ظهور نیست چنانچه در مطاوع
 این معنی ظاهر است که چون بالیشان نیک متوجه شوند محبوب گردند و هم حضرت ایشان فرمودند که
 لطافت این نسبت بروحی است که اگر سگ را بی جنبه کلی نمی زنی این نسبت غائب شود.

شش میفرمودند که الاشیاء بتبیین باضدادها شغل بخلق ضد شغل است بحق سبحانه و چون ضد را از
 کراست میشود و منجذب میشود از مکره محبوب از نیجت است که اهل این سلسله در بازارها و مواضع
 از دحام خلق میروند و می نشینند تا بواسطه ضدیت خلق و کراست از شغل ایشان دل منجذب شود
 بحق سبحانه.

بجانب

شش میفرمودند که اهل این نسبت را صحبت در بدایت بغیر طائفه که این نسبت برایشان غالب است
 سبب فتور عظیم درین نسبت میشود و اگر چه آن صحبت اهل زهد و تقوی باشد و این نه انکار زهد و تقوی
 است که آن در رعایت صفا و نورانیت است لیکن چون بران طائفه زهد و تقوی غالب است اهل این
 نسبت را در صحبت ایشان همان نسبت حاصل میشود و از نسبت شریفه خود که فوق همه نسبتهاست
 بازمی مانند چه حکم غالب راست بینند که محبت بدان و بیگانه گان را چه تا شریافته و از ایشان چه
 نسبتهای تیره چهل شود.

شش میفرمودند که با جمیع نشینید که بر شما غالب نباشند تا شمارا نخورند و غالب نباشند یعنی بحسب نفس
 و هوا کسی قوی نباشند و شمارا نخورند یعنی وقت شمار اضائع و نابود نکنند.

شش میفرمودند که کسی را که داعیه این طریق باشد و دران اثنا خاطر مایل ویرا تشویش پیدا باید که
 استغفار بسیار کند اگر بان دفع نشود جای رود که از زمان دور تر بود اگر بان دفع نشود مدتی بر صوم
 و تغلیل طعام مداومت نماید و معالجه کند که قوت شهوی را تسکین حاصل شود و اگر بان نیز دفع نشود

و

گرد گورستانها گردد و از مردگان عبرت گیرد و از ارواح بزرگان استمداد بگردد اگر بان نیز دفع نشود
گرد زنده گان گردد و از بطن ارباب قلوب در بوزه نماید شاید که بار آن خاطر از وی بردارند و او را در آن
بار ضائع نگذارند.

شرح میفرمودند که خدای انبیا و اولیا را مناسب است که با وجود آن از حق سبحانه مجرب نمی شوند و
عوام الناس را نیز لائق است که بان تکمیل مرتبه حیوانیت می کنند اما طائفه که درین میان اند و از
طریقه دارند ایشان را بغایت نامناسب است یک نفس که باقی سبحانه از لدون برآید بهتر از هزار
فرزند است زیرا که در آن هزار فایده و نفع است درین هزار فتنه و ضرر.

شرح میفرمودند که اگر بالفرض مرا پانصد سال عمر باشد و همه را صرف استغفار کنم هنوز مقدار آن گناهی
که از من صادر شده نتوانم گردان گناه که خدای است.

شرح اگر درین سخنان که از حضرت ایشان نقل افتاد کسی دغدغه شود که خدای سنتی است پسندیده و در
صفت آن آیات قرآنی ظاهر است و احادیث صحیحیه ثابت پس نفی کردن آن روا نبود جواب ازین غده
آنست که نفی اینجا بهر سبیل اطلاق است بلکه نسبت بعضی اشخاص است که لائق بحال ایشان تجرید ظاهر
و باطن است و مخفی نماند که در هر زمانی بحسب حکمت الهی آنچه مناسب حال طالبان و صلیحت کار میدان است
بر زبان اولیا و اهل ارشاد که و از شان علوم خاصه محمدیه اند علی مصدر و الصلوات و السلام جاری میشود پس چون
درین زمان مناسب حال متبدیان طریقت شیوه تجرد و فراغت بود لازم حضرت ایشان حکیم الهی بودند
و جامع حکم نامتناهی تجرد ایما نمودند و از تامل حتما فرمودند.

شرح حضرت ایشان روزی یکی از حضار مجلس با مخاطب ساخته از تعلق و عشق بمطهر حبلیه منع میکردند
و میفرمودند که من این نسبت را از قاری مشاهده کرده ام که ویرا بصاحب جمال تعلق شده بود و هر جا که
دی میرفت آن قاز نیز در پی میرفت شنیده ام که شیرازی نیز این حالت بوده است پس در امر غیر ضروری
که حیوانات شریک باشند بان گرفتار بودن و عمر شریف صرف آن کردن مقتضای همت نیست لیکن
اگر استعدا کسی بر وجهی افتاده باشد که بی اختیار گرفتار نسبت جسی می باشد ان دیگر است بعد از ان این
عبارت فرمودند که نصیحت ناصحان را در کاخانه گرفتار این نیست.

شرح میفرمودند که چون در صحبت ارباب جمعیت نشسته شود و بدل سخن سبحانه جمع گردد و آرام گیرد و بخت

بزرگ گفتن نیست زیرا که غرض از ذکر حصول این نسبت است ذکر از برای آنست که محبتی که در دل مضر است
ظاہر گردد و *

۲۱ ششم روزی حضرت ایشان این ابیات خواندند بیت تاها و هوا اشارت می کنی + یا بحر و یا عیار
می کنی + بنده حرفی نیاید از تو کار + جهد کن تا از رهت خیز و غبار + یا بفرنگ و اورا آزاد کن + بنده شو
لی + او گوش یابد کن + بعد از آن فرمودند که این ابیات اشارت است بان نسبتی که در محبت حاصل میشود
انچه نتیجه صحبت است نه توسط تا و هواست *

۲۲ ششم میفرمودند که چون از صحبت کسی نسبتی فرا گیرید طریق نگاهداشت او بآنست که وجهی سازید که شمار
از آن کس کراستی نشود از اینجا است که گفته اند شیخ باید خود را در نظر مرید محبوب بتواند ساخت زیرا که نشی
آن محبت که سبب ظهور این نسبت شده وی بوده پس هرگاه که از وی کراستی شود که ضد محبت است محبت
زائل شود و چون محبت زائل شود نسبت نماند *

۲۳ ششم میفرمودند کسی که بصحبت این طائفه می آید باید که خود را بغایت مغفلس نماید تا ایشان را بروی حم آید
۲۴ ششم میفرمودند حاصل طریقه خواجگان قدس الله ارواحهم دوام اقبال است بجناب سبحان و وجهی که
در آن اقبال پیچ کلفت نباشد *

۲۵ ششم میفرمودند که مقصود کلی آنست که لطیفه مد که را بر سبیل دوام اقبالی بحق سبحان واقع باشد از تو
باید که این اقبال واقع باشد تا مقبله باشی *

۲۶ ششم میفرمودند که خواجگان این سلسله قدس الله ارواحهم هر زمانی در قاضی نسبتند ازند کاخانه
ایشان بلند است خواجه اولیا کلان علیه الرحمه که از کبار اصحاب حضرت خواجه عبدالخالق اند قدس سره
در مسجد سر صرافان در بخارا حلقه خواطر بر آورده اند این کار را بنده از عقل و ادراک است این معنی از داور
ادراک بیرون است از ایشان پرسیده اند که خلوت در انجمن کدام است فرموده اند خلوت در انجمن
آنست که بازار در آئی و آواز بازاریان بگوش تو نرسد این عزیزان همچنین مشغولیه داشته اند این
طریق را آسان بنایه شمرد *

۲۷ ششم میفرمودند که طریقه خواجگان را قدس الله ارواحهم آسان بدانید حضرت خواجه محمد باقر قدس سره
سره با این همه کمالات صوری و معنوی دائم از رساله های خواجگان قدس الله ارواحهم همراه سید شسته اند

از آن که قدسیه را دائم مطالعه کنند و همراه دارند ناگزیر است *
 رشتحه ۲۹ میفرمودند که معرفت خواطر بروجه کمال منحصر در طریقه خواجه عبدالقیاں است قدس الله روحه
 بنا بر کمال احتیاط ایشان در پاس الفاس *

رشتحه ۳۰ میفرمودند که آنچه معتقد ماست ازین طریقه آنست که دائم دل بر سبیل حق ولدت آگاه حق سبحانه
 باشد و انیمانی را با اعمال مناسب کسب میکنند بدشمن نیست و نه دشمنش آنکه کتب رایج مدخلی نماند و نمغنی
 ملک انفس گردد و ملک شود *

رشتحه ۳۱ میفرمودند یقینی حاصل می باید کرد که هیچ آبی آنرا نبرد و هیچ آتشی آنرا نسوزد شلای که راقین حاصل
 شده است بوجد گندم هیچ چیز این یقین را از ابل نمی تواند گردانید بخلاف آنکس که گندم را بتکلف در زمین
 خود میگرداند بسا که بسبب اشغال گوناگون از وی زهرولی شود *

رشتحه ۳۲ میفرمودند که این بیت مرا خوش آمده است بیت بر آستان ارادت که سر نهادشی بیکه لطف
 دوست بر دلش در کجی نکشود و بعد از آن فرمودند در باطن هر که نسبت ارادت ظهوری کرد باید که آنرا از
 حق سبحانه نعمتی عظیم دانسته بحق آن قیام نماید و قیام نمودن بحق آن جز این نیست که بگی خود بجناب حق سبحانه
 متوجه شده هستی خود را صرف آن جناب کند پیش محققین ثابت شده است که وجدان بر طلب مقدم است
 و آن حدیث را که حضرت بنی صلی الله علیه و سلم فرموده است من طلب شیاً وجد وجد خیرین تفسیر کرده اند
 که من وجد شیاً طلبه زیرا که تاحق سبحانه بر دلی بوصف ارادت تجلی نماند آن دل را استعداد ارادت و طلب
 حق سبحانه حاصل نمیشود و نتیجه آن تجلی میل انجذاب است بجناب حق سبحانه پس دل انبند به تجلی ارادی
 حق سبحانه شده باشد بعد از آن طالب مریدوی گشته و این را تمییز است و آن آنست که شخصی در پاس
 منظر میروند ناگاه صاحب جمالی از بالای منظر بروی جلوه گردد و دل و پیرا بر بود و در باطن وی میل
 و انجذاب بآن صاحب جمالی پیدا شد پس درین صورت وجدان بر طلب و ارادت مقدم است بقیه سوال
 کرده اند که چون وجدان مقدم است طلب را چه فائده است جواب گفته اند که طلب از برای اتیافای حظ است
 دیگر آنکه وجدان که بر طلب مقدم است بروجه اجمال است و فائده در طلب آنکه آن اجمال تفصیل یابد *
 رشتحه ۳۳ میفرمودند که قیمت مرد بقدر حرکت مدر که از اوست بمقتضای این طائفه قدس الله روحه *
 رشتحه ۳۴ میفرمودند که کار نه آنست که توجه و مراقبه کنند بلکه کار آنست که همه کار را طالع یک مقصود سازند و

ادراکنی خاص در مجموع اشیا پیدا کنند*

رشته میفرمودند که عمل را محبوبی باید گرفت نه حضور و جمعیت را زیرا که حضور و جمعیت از مواهب است و غریزه الوجود است و در تحت اختیار نیست و فقدان موجب کسل و فتور است بخلاف عمل که از کمکاسب است و در تحت اختیار و مواظبت بران موجب جمعیت حضور است بانجا صیغه چنین واقع است که بحضور و جمعیت فتور راه می یابد پس این دو بیت خوانند ابیات خالقان این شکم در باطن است * راه جانم سو لونا این است * یا بکلم شرع در کارش فکرم * یا بکلم در کمسارش فکرم *

رشته روزی نسبت به بعضی حاضران از روی سیاست میفرمودند که هرگاه شما در صحبت با بستی حاصل شد بازمی آید و اگر کلفتی رسید میرود این سهل می باشد کسی که پیش فقیر حاصل از برای ذوق و حال می آید آن محبتی است عارضی نه ذاتی پس این بیت خوانند که سمیت در دل چو شراب شوق ما میریزی * بایه چو خمار گیردت نگریزی *

رشته روزی حضرت ایشان معارف دل آفرین و لطائف شوق انگیزی گفتند و یکی از حاضران در اتمام آن سخنان مداده بود و به شغف هر چه تمامتر گوش و هوش بر استماع آن حضرت ایشان فرمودند که شما بیخیال سخن شنیدن دارید خود را بمضمون آنچه می شنوید در می باید داد سخن کنی است از گفت و شنید کار نمی کشاید *

رشته میفرمودند که کلام را جمالی است بر آنکس که حق سبحانه عنایت کرد و ظاهر گردانید از نیجاست که حق سبحانیا را علیهم الصلوات و السلام بکلام غرستانه بجز ب تصرف *

رشته میفرمودند زبان مرآت دل است و دل مرآت روح و روح مرآت حقیقت انسانی حقیقت انسانی مرآت حق سبحانه حقائق غیبیه از غیب ذات قطع این همه مسافات عبیده کرده بر زبان می آید از اینجا صورت لفظی پذیرفته بمسامع حقائق مستعدان میرسد *

رشته میفرمودند که جمال سخن است که مستمع را از مستمع بازمی ستاند و جمال نمیدهد سخن را اگر حکم اولیا پس این ابیات خوانند ابیات سه نشان بود ولی راز نخست آن بجنه * که چو روی و به بینی دل تو با و گرا آمد * دوم آنکه در مجالس چو سخن کند ز معنی * همه راز هستی خود بجهت می رباید * سوم آن بود معنی فی اصل عالم که زیج عضو او را حرکات بد نیاید *

ششجه میفرمودند که بعضی اکابر را که ملازمت کردم دو چیز مرا کرامت کردند یکی آنکه هر چه نویسم جدید بود
نه قدیم دوم آنکه هر چه گویم مقبول بود و مرده

ششجه در کت ثانیه که راقم این حرف بعثت آستان بونی حضرت ایشان مشرف شد قصیده مشتمله
سناقب آن حضرت نظم کرده مصدر بطرفی از معارف صوفیه قدس مدار و احکم ساخته بود که بعضی
از آن نیست ابیات یا برداشت پرده از رخسار این محشول یا اولی الا بصار بلعنه انتاب
طلعت او و طلعت من مشارق اظهار همه اشیا هلاک این خنراق همه ذرات محو این انوار همه را
صاف ساخت است این نور همه را پاک سوخت است این نار بلعنه دوست در کین و مکان
جلوه دوست بر بین و یسار نیست تکرار در تجلی او هر چه باشد بیرون ز حد شمار لیکن آن از
تجد و امثال بی نماید بصورت تکرار جمله ذرات کون اینها هست که در آن جلوه میکند رخ یار
در سر آئینه بآئینه می نماید اجاشقان دیدار بگاه مستور در پس پرده بگاه مشهور بر سر بازار بگاه
در پرده می نواز دساز بگاه بی پرده می در اند تار بپر دگی دوست با همه پرده بپر ده ساز دوست
با همه اوتار تا شود نقش پرده شان حائل از تماشای نور آن رخسار ای زیند ارغیر در پرده
خنیز و بردار پرده پندار بگردین پرده باریخو اهی روی دل سوی نقشند ان آر آن مقیمان
بارگاه است و ان ندیمان صد رصفه یار همه در بزم شوق شاه شان همه در بزم عشق
شاه سوار همه عالی و زان میان اعلی شاه ابرار خواجہ احرار و برادر طرقت مولانا موسی که از
خاص خادمان آن آستانه و محرمان آن دولتخانه بود این قصیده را در خلوتی بنظر مبارک حضرت
ایشان رسانید روز دیگر حضرت ایشان در صحبت فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که در زمان میرزا غلام
که در سرت بودیم و اشعار حضرت سید تقی قدس شریعت شهرت یافته بود بعضی جوانان نور سیده مثال آن شمار
توحید امیر میگفتند ظاهراً آن بود که حقائق و حار باطنی حضرت سید بود که منتشر شده از بطن آن جوانان
بی اختیار ایشان سر نیزه اگر چه آن سخنان حسب حال ایشان نبود لیکن چون استعداد ایشان قبول
منظریات آن حقائق و معارف کرده بود باین سبب ایشان از سایر ایناے جنس امتیاز تمام داشتند
ششجه میفرمودند از پیری که در هری بیرون دروازه ملک کله پوش میدوخت یک دو سخن آشنایندم که
از آن بوی مذاق این طائفه می آمد دیگر نسبت بوی رعایت ادب چنان کردم که در هیچ راهی و بازاری

قدم من از قدم وی پیش زلفت بجبت غمت آن دو سخن *

شرح میفرمودند اگر شنوم و دانم که در خطای کافری سخنان این طائفه را بنجار میگوید میروم و ملازمتش میروم

میکنم و منت میدارم *

شرح اول سخنی که در کت اولی از حضرت ایشان در قرنی استماع افتاد این بود که فقیر را مخاطب ساخته

فرمودند که یکی از اکابر گفته است نحو علمی است که اصول آنرا بیک هفته ضبط میتوان کرد اما از روی پروریم

که چه بودی که دروشی نیز در کتابی نوشته بودی که یک هفته توانستی آموخت و آنچه مقصود است بسبب

حاصل شدی آن یکی از درویشان گفته است که دروشی آسان کار نیست آئینه است روی در

ملک دروشی همین که روی آئینه را گرداند *

شرح دخیوتی خاص بفقیری میگفتند که خلاصه علوم متد اوله تفسیر و حدیث و فقه است و خلاصه آنجا

علم تصوف و موضوع این علم بحث وجود است که میگویند که در جمیع مراتب الهی و کونی نیست الا یک وجود

ظاهر بصورت علمیه خود این بحث بنایت مشکل و دقیق است بتعقل و تخیل در آن خوض کردن موجب ضلالت

و زندقه است چه درین عالم سگ و خوک امثال آن از حیوانات خبیثه و انواع جناسات و قاذورات

بسیار است اطلاق وجود بر آنها کردن در غایت قباح و شناعة است و مستحسن ساختن آنها موجب

خرم قاعده و خلاف اصطلاح این طائفه پس واجب بر اکیان که بتصفیه مراتب حقیقت خود از نقوش کونی

مشغول شوند و از ان مشغول بامر دیگر نپردازند تا وقتیکه بواسطه تزکیه و تقصیه محل پر از نور وجود بر تلیفه بدر که

تا بدو این معنی چنانچه هست روی نماید *

شرح در کت ثانیه در قریه کاشان که دهمی است از ولایت قرشی بر جانب بخارا در صحبت خاص فقیر را مخاطب

ساخته این ابیات خواندند که بیت تو به باش اصلا کمال نیست و بس + ندور و گم شو وصال نیست

و بس + ای کمان و تیر را بر ساخته + صید نزدیک و تو دور انداخته + سخن اقرب گفت من جبل الوردید *

تو فکنده تیز فکرت را بعید + بعد از ان التفات کرده سخنان بسیار فرمودند که بعضی از ان نیست که

تا تو آمده بحال تو نپرداخته ایم اما باید که این را دانی که بسیار چیزها که نمی باید از تو رفته است و بسیار چیزها که

می باید بجای آن نهشته است لیکن تو از ان خیر نداری و بسبب تمثیل فرمودند که خرزهره چون از گل بیرون آید

و قصد مرتبه خشکی گردد و هر آنی یک غامی از وی میرود و خشکی بجای آن می آید و از ان خبر ندارد و هیچ

حسی ادراک این معنی نمی تواند کرد و اگر دهقان اورا گوید که بسی خامی از تو رفته است و بسی بختگی بجای آن نشسته وی باور نخواهد کرد و لیکن چون بمرتبه بختگی رسد و در خود نظر کند خود را از ستر تا پای بخته ببیند آن دهقان رسیده میگفت است و در آشنای این سخنان بر حضرت ایشان گریه عظیم غالب شده بود و از چشمها مبارک ایشان دانه دانه اشک میریخت غالباً نسبت گریه و وقت آن مخاطب بود که بطریق انعکاس از حضرت ایشان ظاهر گشته بود و الله اعلم

در ششم دگر که بشربت ملازمت آنحضرت رسیده شد پرسیدند که از کجائی گفتیم مولود سبزواری را مادر سبزی نشو و نما یافته ام تبسم کردند و بر سبیل انبساط فرمودند که سبزی سبزواری افتاد و در سایه دیوار نشست بعد از لحظه سر بالا کرد و رافضی را دید که بر سر دیوار نشسته است و پایهای فرو آورده و نام حضرت ابوبکر و حضرت عمر رضی الله عنهما را برای امانت ایشان بر کف پای خود نوشته سبزی را خیرت دین در حرکت آمد کاروی بکشد و جهان بر کف پای وی زد که از پشت پای بوی سر بر کرد و رافضی فریاد برآورد که یاران دریا بسید که خارجی مرا کارزد و در و افض از اطراف و جوانب هجوم کرده سنی را در میان گرفتند که چرا یار ما را کارزدی دید که در آن اثر دحام و غوغا تلف میشود حیله انگیزت و گفت مرا گذارید که حال خود بگویم من یکم از جنس شما خواستم که درین سایه دیوار زمانی استراحت نمایم و از کوفت راه برآسم چون نشستم و بالا نگاه کردم دیدم که این شخصانهای را که من برگزیده توانم دیده آورده و بالا سر من بنشیند مرا بغایت ناخوش آمد آن بود که کارزد و من تا آن نامهار از بالای سر من دویدند و رافضی که از وی آن سخن شنیدند دست وی بوسیدند و بروی آفرین کردند و وی ازین حیل از ایشان خلاص یافته آنگاه حضرت ایشان تبسم کنان فرمودند که شما از چنین شهری بوده اید بعد از آن فرمودند که یکی از مشایخ وقت باریض روضه سعید جمعی از غلات و کهنهای ایشان برکناره قافله شیخ آمده زبان سبب حضرت ابی بکر رضی الله عنه بکشادند و نام مرا گفتند صاحب شیخ در آن مقام شدند که ایشان را از جرم منع کنند شیخ فرمودند که ایشان امر بخانید ایشان نه ابوبکر را و دشنام میدهند ابوبکر را و دیگرست و ابوبکر ایشان دیگر ایشان ابوبکر موسوم خود را دشنام میدهند که خلافت بی استحقاق گرفت و با حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم و با اهل بیت ادری الله عنهم نفاق داشت دشنام میدهند و نام مرا میگویند و رافضی که آن سخن از شیخ شنیدند تنه و ستاگر گشته از طریق باطل خود برگشتند و بروست شیخ توبه کردند بعد از آن پرسیدند که پدر تو

بختگی

از پشت از برای

۱۰

چهاره است وجه نام دارد گفته و اعطاست و مولانا حسین نام دارد فرمودند که من صفت وی شنیده ام
 میگویند که بسی فضائل و کمالات دارد و معظی سقیول خواص و عوام است پس فرمودند که مولانا شهاب الدین
 سیرانی نلیه رحمه که استاد شیخ زین الدین خوانی و مولانا یعقوب چرخ قندیس برهما بوده اند بسمرتند آمدند
 و خواسته اند که در مسجد جامع و عظم گویند خدمت مولانا محمد عطار سمرقندی که از کبار طبقه خواجگان اند
 و کمال علم و تقوی و زهد و ورع آرسته بوده اند و نسبت قوی و لطافت تمام داشته اند در آن مجلس حاضر
 بوده اند خدمت مولانا شهاب الدین در وقت برآمدن بمنبر پایه را بوسه داده اند و بمنبر بالا رفته
 خدمت مولانا محمد چون آن صورت مشاهده کرده اند فی الحال از مجلس برخاسته اند و بیرون
 آمده مولانا شهاب الدین سخن ناگفته از بمنبر فرود آمده اند و در عقب ایشان رفته و استفسار نموده
 که از من چه بی ادبی بوجود آمده که شما بیرون آمدید در مجلس شستید ایشان فرموده اند که ما علی الدوام
 خاطر مشغول میداریم سعی و اهتمام می نمایم که هیچ بدعتی در میان مردم نماند شما این بدعت را از کجا
 آورده اید که در حین برآمدن بمنبر پایه بمنبر بوسه کنید این در کدام کتاب و سنت است و کدام از ائمه
 سلف این کرده اند از امثال شما مردم دانشمند که این امر واقع شود بودن ما در آن مجلس مصلحت نیست
 حضرت ایشان فرمودند که مولانا محمد عطار همه وقت در اتباع سنن و دفع بدع بجد کمال مبذول بودند
 و فرزندان ایشان مولانا حسن را ملاحظه های خوب در دین و ملت مثل والد شریف خود بسیار بوده است
 چون راقم این حروف از ملازمت حضرت ایشان بخراسان آمد و مجلس غط خدمت والد علیه الرحمه
 رسید دید که در وقت برآمدن بمنبر پایه بمنبر را بوسیدند چون بجان آمدند این حکایت مولانا شهاب الدین
 و مولانا محمد عطار سمرقندی را که از آن حضرت شنیده بودم بوالد عرض کردم گریستند و گفتند این
 نصیحتی است که حضرت ایشان بزبان تو برای من فرستاده اند و دیگر در امثال این امور ملاحظه
 و احتیاط بلیغ لازم گرفتند و از حرکات فضولی بر سر بمنبر و دست و پای زدن باز ایستادند حضرت
 ایشان گاه گاه بتقریب و عظمی و اعطی والد علیه الرحمه و مراعات حسن التفات باین فقیر از اکابر
 و اعیان که دیده بودند نقلهای فرمودند بعضی از آن در ذکر درویش محمد سمرقندی ایراد یافته و بعضی
 انیست که مذکور می شود +

رشته میفرمودند که عظمی و عطا کوس در سمرقند بسیار خوش آمدی و عظم خدمت پید عا شش و دیگر عظم ابو سعید

تا شکنند می و فرمودند که خدمت سید مردم مرقاض بود و اتم اثر گر سنگی و خشکی لب از خدمت نمایان بود
ایشان بسیار وعظ نخته خوب میگفتند در کنار مجلس ایشان بسیار برپایی می ایستادم آنرا ریاضت
و مجاهده از ایشان نیک ظاهری بود و انوار طاعت و عبادت از بشیره ایشان لایح می نمود می فرمودند که
عزیزی خواب دیده بود که جمعی کثیر ایستاده اند می گویند که حضرت موسی کلیم الله علیه و آله می آیند آن عزیز گفته
من نیز رفتم و گفتم من نیز ایشان را بینم چون آمدند سید عاشق بود حضرت ایشان فرمودند سید بان
مشابه بودند که ایشان را چنین بینند.

در شش میفرمودند اول بار که بهری رفتم بنیاز نگاه رفتم بودم دوسه روز با شیدم بعد از مراجعت به ده
مولانا شمس الدین محمد سنو کوسوی کرچی رسیدم و وی از علمای متقی بود و از مریدان شیخ شاه فری
رحمهما الله تعالی در مسجدی وقت نماز شام پانصد کس بوده باشد روز دیگر علی الصبح وعظ فرمودند
مرا آنجا بسیار خوش آمد و کس از مردم تا شکنند همراه من بودند نخواستم که ایشان بسبب من آنجا توقف
کنند بشهر آمدم و بعد از دو روز رفتم و یک هفته با شیدم و در آن مسجد کثرت اوقات از صاحب طاعات
جمعی می بودند روزی خدمت مولانا شمس الدین محمد وعظ میگفتند و در آن وعظ بسیاری گریستند
گوش داشتیم که سبب گریه ایشان چیست فرمودند که میرزا شاه رخ را با شاه مسلمان میگویند شیدم
که دیوان گرشاد را به کنیزی متهنم کرده اند فرموده است تا او را از مناره انداخته اند خالی از ان نیست
که بموجب شریعت ثابت شده یا نه اگر ثابت شده دره می باید زدن یا درم کردن و اگر ثابت نشده
بی جهت مسلمانی را باین نوع چراسیکشند بعد از اثبات از مناره انداختن مشروع نیست تا بسبب آنکه
این حکم از میرزا شاه رخ بحسب بیعت صادر شده بود خدمت مولانا بسیار متالم شده بودند و بی اختیار
می گریستند حال بزرگان دین چنین بوده است غم دین و ملت بر ایشان از همه غمها زیاده بوده است
شیخ میفرمودند که شیخ ابو عثمان چیزی از شیخ خود ابو حفص حداد قدس سرها استجازه کرد که خلق را وعظ
و نصیحت کند شیخ فرمودند باعث برین داعیه چیست گفت شفقت بر خلق پرسیدند که شفقت تا چه حد
گفت اگر عرض همه عصاة محمدی صلی الله علیه و سلم مرا بدوزخ برند راضیم که ایشان خلاص شوند شیخ
فرمودند اینچنین کسی را میرسد که نصیحت خلق کند پس اجازت دادند و در پای منبری نشستند و دوسه
اقتلح مجلس کرد در آن آنکه سایه بر خاست و جامه خواست شیخ ابو عثمان فی الحال جبه از بر شید

از مجلس الدین محمد سنو کوسوی کرچی

در شش میفرمودند

در مجلس الدین محمد

بودی و او شیخ ابو حفص بانگ بر شیخ ابو عثمان زدند که انزل یا کذا بشیخ ابو عثمان سخن تمام نکرده از منبر
فرود آمد و نزد شیخ رفت و گفت از من چه کذب صادر شد شیخ فرمودند نگفته بودی که باعث نصیحت
و موعظت شفقت بر خلق است اگر ترا برادران مومن شفقت بودی توقف کردی تا فضیلت آن
و ثواب آن یکی از ایشان رانی بودی طریق آن بود که صبر کنی اگر کردی حسان در وجود نیامدی آن سائل
محرورم بماندی بعد از آن تو بران خیر اقدام نمودی +

۵۲ رشمه روزی فقیر که راقم این حروف ام بخاطر گزینم که اگر وقتی از اوقات وعظ خواهم گفت بر زبان
سبارک حضرت ایشان از آن باب سخنی گذرد و باین نیت مجلس آن حضرت در آمد بعد از لحظه فرمودند
که شخصی پیش یکی اکابر دین رفت و گفت میخواهم که وعظ گویم آن بزرگ ویرا عجب ابلی گفته است فرمود
که نیت در عصیت نافع نیست این جواب صحیح است زیرا که پیش از وقت سخن گفتن نصیحت کردن محصیت
است پس فرمودند که ازین معلوم میشود که درجه سخن بسیار عالی است بعد ازین سخن فرمودند که اکنون
نقل کلام کنیم آن که وقت سخن گفتن کی است و اکابر بطریقته اقدس الله ارواحهم در باب وقت موعظ
و تذکیر سخن بسیار است بعضی فرموده اند که وقتی سخن گفتن رواست که مشکلم آن درجه رسیده باشد که زبان
نائب دل گشته باشد دل اذنا بق سبحانه +

۵۳ رشمه میفرمودند که چون رنگ نقوش کونیه از آئینه قوت بدر که زد و دوده شود محاذی او جزوات هیچ نیست
۵۴ رشمه میفرمودند هر که عملی از کامل مکمل فرا گیرد مواظبت و مداومت بران سبب حصول بمقامات عالیست
۵۵ رشمه میفرمودند که برفع اخلاق رده مشغول شدن شکل است یا چیزی از اعمال باطنی بر خودی باید گرفت
یا منتظر بود که یکبار از سر ظاهر شود و مرد را از همه خلاص کند +

۵۶ رشمه میفرمودند که یاران ما باید که یکی از دو امر اختیار کنند یا آنکه چیزی از وجه حلال قبول نمایند و بر عت
مشغول شوند و در مجموع مشغولها خود را نگاهدارند چنانچه طریق فقره خانواده خواجگان است قدس الله
ارواحهم یا خود را در افکنند و از شدن ناشدن اندیشه نکنند و سعی بلیغ نمایند که بالیست خود را در پایست
و دیگری کم کنند تا بسعادت عظیم که فناء فی الله است مشغول شوند پس این بیت خوانند که بیت
تو در افکن خویش قسم تو زود دست + خواه ما تم باش و خواسته سور باش +
۵۷ رشمه میفرمودند که رجال عیبت در هر زمانی ملازمت صحبت کسی می کنند از صلحا که عمل بعبودیت میکنند

بسیار از کس در وجود نیامدی

عجازی

و از حدیث

و از رخصت جناب می نماید این طائفه از ارباب رخصت میسرند بر رخصت عمل کردن کار ضفاست
طریقه خواجگان قدس الله ارواحهم عزیمت است +

ششم و قتی که بطریق عزیمت و احتیاط امری کردند فرمودند که در رفته و طعام احتیاط کردن از لوازم است
پزنده طعام باید که بر طهارت کامل باشد و از روی شعور و آگاهی سیزم در دیکه آن تند و آتش افروزد
در هر طبعی که بر سر آن غضبی رفته بودی یا سخنان پریشان گنه آشته بودی حضرت خواجه بهاء الدین قدس
از آن طعام نمیخوردند و می گفتند که این طعام را ظلمت است که ما را خوردن آن روانیست حضرت
ایشان در زمستان بغایت سرد که برف عظیم افتاده بود در ده تل کلانان که بر دوش سگ می رفتند
سحر طهارت ساختن بیرون آمدند و از در مطبخ میگذشتند در آن محل دو غلام طبخ و دیگهای بزرگ
پر آب کرده آتش فروخته بودند و آب گرم میگردید از برای طهارت ساختن اصحاب و در اثنای آن
خدمت با یکدیگر سخنان روزمره میگفتند حضرت ایشان ایستادند و غلامان را پیش طلبیده تهر کردند و
چوب طلبیدند که لت کنند و در آن عتاب خطاب فرمودند اینقدند آسته باید که در وقت آب گرم کردن
و طعام نچتن بدل حاضر باید بود و زبان از مالایینی نگاه می باید داشت تا بان آب وضو ساختن از آن
طعام خوردن نور حضور و آگاهی در دل پیدا شود و آبه که بغفلت گرم کنند طعامی بغفلت پزنده از آن
آب وضو ساختن و اذان طعام خوردن ظلمت غفلت در باطن پیدا شود خدمت مولانا لطف الله که
از مقربان اصحاب و از قبولان بودند گناه آن غلامان را در خواست کردند حضرت ایشان عفو کرده
بهارت خانه رفتند +

ششم میفرمودند که تراختی بعضی از صوفیه قدس الله ارواحهم آوازی را آنست که آن بزرگواران نظر
بر اصل مقصود داشته اند و بصفای فطرت دریافته اند که مقصود اصلی آنست که حقیقت انسانی را از قیود
بشریت ربانی حاصل شود و در آتماع آوازی ایشان را این معنی حاصل می شده است بنابر آن اختیار
کرده اند و حکمت در آنکه بعضی از ائمه جائزند آسته اند آن تواند بود که چون فی را ارباب هوا و بدعت
انخد کرده اند بشنیدن آنرا دشوار و شعاع خود ساخته اند ازین بزرگواران از تنگ مشاکت ایشان
ترک شنیدن آن کرده اند از مقصود خود در گذشته تسک و تحصیل نسبت جمعیت با سبب دیگر کرده اند +
ششم روزی در مجلس شریف حضرت ایشان شخصی خود را بتکلف و تعلیل بر نسبت بخودی و کیفیت استغراق

در هر طبعی که بر سر آن غضبی رفته بودی یا سخنان پریشان گنه آشته بودی حضرت خواجه بهاء الدین قدس

میداشت حضرت ایشان متوجه وی شده این بیت خوانند که بیت کزج سیاحت مستی که درین
مارا نشاناست از ان شاه بی نشان *

شرح ۱۱ میفرمودند تا آن زمان که نسبت مرید قوت نگرفته است و در آن ممکن نشده با وی مدارا مواسکینند
و بجانب او میروند و مواخذنی نمایند آنچه از وی میسر شد از افعال و اخلاق ناملاکم تحمل می کنند اما چون
نسبت وی قوت گرفت و او را یقین باین طریق حاصل شد کار با او افتاد باید که در هر نفس پاسبان
احوال خود بود تا چیزی از وی صادر نشود که سبب گرانی و کراهت خاطر می گردد و اگر از وی امری درو
آید مواخذ می کنند و سیاحت نمایند *

شرح ۱۲ میفرمودند که بعضی گفته اند شیخ باید که مریدان را بتواند خورد و شوی که چنین نبود ویرایش می فرستد مرید
خوردن را معنی آنست که شیخ باید که چنان باشد که در باطن مرید تصرف تواند کرد و اخلاق ذمیمه ویرا بتواند
یعنی تا بود تواند گردانید و اخلاق حمیده بجای آن تواند اثبات کرد و او را بدرجه حضوره آگاهی تواند رسانید
شرح ۱۳ روزی حضرت ایشان اصحاب را میگفتند که ام ایاز شما که نسبت بشما نیست بار و زیاده تصرف
واقع نشده است هر بار بیرون رفتن و مصالح کردید کسی را که دانگی نور از پیشگاه کرامت کردند باید که بآن
نور مصالح خود سازد و بآن نور ظلمت خود را بیند و خود را از میان بردارد *

شرح ۱۴ میفرمودند چند روزی که من در حیاتم سعی نمیکنید و خدای بین نمی شوید کی خواهید شد این فرصت را
غنیمت بشمارید که پیشیان خواهید شد و پیشانی سود خواهد داشت *

شرح ۱۵ وقتی که حضرت ایشان فقیری را بطریق رابطه اشارت فرمودند این بیت خوانند که بیت
جای کن در اندرونها خویش را در کن ادراک غیر اندیش را پس فرمودند یعنی دور کن ادراک
این غیر اندیش را که در دل مردم جا کنی یعنی بهیچ خود متوجه آن باش که خود را در دل مردم که عبارت از
مشائخ طریقت است جای سازی چنانچه طریق خواجگان است قدس الله ارواحهم که در هر نفس پاسبانی
باید کرد تا چیزی واقع نشود که سبب کراهت خاطر گیر گردد تا بجای رسد که همه مراد او مراد او میر شود و مراد
سیر مراد او بسبب این پاسبانی بسعادت مشرف شود که فوق آن متصور نیست و آن فتاوی است
شرح ۱۶ فقیر در مجالس صحبت بسیار در روی مبارک حضرت ایشان می گریست روزی ویرا مخاطب
ساخته فرمودند که شخصی در چهره مبارک حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بسیاری نگریسته است

حضرت خواجه فرموده اند که بسید در روی مانظر کن تا دل بیاد نهی پس حضرت ایشان این مصرع خوانند
که مصرع دیوانه شود هر که به بیدرخ ماه بعد از آن فرمودند که توجه مرید باید که در میان دو ابرو
پیر باشد و پیر در مجموع اوقات و احوال مطلع و حاضر خود اند تا ابدت و عظمت پیر در تصرف کرده هر چه
ملازم حضور وی نیست از باطن مرید رخت بند و در غایت این معنی بجائی رسد که حجاب از میان پیر و مرید
مرتفع شود و مجموع مرادات و مقاصد پیر بلکه احوال و مواجید وی معاین و مشاهد مرید گردد و مصرع این کار
دولت است کنون تا کرار رسد *

رشته میفرمودند که طریق خلاصی از گرفتاری بنحو اوردید و مقتضیات طبیعی یکی از سه چیز تواند بود اول
آنکه علی از اعمال خیر بر خود گیرد از آنچه این طائفه مقرر کرده اند و طریق ریاضتی اختیار کند دوم آنکه حول
و قوت خود را از میان بردارد و بداند که او از آنچه نیست که خود را بخود ازین بلیه خلاص تواند گردید
نیاز و انتقاد بد و ام تضرع و انکسار بجناب حق سبحانه رجوع نماید باید که حق سبحانه او را خلاصی ازین بلیه
کرامت فرماید سوم آنکه مستند از باطن و بهمت پر بود و در مقابل توجه خود سازد بعد ازین تقریر حاضران
پرسیدند که ازین سه طریق کدام بهتر است هم فرمودند که استمداد از بهمت پیر و توجه بوی بهتر است
نیز که طالب خود را از توجه بحق سبحانه عاجز داشته پیر را وسیله این توجه و وصول بجناب حق سبحانه گردان
است این معنی بحصول نتیجه قرب است آنچه مقصود طالب است برین بود و تر متفرع شود که همیشه
مستند از بهمت پیر باشد *

رشته میفرمودند هر که با یکی ازین طائفه می نشیند باید که جدی کند تا از حقیقت وی خبردار شود بعد از آن
این سه بیت از مثنوی خواندند که ابیات من بهر جمعیتی نالان شدم به جنت بد حالان و خوش حالان
شدم به هر کسی ازطن خود شد یار من به دور درون من بخت اسرار من به سر من از ناله من دور
لیک چشم و گوش را این نور نیست *

رشته روزی تعلیم اهل صحبت می فرمودند که گرسنگی پر و بیداری پر دماغ را منحرف و ضلوع میگردد و از
ادراک حقائق و دقائق بازمی دارد و ازین جهت است که در کشف بعضی از اهل ریاضت غلطها واقع
شده است کسی را بیداری بسیار ضرر نمیکند که در آن بیداری سروری و فرحی دارد آن سرور و فرح کار
خواب میکند و دماغ را از پیوست نگاه میدارد پس فرمودند که خواجه علاء الدین غجدوالی علیه الرحمة میگفتند

که روزی حضرت خواجه بزرگ خواجه بهار الدین قدس سره بطولیس آمدند با جمعی از اصحاب و عجبوان
بودیم ما را طلبیدند آمدیم چون شب نزدیک رسید شیخ محمد دزری طولیسی را که از جمله مخلصان و خدام ایشان
بود خواندند و گفتند یاران را برید و خدمت کنید ما بمنزل شیخ محمد رفتیم بعد از نماز شام حضرت خواجه آمدند
و بر کنار صفت نشستند و پای مبارک فرود آویختند و شیخ محمد را طلبیدند و پرسیدند که برای یاران چه خواسته است
شیخ محمد گفت مرغی و کرکچی در خاطر دارم فرمودند که مرغ را آرید تا به میم که فرب است یا لاغر شیخ محمد مرغ را آورد
و حضرت خواجه یکیک را بدست مبارک خود گرفتند و ملاحظه کردند فرمودند که نیک است بعد از آن اصحاب را
گفتند که طعام خورید و شب خواب کنید و چون صبح شود پیش ما آید پس برخاستند و رفتند و ما شب آنجا
باشیدیم و طعام خوردیم و خواب کردیم صبح با اتفاق یاران بهارست ایشان فترت

رشته میفرمودند که ذکر مبتدایه تیشه است که بآن خارخا طهر را از راه دل می زنند
رشته میفرمودند که آنست که استغراق در ذکر شود و روحی که او را نه ذوق بهشت ماند و نه خوف دوزخ خواب
و بیداری ویرا یکسان شود شیطان را خود چه زهره که گرد این بزرگوار کرده

رشته میفرمودند که اگر سکوت و صحبت برای حفظ آگاهی بحق سبحانه و ملاحظه آنکه لغوی گفته نشود آن
صحبت بهشت است در کریمه لایسمعون فیها لغوا اشارتی بچنین صحبت واقع است کسانی را که دل گرفتار
محبوب حقیقی شده است در همه حال ایشان بان حضرت در مقام مکالمه مناجات است

رشته میفرمودند که نزد محققان آنست که حق سبحانه هیچ وجه مدرک و مفهوم نشود و طریق ادراک و
مسدود باشد و عقل کامل آنکه هیچ وجه از طلب ادراک وی نیاراند پس برین تفهیر سکون و آرام
از مقتضای عقل نباشد بیست دوست دارد و دست این آشفتنگی و کوشش بهیوده به از خفتگی

رشته میفرمودند که ارواح انسانیه در جوار قدس همیشه در مشا به بودند چون باین عالم شان آوردند
و مجوس نفس ناسوتی گردانیدند بواسطه تعلق بابدان مشغول محتاج الیه ابدان شدند از مسکن
و ملبس و مطعم و غیر آن و بعضی را با وجود این شغل اضطراب میل بر رسیدن بمقر اصلی خود غالب آمده
و تمتعات بهیمی و تسلطات طبیعی مانع توجه ایشان بمقر اصلی نشد از کجا معلوم که مقصود از وجود انسانی

حصول این اضطراب نیست اگر چه مقصود را مردم نوع دیگر بیان کرده اند
رشته میفرمودند عبادت عبارت از آنست که او را عمل نمایند از توانی اجتناب کنند و عبادت

از ذکر

بزرگوار

عبارت از دوام توحید و اقبال است بجناب حق سبحانه و فرمودند که در بعضی کتابها فرق میان عبادت و عبودیت کرده اند که عبادت اداسی و طائف بندگی است بموجب شریعت و عبودیت حضور و آگاهی دل است بر لغت تعظیم *

۶۱۵ شرح میفرمودند که مقصود از خلقت انسانی تعبد است و خلاصه وزیده تعبد آگاهی است بجناب حق سبحانه و در همه احوال بعت اضرع و خضوع *

۶۱۶ شرح میفرمودند که شریعت است و طریقت و حقیقت شریعت اجرائی احکام است بر ظاهر و طریقت ثقل و تکلف است و جمعیت باطن و حقیقت روح است درین جمعیت *

۶۱۷ شرح میفرمودند که معراج دو نوع است معراج صوری و معراج معنوی و معراج معنوی نیز دو نوع است اول انتقال کردن از صفات ذمیمه بصفات حمیده دوم انتقال کردن از ماسوا بحق سبحانه و ۶۱۸ شرح میفرمودند که سیر بر دو نوع است سیر تطیل و سیر تندیر سیر تطیل بعد و بعد است و سیر تندیر قرب و قرب سیر تطیل مقصود از خارج دایره خود طلبیدن است و سیر تندیر گردل خود شستن و مقصود از خود بستن *

۶۱۹ شرح میفرمودند که علم دوست علم وراثت و علم لدنی علم وراثت آنست که مسبوق بعملی باشد چنانچه حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده است من عمل با علم ورثه الله علم عالم تعلیم و علم لدنی آنست که مسبوق بعملی نباشد بلکه بی سابقه عملی حق سبحانه بمحض عنایت بی علت تعلیمی خاص از نزد خود بنده شرف گرداند که اقال سبحانه و علمناه من لدنا علما و فرموده اند اجر نیز و است اجر ممنون و اجر غیر ممنون اجر ممنون آنست که در مقابل بیچ عملی نباشد بلکه محض موهبت بود و اجر غیر ممنون آنکه در مقابل عملی باشد ۶۲۰ شرح میفرمودند که فرق است میان عالم و عارف مثلاً کسی علم بمسائل نحوی دارد که عبارت از قواعد کلیه است که فاعل مرفوع است و مفعول منصوب و بر عالم تعلیم نحو گویند نه عارف اما عارف بعلم خوان زبان گویند که هر یکی از ان مسائل را بی شائبه تکلف و توقف در محل خود اعمال کنند همچنین عالم تعلیم توحید گویند کسی را که توحید وی بحسب علم است یعنی عقاید کرده است وحدت افعال صفات و ذات را در دل خود قرار داده که لا فاعل فی الوجود الا الله همچنین کس را عالم تعلیم توحید گویند اگر در حین ظهور هر یک از افعال و اوصاف و منظر خود و غیر خود بی عمل و تکلف و توقف سید اند که فاعل حق است سبحانه و را

عارف گویند و اگر این معنی را متجلی میدانند یعنی بقوت ایمان ویرا مشرف گویند.
 رشتحه روزی بر سبیل تشبیل میفرمودند که مرغان اجتماعی گردند تا خود را بسیرغ رسانند هر یکی در میان
 راه بغذری بازمانند اما هر کدام را که از سیرغ خبری بود سیرغ رسیده.
 رشتحه میفرمودند که مردم تصور کرده اند که مگر کمال در انانیت گفتن است کمال در انست که انارا
 از پیش بردارند و هرگز یادوی نکنند.

رشتحه میفرمودند که اصل کار بی پیوند نیست پس فرمودند که پیش من هیچ شعری بهتر ازین رباعی نیست
 که پهلوان محمود پور یار علیه الرحمه گفته است که رباعی جانان بقمار نه رندی چندند با مردم کم عیار
 کم پیوندند رندی چندند کس نداند چندند بر نیه و نقد هر دو عالم خندند بعد از ان فرمودند
 اگر کسی حقیقت معنی لا اله الا الله را نداند ازین سخن بگوید که حقیقت پهلوان محمود گرفتار هیچ قیدی نبوده
 و تجلی ذاتی مشرف بوده.

رشتحه روزی بعضی از خدام و اصحاب را مخاطب ساخته سخنان میفرمودند در ان آشنا گفتند
 حاصل آنکه سعی باید کرد تا دل را توجیه دانی بحق سبحانه حاصل شود بعد از ان تواند بود که ویرا آگاه سازند
 باین معنی که توجیه از دست بذات او و ان متوجه را در میان هیچ مدخلی نبوده است.
 رشتحه میفرمودند که فتنای مطلق را معنی نه آنست که صاحب فتنه را باوصاف و افعال خود شعور نباشد
 بلکه معنی دینی آنست که نفی اسناد اوصاف و افعال کند از خود بطریق ذوق و اثبات کند مر فاعل حقیقی
 جل زکرة آنکه صوفیه قدس الله ارواحهم گفته اند نفی با اثبات جنگ ندارد باین معنی است و فرمودند
 مثلاً این جامه که من پوشیده ام عاریت است و مرا علم نیست بآنکه این عاریت است و ازین سبب
 که من آنرا ملک خود میدانم بآن تعلق دارم ناگاه مرا علم شد بآنکه جامه عاریت است فی الحال تعلق
 من ازین منقطع شد و حال آنکه تلبس من بآن جامه بانفعلاً واقع است جمله صفات را برین قیاس
 باید کرد که همه عاریت اند تا دل از نادون حق سبحانه منقطع شود و پاک و مظهر گردد.

رشتحه میفرمودند و صل پیش ما آنست که دل را بجانب حق سبحانه نسبت آگاهی حاصل شود بر سبیل
 ذوق و غیر از وی ذهولی دست دهد چون این نسبت متصل گردد و بدوام وصل مشرف گشته است
 آنچه از خوردی باز متعقد است ایرت +

رشته میفرمودند که وصل محبت است که دل بحق سبحانه جمع شود بر سبیل فوق چون این معنی دارم
 شود آرزو و وصل گویند نهایت نیست و آنکه حضرت خواجه بهاء الدین قدس الله تعالی سره فرموده اند
 که ما نهایت را در بدایت درج میکنم مراد همین است و آنکه فرموده اند ما واسطه وصول بیش نیستیم از انقطع
 می باید شد و مقصود پیوست همین وصل است و فرموده اند اگر این نسبت را پیش شما قدری بود
 بایستی که نگه دارا بر سر خود بر کشتی و فرمودند هرگاه شمار محبت من وصل شدید مرا از ان چووق سبحانه
 ازان چه فرمودند که بسیار است که ما در غم خلق بواسطه مادر شادی اگر چه این شرکت است که کسی خود چنین کلام
 سازد که اگر دی خراب شود عالم خراب شود لیکن ما چه کنیم کل یوم هو فی شان رابی چنین کلام ساخته اند
 رشته میفرمودند که اگر ذکر روحی ملکه شود که دل همیشه حاضر بود و اگر درین حضور متلذذ باشد از بار بار
 است و ویرا حاضر مع الله میتوان گفت اما وصل مع الله نمیتوان گفت و اصل آنست که استناد
 حضور اندوی منتفی شود و حاضر حق را سبحانه دانند بذات خود * * *

رشته میفرمودند نهایتی که اولیا بان میرسند آنست که مشاهده از ایشان غائب نشود یا آنکه
 مشاهده از ایشان غائب شود از غایت استغراق بشا حقیقی *

رشته میفرمودند که تجلی کشف است و ظهور این معنی بر دو گونه تواند بود یکی کشف عیانی و آن مشاهده
 جمال مقصود است بحسب سراز دار الحجزاء دوم آنکه توسط کثرت احضار با غلبه محبت آنچه غایت است
 کالمحسوس شود زیرا که از خواص محبت است که غایت را کالمحسوس گردانند نیست نهایت اقدام
 ارباب کمال در دنیا *

رشته میفرمودند که آیا نهایت این کار حضور و مشاهده است یا فنا نیستی آنچه فهم میشود از کلام بعضی
 اکابر نیست که نهایت حضور و مشاهده باشد لیکن در واقع نهایت فنا نیستی مینماید زیرا که گرفتار حضور
 و مشاهده نیز گرفتار غیر است *

رشته میفرمودند که شود را دو معنی است یکی شهود ذات مقدس ستر از طور در لباس مظاهر و شود
 دیگر آنست که آن ذات مقدس را از پرده مظاهر مشاهده کند بی وصف بگی بلکه نبعت یکی و یکسانگی و
 این شهود را صوفیه قدس الله ارواحهم شهود احدیت در کثرت می نامند و حضرت رسول صلی الله
 علیه و سلم بعد از بعثت درین شهود بودند *

۹۳ رِشحه میفرمودند عجب دارم از کسی که گفته است منکر که میگوید منکر که چه میگوید بایستی چنین گفتی که منکر که چه میگوید منکر که میگوید یعنی قایل و مکمل از پرده مطا هر حق سبحانه است *

۹۵ رِشحه میفرمودند که حق سبحانه عنایت فرموده چیزی چند از صفات بنده نسبت کرده و او را بان نسب برگردانیده و وعده و وعید را بران متفرع گردانیده و کمال بنده جز در ان نیست که غایت سعی بجای آورده بکلی و تمامی خود را در سلوک طریق مستقیم صرف کرده خود را بجای رسانیده که آنجا که انچه او را حق سبحانه بان نسبت ساخته از ان او نیست در ویشتم همین است لیکن فرمود آنرا دور و دور از گردانیده اند

۹۶ رِشحه روزی یکی از اعزّه در مجلس از حضرت ایشان پرسید که اکابر صوفیه قدس الله ارحمهم گفته اند که وجودی غیر وجود حق و هستی مطلق موجود نیست و ظاهراً از پرده مطا هر یکی است بنا بر تحقیق نمی گفت و منازعت اهل اسلام و اهل کفر از برای حبسیت حضرت ایشان باین دو بیت شنوی جواب کن عزیز گفتند که ابیات چونکه میرنگی اسیر رنگ شده موسی با موسی در جنگ شده چون به میرنگی رسد کمان داشتی موسی و فرعون دارند آشتی *

۹۷ رِشحه میفرمودند که واقفان سر قد رسترنجید یعنی بعد از علم باین معنی که مجموع معدومند و ظاهر بصورت مجموع اوست یا سودند همچون آبی که در انها روح جداول است دل است بعد از ان که دانست که از انبساطات بحر محیط است او را الذی و ذوقی بر رسیدن باصل خود که محیط است حاصل شد و در است افتاد پست چون بدانستی که ظل کیستی فارغی گرمی و گرمی زیستی پوشیده همانند که غیر این کلمات قدسیه و انفاس نفیسه که مذکور شد بسی حقائق و معارف بلند و دقائق و لطائف از جنبد از حضرت ایشان در خلال احوال اجتماع افتاد و بواسطه تصور قوت حافظه و ظهور امور بالغه ضبط عسرات و استعارات آن حضرت دست نداد اما بعضی ابیات و اشعار که در انشا معارف لطائف شعار بر زبان مبارک ایشان می گذشت بر لوح صغیر مرثسم و در آئینه خاطر نقش میگشت ان نیست *

۹۸ رِشحه وقتی که حضرت خواجه محمد یحیی را علیه الرحمه بعلوم هست امر میفرمودند این مصرع را قوی با همیبت خوانند که مصرع چون پلنگان سوی بالا خیز کن *

۹۹ رِشحه وقتی که تبرک هستی و خود پرستی میفرمودند خوانند که مصرع یک قدم برفق خود نه و ان گرد گوی است

۱۰۰ رِشحه وقتی که بان سرسیت میگردند و از ذکر هر منع میفرمودند خوانند مصرع لغز که تزلزل که نزدیکی تیار

زین بود زبان به آفاق است

سبز تری شد آن درخت از نار به شوت و حرص مرد صاحب دل به اینچنین انچنین انکار به
 رشحه در بیان شکایت از قید بشریت میفرمودند که برادر مزار شیخ ابو بکر نغال شاشی علیه الرحمه
 نوشته دیدم قطعه دانی چه حکمت است که فرزند از پدر به منت ندارد چه در روز و شب عطا به
 پسر درین جهان که محل حوادث است به در محنت و محدود تو آورده مرا به

رشحه وقتی که بیان طریقه رابطه میکردند این ابیات از شنوی خواندند ابیات آن یکی را
 روی او شد سوی دوست به و آن یکی را روی او خود روی اوست به روی هر یک می نگرید پس
 بو که کردی تو ز خدمت روشناس به در میان جان ایشان خانه گیر به در فلک خانه کند بد منیر به
 رشحه در بیان این معنی که حکم غالب دارد میخواندند شنوی ای برادر تو همین اندیشه به مابقی تو
 استخوان و ریشه به اگر گلست اندیشه تو گلشن به و در بود خاری تو میگلشنی به

رشحه در تنبیه بر جدت نظر و نکته فراست میخواندند بیت آدمی دیدست و باقی پوست است به
 دیده آن باشد که دید دوست است به

رشحه وقتی که بیان ترمیم میکردند میخواندند ابیات همچو نابینا بر سر سوی دوست به
 با تو در زیر کیم است آنچه هست به یار تو خربین تست و کیسه است به در تو را مینی مجو جز و لیه هست به
 و لیه در این تو هم ذات تست به وین بر و نیها همه آفات تست به

رشحه هم در بیان سر معیت و منع ذکر هر میخواندند بیت کار نادان کوته اندیش است به یاد کردن
 کسی که در پیش است به

رشحه در بیان کسب لول و شوق و اضطراب میخواندند بیت آب کم جوشنگ آوری دست به
 تا بجوشد آب از بالا و پست به هم درین معنی میخواندند که بیت تشنه نه خفتید مگر اندک تشنه
 کجا خواب گران از کجا به چونکه بخت می بخواب آب یابد به یا لب جو یا که سبویا سقا به

رشحه در بیان غلبات شوق و محبت این طائفه میخواندند بیت از عطش گرد قح آب به
 خورند به و در و رون آب حق را ناظرند به

رشحه بعد از بیان این معنی که یک حقیقت است ظاهر و لباس ظاهر این ابیات از شنوی خواندند
 ابیات گر کشایم بحث این را من به از تا سوال و تا جواب آید در از به ذوق نکته عشق مین

ازین

میرود و نقش خدمت نقش دیگر میشود و بس کم خود زیر کان را این بس است و بانگ دو کردم
اگر در ده کس است

مقصود سوم در ذکر بعضی از تصرفات و امور غریبه که بطریق خرق عادات از حضرت ایشان
ظاهر شده است و نقل ثقات و عدول در آن بصحت پیوسته مشتمله بر سه فصل اول در ذکر
تصرفاتی که حضرت ایشان تبسلیط قوت قاهره نسبت بسلاطین و حکام و غیر ایشان از اهل زمان
پیش برده اند فصل دوم در ذکر خوارق عادات که بعضی عزیزان و اهلای زمان غیر اولاد و نقل
اصحاب حضرت ایشان نقل کرده اند فصل سوم در ذکر کرامات و مقامات که اولاد و نقل
اصحاب از آن حضرت مشاهده نموده اند و نقل فرموده و در ایراد هر نقلی شمه از احوال ناقل بزیل
اجمال مذکور خواهد شد

فصل اول در ذکر تصرفاتی که حضرت ایشان تبسلیط قوت قاهره نسبت بسلاطین و حکام
و غیر ایشان از اهل زمان پیش برده اند

ششم حضرت ایشان میفرمودند که همت عبارت از جمع خاطر است بر امر واحد بروی که
خلایف آن بر خاطر نگذرد از چنین همت مراد مختلف نیست اصحاب تجرید باید که گاه گاه امتحان
همت کنند و معلوم فرمایند که ایشان را مناسبت بحضرات آسمانی چه مرتبه رسیده است و
همت ایشان را چگونه تاثیر است میفرمودند که در اوایل جوانی که با خدمت مولانا سعد الدین
کاشغری در هری بودیم و با یکدیگر سیر میکردیم گاهی یکبار معرکه کشتی گیران میر رسیدیم قوت و تو جهات
خود را امتحان میکردیم و همت بر یکی از آن دو کس می گماشتیم تا غالب می شد باز خاطر بر آن دیگری
گماشته می شد آن دیگری غالب میگشت همچنین چند بار اتفاق می افتاد و مقصود آن بود که
معلوم شود که تاثیر همت بچه مرتبه رسیده است و بر آن صفت اعتماد شود خدمت خواجه کلان
و که حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره از حضرت ایشان نقل کردند که فرمودند با خدمت
را له شماس مولانا سعد الدین بسیار سیر میکردیم و گرد می گشتیم وقتی که در بازار ملک مواضع کثرت و
از دحام خلق میرفتیم بطریق تشبیک است که یک گرفته میرفتیم نمیکند استیم که کسی از میان ما گذرد
روزی معرکه کشتی گیران رسیدیم دو تن کشتی میکردند یکی بغایت جسیم و عظیم میل و دیگری نحیف

در این باب از مختلف

در این باب از مختلف

وضیف جته و آن جسم بران نحیف حیث میگردار ابروی رحم آمد بخدمت مولانا سعدالدین
گفتم بجهت دارید و خاطری آرید که این ضعیف بران قوی غالب آید گفتند شما مشغول شوید
مانیز مدو کار باشیم خاطر بحال آن ضعیف مشغول شد بعد از لحظه کیفیتی عظیم دران ضعیف حال شد
دست دراز گرد و آن مرد عظیم سبک را از روی زمین بسبک دستی در بود و بر زیر سر بر آورد و
بر خاک میدان انداخت و غریب از خلق برخاست و مردم از آن صورت متعجب شدند و
هیچ کس بران سر اطلاع نیافت درین وقت مولانا سعدالدین چشم پوشیده بودند من
آستین ایشان را کشیدم و گفتم خاطر باز گیرید که کار فایده پذیر است
رشد حضرت ایشان میفرمودند که اگر برگشته اند همچنانکه معارضه با قرآن ممکن نیست معارضه
با همت نیز ممکن نیست همت عارف خلاق است مرادات از وی تخلف نیست هر که با چنین همتی
معارضه کند البته مغلوب شود تا که گفته اگر کافری همیشه خاطر خود را برامری دارد و همت بر خیر
گمارد البته میسر گردد ایمان و عمل صالح دران شرط نیست همچنانکه قلوب صافی را تاثیر است
نفوس شریه را نیز تاثیر است مولانا ناصرالدین اتراری که برادر مولانا زاده اتراری است و
ذکر وی در فصل سوم ازین مقصد خواهد آمد نقل کرده است که حضرت ایشان در واقعه دیده بودند
که شریعت بعد دایشان قوت خواهد گرفت بخاطر مبارک ایشان آمده که این معنی بی اعانت
سلاطین میسر نخواهد شد بنابرین امر بطرف سمرقند آمدند تا بسلطان وقت ملاقات کنند
و دران وقت میرزا عبداللہ بن میرزا ابراهیم ابن میرزا شاهرخ والی ولایت سمرقند بود و
من دران سفر در ملازمت حضرت ایشان بودم بعد از وصول بسمرقند یکی از امرای میرزا عبداللہ
بملازمت حضرت ایشان آمد ویرا گفتند غرض ما از آمدن بدین ولایت ملاقات میرزا
شماست اگر شما باعث این معنی شوید متضمن خیر کثیر است آن میرزا او با نه گفت که میرزا
جوان بی پرواست و ملاقات وی تعدی دارد و درویشان را خود با مثال این دواعی حکایت
حضرت ایشان تند شده فرمودند که ما را با خلط سلاطین امر کرده اند ما بخود نیاوریم اگر میرزا
شما پروا نکند دیگری آرند که پروا کند چون آن میرزا بدقت حضرت ایشان نام وی بسیار
برویدار آن منبرل نوشتند و باب دهن مبارک محو کردند فرمودند که هم ما ازین بادشاه و امرای و

کفایت نمیشود و همان روز متوجه تاشکند شدند و بعد از یک هفته آن میر مرد و بعد از یک ماه سلطان ابوسعید میرزا از اقصای ترکستان ظهور کرد و بر سر میرزا عبداللہ آمد و او را قتل رسانید.

قصه غالب شدن میرزا سلطان ابوسعید به میرزا عبداللہ بالتفات حضرت ایشان بعضی از اجداد اصحاب نقل کردند که مادر سبادی حال در ملازمت حضرت ایشان در فرکت بودیم روزی دوات و قلم طلبیدند و نامهای مردم بر کاغذی نوشتند و درین اثنا نوشتند که سلطان ابوسعید و آن نام را در دستار مبارک نهادند و در آن زمان هنوز نام و نشان سلطان ابوسعید میرزا هیچ جا نبود بعضی از محبان گستاخی کرده پرسیدند که چید نام نوشته شد اما این نام را تعظیم فرمودید و در دستار مبارک نهادید این نام کیست فرمودند که نام کسیکه او شما و اهل تاشکند و سمرقند و خراسان همه رعیت وی خواهم بود و بعد از چند روز آواز سلطان ابوسعید میرزا از جانب ترکستان برآمد و وی خوابی دیده بوده است که حضرت ایشان با شارت خواجه احمد یسوی قدس سره از برای وی فاتحه خوانده اند و وی در خواب از خواجه احمد نام حضرت پرسیده و یاد گرفته و صورت ایشان را در خاطر نگاشته چون بیدار از مردم خود پرسیده که هیچ غریزی باین نام و نشان درین ولایت سیدانید و نمی شناسید بعضی که اقتدار می شناخته اند گفته اند آری یحیی غریزی که میفرماید در ولایت تاشکندی باشند میرزانی الحال سوار شده و روی تباشکند آورده چون حضرت شنیده اند که دی می آید جانب فرکت رفته اند و می تباشکند آمده حضرت ایشان را نیافته بعد از تفحص گفته اند که ایشان بفرکت رفته اند از آنجا غرمت فرکت کرده است چون نزدیک رسیده حضرت ایشان استقبال می کرده اند و نظر می که بر حضرت ایشان افتاده مضرب شده گفته و الله که ایشانند آن غریزی که من در واقعه دیده ام پس در دست و پای ایشان افتاده و نیازمندی بسیار کرده و حضرت ایشان با وی صحبت گرم داشته اند و خاطر او را بخود منجذب گردانیده و میرزا در آخر آن صحبت از حضرت ایشان فاتحه التماس کرده فرموده اند فاتحه کمی باشد بعد از آن شکر بسیار پیرامن اوج جمع آمده اند و ویرا داعیه گرفتن سمرقند شده و پیش حضرت ایشان آمده و گفته یحیی هم بسمقند روم و بالتفات خاطر ملازمان امیدوارم حضرت ایشان فرموده اند که بچه نیت میردید اگر نیت تقویت شریعت و شفقت رعیت دارید رفتن مبارک است و فتح در جانب شماست وی قبول کرده که تقویت شریعت بجان کوشش نمایم و شفقت رعیت سعی بلیغ فرمایم حضرت ایشان فرموده اند که اکنون در پناه

شریعت روید که مراد حاصل است بعضی از اصحاب نقل کردند حضرت ایشان سلطان ابوسعید میرزا را گفتند که چون با دشمن مقابل شوید تا از عقب شما جوق زافغان نیایند شما بر دشمن حمله کنید چون لشکر ایشان در برابر لشکر میرزا عید الله ایستاده لشکر میرزا عید الله سپ انداخته اند و حمله آورده و میمنه لشکر میرزا سلطان ابوسعید را برداشته اند میخواستند که بر میسر حمله آرند که ناگاه جوق زافغان از عقب لشکر میرزا سلطان ابوسعید پدید آمده اند ایشان که آن نشانی را دیده اند دل ایشان قوت گرفته بیکبار بر لشکر میرزا عید الله حمله آورده اند و در حمله اول لشکر میرزا عید الله مغلوب شده و اسب میرزا عید الله در گل فرو رفته فی الحال ویرا گرفته اند و سرازتن برداشته حسن بهادر که از اعیان اهل من بوده است که قبیلۀ بزرگ است در ترکستان نقل کرده که چون لشکر امیر سلطان ابوسعید از تاشکند بجانب سمرقند بر دامن همراه بودم در لب آب بودم که لشکر میرزا عید الله مقابل شدند و صفها کشیدند من نزدیک سلطان ابوسعید بودم و مجموع لشکر را تقریباً هفت هزار بوده باشد و میرزا عید الله لشکر بغایت و کمال داشت درین اثنا از لشکر ما نیز مقداری بمیرزا عید الله درآمدند میرزا سلطان ابوسعید بغایت مضطرب شد و خوف بروی غالب گشت درین محل میرزا بر سبیل تعجب گفت هی حسن چه می بینی گفتم سلطانم حضرت خواجہ را بنیمیم که در پیش ما میرزا گفت و الله که من نیز شیخ ایشان را می بینم من گفتم میرزا اکنون دل قوی دارید که بر دشمن خفرا یا فیتیم درین اثنا بر زبان من گذشت که باغی قاجی یعنی دشمن گرخت و همه لشکر ما بیکبار همین عبارت گفتند و حمله کردیم و در نیم ساعت لشکر میرزا عید الله شکست و دوی بدست افتاد و کشته شد و همان روز فتح سمرقند میرزا گشت حضرت ایشان فرمودند که در این مان میرزا عید الله گرفتار شد من در تاشکند متوجه بودم دیدم که قوی سفید پوش از جو هوایر من افتاد و ویرا گرفتند و کشتند و منم که آن میرزا عید الله است که در همان لحظه کارش کفایت کرده اند بعد از آن میرزا سلطان ابوسعید التماس کرده حضرت ایشان را از تاشکند کوچانید و سمرقند آورد *

قصه آمدن میرزا ابابکر بمجا صره سمرقند و ما یوسس برگشتن میرزا ابابکر بن میرزا ربانی ستر بن میرزا شاہ رخ با صد هزار مرد کای کا زاری از خراسان متوجه سمرقند بوده است میرزا سلطان ابوسعید پیش حضرت ایشان آمده و گفته که ما را طاقت مقاومت او نیست چه تدبیر کنیم حضرت ایشان دیرالتکین داده اند چون میرزا ابابکر از آب آمویہ گذشته جمعی از امرا میرزا سلطان

نویسنده

نویسنده

نویسنده

نویسنده

نویسنده

عالم میرزا ابابکر از حدنگران کوشش می نموده که بهر ایشان تسخیر و تصرف نماید

ابوسعید اتفاق نموده و یراغ کرده که میرزا را تبرکستان بزنند و آنجا متحصن شوند شترها را بار کرده بوده اند که حضرت ایشان واقف شده اند و آمده اند و شتر با نان را قهر کرده اند و فرموده اند تا بارها را فرو داده اند و پیش میرزا آورده اند و فرموده اند که بیا میرزید فتن هیچ حاجت نیست کار همین جا کفایت میشود و من هم شمارا بر خود گرفته ام اندیشه نکنید و خاطر جمع دارید که شکستن بابر بر من است و مرا اضطراب کرده آن ناغایی که بعضی از ایشان و شترها را بر زمین زده گفته اند که حضرت خواجیه همه را بکشتن دادند چون میرزا را اعتقاد صادق بود سخن هیچکس را گوش نکرد و توقف نمود اما را بابری را سخن اینکه میرزا سلطان ابوسعید طاقت مقاومت مانیت البته ولایت را خواهد گذاشت و بیرون رفت میرزا سلطان ابوسعید آغاز قلعه داری یراغ آن کرده است چون میرزا بابر بگرد حصار سمرقند رسید مقدمه لشکری خلیل بنده که بود بر در عیدگاه سمرقند ایستاده از شهر اندک مردمی بیرون آمده جنگ آورده اند خلیل گرفتار شده از او پر یراغ تر در میان مردم لشکر میرزا بابر کم کس بوده میرزا بابر در حصار قدیم سمرقند فرود آمده مردم و بهر طرف که جهت معاش میرفته اند اهل سمرقند ایشان را میگردانند و گوش و بینی می بریده بسیار از لشکری میرزا بابر گوش و بینی بیاد داده اند لشکر میرزا بابر بغایت تنگ آمده اند بعد از چند روز و بای عظیم در میان اسپان ایشان افتاد اسپ بسیار ضائع شده است چنانچه از بوی بد مردارها لشکرها وی بجان آمده اند آخر الامر میرزا بابر مولانا محمد معالی را پیش حضرت ایشان فرستاده صلح طلبیده است و در آشتی زده مولانا محمد ملازمست حضرت ایشان آمده اند از هر جا سخن میگفته است در آن آشنا گفته که میرزای ما بغایت بادشاه غیور است عالی همت است بهر جا که متوجه میشود ناگرفته برنگردد حضرت ایشان در جواب وی فرموده اند که اگر نه حقوق پدر کلان وی میرزا شاه رخ بودی که در زمان وی فقیر در برات بودم و برکت زمان وی فراغتها و جمعیتها یافته ام معلوم می شد که کار میرزا بابر یکجا خواهد رسید عاقبت بمقام صلح در آمده اند میرزا بابر استدعا کرده که حضرت ایشان بیرون آیند و ما را صلح دهند چون میرزا سلطان ابوسعید گفته اند تن بآن در نداده و استبعاد کرده خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه که از کبار جهات حضرت ایشان بودند بجهت مصالحه بیرون آورده اند حضرت ایشان میفرمودند که بعد از آن از میرزا سلطان ابوسعید استفسار کرده شد که بجهت چه ما را اجازت ندادید که برای صلح میرزا بابر از شهر آئیم و نزد وی رویم میرزا فرمود که بابر جوانی بغایت کزب و چالپوس و دربانیده است ترسیدم که ملازمان در ناگاه بک

خلیل بنده

میرزا

بابر

سپیل نشود که کار تمام ضائع می شود چه مجموع امور دنیوی و اخروی موقوف بعنایت و اتفاقات ملازمان
شماست حضرت ایشان میفرمودند که چنین استماع افتاد که چون میرزا بابر با جمعی از ملاحد مثل شیخ زاده
پیر قیام و غیر وی بدر شهر سمرقند آمده بوده اند به بعضی مردم سمرقند گفته بوده اند که ما برای پسران و دختران شما
آمده ایم بنا برین سخن ما را بر ساکنان سمرقند رحم آمد در میان ایشان مردم غریز و صالح بسیار بودند ازین جهت
دو سه روزی خاطر بدفع آن طائفه مشغول بالیست گردانید می فرمودند که صرف خاطر بدفع موانع و دفع
اعدا و دین عیب نمی باشد همه انبیا علیهم الصلوٰۃ و السلام با وجود استغراق در بجز توحید بهمت مصروف انیمین
داشته اند میفرمودند که میرزا بابر دعوی تصوف دانی میکرد و از مقدمات تصوف و مجلس می خیل
میگذاشته شیخ زاده پیر قیام که متصوف بوده در ملازمت میرزای بوده و میرزا بابر باین طائفه علیهم
عقیده داشته بر پشت حصار قدیم سمرقند بر پا و افتاده با و از بلند مکر میگفته که عارف را بهمت نیست
عارف را بهمت نیست اگر چه ما سمرقند را نگر فتم اما اینقدر معلوم شد که حضرت خواجہ عارف نبوده اند که
ما را بهمت خراب ساختند +

رشته حضرت ایشان میفرمودند که میرزا بابر معنی این سخن ندانسته بوده است زیرا که عارف بعنایتی شرف
شده است که وی و جمله اوصاف وی بعدم آبادی رفته است که از و نه نام مانده است نه نشان هر چه
از وی صادر میشود بوی منسوب نیست آیت کریمه و ما میت و لکن اعدائی و کریمه و ما قتلوهم و لکن
الله قتلهم مبنی ازین معنی است و اگر نه چنین بودی نسبت با نبیا شکل نمی شد که عالمی را بتسلیط قوت قاهر
بر کیم زدند مثل نوح و هود و علیهما السلام که قوم خود را به آب و باد هلاک ساختند +

رشته میفرمودند که انچه حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره در فتوحات فرموده اند که عارف را
بهمت نیست معنی وی اینست که ممکن نظر بحقیقت و ذات خود هیچ ندارد و انچه از اوصاف کمال احوال
است مثل علم و قدرت و قوت و ارادت همه عاریت است و حق واجب بجا نرسد عارف حد خود ندانسته
در مقام فقر حقیقی که نیستی محض است می باشد چنانچه مقتضای ذات اوست و با اوصاف عاریتی ظاهر
نمی شود لیکن جمعی که از هوا جس و وساوس نفسانی و شیطانی بسبب کمال عنایت و محض منو بهت الهی
باز رسته اند باید که باطن خود را تابع ارادت و مشیت حق بجا نرسانند یعنی در صورتی که این طائفه ملهم شوند
بتسلیط بهمت بر اند فاع و هلاک ظالمین و تجلیص مسلمین از شرار باید که بهمت مصروف دارند و خاطر تمام

بر دفع و رفع اعدا گمانند

قصه آمدن میرزا سلطان محمود بجای صهره سمرقند و مغلوب و قهور بر گشتن چون خبر توجیه
میرزا سلطان محمود بجای بر او خود سلطان احمد میرزا و قصد محاصره سمرقند حضرت
ایشان رسیده است این رفته را بمیرزا سلطان محمود نوشته اند که رفته

رشته بعد از رفع نیاز عرض داشت این فقیر بکدام زمان حضرت مخدوم زاده خود آنکه سمرقند را بلده مخدومه
اکابر گفته اند نوشته قصد سمرقند از خدمت شما مناسب نمی نماید حق سبحانه باین فرموده است شریعت
محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم اینچنین واقع نیست تیغ بر روی برادر خود کشیدن چه مناسب است باین
حضرت شماست این فقیر غایت هواخواهی نسبت بخدایت شما وظیفه خدمتکاری پیش برده بسیار
درخواست کردم در خدمت قبول نیفتاد و سخن مردم قصد این ولایت کردن خدمت این فقیر قبول
نکردن عجب مینماید حال آنکه من خدمت شما می کنم و مردم هوای خود پیش می برند و سمرقند مردم عزیز
بسیار اند صلحاء بسیار اند فقرا و مساکین بسیار اند ایشان را پیش ازین تنگ آوردن مناسب
نیست مبادا که دل در دکنند تا دل در دمنند چه کند صلحاء و مومنان که تنگ دل شوند بایده ترسید یا تمس
این فقیر را که خدمت بی عرض است خالصاً توجیه سبحانه قبول کنید بعد و بعد گیران کنید که حق سبحانه بآن
راضی باشد کید و کجبت شده کار بار که در مقام نقص است اتمام گردانید حق سبحانه را بندگان چه کنند
که حق سبحانه از کمال عنایت که با ایشان دارد قصد و محاربه را با ایشان قصد و محاربه و جفا با خود گفته است
در صحاح احادیث این معنی مقرر شده است بیست و پیش چشم چو خاک ستم میا گستاخ چه که نسبت
در تک او آتش و دریائی حضرت ایشان میفرمودند که میرزا فریدارغون که عظیم امرای سلطان ابوسعید بود
و بعد از شکست لشکر عراق پیش میرزا سلطان محمود آمده بود پیغام فرستاد که از طریق سبزه و خلعت
رجوع کنند تا غایت ندانسته آید که صد هزار کس با یک با فنده خواجه عبدالخالق نتواند معارضه کرد مغلوب
شود خانواده و خاگان با متفرق اند هر چه خاطر شریف ایشان میخواهد آن میشود ایشان تابع کسی نمیشوند
میرزا سلطان محمود و امرا و وی با وجود آن رفته و پیغام متقاعد نشده متوجه محاصره سمرقند گشته اند عزیز
از خادمان آستانه حضرت ایشان که پیشتر سیاه بیکری سیکرده و در آن محاصره و محاربه حاضر بوده چنین
نقل کرد که چون میرزا سلطان محمود از ولایت حصار بحرب میرزا سلطان احمد متوجه سمرقند شد

بسیار

بسیار

بسیار

با یراغ بسیار و لشکر بسیار آمد و غیر از لشکر چنتای چهار هزار ترکمان همراه دشت میرزا سلطان احمد را طاعت و متابعت
 وی نمود و خواست که قرار نماید پیش حضرت ایشان با اضطراب تمام آمد که اجازت خواهد آن حضرت در مدینه
 شهر بودند فرمودند اگر شما میگردید همه اهل سمرقند با سیر می افتند با شما و دل قوی دارید که من متضمن
 امر شما میگردم اگر دشمن مغلوب نشود شما را مواخذه نمایند پس میرزا سلطان احمد را یکی از حجره های مدرسه که یکی
 داشت در آوردند و خود را ستانه آن حجره نشاندند فرمودند تا یک جازه تیز روی چهار بسته و از او چند
 بروی نهاده آوردند و در پیش آن حجره رو بروی میرزا سلطان احمد را بایندند و فرمودند که اگر میرزا
 سلطان محمود سمرقند را بگیرد و از آن دروازه که جنگ می کند در آید شما برین جازه نشسته با مخصوصان
 خود از دروازه دیگر بر آید و فرار نمایند باین تدبیر میرزا را تسکین دادند خدمت مولانا سید حسین
 مولانا قاسم و میر عبد الاول و مولانا جعفر را که از اعظم اصحاب حضرت ایشان بوده اند و ذکر ایشان
 در فصل سوم خواهد آمد طلبیدند و فرمودند که زود روید و بام آن دروازه که میرزا سلطان محمود آید
 بر آید و با لشکر و می فضیحت نشود و فرار نکند شما نزد من نیاید اگر فرضاً آن لشکر شکسته نشود هرگز دیگر
 شما نزد من راه ندارید آن چهار غریزه بامر حضرت ایشان متوجه شده بیالای بام آن بر آمدند و نشستند
 و مراقبه مشغول شدند خدمت مولانا قاسم فرموده اند همین که بابر بالای آن رُج نشستم دیگر خود را
 ندیدیم دیدیم که ما میستیم همه حضرت ایشانند و در آن مشهد چنین مشاهده افتاد که همه عالم از وجود مبارک
 حضرت ایشان پرست آن غریزه که ناقل این حکایت بود میگفت که ما جمعی سپاهیان بر روی پل
 روان بالشکر سلطان محمود میرزا بحار به و مقاتله مشغول بودیم و غلبه در جانب ایشان بود و
 من زمان زمان از آن غریزان که بر بالای بام دروازه مراقبه کرده بودند خبری میگرفتم همیدیدیم که
 سر باریش افکنده اند و فقط نشسته این محاربه تا چاشت بلند برداشت و نزدیک بود که مخالفان
 غالب شوند و مردم شهر دست و پا کم کرده بودند که ناگاه یکی از جانب دشت قبیاق بادی عاصف غنیف
 برخاست و در لشکر و لشکرگاه میرزا سلطان محمود پیچید و گرد و غبار مینشاند بر آنکس که سچاکس را
 بحال چشم کشاد نماند و مرکب را می انداخت و پیاده و سوار را در زمین می کشید و خیمه و سایر پرده
 و خرگاه و شاسیانه را از جا میکند و بهو بالامی برد و بر زمین می افکند طوفانی عظیم برخاست قیامتی
 شدید قائم شد درین حال سلطان محمود میرزا با جمعی کثیر از امر او ترا که در تیره زمین شکافته از کنای

آن جری وسیع و آبکندی بزرگ سواره ایستاده بودند که ناگاه قطعه عظیم زمین شکافته از کنار آن
 جز شکست و صدای عجیب کرد بغایت هولناک و قریب چهار صد مرد مرکب را که در آن سائید و دیوار
 او ایستاده بودند فرو گرفت و هلاک ساخت و از صدویت آن صد اسپان ترا که بر میدهند و
 سرور کشیدند بر چند سواران قوی بازوی زبردست خواستند که عنان اسپان را باز کنند
 دست نداد آن لشکر آراسته در هم افتادند و جوق جوق روی غزیمت نهادند و خوف و عیب
 تمام در دل سلطان محمود میرزا و لشکریان افتاده با سائر امراء خود خایب و خاسر مرکبان
 برانگیختند از در شهر بسیرت هر چه تمامتر بگریختند و لشکریان سلطان احمد را با تیمام و ادوات
 و عوام شهر در پی ایشان می رفتند و مرکب میگرفتند و می بستند قریب پنج فرسنگ شرعی مردم
 از عقب رفتند و یراغ و جهاد سجد گرفتند ناقل گوید بعد از آن دیدم که آن عزیزان از بالای برج
 دروازه بزریر آمدند و بلازمت حضرت ایشان رفتند و آن حضرت میرزا سلطان احمد را از
 حجره مدرسه بیرون آورده بسیرت سلطنت فرستادند و خود بجله خواجه کفشیر تشریف بردند
 قصه صلح دادن حضرت ایشان سه بادشاه مخالف را در یک معرکه آثار تسخیر
 نفوس سلاطین از حضرت ایشان بغایت ظاهربود و قتیکه از تصرفات خود حکایت میکردند میفرمودند
 که اگر ماشین میگردیم درین روزگار هیچ شیخی مرید نمی یافت لیکن ما را کار دیگر فرموده اند که مسلمانان را
 از شر ظلمه نگه داریم بواسطه این ببادشاهان بایست اختلاط کردن نفوس ایشان را خمر گردانید
 و بتوسط این غل مقصود سلیم را بر آوردن میفرمودند که حق سبحانه بعض عنایت قوی کرامت
 کرده است که اگر خواهم بیک رقعہ بادشاه خطای را که دعوی الوهیت میکند چنان سازم که ترک
 سلطنت کرده پای برهنه از خطای در خار و خاشاک دویده خود را بان آستان من رساند اما بنهیم
 قوت منتظر فرمان خداوندیم هر وقت که خواهد و فرمان الهی در رسد بوجود خواهد آمد این مقام را ادب
 لازم است و ادب آنست که خود را تابع ارادت حق سبحانه سازد نه حق را تابع ارادت خود روزی
 در قریه محله ماترید امشابه افتاد که میرزا سلطان احمد بلازمت حضرت ایشان آمده بود و پیش
 ایشان از دور بدو زانوی ادب نشسته آن حضرت یک زانوی مبارک بر آورده بودند و سخنان
 میفرمودند و پوی التفات نمی نمودند از نهیب و دوهشت مجلس حضرت ایشان گوشت شانه می

می لرزید و قطرات عرق از جبین می نمی چکید و آیت شیرازی از ان تاثیر بغایت واضح و واضح بود
 در مصداق این مقال و مصداق این قبیل مقال قصه آشتی دادن حضرت ایشان است میرزا
 سلطان احمد میرزا عمر شیخ و سلطان محمود خان را که بخانیکه معروف بود با یکدیگر در یک معرکه و صورت
 این واقعه بر سبیل اجمال آنست که خدمت مولانا محمد قاضی که ذکر ایشان در فصل سوم خواهد آمد
 در رساله سلسله العارفین نوشته اند که خبر سمع کردند آمد که میرزا عمر شیخ سلطان محمود خان را که خالی بود
 از خانان دشت برای جنگ برادر خود بد آورده است و در شاهرخیه با یکدیگر مجتمع شده اند میرزا
 سلطان احمد نیز تهباء اسباب محاربه کرده با لشکری عظیم متوجه جانب شاهرخیه شد و حضرت ایشان را
 استعلا کرده با خود همراه بردن مردم آن بود که میرزا حضرت ایشان را التماس کرده بجهت صلح میفرستاد
 و حضرت ایشان مدت چهل روز در لشکر سلطان احمد میرزا بودند و در آن قورغان که از مضافات
 شاهرخیه است لشکر سلطان احمد میرزا فرو دادند و داب میرزا آن می بود که حضرت ایشان را
 در لشکرگاه نزدیک خود فرو می آورد که جمعی ابنایت بزرگ است ناگاه بی ادبی نسبت بخادمان
 و ملازمان آن حضرت بی ادبی نکنند حضرت ایشان یک روز تندی شدند و میرزا سلطان احمد گفتند
 مرا چرا آوردید من خودم در جنگ نیم اگر جنگ میکرد دیدم مرا چرا آوردید و اگر صلح میکنید سبب تاخیر
 چیست مرا دیگر مجال آن نمانده است که میان لشکرهای شما باشم میرزا سلطان احمد فرمود
 که ما را چه اختیار است مجموع امور فوض برای ملازمان شماست هر چه صواب دید ملازمان است
 ما را از امثال آن چاره نیست حضرت ایشان سوار شدند جمعی بموجب اشارت همراه رفتند
 فقیر نیز در ملازمت بودم دیگر موالی در اردو ماندند و آن حضرت متوجه میرزا عمر شیخ و سلطان محمود خان
 شدند آنها نیز خبر یافتند که حضرت ایشان متوجه اند تا نیمه راه با استقبال آمدند پس بهم ملحق شده
 بر شاهرخیه رفتند در آن ملاقات حضرت ایشان التفات از حد تجاوز سلطان محمود خان
 کردند و در اکثر اوقات در مخاطبات متوجه آن بودند پس امر صلح را مقرر فرمودند و کیفیت آنرا برین
 وجه قرار دادند که هر دو لشکر در مقابل یکدیگر صف کشیده ایستند و شامیانه در میان آن دو صف
 نصب کنند و از هر دو طرف مردم شمرده برابر بیایند و سلاطین و سایه شامیانه نشینند و آن حضرت
 ایشان را بهم صلح دهند و عهد و شرط کنند آخر روز حضرت ایشان مراجعت نمودند و آنرا تصرف

ایشان در سلطان محمود خان مشایده کرده می شد علی الصباح لشکر سلطان احمد میرزا تمام سوار شدند
مقرر آنکه چلته بنوشند دیگر مجموع سلاهما برداشته و در موضع تل قهقه بسیار است کردند حضرت
ایشان باز بشاه هر خیه آمدند تا سلطان محمود خان و عمر شیخ میرزا بهرامی خود بسیارند سلطان محمود خان
زود برآمد و لیکن میرزا عمر شیخ بسیار تباکونی می برد آمد حضرت ایشان فقیر را برای سیرز سلطان احمد
فرستادند که عرض کن که میرزا عمر شیخ بتانی می بر آید شما نیز مستعد باشید با اعتماد کرده چنان باشد
که احتیاط نکرده باشید که حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرموده اند عقل توکل مصرع بالوکل را تو
اشتر به بند به فقیر پیش میرزا رفتم و عرض کردم ایشان نیز بجز لشکر خود به داخته متوجه حضرت
ایشان بودند بعد از زمانی ندید شکر با تمامی در مقابل یکدیگر صف کشیدند غیر عبیه و دیگر مجموع سلاهما
بر خود راست کرده بودند حضرت ایشان با اصحاب و موالی خود در میان آن دو لشکر بودند و نصب
کردن شامیانه گفت و شنود بسیار واقع می شد هر فرقی میگفتند آن طرف نزدیک است این نزاع
تباطول انجامید تا که حضرت ایشان وضو نماز پیشین بر میان آن دو لشکر ساختند بعد از آن بفقیر
گفتند پیش سلطان احمد میرزا رفته بگوی که من یک کسم و صنعت پیری نیز دریافته است این مجموع
آلات حرب شمارا بر پشت خود برداشته ام که شما یان در هم نمی افتید نهایت قوت بهین باشد و کرامت
نماند اگر با اعتقادی دارید که تاشامیانه را هر جا که خواهند بزنند چون پیغام حضرت ایشان را
رسانیدم میرزا سلطان احمد فرمود که گذارید تا هر جا که آن مردم خواهند شامیانه زنند که مرا اعتماد جز
بحضرت ایشان نیست شامیانه را در جای معین زدند میرزا سلطان احمد با جمعی از خواص و مقدای
معین آمدند و رنگ شامیانه نشستند بعد از آن حضرت ایشان رفتند و سلطان محمود خان و میرزا
عمر شیخ را آوردند ایشان نیز با جمعی معین همان مقدار مردم میرزا سلطان احمد آمدند چون نزدیک
شامیانه رسیدند فرو آمدند میرزا سلطان احمد رنگ شامیانه با خواص خود با استقبال پیشتر آمدند
حضرت ایشان اول سلطان محمود خان را پیش آوردند و میرزا سلطان احمد معاقله فرمودند و
ایشان یکدیگر را کنار گرفتند بعد از آن میرزا عمر شیخ را پیش آوردند میرزا عمر شیخ دست برادر گرفته
در روی می مالید و میگفت و میرزا سلطان احمد که برادر کمان بود کردن و برای بوسید و هر دو میگفتند
و از مشایده این حال گریه بر همه ستولی شده بود در میان آن مجمع شور و شغب محب بر خاست بعد از آن

در یک شامیاه شمشند و چنان مجلس با هیبت بود که فقیر از غایت دہشت دستار خوان را بازگوشه انداختیم
و آن دو لشکر سوارہ بر بالاسے این منتظر ایستاده بودند کہ اگر صورتی واقع شود بر ہم ریزند و
در ہم آویزند ما حاضر آوردیم چون از طعام خوردن فارغ شدند عہد کردند و صلح در میان واقع شد حضرت
ایشان تاشکند را از میرزا سلطان احمد بہت خان ستانیدند و عہد نامہ را فقیر نوشتیم فاتحہ خواندند
و برخاستند را قلم این حروف از بعضی خادیم شنیدہ کہ در آن زمان کہ حضرت ایشان آن سہ بادشاہ را
در یک یک شامیائہ با ہم نشانند یکی از اصحاب آن حضرت در آن معرکہ بخطہ از خود غائب گشتہ در آن
غیبت بروی چنان منکشف شدہ کہ میدانی بہت وسیع در میان آن میدان سہ شتری پنجی مست
اند کہ بہن باز کردہ قصد یکدیگر دارند و میخواہند کہ بر خیم دندان یکدیگر را از ہم بکنند و حضرت ایشان
در آن میدان ایستادہ اند و ہمارا آن سہ شتر مست را حکم بردست پیچیدہ اند و نمیکند از نہ کہ با یکدیگر
بر آویزند و خدمت مولانا نوشتہ اند کہ در آن روز ہمہ خلق عالم خاص و عام از تصرف حضرت ایشان
تخیر و ہوش بودند و یک ل و یک زبان بودہ میگفتند کمال تصرف و قوت ولایت ہمین باشد کہ از آن
حضرت بظہور آمد کہ صد ہزار مرد جنگی بران وجہ بودند کہ اگر ہر یک بہت دیگری مے افتاد نہ ہلاک
میکردند ہمین قدم شریف و نفس مبارک ایشان در یک ساعت آن ہمہ نزاع و خصوصیت و کدورت
تہامی از دلہا بیرون رفته بروہی شد کہ در ہیچ دل اثری از آن صفت نہاند مشاہدہ این امر عظیم
سبب یقین ہمہ شد نسبت بحضرت ایشان بعد از آن کہ این مصالحہ واقع شد حضرت ایشان
بسلطان محمود خان مقرر کردند کہ تباشکند روید کہ انیز از راہ دیگر غایبیم آمد و از میان آن سہ لشکر
باصحاب و خدام بیرون رفته متوجہ موکلت شدند در انشای راہ ناگاہ روی فقیر کردند و فرمودند این
کار ہای ما را چہ میگویی این واقعہ را خود میتوان نوشت خدمت مولانا نجم الدین علیمہ الرحمہ کہ غزنی بود
از خادمان و کارگران حضرت ایشان و اکثر اوقات با مہر تجارت قیام نمود و ما بہ بسیار کار سفیر نمود
وی حکایت کرد کہ یکبار با جمیع کثیر متوجہ دیار طرغان بودیم کہ شہر سیت کہ بر سر حد خطای و گذر با برطالافہ
قلماق بود ناگاہ گروہی سواران از دلاوران ایشان قریب صد مرد جزا رجمہ چپا تہ پوش و سلاح بستہ
سر راہ برگرفتند مردم کاروان کہ آن گروہ انہو دیدند دست و پا کم کردہ تن بر زبونی در دادند و بدل
برگشتن و اسیر گشتن نہادند درین محل بخاطر من افتاد کہ دست از محاربہ باز داشتی و ما بہ حضرت ایشان

خدمت مولانا نجم الدین

نجم الدین

تبعات و اسارت

بقطاع الطرق گذشتن از شیوه اخلاص و ارادت و طریق مردانگی و قوت بغایت دور است هیچ
 به ازان نیست که بر سر مال آن حضرت کشته شوم که آن موجب شرح رومی دنیا و آخرت است بعد ازین
 اندیشه توجه نام بحضرت ایشان کردم و تیغ از نیام بر آوردم و دیگر خود را ندیدم دیدم که همه حضرت ایشانند
 اینقدر میدانم که درین واسطه من کیفیت غریب و قوتی عظیم حال شد بخود بران طائفه تا ختم و تیغ میرانم
 و سر و دست می انداختم کاری بجائی رسید که آن گروه ترک این کار روان دادند و تمامی روی بگریز نهادند
 مردم کاروان از جرأت و شجاعت من متحیر و متعجب شدند و تحیر و تعجب من از ایشان زیاده بود چه هرگز
 مثل این صورتی دست نداده بود و هیچ بار خبری نگرفته بودم و معرکه ندیده یقین داشتم که آن تصرف حضرت
 ایشان بود که بی حول و قوت من از من ظاهر شد چون ازان سفر مراجعت کردم به ازمست حضرت
 ایشان رسیدم اول سخنی که فرمودند این بود که هر ضعیفی را که با دشمن قوی کار افتد چون بصدق یقین
 تمام از حول و قوت خود بیرون آید هر آنکه بجز قوتی از پیشگاه مویده شود که بآن حول و قوت بر اعدا
 دین و ملت غلبه تواند کرد و خواجه مصطفای رومی تاجری بود از کارگران حضرت ایشان روزی از بخارا
 بسمرقند متوجه شده بود و از راه شهر سبز رفته آنجا میرک حسن که دیوان میرزا سلطان احمد بود ملاقات
 کرده است میرک حسن گفته خواجه مصطفی تو مرد ساده لوح و بی تکلفی سخن داری که بجز من حضرت خواجه
 رسائی وی گفته بی تو انم کی از اعزه اصحاب نقل کرد که من در مجلس حضرت ایشان حاضر بودم که خواجه مصطفی
 رومی از جانب شهر سبز آمده بحضرت ایشان عرض کرد که میرک حسن دیوان سخنی گفت و بهالغه کرد که این
 سخن را بحضرت خواجه رسائی حضرت ایشان فرمودند بگوید گفت میرک حسن بگوید که میرزا سلطان احمد
 اندک جاکنده است حضرت خواجه عنایت فرمایند و آنرا نیز بگیرند و میان را خلاص گردانند بجز دشیندن
 این سخن در حضرت ایشان تغیر عظیم پیدا شد و غضب استولی گشت چنانچه مویهای محاسن شریف حضرت
 ایشان راست است ایستاد دست مبارک بردست کشیدند و فرمودند که آن سگ مرا سلاخی میفرماید و از
 عنایت تغیر و غضب فی الحال برخاستند و بجم در آمدند و خادیمی که حاضر بودند خواجه مصطفی را به آوردن
 این پیغام ملامت کردند بعد از چارده روز میرک حسن را واقعه روی نمود که میرزا سلطان احمد بروی
 غضب کرد و بفرمود تا ویران زنده پوست کنند یکبار حضرت ایشان تفرشی میرفتند عربی قرا احمد نام که کشان
 حضرت ایشان پیش روی می بود در راه رسید و نظم بسیار نمود و گریه کرد که سید احمد سارده که داروغه عرب بود

ایضا از رحمت بسیار ساینده حضرت ایشان از در دول و تشار و متغیر شدند اما هیچ نفر نمودند چون بجانب
 سمرقند برگشتند در کوه ملک سید احمد سار و با جمعی دیگر از امرای استقبال حضرت ایشان آمدند بعد از ملاقات
 بحکایت مشغول شدند گویان گویان تنه شدند و متوجه سید احمد گشته فرمودند که کوش مرا لت کرده ایضا
 میرسانی باری یقین دان که من نیز طریق لت کردن را بسیار خوب میدانم از آن روز ترس که مانع نسبت
 تو باین طریق میشی آنیم و به تندی ایشان را اجازه دادند وقت نماز دیگر شده بود نماز گذاروند و با یک
 با یکس سخن گفتند و یکس را مجال آن بنود که با ایشان سخن گوید در همان هفته سید احمد سار بیمار شد
 و مرض وی اشتداد یافت کسی پیش میرزا سلطان احمد فرستاد که مرض من از حضرت ایشان است
 ایشان مرا غضب کرده اند بواسطه بی ادبی که از من نسبت بعضی خادمان ایشان صادر شده میرزا
 کرم نمایند و مرا از حضرت ایشان درخواست فرمایند چند نوبت میرد و پیش امین که از مقر بان میرزا
 و از مخلصان حضرت ایشان بود از پیش میرزا پیغام رسانید و استدعای التفات به نسبت سید احمد کرد
 و از قبل می استغفار کرد و حضرت ایشان تغافل نمودند و اصلا التفات نفرمودند میرزا اصلاح و ابرام
 از حد گذرانیده فرمود که سید احمد کس کار آمدنی نیست البته عنایت فرموده از جریمه دی در گذرند و عفو
 نمایند چون مبالغه از حد گذشت حضرت ایشان فرمودند عجب کاریست که میرزا سید احمد مرده را از من
 درخواست میکنند من عیسی مجرب نیستم که مرده زنده تواند کرد بعد از آن فرمودند که چون خاطر میرزا این
 خواهد ما او را عیادت کنیم و سوار شدند چون بدرارک رسیدند تا بوقت سید احمد پیش آمد از همان جا برخاستند
 نقل کردند که میرزا سلطان احمد بالتماس حضرت ایشان تمنا فرمودند را بخشیده بود بعد از مدتی باز جمعی
 تمنا چنان که در ایام سابق از آن مرفوئد گرفته بودند اتفاق کرده در مقام وضع شده اند و ایشان
 دوازده تن بوده اند که بحلیها و مکر با میرزا را بازی داده اند و امر او را رشوقها و عیده کرده بران آوردند که
 تجدید آن بدعت کنند این خبر بحضرت ایشان رسیده تنه شده فرموده اند که حضرت خواجه بهاء الدین
 قدس سره مدتی جلادی میگرفته اند ما نیز از شاگردان ایشانیم بنیم اگر اصرافه خواهد کرد بعضی محرمان بمان
 زمان از مجلس حضرت ایشان آن سخن را بسمع میرزا سلطان احمد رسانیده اند ترسیده است و آن
 داعیه را از خاطر دور کرده و در همان روز این خبر یکی از آن دوازده تمناچی رسیده مردی بر یک بوده است
 فی الحال از آن نیت برگشته و از آن عمل توبه کرده و بحق سبحانه رجوع نموده و در آن شب یازده تن دیگر

مرد و اند و صباح یازده تا بوقت از تمنای چنان را از شهر بیرون برده اند شیخ ابوسعید آبریز که ذکر و س
 در فصل اول از مقصد اول گذشت نقل فرموده است که یکبار حضرت ایشان در مهدی احوال غفلان
 شباب نزد ما آمده بودند و ما با همه فرزندان و متعلقان بخدمت حضرت ایشان مشغول بودیم و از حضرت
 ایشان آثار جذبات و احوال شگرت مشاهده می نمودیم و ملاحظه آن احوال و آثار موجب از یاد عقیده
 مای شد اتفاقاً روزی برادر کلان من گریان گریان از در درآمد که سپهر سجده می بان مرا ایندی بسیار کرد
 و زجر از حد گذرانید و دین اثنا و والده ما با اضطراب تمام و تضرع و ابتهال بجد از حضرت ایشان در خوا
 کرد که بجهت فرزندم خاطر مشغول گردانید که این شخص مردی بغایت فاسق و ظالم است و سی فقیران
 از وی متضرر اند چنان معلوم شد که حضرت ایشان از اضطراب و اضطراب والده او متاثر شدند
 وقت نماز دیگر بودنی الحال بنماز برخاستند و چون نماز ادا کردند فرمودند که این سگ بنماز مادر آمد کار او
 کفایت کردیم بعد از اندک فرصتی آن شخص با کنش نزاع کرده بود ادب بلیغ کردنش چون ما فقیران
 ابا عن جد از مریدان و مخلصان حضرت ایشان و آباء کرام آنحضرت بودیم بمنزل مای آمدند بار دیگر
 که تشریف آوردند والده من بعرض ایشان رسانید که همین بهمت عالی شما دشمن ما ادب بلیغ یافت
 حضرت ایشان فرمودند آنچه ما گفتیم که کار او کفایت کردیم نه نیست آن هنوز در پیش است بعد از چند روز
 بحکم بادشاه وقت او را بر دم اسب بسته هلاک ساختند بعد از آن جسد پاره پاره او را جمع کرده خشتند
 عزیزی از جمله مخلصان حضرت ایشان نقل کرده که روزی یکی از ارباب ثروت که میان ما و او سابقه
 بود مرا بخانه برد در راه بغیبت حضرت ایشان مشغول شد و در آن مبالغه نمود و من بغایت متاثر و
 متالم شدم و مجال برگشتن نبود که مرا با برام تمام کشیده می برد و چون در منزل وی نشستیم و طعام آورد
 و بکرا بیت دستی دراز کردم و وی طعام نتوانست خورد که همان زمان در گلوی وی ورمی عارض شده بود
 و هر خطمی مالید تا کار بجائی رسید که مطلقاً چیزی بگلوی وی فرو نرفت و بر همان مرض بعد بفته هلاک شد
 شیخ زاده الیاس عشقی در ابتدا ظهور حضرت ایشان در ولایت سمرقند شیخ و مقتدا جمعی بوده است
 و در کوه نور که در نواحی سمرقند است نگری داشته و ذکر هر میگفته وی نبیره شیخ خدای قلی است و وی
 مرید شیخ ابوالحسن عشقی که در زمان حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره شیخ و سر حلقه سلسله عشقیه بوده و نور
 حضرت ایشان در صحرای میگدشته اند دیده اند که جمعی مزار عالیان خرمی را چک میزنند و گاه از دانه

دین

حساب و محاسبان

گفت

کس

بسیار

میرزا

و علوم صوفیه و مرید بسیار داشت چنانچه پنجاه تن را از اصحاب خود اجازت ارشاد داده بودند چون ایستادند که حضرت ایشان بخدمت مستعدان مشغول شدند عبرت کرده روزی بجلوس حضرت ایشان در آمد بقصد آنکه تعریف و تضرع کند و دست بردی نماید چون نشست متوجه حضرت ایشان شد و چشمها در آن حضرت دوخت و بهنگی همت در آن مقام شد که باری بحضرت ایشان حواله کند و آن حضرت نیز بدفع توجه وی مشغول شدند و بعد از ساعتی سر مبارک بر آوردند و دست راست از استین بیرون کردند و منشفه پیش ایشان نهاده بود برداشتند و بر روی وی زدند و گفتند چه صحبت دارم با پادشاه مسلوب العقل که او را هیچ معلوم در خاطر نمی ماند پس برخاستند و روان شدند چون حضرت ایشان آن عمل کردند و آن سخن گفتند و برخاستند شیخ نزاده نعره زد و پیشش غلطید بعد از زمانی با خود آمد و بسرعت برخاست و از منزل ایشان بیرون رفت و در دماغ وی تشویشی سودائی پیدا شد و روز دیگر معلومات وی تمام بروی فراموشی گشت و چنان ضائع و ابر شد که عریان در بازار می گشت و شبه بیرو خط بدن خود ممتد نبود گاهی که در راهی حضرت ایشان را دیدی چند کوبه در عقب و دیدی و هرگز با اتفاقی قایلین نگشتی خواجه مولانا ولد خواجه عصام الدین که شیخ الاسلام سمرقندی بود پیوسته غیبت حضرت ایشان میکرد و همیشه در مقام تمت و امانت آن حضرت می بوده روزی در خلوتی بنحو اص خود بخنان پریشان میگفته یکی از ایشان گفته اگر خواجه ولی نیستند اما صاحب دلی خود هستند اینهمه مبالغه چرا میکنید خواجه مولانا گفته راست میگویی من نیز سید انم اما چه کنم که نفس نمی گذارد و مقتضای طلب جاه و ریاست درین امر بے اختیارم خدمت مولانا محمد قاضی نوشته اند که حضرت ایشان میفرمودند که بعد از آنکه خبر فوت میرزا سلطان ابوسعید رسید در راهی خواجه مولانا پیش آمد و روی بطرف ما ناکرده گفت خواجه سلام علیک مطلقاً توقف نکرد و استخفا را تیزراند و حال آنکه روز پیش این خبر در راهی پیش آمده بود و مقدار نیم شرعی همراه ما برگشت بتشویش او را برگردانیدیم امروز معلوم شد که در فکر کاریست بعد از چند روز ظاهر شد که خواجه مولانا با امر اتفاقی کرده اند که دیگر بجانه مانیا نیند و سخن مانشنوند و اعتباری نگیرند و فرموده که من فتوی میدهم که همه اموال خود را میتوانید گرفت و درین اتفاق میر عبد العلی ترخان حاضر نبوده و در آخر مجلس رسیده امیر دولتش محمد ترخان گفته که ما اتفاقی کردیم شما حاضر نبودید می باید که

توضیح

در بیان

نحوه

شما نیز متفق باشید امیر عبدعلی گفته در مجموع امور من تابع شمایم شما برادر کلانید من نیز برانم بعد از آن
 پرسیده که شما در چه امر اتفاق کرده اید امیر در پیش محمد قصه تدبیر خواجه مولانا را و اتفاق امر ابو
 شرح کرده است امیر عبدعلی سر در پیش انداخته و تامل کرده بعد از زمانی سر بر آورده و گفته که شما درین
 امر غلط کرده اید زیرا که این عزیز با اعتبار ما و شما معتبر نشده است بلکه باعتبار معتبر حقیقی که حق سبحانه است
 معتبر گشته فردا بفرستایلی او همه بیست خواهیم شد و غیر شرمندگی و خجالت چیزی نخواهد ماند داشته باشید
 که من باری درین امر با شما متفق نیستم و ازین مخالفت هر کمروسی که بمن رسد قبول دارم خدمت مولانا
 علی قرآن میگفتند که بعد از اتفاق خواجه مولانا با امر ابدیدین وی رفته گفت نیک آمدید که بدیدن آن
 شیخ روستائی میرویم بنشیند که من امر و زبای چها خواهم کرد مولانا علی فرمودند که مر آن حضرت ایشان
 عقیده عظیم بود ازین سخن وی قوی متالم شدم هر چند سعی کردم که مرا اجازت دهند و گفت و حضور
 شما آنچه کردنی است خواهم کرد از ملاحظه این معنی نزدیک بود که از خود بروم اما از بهر ای چاره نبود در آن
 روز حضرت خواجه در ماترید بودند متوجه ماترید شد و من بضرورت همراه شدم و از حق سبحانه تبرع و
 ابتهال تمام درینجاستم که آن بی ادبها را که نسبت بحضرت ایشان در خاطر دار دینیم و نشوم چون با توبه
 رسیدیم حضرت خواجه در گنبد بیانشسته بودند استقبال کردند چون شستیم حضرت خواجه خود بجهت ما بجا
 رفتند و ما حاضر بیرون آورده بدست مبارک خود پیش مولانا نهادند چون بطعام مشغول شد و من چون
 که چیزی بنسبت حضرت ایشان بگوید لب دمان راست کرده بود که ناگاه کسی تعجیل آمد که میز را و امر
 می آیند حال آنکه خود بآن مردم عهد کرده بود و قرار داده که دیگر بخانه حضرت خواجه نه روند ایشان چه دانستند
 که او بجهت چه کار پیش آن حضرت آمده ازین صورت بغایت مشوش گشت چون حضرت ایشان
 باستقبال میرزا و امر بیرون آمدند خواجه مولانا و این فقیر از دیواری چار دانی خود را بعد جمعی بان و
 دیوار انداختیم تا امر او میرزا مارانه بنیند و من درین حالت خدای سبحانه را شکر میگفتم که باری گزافها
 ویران نشودم در پیرجامها و محاسن خاک آلود در تنگ دیوار شستیم تا اسپان مار از آن طرف آوردند غایب
 و خاسر سوار شد و من نیز فرار شدم و هر یک بجا بنشینیم بعد از آن میرزا و امر ابدستور سابق بلکه بیشتر از
 بیشتر بکازمت حضرت ایشان آمدن گرفتند و رای صاحب میر عبدعلی ترخان راجع شد و در
 در مجلس خواجه مولانا ذکر حضرت ایشان می گزشت خواجه مولانا بے ادبی کرده گفته باشند گذارید این مجلس

در این مجلس خواجه مولانا بے ادبی کرده گفته باشند گذارید این مجلس

در این مجلس خواجه مولانا بے ادبی کرده گفته باشند گذارید این مجلس

در این مجلس خواجه مولانا بے ادبی کرده گفته باشند گذارید این مجلس

که بکلی مهت او مصروف نیست که دنیا جمع کند آن سخن را بعرض حضرت ایشان رسانیده اند آن حضرت فرموده اند که بزرگ جمل میراد مولانا معروف پسیر خواجه محمد خراج گفت من در برات بودم که خواجه مولانا بهر آن آمد زیرا که در سمرقند نتوانست باشند اکا بر برات یکد و بار بیدین وی آمدند دیدند که بنایت پریشان و هرزه میگوید دیگر کسی برای وی کم آمد آخر در مدرسه اسیر حقایق ساکن شد هر که پیش می آمد میگفت این گشتگی مرا پیش آمده بر کرامات آن شیخ حمل کنید روزی کسی ویرا گفته است ای خواجه شما شیخ الاسلام حاکم و صاحب اختیار خطه سمرقند بودید و اباعن جید جمع و مقتدای خلق و عزیز و کرم بودید و خاص و عام ولایت ما و راه انتر همه تابع و خادم شما بودند بی موجهی در آخر عمر علما مان و علما خان گزیده ها بیکانه بخواری و ندلت تمام بر می آیند و هیچ خاطری را بشما اقبال نمانده است این غیر کرامات آن بزرگوار چه تواند بود بالاخره او را مرضی عارض شد و در آن مرض بخود اختیار سسل کرد و من گاهی در آن مرض پیش وی می رفتم روزی بروی در آمدم دیدم که در میان نجاست نشسته است و دست در نجاست میکنند و بر بنی میدارد و از بوی آن خوش بر می آید و میگوید ای مولانا معروف سسل چه چیز خوب بوده است و گاه گاه از نجاست غلیظه خود بند قهقاری ساخت و بان بازی میکرد و در آن مرض از روح طیبه عطر بنایت محترز و متفرع بود و درین اثناء مرا آن سخن حضرت ایشان یاد آمد که فرموده بودند که بزرگ جمل میراد و بحق همچنان شد آخر آن اسهال بسج انجامید و اسعاده و مشای وی قطعه قطعه فرود آمده و در میان نجاست بمروم خدمت مولانا محمد نوشته اند که در آن روز که خواجه مولانا وفات می یافت مولانا معتمانی بیدین وی آمده بوده است چشم کشاده و گفته که خدمت مولانا محمد از شما التماس دارم که اگر روزی بکلامت حضرت خواجه برسید عذر تقصیرات ما بخوابید که هر چه کردیم بمقتضای نفس و هوا کردیم و اکنون از همه گشتیم از ما بخش عنایت و کرم عفو نمایند و معذور دارند و بر همین نفس مقبوض شد فقیر این سخن را در جمل نیک بحضرت ایشان رسانیدیم بنایت متاثر شدند و چنان معلوم شد که از جریمه دی تمام گذشتند و عفو کردند

فصل دوم در ذکر خوارق عادات که بعضی از عزیزان و اهالی زمان میراد و اول

اصحاب حضرت ایشان نقل کرده اند از بعضی مخدومین استماع افتاد که روزی حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره در سبادی احوال که بحضرت ایشان مصاحبت شبانه روزی میدادند

پیش حضرت ایشان اظهار تحسرت و ناسف میکردند که درین عمر بی حاصل که دور از صحبت قطب عالم

چنانچه در این کتاب

چنانچه در این کتاب

حضرت خود را که از کاشغری را

و کبار اولیای این امت میگذرد سعی می باید نمود و خود را بصحبت این طائفه می باید رسانید باشد که بین
 صحبت و برکت ملازمت ایشان حضور ملی و جمعیت باطنی پیدا شود و از شر اعدا و درونی نفسی توان کسود
 و سخن برادرین آرزو و طلب این طائفه دور دراز کرده اند و مبالغه بسیار فرموده و حضرت ایشان را
 بنور فرست است اگهی معلوم شده بوده که حضرت مولانا سعدالدین در شب گذشته با خودی اندیشیده اند که
 مرا هیچ کس احتیاج نیست و طریق روشن است کاری باید کرد و خود را تشویش نمی باید داد و بکلامت
 مردم نمی باید رفت دیگر تردد حاجت نیست بحضرت مولانا سعدالدین گفته اند که شما شب نمی گفتید
 که دیگر مرا هیچ کس احتیاج نیست خود را تشویش نمی باید داد این سخن که حالا میفرماید باری نقیض آن
 اندیشیده است که شب میفرمودید حضرت مولانا سعدالدین را از اشراق حضرت ایشان حال دیگر
 شده است و تحقیق دانسته اند که حضرت ایشان را اطلاع و اشراق تمام است دیگر اوقات بحضرت
 ایشان میگفته اند شما میتوانید که با چنان صحبت و ابراهیم اتفاقات کنید که در مجلس شما خاطر خود را جمع یابیم چرا
 تاخیر و توقف می نمایید حضرت ایشان میفرمودند که من بخدمت مولانا سعدالدین چنان خطاط میکردم
 که اکثر مردم را مظنه آن بود که مگر من مرید ایشانم لیکن بحسب باطن همیشه ایشان از من ستمه بودند
 و همان سخن میفرمودند قاضی اند جان برگرد حضرت ایشان بسی می گشته است و داعیه آن داشتند که
 ویران ساز فرآورده طریقه گویند و حضرت ایشان مطلقاً اتفاقات نمیکرده اند و خود را باین معنی نمی آورده اند
 زوی ازین جهت بغایت متنازی و متامل بوده روزی بعضی مخلصان و صحبت خاص پیش حضرت
 ایشان بوده اند و آن حضرت بسط تمام داشته اند گفته اند که قاضی اند جان بسی وقت است که چشم
 آن دارد که ملازمان بوی نظر عنایتی اندازند و بتعلیم طریقه مشرف سازند حضرت ایشان فرموده اند که
 در باطن هر که طلب ریاستی و جایی تفرس میکنم و اگر همه آن بود که بعد از ده سال دیگر اثر آن ظاهر خواهد شد
 خوش نمی آید که با وی از طریق خواجگان قدس الله ارواحهم سخن گویم بعضی اصحاب میفرمودند تا پنج سخن
 حضرت ایشان را نگاہ داشتیم بعد از آنکه مدت ده سال ازین تاریخ گذشته بود و حضرت ایشان از
 دنیا حلت کرده بودند آن قاضی در ولایت اند جان مهتر در پیش قوم شد و مدافع علیه و مرجع الیه آن دیار
 گشت لیکن از طریقه خواجگان قدس الله ارواحهم بهره نداشت طالب علمی هم قندی که خود را از طبقه
 ساکنان میداشت بسی وقت پیرامن حضرت ایشان گشته بود و بالتفات خاص آن حضرت ظاهر

مشت نشسته چنانچه شبی باین فقیر میگفت که مدت بیست و هشت سال هست که برگرد حضرت ایشان
 میگردم و وسایل می آگازیم که باشد عنایتی کنند و طریقه گویند و حضرت ایشان درین مدت هیچ رحم نکرده اند
 و این معنی میسر نشده است گاه گاه بران میثوم که کاردی بر حضرت ایشان زخم یا خود را بکشم که دیگر طاقت
 من طاق شده است و هیچ اثر محبت از حضرت ایشان ظاهر نمی شود و بعد از آن تاریخ که بفقیر این سخن
 گفت تا آخر حیات حضرت ایشان هم باین امید گردان حضرت گشته بود و هیچ کار نکشود و هم صاحب
 ازین معنی متعجب و متحیر بودند تا وقتیکه حضرت ایشان از دنیا رحلت فرمودند و بعد از وفات آن حضرت
 بچندین سال خان اوزکب بر سر قندسته ای گشت و آن طالب علم را در آن زمان جایی پیدا شد از بعضی
 مردم استماع افتاد که وی در قبل حضرت خواجه محمد کیمی و اولاد بزرگوار ایشان سعی بلین نمود و بعد از وقوع
 آن حادثه عظمی اصحاب را معلوم شد که موجب بی التفاتی حضرت ایشان انحراف باطن وی بوده است
 که پیش از آن بچهل سال بر حضرت ایشان ظاهر شده است یکی از مخلصان نقل کرده است که از من بفرموده
 واقع شد و در پس پرده خجالت ماندم و چندین روز نتوانستم بلامت حضرت ایشان رسید چون نمیمنی
 دور دراز کشید با خود گفتم بجز انم باز آمدن و محجوب شدن و ترک صحبت اولیا کرون غایت خسرانست
 و زیان هر چه شودی باید رفت چون متوجه شدم بجهت خجالت و انفعال از برای ترویج روح شریف حضرت
 خواجه بهاء الدین نقشبند قدس سره فاتحه و اخلاص خواندم و ایشان را شفاعت آوردم که از من تجاوز
 نمایند و عفو فرمایند چون بلامت حضرت ایشان رسیدیم درین نظر کردند و فرمودند که اگر دایم فاتحه و اذان
 خواندن و روح خواجه را شفیع ساختن میسر شود بسیار خوب است اما در واقع باینها تمسک شودی باید که
 کسی قدیم الاوقات مراقب احوال خود باشد تا امر نامرضی از وی در وجود نیلید از کمال اشراق حضرت
 ایشان حال من بگشت و بواسطه التفات آن حضرت دیگر با مثال آن بیوفات مبتلا نشدم در زمان
 سیر زاشا برخ که حضرت ایشان در برات بوده اند مولانا شیخ ابوسعید خلیل که پیر عزیزی بود وی در آن وقت
 جوان بغایت صاحب جمال و پاکیزه سواش بوده است و حضرت ایشان بوی التفاتی و گوشه خاطر
 سید شسته اند وی حکایت میکرده است که در ایام جوانی و اوان التفات حضرت ایشان چنانچه بقیه
 سن شباب است مرا یکبار بنی جمیله اتفاق ملاقات افتاد و وی بمنزل من آمد و خواستم که در خلوتی با وی
 صحبت دارم ناگاه درین اثنا آواز حضرت ایشان را شنیدم که فرمودند که ای ابوسعید چه کار می کنی

حال بر من گشت و هیبت عظیم و خونی و رعبه قوی در دل من غالب شد چنانچه عرشه بر اعضای من افتاد
از جای جستم فی الحال آن زن را از منزل بیرون کردم بعد از زمانی حضرت ایشان رسیدند چون نظر
آن حضرت بر من افتاد فرمودند اگر نه توفیق حق سبحانه و تعالی میگردید شیطان دو و از نهاد تو بر می آورد
هم وی حکایت کرده است که یکبار مرا بهوس شراب و رفتاد و مجرمی گفتم که چون پاسی از شب بگذرد کوزه شراب
از برای من بیاوردی در آن دل شب کوزه پر شراب آوردن از بالای بام فوطه فرو گذاشتم تا آن کوزه را
بر سر آن فوطه گذازدم و من بالای کشیدم کوزه پر دیوار میخورد چون نزدیک رسیدم رسید که کشته شده شد و
کوزه به افتاد و شکست و من از آن صوت ملول گشتم و خواب کردم و بگاه برخاستم و سفالهای شکسته را
از پای آن دیوار دور انداختم و آب آوردم و زمین را پاک ساختم تا بوی شراب زایل شد چون صبح شد
و حضرت ایشان التفات کرده آمدند اول سخن که فرمودند این بود که آواز کوزه که بالا میکشیدی در دل شب
بگوش ما رسید اگر آن کوزه شکستی دل ما می شکست و ملاقات ما با تو دیگر صورت نمی بست من بغایت
نجل و منفعل شدم و بدل باز گشت کردم و روی دل تمام و حضرت ایشان آوردن غریزی از مخلصان
نقل کرد که چون حضرت ایشان از سفر حصار و ملازمت مولانا یعقوب چرخنی قدس سره برگشته بار دوم
بهرات آمده اند از گرو راه بمنزل یکی از مخلصان که بیرون دروازه ملک می بوده و یکسب حلال شغل
می نموده و بخاندان خواجهکان خصوصاً بحضرت ایشان اخلاص عظیم داشته در آمده اند و اتفاقاً در آن
روز جمعی از دوستان همان ادب و ادب ایشان جوانی بغایت صاحب جمال با پدر خود حاضر بوده که
بحسن و خوبی در شهر مشهور و براسه نیکو بوده و طعام خورده بوده اند و سفره برگرفته و داعیه میر خیابان
داشته اند چون آن مخلص حضرت ایشان را دیده در دست و پای آن حضرت غلطیده و نیازمند عظیم
ظاهر کرده و تواضع فوق الحد پیش برده چنانچه معانان متحیر و تعجب شده اند چه حضرت ایشان را نمی شناخت
و موافقت آن مخلص ایشان نیز بقدر توجه کرده اند اما آن جوان مغرور بحسن اصلا از جا نخواست و
بحضرت ایشان هیچ التفات نکرده آن مخلص حکایت کرده که چون حضرت ایشان نشستند من پیش رفتم
و زانو بر زمین نهادم و گفتم یا ران حالی طعام خورده اند و دیگران گرم است طعام که مرغوب است بطنج آن
قیام نمایم پیش از آنکه حضرت ایشان بلا و نعم جواب گویند آن جوان که هوای گشت و تماشا داشت و میخواست
که مرا نیز با خود همراه بردی او بانه گفت حاضری برای این مرد غریب آرید حالا طعام از هم گذشته کسی را

مجال چیز بختن نیست حضرت ایشان که نخست آن تکبر از و دیدند و بعد از آن این سخن از و شنیدند
آهسته گفتند چنانچه شنیدیم که ای جوان خوب روی که بسی بحسن خود مغروری اگر روی ترا هم درین محبت
سیاه نگردانم گناه من باشد پس بلند گفتند که از راه دور میسریم و گرسنه ایم و بشور بای گرم غیت است من
فی الحال بر جستم و قدری گوشت و برنج و نخود و باقی مصلح و حاج حاضر کردم و در آن اثنا حضرت ایشان
لحظه سکوت کردند دل آن جوان را بجانب خود منجذب گردانیدند ناگاه دیدیم که آن جوان از روی
اضطراب و بی طاقتی تمام برجست و پیش حضرت ایشان آمد و گفت اگر خست فرمایند من این خدمت
بجا آورم فرمودند چه مانع است دیدیم که پیش و یکد آن آمد و آستین بر مالید و دامن بر زد و مرا از پیش
و یکد آن عذر خواست و خود نشست و آتش کردن مشغول شد و از حرارت آتش روی او فروخته بود
و عرق کرده و دستهای او از سیرم نیم سوخته سیاه شده بود و چند بار بدست سیاه عرق اندوی و جبین
دور کرده بود و هر دو رخساره و پیشانی وی سیاه شد پدر و یاران او را بان حاضر ساختند و گفتند روی
خود را از سیاهی بشوی او بر سبیل ظرافت گفت انور فی السواد و سوگند یاد کرد که این سیاهی دور نکنم الا
بعد آنکه طعام پیش حضرت ایشان ننهم چون طعام پیش حضرت ایشان نهاد رفت و دست در و نشست
و بعد از وضوی کامل آمد و باب تمام پیش ایشان نشست و در طعام خوردن اتفاق کرد و او را بحضرت
ایشان علاقه حمیه عظیم پیدا شد و تا حضرت ایشان در سیرات بودند پیوسته ملازمت می نمود و حضرت
ایشان نیز بوی نظر عنایت میفرمودند غریزی از محاسن حضرت ایشان نقل کرده است که سبب پیوستگی
من بآن حضرت آن بود که بر دفتر عاشق بودم و میل بغایت رسید بقرار شدم و آن دفتر را بمن نهادند
چون از حصول مراد عاجز شدم بخود شکری کردم و حیلہ نگنجتم و گواهاں بدروع بزکاح راست کردم و متوجه
فرکت شدم که بقاضی روم و دعوی کنم و گواهاں خود را بگذازم اتفاقاً آن قاضی بلازمست حضرت ایشان
رفته بود من نیز بلازمست آن حضرت رفتم و قاضی در آن محل پیش حضرت ایشان بود قصه خود را بعرض
حضرت رسانیدم فرمودند مادر خوشت میکنیم که از سر این قصه بگذری که از نفس تو بوی صدق نمی آید از سخن
آن حضرت چیزی بدل من درآمد و مرا متغیر گردانید فی الحال از سر آن هم درگذشتم و قطع خصوصت انجاست
کردم حضرت ایشان بعزیمت تا شکند سوار شدند و در وقت سواری نظری بجانب من کردند که آتش
در نهاد من افتاد هر چند خواستم که توقف کنم نتوانستم بی اختیار فریادها از من بر می آمد قصه تعلق پیشین را از نو

مجلس اربعه

کردیم و تعلق جان سوز اینجا واقع شد برقی عظیم افتاده بود از غایت حرارت محبت موزهای خود را کشیدیم تا برهنه در آن برفت از عقب حضرت ایشان دو آن شدم تا تابناک شده رسیده شد حضرت ایشان در حجره نشسته بودند من رسیدم آتش کرده بودند اشارت فرمودند که گرم شو و خود بیرون رفتند بعد از آن تا پنج در ملازمت حضرت ایشان آرام گرفتیم و هرگز دغدغه تعلق دیگر در خاطر نگذاشت و با لکلیه خلاص شدیم عزیزی از محبان نقل کرده است که پیش از آنکه بشرف ملازمت و ارادت حضرت ایشان مشرف شوم دل گرفتار حسن صورتی بود و نجوایی صاحب جمال تعلق محبت موکد بود چون بصحبت حضرت ایشان رسیدم بسبب تاثر آن صحبت تعلق خاطر تمام از ساحت سینه محو گشت و بجای آن دل گرفتار حضرت ایشان شد کیبار در تابناک شد پیش حضرت ایشان نشسته بودم صورت آن جوان را در خاطر گذرانیدم یک ناگاه متوجه من شده نام آن جوان را گفتند و فرمودند سرکار دیرا برهم زده آیم و عداقه او قطع کرده او را چه میکنی و حال آنکه برین صورت هیچ آفریده اطلاع نداشت مشاهد یعنی سبب یقین من شد حضرت ایشان عزیزی از محبان حکایت کرده است که روز جمعه مسجد جامع رفته بودم و در وقت بیرون آمدن جمعی از خدام حضرت ایشان ملحق شدم یکی از ایشان یاران را بطعام باز آر استدعا کرد بدو گاه آتش پزی در آیدیم اتفاقاً از جیره باوشاه جمعی در دوکان بودند و بنجایت صاحب جمال بودند و شامی عجیب غریب داشتند من بیار آن گفتم که بجانب این چون نمی نگرید یاران گفتند این امری نامشروع است ما آبان چه دلالت میکنی من گفتم اگر نظر بشهوت بود نامشروع است اما اگر از شهوت پاک بود چه پاک است و نظر واقع شد چون مجلس شریف حضرت ایشان رسیدیم فرمودند از کجای آید گفتم از مسجد جامع فرمودند بی معنی مگوئید غایت باعث رفتن مسجد جامع هست و اثر تندی از حضرت ایشان ظاهر شد و فرمودند بدو گاه آتش پزی درمی آید و بجوانان صاحب جمال نظری کنید بعضی از شمانا مشروع است میگوئید و بعضی نامرئیل میکنند که اگر نظر از شهوت پاک بود باکی نیست و این اثنا متوجه من شدند و فرمودند که من نظری شهوت نمیتوانم کرد تو از کجای پیداشدی که نظری شهوت کنی از بعضی مخادیم استماع افتاده که حضرت ایشان میفرمودند صد بار جگر من خون میشود تا بسلامت از صاحب جمال بر میگذازم بعضی از اعزّه اصحاب نقل کردند که در حضرت ایشان در تابناک مراقب نشسته بودند و جمعی از مخلصان و مخصوصان در آن مجلس مراقبه داشتند ناگاه حضرت ایشان سر برآوردند و آثار تنفرد و خوش از بشرف مبارک آن حضرت ظاهر بود فرمودند حالے

جانب

چنان ظاهر شد که ماده سگ بزرگ با پستانهای پر شیر پیدا شده و سگ بچه همراه وی بمجلس من درآمدند و حضرت ایشان و دین سخن بودند که از دور کس پیدا شدند و آن مولانا علی قوشچی بود بانه شاگرد که بدین حضرت ایشان می آمد چون بصحبت نشستند حضرت بهانه طعام آوردند و در فرستادن و بحرم درون رفتند و برای ایشان طعام بیرون فرستادند چون آن جماعت رفتند حضرت ایشان بیرون آمدند و روزی شخصی از خراسان که دوسه را قطب سوادخان میگفتند بمجلس ایشان حضرت ایشان در آمده است و وی فاسقه بوده است معین بر شرب خمر و این که عقائد فاسده داشته است و هرگز بنظر حضرت ایشان نرسیده بوده چون نشسته است آنحضرت ویرا بزرگوار از مجلس انداخته اند خدمت میر عبد الاول و این مجلس حاضر بوده اند بخاطر آورده اند که مردی غریب از روی اخلاص و نیازمندی بکلامت آمده اگر ویرا باین خشونت نه رانده چه شود حضرت ایشان را به خاطر میرا متراقی شده متوجه ایشان گشته اند و فرموده که راندن این شخص بنا بر آن بود که وی در نظر من بصورت سگ بچه نمود با سگ بچه به ازین معامله نمی توانم کرد میر عبد الاول بعد از آن حقیقت حال دوسه معلوم کرده اند و بفسق و فجور و ادا مان شرب و اباحت و قباحات عقائد دوسه مطلع شده و دانسته اند سبب اندن آن حضرت مراد را آن بوده است که او را بصورت صفت او دیده بوده اند»

رشحه حضرت ایشان میفرموده اند که ازین است مسخ صورت مرتفع است لیکن مسخ باطن آفت است و علامت مسخ باطن نیست که صاحب کبیره را از ارتکاب کبایر باطن متالم و متاثر نشود و از غایت اصرار بر فسوق و معاصی بر تبه رسیده باشد که چون کبیره از وی صادر شود بر عقب آن در باطن دوسه ندامتی و ملالتی پیدا و واقع نشود و اگر ویرا تنبیه نمایند قساوت قلبی بمشایه بود که متنبه و متاثر نگردد خدمت میر عبد الباسط ولد بزرگوار حضرت نقابت منقبت سید تقی الدین محمد کرانی علیه الرحمه نقل کردند که در آن فرصت که حضرت ایشان التفات فرموده خواستند که صلیبیه محذره خود را بجایار عقده برادر میر عبد الله در آورند و الله سید عبد الله در آن وصات مضائقه کردند داشته اند حضرت سید فرموده اند محل مضائقه نیست این سعادت رغبت و انید و الله خواسته اند که از برای طینان از حضرت ایشان را امتحانی کننده خوان پرنان سیده شیرمال روغنی باده قوی بزرگ پرا از حادای پنجبین در میان ده و هشتاد خوان مصری همه بیک رنگ و یک نقش بچیده پیش حضرت ایشان فرستاده اند و از آن خواهانیکه را د از آن قوتها دیگر را پنهان از خادمان ایشان کرده اند و در خاطر گرفته که

حضرت ایشان باید که این خوان را پیش خود خوانند و از آن یک نان را بشکنند و قدری تناول کنند
و فلان قوتی طلبند و قدری از حلوا می وی میل فرمایند پس آن خوان نان و آن قوتی حلوا را غلنجه برای
فرستند و باقی نان و حلوا را بر حاضران قسمت نمایند چون خادمان خوانها را در مجلس حضرت ایشان نهاده اند
اتفاقاً حضرت ایشان آن روز بر سر عمارتی بوده اند و مردم بسیار بکار کل شتغال داشته اند چون نظر مبارک
آن حضرت بر آن خوانها افتاده و دو خوان را از آن میان پیش خود خوانده اند و هر دو را کشاده اند و از آن
خوان نشان کرده یک ته نان شکسته اند و دوسه لقمه خورده و از آن خوان دیگر آن قوتی نشان کرده را
برداشته اند و سر کشاده و قدری حلوا تناول کرده بالای آن خوان خاصه نهاده اند و اشارت فرموده اند
تا هر دو را در دستار خوان چسبیده اند و بدست خادمی که محرم آن محرم بوده برای والده میر عبدالمعز فرستاده
و باقی نانها و حلوا را در حضور خادمان ایشان بر حاضران قسمت فرموده اند چون والده میر عبدالمعز این
کرامت مشاهده کرده با اضطراب تمام در وقوع آن نسبت اهتمام نموده و در آن روز آن صورت را تمام
فرموده مخفی نماند که امیر نظام الدین عبدصلبیه حضرت ایشان پنج پسر و سه صلبیه بود پسران اول خواجه
عبد السميع که بمیزرا خوانده مشهور بودند و در زمان سلطان حسین میرزا انار الله بر پادشاه در هرات نشینند و
بر تخت فرار حضرت سولانا سعد الدین کاشغری قدس سره مدفونند دوم خواجه عبدالمعز که بدوست
خوانده معروف بودند سوم عبد الوالی که خواجه شاه مشهور بودند چهارم امیر ظهیر الدین محمد پنجم امیر طاهر الدین
سولانا برهان الدین محمد ولد سولانا کلمان زیارتگاهی علیه الرحمه نقل کرد که حضرت ایشان ببیدن شیخ شاه
بزیارتگاه آمدند و چون از خانه شیخ بدر آمدند مولانا عبد الرحمن و مولانا ابوالکلام برادران بزرگتر من مشرف
هر یک از حضرت ایشان التماس کردند که آن حضرت بمنزل ایشان روزه حضرت ایشان مرا گفتند
تو چرا هیچ نیگوئی و ما را مری خانه بدون نیکنی گفتم این آرزو در دل من بغایت دوست لیکن چنین ادا
بزرگتر گستاخی نیکنم فرمودند اینجا تویی آیم چون تشریف آوردند فرمودند که دوسن آرد را تلج پزید و زیاده
از آن نکنید بنا بر امثال فرمان همچنان کردیم علماء و صلحا و فقراده چون دانستند که حضرت ایشان بمنزل
فقیر تشریف آوردند بسیار آمدن گرفتند و دو صنف بزرگ از غریزان پر شد و فرشتادریان سرگند خست
تا مردم نشستند و آنچه در سر آنه گنجیدند بر دو کاپنجای دالان و بیرون سرگند گرفتند و درین محل بخاطرم گذشت
که این همه مردم غریز حاضر اند و حضرت ایشان دوسن آرد را طعام فرمودند و تاکید نمودند که زیاده نکنی اکنون

چه چاره کنم خلاف امر آن حضرت نمی توانم کرد و جرأت ندارم که اظهار این معنی کنم و خست جویم که دیگر آن خیر
 کنم و طعام بسیار سازم که کثرت عظیم شده است لطیفان زام بمن راه می یابند درین اندوه و تردد و خاطر بودم که حضرت
 ایشان سرسارک بر آورند و فرمودند که سخن بهانست آنچه گفته ایم بهمان سازید و اندیشه زیاده نکنید سن
 رفتم و آنچه بختم در تغاری بزرگ ریختم و کاسه کاسه طبق طبق از آن طعام پری کردم و بیرون میفرستادم تا تمام
 هر دو صفه و سخن سرایر کاسها و طبقاتی تمام شد و از خانهای همسایگان و سرایر اهل محله کاسها و
 طبقاتی خالی بعاریت آوردند جمیع حاضران در درون و بیرون سیه طعام خوردند و بجانهای صاحبان
 کاسها و طبقات نیز طعام رفت و این کرامتی بود ظاهر که اکثر مردم حاضر بران مطلع شدند و همه آسودگی
 ایشان بان حضرت زیاده شد و وقتی حضرت ایشان متوجه تاشکند بوده اند و اول فصل بهار بوده است
 یگانه روز بلب آب پرگ رسیده اند و شب هنگام در منزل خلصه که نزدیک بلب آب بوده نزول فرموده اند
 آن مخلص حکایت کرده است که چون شب پرگانه شد و وقت خواب رسید حضرت ایشان مرا گفتند تو با مادرین
 خانه خواب کن و من در آن خانه دورترین جائی از حضرت ایشان اختیار کردم و حضرت ایشان خواب
 رفتند نیم شبی بود که گفتند فلانی در خوابی یا بسیار گفتم بیدار فرمودند زود باش و هر متلغی که درین خانه است
 بیرون آرو خود بتجیل بیرون رفتند و هر که در آن حوالی و لواحق خفته بود او را بیدار کرده بمبالغه تمام گفتند
 که زود رخت و مرا ب خود را از عقب من بیارید و خود قریب تیر پرتابی از آن منزل دور شدند و برگشتند
 و اگر رفتند و فقیر با سایر اصحاب خدام بنا بر حسن ظنی که بحضرت ایشان داشتیم خود را بتجیل هر چه تمام
 با مرکب و امتی بحضرت ایشان رسانیدیم و بعضی مردم که تردد و خاطری داشتند متحیر و متعجب بودند که چه قصه است
 که حضرت ایشان درین دل شب خواب اصحاب را بر هم زدند و جمعی در خاستن اهالی و کسانی در زیدند
 بکیار و دیدند که سیل عظیم در رسید که در آن مدت کسی از اهل آن دیار بان عظمت سیلی ندیده بود و نشنیده
 و آن خانه که حضرت ایشان در اینجا خواب کرده بودند غرق آب شد و هر مری و ستاعی که بسبب اهل آن گشت
 مردم مانده بود مجموع آنرا آب برد و بسی مردم را آب در بود و بخت بسیار از غرق شدن و مردن خلاص
 یافتند و در آن سیر زمین آن سیل ویرانی عظیم کرد و مشاهده این صورت موجب یقین حاضران شد
 بحضرت ایشان شیخ عیان ولد شیخ بیان که از طبقه خطبای گائرون بود و طالب علم متقی از عراق
 بخراسان آمده بود و چند گاه در سمرات اقامت نمود بعد از آن بسمرقند آمد و مدت یکسال و چند ماه

از آن زمان

حاج زین

مشرف آستان بوسی حضرت ایشان مشرف بود وی میگفت که در ایام بهار حضرت ایشان سیل
 تا شکند فرمودند و مرا نیز رخصت دادند که در ملازمت رفتم چون بکنار آب پرک رسیدند محل طغیان
 آب بود اصحاب سلما از نی بستند و بران نشستند و یکیک از آب می گزشتند حضرت ایشان
 نیز یک سل اختیار کردند و بران سوار شدند و مرا نیز با خود بران سل نشانند و روان شدند چون
 بیانه رود تنی آب رسیدیم ناگاه بندهای سل سست شده از یکدیگر گریخت و دیدم که بندها را
 بر روان پنهانی برهم بسته از هم باز شدن گرفت و هم عظیم از هم غرق شدن بر من سستی شد و مضطرب
 گشتم چه شناسوری نمیدانستم و آب عظیم تند میرفت و تا کنار آب یک تیر تراب راه بود و حضرت ایشان فانی
 بودند هیچ تردیدی نمودند چون اضطراب و اضطراب مرا دیدند یکبار کلمه مبارک اسدرا بلند و بهیبت بر زبان
 مبارک راندند چنانچه من بر خود لرزیدم بعد ازین حال دیدم که آن بنها تمام فراهم آمدن گرفت و سبب
 و محکم شد بهتر از آن که در اول بود تا وقتی که بکنار آب رسیدیم حضرت ایشان مرا گفتند خیز و بر آبی من جستی
 کردم و خود را بر کنار آب گرفتم و نظاره میکردم که حضرت ایشان تکبیر تمام بر بالای آن سل راست میشانند
 پس قدم بر کنار آب نهادند پای برداشتن آن حضرت از سل همان بود و جدا شدن بنها از یکدیگر همان
 غزیری از علما متقی مولانا محمد بن مولانا سیف الدین نام که نسبت قرابت مولانا نظام الدین شهید
 داشتند و اتم این حروف در هر است همسایه ایشان بود و گاه گاه از ایشان استفاده علوم می نمود یکبار
 در راه رمضان بیمار شده بودند و ضعف عظیم یافته بشابه که ایشان را ازین پهلویان پهلوشتن بی مددگار
 میسر نمی شد و اولاد و اصحاب و تلامذه از حیات ایشان قطع طمع کرده بودند و در مقام ترتیب کفن و تابوت
 شده تاروی که ضعف ایشان بنایت رسیده بوده است و صعوبت مرض ایشان بنهایت انجامیده
 و اتفاقاً آن روز جمعه بوده است و بعضی اولاد مسجد جامع رفته بوده اند و بعضی با سباب تخمیر و تکفین قیام
 نموده و هر کس از متعلقان در پی شغله بوده تا وقت استوایشه ناگاه درین محل کسی در سرب کوفته چون
 مردی حاضر بنوده کنیز کے از خادمان پس درآمده و جوانی دیده شخ روی و شخ موی بلند بالا بر صورت سپاهیان
 که از اسپ فرو آمده بوده است با سر روی گرد آلود گفته است که از راه دور دراز بعبادت خدمت مولانا
 آمده ام کنیزک ویرا در آورده است و پیش اسپ می رفته مولانا چشم باز کرده اند جوانی دیده اند که آثار سفر از
 بشیره وی ظاهر بوده است با شارت پرسیده اند که چه کسی و از کجا میسر سی دی گفته است من از ملازمان

حضرت خواجه عبید اللہ دام حضرت ایشان را بعبادت شما فرستاده اند و بشارت صحت داده و سن باز آمد
در سمرقند با حضرت ایشان گذارده ام و مقرر چنانست که نماز شام بهم آنجا گذارم و در ملازمت حضرت ایشان
افطار کنم خدمت مولوی کلازوی آن سخن شنیده اند فی الحال در خود توفیق کفایتی حساس کرده اند بی مددگار
بر فراش خود باز نشسته اند و آن جوان دست فراز کرده و مقداری شربت بر لب طاق بوده فرود آورده
و یک پیاله شربت ساخته و بخورد ایشان داده بعد از آن دفاع کرده بیرون رفته است و اسب خود سوار
شده سندرانده است و غائب گشته و در وقت ملاقات و مقالات آن جوان سپاهی بخدمت مولوی والد
فرزند آن در خانه که متصل باین خانه بوده است آن گفت دگویی را می شنوده چون آن جوان رفته است
وی پیش ایشان در آمده ایشان را بصحبت قوت تمام بر فراش نشسته یافته و طوف شربت پیش ایشان بر زمین دیده
متحیر و متعجب گشته و صورت حال پرسیده ایشان قصه را باز گفتند و نماز دیگر آن روز را بر پا گذاردند
و بعد از دو سه روز بصحبت کامل برخاستند و بسرویس و افاده رفتند غزیری از اصحاب حضرت ایشان
که در هرات می بود این قصه را از فقیر شنود فرمود شخصه باین نشانی که خدمت مولوی میگویند در میان
هر کار داران حضرت ایشان دیده ام لیکن وی همیشه بکفایت مهات و نبوی آن حضرت مشغول می باشد
و هیچکس بوی گمان مثل این حالتی ندارد و در کثرت اولی که این فقیر مبراقت خواجه کلان ولد بزرگوار حضرت
مولانا سعد الدین قدس سره در ولایت قرشی بشارت آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد و
چند گاه بسعادت خدمت و ملازمت خدام آنحضرت مستعد بود احیاناً در خلال مجالس بفقیر خطاب
سید و ند که چرا بخراسان نمیروی رو که مادر و پدر تو مرا تشویش میدهند و من ازین خطاب در خجالت و
انفعال می بودم تا وقتی که خدمت خواجه کلان را حاجت مراجعت بخراسان دادند فقیر را نیز مراجعت
و ملازمت والدین امر کردند و فرمودند که زود بخراسان رو که مادر و پدر تو را بسیار تشویش میدهند و این
سخن را اگر فرمودند بنا بر امر آن حضرت بموافقت خواجه از سمرقند متوجه بخارا شدم و ایشان روزی چند
آنجا مکث فرمودند و فقیر بجهت اشتهال فرمان زود متوجه بخراسان گشتم و چون بخدمت والدین رسیدم
سخن آن حضرت که کبریات و مرات فرموده بودند که فلان بخراسان رو که مادر و پدر تو مرا تشویش میدهند
عرض کردم در بنم گریستند و بسیار گریستند و گفتند نشانی راست است زیرا که ما بعد از این نماز فرض بخدمت
ایشان متوجه می شدیم و بگریه و زاری ترا از آن حضرت می طلبیدیم و می گفتیم یا حضرت خواجه فرزند ما را بیا

باز فرست و در گشت ثانیه که آمد آن حریم اکرام بسته شد بگریه و زاری از والدین التماس کردم که دیگر مرا از حضرت
ایشان طلبید و آن حضرت باز گذارید چون بشرف آستان بوسی فائز شدم در آن مدت ملازمت هرگز
دیگر آن عبارت بر زبان سبک نیاوردند و بر رفتن خراسان اشارت نکردند غزیری از مخلصان و محبان
حضرت ایشان نقل کرده است که چهار ماه در سمرقند غلامی از من غائب شده بود و از دنیای بهمان یک غلام
داشتم و حوالی و نواحی سمرقند جایی نماند که یکرات و مرات آنجا نرفتم و جستجوی نکردم هر چند سعی می نمودم و کوه
و صحرا می پیوادم از وی هیچ اثر و خبری نیافتم بغایت متحیر و بیچاره شدم که دست و پای من آن غلام بود و بوسه
احتیاج تمام داشتم سر اسیمه و ارگم گشتم ناگاه در صحرائی حضرت ایشان سواره پیش آمدند و جمعی از اصحاب در
سواری در ملازمت حضرت ایشان بودند من از غایت اضطراب و مضطرب پیش فتم و عنان اسپان حضرت
گرفته بنیاز مندی هر چه تمامتر واقعه سرور کم خود را عرض کردم و گفتم گره بسته مرا حضرت شما خواهد گشود فرمودند
ما مردم و به قانیم ما اینها را چه میدانیم می باید طلبید تا یافته شود من همچنان ابرام و الحاح میکردم و تضرع و زاری
می نمودم و از غایت بی طاقتی غلام خود را از حضرت ایشان می طلبیدم بواسطه آنکه شنیده بودم که او بسیار اندک
مثل این تصرفات می باشد که از غایب خبر میدهند بلکه احضار غایب میکنند هر چند حضرت ایشان این معنی را
از خود دور داشتند من عنان اسپ حضرت ایشان را نگذاشتم چون آن حضرت را بجد ملجا و ساخته بودم چاره
ندیدم نه بخطه سکوت کردند پس فرمودند و رین ده که می ناید هیچ طلبیده گفتم بار بار رفته ام و طلب کرده ام و مجرورم و بر
فرمودند باز طلب که خواهی یافت و اسپ خود را بگذارند و من روی بآن ده نهادم چون بکنانه ده رسیدیم
غلام را دیدم که سبونی پر آب کرده پیش خود نهاده است و متحیر و متفکر بر جان شک ایستاده چنان چشم من بر روی نهاد
بی اختیار فریاد کردم و گفتم هی غلام درین مدت کجا بودی گفت من که از خانه شما بیرون آمدم شخصی مرا بدراهی داد
و بخوارم برد و کسی فروخت و من در خدمت وی می بودم تا امروز آنکس امهانی رسیده بود مرا گفت سبوی پر آب
کن که طعامی سازیم من سبوی پر آب را بلب آب رفتم و پر آب کردم چون از آب برآوردم خود را اینجا حاضر دیدم و از
غایت حیرت و دهشت بر جای خشک فرو مانده ام نمیدانم که این صورت بیداری می بینم یا خواب من در شرمین
تصرفی است که از حضرت ایشان بطور آمده است از مشاهده این حال وقت من بگشت غلام را فی الفور آزاد
کردم روی بحضرت ایشان آوردم و این صورت باعث پیوستگی من شد بحضرت ایشان اگر چه حضرت ایشان
بنا بر مانع شدن سلاطین و فتوی دادن اینکه دین از رفتن سفر مجاز ممنوع بودند بحسب ظاهر بجز این شریفین از بهاء شرفا

دقیق النظر و حدیاً البصر بودند که هیچ دقیقه از نظر حقیقت بین ایشان پوشیده نمی گشت و با وجود تبحر و علوم ظاهری از نسبت باطنی حضرت ایشان بغایت بهره مند بودند و بعضی میخادیم که بر ملازمت ایشان مدامت کرده بودند از تصرفات و خوارق عادات ایشان حکایت میفرمودند حضرت ایشان خدمت خواجه کلان تقسیم و توقیر بسیار میکردند زیاده از آنکه پیران نسبت بفرزندان بجا آرند روزی در محله خواجه کفشی مشاهد افتاد که حضرت ایشان در محوطه ملایان در حجره بودند فوطه غیر و شکر بسته و بی کلفت تر نشسته و بعضی از خواص اصحاب و خدام در ملازمت بودند ناگاه کسی خبر آورد که خدمت خواجه کلان می آیند و ایشان در آن اوقات در ورسین می بودند که ده خاصه ایشان بود و از شهر تا آنجا و شرعی راه بود و در هر دوسه ماه یکبار ملازمت حضرت ایشان می آمدند بنابر نقاری که میان ایشان و خدمت خواجه محمد یحیی برادر خرد و ترواق بود چون حضرت ایشان شنیدند که خواجه کلان می آیند فرمودند که دستار و فرجی و موزه مرا بسیار بد پس فوطه را از سر مبارک شستند و دستار بستند و موزه پوشیدند و فرجی در بر کردند و برخاستند و چند قدم با استقبال خواجه کلان پیش رفتند پس خواجه را بحجره در آورده نزدیک بخود بر همه اصحاب مقدم نشاندند و جمعی از علما و موالی سمرقند نیز همراه خواجه آمدند بعد از آنکه زمانی که سکوت کردند حضرت ایشان خواجه کلان را گفتند سخن گوئید و فائده فرماید خواجه کلان تواضع کردند و حضرت ایشان تفسیر قاضی را بر داشتند و بکشانند و در آیتی آغاز گفتگوی کردند و خواجه کلان در آیت بسی اقوال علماء ظاهر و حقائق اهل باطن گفتند چنانچه همه دانشمندان حاضر از استحضار و تبحر ایشان متحیر شدند بعد از آن خوانهای نان آوردند و چون فارغ شدند بعد از لحظه خواجه کلان برخاستند و حضرت ایشان چند گام بهشایعه پیش نهادند بعد از آن نشستند و موزه کردند و فوطه بستند روزی حضرت ایشان از محله خواجه کفشی عزیمت پریش خواجه کلان فرموده متوجه جانب ورسین شدند و فقیر پیاده و تنها از عصب روان شد و راه کم کرده سرگردانها کشید و آن شب در راه بماند روز دیگر بورسین رسید حضرت ایشان بود و دیگر تشنه یافیده بودند لیکن آنجا بشرف ملازمت خواجه کلان رسید و شد و ایشان پیش از آن نام فقیر را شنیده بودند و بعضی مصنفات و الدار علیها رحمه دیده چون فقیر را شناختند التفات بسیار کرده از محال والد چیز پارسیدند و فرمودند شنیده ام که نفس او را تاثیر تمام است در نفوس خواص و عوام و در دقائق تفسیر و حقائق تاویل بی نظیر ولی عدیل است بعد از آن سخنان در میان آمد تبقریه در آیت یا نار کونی بردا و سلاماً علی ابراهیم شروع کردند و اقوال علماء ظاهر و باطن بسیار گفتند و تاویل حکما را که میگویند مراد از

نار آتش غضب نمرود بود و برد آن اطفال نمره غضب او رو کردند و هم بمقدمات معقوله ایشان اثبات کردند
 که آن نار غضبی بود که برودت عارض ماهیت آن شد و در آثار این معنی چندان سخنان دقیق و اقوال
 اهل تحقیق بیان کردند که اگر کسی آنرا قید کردی و در آن باب رساله توانستی نوشتن بعد از آن فقیر را سه شبانه روز
 بکام داشتند و جز بوقت خواب تنها نگذاشتند و در آن ایام ولیائی بحسب ظاهر و باطن التفات می نمودند و
 عنایات می فرمودند و در خدوات لشکر اطفال ملازمت و آداب صحبت حضرت ایشان اشارت میکردند و از دقائق
 طریق این طائفه علیه نکات بر زبان می آوردند بعد از سه روز فقیر را رخصت دادند و سواره بجله خواجه کفشیر
 باز فرستادند و ایشان در طور شاه تخت خان استیلای از یک سمرقند بجانب اندجان فرامودند و آنجا حلت
 به اقرار فرمودند پس از آن ایشان را از جانب تاشکند آوردند و در فرار فائز الانوار حضرت شیخ ابوبکر فعال
 شاشی قدس سره نزدیک مرقد خدمت مولانا نظام الدین خاموش دفن کردند خدمت خواجه کلان فرمودند
 که در مبادی حال که حضرت ایشان در تاشکند می بوده اند وقتی از اوقات عمه فقیر خواسته اند که ضعیفه را که
 از اقربا که در همسایگی ایشان بیمار بوده عیادت کنند حضرت ایشان فرمودند که عیادت حاجت نیست مانع
 شده اند بعد از آن بجانب فرکت رفته اند عمه فقیر بعد از رفتن حضرت ایشان بدو سه روز قصد عیادت
 آن مریضه کرده اند و با خود گفته که حضرت ایشان بفرکت رفته اند محطه روم و نیار پیشی کنم و صله رحم بجا آورم
 چون قدم از خانه بیرون نهاده اند حضرت ایشان را دیده اند که سوار پیدا شده اند و فرموده اند که بعیادت
 میروید برگردید نمی ترسید که شما نیز بیمار شوید و شمار عیادت باید کرد ایشان برگشته اند و چون پاس
 در خانه نهاده اند بیمار شده اند و بچپ محرق بر بستر افتاده بعد از چند روز که حضرت ایشان از فرکت مراجعت
 کرده اند بعیادت عمه فقیر آمده اند و فرمودند که چرا باید بیمار رسیدند و بیمار شدن هم خدمت خواجه کلان فرمودند
 که عمه من از نساء عارفات بودند و بواسطه التفات حضرت ایشان بدرجات عالیات رسیده بودند
 گاه گاه از حضرت ایشان نقلها میکردند میگفتند که حضرت ایشان در جو اینها در تاشکند بودند هر گاه که
 حضرت ایشان را قبضه عارض شدی مگر از خانه بیرون می آمدند و باز درون می رفتند و هر بار که بخانه دمی
 بطریق خلع و لبس و صورتی دیگر ظاهر می شدند اگر فرضاده بار در آمدندی بهر بار بصورت دیگر برآمدند و
 چنانچه ضعیفای که در حرم بودند از شکل بیگانه بخلط متبادله فریاد میکردند و حضرت ایشان خلع آن صورت
 کرده نمیبسم می نمودند و آن قبض مرتفع می شد و این صفت خلع و لبس از حضرت ایشان اکثر درجات قبض

چ

چند روز بعد از خدمت خواجه کلان را تاشکند آوردند و در جو اینها در تاشکند بودند هر گاه که حضرت ایشان را قبضه عارض شدی مگر از خانه بیرون می آمدند و باز درون می رفتند و هر بار که بخانه دمی بطریق خلع و لبس و صورتی دیگر ظاهر می شدند اگر فرضاده بار در آمدندی بهر بار بصورت دیگر برآمدند و چنانچه ضعیفای که در حرم بودند از شکل بیگانه بخلط متبادله فریاد میکردند و حضرت ایشان خلع آن صورت کرده نمیبسم می نمودند و آن قبض مرتفع می شد و این صفت خلع و لبس از حضرت ایشان اکثر درجات قبض

شاه و می افتاد و از جمله خلع و لباس آنحضرت است آنچه حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن بکامی
 قدس العدره السامی در نفحات الانس نوشته اند که جناب ارشاد بآبی خواجه ناصرالدین خواجه عبید الله
 ادام الله تعالی ظلال ارشاده علی مفارق الطالبین فرمودند که چون بصحبت حضرت مولانا یعقوب چرخ
 علیه الرحمة رسیدیم بر روی مبارک ایشان اندک بیاضی بود مشابیه آنچه موجب نفرت طبیعت می باشد
 و با من در لباس سیاست و درشت گوئی ظاهر شدند و چنانچه سیاست نمودند و درشت گفتند که
 نزدیک بود که باطن من از ایشان منقطع شود و مرا یاس تمام حاصل کرد بسیار محزون و غمگین شدم
 بار دیگر که بمجلس شریف ایشان رسیدیم برین بصورت مجبوی ظاهر شدند که هرگز هیچ کس را چنان محبوب
 ندیده بودم و با من لطف بسیار نمودند و درین وقت که حضرت خواجه این سخن میفرمودند در نظر این فقیر
 بصورت غریزی برآمدند که مرا ابطه ارادت و محبت تمام به نسبت دی بود و چندگاه بود که از دنیا رفته بود
 و فی الحال خلع آن صورت کردند مرا تصور آن شد که شاید آن صورت همین در خیال من بوده باشد
 بعد از آن از بعضی همراهان شنیدیم که وی همان مشاهده کرده بود و عقیده این فقیر آنست که آن خلع
 و لباس شعور و اختیار ایشان بود اثبات آن معنی یاکه از خدمت مولانا یعقوب نقل کردند را قلم این جزو
 از خدمت مولانا حاجی مزاری و حافظ اسمعیل روحی که هر دو از اصحاب حضرت مولانا سعدالدین قدس سره
 بودند شنیدیم که گفتند ما آن روز همراه حضرت مولانا نورالدین عبدالرحمن بودیم آن خلع و لباس را از
 حضرت ایشان مشاهده نمودیم که بصورت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره برمی آمدند و این صورت
 در هرات واقع شده بوده است از لب جوی انجیل در منزل سید فتاد در زبان سلطان ابوسعید میرزا
 خدمت خواجه کاکان علیه الرحمة میفرمودند که در آن تاریخ که حضرت ایشان هنوز بالتماس میرزا سلطان
 ابوسعید از تاشکند بکوچ سهم قند نیامده بودند یکی از خدمت ایشان بسم قند میسرفته ویرا گفته اند
 از آنجا بحبت ما چند قوتی غسل مصفا بیاوردی و در سمرقند قوتها ترا بشیده بر غسل کرده است و
 برای آنرا سختیان گرفته مکرده برداشته روان شده اتفاقاً در بازار سمرقند بمی گمان بر دوکان بزاز
 نشسته است و قوتها را پیش خود نهاده ناگاه زن جمیده است آشنای آن بزاز بوده آنجا پیدا شده و کنار
 آن دکان نشسته و آن بزاز گفت گوی کرده و آن خادم دوسه نظر حرام نهاد ایست بجانب دی انداخته
 بعد از آن صرف نظر کرده و قوتها را از پیش او برداشته و تباغ کند آورده چون بمنازل حضرت

از محمد سید خواجه نظام الدین که از در خواجہ نظام الدین

ایشان رسیده آن حضرت بصحرای قمیه بوده اند آن قومیته را محفوظ کرده و خواسته که از عقب رود ناگاه آن حضرت
 رسیده اند وی آن قومیته را پیش آورده چون نظر مبارک حضرت ایشان بروی افتاده و غضب شده اند و فرمود
 که ازین قومیته ابوی شراب می آید و نسبت بوی تند شده فرموده اند که ای بی سعادت من از تو غسل طلبیدم
 تو از برای من شراب می آری وی گفته که من غسل آورده ام سر بر قوتی را که گشاده اند بر شراب بوده است
 پوشیده ماند که حضرت خواجه کلان داماد حضرت سید تقی الدین محمد کرمانی بوده اند و ایشان
 از صلبیه حضرت سید سه سپرد و صلبیه بوده خواجه نظام الدین عبدالهادی و خواجه خاند محمد و خواجه عبدالحق
 ادام الله ظلال افضالهم و حضرت خواجه کلان بعد از وفات صلبیه حضرت سید نسبت دیگر خواجه محمد نظام که از اولاد
 صاحب بدایه بودند واقع شده بود و از صلبیه وی سه سپرد و صلبیه داشتند پسران خواجه عبد العظیم و خواجه عبدالمجید
 و خواجه ابو الفیض و نیز حضرت خواجه را یک سپرد دیگر بود خواجه محمد یوسف

حضرت خواجه محمد یحیی حمزه

فرزند دوم حضرت ایشان بودند و بغایت محبوب و مقبول آن حضرت چنانچه در آخر حیات حضرت
 ایشان خواجه را قائم مقام خود ساختند و تولیت مزار فاضل الانوار خود را با ایشان تفویض فرمودند هرگاه
 که خدمت خواجه مجلس حضرت ایشان حاضر شدند آن حضرت معارف حقائق بسیار گفتندی و در آن سخنان
 مخاطب خدمت خواجه بودند بآنکه اصحاب کبار ایشان از علما و عرفا حاضری بودند حضرت مخدومی مولانا
 نور الدین عبدالرحمن جامی قدس الله سره السامی خدمت خواجه محمد یحیی را بغایت معتقد بودند و تعریف میفرمود
 روزی میگفتند که خدمت خواجه محمد یحیی بطریقہ خواجگان قدس اندر او احمم مناسبت تمام دارد نسبت علیه
 بر خدمت خواجه کلان خواجه غالب است و نسبت جذب بر خواجه محمد یحیی در آن ایام که خدمت خواجه محمد یحیی بهر
 تشریف آورده بودند روزی فرمودند که بدین مولانا محمد رومی می رویم تو نیز همراه باش در ملازمت ایشان
 رفتم و خدمت مولانا بادی و تقییم هر چه تمام تر از منزلی که متصل مسجد جامع داشتند بیرون آمدند و خدمت خواجه
 دریافتند و منزل در آورند و صحبت گرم داشتند و از اول تا آخر آن مجلس سکوت گزشت روز دیگر خدمت
 مولانا رفتم فرمودند فلان این چه لطافت و حسن استعداد است که خدمت خواجه دارند و در روز که صحبت داشتند
 چنان شایسته لطف نسبت ایشان شدم که نزدیک بود که فریاد از نهاد من برآید این سخن را از ایشان بخدمت
 خواجه عرض کردم خوش دل شدند و فرمودند که من دی در صحبت مولانا تقی خود و اثبات ایشان کردم هر چه

از من دیده اند از خود دیده اند خدمت خواجه بعد از وفات حضرت ایشان بر سر مزار فاضل الانوار آنحضرت
 بطریقه خواجگان قدس سدا و احکم مشغولی عظیم داشتند و خاطر شریف نسبت جمعیت این عزیزان می گما
 و چند سال وظیفه ایشان آن بود که چون نماز خفتن بجماعت میگذاردند فوطه کم بایستی شش ذری بگویم
 می پیچیدند و در مقابل قبر مبارک حضرت ایشان دو زانو بر اقبه می نشستند و روحی که جوارح ایشان از حرکت
 فصولی محفوظ می بود و خبر نماز تحب بر بنی ناسیه حرم اصحاب از آن نسبت ایشان در صحبت همان جمعیت
 حضرت ایشان بازمی یافتند و بغایت متاثر میشدند یکی از اهل خراسان که بنحواذن خواجگان قدس
 اردو احکم ارادت و اخلاص تمام داشت بعد از وفات حضرت ایشان بسمرقند رفته بود وی میفرمود که
 در محله خواجه کفشی بر سر مزار حضرت ایشان بملازمت خواجه محمد محیی بسیار رسیدیم و در صحبت ایشان
 حضور تمام می یافتیم تا روزی بدرخانه ایشان رفتیم و ایشان در حرم بودند در آن بدکانچه نشستم و منتظر
 ایشان می بودم درین اثنا بنحاطرم افتاد که حضرت ایشان گاه گاه در باطن مستعدان تصرف میکردند
 و ایشان را بعالم بخودی و بی شعوری میرسانیده آیا خدمت خواجه تصرف ندارند یا قابل نیست که خاطر
 بر جمعیت می گمارند درین اندیشه افتادم و این خاطر بر من غلبه کرد ناگاه خواجه بیرون آمدند و نزدیک
 من نشستند و زمانی سکوت کردند بعد از آن فرمودند که ارباب تصرف بر انواع اند بعضی مادی و مختار
 که باذن حق سبحانه و با اختیار خود هرگاه خواهند در باطن هر که خواهند تصرف کنند و او را بمقام فنا و بخودی
 رسانند و بعضی دیگر از آن قبیل اند که با وجود قوت تصرف جز بامر غیبی تصرف نکنند و تا از پیشگاه مأمور
 نشوند کسی توجه نکنند و بعضی دیگر آنچنان اند که گاه گاه صفاتی و حالتی بر ایشان غالب شود که در غلبه آن
 حال وقتی که مغلوب باشند در باطن مریدان تصرف کنند و از حال خود ایشان را متاثر سازند پس کسیکه
 مختار بود و نه مآذون و نه مأمور و نه مغلوب از چشم تصرف نباید داشت و درین گفتن اتفاق کرد که
 مرا کیفیتی دست داد که بخود شدم و بی شعور افتادم و از خود و غیر خود اهل شدم و این بخودی خیل بر داشت
 بعد از آنکه شعور آدم و چشم گشادم و دیدم که بران دکانچه بر یک پهلوان طایدم و خدمت خواجه چشم
 مراقب نشسته اند فی الحال باز نشستم و مراقبین حاصل شد تا بنگه خدمت خواجه از ارباب تصرف بوده اند
 خدمت خواجه بغایت خیره و تشنه می بودند و از غایت محبت بر حضرت ایشان غیرت عظیم داشتند گاهی که
 مجلس آن حضرت می آمدند اصحاب از ترس ایشان صحبت را بازمی گذاشتند زیرا که بعضی از خواجه لیتها

خوردند و خوابه سه کت از خیرت اصحاب ترک صحبت و ملازمت حضرت ایشان کرده و مجلس بازگشت
متوجه سفر حجاز شدند و در کت اولی تا بخارا رفته اند و کت ثانیه تا هرات و کت ثالثه تا یزد لیکن هر بار
که خوابه سفر اختیار کرده اند حضرت ایشان بقوت جاد و بعد توجه باطن خوابه را بهم از راه برگردانیده اند و
خوابه در قرشی بعد از نماز پیشین بحضرت ایشان خلوتی ساخته بوده اند و عرض احوال باطنی خود می نموده
و آن حضرت التفاتهای فرموده اند و صحبت بغایت گرم میگذشته و اصحاب بر بیرون بوده اند تا وقت عصر
در آمده و موزن ازین خلوت و صحبت خبر نداشته در اول وقت بانگ نماز داده و حضرت ایشان بجا
بر خاسته اند و بعضی سخنان با تمام نارسیده نیمکاره مانده است خوابه گمان برده اند که مگر اصحاب غیرت
کرده و رشاک آورده موزن را عن قصد بران داشته اند که زود تر بانگ نماز گوید و صحبت را بر هم زنند
بغضب هر چه تمام تر بیرون آمده اند و اصحاب را گفته که اینک فتم و حضرت ایشان را بشناخته استم
تالی مزاحمت من بفرغت صحبت دارید و همان نخطبی آنکه از حضرت ایشان رخصت سفر جوین
سوار شده بر غرمت سفر حجاز روی بخراسان نماده اند چنانچه بعد از فرستی خادمان و شعلال ایشان
شده قطارهای شتر و اشتر و اسباب سفر ترتیب داده تعجیل از عقب بسته اند و در لب آب امویه بخت
خوابه ملحق شده اند و چون خوابه از قرشی دران ریگانه روز روان شده اند در میان اصحاب
شور و غوغا افتاده و آن قصه را بحضرت ایشان عرض کرده اند و آن حضرت از رفتن خوابه متاثر
شده اند و قاصدی را بر بیل تعجیل بخراسان فرستاده اند پیش حضرت مخدومی مولانا عبد الرحمن الجانی
قدس الله سره السامی که اگر توانند خوابه را برگردانند و چون خوابه بهرات آمدند بر سر فرار حضرت مولانا
سعد الدین قدس سره در منزل خوابه ابوالبرکه نزل کردند و حضرت مخدومی مقدمات برگشتن بحسن عبات
و لطف استعانت در میان آوردند و خوابه از روی ادب و تواضع گفتند که غمیت این سفر چنان در خاطر
تقسیم یافته که بر دفع آن قادر نیستم دیگر حضرت مخدومی هیچ نگفتند و قاصد حضرت ایشان مایوس برگشت
خوابه بعد از هفته بجانب یزد متوجه شدند و چون یزد رسیدند خوابه را که از اینجا قصد رفتن میکردند
ایشان را تپ محرق میگردید و چون فسخ غمیت میکردند اندکی الفور تپ مفارقت میکردند آخر هفته اند
که حضرت ایشان نمیگذاشتند تا آنکه دران ایام که در یزد مانده بودند اندک شب خوابی دیده اند چون بیدار شدند
بهران دل شب با اضطراب تمام بخود دار از فراش برخاسته اند و پا بکفش بر طویله سفته اند و چنانچه

底

روزی که در مسجد الحسن و یحیی

همچنان برهنه سوار شده اند که مجال موزه پوشیدن واسپ زین کردن نداشته اند ملازمان و خادمان
بر حسب پیش رفته اند و اوجه فرموده اند که موزه واسپ زین کرده از عقب من آرید که حضرت ایشان مرا
طلبیدند و مجال مکث نیست پس پاشنه بر اسپ برهنه زده اند و بتجیل هر چه تا متر متوجه خراسان شده
و ملازمان و متعلقان بسرعت و استعجال اجمال و ائقال را در منزل دیگر نخواهند رسانیده اند چون بهرات
رسیدند مجال توقف نداشتند را تم این حروف نیز در ملازمت و مرافقت ایشان متوجه سمرقند شد
و آن سفر در اوایل ماه ربیع الآخر سنه ثلاث و تسعین و ثمانمائه بود و با آنکه این فقیر اسپ و اشتر را چهار روز
داشت تا چهل دختران پیش هم را می توانست کرد از جهت آنکه اوجه بغایت بسرعت میرانند و اسپ بسیار
از ایشان در راه می ماند بارها بخاطر می گذشت که بخد مت خواه عرض کنم که آن غریمت مصمم حجاز چه بود و این
مراجعت بسرعت چیست باز ادب نگاه میداشتم تا خود را ظهار کنند چون بچهل دختران رسیده شدند فرمودند
که فلان من بغایت تند میروم و توازی هم را می پوشیش می افتی باید که باستعلقان من که شتر دارانند
بفرغت آئی تا در سمرقند باری و شاید بخاطر گذر که آن غریمت مصمم حجاز چه بود و این مراجعت بسرعت
 چیست حال نیست که شب در زیر دغرم سفر حجاز جزم کردم نجواب دیدم که حضرت ایشان آمدند و کفش مرا
بجانب سمرقند گردانیدند چون بیدار شدم قلعی و اضطرابی و شوقی و انجذابی بجانب حضرت ایشان از
باطن خود باز یافتیم که برای طاقت و بی آرام ساخت و مجال مکث و توقف نماند هم در آن دل شب از جا
جستم و پای بکفش بر سر طویله رفتم و اسپ برهنه سوار شدم و تا زمان تا زمان همچنین که مشاهد میکنی روان
شده ام و التفات حضرت ایشان نکند جذبی در کردن جان من افکنده کشان کشان بجانب خود
میدوانند و یقین میدادم که تا بملازمت حضرت ایشان نرسم این قلق و اضطراب تا کین نخواهد یافت
این گفتند و تا زیاده بر اسپ زدند و تندر روان شدند و فقیر همراه جمعی از ملازمان و شتر داران ایشان بعد از
سی روز در سمرقند بملازمت واصل شد خدمت خواه میفرمودند که بعد از مراجعت از زیر و چند گاه باز مرا
داعیه سفر حجاز در خاطر افتاد و قوت گرفت بخد مت مولانا سید حسن توسل جستم که برای من فرصت حاصل کنید
خدمت مولانا بوقت فرصت عرض حال کردند حضرت ایشان پرسیدند که عرض وی ازین سفر چیست مولانا
از من پرسیدند گفتیم این حدیث مابعد می شود که حضرت بنی صل الله علیه و سلم فرموده اند که من زاری می نمایم
فکانما زارنی حیاً حضرت ایشان فرمودند که ما را در جواب دادن سه روز مهلت دهید تا بنیم که مصححت است

در شب سوم بخواب دیدم که حضرت بنی صلی الله علیه و سلم ظاهر شدند من سر در قدم آن حضرت ماندم فرمودند
والله خود را طلب تا صحبت داریم من دویدم و حضرت ایشان را تنبیه کردم تبجیل آمدند و حضرت بنی صلی
علیه وسلم ایشان را بر دست راست خود نشانند و من پیش روی ایشان نشستم و سر پیش انگندم
و چشم پوشیدم بعد از لحظه سر بر آوردم و نظر کردم حضرت بنی صلی الله علیه و سلم دو تن دیدم و حضرت
ایشان بیدار نبودند هر چند اسمان نظر کردم میان آن حضرت و ایشان هیچ وجه امتیاز میسر نشد و معلوم
نگشتم که آن حضرت کدام اند و ایشان کدام درین حیرت و دهرشت بیدار شدم وقت سحر بودنی کمال
طهارت ساختم و بکلامت حضرت ایشان آمدم دیدم که نهاده گزاردند و مراقب نشسته آهسته آمدم
و نشستم سر مبارک بر آوردند و فرمودند که خواجه غرض شما حاصل شد و مراد خود یافتید و دیگر ارا تشویش بید
پر شدیم و دیدار غنیمت است من سر بر قدم مبارک ایشان نهادم و دیگر امثال آن دواعی را در بطن
راه نهادم هم خواجه میفرمودند که حضرت ایشان را طریق رابط اشارت کرده بودند وقتی در مبارک
آن شغلی پیش حضرت ایشان نشسته بودم و جمعی از اصحاب حاضر بودند و خاطر من افتاد که آیا توجه بر
مبارک حضرت ایشان باید کرد یا چشم آن حضرت چون بجانب آن حضرت نظر کردم انگشت شهادت
بر میان دو ابروی مبارک خود نهادم معلوم شد که نظر در میان دو ابروی ایشان می باید کرد و بعد از آنکه
اصحاب رفتند و خلوت شد بهمان وجه تصریح کردند هم خواجه میفرمودند که یک نوبت مراد را بطن تشویشی بود
بخاطری بغایت پریشان پیش حضرت ایشان در آمدم و جمعی سر کار داران حسابی می گذرانیدند و گفتگو
ایشان و ورود از یکشاید و من بغایت ملول و تنگدل شدم ناگاه چنانچه در ختی بر کنجشکان باشد و کس
سنگ بران خجسته اندازد و همه کنجشکان یکبار بر پرند و بگریزند مرا کفایت شد که بطن من تمام از هجوم خاطر
ازان پریشانی که دهم خلاص طمیان دلی حاصل گشت درین حال بجانب حضرت ایشان نظر کردم دیدم
که چشم مبارک آن حضرت بر من است و تیز تیز در من می نگرند پس هسته همچنانکه من شنیدم و پس فرمودند
که این هست و این نیز هست بعد از ان سر کار داران را گفتند خیزید که بوی کار دارم چون مردم فرستند
حضرت ایشان بمن تند شدند و فرمودند باین کسی را در بطن تشویشی باشد برای خاطر دی کار و بار خود
نتوان گذشت این نوع چیز بخاطر نمی باید آورد و مبادا محلی افتد که انجا پدری و سپرے نگنجد سعی در ان
باید کرد که کسی از دیدن این چیز مانگدل نشود و در تشویش نیفتد حضرت ایشان در خلوت بخدمت

فواجه محرابی علیہ الرحمۃ ذکر حضرت امام ہمام سعید شہید ابی عبد اللہ الحسن رضی اللہ عنہ بسیار میگرددند
 و از آن حضرت حکایات و اقوال می آورده و میفرموده اند کہ استعداد ترا بردمانیت حضرت امام
 سناست و ملائمتی تمام است و از شرب آن حضرت سحطے وافر محتطی خواهی شد بعد از وفات حضرت ایشان
 چون شاه نجات خان بر ولایت سمرقند استیلا یافت در اوائل باہ محرم سنہ ست و ست و ستیہ خدمت فواجه را
 خواہہ سوآخاہ نمودند و مطالبہ کردند و جمیع جہات و اموال و اسباب الملک ایشان را تصرف نمودند خدمت
 فواجه در آن اوقات میفرموده اند امید میدارم کہ درین ایام عاشورا اثر آن مناسبت کہ حضرت ایشان
 بارہا مرآبان بشارت میدادند ظاہر شود در آن ایام خان ایشان را اجازت سفر خراسان داده است
 و ایشان با اولاد و ازواج و سایر متعلقان و ملازمان متوجہ خراسان شدہ اند در آن وقت جمعی بزرگ
 از امرای آن بک برای تدبیر ناقصہ خود گذشتن فواجه و اولاد ایشان را بخراسان صورت ندیدہ اند
 بخان عرض کردہ اند کہ روان کردن فواجه و اولاد او بخراسان مناسب نیست مبادا انجا حادث فتنہ
 کنند صلاح ملک در آن نمیدانیم ہم اینجا ایشان را بقتل رسانیم خان تجویر این معنی نکرده و خود را بان سخن
 نیاورده و ایشان سبائغہ از حد گذرانیدہ اند و ابرام را بنہایت رسانیدہ چنانچہ خان بیچارہ شدہ
 فرمودہ کہ ہرچہ صلاح ملک دین در انست چنان کنید و در خفیہ اسپی را ہوار پر زور از اسپان خاصہ خود
 بخرمی دادہ و دیر اندر فواجه بتجیل ہرچہ تا مقرر فرستادہ کہ جمعی از امرای قصد شہادت دارند و بمنع مامتنع نمی شوند
 اسپی را ہوار بقوت فرستادہ ایم کہ ما را بران اعتماد تمام است و در ہر شبی سی فرسنگ میرود و ماندگی ندارد
 باید کہ فی الحال نزد میان مردم خود بیرون آئید و تنہا سوار شدہ متوجہ خراسان شوید و خاطر از جانب
 اولاد و ازواج و متعلقان جمع دارید کہ ما اینجا حامی و راعی ایشانیم و نہ خواہم گذشت کہ ضرری و اہانتی
 بایشان رسد چون محرم خان اسپ را بنیست فواجه رسانیدہ از انجا کہ غیرت و حمیت ایشان می بود تنہا
 گذشتن اولاد و ازواج و متعلقان را اجازت نہ داشتہ اند بان محرم خان گفتہ اند کہ حضرت ایشان مرا
 در خلوت ہمیشہ بشارتی میدادہ اند و بشارتی میکردند و من انتظار می برم و امید میدارم کہ انچہ خیر است
 پیش من آید خاتم کوید کہ شما کرم و احسان نمودید جز اکم اللہ عنا خیر او اسپ خان را باز فرستادہ اند و از
 کرمنہ متوجہ خراسان شدہ تا بقصبہ تاشکند رسیدہ اند کہ نہ فرسنگ از سمرقند دور است در انجا راہ بر
 تعجب و تحیر میفرمودہ اند کہ مراجعتی است یقین میدانیم کہ اشارت و بشارت حضرت ایشان حق و صدق

بود و اثری از آن به طور نیامد آیا در ضمن این چه حکمت است تا آنکه بقریه کبریا که از مقامات ناشکند است
رسیده اند و آن روز پانزدهم محرم بوده است ارسال مذکور ناگاه جمیع کثیر از قوم از یک قریب سه صد
از عقب خواجه در آن صحرای رسیده اند و خواجه را با دو فرزند بزرگوار ایشان خواجه محمد ذکریا و خواجه عبدالباقی را بزرگوار
شهادت رسانیده اند و سائر اولاد و متعلقان را باز بسمرقتند گردانیده و جمعی از مجبان و مخلصان نقش
خواجه و اولاد ایشان را بجله خواجه کفشی آورده اند و در آن روز و سمرقتند از کثرت و اثر و حام خواص و عوام
بجهت نماز جنازه خواجه و اولاد ایشان قیامتی قائم شده بوده است و بعد از نماز جنازه جسد مبارک
خواجه و اولاد ایشان را در محسوطه ملایان نزدیک بقبر مبارک حضرت ایشان دفن کرده اند و جمیع صدق
و اسعته مخفی نماند که حضرت ایشان بعد از وفات والده حضرت خواجه کلان مخدومه را از اقرباء خود بجهت
از و لاج در آورده بوده اند و خدمت خواجه محمد کیمی از وی در وجود آمده و خدمت خواجه را بعد از تاهل ^{تعالی}
سه سپر سعادت اثر و دو صلیبیه کرامت فرموده بود سپران خواجه محمد ذکریا و خواجه عبدالباقی و خواجه محمد امین
روح الله و احم مولانا سید حسن رحمه الله تعالی از اعظم اصحاب حضرت ایشان بودند و از سابقان
و ملازمان قدیم بعضی مخدومین چنین گفتند که در مبادی حال که خدمت مولانا خرو سال بوده اند و والد
ایشان را در تاشکند مجلس آورده اتفاقاً پیش حضرت ایشان ظرفی پر عسل حاضر بوده خدمت
مولانا متوجه آن عسل شده اند و مشغوف آن گشته درین اثنا حضرت ایشان از مولانا پرسیده اند که
ای کودک چه نام داری مولانا گفته اند عسل حضرت ایشان تبسم کرده فرموده اند که این کودک را بابت
تمام است باین مقدار که کام او از عسل شیرین شده اینچنین مشغوف نیست که نام خود را در یاد عسل کم از
جز نام عسل بر زبان نمی آرد اگر کام جان او را بچیز شیرین تر از عسل چاشنی مذکور اند هر آینه
توجه و شغف او بان بغایت قوی خواهد شد پس خدمت مولانا را از والد ایشان گرفته اند و بجهت تربیت
خود در آورده بکتاب فرستاده اند تا قرآن و اولاد و روان کرده اند بعد از آن تحصیل علوم با حضرت ایشان
مشغول شده اند تا دانشمند بجهت گشته در آن اثنا تصرفات باطنی حضرت ایشان تربیتیامی یافته اند
تا بر تبه کمال بلکه بدرجه تکمیل و کمال رسیده اند از بعضی اکابر استماع افتاده که خدمت مولانا سید حسن
قوت تمام دارند و در تصرف باطن مستعدان لیکن نیامد مراعات ادب نسبت بحضرت ایشان در باطن کسی
تصرف نمی کنند و خود را در آن مقام نمیدارند بعضی اغره نقل کردند که چند روزی خدمت مولانا سید حسن

در محوطه ملایان بیمار شده بوده اند حضرت ایشان در آن اثنا از خدمت مولانا قاسم پرسیده اند که
 مولانا سید حسن را عیادت کرده اید فرموده اند که فی حضرت ایشان تنگ شده گفته اند شما بروی چه گمان
 برده اید آنچه شما گمان برده اید وی از آن برتر است ترا که مولانا قاسمی هنوز پنجاه سال ملازمت وی
 می باید کرد از بعضی غریزان استماع افتاده که روزی حضرت ایشان در حق مولانا سید حسن این عبارت
 فرموده اند که مولانا سید حسن در کمالات معنوی از شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره هیچ کم نبود فرق
 میان ایشان اینقدر بود که شیخ رکن الدین علاء الدوله شیخ نشدند یعنی بر سرند شیخوخت و ارشاد
 نشستند و مولانا سید حسن شیخ نشدند حضرت ایشان میفرمودند که مولانا رکن الدین خوانی علیه الرحمه
 میگفته که بذات شیخ بهار الدین عمر و نهایت شیخ رکن الدین علاء الدوله سن این سخن را پیش خواجه فضل الله
 شیخ ابواللیثی نقل کردم بسیار در قهر شدند و استبعاد کردند لیکن هیچ دلیلی بر استحاله این نداشتند بلکه
 حدیث مثل امی المطر الحدیث دلیل جواز است و از حضرت خواجه بزرگ خواجه بهار الدین قدس سره
 نیز منقول است که فرموده اند بذات بهار الدین و نهایت ابویزید بسطامی این سخن خواجه نیز بی جهت
 نخواهد بود لیکن حسن عقیده بسلف بعضی را باعث شده که این معنی را دور میدارند اما بنا بر حدیث مذکور
 و وقوع کمالات اکابر متاخرین مستبعد نیست همه سلف و متقدمین بر همه خلف و متاخرین مفضل نبوده اند
 را تم این حروف وقتی که حضرت ایشان در محله خواجه کفیشری بوده اند احیاناً بملازمت خدمت مولانا
 سید حسن علیه الرحمه میرسید و از ایشان التفاتها میدید روزی حضرت ایشان از سفری مراجعت
 کرده در محله خواجه کفیشری نزول فرمودند و بادشاه و امرا و عیان سمرقند بملازمت آن حضرت آمدن گرفتند
 و دوسه روز فقیران از صحبتهای خاص حضرت ایشان محروم بودند در آن ایام بسیار این معنی در خاطر
 میگشت و این تنها بر دل میگذاشت که کاشکه حضرت ایشان را با سلاطین و حکام اختلاط و آمیزش
 نبود و در زاویه وطن ساختندی تا به ازین بحال طالبان پرداختند می با این خیال آن ملال
 بملازمت خدمت مولانا رفتم دیدم که ایشان با سه چهار پیر غریز از موالی و ابالی سمرقند نشسته اند و کتاب
 احیاء العلوم چندی و پیش نهاده اند مقابله و تصحیح میکنند چون مراد دیدند ترک مقابله کرده زمانی سکوت
 آوردند بعد از آن متوجه فقیر شده فرمودند که دانشمندی نقل کرد که یکبار بملازمت حضرت ایشان میرفتم
 بخاطرم افتاد که حضرت ایشان چرا در کنج کوی نمی نشینند که در میان مردم این همه تفرقه میکنند و بایستد

سلاطین و حکام و ظلمه گرفتار شده اند و مجال آن ندارند که روی جمیع طالبان آرند و خاطر مبارک جمعیت باطن ایشان گمازند این خاطر مکرر آمد و محکم شد چون پیش حضرت ایشان رفتم نشستیم فی الحال متوجه من شده فرمودند که ما را سلسله مشکل شده است از شما پرسیم شخصی است سلاطین و حکام و ظلمه سخن او می شنوند و بدخواست او مسلمانان از ظلم ظالمان بستمکاران نجات می یابند و بسبب او رسوم و عادات جباران بر طرف می شود آیا او را روا هست که منطلومان را در دست ظالمان گذارد و دور کنج کوچه رود و لعبادت و تربیت اهل ارادت مشغول شود اہم داوی ازین دو کار نسبت باین شخص کدام است و بکدام امر ازین دو مشغول شود که بهتر بود من گفتم که ترک عزت و اختلاط ظلمه برین تقدیر فرض است نزدیک است که درین وقت اختیار عزت و عبادت و گذارشتن مسلمانان بظالمان موجب ضرر و زیان باشد حضرت ایشان بعد ازین سخن تبسم کنان فرمودند که چون خود فتوی میدی پس اعتراض چرا میکنی خدمت مولانا سید حسن باین نقل رفع الم این فقیر کردند

مولانا قاسم رحمۃ اللہ تعالیٰ

از اجله اصحاب سابقان و خادمان قدیم و از جمله مقبولان و محبوبان حضرت ایشان بودند عزیزان آن دیار ایشان را سایه حضرت خواجہ در متابعت و پیروی حضرت ایشان چون سایه از خود فانی بودند و بان حضرت با تعلق در سادگی احوال حضرت ایشان خدمت مولانا را بباغ دارے فرموده بوده اند ایشان هر صبح تیش بر گردن نهاده متوجه باغ می شده اند و صاحب ایشان یک دو قرص نان در حیب ایشان می نهاده و ایشان میفرشته اند چون بخانه می آمده اند شب که میان می کشاده اند قرصها از حیب ایشان می افتاده از غایت مشغولی بطریق خواجگان و غلبه نسبت و کیفیت این عزیزان قدس اللہ ارواحهم و روح اشباحهم فراموش می کرده اند که نانی در حیب دارند یا طعامی می باید خورد و مثال این حکایات از فراموش کاری ایشان بواسطه استیلائی نسبت این بزرگواران بسیار منقول است که تفصیل آن موجب تطویل است نسبت غیبت و کیفیت استغراق و بنجودی بر ایشان غالب بود روزی حضرت ایشان در دہی بودند و در زنگاہی نشسته جمعی از اجله اصحاب و اعزہ خدام پیرامن آن حضرت حلقه بسته وقت حضرت ایشان عظیم خوش بود و زنگ رخساره مبارک حضرت ایشان بغایت افزون شده بود و معارف بلند و حقائق ارجمند میفرمودند و خدمت مولانا قاسم درین مجلس شریف ہر زمان از خود فانی

می شدند و آن حضرت ایشان را حاضر می ساختند و این حالت مکرر واقع شد آخر حضرت ایشان تنه شدند و فرمودند مولانا قاسم مگر نه است که هر که در دایره شصت کرد دایره بی باید گشت قدم از دایره بیرون نهادن طریق ادب نیست حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن اجماعی قدس سره اساتذی از اصحاب حضرت ایشان هیچ که ام را برابر مولانا قاسم اعتقادند اشتند و ستایش ایشان بسیار میکردند بارها میفرمودند که مولانا قاسم درین نسبت همچونان اشکنه کرده است در روغن یعنی حق همه مساوات او ازین نسبت مملو است راقم این حروف در کثرت اولی که غریمت ملازمت و آستان بوسی حضرت ایشان کرده بود از حضرت مخدومی اجازت خواست فرمودند که تو خرد سالی و حضرت خواجه بغایت کلانند و فقیر در آن وقت بیست و دو ساله بود فرمودند که حضرت خواجه حالا بطلبان کثرتی پردازند مباد آنجا روزه و زود ملول شوی و اگر البته میروی باید که بخدمت مولانا قاسم بسیار برسی و ملازمت ایشان بیشتر کنی گفتیم اگر عنایت نموده باشند با ایشان دوسه کلمه سپارش نویسد باعث التفات ایشان خواهد بود حضرت مخدومی بخدمت مولانا قاسم این رقعہ نوشتند که بعد از عرض نیاز مندی شکستگی معروض آنکه خدمت مولوی مولانا فخرالدین علی که نسبت بفقیران التفات خاطر بسیار دارد باز روی زمین بوسی ملازمان آستان ولایت آشیانه توجه نموده است شک نیست که بعین عنایت ملحوظ و بادراک این انیت محفوظ خواهد شد و السلام والا کرام الفقیه عبدالرحمن اجماعی چون در مرافقت و ملازمت خواجه کلان ولد حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره در قرشته باستان بوسی حضرت ایشان شرف شد آن رقعہ را بخدمت مولانا دادجو رسیدند و برپای خواستند و بسر نهادند و تا فقیر آنجا بود بحسب طلب هر و باطن التفات بسیار می نمودند و الطمان میفرمودند و در کثرت ثانیه که باز بسعادت ملازمت مستعد گشت التفات زیاده کردند و سخنان در میان آوردند و از مبادی احوال خود حکایات میگفتند و رزی فرمودند که در هر آیت محبت حضرت ایشان چنان گرم بودم که دزستان سرده که از ولایت فزکت بکلازمت آن حضرت می آمدم از آب برگ میگذاشتم و بکجا برپای من می بست و مرا از آن هیچ خبر نبود و در خدمت مولانا در خلوت فقیر را بعضی از دقائق آداب و شرائط محبت حضرت ایشان شنیدی میگرد فرمودند که مرا علمی و هنری نیست که ترا مسئله و چیزی آموزم لیکن چون سلامش حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن آورده و جوانی نیاز مندی ترا خیر و دهم و چیزی گویم از حضرت ایشان که دگیری را نگفته ام باید که این را دانستی

مولا قاسم

و

می شدند و آن حضرت ایشان را حاضری ساختند و این حالت مکرر واقع شد آخر حضرت ایشان تنه شدند و فرمودند مولانا قاسم مگر نه است که هر که در اثره شست کرد و اثره نی باید گشت قدم از دایره برین نهادن طریق ادب نیست حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن اجماعی قدس سره السامی از اصحاب حضرت ایشان هیچ که ام را برابر مولانا قاسم اعتقادند و ستایش ایشان بسیار میکردند بارها میفرمودند که مولانا قاسم درین نسبت همچونان اشکنه کرده است در روغن یعنی حق همه مساوات او ازین نسبت مملو است راقم این حروف در کثرت اولی که غریمت ملازمت و آستان بوسی حضرت ایشان کرده بود از حضرت مخدومی اجازت خواست فرمودند که تو خرد سالی و حضرت خواجه بغایت کلانند و فقیر در آن وقت بیست و دو ساله بود فرمودند که حضرت خواجه حالا بطلبان کثرتی پردازند مباد آنجا روست و زود دملول شوی و اگر البته میروی باید که بخدمت مولانا قاسم بسیار برسی و ملازمت ایشان بیشتر کنی گفتیم اگر عنایت نموده باشند با ایشان دوسه کلمه سپارش نویسد باعث التفات ایشان خواهد بود حضرت مخدومی بخدمت مولانا قاسم این رقعہ نوشتند که بعد از عرض نیاز مندی شکستگی معروض آنکه خدمت مولوی مولانا فخرالدین علی که نسبت بفقیران التفات خاطر بسیار دارد باز روی زمین بوسی ملازمان آستان ولایت آشیانه توجه نموده است شک نیست که بعین عنایت ملحوظ و بادراک این انیت ملحوظ خواهد شد و السلام والا کرام الفقیه عبدالرحمن اجماعی چون در مرافقت و ملازمت خواجه کلان ولد حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره در قرشته باستان بوسی حضرت ایشان شرف شد آن رقعہ را بخدمت مولانا داد بوسیدند و برپای خواستند و بسر نهادند و تا فقیر آنجا بود بحسب طلب هر و باطن التفات بسیار می نمودند و الطمان میفرمودند و در کثرت ثانیه که باز بسعادت ملازمت مستعد گشت التفات زیاده کردند و سخنان در میان آوردند و از مبادی احوال خود حکایات میگفتند روزی فرمودند که در هر ایت محبت حضرت ایشان چنان گرم بودم که در زمستان سرده که از ولایت فرکت بکلازمت آن حضرت می آمدم از آب برگ میگذاشتم و بکجا برپای من می بست و مرا از آن بیخ خبر نبود و در خدمت مولانا در خلوت فقیر را بعضی از دقائق آداب و شرائط محبت حضرت ایشان شنیدی میگرد فرمودند که مرا علی و دهنری نیست که ترا مسئله و چیزی آموزم لیکن چون سلامش حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن آورده و جوانی نیاز مندی ترا خیر و دهم و چیزی گویم از حضرت ایشان که دگیری را نه گفته ام باید که این را دانستی

بخدمت مولانا قاسم

و

بخدمت مولانا قاسم

مولانا علی عمران مقرر فرمودند و در آن آشنا گفتند شاید که بعضی اعتراض کنند که وی عامی را پیش روی دانشمندی دفن میکند و حال آنکه گداز شکیبای مولانا قاسم چل مولانا علی محادیم بار بود بعد از آن گریان شدند و فرمودند که مولانا قاسم را درین عالم کسی نشناخت قدر و کمال وی در آن عالم ظاهر خواهد شد حضرت میر عبد الاول علیه الرحمه در سموعات خود نوشته اند که روز دوشنبه ششم ذی الحجه سنه احدی تسعین و ثمانیة در آخر وقت نماز دیگر خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه فوت شدند بعد از نماز شام بشفقت ملازمت رسیدیم حضرت ایشان وقت کردند و اعمال پسندیده و اخلاق حمیده ایشان گفتند و فرمودند بفنا و تجرید باطن شل نداشت ما را حالا که ماند و محطه سکوت کردند و فرمودند اشتغال بذکر از توجه اولی می نماید امام غزالی رحمه الله تعالی فرموده اند سلوک یعنی سیرالی اسد بی اعراض و اقبال میر نیست کلمه لا اله الا الله ترجمه نیست خدایت میر بر جاشیه این سخن نوشته اند که یعنی از برای تحصیل فناء و تجرید باطن که مولانا قاسم بان متصف بودند اشتغال بذکر از توجه اولی است بعضی ابالی در تاریخ وفات خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه گفته اند این رباعی را که رباعی شمع نقر قاسم انوار وجود به مستهلک تجریم و دریای شهود به زان نو که شسته بود از فیض وجود به تپانج وفات او زنیاض کشود به

ذکر امیر عبد الاول رحمه الله تعالی

از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند و بشرف صهریت و دامادی آن حضرت مشرف گشته بودند و بسیار حال از نیشاپور بملازمت حضرت ایشان با و رار انرا نده اند و طریق رابطها اختیار کرده اند مدت هفت سال متصل بوزرش آن نسبت شریفه قیام می نموده اند و بشرف الطاف آن اقدام فرموده اند و اکثر اوقات از آن قبیل بوده است که چون چشم مبارک حضرت ایشان بر خدمت میر می افتاده ایشان را از مجلس میر انده اند و سخنان درشت میفرموده بعد از هفت سال ایشان را بفرزندی قبول کرده اند و صلبیه شریفه خود را بجای عقد ایشان در آورده و آن شریفه را از خدمت میر سه پسر و دو صلبیه بود و پسران میر کلان و میان و امیر خرد معروف و مشهور بودند خدمت میر میفرمودند که در آن مسادی گاهی که حضرت ایشان بمرز عمارت میر میفرستند من نیز پیاده از عقب میر فرم چنان می شد که شب در میان بان موضع میر میفرستاد چون چشم مبارک حضرت ایشان بر من می افتاد میفرمودند که عجب سید زاده دون همت و بی جیتی که بر آن طعم خوردن پیش من می آئی و بالفعل سوار می شدند و بجای دیگر میفرستند من گریان گریان باز در پیش ایشان

روان می شدم یعنی تا هفت سال کشید گاهی بمقتضای بشریت ضعف و فتور واقع میشد باز بنوعی زنده گشت
 سکارند که درین طور گرم تری شدم میفرمودند که یکبار در حجره خود پادرا کشیدم و فوطه بر روی خود پوشیدم
 با خود گفتم ای عبدالاول بسیار کسانند که از دولت و ولایت محروم اند تو نیز از آن جمله باش حدیثت همین باشد
 که کشیدی و یکسره نمیشود و خطه گذشت اثر قدیمی در حجره خود حساس کردم با وجود آن لطفت نشدم و
 همچنان خسپیده بودم ناگاه شنیدم که حضرت ایشان میفرمایند که میر عبد الاول بفرغت می خسپد که همه
 کار بایت تمام کفایت شاه است با منظر اب تمام از جای بر جستم و حضرت ایشان را دیدم که از حجره من سرور
 رفتند و من بدو رسابق همچنان در سوز و گداز و قلق و اضطراب افتادم میفرمودند که روزی حضرت ایشان
 در اثناء عتابهای این بیت خواندند که بیت صحرا فرخست ای پسر تو گوشه ما گوشه به همچون بلخ از گشت
 شه ما خوشه تو خوشه به و هم از ایشان استماع افتاده و در سموعات خود نیز نوشته اند که فقیری بطریق رابط
 مشغول بود و بسبب دوام اشتغال بسیار متاثر و از لوازم آن طریق بسیار مشوش و متالم شرف آستان
 و خطاب مشرف گردانیده فرمودند بیت چون من خراب و مست را در خانه خود ره دهم به خود
 می ندانی این قدر این نشکتم آن شکتم به روزی خدمت میر فرمودند که از برکت التفات حضرت ایشان
 این فقیر را بستی بی واسطه قول مزبان حاصل شده بود و همیشه از راه باطن ازان حضرت تقویت و
 تائیدی واسطه قول و زبان می یافتم سینه را ازان نسبت انشراح و دل را اطمینانی حاصل بود و
 یوما فیوما در تنزاید می بود تا مدتی بران گذشت ناگاه بی سبب ظاهر ترک آن تائید و تقویت کردند و در
 مقام خطاب و عتاب شدند و قهر و غضب ایشان از حد تجاوز گشت بمثابه که نزدیک آن رسید که
 نفس من از رقبه انقیاد بیرون آید در خاطر مگذشت که یقین میدانم که آنچه از مجلس شریف حضرت
 ایشان حاصل می بود آن حضرت بران مطلع بودند و در تقویت و تائید آن مدتی سعی می نمودند و انتفا
 و عنایت میفرمودند اگر آن یالستی بود چگونه است که حالا بروفتی آن نمیروند و اگر چنانچه درین طریق خلاص
 که طریق رابط است دخلی نداشت چرا منع و زجر فرمودند و تقویت و تائید نمودند چون این معنی بکرات
 و مراتب در خاطر آمد و زجر و جفای آن حضرت بسیار شد با خود گفتم که روز قیامت و حشر اکبر در جمع انبیا
 و رسل و خواص اولیا خواهم پرسید که این کمینه تفویض امور و اختیار خود بشما کرده بود و مدتی نیز التفات و
 عنایت میداشتید اگر چنانچه آن مهم بود بر موجب آن چرا زرفتید و اگر چنانچه مهم نبود چرا منع و زجر فرمودند

بلکه تقویت و تائید کردید چون این خاطر فقیر را مضطرب گردانید خود را بجزه حضرت ایشان رسانیدم و از بی طاقتی خواستم که آنچه در دل تنگمن شده بود بجز عرض رسانم اتفاقاً در ملازمت حضرت ایشان منحصراً بود و او را بجهت همه بیرون فرستادند و متوجه من شدند. فرمودند که در جمع انبیا و صلح خواص اولیا من ترکی فرمودم تو خود اختیار کردی و بدینرا هم تو خود میدانی بعد از آن از تندها فرود آمدند و از روستای عنایت و التفات فرمودند که در امور صبری کرد و اعتقاد مرید نسبت به پیران باید باشد که داند که همه احوال و پیش پیر ظاهر است و بعضی را مصلحت نیست که اظهار کند بی واسطه قول و زبان باید که جواب یابد و فرمودند که چه شیخ باشد که در مشرق باشد و مرید او در مغرب و از مجموع احوال مرید با خبر نباشد و اگر قسم این حروف علیه الرحمه با خدمت میر عبد الاول رحمه الله تعالی در مبادی حال در نیشاپور چند سال هم محضر و هم سبق بوده اند و والد از سنبله و اخص بر تحصیل علوم بنیشاپور آمده بوده اند و پیش حضرت امیر علی الدین طاهر نیشاپوری قدس سره که جابر گوار خدمت میر بوده اند و کمال زهد و تقوی و علوم ظاهری و باطنی آراسته بوده اند تلمذ میکرده اند و کتب شد اوله و تفاسیر و احادیث میگذرانیده چون این فقیر در سمرقند بشارت آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد خدمت میر عبد الاول بنا بر سابقه قدیمی که بوالد فقیر داشتند و ملاحظه رعایت حقوق که در میان واقع بود بحال این فقیر بسیاری پرداختند و انواع الطاف می نمودند و بر دقایق ملازمت و آداب صحبت حضرت ایشان آگاه می ساختند و گاه گاه از مبادی حال خود حکایات میگفتند و میفرمودند که چون بسمرت آمدم قصد ملازمت حضرت ایشان کردم و چون آن حضرت را دیدم بهمان یک دیدن گرفتار حضرت ایشان شدم و بوزرش طریق رابطه مشغول گشتم هفت سال متصل حضرت ایشان با من در مقام زجر و عتاب و سیاست بودند و اکثر اوقات با تار قهر ظاهری شدند و در شیطانی نمودند و مرا چندین سوختند و گدختند که با خاک راه برابر ساختند اکنون در خود می نگرم خود را دندان کرم زده می بینم که هیچ کار نیاید و هیچ چیز را نشاید بر تو باد که از التفات و عنایت حضرت ایشان ترسان باشی که در زیر آن قهری دیگری پوشیده است و بزجر و سیاست حضرت ایشان امیدوار باشی که در ضمن او لطف و عنایتی پنهان است +

شماره این سخن خدمت میر عبد الاول علیه الرحمه رنگ همان سخن دشت که روزی حضرت ایشان فرمودند

که حق سبحانه را نسبت به اولیای خود قهری ظاهراست و لطفی دران مخفی لطف مخفی آنست که منجوا بیکه آن قهر ظاهرا حقیقت ایشان را از قیود و بوزم بشری پاک و مظهر گرداند و باز حق سبحانه را نسبت باعدا و خود لطفی ظاهراست و قهری دران مخفی قهر مخفی آنست که منجوا بیکه آن لطف ظاهرا علاقه باطن ایشان را با عالم اجسام استحکام دهد تا بواسطه گرفتاری بقیود این عالم از شهود آن عالم اطلاق و لذات روحانی معنوی محروم مانند وفات حضرت امیر عبدالاول علیه الرحمه در اوایل ماه مبارک ذی الحجه سنه خمس و تسعمایه بود بچهل روز کما بیش پیش از شهادت خواجه محمد ریحی و اولاد بزرگوار ایشان رحم الله تعالی

مولانا جعفر رحمه الله تعالی

از خاص صاحب حضرت ایشان بودند عالم و عامل و عارف و کامل و کیفیت بنجودی و استغراق برایشان غالب بود چون بنماز قیام می نمودند ثنات دور و دراز میگردند و در رکوع و سجود کثای بسیار میفرمودند و سر از سجده به شواری بر می آوردند و از چشمشان مبارک ایشان آثار علیات و جذبات بغایت ظاهر و هر چند حضرت ایشان خواستند که خدمت مولانا جعفر نسبت باطنی خود را بشغله از اشتغال ظاهری مثل زراعت یا تجارت جمع سازند بواسطه غلبه و استیلا نسبت استغراق و کیفیت بنجودی هرگز میسر نشد وقتی که این فقیر بمحل خواجه کفشی در ملازمت حضرت ایشان می آمد احیاناً در محوطه ملایان بنخدمت مولانا میرسد نسبت سکوت و رفتگی برایشان غالب بود و بنهایت کم سخن میگفتند روزی فرمودند که در مبادی حال از تحصیل علوم رسمی دلم بگیرفت و منجذب شد بطریق اولیا شب در خواب دیدم که بملازمت حضرت ایشان رسیدم و پرسیدم که بنده کی بنجدار رسد فرمودند وقتی که از خود فانی شود چون بیدار شدم ازین خواب عظیم متاثر شدم و علی الصبح از حجره مدرسه برآمدم و قصد ملازمت حضرت ایشان کردم و پیش از آن حضرت ایشان را از دور دیده بودم اما بسعادت صحبت نرسیده چون بملازمت آن حضرت مشرف شدم فرمودند مولانا جعفر بیچ میدانی که بنده کی بنجای میرسد و قتی که در بندگی آواز خود فانی گردد بعد از آن این بیت مولانا جلال الدین رومی را قدس الله سره خوانند که بیت چون تو نبودی که بود جمله خدا بود و پس چون تو نماندی که ماند جمله خدا گدا + در زمان مرض موت مولانا جعفر حضرت ایشان در محل خواجه کفشی بنزد و بعضی از مرز عارفه بودند چون خبر شدت مرض مولانا جعفر حضرت ایشان سبب تحبیل تمام روان شدند تا رسیدن آن حضرت خدمت مولانا نقل کرده بودند بعد از غسل و کفین و تجهیز ایشان

آن حضرت با سایر صحاب موالی و امالی و خواص و عوام شهر سم در محوطه ملایان برایشان نماز گذاردند و آن بزرگوار را بغایت گرم بود حضرت ایشان همراه جنازه بکناره قبر آمدند و حفار هنوز فارغ نشده بود ساعتی بر کنار قبر نشستند و این فقیر فرجی خود را بکشد و باتفاق خادمی دیگر بالای سر مبارک حضرت ایشان سایه بان ساخته و در سایه بودند تا وقتیکه از دفن مولانا فارغ شدند چون حفار از قبر برآمد حضرت ایشان بدست مبارک خود بند کفن مولانا را از طرف بالا گرفتند و بعد اصحاب که در قبر ایستاده بودند از تابوت جدا آورده بقبر فرود آوردند بعضی اصحاب ایشان را در سجده نهادند و حضرت ایشان از کنار قبر برخاستند و حافظان قرآن خواندند و این واقعه در شهر سنه ثلثه اربعین و ثمانمائه واقع شد بهشت روز بعد از وفات خدمت مولانا برهان الدین ختک و حضرت ایشان در آن تفریه بعد از سه روز آشی بزرگ دادند چنانچه هشتاد گوسفند بحبت بریان تنها کشته بودند.

مولانا برهان الدین ختک فی رحمه الله تعالی

از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند و دانشمند و متبحر و در صغر سن تحصیل علوم متداول کرده بودند و اهلای سمرقند و کس را دانشمند و از ادیبان می گفتند یکی مولانا زاده مولانا عثمان را و دیگری مولانا برهان الدین ختک را و خدمت مولانا قریب چهل سال دولت ملازمت و صحبت حضرت ایشان را دریافته بودند و در سفر و حضر بنجاست قیام نمودند میفرمودند که یکبار سلطان احمد میرزا در فصل تیر ماه که هوا خنک شده بود غزیت سفر ترکستان فرموده و از حضرت ایشان مرافقت و موافقت اتماس نمود و آن حضرت بی تو اقبال کرده همراه رفتند و جمعی موالی را با خود بردند و من یکی از ایشان بودم و در آن سفر محنت بسیار بحضرت ایشان و سایر ملازمان میرسید که هوا بغایت خنک بود و مرا چند بار در خاطر افتاد که اگر حضرت ایشان این سفر نمیکردند میرزا را مجال نبالغ نبود اکنون اینهمه تشویش نفس نفس ایشان میرسد و خادمان و ملازمان نیز بجهت و مشقت افتادند و درین سفر حضرت ایشان را فائده و منفعتی ظاهر نیست هر چند نفی این خاطر میگردم منفی نمی شد و بباطن با میرزا در جنگ بودم که حضرت ایشان را بی فائده و بی جتنه در محنت انداخته و جمعی کثیر ازین جهت مشوش ساخته بعد از نزول بشا هر خیه به دوسه روز ناگاه غوغا در شهر افتاد که چهار هزار مغول و هزار اذربک مجموع کافو بت پرست قصد شاهر خیه کرده بودند و این نواحی خراب آورده و چندین قصبه را تاخته اند و وزیر و وزیر ساخته و خواص و عوام آن ولایت یکبار روی بحضرت ایشان

آوردند و آغاز تضرع و زاری کردند و گفتند که میرزا سلطان احمد لشکری مستعد همراه نیاورده اند که باین
 کافران مقاومت توانند کرد و دفع این بلا جز بالتفات حضرت شما ممکن نیست و میرزا سلطان احمد
 نیز با اضطراب و اضطراب تمام نزد حضرت ایشان آمد و بذیل عنایت و حمایت ایشان متعجب شد و حضرت
 ایشان با چندی از موالی بیرون آمدند و میان ایشان رفتند و با خان و اعیان آن لشکر صحبت گرم
 داشتند و همه را تسخیر کرده قوی متاثر گردانیدند و بنای که اهل آن مجلس تمام بنها از گردن بیرون کردند
 بصحرای افکندند و بردست حضرت ایشان ایمان آوردند و همه مردم خود را باسلام دلالت کردند و مجموع
 آن لشکر از خرد بزرگ و زن و مرد بشرف اسلام مشرف شدند و قریب دو هزار دختر و پسر و زن
 و مرد و بنده و آزاد و پسر ارشتر و اسب و گاو و دراز گوش و گوسفند که در آن حوالی و نواحی غارت کرده بودند
 همه را بحضرت ایشان بخشیدند و آن حضرت اسیران را با جبار و باو طان ایشان فرستادند و دوس
 از خدام خود همراه آن لشکر کردند و یکی حافظ که ایشان را کلام اسلام آموزانند و یکی فقیه که ایشان را علم دین
 تعلیم کند بعد از آن حضرت ایشان بشاه خیمه مراجعت کردند و از میرزا اجازت خواسته متوجه سمرقند
 شدند خدمت مولانا برهان الدین میگفتند که چون حضرت ایشان یک منزل از شاه خیمه برآمدند
 در راه بفقیه خطاب کرده فرمودند مولانا برهان الدین ما محنت سفر از برای اشغال این صورت که مشاهده
 کردیم قبول کرده ایم و در مرض موت مولانا برهان الدین روزی حضرت ایشان در محله خواجه کفیش در محوطه
 ملایان بعبادت ایشان آمدند و راقم این حروف باد و خادم دیگر که حضرت ایشان را بر داشته بودند
 در ملازمت بودند چون آن حضرت بر سر بالین مولانا نشستند فرمودند که پهلوان محمود پور یا گفته است که
 بیت جدائی سباده مرا از خدا و اگر هر چه پیش آیدم شنایم بعد از آن فرمودند که جد و ایا انکم بقول
 لا اله الا الله واقع است تجدید ایمان هر بار که این کلمه را گویند آن تواند بود که سنی نمایند که هر بار که این کلمه
 تکرار یا بتجدید میل و انخدالی محبتی بجناب حق سبحانه حاصل شود چون در تکرار این کلمه رعایت نمعنی
 کنند بمضمون امر جد و اعل کرده باشند و فرمودند که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره فرموده اند که از مضمون
 جد و ایا انکم چنان مفهوم میشود که مگر ایمان کهنه سگردد و فرموده اند که کینکه ایمان آنست که کسی را بمومن
 به خود انجذاب و شوق و ولگه نماند پس باید که طالب صادق در همه احوال تکرار این کلمه که مورت و له
 و شوق و انجذاب است کسب و له و شوق و انجذاب کند خدمت مولانا بعد از این صحبت بسته روز

نزدیک

نزدیک

نزدیک

وفات یافتند و آن حضرت با سایر اصحاب اعیان و خواص عوام سمرقند بر ایشان نماز کردند و در محوطه ملایان دفن کردند و بعد از ایشان بهشت روز خدمت مولانا جعفر نقل کردند چنانچه گذشت طبعی خراسانی که در معالجه مولانا برهان الدین و مولانا جعفر خطا کرده بود و خطبها زوده در آن ایام که تغزیه مولانا جعفر علیه الرحمه در میان بود و روزی مجلس حضرت ایشان درآمد و بر اغضب کردند و تندی شدند و سخنان درشت گفتند و فرمودند تو دو کس مرا کشته که در همه روی زمین سیم خودند اشتند اگر بر این بفت طبقه آسمان زمین زرسنج بریزی هنوز قیمت ایشان از آن زیاده است تو همچنین دو کس مرا کشته +

مولانا لطف الله حقلانی رحمه الله

ایشان خواهرزاده خدمت مولانا برهان الدین بودند و از کبار اصحاب و مقبولان حضرت ایشان و عالم معلوم شریعت و طریقت و همیشه صفت بسط بر ایشان غالب بود و اکثر اوقات تبسم و خند آن بودند و دائم حضرت ایشان را بسنخان شیرین تبسم می آوردند و آن حضرت نیز با خدمت مولانا احیانا طبعیت و مزاج میگردند روزی از خدمت مولانا بر سبیل طبعیت پرسیدند که وقتیکه که خدا شوی چگونه زنی خواهی خواست گفت سبز شیرینی حضرت ایشان فرموده اند که غلط کرده ندانسته بعد از چند گاه شیرینی میسر و دوسبیری میماند و بعد از این سخن فرمودند که طالبان طریق را بد بایستی است که خدای ابد از این بیت خوانند که بمیت که خدایت مایه هوس است + که را مکن ترا خدای بس است + خدمت مولانا لطف الله چنان فرمودند که من در ایام صغر سن که در ولایت خود بودم شبی حضرت رسالت راضی علیه وسلم بصورتی در غایت حسن و جمال بنجاب دیدم و آن صورت همیشه حاضر دل من بود چون بگذشت حضرت ایشان مشرف شدم روزی در آستان سخن تبقریه فرمودند که مردم گاهی حضرت رسالت راضی علیه وسلم بصورتی بنیند و ناگاه درین محل لبسوی من نگریستند و بهمان صورت زیبا که من در آن وقت حضرت رسالت راضی علیه وسلم دیده بودم ظاهر شدند و الحق مشاهده این صورت موجب گرفتاری من شد بخدمت ایشان و هم خدمت مولانا فرمودند که یکبار در رواج که دهی است در سغد سمرقند چهار فرسنگی شهر در ملازمت حضرت ایشان بودم و جمعی از موالی همراه بود شرح منازل شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی علیه الرحمه در مجلس حاضر بود حضرت ایشان از ناخوشی در میان انداخته بودند و از موالی تفسیر می نمودند چنانچه داب حضرت ایشان می بود این فقیر را چیزی بنجا طر رسید عرضه داشتم فرمودند که مذاق

سخنان این طائفه طور دیگر است تا ویلات ملایانه را گذر آرید من خاموش گشتم و بخود اندیشیدم که آنچه
 بخاطر رسیده نیک مینماید حضرت ایشان چگونه است که قبول نمی فرمایند و رین اثنا صورت غضب از حضرت
 ایشان ظاهر شد و سخن درآمدند گویان گویان گرم شد من در خود ثقلی و باری عظیم احساس کردم و گمان
 کردم که صد من بار بر من حمل کردند و از غایت ثقل و بی طاقتی منحنی شدم و قوت حرکت از من اُل
 شد و رین محل چشم من بر روی مبارک حضرت ایشان افتاد و دیدم که روی نورانی حضرت ایشان بزرگ
 شدن گرفت و لب مبارک حضرت ایشان می جنبید و هیچ چیز مسموع و مفهومی نشد و چنان بزرگ شد
 که تمام خانه را فرو گرفت و جای خالی نماند و من چنان تنگ شدم که نزدیک بود که نفسم بگیرد و این حالت
 مدتی برداشت تا دیدم که اندک اندک روی مبارک حضرت ایشان بحال خود می آمد و من سبک می شدم
 تا بحال اصلی باز آمد و من از آن ثقل تمام خلاص شدم و اهل مجلس ازین احوال هیچ خبر نداشتند و هم
 خدمت مولانا فرمودند که در محله خواجه کفشیر در ملازمت حضرت ایشان بودم گرم گاه روزی بود که تیره پیرا
 از حرم بطرف حجره بیرون آمدند و در حجره نشستند حبه مبارک حضرت ایشان در نظر من بسیار حقیر نمود
 بخاطر گذشت که اینهمه آثار صرف در ممالک از حضرت ایشان ظاهر است باین جسته محض عنایت
 و قدرت حق است سبحانه بجز و خطور این خاطر ناگاه به نسبت این فقیر در مقام عنایت و التفات شدند
 و سخن درآمدند و باز همچنان روی مبارک حضرت ایشان بزرگ شد تا بجائی رسید که همه حجره از روی
 مبارک حضرت ایشان پر شد و من خود را در گوشه گرفته و تنگ شدم و بدستور سابق حس و حرکت از من ساقط
 شد آوازی می شنیدم لیکن نفهم سخن نمیکردم و این حال به تطویل انجامید و من بخود شده بودم چون
 بخود باز آمدم دیدم که روی مبارک حضرت ایشان بحال اصلی باز آمده است و هم خدمت مولانا فرمود
 که در مبادی احوال یکبار در ملازمت حضرت ایشان بجانب ده کمانگران میرفتیم و اسپ من بغایت کمال
 و بد راه بود و ازین جهت پیش پیش حضرت ایشان تبشیر و محنت بسیار میراندم که بباد از همراهی
 آن حضرت باز مانم ناگاه حضرت ایشان از عقب من درآمدند و تازیانه بر اسپ من زدند و فرمودند
 اسپ شما راه دارد نبوده است فی الحال اسپ من برو حی راه دارد شد هر چند که حضرت ایشان تندراندند
 اسپ من براه داری همراه اسپ ایشان رفت و یک گام باز نماند و من بر پشت وی آسوده شدم و صحایف
 که همراه بودند و بر حقیقت حال اطلاع داشتند متعجب مانده بودند و بعد از آن تا آن اسپ زنده بود

بهین طریق راه دار بود و هرگز از و کاهلی ظاهر نشد و مشاهد این احوال سبب فریاد یقین من شد حضرت ایشان
 مولانا شیخ ادا م الله ظلال فاضله از کبار اصحاب حضرت ایشان اند و سالها حل عقد امور دنیوی آن حضرت
 مفوض بایشان بود از بعض اعزّه استماع افتاد که چون شب خدمت مولانا بمنزل خود میروند زمانی با بلبیت خود
 می نشینند و طعامی تناول میکنند و چون مردم ایشان سر بر بالین می نهند خدمت مولانا تا خفیفه بسته
 تا دم صبح روی در قبله می نشینند و با تهام تمام نسبتی را که از حضرت ایشان فرا گرفته اند می زنند از خندان خدمت
 مولانا شیخ بد ظله چنان معلوم می شد که بحسب نفس و نفی اثبات نامور بودند و مویید این معنی است آنکه
 روزی در خلوتی تقریب فرمودند که در یک نفس پنجاه و یک نوبت ذکر گفته میشود با ملاحظه نفی غیر و اثبات
 مقصود و رعایت بازگشت و وقوف قلبی و وقوف عددی بی آنکه نفس کوتاهی کند یا دل بخلقان آید
 یا اثری بر بشیره ظاهر شود روزی در محله خواجه کشیر در محوطه ملایان در حجره یکی از طلبه با جمعی از خلص
 اصحاب نشسته بودند و سخن از تصرفات عجیبه و کرامات غریبه حضرت ایشان میگذاشت و هر کس
 نقلی میکرد و خدمت مولانا فاسوش بودند بخاطر افتاد که چه باشد که ایشان نیز درین باب سخنی
 گویند بعد از آنکه فرمودند که شما همه از تصرفات آفاقی حضرت ایشان گفتید و هیچ از تصرفات نفسی
 ایشان ذکر نکردید اصحاب گفتند شما کرم کنید و از ان باب حکایتی گوئید فرمودند که در مبادی حال که
 بملازمیت حضرت ایشان رسیدیم و تعلیم فاضل گشتم جان بسیاری کندم و ریاضت عظیم میکشیدم تا آنکه
 اندک آثار و نتایج مشغولی ظاهر شدن گرفت و با تلفات حضرت ایشان روز بروز قوت می یافت
 ما بعد از چند گاه بقدر جمعیت خاطری دست داد و فی الجمله نسبت آگاهی حاصل شد ناگاه حضرت
 ایشان مرا بکفایت بعض مهات زراعت و غیر آن امر فرمودند و بسبب شغل با امور دنیا فتور در عمل
 باطن آن نسبت اندک اندک ضعیف شدن گرفت و مرا ازین جهت الم عظیم روی نمود و حزن تمام
 دریافت گفتم روم و در دول خود بعض حضرت ایشان رسانم فرصت نگاه داشتم و در خلوتی خود را
 بحجره حضرت ایشان رسانیدم و خواستم که شمه از پریشانی حال خود عرضه داشت گفتم فرمودند که مولانا
 شیخ در طریق خواجهکان قدس الله ارواحهم خلوت در انجمن مهمل کلی است و بنا کار و بار ایشان
 برین است و این مهمل مأخوذ است از آیت کریمه رجال لا یلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله
 نسبت شریفه این بزرگواران محبوب است غیرت محبت مقتضی آنست که محبوب مستور باشد

عبد الزام
 مولانا شیخ ادا م الله ظلال فاضله از کبار اصحاب حضرت ایشان اند و سالها حل عقد امور دنیوی آن حضرت مفوض بایشان بود از بعض اعزّه استماع افتاد که چون شب خدمت مولانا بمنزل خود میروند زمانی با بلبیت خود می نشینند و طعامی تناول میکنند و چون مردم ایشان سر بر بالین می نهند خدمت مولانا تا خفیفه بسته تا دم صبح روی در قبله می نشینند و با تهام تمام نسبتی را که از حضرت ایشان فرا گرفته اند می زنند از خندان خدمت مولانا شیخ بد ظله چنان معلوم می شد که بحسب نفس و نفی اثبات نامور بودند و مویید این معنی است آنکه روزی در خلوتی تقریب فرمودند که در یک نفس پنجاه و یک نوبت ذکر گفته میشود با ملاحظه نفی غیر و اثبات مقصود و رعایت بازگشت و وقوف قلبی و وقوف عددی بی آنکه نفس کوتاهی کند یا دل بخلقان آید یا اثری بر بشیره ظاهر شود روزی در محله خواجه کشیر در محوطه ملایان در حجره یکی از طلبه با جمعی از خلص اصحاب نشسته بودند و سخن از تصرفات عجیبه و کرامات غریبه حضرت ایشان میگذاشت و هر کس نقلی میکرد و خدمت مولانا فاسوش بودند بخاطر افتاد که چه باشد که ایشان نیز درین باب سخنی گویند بعد از آنکه فرمودند که شما همه از تصرفات آفاقی حضرت ایشان گفتید و هیچ از تصرفات نفسی ایشان ذکر نکردید اصحاب گفتند شما کرم کنید و از ان باب حکایتی گوئید فرمودند که در مبادی حال که بملازمیت حضرت ایشان رسیدیم و تعلیم فاضل گشتم جان بسیاری کندم و ریاضت عظیم میکشیدم تا آنکه اندک آثار و نتایج مشغولی ظاهر شدن گرفت و با تلفات حضرت ایشان روز بروز قوت می یافت ما بعد از چند گاه بقدر جمعیت خاطری دست داد و فی الجمله نسبت آگاهی حاصل شد ناگاه حضرت ایشان مرا بکفایت بعض مهات زراعت و غیر آن امر فرمودند و بسبب شغل با امور دنیا فتور در عمل باطن آن نسبت اندک اندک ضعیف شدن گرفت و مرا ازین جهت الم عظیم روی نمود و حزن تمام دریافت گفتم روم و در دول خود بعض حضرت ایشان رسانم فرصت نگاه داشتم و در خلوتی خود را بحجره حضرت ایشان رسانیدم و خواستم که شمه از پریشانی حال خود عرضه داشت گفتم فرمودند که مولانا شیخ در طریق خواجهکان قدس الله ارواحهم خلوت در انجمن مهمل کلی است و بنا کار و بار ایشان برین است و این مهمل مأخوذ است از آیت کریمه رجال لا یلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله نسبت شریفه این بزرگواران محبوب است غیرت محبت مقتضی آنست که محبوب مستور باشد

در کوه نور پیش شیخ الیاس عشقی بودم و حالا از ملازمت ایشان می‌آیم و چند آن تعریف می‌کرد که مصحبت
 وی سیل عظیم شد بمرتبه که بحجره باز گشتم و بر همان قدم روی بکوه نور که لنگر وی آنجا بود آوردم اتفاقاً گذر
 من بر در مدرسه حضرت ایشان افتاد دیدم که آن حضرت نیز از راه رسیدند و بر در مدرسه فرود آمدند
 با خود گفتم که هرگز ملازمت حضرت ایشان نکرده‌ام اول با حضرت ایشان صحبتی دارم بعد از آن متوجه
 کوه نور شوم پس از عقب حضرت ایشان به مدرسه درآمدم و دیدم که با جمعی از اصحاب در صف مدرسه نشسته‌اند
 من نیز آمدم و روی بروی حضرت ایشان در صف یاران نشستم بجنبه سکوت کردند بعد از آن سر مبارک
 بر آوردند و مرا مخاطب ساخته این بیت خواندند که بیت در کوه چه می‌روی بمن باش * امروز معارف
 در جبل نیست * از استماع این بیت حال بر من بگشت با خود گفتم اگر حضرت ایشان این بیت را بر
 من خواندند بار دیگر هم بخوانند باز حضرت ایشان روی بمن کرده فرمودند مولانا ابوسعید این بیت از
 اشعار شیخ کمال خجندی است بیت در کوه چه می‌روی بمن باش * امروز معارف در جبل نیست * این گفتند
 و برخاستند و از مدرسه بیرون آمده سوار شدند و رفتند و باطن مرا بخود منجذب گردانیدند و من حیران
 و مضطرب ماندم با خود اندیشیدم که حضرت ایشان هرگز نام من نشنیده چه دانستند و این چه بیت بود
 که بر من خواندند و بهوش و از مدرسه بیرون آمدم و بطالبه مدرسه می‌زافتم بیگ پیغام فرستادم که هر چه
 در حجره من است از کتب و اجزاء و غیره با حق طلبه است در آن تصرف کنند بعد از آن رفتم و ملازمت آستان
 آن حضرت را لازم گرفتم تا مدت یک سال گذشت و درین مدت مطلقاً آن حضرت بحسب ظاهر هیچ‌گونه
 اتفاقی نکردند و آنجذاب و ابتلاء من بحسب باطن روز بروز بحضرت ایشان در تنزله بود و در آن مدت
 به یک قبای آژده کینه میگذرانیدم که در زیر آن نه پیراهن بودند از ارتاب بعد از یک سال اندک
 اتفاقات بحسب ظاهر از ایشان پیدا شدند گرفت هم خدمت مولوی میگفتند که روزی از حضرت ایشان
 باری عظیم بر من افتاد و آن موتهی که زمان زمان بحسب باطن از حضرت ایشان بمن می‌رسید منقطع شد
 و بمرتبه صفت قبض مستولی گشت که بیم هلاک بود و آن بار و قبض تا مدت بیست شبانه روز برداشت
 آخر طاقت شدم از بعض بزرگان شنیده بودم که چون در نماز تهی‌سین بخوانند بعد از آن هر دعا که
 کنند استجاب شود شبی در آن بی طاعتی بعد از نماز تهی‌سین دعا کردم که خدا یا اگر در نماز من چیزی نیست که مکرده
 حضرت ایشان است آنرا از من بیرون برد اگر استعداد من بروحی است که سبب کدورت حضرت ایشان

می شوم مرا از میان بردار یا ازین آستان دور افکن مثال این خنکان در بنا جات خود گفتند و گریه بسیار کردم چون صبح بلا زمت حضرت ایشان آدم اول سخن که فرمودند این بود که ما پنداشتیم که کاری میکنیم اکنون که شمارا ناخوش می آید و مرگ دوری خود میجوئید بر طرف باش کوا ازین سخن حضرت ایشان معلوم شد که آن بار قبض که بفقیر حواله کرده بوده اند ترمیمی بوده است بعد از آن هم در مجلس سباط و انشراح تمام در دل پدید شد و از فوائد انقاس خدمت منووی است این سه شجره که ایرادی افتد رشتگی میگفتند که حاصل این کار و بار ذوق یافت و اتم نیافت است باید که طالبان آنچه یابند از واردات و مواجید ذوقین شوند و باز از آن ذوقی تنگی گشته برای آنچه نیافته اند و باقی مانده است متالم شوند چه مقصود بی نهایت است آنچه از وی دریابند نسبت با آنچه دریافته اند حکم نیم قطره دارد نسبت به دریای محیط پس اگر با آنچه دریابند سر فرود آرند و آن آرام گیرند و در ذوق آن بمانند و آن ذوق از عالم بیرون روند ابد الابدین در آن محبوس باشند و از اذواق و مواجید بی نهایت محروم و اگر عمر ابدی درین یافت و نیافت سیر کنند هنوز هیچ نگرده باشند و هیچ راه نرفته :

رشته روزی در معنی آیات سورة الاخلاص میگفتند اول موجودی که با ایجاد حق سبحانه بی واسطه شئی دیگر موجود آمد صادر اول بود چون از سبب او فیاض ظاهر صادر او شد بلکه بود بزرادن لاجرم حق سبحانه درین سورة بآیه کریمه لم یلد نفی آن مشابهت فرمود و چون حق سبحانه بعد از ایجاد موجودات و اظهار تعینات در ظاهر الهی و کونی بحسب ذات و صفات و بها و افعال ظهور فرمود همچنین ظهوری از ظاهر مشابه بود بزراده شدن لاجرم حق سبحانه درین سور بآیه کریمه لم یولد نفی آن مشابهت فرمود و چون بعد از ایجاد موجودات نوع انسان را بخلق الله آدم علی صورت الرحمن نسخه جامع و مظهر جمع آسانی گردانید و ویرا آئینه ذات و صفات و افعال بی نهایت خود ساخت از حیثیت جامعیت و پرا مشابهتی و مماثلتی بآن ذات یگانه مقدس که آیت قل هو الله احد الله صفت او ست پیدا شد که در آن و هم تصور کفو بود لاجرم حق سبحانه بآیه کریمه و لم یکن که کفو احد نفی آن مشابهت و مماثلت فرمود رشتگی میگفتند که روزی همراه پدر خود در مجلس عظمی خواجہ شمس الدین محمد کوسولی رفته بودم و در آن مجلس از خواجہ خرق عادتی دیدم و تفسیر آیتی شنیدم که هر دو عجیب و غریب بود خرق عادت آن بود که خواجہ در معارف الهی و لطائف ناقتناهی سخنی غامض و نکته بار یک میفرمودند که بعضی از اهل مجلس را بواسطه غموض آن سخن و عدم دریافت آن ناسی غرض شده بود و پیکیه میزدند خواجہ را غیرت آمد

این بیان بود

از جمله اصحاب

از جمله اصحاب

فرمودند شما بیکه میزنید و حال آنکه من اگر این سخن را بسقت این مسجد گویم متاثر شود و از جا درآید چون خواهی اشارت بسقت مسجد کردند زلزله در سقت افتاد و آن سقت چوب پوش بود و طاقا طاق از چوبها برآمدن گرفت چنانچه اهل مسجد برهم ریختند بعضی که نزدیک در بودند بیرون گریختند و بعضی که نزدیک منبر بودند و دیدند و در پایهای منبر ریختند چون خرد سال تر بودم از حاضران زودتر دیدم و بر پایه منبر چسیدم و خواهی مدتی در بالای منبر سکوت کردند بعد از آن باز سخن در آمدند و مردم نیک حاضر و متوجه شدند و تفسیر اینست آن بود که فرمودند حق سبحانه میفرماید احسن الله احوالکم انکم کنتم یحییانکم انکم انکم الله است خدا یغاثی بتو نکوی خدا به بنده آن بود که در زلزله آزال خدا یغاثی ظاهر بود و بنده پنهان پس نسبت به بنده این نکوی کرد که بنده را ظاهر گردانید خود پنهان شد پس تعلیم میداد بنده را و امر میکند که نکوی کن همچنان که خدا یغاثی نسبت بتو نکوی کرده است یعنی تو نیز خود را بنف وجود پنهان کن تا خدا یغاثی ظاهر گردد *

مولانا محمد قاضی ادا م اشترکات افاده

از جمله اصحاب و مقبولان حضرت ایشانند و در مناقب و شمائل و خصائص و فضائل آن حضرت کتابی تالیف کرده اند سیم سلسله العارفین و تذکره الصدیقین در اینجا آورده اند که در تاریخ سنه خمس و ثمانین و ثمانمیه بود که بلا غرضت حضرت ایشان رسیده شد و مدتی قریب به دوازده سال در ملازمت آن حضرت بود و احمد سعد علی ذلک چون خدمت مولانا را در اک لطافت و مهارت صوفیه قدس الله اروا هم طبعی بلند و فهمی ارجمند داشتند لا جرم حضرت ایشان در وقت ادای حقائق و دقائق این طائفه خدمت مولوی را بسیار مخاطب می ساختند میگفتند که روزی حضرت ایشان از من پرسیدند که باین سخنان دقیق که از ما می شنوی هیچ نقصان در آن عقائد که از پدر و مادر و استاد در خرد سالی فرا گرفته بازمی یابی گفتم نه فرمودند که پس با تو ازین رنگ سخن میتوان گفت از خدمت مولانا استماع افتاده و در سلسله العارفین نیز نوشته اند که ابتداء ملازمت من حضرت ایشان را آن بود که با طالب علمی کرمانی مولانا نعمت الله نام از سمرقند بعزیمت هرات بیرون آمده بودیم چون به ده شادمان رسیدیم و بواسطه گرمی و هوا توقف کردیم نماز دیگر بود که حضرت ایشان رسیدند بلازمت رفتم پرسیدند از کجائی گفتم از سمرقند بعد از آن بکجائی مشغول شدند و آنچه در خاطر بود همه را اظهار فرمودند از آنجمله سخن بود که فقیر را گشته ساخته ازین ولایت

این

می برد آنرا برو جی اظهار کردند که خاطر فقیر بجانب حضرت ایشان قوی منجذب باشد و در اثنا سخن فرمودند
 اگر مقصود تحصیل علوم باشد اینجا نیز بسیار است و در آن وقت محقق شد که از مخفیات این فقیر هیچ چیز نیست
 الا که آن حضرت بر مجموع آن مطلع اند و یقین گشت که حضرت ایشان را بر بواطن خلق اشراق عظیم است
 با وجود عالم بانیمه میل سفر کم نشد که قوی بسیر سیرات مائل بودم قصد قرشی کردم منع فرمودند و گفتند اینجا
 بخارا عزیمت کن و صبح آمدیم تا اجازت خواهم کسی گفت بر کتابت مشغول اند توقف کردم بحد گزشت
 بیدم که حضرت ایشان از آن موضع که نشسته بودند برخاستند و متوجه این جانب شدند و فرمودند
 که راست گویی برای درویشی بهرات میروی یا برای تحصیل علم فقیر از غایت دهمشت خاموش بودم مولانا
 نعمت الله گفت درویشهاش غالب است تحصیل را روپوش ساخته است تبسم کرده و فرمودند اگر
 چنین باشد نیک است و دست فقیر را گرفته متوجه پایان باغ شدند و آنقدر رفتند که از مردم
 دور تر شدند ایستادند و مجروح آنکه دست مبارک حضرت ایشان بدست فقیر رسید از خود غائب شدم
 و زمانی برین غیبت گذشت چون حاضر شدم سخن مشغول شدند فرمودند که شاید که خط ما را نتوانی خواندن
 و از جیب مبارک خطی بیرون آورده خواندند و در هم پیچیدند و فقیر دادند و فرمودند کتابت ما را
 نیک نگاهداری و آن کتابت نیست حقیقت عبادت خضوع و خشوع و شکستگی و نیاز است که از شهوات
 و عظمت حق سبحانه بر دلی ظاهر شود و همچنین سعادت موقوف بر محبت است و ظهور محبت موقوف بر متابعت
 سید اولین و آخرین علیه من الصلوة و التماس من اتحمیات ایمانها و متابعت موقوف بر دستن طریق
 متابعت پس بغیرورت ملازمت علما که و ایشان علوم دینی اند برای این عرض می باید کرد و از ملازمت
 علما که علم را وسیله معاش دنیوی و سبب حصول جاه گردانیده اند دور باید بود و از صحبت درویشان
 که رقص و سماع کنند و هر چه باشد بی تحاشی گیرند و خورند و پیر باید کرد و از شنیدن توجیه و معارف که
 سبب نقصان عقیده درند بسیار اهل سنت و جماعت شود دور باید بود تحصیل از برای ظهور معارف حقیقت
 که با رسته بتا بت محار رسول الله است صلی الله علیه و سلم باید کرد و اسلام بعد از آن باز پیش مردم
 آمدند و فقیر را اجازت سفر سیرات کردند و فاتحه خواندند و سوار شدند ما بموجب اشارت حضرت
 ایشان متوجه بخارا شدیم مقداری راه رفته بودیم که از عقب ما پیاده دویده آمد و کتابتی دیگر آورد که
 برای خدمت خواجه کلان ولد بزرگوار حضرت مولانا سعدالدین الکاشغری قدس سره نوشته اند که

از احوال دارنده رقعہ نیاز صاحب وقوف باشند اور انکذا زندہ بیکاری کند و بہر کہ خواہد ختلاط کنند خط
 تاثیر عظیم کرد گوئیاتیری بود کہ بر سینہ مجروح آمدگی دل مشغوف ملازمت آن حضرت شد فاقیش طالب
 متوجہ بخارا بود بی طاقت ولی آرام شدم و در ہر منزلی چیزی واقع شد کہ می بایست برگشت اما از
 حجاب آن بود کہ دغدغہ سفر از خاطر بیرون نمی شد تا رسیدن بہ بخارا شش مرکب گرفته شد و در ہر منزل
 صورتی واقع شد کہ آن مرکب را نتوانستم سوار شدن چون بہ بخارا رسیدہ شد و در چشم فراروی نمود و چند
 بواسطہ آن سفر موقوف شد بعد از ان چند نوبت دیگر از انجا قصد سفر کردہ شد ہر بار عارضہ پیش آمد کہ
 مانع سفر شد بالاخر تپ لرزہ شد بانو دگفتم اگر پیش ازین بسفر سعی میکنم ہم ہلاکت است با کلیہ دغدغہ سفر از
 خاطر بدر کردم مرض نیز بر طرف شد بعد از ان عزیمت ملازمت حضرت ایشان کردم چون تباشکند
 رسیدہ شد بخاطر آمد کہ بلنگر شیخ زادہ الیاس روم چون در رقعہ ارادت ایشانم در آخر ایشان را دیدہ با
 و باطن نوعی اجازت خواستہ چہ جذب صحبت حضرت ایشان غالب شدہ بی آرام ساختہ است مرکب
 خود را با خرچین کتابا بیکلی از آشنایان سپردم و بیازار آمدم کہ از درویشان شیخ کسے پیدا کنم کہ ہمراہی
 او بلنگر روم کسی پیدا شد و گفت الاغ خود را بیارید تا متوجہ بلنگر شویم فقیر آمدم کہ الاغ خود را گرفته روم
 بکی سگویی کہ الاغ تو با خرچین کتابا گم شدہ است و جمعہ بحسبتن او مشغول اند بگوشہ نشستم و نہر صحبت تفکر
 فروردم درین آشنا بخاطر افتاد کہ طبقہ خواجگان قدس امداد و احم بغایت مردم غیور اند این مقدار
 بتواتفات نمودہ متوجہ تو شدہ اند تو قصد زیارت دیگری میکنی نیک است کہ ازین زیادہ تو ضرر
 نرسیدہ است و رباطن خود ازین عزیمت برگشتم و استغفار نمودم ناگاہ آوازی بگوشتم آمد کہ مرکب ترا
 یافتند بی هیچ قصوری سر بر آوردم دیدم کہ مرکب مرا حاضر کردہ اند آن آشنا میگویی امری عجیب واقع
 شد مرکب ترا در پیش خود بسته بودم بیکبار چشم انداختم می بینم کہ مرکب تو نیست متعجب شدم و بغایت
 دشوار است کہ در بازار تاش کنند کسے گم کند آنرا باز یابد برای آنکہ بغایت غلبہ و اوردحام عظیم
 میشود این بسیار غریب است کہ بی هیچ نقصانی انجمن پیدا شود و از شادی این امر فقیر کیفیتی پیدا
 فی الفور سوار شدم و متوجہ سمقند گشتم و بلنگر شیخ زفتم چون بصحبت حضرت ایشان مشرف شدم تبسم
 فرمودہ گفتند خوش آمدی این فقیر را معلوم شد کہ از مجموع احوال گذشتہ من خبر داشتہ اند بلکہ آن
 موانع سفر از پیش حضرت ایشان بودہ است و ہم خدمت مولانا محمد میگفتند کہ یکبار در مبادی ملازمت

از ایشان
 حاجت فاضلی
 حاجت حاجت
 حاجت حاجت

این

این فقیر وقتی که حضرت ایشان در رباط خواجهمی بودند بخاطر آمدن بطون مزار خواجہ ذکر یا و دق سیر
 روم چون بدرگنبد مزار آمد پیش از آنکه قدم در گنبد نهادیم کیفیت غیب واقع شد که میقتادم و در د
 عظیم در درون خود احساس کردم که مرا حلقه ساخت نزدیک بآن رسید که روح از بدن من مفارقت
 کند در خاطر افتاد که از صحبت حضرت ایشان آندی ولی اجازت حضرت ایشان بزیارت مزار
 متوجه شدی نیکو بودنی الحال استغفار کردم و قدم در گنبد نهادم گر ششم چون پیش حضرت ایشان نشستم
 در نفس دل فرمودند نشیند که اکابر گفته اند که زنده به از شیر مرده مشاهد این حال موجب زیادت
 یقین فقیر شد بحضرت ایشان بعضی از اعزّه اصحاب بیفرمودند که حضرت ایشان وقتی که مختصر بودند و جمعی
 از اولاد و احفاد و خواص اصحاب در ده کمانگران بر سر بالین حضرت ایشان حاضر بودند درین محل فرمود
 که هر کس از مردم ما چیزی اختیار کند از فقر و غنا و نخست متوجه خدمت مولانا محمد شد که اول تو اختیار کن
 خدمت مولانا گفتند من آن اختیار کردم که مختار حضرت شماست حضرت ایشان فرمودند که مختار فقر
 است بعد از آن بیک از سرکار داران اشارت کردند که چهار هزار شاہری بمولانا محمد بده که وی فقر اختیار
 کرد تا آنرا مایه سازد از برای فراغت فقرای که در گردوی خواهند بود و خدمت مولانا بنابر امثال امر
 آن وجه را گرفتند و سرمایہ معیشت خود و اصحاب خود ساختند +

مولانا خواجہ تاشکندی رحمه الله تعالی

از قدما اصحاب و از اجله و کلا حضرت ایشان بوده اند و در سبادی احوال در تاشکند بشر قبول
 مشرف شده اند بعضی غریزان از خدمت مولانا نقل کردند که گفتند در سبادی اوقات که حضرت ایشان
 از خراسان بوطن اهلی مراجعت فرمودند و بامر زراعت مشغولی نمودند من جوانی بودم در سن بیست
 سالگی ملازمت حضرت ایشان میکردم و آن حضرت بمن التفات تمام داشتند در آن اثنای جمعی از
 صاحبان که داعیه تحصیل علوم داشتند و متوجه سمقند بودند مرا و سوسه بلنج کردند که در تاشکند
 اوقات ضائع میکنی و نامای یابی چندان گفتند که طبع من نیز مائل فتن خدا با خود اندیشیدم
 که اگر از حضرت ایشان اجازت سفر طلبم غالب حال آنست که مانع میشوند هیچ به از آن نیست که
 قصه ذوق تحصیل و فتن سمقند را بر رقعہ نویسم و وقتی که حضرت ایشان غائب باشند در آن موضع که
 می نشینند بنهم و زود متوجه شوم چون بر مضمون رقعہ مطلع شوند من حاضر باشم مانع نخواهند شد

و درین صورت اجازتی نیز حاصل کرده بپشم پس آن رقعہ را نوشتیم و بجا نهادیم و فریم اتفاقاً آن روز
 حضرت ایشان بآن خانہ درینامدہ اند نماز شام کہ رسیدہ اند آن رقعہ را دیدہ اند چون خواندہ اند
 ازان صورت متغیر شدہ اند و فرمودہ اند کہ او بزبان قلم با ما سخن می کند و بحیلہ از ما اجازت میخواہد
 ببینیم کہ چون خواهد رفت و در همان ساعت حضرت ایشان متغیر شدہ اند و این عبارت فرمودہ
 من بیاران تا شکندی در منزل اول نزول کردہ بودم میان شام و فتن بود کہ صدای بغای
 شدید و تپ غظیم محرق عارض شد بمثاہ کہ مرابی طاقت دلی آرام ساخت فریاد و نالہ در گرفتیم تا وقت
 شبگیر شد و مردم بیار کردن مرکبان مشغول شدند یکی از یاران کہ باعث کلی بر سفر او بود برین کرد
 مرکب من قیام نمود و خواست کہ خرجین برانگند و مرا سوار کنند در آن محل صداع و حرارت من مضاعف
 شد بمرتبہ کہ پنڈاشتم سرم شگافہ شد و میان آتش سوزان در آمدم و مشرف بر موت شدم فریاد کردم
 کہ ای یاران مرا گذارید و روید کہ امکان حرکت و سواری نماند ہر چند یاران مبالغہ فتن کردند باشند
 منع کردم کہ یار اسے سخن کردن نہ آشتیم چون یاران نا امید شدند و رفتند من با خود اندیشیدم کہ غالباً
 این عارضہ از مہر حضرت ایشان است کہ بر فتن من راضی نیند و درین حالت نیت مراجعت کردم
 فی الفور صداع و حرارت کم شدن گرفت بمرتبہ کہ آن قوت حاصل شد کہ برخاستم و خرجین بر مرکب
 انگندم و سوار شدم و روی براہ تا شکند آوردم ہر گامی کہ مرکب می نہاد تخفیف در آن عارضہ دست میداد
 تا وقتیکہ بسواد تا شکند رسیدیم اصلاً و قطعاً ازان صداع و حرارت اثری باقی نماندہ بود فی الحال
 بمنزل خود رفتیم و مرکب خود را بستم و بلا زمت حضرت ایشان آمدم و سلام کردم جواب گفتند و تبسم کردہ
 فرمودند چرا بسم کردند رفتے گریہ بر من مستولی شد زمین بوسیدم و ازان بی ادبی عفو طلبیدم عنایت
 کردہ فرمودند برو خدمت را باش کہ من بعد با تو کار را داریم و امور کلیہ در پیش است چون حضرت
 ایشان بالتماس میرزا سلطان ابوسعید از تا شکند بکوچ بسم کردند آمدند تمام مہمات دنیوی بر ذمہ
 اہتمام مولانا خواجہ علی نہادند و زمام امور بکف کفایت او دادند و تصرف مولانا در مہمات بمرتبہ رسید
 کہ روزی بودی کہ از قبل حضرت ایشان بیست رقعہ بپادشاہ زمان و امرا و ارباب دیوان نوشتے
 و بیچ احدے رایا اسے آن بنودے کہ از مضمون رقعہ مولانا تجا و ز نمودے و در امر نکاسل
 فرمودے +

شیخ حبیب تجارتاشکندی رحمه الله تعالی

در تاشکند

ناله

از قدام اصحاب و مقبولان بوده است و حضرت ایشان ترتیب سفره اصحاب تاشکند بوسی
تفویض کرده بوده اند و حکایت کرده است که یکبار حضرت ایشان در تاشکند از بعض یاران
رنجیده بودند متوجه فرکت شدند یاران نیز از عقب حضرت ایشان به نیازمندی و مسکنیت تمام
جهت معذرت رفتند چون آنجا رسیدند معلوم کردند که حضرت ایشان در ده منار بر سر قبر مولانا
سیف الدین مناری اند در حجره مولانا اسمعیل فرکتی که ولد عزیز مولانا سیف الدین بوده اند
یاران متوجه منار و حجره مولانا اسمعیل شدند و در آن محل حضرت ایشان بصفت همیت و هلال
متصف بودند هر که از یاران قدم در آن حجره نهاد و چشمش بر حضرت ایشان افتاد پیش گریز و
بسر و غلطید و نزدیک آن رسید که اثر حیات از مجموع ایشان زایل گرداد آخر الامر مولانا اسمعیل
باجعه دیگر از خالصان آن دیار برخاستند و سر برهنه کرده در خواستند و حضرت ایشان بنا بر تهنیت
آن خالصان گناه یاران را عفو کردند و آثار طعن و مرحمت ظاهر شدند بعد ازان یکی از یاران
شعور می آمدند و بر می خواستند تا همه بحال اصلاح نمایند

مولانا نورالدین تاشکندی

از جمله مقبولان و منظوران بوده است روزی حضرت ایشان در محبت ذاتی سخن میگفتند فرمودند که
با اصطلاح صوفیه قدس اعداد و احتم محبت ذاتیه عبارت از ارتباط و تشعشع است بحضرت حق سبحانه
بی آنکه آنرا سبب دانند یا موجب شناسند بلکه میل و انجذاب است که بر دفع آن قدرت نباشد و فرمودند
که از دو پسر که در نواحی تاشکند این نسبت را یافتیم یکی دایم بگرد حلقه نامیگشت و از دور می نشست گرد
کج میکرد یک روز بحبت طهارت برخاستم بجانب ابرق طهارت مبارک نمود چون طهارت ساختم
از وی پرسیدم که سبب آمدن تو اینجا چیست و چرا گرد این حلقه میگردی گفت من می بینم انم لیکن نقد
سید انم که هرگاه اینجا می آیم در باطن خود کشته و میله بحضرت حق سبحانه بازمی یابم و خود را از همه بایستها
خالی می بینم و ازان لذتی عظیم بدست می رسد و چون میروم ازان نسبت تمی میشوم و آن
پسر دیگر صورتی بغایت خوب داشت و با اصحاب ما مختلط بود و در آن نواحی مردم بسیار بوی تعلیق
فاطر داشتند و اصحاب ما را نیز بان متهم و مطعون می ساختند گفتیم او را عذر خواهید تا رود هر چند بیائنه کرد

و رانده سودند هشت تا آخر در گریه شد و اضطراب بسیار کرد و گفت شمار دین چه فائده که من اینجا
 نیام و در بیرون مردم مرا تشویش دهند و دلم در کشاکش بایسته افتاد زین حضور و جمعیت باطنی که
 درین حلقه در خود می یابم دور افتم یا ران ویرا گذاشتند و معذور داشتند و کار او بجائی رسید که مغلوب
 این نسبت شد بر وجهی که بار بار راه خانه خود گم میکرد و هر گاه که مرابوی نمی بودی و چون خواستم که ویرا
 کاری فرمایم آن کار کرده بودی یا در آن کار بودی و این پسرک صاحب جمال که حضرت ایشان از و
 میگفتند مولانا نورالدین تاشکندی بوده است از بعض اجله اصحاب چنین استماع افتاده که چون لانا
 نورالدین در تاشکند در سبادی ظهور حضرت ایشان بشرف ملازمت رسیده و همی ربات کرمانی پیش
 حضرت ایشان آورده و دواب آن حضرت نمی بود که چیزی از کسی قبول کنند آنرا از و قبول کرده اند
 و بر حاضران قسمت فرموده و در آن اثنا ویرا گفته اند که فائده صحبت این طائفه آنست که کسی را از
 گم شده وی یاد دهند مثلاً کسی گوهری قیمتی گم کرده است و خبر ندارد ناگاه بصحبت کسی افتاد که از گم کردن
 گوهر و از گم شده او خبر دارد فائده این صحبت آنکه او حاضر شود به گم کردن گوهر خود و از آن متاثر گردد
 و بعد از آن از گم شده خود خبر یابد این سخن در دوی اثر عظیم کرده است و ملازمت حضرت ایشان
 لازم گرفته هر چند ویرا اجازت میداده اند و دور میگردد اند نمی رفته میگفته که مراد دین حضرت
 هیچ غرض نیست جز آنکه گذارند که گاه گاهی دیدار مبارک حضرت ایشان بنیم ویرا گذاشته اند و ویرا
 طریقه رابطه افتاده آنست و بوزرش آن نسبت بحد مشغول گشته و در اندک فرصتی مغلوب آن نسبت
 شده است روزی مولانا زاده فرکتی که در آخر فصل دوم ازین مقصد ذکر وی گذشته است طریق
 مشغولی باطنی مولانا نورالدین اطلاع یافته است بادی از روی خشونت گفته که اگر در وقت نماز باین
 طریق مشغول باشی مودی بکفر میشود و زینهار که در وقت نماز باین طریق مشغولی نکنی از تکبیر احرام
 تا حین بیرون آمدن از نماز بسلام خود را ازین نسبت باز آری و دل خود را نگاه داری وی در جواب
 مولانا زاده این بیت میر حسینی را رحمه الله خوانده که بیت زانروی که چشم تست اول و معبود
 تو پیر تست اول و خبر تعرض مولانا زاده و جواب مولانا نورالدین را بعرض حضرت ایشان رسانیده اند
 حضرت ایشان بمولانا زاده گفته اند که شخصی را در نماز دل با ملاک و سباب و عبید و زبل و مواشی
 و انبار و سایر اشیا خسیسه میرود کافر نیست اگر مومنی را دل بمومنی مرتبط باشد چرا مودی بکفر شود

از بعضی خادم چنین استماع افتاد که مولانا نورالدین آخر خود را فدای حضرت ایشان کرده است و آنچنان بوده است که حضرت ایشان را در ویای اول مرض طاعون پیدا شده است و دانه بزرگ که بود رنگ از پهلوی چپ که آن اشک و اصعب است و خطر آن عظیم تر چه بقلب صنوبری که مدین روح جوان و منبع حرارت غریز نیست اقرب است بر آمده وی بلا زمت حضرت ایشان رفته و به نیازمندی تمام درخواست کرده و گفته که اجازت فرمائید تا این مرض را بدر دارم زیرا که در دنیا هیچ امری بوجود من باز بسته نیست و در وجود مبارک حضرت شما صد هزار حکمت و صحت و حق سبحانه را با حضرت شما کارها و بازار را است حضرت ایشان فرموده اند تو جوان نور سیده عالم ندیده و بخود امیدها و در دل آرزوها داری وی گریان شده است و گفته که مرا هیچ امیدی و آرزوی غیر ازین نیست که خود را فدای این حضرت کنم حضرت ایشان ویرا اجازت داده اند وی مشغول شده و بزیر آن بار در آمده و مرض را جذب کرده و برداشته و آن دانه که بود از پهلوی چپ حضرت ایشان به پهلوی چپ وی منتقل شده و حضرت ایشان بصحت تمام از بستر مرض برخاسته اند و مولانا نورالدین سر بر بالین بیماری نهاده و بعد از سه روز بخوار رحمت حق سبحانه پیوسته بعضی اصحاب که بکشف قبور و غیر آن از کثوف مستحق بودند فرمودند که روزی در آن مبادی که مولانا نورالدین وفات یافته بود در ملازمت حضرت ایشان سواره از مشرقی گورستان تاشکند می گذشتم دیدم که مولانا نورالدین را که در لحد بر گردند و روی بجانب حضرت ایشان آورد و آن حضرت فرمودند که ای مولانا نورالدین راست خب وی باز برگشت و روی بطرف قبله کرد و وفات وی در شهر سنه اربعین و ثمانمایه بوده است که تاریخ و باب اول است *

مولانا زاده اتراری رحمه الله

از کبار اصحاب و اهل مقبولان حضرت ایشان بوده اند نام ایشان محمد عبد الله است و مولانا زاده اتراری شهرت یافته اند خدمت مولانا زاده گفته اند که چون بشرف قبول حضرت ایشان شرف شدم روزی در مجلس شریف آن حضرت بخاطرم گذشت چو نست که حضرت ایشان مرا سبق ذکر تلقین فرمودند و باین خاطر غلبه کرد ناگاه متوجه من شدند و گفتند هر کار مناسب هر کس نیست ذکر مردم دیگر را مناسب است استعدا شما پر لطیف است شما را احتیاج بان نیست و هم خدمت

مولانا زاده فرموده اند که در مبادی حال که ملازمت حضرت ایشان پیوستم در خاطر من خلجانی می بود که پیش از آن بصحبت طبقه عشقیان رسیده بودم و چند گاه و زرش طریقه ایشان می نمودم سبادا که اکنون از رقبه ارادت بیرون آمده ام از احوال ایشان گزندی بمن رسد تا در سحر این دغدغه روز آورد و این وسوسه غلبه کرد چون صبح بلازمت حضرت ایشان آمدم از من پرسیدند که بکدام طبقه از مشایخ اختلاط کرده اید گفتم پیش ازین بعشقیان ارادت می داشتم و خاطر بوزرش طریق ایشان بیگماشتم فرمودند که امشب چنان دیده شد که جمعی از مشایخ ترک با سلاحهای بزرگ برگرد محوطه و حویلی ما میگذاشتند و هیچ نوع فوشت آن نداشتند که تو ایند بدرون محوطه در آمدن و تصرفی نمودن غالباً بجهت شتاب بوده باشد بعد از آن خاطر من از دغدغه و وسوسه بتمام آرام یافت و یقین داشتم که در طلب حقا و عنایت ایشان همیشه از آفات ظاهری و باطنی ایمن خواهم بود و هم خدمت مولانا زاده فرموده اند که یکبار حضرت ایشان بحجره فقیر آمده طبعی فرمودند و گفتند اسباب طبع از مولانا خواجه علی بگیر در آن وقت کافی مهلت و کسب علی الاطلاق مولانا خواجه علی بودند چون طعام حاضر شد حضرت ایشان میل فرمودند ولیکن یاران تناول فرمودند بعد از خوردن طعام حضرت ایشان گفتند که درین طعام بی احتیاطی رفته است تحقیق کنید و در آن مبالغه کردند بعد از تحقیق بلیغ معلوم شد که دهنم قصوری بوده است بنایت غضب کرده فرمودند بنابر کار غذا است در آن امر احتیاط عظیم حجب است چه بر بدن آنچه ظاهری شود اثر خود را در سالک ظاهر میگردد و اند اینهمه بی ذوقها و پریشانیها که مشاهده میکنید اکثر از خوردن نعمتهای پریشان است بعضی مخایم نقل کردند که روزی حضرت ایشان با جمعی از درویشان در حجره خلصه از اصحاب صحبتی گرم داشتند و اثر تصرف حضرت ایشان در مجموع ظاهر بود تا غایتی که هر که آن مجلس در می آمد و می نشست ویرا کیفیت در می یافت که نمیتوانست برخاست در آن میان طعام آوردند خدمت مولانا زاده را استغراقی عظیم روی نموده بود و بر وجه از خود غائب شده بودند که هر چند ایشان را تحریک می نمودند حاضر نمی شدند ناگاه حضرت ایشان با نظر بان جانب افتاد دیدند که کسی مولانا زاده را میخواند که حاضر سازد بوی تند شده فرمودند چرا ادبی میکنی مگر ندانستی که هر کس از ما بحسب قابلیت و استعداد خود چیزی اخذ میکند درین عادت مولانا زاده از ما بحالی مشرف است که خبر از کونین ندارد و اگر تو دانی که او چه حال دارد از رشک آن

در این وقت

لذت طعام خوردن از تور و پس این بیت خواندند این شیوه عشق هر خسته را بنود + این واقع هر یو الوه سے را بنود + منکر چه شوی بحالت زنده دلان + فی هر چه ترانیست کس را بنود + خدمت مولانا زاده هم در حال حیات حضرت ایشان اجازت سفر حجاز در یافته اند و بعد از زیارت حرمین شریفین زادگاه الله شه فاکر اتمه بولایت شام آمده از دمشق اقامت نموده اند و مدتی در آن بلا و مرجع طالبان بوده اند و از آنجا از دنیا رحلت فرموده اند و اتم این حروف بخط مبارک مولانا نورالدین عبدالرحمن الحجامی قدس الله سره السامی دیده است که بزرگتر کتابی نوشته بودند خدا خواجه عبده الامام الله بقاء بمولانا زاده اتراری مولانا محمد عبداللہ بدمشق نوشته بودند که بعد از عرض نیاز مندی التماس آنکه همت بران دارند که در آخر حیات از آلالشی که بغیر ازان بآلالش کردن موجب حیا باشد باید که نجاتی حاصل شود و اسلام

از این کلمات

از عبده الله

مولانا ناصر الدین اتراری رحمه الله رحمه الله

از جمله خادمان و مقبولان حضرت ایشان بوده است و وی برادر خرد مولانا زاده اتراری هست وی گفته است که در او اهل حال که هنوز اهل سمرقند حضرت ایشان را شناخته بودند جمعی از طرف تاشکند آمده بودند و بعضی از شمائل و صفات و خوارق عادات حضرت ایشان نقل میکردند و امور عجیبه غریبه میگفتند از استماع آن حکایات که جزعلاست ارباب ولایت نتواند بود خاطر مرا بجانب حضرت ایشان انجذابی واقع شد اما بواسطه آنکه دل بیکی از مظاہر جمیله متعلق بود تو قف روی نمود و چون آن اخبار متواتر شد با وجود گرفتاری خاطر در توجه بدان صوب مجازم شدم و با جمعی از طالبان این طریق تباشکند آمدم در آن محل حضرت ایشان در باغستان بودند که از کوه پاهار تاشکند است چون بکلامت رسیده شد آنچه می شنید زاده ازان برای بعین دیده و بعد از چند روز که فصل ربیع نزدیک بود خاطر مرا جعت بنال بگشت و خار خار عشق آن جوان دل برابی آرام ساخت و میخواست که در سیر و تماشای پشت کوهک چنانچه عادت اهل سمرقند است روز نوروز حاضر باشد و ملاقات آن جوان دست دهد بجهت اجازت خواستن بکلامت آدم و درخصت مراجعت حتم اجازت ندادند و چون صبح نوروز شد یاد آن جوان و سیر پشت کوهک مرا ملول ساخت و حزینم فرود گزفت و حضرت ایشان با جمعی از اصحاب سوار شدند و بدو پی متوجه گشتند و مراد در رکاب پیون خود

از آنجا

از خاطر من است

همراه بردند و در آن سیر صحرا دل اصلا نمی کشود که بجانب آن جوان و سیراب کو باک میل عظیم داشت
 و من ازین صورت بغایت خجل و منفعل بودم ناگاه در آن صحرا بلاله زاری رسیدند و از پشت اسپ دست
 مبارک فراز کردند و لاله فرا گرفتند و بدست من دادند و فرمودند که مولانا ناصر الدین شرم نداری که در چنین
 صحبت و صحرا و لاله زاریاد جوان و سیراب آب کو باک میکشی چون حضرت ایشان اظهار این معنی کردند
 از فرق تا قدم غرق عرق انفعال و تشویر گشتم و عظیم خجل و شرمسار شدم حضرت ایشان چون آن حالت
 از من مشاهده کردند فی الفور التفاتی فرمودند که علاقه محبت آن جوان از دل من بکلی منقطع شد و بجا
 آن محبت حضرت ایشان ثابت گشت و هم وی گفته است که چون سلطان ابوسعید مرزا سمرقند را
 فتح کرد و حضرت ایشان با استدعای وی از تاشکند بسمرقند آمدند روزی بجهت اختیار منزل در محلات
 و باغات بیرون سمرقند سیر میکردند تا آنکه بجله خواجه کفشیر رسیدند و آن موضع را پندیدند و من در آن
 سیر ملازم بودم چون شب درآمد و حضرت ایشان با ستراحت مشغول شدند مراد خاطر افتاد
 که آن حضرت امروز ترمود بسیار نمودند و میدانم که کوفته و مانده شده اند و من بخود آن جرأت
 دلی ادبی ندارم که بی امر حضرت ایشان پیش روم و خادمی کنم چه باشد که از حضرت ایشان امر شود که
 بخدمت بعد از خطور این معنی انتظار اشارتی می بردم ناگاه فرمودند مولانا ناصر الدین تو نیز کوفته
 و مانده شده و اگر نه خدمت در محاسن چون این قدر اجازت یافتم بر حتم و بخدمت شتافتم وی
 گفته است که در آن مبادی که از سمرقند بلازمست حضرت ایشان تباشکند رفته بودم آنجا دیشم که
 بود در فن منطق منفرد و در سایر علوم ریاضتی متبحر مولانا میر جمال نام که در کسوت قلندریمی زیست
 و کپنگ می پوشید و نماز نمیکرد و در ارتکاب محرمات بغایت دلیر و بی حیا بود و منکر طریقه مشایخ
 و طائفه اولیا و دائم الاوقات غیبت و خدمت حضرت ایشان میکرد و سخنان بی ادبانه ناشایست
 میگفت روزی در محبمی افتادم که وی آنجا بود و نسبت بحضرت ایشان سفاکت میکرد و خیانت
 می نمود چون مرادید و میدانست که از جمله خادمان حضرت ایشانم آغاز تعرض کرد و گفت شما متقم
 کس شده اید که نه علم دارد نه حال نه ذکر نه خلوت و من امروز بمجلس و می آیم و پنهان از و در آن
 نیک میخورم و بر وی حکم میکنم که فلان طعام و حلوا برای من ترتیب نماید تا شام آیند که او را هیچ
 باطنی و حالی نیست و کار او هیچ اصلی و مغزی ندارد من از هرزه و بدیان او عظیم بی دقت شدم

لیکن در مقابل او غیر سکوت مصلحت ندیدم روانی برخاستم و از آن مجمع ملول بیرون آمدم و متوجه حضرت ایشان شدم و وی متعاقب من با سه طالب علم که ایشان نیز در مقام هنر ظرافت و تعرض و سفاکت بودند و رسید و با اتفاق مجلس حضرت ایشان در آمدم و من بغایت در بار بودم که مبادا آن سفیه بی حیائی و بی ادبی کند چون نشست پیش از آنکه سخن آغاز کند مقدم بر بنگ از هشتین کپنک پنهان از حضرت ایشان بیرون آورد و در دلمان نهاد و خواست که فرو برد و رگ لوی وی محکم شد و راه نفس بروی بسته گشت هر چند سعی کرد و جد جهد نمود که بگ لوی وی فرو رود میسر نشد آخر حال برو گشت حضرت ایشان فرمودند تا شسته محکم بر گ لوی وی زدند و آن بنگ از گ لوی وی در میان مجلس افتاد و همه حاضران برو خندیدند و بمشابه خجل و منفعل شد که صفت نتوان کرد و در آن خجالت و نفعال باشاگردان از مجلس حضرت ایشان بیرون آمد و این قصه در ولایت تاشکند شهرت یافت در آن دیار نصیحت شد و دیگر آنجا نتوانست بود از آن دیار فرار نمود و دیگر کسی از ایشان آید

بهند و خواجه ترکستانی رحمه الله

در بعضی حال باطنی

از حجاب مقبولان و منظور آن حضرت ایشان بوده و از جمله قدما و سابقان صحاب و ی جوانی بوده است سپاهی از شیخ زاده های ترکستان که حضرت ایشان بوی اتفاقی نموده اند بشغلی از اشتغال امر فرموده اند و از وی احوال غریبه و آثار عجیبه ظاهری شده است تا آنکه روزی حضرت ایشان ویرا در محرابی دیده اند که چون مرغان بلند پرواز در روی هوا طواف میکرده است حضرت ایشان را این طور از وی پرسندیده نیامده است و غضب شده اند و آن کیفیت را از وی سلب کرده اند و وی از هوا چنان بر زمین افتاده است و اعضاء وی کوفته شده و بغایت بی نسبت و اجنبی گشته است برخاسته و در مقام معذرت و نیازمندی شده و سر بر پای مبارک حضرت ایشان نهاده هر چند زاری و تضرع نموده هیچ سود ندانسته و قریب یکسال این بی اتفاقی از حضرت ایشان نسبت بوی واقع بوده آخر الامر بهند و خواجه بی طاقت شده و آغاز خشونت و بی ادبی کرده و حضرت ایشان گفته که نسبت و حالت مرا غارت و تاراج کرده اید اگر بمن باز رسید بید فها و الا حضرت شمار می کشم و اگر حضرت شما دست نیابم خود را می کشم باین سخن هم اتفاقات نگذرد و وی دائم در کمین می بوده است اتفاقاً وقتی از اوقات آن حضرت را در کوچه باغی پیاده و تنها یافته است کار در حضرت ایشان کشیده و حمله آورده

در موضعی که منفی و مباحی نبوده است حضرت ایشان بطریق خلع و لبس متشکل بصورت شبانی صحرائی شده اند که طاقیه بره پرموی سیاه بر سر داشته و قبای شپین سفید در بر و عصائی سبطه شبانی در دست چون وی مردی اجنبی دیده دست و کار دنگا به داشته متعجب شده و بر جای خشک فرو مانده و حرکت دست و پای وی تمام رفته حضرت ایشان کار داز دست وی فرا گرفته اند و بصورت اصلی معاودت فرموده تبسم کرده گفته اند که اگر من ترا بین کار دگشم چه میگوئی وی پیش حضرت ایشان روی برخاک مالیده و زار زار فریاد گرفته و بغایت بدرد دل نالیده آخر حضرت ایشان بوی رحم کرده اند و باز او را بر سر کار آورده و وی بر دست مبارک حضرت ایشان عهد کرده دیگر امثال آن حرکات نکنند و کرامات و خوارق عادات را بپوشد و در اخفای آن حسب المقدور بکوشد و اتم این حروف در سمرقند از پیر عزیز به باشکوه که از بنی اعمام حضرت ایشان بود این حکایت شنید و آن عزیز فرمود که من در جوانی هند و غوغا دیده بودم و با وی صحبت داشتم جوانی وجیه با هیبت بود و آثار جذبات از و ظاهر این رباعی از دوسه یاد دارم که میخواند رباعی هر خطه بصورتی رخ دوست بزمین در آئینه روی تو همان روست بزمین * تو دیده نداری که تو بینی او را * ورنی نرسد تا قدمت اوست بزمین *

مولانا اسمعیل فرکتی رحمه الله

از جمله سابقان اصحاب و مقبولان حضرت ایشان بوده است و وی فرزند خدمت مولانا سیف الدین سناری است که از کبار اصحاب و اوجه بزرگ قدس الله سره بوده اند و ذکر ایشان در مقاله این رساله گذشته است و خدمت مولانا سیف الدین را دو فرزند بوده است هر دو عالم و عامل و فاضل و کامل فرزند بزرگ ایشان مولانا سلیمان فرکتی است که از تلامذۀ حضرت و اوجه محمد پارسا قدس سره بوده است و اجازت که حضرت و اوجه برای وی بر جزو حدیث نوشته اند بنظر این ضعیف رسیده و آن نیست که از خط مبارک و اوجه نقل افتاده یتیمان باسد سجانه و تعالی صاحب هذا الخیر و صفوة الاقران مولانا سلیمان بن مولانا سیف الدین زید توفیق و رحم اسر و الدۀ فی مجلس سمعوا علی هذا الفقیه من الاحادیث النبویه و الموارث المصطفویه صلی الله علیه و سلم و طلبوا الاجازت العامة فانشد هذا الفقیه ایجابا بالمسؤولهم هذه الابیات الاربعه مقتبساً من کلام احد الاکابر السلف محمد اسر و رضی عنهم اجمعین ابیات اجلالی اخبرت لکم سماعی و ما صنعت من کتب الحدیث * اخبرت کل ذی دین و عقل * یرید العلم بالطلب الخیث * علی شرط الاجازت

ناحفظوه بدین تصحیف و الغلط انجیث بدو اوصیکم بقوا الله کما به تناووا البر من رب مغنیف *
 کتبه العبد محمد بن محمد بن محمود الحافظی البخاری یوم السبت الثانی من ربیع الآخر سنه تسع عشر و ثمان مائه
 حامدا و صلیا و سلما اولاً و آخراً و باطناً و ظاهراً و فرزند دوم مولانا سیف الدین مولانا اسمعیل است
 که از قدماء اصحاب ایشان بوده است پوشیده نماند که همچنانکه در میان اصحاب حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره چهار مولانا سیف الدین بوده اند که اندکی از احوال هر یک در ذکر مولانا سیف الدین بخاری
 ایراد یافته در سلاک اصحاب حضرت ایشان نیز چهار مولانا اسمعیل بودند و ششم از احوال هر یک در ذکر
 مولانا اسمعیل فرزند مولانا سیف الدین ایرادی ناید *

اما اول مولانا اسمعیل فرقی است فرزند مولانا سیف الدین مناری و وی در باده
 ظهور حضرت ایشان در تاشکند بشرف قبول نسبت مشرف گشته وی فرموده است که در بادی احوال
 به نیت ملازمت حضرت ایشان از فرکت تاشکند آمدم و حضرت ایشان بنا بر ملاحظه نسبت ارادت پدرم
 بحضرت خواجه بزرگ قدس سره با غیر آن خاطر شریف بجانب این ضعیف مصروف داشتند و در مقام تفقد و
 عنایت شدند و هم در آن مجلس همین التفات حضرت ایشان نسبتی بزرگ و جمعیتی قوی حاصل شد
 و موجب سرور و انبساط باطن گشت چون شب خواب کردم در خواب چنان دیدم که بازی سفید
 بردست داشتم و مرآبان بسیار میل و محبت بودند ناگاه از دست من پرید چون از خواب بآمدم
 مقبض و ملال عظیم غالب شد و از آن نسبت و جمعیت خاطر اثری نماند در وقت سحر که محل انعقاد مجلس بود
 بملازمت حضرت ایشان آمدم و بغایت ملول و غمگین بودم حضرت ایشان ملال مراد ریافتند
 پرسیدند که سبب ملال چیست من خواب خود را عرض کردم فرمودند تعبیر این خواب آنست شمارا
 در صحبت نسبت خوب حاصل شده بوده است چون بخواب رفته ای آن نسبت آنکه چیزی که باو سبب
 معارف و صیاد حقائق میتوان کرد در صورت باز که از اسباب صید است دیده شده غمگین مباشید
 شاید که باز بدست آید و مقارن این سخن التفاتی فرمودند که هم در مجلس جمعیت و نسبت خوبی ظاهر شد
 و آن مقبض و ملال با انبساط و شراح باطن مبدل شد و سرور عظیم حاصل گشت بعد از مشاهده این احوال
 دیگر از ملازمت حضرت ایشان هرگز جدا نتوانستم شد و سبب مصل و پیوستگی من بحضرت ایشان این
 بود حضرت ایشان فرمودند که مولانا اسمعیل فرقی ازین جهت که پدر مولانا سیف الدین مناری بود

خاطر بایست مسرور داشت تا اورا نسبتی خوب و جمعیتی قوی حاصل شد بعد از ان اینجایم باشید و دیگر
از اجدها نتوانست شد و جمعی دیگر نیز پیدا شدند و صحبت منعقد گشت بجهت کفایت مایحتاج این محبت
بحسب ضرورت بامر زراعت و سرانجام آن می بایست کردن تا جمعی توانند که بفرغت مشغول باشند
خاطر ایشان نسبت به مایحتاج ضروری متفرق نشود و سبب اشتغال بدینا و تحصیل آن درین بود چون تقدیر
دنیا را تجویز کردیم یکبار روی آورد و تمام فرو گرفت و آخر الامر ازین محقر خلایک بکارخانه اولاد راه یافت
خدمت مولانا اسمعیل فرستی فرموده است که روزی جمعی از اصحاب حضرت ایشان در فرست بمنزل این
فقیر بودند و صحبتی بغایت خوش میگذشت درین محل در خاطر همه افتاد که چه سعادت بودی اگر حضرت
ایشان درین محل درین منزل تشریف داشتندی مقارن این حال حضرت ایشان از تاشکند
وارسیدند و باین مجلس درآمدند و آثار کیفیت عظیم از شیره مبارک حضرت ایشان ظاهر بود چون نظر
حضرت ایشان بریاران افتاد و همه را جمعیت خاطر دیدند این بیت خواندند بیت بر شکر غلطید
ای سودایان از برای کور می صفرایان در حالتی قوی در باطن اصحاب ظاهر شد که همه یکبار
غلطیدند و ملتی بیوش افتاده بودند بعد از ان یکیک با التفات حضرت ایشان بشعوری آمدند تا همه
بر خاستند و هر یکی را کیفیت عظیم دریافته بود و اثر آن در باطن بعضی تا سه روز باقی بود و در بعضی تا یک
هفته و در بعضی تا ده روز زیاد بحسب تفاوت استعداد و قابلیت اما دوم مولانا اسمعیل قمری
است و وی دانشمندی متقی بود از ترا که تبرز که از بهرات بسمت آمده بود و ملازمت حضرت ایشان
اختیار کرده و اکثر اوقات همراه حضرت ایشان سواره می گشت و حضرت ایشان در مجالس گاه گاه
با وی مذاکره علمی میکردند بعضی از اصحاب چنین می گفتند چنان می نماید که نسبت علیه بر مولانا غالب است
و از نسبت باطنی این عزیزان تا اثری چند ان ندارد روزی حضرت ایشان در قریه شادمان در محضر
نشسته بودند و مولانا اسمعیل قمری با جمعی از اصحاب خدمت حاضر بودند و حضرت ایشان شرح عربی شیخ
سعید فرغانی که بر قصیده نایه فارسیه نوشته است بخط مبارک حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره بدست
داشتند فرمودند میخواهم که این کتاب را بخط نسخ نیکو نویسانم که در سفر یاد ام با من باشد هر که ام از اهل
مجلس خط نیکو دارد چیزی نویسد که من بنیم خط هر که مرا خوش آید این کتاب را بنویسم پس فرمودند
تا کاغذ و دوات و قلم آوردند چون خط نسخ فقیر که راقم این حروفم بقدر صورتی داشت خواستم که یک بیت

حسب حال خود نویسد باین بهانه در دول عرض کنم دست فراز کردم که قلم و کاغذ بردارم مولانا اسماعیل قمری بآن که خط وی صورتی نداشت مبادرت نمود قلم و کاغذ را بعنف از فقیر در ربود حضرت ایشان قصد فقیر و مهابرت و عنف مولانا را دیدند و وی بخطی شکسته نامطبوع این حدیث موضوع را نوشت که در غایت نزد جاپس برخاست و بدست مبارک حضرت ایشان داد چون حضرت ایشان آن خط نادرست و آن حدیث غیر صحیح را دیدند بیکبار تشدد شدند و فرمودند مولانا اسماعیل شما از صحبت هر روز با بتشویش بوده اید که آرزوی غیبت کرده اید اکنون خیرید و در مدینه شهر تبتدیس نشینید تا از ملازمت هر روز خلاص باشید و از همین مجلس مولانا اسماعیل را همراه مولانا لطف الله مولانا سلطان و جمعی از موالی بشهر فرستادند تا ویرا در مدینه که حضرت ایشان در شهر ساخته بودند اجلاس کردند و او سه روز دوام صحبت و ملازمت محروم شده اما سوم مولانا اسماعیل شمسی بودند و وی مولویت و اهلیت تمام داشت و از حضرت ایشان به تعلیمی مشرف شده بود و آثار مشغولی باطن از او ظاهر می نمود و وی نیز از ترا که تبریز بود و چون از خراسان همراه مولانا اسماعیل قمری رفته بود و میان ایشان اشتراک اسمی بود لهذا اصحاب ویرا در مقابل قمری شمسی گفتند و بآن مشهور گشت و حضرت ایشان ویرا بعد از چند سال که در خدمت و ملازمت بود تباشکنند فرستادند تا در مدینه که آنجا ساخته بودند با مرتد پس قیام نمود و بقیته العمر آنجا اقامت فرمود اما چهارم مولانا اسماعیل ثالث بود و وی طالب علمی خوش طبع بود که کتب متداولات و رزیده بود و اکثر کتب مشهوره دیده از هرات علیحدّه بملازمت حضرت ایشان بسمرقند آمده چون در آن اوقات مولانا اسماعیل قمری شمسی هر دو در ملازمت بودند لهذا اصحاب سیمین را ثالث گفتند و باین لقب شهرت یافت بعض اصحاب گفتند یکچند روز پیش آمدن وی بسمرقند روزی حضرت ایشان فرمودند که مری قابل برای من می آید و در همان ایام مولانا اسماعیل ثالث از هرات در رسید و حضرت ایشان بوی التفات بسیار کردند و اتفاقاً در آن مجلس بارکش انگور حسینی پیش حضرت ایشان بود یک خوشه برداشتند و بدست وی دادند و مقارن آن حال در وی تصریف کردند که حال بروی بگشت و چون بجای خودش کیفیت غیبیت و بخودی پشاه بروی غالب شد که خوشه انگور از دست وی در کنار او افتاد و مدتی از غیبیت و بخودی داشت بعد از آنکه بشعور آمد که خدمت برست و بخت بفرغت نشست و وی مردی تناور و قوی سپیکل بود و در ملازمت حضرت ایشان خدمات مردانه می نمود

و تا حضرت ایشان در قید حیات بودند در سفر و حضر حاضر بودند و بعد از حضرت ایشان بجانب حجاز عزیمت کرده چون در حرم که بنیت مجاورت اقامت نمود و و هم در آن ارض مقدسه از دنیا رحلت فرموده خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان و کیفیت انتقال ارتحال حضرت از دنیا بدو آخرت در کثرت ثوابه که راقم این حروف بشارت آستان بوسی مشرف بود روز دوشنبه بیست و چهارم ماه ربیع الآخر سنه ثلثه و تسعین و ثمانیایه در سن شریف خود سخنان میفرمودند در آن اشنا گفتند سه سال و چهار ماه دیگر بود تمام می شود و ابتداء مرض حضرت ایشان غره محرم الحرام سنه خمس و تسعین و ثمانیایه بود و انتقال بدو را اقرار در شب شنبه بیست و نهم سلخ ربیع الاول این سال واقع شده که جمله ایام مرض حضرت ایشان هشتاد و روز بوده باشد پیش از انتقال بدو از ده روز فرموده اند که اگر حیات باقی باشد پنج ماه دیگر را هشتاد و نه سال کامل میشود و سال عمر نبود در می آید بعضی عزیزان فرمودند سر در آنکه مدت مرض ایشان هشتاد و نه روز بود موافق سال عمر آن حضرت گوئیا آنست که تحقیق معنی آن حدیث که همی یوم کفارت مستکره اند خدمت مولانا ابوسعید اوجی که در مدت مرض و نقل حضرت ایشان شب و روز حاضر بوده اند و بر خدمت و ملازمت مداومت می نمود چنین فرمودند که شب چهارشنبه بیستم ربیع الاول سنه خمس و تسعین و ثمانیایه تحویل حیات بوده در روز چهارشنبه حضرت ایشان از محله خواجه کفیر بعزیمت ده کمانگران روان شدند و بیابان محله قوچیان نزول فرمودند شب شنبه آنجا بودند و صبح پنجشنبه خواستند که از راه مصر متوجه کمانگران شوند بسبب شدت مرض و غلبه ضعف آن روز و آن شب در مصر ماندند و صبح جمعه بجای کمانگران روان شدند و در راه زمان زمان توقف می نمودند و محطه محطه میفرمودند تا از خفتن شب شنبه بود که کمانگران رسیدند و هفت روز تمام آنجا بودند و از صبح جمعه تا آخر روز هر ساعت ضعف آن حضرت زیاده می شد و در مدت آن سه ماه که مرضی بودند در حفظ اوقات خلوة مکتوبه سبانه عظیم داشتند و همیشه اتهام تمام می نمودند که نماز در اول وقت گذارده شود خصوصاً غلبه ابام داشتند و مرض و چون ضعف بغایت رسید و آن نماز شام شنبه سلخ ربیع الاول بود فرمودند که نماز شام شده باشد بعرض رسانیدند که شده است نماز شام را با بشارت گذارند و از وقت نماز خفتن اندکی گذشته بود نفس مبارک حضرت ایشان منقطع شد و بجوار رحمت حق سبحانه پیوستند

چون حضرت ایشان را تغیر شده است و آن وقت پیشین روز جنبه بوده است زمین لرزیده و در شهر
سمتند زلزله عظیم شد و غبار برخاسته و در آن وقت مردم در مسجد جامع بوده اند و اکثر خلق از صوت
مرض آن حضرت خبر داشته اند چون آن علامت عظمی دیده اند جازم شده اند بآنکه حضرت ایشان را
صورتی واقع شده است بعد از نماز جمعه مجموع خواص عوام از شهر بیرون آمده اند متوجه کمانگران شده اند
و وقت نماز هفتن در حین انقطاع نفس مبارک حضرت ایشان یکبار دیگر زمین لرزیده است و زلزله
شدیده در شهر سمتند باز واقع شده و میرزا سلطان احمد با همه ارکان دولت و اعیان مملکت وقت
غروب از شهر بکمانگران رسیده اند و میرزا بعد از نماز شام حضرت ایشان را در یافته و بیکاه رود
شنبه میردرویش محمد ترخان بتجیل تمام از پیش میرزا آمده و نفس مبارک حضرت ایشان را در محفه
هناده متوجه شهر شده اند و نماز پیشین را بمحله خواجه کفشی آورده اند فی الحال بغسل و تکفین مشغول گشته اند
مجموع خواص عوام شهر و ولایت در محوطه ملایان بر حضرت ایشان نماز گذارده اند و هم در آن محوطه دفن
کرده اند و اولاد بزرگوار حضرت ایشان آنجا عمارت عالیه طرح نموده اند و قبر مبارک آن حضرت را
بر بهترین وضعی ساخته و پرداخته اند بعضی از اغزه اصحاب که در حین ارتحال و انتقال حضرت ایشان
حاضر بوده اند و بعضی دیگر که از حضرت خواجه محمد سخی رحمه الله تعالی شنیده بوده اند چنین نقل کردند
که چون نفس مبارک آن حضرت نزدیک بانقطاع رسید و آن میان شام و هفتن بود در آن خانه
شمع بسیار فروخته بوده اند و خانه بغایت روشن بود درین حال ناگاه مشاهده افتاد که از میان
دو ابروی مبارک حضرت ایشان نوری چون برق لامع بدخشید چنانچه شمع آن نور همه شمعها را که
در آن خانه می سوخت مغلوب و مستور گردانید و هر که در آن خانه حاضر بود آن نور را مشاهده نمود و
بعد از درخشیدن آن نور نفس مبارک حضرت ایشان منقطع شد اعلی الله تعالی در جبهه فی علیمین
من الذین انعم علیهم من النبیین و الصدیقین و الشهداء و الصالحین روح الله روح اسلافه و طول
عمر اخلافه و حضرت مخدومی مولانا نور الدین عبدالرحمن الجامی قدس سره السامی از براسه
حضرت ایشان مرثیه فرموده اند و در تاریخ وفات آن حضرت غزلی و قطعه نظم کرده اند و مجموع آن
در دیوان سوم مسطور است و آن غزل و قطعه انیسیت قطعه بوستان و ولایت کس دخت بلند
که عمر با بر اهل فقر سایه فکند و چو شاخ سدره نه در سر بلندش پتاه چو باغ روضه نه در میوه بخشیش

مانند و فروغ آن بفیوض گرم گرانمایه و اصول آن بصفتان قدم قوی پیوند و بندل میوه
 غذای هزار روزی خواه و ببسط سایه پناه هزار حاجتمند و ستوده خواجه عبید الله آنکه در همه
 جز از شهود حقیقت دلش نشد خرسند و بهشت صد و نود و پنج صرصر جلش و نگر در رحم بر این جهان
 زنج بکند و گذشت پاس شب آخرین از ماهی که شمع جمع رسل را درو رسید گزند و بنود فتن
 او همچو دیگران جامی و زده هر حادثه زای و سپهر فتنه پسند و چون جذب معنی وحدت بعارف آوردی
 نه ممکن است که ماند بقید صورت بند و قطعه تارنج بهشت صد و نود و پنج در شب شنبه که بود سلخ
 مه فوت محمد رسل و کشید خواجه دنیا و دین عبید الله و شراب صافی عیش ابد ز جام حلل قرارگاه
 دلش باد در مدارج قرب و معارج درجات مشاهد مکمل و این قصیده ایست که در صفت خواجه گمان
 و منقبت حضرت ایشان اتفاق افتاده قدس الله ارواحهم قصیده و نقشبندیه عجب
 طائفه پرکارند و که چو پرکار درین دایره سر بر کارند و نقشبندی دولی بند به نقش ننهند و هر دم از
 بواجبی نقش در گمی آرند و هر زمان بوقلمون دار بزنگ در گزند و دین عجب ترک زنگ و جهان نیز از
 اگر چه در ظاهر عام اند بباطن خاص اند و گر چه در صورت خصمند بمنی یار اند و آب نیل اند ولی بر لب
 قبطه خوند و روح محض اند ولی بر خر عیسه بارند و گر چه مرآت صدقل اند حبش ازنگ اند و گر چه گلزار
 خلیل اند خطیب را نارند و در قبا از روش اهل عباد یاد دهند و نه چو زراق و شان خرقة از زرق دارند
 شتر تبلیس بود شیوه آن عیاران و متلبس بصفتان ملکی سیارند و سر این کثرت موهوم دران
 وحدت صرف چشم دارند ازان بر سر استغفارند و نمکنند کثرت آثار در ایشان تاثیر و خویش را
 دوخته بر مبداء این آثارند و پاس انفاس بود خصلت این شاه و شان و پاسیاند و سله
 باد شه اختیارند و دم نگه داشته چون نافه مشک اند و گر چه لب کشایند روان بر در صد عطارند و
 خامشانند ولی وقت سخن طوطی دارد و همه شیرین حرکات و شکرین گفتار اند و بنجم آسا همه را خلوت
 در انجمن است و شمع هر انجمن و رونق هر بازارند و چون مه هاله نشین شان سفر اند و وطن است
 بتن استاده بدل و سفر و رفتارند و طال این گرم روان تجسها حاده است و لیکن افسرده
 دلان چون خود شان بیدارند و اهل دل قافله کعبه عشق اند ولی و این جگر داران قافله را
 سالارند و در سیه خانه صحرای فنا کرده نزول و خیمه بر ترزده زین زنتیق زنگارند و هر یکی شدانند

نهم گز آمد و بر هر یک و انرا خواند و همه واقف شدند اگر در یک یک کارند و در بعضی از این شعر را یاد یافته شد و ریخا نقل کرده شد -

بیدان جهاد که کوهی از لومۀ لایم بجوے نشمارند و ماهیانند که در بحر صفا راست روند همچو جنگ
 لب جوی نه گز رفتارند و بر لب تشنه لبان روح فزایا قوتند و در کف و سوسه کیشان رشت
 افشارند و دیده پاکند بلی روشنی دیده پاک و سر دین داری بل بر سر دین دستارند و شاه شاه
 وجودند درین داری و نه چون منصور سر عریه جوی دارند و میر سدرشان طرب معرفت از نخل وجود
 باری از نخت خود این قوم چه بر خور دارند و بهفت بیت از غزل بی بدل عارف روم و
 که همه با خبران و اله آن گفتارند و میکنم تضمین کاندی صفت این مکان و آن گهر با شرف از
 عقد ثریا دارند و چون صدوت گوش نه و جای ده اندر دل پاک و این غزل را که بجز عقد دوش
 نشمارند و پله هشد ار دین شهر دوسه طرارند و که بتدبیر کلاه از سرمه بردارند و دوسه ندانند
 هشیار دل و ممتازند و نه فلک را یکی عریه در چرخ آرند و صورتی اندولی دشمن صورتها اند
 در جهانند ولی از دو جهان بیزارند و یار آن صورت غیب اند که جان طالب دوست و همچو چشم
 خوش او خیره کش و بیارند و سر دمانند که تا سر ندی سر ندینند و ساقیانند که انگور بی فشانند
 گر کف خاک بگیرند ز سر سرخ شود و روز گندم در دندار چه لبش جوکارند و ای صفی مردمی آموز
 از ایشان کایشان و مردم دیده بنیائی او و الا بصارند و مردمی کن مرو از صحبت شان مردم شو
 زانکه این مردم و دیگر همه مردم خوانند و نیر عالم توحید که از کون و مکانش و همه ذرات جهان
 مقتبس انوارند و عذابه زمره احرا که شایان جهان و بر در حشمت او بنده و خدمتکارند و این
 تویی آن قبله حاجات که خلق و بخود از هر جنتی روی بتوی آرند و همه با طوق و فاحلقه بگوشتان
 تواند و گز عبید اند درین راه و گرا حرارند و جا بلانی که سر از رقیه امرت پیچند و در چراگاه است
 خربلی افشارند و گه سراسیمه نتاده ته به ضلال و گاه حیرت زده در بادیه ادبارند و ناگسائی که
 ز احسان تو محروم زنند و بر لب بحر جگر تشنه چو بوتیارند و آن حریفان که می از ساع عشقت
 نوشند و گر چه لبس بخود مستند ولی بهشیارند و بخودان را بجناب تو دامد کششی و بیدلان
 در خم قلاب تو ماهی دارند و ماهی بحر تو ام در صفت مدحت پیر و چون صد فنا که لبالب بندر شهوارند
 هر که شد غرقه بحر تو فرو آب خوش و اهل ساحل چو صدف ریزه بمیقدا رند و جاودان غرق
 درین بحر صفا باد صفی و هر گز نش یارب ازین بحر فرو ننگد ازند و رباعی آن گرم روان که عالم

از غافلشان * پر بود سفر فتاد ازین مرحله شان * بیچاره صفی چون سکه سوخته پای * افتاد
خیزان از عقب قافلشان * قطعه عربیه فی تاریخ اتمامها رشحات عین حیوانا و صلت
الی روض المنی * فتبارک الله الذی اعطی الورا بركاتها * کما رایت تمامها فشرعت فی تاریخه * ما کنت عطفاً
لله قد فاض من شحاتها * قطعه فارسیه فی تاریخ اتمامها رشحات باکثیر البرکات * چون آب خضر منفر
از عین حیات * یابند محاسبان بخیده صفات * تاریخ تماش ز حروف رشحات *

خاتمه الطبع

الحمد لله والمنته که درین زمانه فرخنده فرجام که چشم جهانیان بدیدار حسن کلام ملفوظات و
تذکرات اهل الله که خاصکان بارگاه صمدیت و سلاطین ملک قدیم آخرت اند تذکره نفیس
و بی مثل که چشم جهان شلش ندیده و عرصه دنیا بمانندان مفتخر گردیده در احسن اوقات ماه
ربیع الاول سنه ۱۳۸۵ هجری مطابق ماه اکتوبر سنه ۱۳۸۵ عیسوی تصحیح نسخ مشهوره و تنقیح مصححان شود
که در علم معقول و منقول اعلام اند حسن سعی کار برداران طبع و مطبع نامی گرامی منسوب
به فشی نول کشور معروف بمطبع او و اخبار حله الطباع در بر کشید و تعالی بمنه مقبول فرمایاد

مطلع الانوار - نظم کلام بیاغت نظام حضرت
امیر خسرو دہلوی طوطی ہند رحمۃ اللہ علیہ مع جدید
لطیف مطلب خیز سہل حاشیہ از جناب
قدوة العالما مولانا ابوالحسن صاحب فرید آبادی
مکتوبات امام ربانی - ارشادات ملکہ حضرت
غوث ربانی حضرت مجدد الف ثانی مرتبہ مریدان
خاص الخامس -

مدلیقہ حکیم سنائی - ملقب بہ الہی نامہ بخشی
مصنفہ حکیم حضرت سنائی -
کیمیائے سعادت محاسن آداب نطق و تنزیب
مین از امام محمد غزالی -

رسالہ ہدایۃ المومنین - الی سلسلۃ الصالحین
مصنفہ مولوی محمد معین الدین المشہدی -
مطالب رشیدی - مصنفہ حضرت تراب علی
شاہ قلندر قدس سرہ -

مصباح التہذیب - فصاح عارفانہ از شیخ
کمال الدین -

مجموعہ صد پند سو و مند لقمان حکیم شامل
چار رسالہ دام سعادت نامہ (۱۴) رسالہ خواجہ عبید اللہ
الضاری و ۱۴ تحفۃ الملوک (۱۴) منهاج العارفین
نفحات الالسن - مع سلسلۃ الذہب از
مولانا عبدالرحمن جامی -

فوائد القوائد - از حضرت سلطان اولیاء محمد
نظام الدین صاحب دہلوی تصوف میں نہایت
مقبول و مقداول -

فوائد سعدیہ - از محمد ارفعی علی خان -
نواح جامی - رموز تصوف - از ملا عبدالرحمن
جامی -

رسالہ ستہ ضروریہ - شامل شش رسالہ
دام الفاس نفسیہ مصنفہ حضرت خواجہ عبید اللہ
احمد (۲۴) شریفیہ مصنفہ حضرات خواجہ عزیزان
علی رایتی و ۱۴ النبیہ مصنفہ حضرت مولانا
یعقوب چرخ دہلوی قدس سرہ مصنفہ حضرت خواجہ
بہا الدین نقشبند (۵۵) نور وحدت مصنفہ حضرت
خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجه خرد و (۶۶) پرگوشہ
مصنفہ حضرت خواجہ خرد -

سرور العباد - شرح قصیدہ بانست سعاد
از مولوی عبدالحافظ محمد نذیر مصطفیٰ آبادی -

پند نامہ عطار - از شیخ فرید الدین عطار
مکتوبات - از حضرت شیخ شرف الدین یحییٰ میری
قدس سرہ عارفانہ سلسلہ پند آموزی میں نہایت
مفید -

اخلاق جلالی محشی - نہایت خوشخط و صحیح -
از مولانا ملا جلال الدین دوانی -

اخلاق ناصری - از شیخ نصیر الدین محقق طوسی
کافہ سفید چکنا -

فتوح الغیب - مع شرح از حضرت
غوث شلالا عظیم جیلانی مع شرح فارسی از شاہ
عبدالحق محدث دہلوی ارشادات فقر و فقرات
میں مشہور و مقبول عام -

بیچم صاحب کی عجیب و غریب گولیاں

سالہا سال سے عجیب و غریب کیجاتی ہیں اور انکی بکری مینا
انیسویں صدی میں کوئی دوا ایسی
ہوئی جیسی طلسماتی گولیاں ہیں۔
کر لیا ہو وہ اور کسی دوا کو چھوٹے بھی

صاحب کی گولیاں تمام عالم میں
کی تمام دواؤں سے بدرجہا زیادہ
مہرے الاشریف اور عمدہ ایجا و نین
جن لوگوں نے انکا ایک مرتبہ استعمال
نہیں اور متفق ہیں کہ ان گولیوں کا

ایک ایک کبس ایک اشرفی کو بھی سستا ہو ہر عمر اور مزاج کی مرد و عورت کو برابر فائدہ ہوتا ہے۔ اس سے
کوئی نقصان نہیں۔ نہ منٹ میں مرض کو فائدہ دیتی ہیں۔ یہ صرف نباتات سے بنتی ہیں نہ ان میں کشتہ ہوتا ہے
نہ چربی اور نہ کوئی ایسی شے جس سے کسی مذہب کے آدمی کو شک ہو۔ قیمت بہت ارزان ہر کبس میں جو ۱۲ گولیاں
۱۲ گولیاں گویا ۱۵ روز کی خوراک جتنی بیماریاں خون کی خرابی سے پیدا ہوتی ہیں اور حقدور عوارض شکم اور
جگر کی نا درستی سے ہوتی ہیں انکے استعمال سے بالکل دور ہو جاتی ہیں۔ کسی شخص کو اگر امراض مندرجہ
ذیل کی شکایت ہو تو انکا استعمال کریں۔ ہم ضمانت کرتے ہیں کہ اسکو ضرور ضرور فائدہ ہوگا۔ ترکیب
استعمال کا پرچہ کبس کے ہمراہ ملے گا۔ شکم میں بادی۔ سر کا درد۔ سر کا چکرانا۔ کھانا کھانے کے بعد معدہ کی گرانی
کھمبہ۔ انگھٹائی۔ سردی۔ زکام۔ گھٹائی۔ دم۔ تپتی کا اچھلنا۔ تھوک کی کمی۔ ہانپنا۔ قبض۔ کھٹکھٹ۔
بدن پر سیاہ داغ ہونا۔ نیند کا اچھا نہ ہونا۔ بخار۔ کھڑا ہونا۔ ڈر۔ تھپسی۔ پھوڑا۔ ناسور۔ خارش۔
جماعی امراض۔ کمزوری۔ بڑھتی ہوئی خرابی۔ گلے کی بیماری۔ گلابیٹھ جانا۔ سانس نہ رک کے آنا۔
ایام کا خلاف معمول ہونا یا رک جانا۔ سینہ کا بھم سے بھاری ہونا وغیرہ وغیرہ مبالغہ نہ سمجھیے واقع امر
لاکھوں کروڑوں ہر فیوں کو فائدہ ہو چکا ہے۔ ایک دفعہ آزما نا شرط ہے۔ ہر کبس پر سرکاری مہر ہے
اس میں غلط جیسے پس سینیٹ ہلنس منقوش ہے اگر یہ نہ تو جو جلی سمجھو اور مت خریدو ہر جگہ پر سباطی اور انگریزی
دوا فروشوں سے مل سکتے ہیں۔ ہلیرس گراٹیس اینڈ کمپنی، ۵۴ اسٹریٹ کلکتہ اس کے واسطے ایجنٹ ہیں
راگر ذرا بھی دقت ہو تو ایک روپیہ کے ٹکٹ آدھانہ والے انکو بھیج دو۔ قیمت اور ہر محمول تحارے
تمام ایک کبس فوراً ارسال ہوگا خوردہ فروش تھوک کے بیچ کو اسی دکان سے دریافت کر سکتے ہیں
جس ریل کے اسٹیشن پر ویلایا اینڈ کو انگریزی کتابیں فروخت کرتے ہیں وہاں بیچم صاحب کی گولیاں
مل سکتی ہیں

۵۶۷ ۲۹۷
آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
مورت دیں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

۱۔ اراکین مجلس اعلیٰ مجلس نظامی و نظامیہ
 ۲۔ اساتذہ جامعہ و مدرسین و مدرسین
 ۳۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۴۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۵۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۶۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۷۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۸۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۹۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین
 ۱۰۔ اساتذہ و مدرسین و مدرسین

